

HANDBOUND
AT THE

UNIVERSITY OF
TORONTO PRESS

CLAUDII CLAUDIANI

OPERA OMNIA.

VOL. I.

LL
CG15A.P.2

CLAUDII CLAUDIANI

OPERA OMNIA

EX EDITIONE P. BURMANNI SECUNDI

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU EDITIONUM ET CODICUM

ET

INDICE LOCUPLETISSIMO

ACCURATE RECENSITA.

VOLUMEN PRIMUM.

T

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A.M.

1821.

11. 307
- 20, 5/11

PA
6372

112

180

41

CONSPLECTUS

EORUM QUÆ HAC EDITIONE

CONTINENTUR.

	Pag.
G ULIELMI Pyrrhonis Epistola Serenissimo Delphino	1
Prolegomena in Cl. Claudianum, in quibus de ejus vita, carminum generibus, eoque, quid in singulis præstitum sit, de scribendi genere universo quo usus est, et de fatis quæ nacta sunt carmina, disputatur, a G. L. Kœnig	5
Testimonia de Cl. Claudiano	52
I. In Sex. Anicii Proбини et Sex. Anicii Hermogeniani Olybrii Fratrum Consulatum Panegyris	61
II. In Rufinum Lib. I. Præfatio	89
III. In Rufinum Lib. I.	92
IV. In Rufinum Lib. II. Præfatio	138
V. In Rufinum Lib. II.	140
VI. Præfatio in Panegyrim de tertio Consulatu Honorii Augusti	197
VII. De tertio Consulatu Honorii Augusti Panegyris	200
VIII. De quarto Consulatu Honorii Augusti Panegyris	225
IX. Epithalamii in Nuptias Honorii Augusti et Mariæ Præfatio	302

	Pag.
X. Epithalamium Honorii Augusti et Mariæ	306
XI. XII. XIII. XIV. In Nuptias Honorii Augusti et Mariæ Fescennina	342
XV. De Bello Gildonico Liber	355
XVI. In Panegyrim de Consulatu Fl. Mallii Theo- dori Prologus	417
XVII. De Consulatu Fl. Mallii Theodori Panegyris	420
XVIII. In Eutropium Lib. I.	458
XIX. In Eutropium Lib. II. Præfatio	509
XX. In Eutropium Lib. II.	517
XXI. In primum Consulatum Fl. Stilichonis Lib. I.	576
XXII. In primum Consulatum Fl. Stilichonis Lib. II.	615
XXIII. De secundo Consulatu Fl. Stilichonis Libri Præfatio	665
XXIV. De secundo Consulatu Fl. Stilichonis	668
XXV. De Bello Getico Libri Præfatio	705
XXVI. De Bello Getico Liber	708
XXVII. Præfatio in Panegyrim de sexto Consulatu Honorii Augusti	775
XXVIII. De sexto Consulatu Honorii Augusti Pane- gyris	779
XXIX. Laus Serenæ	849
XXX. Epithalamii dicti Palladio et Celerinæ Præ- fatio	875
XXXI. Epithalamium Palladii et Celerinæ	877
XXXII. De Raptu Proserpinæ Lib. I. Præfatio	893
XXXIII. Raptus Proserpinæ Lib. I.	896
XXXIV. De Raptu Proserpinæ Lib. II. Præfatio	934
XXXV. Raptus Proserpinæ Lib. II.	941
XXXVI. Raptus Proserpinæ Lib. III.	985
XXXVII. Gigantomachia	1038
XXXVIII. Ἐκ τῆς Γιγαντομαχίας	1051
XXXIX. EPISTOLÆ.—1. Deprecatio ad Hadrianum Præfectum Prætorio	1054
XL. 2. Ad Serenam	1061
XLI. 3. Ad Olybrium	1068

	Pag.
XLII. 4. Ad Probinum, ut scribat	1071
XLIII. 5. Ad Gennadium ex Proconsule	1074
XLIV. EIDYLLIA.—1. Phœnix	1076
XLV. 2. Hystrix	1088
XLVI. 3. Torpedo	1093
XLVII. 4. Nilus	1096
XLVIII. 5. Magnes	1102
XLIX. 6. Aponus	1108
L. 7. De piis Fratribus et eorum Statuis quæ sunt apud Catinam	1119
LI. EPIGRAMMATA.—1. De Mulabus Gallicis	1125
LII. 2. De Sene Veronensi qui Suburbium nunquam egressus est	1127
LIII. 3. De Apro et Leone	1130
LIV. 4. Descriptio Armenti. Fragmentum	ib.
LV. 5. Concha Serenæ	1132
LVI. 6. De Crystallo cui aqua inerat	1133
LVII. 7. Aliter	1134
LVIII. 8. Aliter	1135
LIX. 9. Aliter	1136
LX. 10. Aliter	1137
LXI. 11. Aliter	1138
LXII. 12. Aliter	1139
LXIII. 13. "Ἐπι περὶ αὐτοῦ	1140
LXIV. 14. "Ἐπι περὶ αὐτοῦ	1141
LXV. 15. Πρὸς Φοῖβον	ib.
LXVI. 16. Εἰς Μιμάδα γηράσασαν	1142
LXVII. 17. Εἰς δοῦλον τυπτηθέντα παρ' αὐτοῦ	1143
LXVIII. 18. In Sphæram Archimedis	1145
LXIX. 19. De Polycaste et Perdicca	1147
LXX. 20. De Zona Equi regii missa Honorio a Se- rena	1148
LXXI. 21. De Zona ab eadem missa Arcadio	1149
LXXII. 22. De Chlamyde et Frænis	1150
LXXIII. 23. De Fræno, Phaleris, et Cingulo Equi Honorii a Serena missis	1152

	Pag.
LXXIV. 24. Deprecatio ad Alethium Quæstorem	1153
LXXV. 25. In Curetium	1156
LXXVI. 26. In eundem	1157
LXXVII. 27. In Jacobum Magistrum Equitum	1158
LXXVIII. 28. Rimanti telum ira facit	1160
LXXIX. 29. In Podagrum	ib.
LXXX. 30. De Theodoro et Hadriano	1161
LXXXI. 31. Ad Æternalem	1162
LXXXII. 32. Ad Maximum, qui mel misit	1163
LXXXIII. 33. De Locusta. Fragmentum	ib.
LXXXIV. 34. De Balneis Quintianis	1164
LXXXV. 35. Descriptio Portus Smyrnenſis	ib.
LXXXVI. 36. Est in conspectu longe locus	1165
LXXXVII. 37. De Quadriga marmorea	1166
LXXXVIII. 38. Fragmentum	1167
LXXXIX. 39. De paupere Amante	ib.
XC. 40. De eodem	1168
XCI. 41. In Sepulcrum speciosæ	ib.
XCVI. 42. De Birro Castoreo	1169
XCVI. 43. De Hippopotamo	1170
XCVI. 44. Quæ in mensa de Sardonyche lapide	1171
XCV. 45. Carmen Paschale	1172
XCVI. 46. <i>Εἰς τὸν Σωτῆρα</i>	1174
XCVII. 47. <i>Εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν</i>	1177
XCVIII. 48. Laus Christi	1178
XCIX. 40. Miracula Christi	1180
c. 50. In Sirenas	1182
Anonymi poëtæ Laudes Herculis	1184
Elegia de Phœnice, vulgo Claudiano ascripta	1197
NOTÆ VARIORUM in Cl. Claudiani Opera.—I. In	
Proбини et Olybrii Consulatum Panegyris	1212
II. In Rufinum Lib. I. Præfatio	1230
III. In Rufinum Lib. I.	1232
IV. In Rufinum Lib. II. Præfatio	1267
V. In Rufinum Lib. II.	ib.
VI. De tertio Consulatu Honorii Præfatio	1306

	Pag.
VII. De tertio Consulatu Honorii	1308
VIII. De quarto Consulatu Honorii	1321
IX. Epithalamii Honorii et Mariæ Præfatio	1366
X. Epithalamium Honorii et Mariæ	1367
XI. XII. XIII. XIV. In Nuptias Honorii et Mariæ Fescennina	1385
XV. De Bello Gildonico	1392
XVI. De Mallii Theodori Consulatu Prologus	1418
XVII. De Mallii Theodori Consulatu	1420
XVIII. In Eutropium Lib. I.	1444
XIX. In Eutropium Lib. II. Præfatio	1476
XX. In Eutropium Lib. II.	1479
XXI. In primum Consulatum Stilichonis Lib. I.	1499
XXII. In primum Consulatum Stilichonis Lib. II.	1514
XXIII. In secundum Consulatum Stilichonis Præ- fatio	1535
XXIV. In secundum Consulatum Stilichonis	1537
XXV. De Bello Getico Præfatio	1551
XXVI. De Bello Getico	1552
XXVII. In sextum Consulatum Honorii Præfatio	1575
XXVIII. De sexto Consulatu Honorii	1577
XXIX. Laus Serenæ	1603
XXX. Epithal. Palladii et Celerinæ Præfatio	1611
XXXI. Epithalamium Palladii et Celerinæ	1612
XXXII. De Raptu Proserpinæ Lib. I. Præfat.	1620
XXXIII. De Raptu Proserpinæ Lib. I.	1623
XXXIV. De Raptu Proserpinæ Lib. II. Præfat.	1644
XXXV. De Raptu Proserpinæ Lib. II.	1647
XXXVI. De Raptu Proserpinæ Lib. III.	1663
XXXVII. Gigantomachia	1678
XXXIX. EPISTOLÆ	1684
XLIV. EIDYLLIA	1695
LI. EPIGRAMMATA	1715
Laudes Herculis	1738
De Phœnice	1739
RECENSUS EDITIONUM Cl. Claudian	1749

	Pag.
RECENSUS CODICUM MSS. Cl. Claudiani qui in Bibliothecis Britannicis asservantur	1769
INDEX in Claudianum	i
Index Vocabulorum omnium Græcorum quæ in Claudiani Operibus leguntur	clxxvii

CLAUDII CLAUDIANI

OPERA OMNIA.

SERENISSIMO

DELPHINO

GULIELMUS PYRRHO.

NATALIS Ægypti et Alexandriae, in qua olim vigebat, delicias relinquit Poëta Claudianus, SERENISSIME DELPHINE, eo proposito, ut in Gallia et felicius renascatur, et diem videat nitidiorem, quam tum, cum floreret, videbat. Quod quidem tam jucundum ipsi est, quam quod jucundissimum esse queat homini cogitanti, in Imperium felix ac fortunatum, continuisque triumphorum palmis florentissimum, se receptum iri.

Non enim est, quod ætatis, qua THEODOSIUS MAGNUS imperabat, desiderio teneatur; si uti confidit, reviviscat in sæculo LUDOVICI MAGNI, qui tantum nomen longe pluribus ac majoribus implet virtutibus, quam unquam Theodosius implevit. Quippe augusti illius invictique Principis tam longe lateque diffusa laus; ipsius, ut sapientiæ, moderationis, magnificentiae, fortitudinis, totque partarum mari et terra victoriarum fama remotissimas quasque regiones pervaserit.

Neque vero etiam est, quod Poëta noster illa tempora, quibus, ut Honorio alias perplaceret, ipsi contigit, nunc requirat; siquidem ea illi spes ostenditur, ut tibi non dis-

Delph. et Var. Clas.

Claud.

A

pliceat, SERENISSIME DELPHINE, quippe qui fiduciam habeat, non a superbia inductam, sed ab ipsa conscientia, et virtutis suæ, et præstantis tui ingenii, ac Regiæ plane indolis, quibus mire excitatus præclarissimarum rerum studio tam duceris, quam qui maxime. Excelso nempe et illustri loco sita de te fama, quæ nec obscuro nec vario sermone, sed clarissima et una omnium voce percrebuit, nemini dubiam relinquit nobilem illam animi contentionem, quam ad assequendam optimarum artium intelligentiam ita adhibes; ut, quod in tali fortuna novum est atque admirabile, quantum generis et dignitatis splendore tuis æqualibus, tantum ingenii et doctrinæ ornamentis antecellas.

Et quidem, etiamsi mentis tuæ rerum omnium capacis facilitas et magnitudo non ea esset, ut non tam feliciter, sicuti facis, proficeres; curis tamen et consiliis sapientissimi tui Rectoris, qui nihil habet antiquius, quam ut ad virtutes maximas te ultro altiora petentem provehat, provehi potuisses. At vero divina Providentia, quæ te ad regnandum tulit, ipsius curas adjuvit mirifice, erexit, recreavit, cum te eximiis omnibus corporis et animi dotibus, quæ firma esse possint adjuncta sustinendæ olim imperatoriæ personæ, tam instructum esse voluit, ut in toto orbe habeas parem neminem.

Ac re quidem ipsa, natus es ea formæ dignitate, ut corpus nec ipsæ Charites pulchrius ad venustatem; nec, pro tua ætate, Mars ipse vegetius ad firmitatem, et ad suscipienda ac toleranda belli munia fingere potuerit. Qui enim vultus decor? quæ frontis gratia simul et majestas? quam vividus Martiusque color? qui nitor vigorque oculorum, et quam animosa regalisque species, omnium amoris non solum conciliatrix, sed etiam venerationis? His accedit firma valetudo, et mira naturæ agilitas, ac denique pulchro corpore longe pulchrior ac generosior animus, mensque rebus atque artibus, quæcumque expetiveris, tam apta, tam habilis, iis ut natus esse videaris.

Nam si ad avocandum a studiis gravioribus animum, venatui indulgendum est, quis te expeditior in equo per

campos patentes fertur? quis te propius cursum ferarum premit? quis ictu certiore aves volantes licet, dejicit? Si enses retusi vibrandi sunt, qua vi, qua corporis agilitate id facis? Si quid ex iis rebus, quæ ad bella campumque Martis et urbium munimenta pertinent, adumbrandum est, rem tanta solertia exprimis, ut in tuo opere non inficiandas sibi rerum imagines Mars ipse fateatur. Jam, si arma tractanda sunt, et milites quibusdam veluti pugnae simulacris, quo vera deinde certamina prudentius fortiusque committant, assuefaciendi, eos ad quascumque militaris exercitationis formas, ad quaecumque praelia ludicra sic vertis ac torques, ut vel belli Duces præstantissimi; quam tam alacriter et genere sustines, eam non majore industria personam sustinerent. Si denique domandus est alter aliquis Bucephalus, ne Alexander quidem ipse eum licet ferocitate exultantem aut agat callidius; aut, si ita videatur, ipsius sputantis armos stimulis audentioribus fodiat, aut cursus recursusque melius ineat, orbisque orbibus sagacius impediatur. Quæ quidem prima illa rudimenta et incunabula virtutis satis probant, quam magna habeas a natura atque etiam ab exercitatione, cum ætas mox feret, subsidia bellorum gerendorum; quamque magnis passibus, quam in gloria consequenda Heroës inierunt, eam sis viam initurus.

Sed quanquam illa tibi innata ad venatum, equos, arma, et alia, quæ tuæ cum ætati, tum fortunæ decora sunt, propensio te tam vehementer rapit, quam non ullum Principem unquam; ex his tamen animum lubenter revocas, ad artium ingenuarum, quas in deliciis habes, studia recolenda. Unde in Claudiani nostri animo inest velut quoddam augurium gloriæ sibi acquirendæ, cum mente cernit, quibus curis ad cultum multo elegantioreni splendidioremque, quam fuit antea, restituitur, eas curas tibi tanto Principi acceptas referri oportere. Quin et exultat lætitia, triumphatque gaudio, memor se in tuas manus esse venturum, tecum graves de rebus magnis sermones esse collaturum; et monita, quæ ad virtutes morales, militares, ac politicas pertineant, esse traditurum.

Et certe poëta nemo est, qui ad Principum congressum colloquiumque dignius pervenire posse videatur. Quis enim in describendis belli pacisque artibus præstantior? Quis in extollendis Heroïbus sublimior? Quis in deprimentis pravis Regnorum administris satyricus vehementior? Quis in investigandis naturæ mysteriis, quibus ducuntur et ipsi Imperatores, Philosophus solertior? Quis in fundendis elegis mollior? Quis ludendis epigrammatis acutior? Quid plura? Fabulas, ejus carmina novis illecebris adornant, historias nova pulchritudine adumbrant, totam antiquitatem pulchriori facie illustant. Styli ipsius majestas præclare cogitatis assurgit, floret sententiis, admirabili rerum varietate distinguitur.

His fretus virtutibus ad solium tuum accedit, SERENISSIME DELPHINE, et ut adeptus jam aliquid concupitum, lætitia effertur, quod tempus faustum illucescat, quo non solum in quasdam velut partes Regiæ tuæ institutionis venire, sed et consilia quædam ad amplitudinem et gloriam tuam, populorumque olim tibi regendorum felicitatem possit impertiri; quoties, qui tuus est in homines doctissimos amor, suorum Poëmatum lectione delectaberis.

Utere, hoc interim spatio, PRINCEPS MAGNE, flore ætatis tuæ ad colligendos Parnassi foetus immortales, et ad fovendas illas doctrinarum ac virtutis parentes Musas, casque in regium splendorem restituendas. Non erunt illæ, non erunt tanti facti unquam immemores: te loquentur, te celebrabunt, te sequentur, quocumque ieris; et cum mox invictum Patrem comitaberis, quo Mars vocabit, ipsæ aderunt, tuasque lauros canent, ut Achillis, ut Alexandri, ut Cæsaris cecinere. His enim Heroibus, cum ingenio, facundia, studiisque et artibus quæ Principem decent, sis jam major, quam illi erant id ætatis qua nunc ipse es, spem magnam habemus, te tali satum Parente, tali indole præditum, iisdem et heroica fortitudine, et armorum felicitate, aut fore majorem, aut nihil esse cessurum. Cadomi, Kal. Januar. anno Dom. MDCLXXVII.

PROLEGOMENA

IN

CL. CLAUDIANUM,

IN QUIBUS DE EJUS VITA, CARMINUM GENERIBUS, EOQUE, QUID IN SINGULIS PRÆSTITUM SIT, DE SCRIBENDI GENERE UNIVERSO QUO USUS EST, DE FATIS QUÆ NACTA SUNT CARMINA, IISQUE VIRIS DOCTIS QUI DE ILLIS EDENDIS, CASTIGANDIS, ET EXPLICANDIS BENE MERITI SUNT, DISPUTATUR.

FATO accidit satis iniquo, ut virorum, quorum scriptis adhuc delectamur, vitam et fortunas plerumque ignoremus, quanquam, quemadmodum in iis, quos vel amore vel veneratione complectimur, omnia, quaecumque ad illos pertineant, non aliena a nobis ducimus, scireque desideramus. Quid? quod cognitio temporis, quo vixerit aliquis scriptor, locorum, ubi sit versatus, disciplinæ, qua a teneris imbutus, virorum, quorum familiaritate et consuetudine usus, vitæ denique omnis privatæ et publicæ, necessaria est ad recte de virtutibus ejus et vitiis eorumque causis judicandum. Quorum, si memoriæ prodita non sunt, desiderio affici solemus tanto vehementiore, quanto major est utilitas, quæ ex illorum cognitione capi potuisset.

Nec Claudianus communem fere scriptorum antiquorum sortem effugit; paucis tantum, quæ patriam vitamque ejus spectant, quæque ipse scriptis suis passim intexuit, exceptis, reliqua omnia plane ignorantur. Quanquam fuerunt, qui de patria ejus controversiam moverent, constat tamen, non tam ex ipsius, quam ex aliorum testimoniis, eum

Alexandriæ natum atque educatum fuisse. Quales parentes habuerit, nescimus; a quibus tamen, quicumque tandem illi fuerint, liberaliter est institutus. Nam, ut ex carminibus ejus apparet, nulla fere res est, quæ quidem ad humanitatem pertineat, quam ille scientia non sit complexus; mythorumque antiquitatis, inprimis Romanæ, diversarumque rationum philosophicarum cognitio, ubique fere ostentata, declarat, cum et bonis magistris esse usum, et in ea civitate diu versatum, ubi literarum studia maxime vigerent.

Quando, quo ætatis anno, et quonam fato in Italiam pervenerit, parum liquet; neque magis constat, qua ratione se Stilichonis tutelæ commendarit, benevolentiamque Sere-næ sibi comparaverit. Romæ illum jam fuisse A. C. 394. inde facile colligitur, quod anno sequenti panegyricum in Probinum et Olybrium consules recitavit; quo in carmine cum liberalitatem Probi, patris illorum juvenum, præcipue laudibus efferat, fieri potest, ut ipse quoque illam sit expertus, ab illoque viro Stilichoni traditus. Cujus viri quoniam in illo carmine, ubi de rebus gestis Theodosii M. sermo est, nulla mentio fit, quem alibi induxit profitentem, se nihil sine illius opera gessisse; fortasse ante hujus Imperatoris mortem, quæ accidit A. C. 395. in Stilichonis tutelam non est receptus. Sed belli contra Eugenium poterat spectator esse, saltem ex propinquo; nam illum in castris quoque esse versatum, nullo modo potest probari. Post obitum autem Theodosii M. Mediolanum se contulisse atque in Stilichonis cohorte ab illo inde tempore fuisse videtur; quem virum, tunc principatum obtinentem in expeditionibus, forsitan secutus est. Ipse enim testatur in illa carminis prolusione, quo consulatus Stilichonis celebratur, se per quinquennium Roma abfuisse. Cum igitur Stilicho consul fuerit A. C. 400.: sequitur, ut ille se Roma Mediolanum contulerit A. C. 395.; quo anno, ut supra monuimus, Probinus et Olybrius consules fuerunt, et Theodosius M. mortuus est. Honores quoque, quibus ornatus est, ostendunt, quam carus fuerit fautoribus suis. Fuit enim Tri-

bunus et Notarius, ut ostendit tabula marmorea, in domo Pomponii Laeti inventa. Cujus autem generis Tribunus fuerit, haud facile dixeris; sed castra illum esse secutum, minime potest affirmari.

In illud etiam quinquennium incidit iter Claudiani in Ægyptum, nulla alia ratione forsan susceptum, quam ut puellam, quam jam ante cognitam amarat, literis Serenæ ad parentes illius scriptis adjutus, in matrimonium duceret. Hujus rei mentionem ipse facit XL., ubi Serenæ matrimonii nomine et illustris et divitis gratias agit. Illas nuptias Alexandriae esse celebratas patet ex v. 55., quo tempore jam Honorius Mariam, Stilichonis et Serenæ filiam, in matrimonium duxerat, atque, ut equidem conjicio, post bellum contra Gildonem, circa finem anni C. 398. Mirum sane videri nequit, homines, tanta potentia indutos, poëtae nostri rationibus tantopere consuluisse. Quid enim tyranno ex barbaris orto, rerumque summam contra jus fasque sibi vindicanti, optatius contingere potuit, quam poëta aliquis insignis, qui res ejus vel levissimas tanta verborum magnificentia posset celebrare, omnibusque, quæ minus placerent, hominumque voluntatem offenderent, honestatis, justitiæ et æquitatis speciem rhetoricis artibus induere. Nihil enim est, quemadmodum nostra quoque memoria usu venit, quod multitudini persuaderi nequeat, non tam res quam verba ponderanti, neque quicquam est tam fœdum, quod non colore callidæ orationis obductum possit nitescere. Natura etiam ita comparatum est, ut deleta omnis libertatis sensu, omnique generosioris animi impetu, in publicis malis homines, quæ propulsare, cum vires deficient, non possint, libenter acquiescant, facileque patiantur, ut illis felicitatis species induatur, ne quando levitatis abjectissimæ, qua hujusmodi ferenda et toleranda existiment, conscientia crucientur, aliorumque contentui exponantur. Illam igitur Stilichonis benevolentiam Claudianus carminibus sibi conciliavit, in quibus præconem agit ingenii illius virtutum et rerum gestarum, ita ut adulationi penitus inserviat, veritatique forsan parum

tribuat. Quæ quidem non in eam sententiam disputata accipias, quasi omnia, quæ laudibus effert, ingenio ejus debeantur, neque quicquam in ejus carminibus invenias, quo uti possis ad historiam illorum temporum accuratius expoliendam. Etiam si enim in Honorii et Stilichonis gratiam omnia erant componenda, quæ in panegyricis protulit: tamen, si quidem impudentiæ et summæ vanitatis crimen vel in laudando effugiendum est, ne is, quem extollas, risui propinetur, fundo aliquo probabili destituta esse omnino non poterant, quæ prædicanda suscepit. Atque hoc non tam valet in virtutibus celebrandis, in corporis pulchritudine et specie laudanda, quanquam etiam in his, quæ fidem aliquam dictis facere possint, non omnino debent desiderari, quam in rebus gestis prædicandis, in quibus semper aliquid subesse debet, quod vere gestum inter omnes constet, etiam si id artibus rhetoricis ornatuque poetico faciem externam sit nactum a rei veritate abhorrentem. Res ipsas comminisci ne abjectissimus quidem adulator temere audet; quia vel ipsius magnopere interest, cum maxime blandiatur, ab assentandi suspitione liberum videri, ne oratio ironiæ speciem induat; sed in iis explicandis, augendis, deprimendis, exornandis, et amplificandis consilio suo accommodate versari solet. Neque ei idcirco, cum nihil fere sit, de quo in utramque partem disputari nequeat, præsertim si ejus, quod vel laudandum vel vituperandum susceperis, ratio pluribus accurate cognita non sit, manifestum vanitatis crimeu potest intendi. Quapropter, carmina Claudiani, quanquam ad historiæ fidem ea scripsisse existimandus non est, quandoquidem nemo sanus ei, qui vel prædicatoris vel vituperatoris vices tuendas susceperit, injungere potest, ut sine studio et ira res commemoret: tamen in iis monumentis, ex quibus temporum ratio, qualis sub Theodosio M. ejusque filiis fuerit, possit constitui, vel gravissima sunt existimanda. Nec parva sane est utilitas, quæ ex eorum lectione ad historiam illius ævi condendam possit redundare; modo intelligas ornatum poeticum detrudere fucumque oratorium abstergere, ut nuda veritas possit apparere.

Quo rite factò, nescio sane, cur Zosimo, Zonaræ compilaribus, jejunisque annalium consarcinatoribus, et patribus ecclesiæ ipsis, quibus ea tantum probari solebant, memoratuque digna videbantur, quæ ipsorum superstitionibus essent accommodata, plus auctoritatis tribuatur, quam Claudiano. Uberior autem de fide Claudiani disputatio aliena est a nostro proposito, qui id agamus, ut constituatur, quemadmodum ille poëtæ vices defenderit; de illa autem omnino tacere nolimus propterea, ut non ignorarent juvenes, poëtam nostrum vel hoc nomine non plane esse negligendum. Ceterum carminibus in Stilichonem scriptis id assecutus est Noster, ut illius auctoritate senatus Romanus ipsi statuat cum titulo in foro ponendam decreverit, qui honor et illis temporibus non vulgaris fuisse censendus est. Eadem facultate poëtica multos præterea sibi proceres devinxit, ut Probinum et Olybrium juvenes, Mallium Theodorum, Gennadium, quos etiam in epistolis satis familiariter tractat. De iis, quæ post Stilichonis cædem, (interfectus autem est A. C. 408.) Claudiano acciderint, nihil omnino memoriæ est proditum. Alia quæstio cruditos exercuit, utrum Claudianus sacris Christianis initiatus fuerit, nec ne. Probabile quidem videtur, cum Imperatores cum proceribus plurium Deorum cultu abdicato ad puriorem religionem se transtulissent, jamque sacerdotum instinctu veteres cærimonias, quibus ante fuerant addicti, partim circumscribendas partim tollendas curarent, etiam poëtam in retinendis ritibus pristinis non fuisse pervicacem, sed lubenti animo ad nova sacra se contulisse, ut gratiam Imperatoris et sacerdotum, qui jam tum magnos spiritus sumere cœperant, vel hoc nomine iniret. Sed Augustini et Orosii testimonia contrarium perhibent, quorum ille poëtam nostrum ‘a Christi nomine alienum,’ hic ‘gentilem pervicacissimum’ nominat; atque in his acquiescendum esse censeo. Reliqua argumenta, quæ Gesnerus ex carminibus ipsis ducit, levissimi sunt momenti, aut potius nihil probant; etenim quid prohibeat, quominus vel sanctissimus poëta veterum loquendi formulis uti possit? Contra, Christianæ disciplinæ asseclam

Nostrum fuisse ex carminibus Græcis disputare velle, quæ sub ejus nomine circumferuntur, nihil aliud est, quam litem lite dissolvere; prius enim est probandum, quod probari nequit, illa ingenio Claudiani deberi. Sed satis jam de vita Claudiani disputatum est: videamus nunc, quali fuerit ingenio, quæque scribendi ejus ratio, quibus virtutibus illa inclaruerit, quæ vitia notanda videantur.

Tenendum est igitur, Claudianum fuisse Alexandrinum, in ea urbe natum, in qua etiam illis temporibus literarum studia vigeant, quibus sub Ptolemæis per omnem terrarum orbem nobilis erat et clara. Ibi scholæ geographorum, mathematicorum, astronomorum, seu potius astrologorum, philosophorumque discendi cupidis erant apertæ; qui, nisi omnino naturæ et ingenii dotibus destituti essent, variis doctrinis et multiplici rerum cognitione animum poterant locupletare. Diu autem jam ante perversus ille mos apud scholarum magistros reliquosque homines doctos invaluit, ut omnibus studiis a rerum actu et vera vita ad umbram et otium revocatis, finem scribendi et orandi delectationem solam statuerent, illamque non in gravitate rerum et utilitate, sed in figmentis et exornatione oratoria collocarent. Præterea vigeat in illa urbe grammaticorum multitudo, qui operam suam in fabulis subtiliter explicandis ponebant, qui multa veterum lectione erant imbuti, ingeniumque illarum rerum pervestigatione acuerant. Ex his facile potest colligi, qualis fuerit poëtarum habitus. Ingenia exculta et elegantia non deerant; sed omnes fere inventionis, quæ summa poëtices est, laude carebant, illaque simplicitate cum sublimitate conjuncta, quam tantopere in antiquioribus admiramus, erant destituti. Oratio eorum et nitida et tersa palæstram et oleum sapiebat; eamque commendare solebant ingenti doctrinæ copia, magno mythorum et historiæ antiquæ studio, et numeris versuum maxime exactis, omninoque naturali venustate repudiata artis illecebris placere cupiebant. In hac communi poëtarum Alexandrinorum imagine a nobis adumbrata prima quasi lineamenta jam ducta sunt, ex quibus Claudiani ingenium scriben-

dique genus, quod secutus est, cognosci possit, quippe qui similitudinem ejus familiæ, in qua natus est et educatus, in omnibus suis carminibus præ se ferat.

Adhuc juvenis in Græcorum scriptis versatus, quorum sermone etiam hactenus in carminibus faciendis usus esse videtur, nescio quo casu et quo anno Romam est delatus. Ibi Alexandrinum illud ingenium invenit solum, in quo lætius potuit efflorescere. Jam pridem enim sermo Latinus, ad rationem poëtarum Alexandrinorum temperatus, a pristina simplicitate deflexerat, candoremque suum cum ipsa civium libertate amiserat. Non enim amplius patriæ amori, frugalitati, gravitati, atque constantiæ in rebus gravissimis inserviebat, sed publicus ejus usus in adulando erat positus, depravato pulchri judicio accommodatus, atque in rhetorum scholis auditoriisque recitantium troporum figurarumque multitudine, formularum subtilitatibus pronuntiantique mollitia oneratus, obscuratus atque enervatus. Omnia ad aurium voluptatem referebantur; et quo quis magis ostentationem ipsam ostenderet, eo majori plausu excipiebatur ejus oratio. Sed de his uberius alio loco disputavimus.

Diu jam a rhetoribus erat receptum, ut veterum orationibus, præclarissimis naturæ atque ingenii foëtibus, excussis, non solum rerum inventionem, sed et compositionem omnemque elocutionem ad certas præceptiunculas revocarent, indeque artem efficerent, qua quis instructus orationes non illis quidem, ex quibus regulæ erant deductæ, pares, sed earum similitudines imitando expressas posset elaborare. In hac arte perficienda et locupletanda quo magis erant occupati, eo proclivior quidem via videbatur munita ad eloquentiæ laudem, etiam iis quos aditum ad oratorum cœtum natura pæne negaverat, sed eo magis ingenia ipsa, quæ libero cursu forsitan summa attigissent, præceptiuncularum angustiis circumscripta, dum locorum copia atque ubertate parata, remoto mentis in inveniando et excogitando labore, uterentur, torpore quodam exarescebant. Idem fere in poëtices studiis accidisse perquam

est probabile, cum ea partem eloquentiæ constituat, aut saltem cognatione arctissime eam attingat. Quæ tamen res suas habebat difficultates non facile superandas. Orationum enim natura ita comparata est, ut partium descriptio in omnibus fere sit eadem, et ut diversitas, si qua est, a temporum, rerum, personarum, et locorum ratione facile possit repeti, et ad certas regulas, easdemque paucas, revocari. Carminum autem genera non solum infinita sed etiam natura sua tam diversa sunt, ut, si singula quædam excipias, compositio eorum ad præcepta deduci nequeat. Longe aliter autem se res habuit in ratione, qua res et sententiæ poëtarum more possint efferri, seu in dicendi genere et ornatu poëtis proprio, cum ipse sermo, quem antiquissimi Romanorum poëtæ adhibuerant, posterisque adoptandum reliquerant, ex Græco fonte fluxerit, et propterea imitandi consuetudo, antiquitatis auctoritate commendata, apud Romanos inveteravit. Ad eam igitur partis rhetoriæ similitudinem, quæ de enuntiatione agit, acutiores magis quam ingeniosiores totam sermonis poëtici rationem, omnes tropos, figuras, imagines ad certa genera et classes revocare cœperunt, ut totum apparatus poëticum scientia complecti atque in promptu habere unusquisque posset ad sententias quascumque poëtica veste induendas. Ita se res habebat sub serioribus Imperatoribus, ubi, ut monumenta, quæ ætatem ex illo ævo tulere, satis abunde testantur, ex laceratorum et comminatorum carminum ejus ætatis, quam vocant auream, fragmentis satis ridicule interdum comitis, nova carmina componebantur, seu potius Musarum ludibria. Ex quibus ea, quæ optima sunt, externam tantum carminum speciem induerunt, eorumque auctores id modo consecuti sunt, ut verbis sonantibus numeroque et concinnitate versuum auribus colligerent escas, quarum voluptas tamen mentis fastidio vel minuitur vel tollitur. In omni enim carmine, quod non impetu quodam et ardore mentis seu contemplatione seu cogitatione alicujus rei commotæ fustum, sed frigida præceptorum observatione consutum est, nulla vivida vis seu divina quædam aura lectores et auditores

afflat, ut rebus præsentibus quasi emoti arteque magica in novas regiones delati aliam et inusitatam rerum formam sibi videantur aspicere, novosque et insolitos animi motus sentire, quorum perceptione voluptatibus jucundissimis perfundantur, sed, dum aures vel maxime implentur, animus languet, eumque sudoris vestigia, quem anxia et operosa artis observatio expressit, frigore feriunt. Magis etiam hæc locum habent in inventione et compositione, quæ ad certa præcepta revocari nequibat; quam si respicias, facili negotio poëtas, quibus nascentibus Musæ arriserint, ab illis possis dignoscere, qui furorem simulatum quibusvis rebus potius, quam fontium divinorum haustibus debeant, etiamsi id quavis pagina vel verbis conceptis jurent.

Cum omnis poëtices ratio apud Romanos in hunc statum esset delata, ut arte magis quam ingenio regeretur, natum est panegyricum genus carminum, non plane hactenus inauditum, sed specie aliqua, quam origini debuit, singulari novum. Quod si enim naturam illorum carminum solam spectes, huc referri possunt omnia, in quibus laudes Deorum vel heroum vel virorum illustrium celebrabantur non lyrica sed epica ratione, ut Callimachi hymni, ut Theocriti carmen ad Hieronem, Hieroclis filium, ultimum Siciliæ tyrannum. Fortasse etiam in recitationibus poëtarum publicis, quæ in ludis Apollini et Musis Alexandriae institutis fiebant, laudes Ptolemæorum canebantur. Idem fere factum est Romæ sub Augusto. Illud autem genus, de quo nunc agimus, ortum videtur ex orationibus panegyricis, quibus primum consules suffecti eo die, quo munus adibant, in senatu solebant Imperatoribus gratias agere, quod deinde etiam ab aliis et diversis quidem temporibus esse frequentatum reperimus. Exempla oratorum, præmiis et honoribus ob hanc rem ab Imperatoribus ornatorum, secuti sunt poëtæ, omnemque artem suam ad res gestas illorum celebrandas contulerunt. Et cupide sane ingrediebantur viam, qua sola latranti stomacho possent succurrere; nam omnis laboris fructus, Musarum studiis insumti, jam Ju-

venalis tempore plausus erat et fames. Sed cum non amplius nascerentur poëtæ, sed in rhetorum subselliis et grammaticorum scholis fingerentur, nemini potest mirabile videri, quod in hujusmodi carminum inventione et dispositione rhetor jejunus, in enunciatione et ornatu poëta frigidus agnoscat. Quo tempore hic mos percrebuerit, non facile dixeris: prima hujus rei mentio, quod equidem sciam, fit sub imperio Pescennii Nigri et Alexandri Severi. Antiquiora autem extant duo carmina, quæ in hunc censum veniunt, alterum in Messalam, quod Tibullo perperam tribuitur, nec definiri potest, a quo et quo tempore sit scriptum, alterum ad Pisonem, quod Lucani nomen falso præ se fert, et Saleio Basso, qui sub Nerone et Imperatoribus sequentibus vixit, a Wernsdorfio assignatur. Forma quidem illorum plane eadem est cum eo genere, de quo nunc quærimus, sed missa sunt ad illos viros, non coram illis in cœtu aliquo solenni recitata.

His præmissis, accedere possumus ad id, quod nobis proposuimus, atque ostendere, quem locum inter poëtâs Claudianus obtineat, quod scribendi genus secutus sit, quæ fuerint virtutes ejus, quæ vitia; de his enim omnibus nusquam, quod sciam, accurate disputatum est. Ut recte autem de poëta nostro et de ejus facultate poëtica judicemus, necesse est, ut carminibus, quæ ad nos pervenerunt, in sua genera descriptis, quemadmodum unumquodque tractatum sit, quidque in singulis præstitum, dispiciamus. Scripsit autem et recitavit primum carmina panegyrica in consulatum Probinii atque Olybrii, in consulatum Honorii tertium, quartum, et sextum, in consulatum Fl. Mallii Theodori, in consulatum Stilichonis, cui tria carmina impendit, quæ quasi unum constituunt. His annumerari potest carmen *Laudes Serenæ* continens. Sequitur alterum genus carminum, non tam forma quam materia a priori diversum, in quo poëta ostendit, quantus in vituperando esset. Sunt autem carmina *unum et alterum in Rufinum, unum et alterum in Eutropium*. Illud, quod tertio loco ponimus, ab iis, quæ præcedunt, disjunctum, complectitur duo carmina, alterum *de*

bello Gildonico, alterum *de bello Getico* inscriptum. Quarto genere continentur duo epithalamia, alterum *de nuptiis Honorii et Mariæ*, alterum *dictum Palladio et Celerinæ* inscriptum. Omnia illa hoc habent commune, quod ad epicum genus pertinent. Genus autem carminum prorsus peculiare constituunt ea, quæ *præfationum* titulos in fronte gerunt, quibusque majoribus carminibus, quibus sunt præfixa, prolusum est, et *Fescennina*, quorum sunt quatuor. Scripsit præterea Claudianus carmen epicum; *De raptu Proserpinæ*, cujus tres libros priores fortuna servavit; porro aliud ejusdem generis, *Gigantomachia* inscriptum, cujus principium tantum extat, et fragmentum e carmine Græco, quo, ut volunt, bellum Deorum contra Gigantes erat expositum. Sequuntur epistolæ quinque, *De precatio ad Hadrianum Præfectum Prætorio*, *ad Serenam*, *ad Olybrium*, *ad Probinum ut scribat*, *ad Gennadium ex Proconsule*. Tum Eidyllia septem, *Phoenix*, *Hystrix*, *Torpedo*, *Nilus*, *Magnes*, *Aponus*, *De piis fratribus et eorum statu*, quæ sunt apud *Catinam*. Tandem quinquaginta epigrammata, hoc enim titulo parva carmina varii argumenti et pretii, etiam Græca quædam, comprehenduntur, quorum pleraque Claudiano prorsus indigna sunt. His omnibus adjungi solet fragmentum poëtæ anonymi, quod *Laudes Herculis* continet.

Primum igitur agemus de carmine panegyrico, videamusque, quomodo poëta in eo adornaudo versatus sit, ita tamen, ut cum non ad certas leges et formulas, ex notione carminis in hoc genere perfecti, quam mente forsitan et cogitatione conceperis, deductas, exigamus. In hoc carmine ejus, in cujus honorem scriptum est, genus et natales laudantur, institutio et disciplina puerilis, studia juventutis, mores, res gestæ, dignitatis gradus, per quos ad summos honores ascenderit. Principia solent ex iis decii, quæ carminibus occasionem præbuerunt, et illic etiam fines spectare. Eadem igitur res argumentum constituunt, quæ in orationibus panegyricis, omnisque materia ex locis rhetoricis, in scholis ad nauseam usque decantatis, petita est. Disputatio autem de hoc scripturæ genere et caractere,

ejusque causis, si, quæ ante dicta sunt, memoria tenes, haud est difficilis. Totum est declamatio, quæ carminis speciem assumsit. Atque hoc præcipue inde est factum, quod illa carmina, ex orationibus panegyricis nata, naturam originis suæ traxerunt. Sermo enim solutus, numero poëtico adhibito, comparisonibus et imaginibus crebrius inductis, in poëticum, a quo tunc temporis in orationibus, si numerum excipias, haud multum abhorrebat, mutatus est; libertateque assumpta, qua in rebus exponendis poëtæ soli uti possunt, species quidem carminis nata est, cui tamen, si illius naturam spectes, hujusmodi argumentum parum est accommodatum. Etenim carminis ratio hæc est, ut diversa, quæ illo contineantur, totum aliquod conficiant in suo genere perfectum atque absolutum, cujus illa partes sint atque membra, quorum nullum salva conspiratione totius possit deesse. Illa autem rerum varietas, quæ hujusmodi carmine complectenda est, hoc uno cohæret, quod ad unum spectat, seu ad laudes unius pertinet. Etiam ille, qui laudat, nullum habet in rebus celebrandis liberum delectum, neque quicquam ad consilium suum minus accommodatum sine offensione potest relinquere, præsertim in rerum gestarum inopia, et, etiamsi hoc possit, tamen non semper res vel per se vel ex hominum sensu et consuetudine maxime memorabiles, eæ quoque sunt, quæ poëticam tractandi rationem facillime admittant. Simul cogetur sæpius poëta illius, quem laudat, existimationem cogitandi sentiendique rationem sequi, quam rei naturam et carminis, ita ut iis potissimum utatur, quibus ille maxime superbire soleat. Poëta porro, nisi magnitudine rerum et amplitudine ipse incaluerit, animos eorum, a quibus vel auditur vel legitur, non potest accendere. Sed quid esse poterat in puero, vix duodecim annos nato, magnopere laudandum, quæ virtutes Stilichonis in admirationem sui rapere, cum nihil eorum, quæ faceret, ad publicam utilitatem, nihil non ad sua comoda referret? Id igitur solum restabat poëtæ, ut animi motus, quibus ipse carebat, arte simularet. Non potest autem fieri, ut omnis artis ostentatio eos sensus excitet,

quos animi affectus veri eliciunt, ad quos loquendi ratio ea, quæ optima et fidelissima mentis interpret est, sponte se accommodare solet. Ceterum laudandi consuetudine semel inducta, certamineque poëtis, præsertim famelicis, injecto, cum alter alteri in captanda Imperatorum et procerum benevolentia cedere nollet, accidit, ut in rebus citra omnem veritatis verecundiam augendis et amplificandis probabilitatis modum prorsus excederent. Quæ cum legimus, mirari licet, quanto stolidæ arrogantiaæ callo frons illorum fuerit obducta, quorum aures hujusmodi recitationibus paterent. Sed omnis exaggeratio, quæ primum animos pungit, consuetudine vim suam amittere, atque in inanem loquendi formulam solet abire, ita ut semper nova impudentia opus sit, ad veterem audaciam superandam. Atque, si semel a naturæ veritate in laudando discessum est, non potest consisti nisi eo, ubi verborum et rerum discrepantia ea demum facta est, ut vel fungis et stipitibus risum excutiat. Inde quoque narratio nascatur necesse est, non quæ simplicitate, proprietate, et venustate sensim in animos se insinuat, eosque molli quidem sed tamen efficaci imperio, quocumque velit, flectit; verum quæ inani verborum pompa sententiarumque strepitu aures tantum implet seu potius obtundit, et doctrinæ multiformis ostentatione ornatuque undique conquisito onerata riget. Ut actione aliqua inducta colorem epicum carmina trahant, ad fastidium, quod in perpetuis declamationibus et descriptionibus auditores capere possit, leniendum, Claudianus ratione utitur non semper felici, interdum jejuna, in qua magnæ imprimis Romæ Deæ partes sunt, interdum plures terræ in personas mutatae et fluvii in scenam prodeunt, non ut agant, sed ut orationes, in quibus, quicquid figurarum et flosculorum scholæ rhetoricæ colligerint, consumtum esse videtur, cum artis ostentatione tanquam in auditorio aliquo recitent. In tanta sæpe rerum, quæ vera laude dignæ essent, inopia, est sane, quod mireris, qua ratione poëta parvis et interdum futilibus verborum et sententiarum pompa dignitatis speciem conciliarit, et quædam, non admodum honorifica, virtutis et sapientiæ splen-

dore dicendo induerit, et easdem sæpe res quanta varietate exposuerit. Cujus rei exempla in promptu erunt carminibus in tertium et quartum Honorii consulatum inter se comparatis; et quam studiose laudis et ostentationis materiam undique collegerit, specimen luculentum carmen in sextum ejusdem consulatum suppeditabit. Ceterum ad rectum de toto hoc carminum genere judicium ferendum hoc in universum tenendum est. Omnis laudandi ratio, quæ quidem non solum ei, qui laudatur, sed etiam aliis, qui legunt vel audiunt, placeat, non magis ab imaginandi vi et Musarum dotibus, quam a sensu quodam exquisito et judicio poëtæ subacto pendet, ut intelligat, quo quis maxime ex sui ipsius et vulgi opinione ornetur, et quid alii, cum audiant, vel inviti probent seu rei veritate adducti, seu verborum et sententiarum lenociniis invidiam mitigantibus. Oportet enim carmen, quo laudes alicujus celebrantur, ut statua in honorem posita summaque arte expolita, omnium oculos cum voluptate non solum in se convertere, verum etiam jucunde detinere; quo frequentiores enim lectores invenerit, eo majus et perennius erit laudis monumentum. Nihil igitur in eo debet desiderari, quod in carmine politissima arte perfecto requiri solet; ut lector operis præstantia commotus summa voluptate perfruatur, itaque dulcedine captus teneatur, ut nullus in illo invidiæ sensus oriri, nec ipse ad historiæ veritatisque calculos possit confugere. Quod ut fieri possit, genuinus et sincerus animi sensus in eo spirare necesse est, quem artis ostentandæ et ornatus laboriose quæsiti suspicio non minus refrigerat, quam commodi alicujus aut accepti aut expectati. Subesse etiam debet vel vera et justa laudandi materia, vel saltem ea, quæ aliqua ex parte speciose possit commendari, et vel leviter tractata naturali fulgore exsplendescere. Errant quoque, qui arbitrentur, præcepta in hanc rem posse a rhetoribus peti; cum oratio, ut semel audiatur, componenda sit, carmen repetitæ lectioni vel auditioni scribendum. Neque quicquam magis Claudiano fraudi fuisse unusquisque fatebitur, quam forma ipsa carminum a poëtices natura utique aliena, unde natum

est aliquid, quod mixtas virtutes habet et rhetorices et poëseos, locumque obtinet inter orationem atque carmen; cujus ratio hybrida eo tempore tantum poterat placere, quo sensus pulchri exquisitus et perversæ magnificentiæ studio et exaggerandi audaciæ cessit. Probabile quoque est, Claudianum non animi voluntate et judicio hanc formam elegisse, sed consuetudine et more semel recepto ad illam esse delatum. Inter omnes poëtas, qui laudandi partes susceperunt, primum sane locum obtinet Horatius; neque fere quisquam est, qui majore cum dignitate illam provinciam sustinuerit. Sed rationes, quibus usus est ingenio limatissimo et judicii sensusque subtilitate ex consuetudine virorum elegantissimorum contracta dignissimis, haud scio an lyrico generi sint propriæ, atque temporibus et institutis, quibus Claudiano indulgendum fuit, alienissimæ. Quotus enim quisque tunc illa blandimenta, ad quæ percipienda et teretes aures et sensus omni humanitate expoliti requirebantur, poterat intelligere, quotusquisque sibi persuadere, sæpius in una sententia, in unico, prope dixerim, verbo, majorem laudandi vim inesse, quam in oratione panegyrica vel verbosissima. Etiam si igitur Claudianus, si cum ad illa, quæ ars desiderat, revoces, minus probari possit; tamen excusatio illi est parata, si morem et consuetudinem, cui erat litandum, auresque obtusas et corruptum ætatis ejus judicium, quibus erat placendum, apud animum reputes. Progrediamur ad illud carminum genus, quod secundo loco posuimus.

Hujus generis ratio eadem est cum priori, materia diversa. In illo laudandi, in hoc vituperandi partes sustinet; atque, si utrumque compares, invenias illum plus valuisse in hoc quam in illo. Scilicet in hostibus Honorii et Stilichonis lædendis, quicquid in eum finem utile putaret, eo poterat impune uti, cum sciret, ne monstra quidem inferna quenquam esse offensura; nam malos genios esse, eosque se rebus humanis immiscere mortalesque in fraudem agere, vel Christianæ fidei doctoribus tunc erat persuasum. Etiam fingendi et comminiscendi quæque libera erat potestas. In priori genere, ad meram ostentationem comparato, nulla

erat orationis varietas, omnia vel in summa rerum tenuitate splendida erant et magnifica; in altero lascivia interdum gravitati admista est, et dignitas subinde in petulantiam abit, indeque sermo modo cothurno incedit, modo soccis inambulatur. In hoc Furiarum et Bellonæ instinctu et auxilio pleraque fiunt; in illo magnopere erat cavendum, ne Deorum interventu et ope gloriæ ejus, quem laudaret, detraheretur. Ceterum in vituperando eandem viam ingreditur, quam in laudando; totam inimici vitam percurrit, omniaque ad odium, invidiam, infamiam excitandam idonea occupat, et carpendo, ridendo, calumniando vel vera vel ficta omni verborum turpitudine exagitat. Magis etiam ingenio indulget in inveniendis, epicaque ratione frequentius utitur, quam in prioribus, ut ostendunt carmina in Rufinum, quorum prioris prima pars, omisso principio, quod declamatoris est sermone poëtico utentis, Claudiano satis feliciter cessit. Alecto felicitatis, qua homines sub Theodosii M. imperio fruebantur, invidia corripitur. Quam felicitatem ut conturbet, convocat monstrorum infernorum concilium. Sententiæ dicuntur. Megæra censet, sufficere Rufinum Constantinopolim mittendum. Ipsa se accingit operi, illumque, cujus pueritiam ipsa finxerat, lucri cupidine et spe potentiæ futuræ concitat. Bene hominis astutia et calliditas exaggeratur, ne mireris Theodosium istius insidiis succubuisse. Hactenus bene; sed statim ad ingenium et consuetudinem poëta redit, declamationemque interponit frigidam, de cupiditate habendi, quam longa scelerum recensio excipit ab illo improbo commissorum, in qua satis prudenter pleraque tantum significat poëta, ad quædam alludit, ne invidiam faciat manibus Theodosii, quod nebuloni tantum indulserit. Quanquam autem poëta, si, quæ composuit, ad artem referas, in hoc genere magis probatur: displicere debet, si consideres vel levitatem ejus in laudando vel in vituperando cupiditatem. Sed patriæ vitiis inquinatus, Romamque profectus, Stilichonem patronum nactus est, prudentem quidem et callidum, sed et genere et moribus barbarum, cujus voluntati erat inservien-

dum. Inde quoque factum est, ut in spectaculis et immanibus et abominandis cum voluptate immorari videatur, dummodo Stilichonis vindictæ satisfaciat. Quis enim ab humanitatis sensu non plane alienus illam Rufini dilacerationem, tanquam in tabula picta propositam, sine horrore et oculis irretortis potest aspicere! Valet tamen ad poetam ex parte excusandum, quod illorum hominum, quibus scribebat, oculi et animi consuetudinis callo erant obducti, nihilque gratius iis esse poterat, quam iram suam ulciscendique cupidinem expletam videre. Propterea quoque miser ille in frustula dissectus et dissipatus Rufinus nondum dimittitur, sed ad inferos deductus pœnæ traditur sempiternæ. Quid in vituperando possit efficere, videtur expertus esse in carmine XVIII. et XX., in quibus Eutropium spadonem, gravissimum Stilichonis adversarium, eversum et in exilium actum, in patroni sui gratiam non solum æqualibus sed etiam posteris abominandum reddere tentavit, nomenque illius æterna infamia aspergendum. Iste Eutropius, quod hactenus inauditum fuerat, et spado et consul, largam sane materiam maledicendi præbere potuit, etiamsi res ejus gestæ non magnopere fuissent culpandæ, atque illam rem quasi cardinem constituit, in quo utrumque carmen verteretur. Hac indignitate veluti vehementer percussus omnia monstra et portenta, quæ semper gravissima sunt habita maximeque dira, principio recenset, quorum tamen nullum tam foedum et immane fuerit, quam consul spado. Omni deinde verborum pondere utens eos, quorum est monstra procurare, Deorumque iram avertere, compellat, ut explorent, quæ tanta calamitas turpissimo illo omine portendatur, quove piaculo possit depelli. Cum fortuna expostulat, quod, si omnino voluerit servum facere consulem, non probum et frugi, sed abjectissimum, sed infinitorum dominorum elegerit, qui non amplius vendi, ne dono quidem cuiquam obtrudi potuisset. Verba et sententiæ, quibus hæc expressit, hujusmodi sunt, ut vehementius et contumeliosius nihil possit excogitari. Potuisses expectare, jam satisfactum esse maledicendi officio, quod assen-

tandi studium poëtae imposuerat, verum illa omnia exordii tantum vices sustinent, statimque cognoscimus, poëtam in animo habere, nihil prætermittere, quod memoriam istius hominis aliqua ratione possit diffamare. Incipit enim a prima pueritia, eaque etiam, quæ fortunæ fuerant, suaque natura miserationem potius quam invidiam movere solent, summa inhumanitate vel potius crudelitate in ludibrium istius adhibet, dumque ea vel mente recolit vel effingit, velut lætissimo spectaculo frui videtur. Ex his rebus sæculi mores cognoscas, quibus talia placere potuerint. In sequentibus, ubi vitam spadonis usque ad ætatem ejus exoletam prosequitur, talem verborum, sententiarum, et similitudinum delectum habet, ut ex altera parte ingenium mireris, ex altera doleas, donum illud naturæ in re tam turpi esse consumptum. Imaginem enim miseri hominis videmus omnibus numeris absolutam, ut ad fœditatem et obscenitatem nihil possit addi. Quæcumque mala senectus decrepita et neglecta afferat, in istam aucta etiam et amplificata congesta sunt. Sed piget istis rebus diutius immorari, in quibus, quantum arti tribuit poëta, tantum ab humanitate discessit; et quæ dicta sunt, possunt sufficere ad ostendendum, quibus lineamentis et coloribus usus sit in adversariis describendis, qua in re non dubitat, omnem probabilitatis legem migrare, dummodo curet, ne turpitudine aliqua vulgari insignes conspiciantur.

Progrediamur ad tertium genus, quo bellum Gildonicum et Geticum continetur. In quo cum persona vel laudanda vel vituperanda non sit proposita, sed res gesta exponenda, jure potuisses expectare, rationem epicam potissimum fuisse adhibitam. Verum multum falleris; nam in duobus illis carminibus actionis est parvum, nimiumque declamationis. Dii quidem et homines complures in scenam prodeant, sed plerumque ut pueri, qui orationes memoriæ mandatas ante magistri cathedram recitant. Hoc præcipue locum habet in carmine xv., quia illa pars, quæ narrationem expeditionis continebat, fato intercudit. Mirari quoque hoc possis, quod in carmine xxvi. Claudianus illud ad

Pollentiam praelium, quod præ ceteris debuisset verbis exornare, leviter tantum attigit. Forsan consultius existimavit, paucis in illa re describenda defungi, quæ accurate exposita gloriam Stilichonis vel minuisset vel obscurasset. Hujus rei suspicionem ipsum quoque poëtae studium movet in laudando Stilichonis consilio (v. 90. seqq.), quo pulsum Alaricum, quem, si adulatori fides est, vel vivum capere vel penitus delere potuisset, salvum et incolumem ex Italia decedere passus est. Hujusmodi eloquentiæ specimina sæpius nostra memoria in eo bello sunt edita, quo Germania, non virtuti et armis, sed Principum discordia proditiōni et perfidiæ cessit. Ceterum cum indoles et natura hujus generis carminum a prioribus non magnopere abludat, eaque vitia, quæ supra notata sunt, huic quoque insint; ad ea properemus, quæ restant.

Quartum genus, quod carmina in nuptias Honorii et Mariæ atque Palladii et Celerinæ complectitur, cum materia ipsa tum tractatione majorem lectoribus voluptatem præbebunt. In hoc videmus poëtam, quanquam illis vinculis nondum plane exsolutum, quibus eum consuetudinis vis existimatioque publica de pulchro et honesto, qualis tunc temporis erat, innexam tenebat, liberius tamen incedere, et ex suo ipsius ingenio materiam petere, quam in prioribus vel virtutes amicorum vel vitia adversariorum præbuerant. Cum enim laudes alicujus persequi aut vitia aut rem aliquam gestam exponere magis sit oratoris vel historici quam poëtae, quia tot tamque diversa, quæ simul prædicanda sunt, vix ita possunt componi, ut membra quasi unius pulchri corporis videantur, neque rerum delectus liber est, neque omni verborum et sententiarum pompa ille ardor excitari potest, quo liberi ingenii, sensuum et imaginum veritate accensi, foetus agnoscuntur: noli mirari, quod in prioribus declamatorem tantum sentias poëtico ornatu incedentem, teque ipsum in tanto artis apparatu nihil commotum. Nuptiarum cogitatio copiam rerum et imaginum venustarum poëtae menti suggestit, quas inventionem ingeniosa ita conjunxit, ut naturali vinculo inter se cohæ-

rere videantur. Compositio atque adumbratio poëtam pro-
 dit; quanquam in singulis partibus expoliendis popularium
 magis iudicium, quam naturæ veritatem atque simplicitatem
 secutus sit, neque omnino liber fuerit ab iis vitiis, quæ tem-
 porum et morum corruptela in artem poëticam invexerat.
 In carmine X. fingit poëta Honorium amoris desiderio cor-
 reptum de nuptiarum dilatione queri. Cupido, auctor vul-
 neris, astat; et ubi vidit Honorii pectus telo misso in-
 flammatum, statim ad matrem avolat tantam victoriam
 nuntiaturus (X. 1—48.). Mores quidem ejus, qui, primo
 amore accensus, omnium rerum, quibus ante delectaretur,
 tædio afficitur animoque nequit consistere, in Honorio na-
 turæ accommodate sunt expressi; sed in querimoniis, quæ
 illi tribuuntur, plura sunt intexta, quæ abesse malis, præ-
 cipue dignitatis imperatoriæ mentionem ab amoris simpli-
 citate prorsus alienam. Hoc tamen Imperatoris reveren-
 tiæ poëta dandum putavit; nec Stilicho poterat in malam
 partem accipere, quippe qui, quo tutius ipse dominatum
 exerceret, speciem majestatis Honorio relinquendam exis-
 timaret. Sedes Veneris in insula Cypro ita describitur, ut
 agnoscas, Claudianum ingenio non fuisse destitutum, sed
 ævi vitiis, quibus rerum magnificentia plus quam simplex
 gratia placebat, illud fuisse inquinatum. Inde nata est
 auri et argenti copia gemmarumque pretiosissimarum mul-
 titudo, quibus omnia exstructa atque distincta narrantur.
 Sed hæc compensantur pulchro loco, quo Venus in cultu
 corporis occupata Gratiaque illi ministrantes inducuntur
 (v. 97—109.); et illo non minus venusto, quo Venus Cu-
 pidini, quem victoria superbientem, remque gestam festi-
 nanter et concise narrantem gremio exceperat, præ gaudio
 nihil respondet, sed statim, ornatu corporis accelerato ces-
 toque arrepto, ad littus properat, Amoresque alio alium ad
 Tritonem arcessendum præmio proposito dimittit. Pulchra
 quoque est illa scena, quam poëta carminis XXXI. prin-
 cipio oculis proponit. Venus in umbraculo vitibus con-
 texto super flores molliter reclinata somnum capit ad solis
 æstum vitandum. Nymphæ et Gratia sub ingenti quercu

iuxta requiescunt. Cupidines suspensis per ramos arcibus pharetrisque vel colludent, vel avium nidos investigant, vel mala legunt dominæ, vel volitant per summas ulmos, vel in statione sunt ad arcendos Faunos reliquosque Deos sylvestres, ne nimis curiosi Veneris somnum conturbent. Sed non aequè bene Venus, ubi chori ex urbe vicina auditi somnum illi excusserunt, Amores dimittit ad quærendum Hymenæum, et cum ipsa in illum incidisset, ex eo quærit, cujusnam nuptiæ celebrentur. Ceterum motus animi, quos sentit Hymenæus Venere visa, egregie sunt expressi (v. 40. seqq.). Minus placet declamatio, qua ille generis nobilitatem et Palladii et Celerinæ celebrat (v. 56—99). Apte in priori (x. 135. seqq.) Triton Cymothoën reluctan-tem ambiens deprehenditur, qui, ubi audivit, si properasset, facilem sibi dehinc illam Deam fore, ad littus festinat, in illum corporis habitum compositus, quo Venerem per mare vehens a plasticis et pictoribus fingi solet. In itinere describendo poëta ingenio luxurianti nimis indulgit, nec margaritæ, a Nymphis marinis e maris fundo in dona nuptialia petitæ, satis probantur. In altero (xxxI. 103. seqq.) curru vehitur Venus floribus ornato et a columbis tracto; Amores avibus insidentes per auras iter faciunt. In oratione Veneris (x. 190—227.), qua comitibus partes cuique agendas distribuit, rerum opulentia, nimis studiose oculis exposita, offendit. Tandem ad Mariæ ædes pervenitur, quæ puella tum maxime ex veterum Græcorum et Latino- rum poëtis, et quod mireris, ex Sapphus carminibus, pudicitæ exempla discebat. Pulchritudo matris et filię Veneris stupore exprimitur adjectis similitudinibus haud ineptis; sed sequens oratio, quæ Veneri tribuitur (v. 252—281.) quanquam non omnino displicet, oratorios magis lecythos sapit, quam simplicitatem et venustatem Venere dignam. Etiam in altero (xxxI. 116—138.) Venus ad ædes Celerinæ tendit easque floribus ornat et balsami odoribus implet, tum, puella ad juvenem e matris gremio deducta, junctisque illorum manibus, illum, ut precibus po-

tius quam vi puellam aggrediatur, hanc, ne nimis juveni repugnet, adhortatur.

Ad quintum genus pertinent ea carmina, quæ in Mss. epithalamio Honorii et Mariæ vel præmittuntur vel postponuntur. Inscripta quidem vulgo sunt *Fescennina*; cum autem in Mss. hæc inscriptio variet, num ea genuina sit, potest dubitari. Carmina sunt quatuor, nec, ut vel ex argumento patet, inter se coherencia, ut quidam tamen statuerunt, in quorum primo Principis pulchritudo celebratur, quæ tanta sit, ut omnes Deas amore accendat et vel Scythas et Hippolyten domet. In toto hoc carmine ne levissima quidem significatio occurrit, illud in Honorii laudem esse scriptum, sed potest ad quemcumque pulchrum Principem trahi. Ceterum non invenustum est, et inter meliora Claudiani potest censerī. In secundo totus terrarum orbis ad concelebrandas nuptias invitatur. Priori forsā est postponendum. Tertium, quod scriptum est ad Stilichonem, frigidam continet sententiam, nec a virtute poëtica potest commendari. Venustius est quartum, nec solum ingenium Catulli, sed etiam lasciviam ejus spirat, verumque epithalamii titulum sibi potest vindicare. Barthius, quem secutus est Genserus, existimavit, illa carmina primo nuptiarum die a Claudiano esse recitata, quæ cum minus placuissent quibusdam severioribus, illum, ut ostenderet, se posse etiam altius quiddam et gravius canere, septimo die attulisse epithalamium, quod nostro ordine decimum est. Verum enim vero omnia hæc nituntur conjectura, cui ansam dederunt vrs. 9. seqq. carminis IX. quam nec infringere nec confirmare operæ pretium videtur.

Porro illa carmina, quibus prælusit majoribus Claudianus, novum genus constituunt, in quorum nonnullis ostendit, quid præstare potuisset, si Musis tantum, non Honorio et Stilichoni, cecinisset. Forsan suum quodque carmen e majoribus præfatiunculam habuit, sed quædam, cum colligerentur in unum fasciculum Claudiani carmina, jam intercederant; ut, contra, quædam præfatiunculæ extare viden-

tur, quæ ad illa carmina, quibus nunc præfigi solent, nullo modo pertinent. Carmen quidem IV. quod in fronte secundi in Rufinum carminis collocatum videmus, ad hoc minime spectat, quemadmodum jam Barthius recte observavit, neque magis ad aliud quodcumque eorum, quæ servata sunt. Quo, nisi omnia nos fallunt, ei carmini prælusum est, quod victoriam de Getis a Stilichone in Græcia reportatam celebrabat, ad quam non uno in loco Claudianus alludit. Nec incredibile est, poetam, qui victos ad Pollentiam barbaros cecinit, illam cladem Getis illatam silentio prætermisisse, cum tam amplam laudandi Stilichonis materiam præbere potuisset. In hoc Musas invocat, et Apollinæ ipsum, ut suæ sedis defensorem coronent, deinde argumentum carminis majoris, quod subinde recitaturus est, proponit, Stilichonemque rogat, ut canenti sibi aures præbeat. Sermo purus est et comtus, neque ornatu neque doctrina molestus; sententiæ non operose quæsitæ, sed ab ipsa re suggestæ. Propter nimium tumorem minus placet carmen II. quod forsitan interpolatione laborat. Jucundam quoque similitudinem continet VI. modo obliviscaris, Deum illum Honorium fuisse, puerulum, undecimum vix ætatis annum agentem. Dignitas cum suavitate egregie juncta est in carmine IX. et, si quid judico, ipsi epithalamio, cui præfixum est, illud est anteponendum. Minus placet carmen XVI. propter similitudinem nimis longe quæsitam neque satis convenientem. Præfatio carminis XVIII. non amplius extat, qua tamen, ut ex Claudiani consuetudine colligere possumus, destitutum non fuit. Etiam secundum in Eutropium prælusionem habet ipso carmine longe meliorem. Carmen XXIII. non tertio libro in Stilichonem, sed primo, præfigendum videtur, et ad omnes tres pertinuisse, nec ex XXII. 286. seqq. possis colligere, Stilichonem nondum Romæ fuisse, cum illa scriberentur. Non quidem invenustum est carmen XXV. sed venustius XXVII. si illud ipsum, non eum simul, in quem scriptum est, consideres. Elegantissimum sane XXXII. habendum, quod principia, incrementa, et perfectionem navigationis paucis versibus complectitur, sed ad librum, in

cujus fronte nunc legitur, vix pertinet, neque magis XXXIV. Nihil enim in illis est, quod ad ea, quibus præmittuntur, possit trahi. Hoc autem omnes fere habent præfatiunculæ, ut iis aliquid insit, ex quibus tuto colligas, quorsum pertineant. Ceterum hæc duo carmina illi epico, etiamsi integrum ad nos pervenisset, virtute poëtica palmam præripiunt, nisi dignitatem carminis decempeda metiaris.

Carmen epicum, quod vulgo *De raptu Proserpinæ* barbare, ut existimat Heinsius, qui *raptus Proserpinæ* corrigendum censet, inscriptum est, ab actione, quam voluit primariam poëta esse, titulum traxit, quem etsi nemo facile contendet esse genuinum, tamen similem illud carmen in fronte gessisse, docent verba Sidonii Apollinaris IX. 271. sqq. Omnem disputationem ex illa quæstione ortam, num fabula de Cerere et Proserpina præbere potuerit materiam carmini epico satis idoneam, vanam puto et inanem, cum, quid ingenium aliquod felix et a natura benigne instructum possit efficere, definire nequeas, nec, si vel pluribus conata haud prospere cesserint, non inde sequetur, argumentum, quod incassum toties tentatum sit, ab hujusmodi tractatione prorsus abhorere. Recte quidem dixeris, quo uberius res sit, quam tibi proposueris, eo faciliorem reddi laborem, quippe quia in rerum copia electione tantum opus sit et diligenti compositione: ingenium tamen fons est rerum inexhaustus, unde semper depromi possunt, quæ argumento desint, ita ut nihil tam simplex sit et tenue, quod non tractatione fieri possit uberius. Quid? Iliade penitus incognita, si quis iram Achillis cum Proserpinæ raptu animo contenderet, utram rem et graviorem et uberiorem judicaret? Quæ cum ita sint, neminem movere debent, quæ Walchius contra disputavit. Quin, qui neget, actionem illam non tam quidem per se, quam propter ea, quæ secuta sunt, esse gravissimam, arbitrari esse neminem. Quid enim magis, non ad certam aliquam gentem, sed ad omne genus humanum potest pertinere, quam agriculturæ inventio, unde semina simul omnis humanitatis vitæque cultioris et sparsa sunt et effloruere? Hanc rem ita tractare, ut admiratio inde et delectatio audi-

tores et lectores capiat. poëta est ingeniosi. Num autem hoc omnino fieri potuerit in actione, in qua Deorum tantum partes sunt, nec affirmaverim nec negaverim. Quid fieri potuerit, nemo facile dixerit; quid factum sit, facilius dijudicabitur. Sed mihi propositum non est, ad præcepta, quæ artis scriptores excogitaverunt, Claudianum exigere, et ut alter Procerstes, quæ lectuli modulo minus convenient, vel amputare, vel dilatare; verum ut unus de multis, non de schola neque a magistro, quæ mihi probentur, quæve minus, candida mente profitebor. Sunt quædam principia veri et pulchri in animis hominum insita, quibus ut quique proximæ accedunt ad naturæ simplicitatem, ita maxime quasi impetu quodam cæco reguntur, quanquam illorum ab omni rerum copulatione remotorum sibi conscii non sint. Illa citra rerum complexum animo sibi proponere, aliaque ex illis ratiocinatione deducere, accurate definire, ad genera et classes revocare, artemque inde efficere, recentioris, et nostræ maxime, erat ætatis, iudicii que maturitatem requirebat et quasi principatum, quem temporibus antiquis imaginandi vis et ardor aliquis animi obtinuerat. Quæ quidem ante oculos habere, cum veterum monumenta legas, ad multas res utile est, præcipue autem id præstat, ut intelligas, tenerum et incorruptum naturæ sensum in hominibus, certum aliquem ingenii cultum rerum quadam felicitate nactis, sed pristina morum simplicitate nondum amissa, plus efficere potuisse, quam subtilissimas de arte disputationes, quibus nostra ætas onerata est et laborat. Videamus jam, quemadmodum poëta argumentum sibi propositum persecutus sit.

Contra Horatii, cerumque qui Horatium secuti sunt, de carmine epico præcipientium, normam atque regulam non moderate et modeste Claudianus orditur, sed spiritu quodam vehementiore animi, divino afflatu concitati, principio statim incedit et speciem potius vaticinaturi, quam narraturi, præ se ferre videtur. Quæ ratio cum acriter sit a quibusdam notata, dispiciendum est, num habeat, quo se quodammodo tueatur, aut num aliquid sit, quod poëta sequi

potuerit. Nempe ea erant canenda, quæ magnam partem apud inferos fuerant gesta. Hæc sine monitu divino scire poëta non poterat; animum igitur ab Apolline occupatum fingit, mentemque priorem penitus expulsam, seque inter earum rerum species repente delatam, quas erat expositurus. Hanc animi concitationem subitiquæ furoris accessum exprimit imaginum obscura et confusa significatio, quæ oculis de improvviso sunt abortæ, atque illa fictio, qua in templum Cereris Eleusiniæ delatus sibi videtur, iisque sacris interesse, in quibus actione quadam oculis ea proponebantur, quæ argumentum carminis constituunt. Jam sibi redditus, quanquam mente adhuc commota, Deorum inferorum veniam precatur, ut sibi, quæ viderit, cum aliis liceat communicare. Hoc entusiasmo, quo poëta consilium atque argumentum carminis proponit, lectoris animus necesse est vehementer commoveatur, expectatioque intendatur, quam deinde ne destituat narratio ipsa, etiam atque etiam cavendum est. Verum nequaquam illa frustrabitur lectores, si rerum expositio ita est temperata, ut admirationem moveat, sustentet, sensim augeat, animum spe et timore suspensum teneat, novaque semper voluptate permulceat, etiamsi impetus, quo opus est inceptum, in sedatiorem narrationis habitum, rebus exponendis aptum, abierit. Cogitemus igitur poëtam repentino numinis instinctu mente solita emotum, novisque rerum imaginibus, quæ ei aliæ post alias suboriuntur, stupentem et conturbatum, rerum novarum multitudinæ et mole plane oneratum, conditionemque suam in universum tantum indicantem, potioraque capita eorum significantem quæ ante oculos versantur. Narratio, quæ sequitur, videri potest ejus, qui resipuerit, aliisque, quæ viderit, animo rursus composito et quieto exponentis. Hanc rationem secutus esse videtur inter alios Wielandus noster, in carmine *Oberon* inscripto, quem nemo sanus, nisi qui veterum exemplis prorsus acquiescendum, Horatiquæ præceptum semper et ubique sequendum putat, nulla rerum naturæ ratione habita, hoc nomine vituperabit. Quæ quidem veteres in ratione et disciplina pulchri instituerunt at-

que sanxerunt, plerumque sunt ejusmodi, ut ipsius naturæ dictata, a quibus non sit recedendum, existimari debeant; quorundam autem ratio ea est, ut certis tantum rebus astricta perperam ad omnia quæcumque transferatur. Quemadmodum nemo negabit, veteres in pulchro et venusto dixi dicando vobis vidisse et sensisse ac tunc quædam, qui a naturæ simplicitate remotiores variisque opinionibus et institutis, pravo more receptis, corrupti sumus; sic stolide antiquitatem admirantis est, arbitrari, veteres omnem rerum naturam exhaustisse, novisque commentis nullum locum reliquisse. Hæc sufficiant ad carminis epici præcæmium contra eos defendendum, qui, ut frigidi grammatici, non rationibus pugnant, sed præceptis tantum nituntur, quæ apud veteres legerunt. Cum autem per se intelligatur, principium carminis, illa ratione constitutum, quanquam natura sua lyricum sit, lyricumque dicendi genus postulet, non ita tamen comparatum esse debere, ut a reliquo corpore, tanquam pannus in seipso assutus, dissideat, sed transitum mollem atque facilem habere, ut quasi geminum totius membrum videatur; Claudianus in hoc minus ferendus est, qui, ut alia, quæ ad dictionis genus pertinent, omittam, non probanda, clivo molli seu per gradus non descendit, sed plane ab alto in lutum, ut aiunt, se præcipitat. Quis enim ex hoc principio hujusmodi narrationis initium (v. 32.), quo anus auspicari solent nœnias suas, æquo animo potest ferre? Sed satis de præcæmio; videamus totius carminis dispositionem.

Inducitur statim Pluto ira commotus, quod solus ex Diis connubio egeat, ejusque jussu monstra inferna contra superiores bellum parant (v. 32—41.). Cum jam omnium rerum confusio ex hac contentione immineret, Parcæ, ad pedes illius abjectæ, rogant et obtestantur, ut a Jove conjugem petat, nam repulsam eum laturum esse negant (v. 41—67.). Verecundia precantium motus, per bonam gratiam obtinere statuit, quod vi sibi conciliare paraverat (v. 67—75.). Jam quæritur, cur ira Plutonis tam repente et tantopere exanderit. Num jam precibus ante, et sapius, rem tentaverat

incassum? Et, si tentaverat, quod tamen nusquam significatur, quanam re motus Jupiter, siquidem omnino id negare potuerit, negavit? Deinde, si Parcarum arbitrio omnia subjecta sunt (v. 51—53.), cur ad pedes Plutonis accidunt supplices? Possis dicere, non Deorum res, sed hominum, omniumque rerum, quæ in terris sunt, ad arbitrium Parcarum ex mente poëtæ pertinere (v. 55—63.); sed si dissolutionem *legum pacis firmatarum* (v. 64.), quarum auctores Parcae se profitentur, cum ex iis, quæ statim sequuntur, tum ex superioribus (v. 42—47.) explices, rerum omnium complexum ab nutu et arbitrio Parcarum pendere Claudianus finxit. cf. v. 215—217. Tandem, si futuri erant conscia, quid omnino belli apparatu erat opus, quandoquidem eæ tantum a Plutone fuissent consulendæ? Quæ cum ita sint, apparet, totam rem non satis accurate a poëta fuisse expensam. Sunt præterea, quæ notatu digna videantur: præcipue displicet comparatio (v. 69—75.) per se satis bona, sed loco inepto.

Mercurio prope accito declamationem Pluto, ex rhetoricum subselliis petitam, detonat, qua satis superbe Jovem increpat, bellumque minitatur, nisi obtemperet imperataque faciat (v. 89—116). Jupiter, perlatis mandatis, terrore forsitan percussus, postulatis annuit; illo tantum angitur, quæ tandem illud conjugium sit secutura. Sed ecce, cogitanti, animumque in omnes partes versanti, pulcherrimum scilicet suboritur consilium (v. 117—121). Quæ sequuntur de Cerere et Proserpina (v. 122—140) satis bona sunt, quibus indicat poëta, unicam Cereris filiam Proserpinam esse matricumque carissimam, jam ab Apolline et Marte in matrimonium petitam, quos tamen mater repudiaverit, illamque puellam, cum raptus ejus tum maxime timeretur, in Sicilia loco aliquo ante præparato a matre fuisse absconditam. Sequitur locus communis de Sicilia ejusque insulæ natura, cujus descriptione, velut gemmula, carmen poëta distinguere studuit, non quidem omnino aliena, sed tamen frigidiuscula (v. 140—157). Ætnæ montis descriptio (v. 158—168) alienior est, aptiorque fortasse loco (III. 330.

sq.) potuisset inseri; sed sequentes versus, quibus physices doctrinam ostentare videtur, mihi quidem non solum frigidissimi, sed plane absurdi videntur. Ceterum vix attinuit, Siciliae nobilitatem tantopere celebrare, cum obscurus aliquis angulus Cereris consilio accommodatior fuisset, id quod Ceres ipsa sentit seroque profitetur (111. 120. sqq.).

Filia, ut putabat Ceres illa quidem, bene abscondita, iter facit per aërem ad Cybelen in Phrygiam (v. 170—211.). Quod cum Jupiter vidisset, Venerem arcessit, eamque jubet postero die Proserpinam, dolis circumventam, in campum deducere, simulque hortatur, ut fines imperii sui etiam apud inferos proferat, ita ut vel Furiae amoris vim sentiant (v. 212—226.). Mirationem quidem, verum minime epicam, hoc loco facit consilium a Jove initum, quod a Venere perficitur ita, ut Pluto, in ejus gratiam omnia fiebant, ne minima quidem significatione certior fieret; quodque ille iter statim ad illum locum molitur, in quem Proserpinam Venus erat deductura, quem ut scire posset tantum aberat, ut plane etiam ignoraret, quid Jupiter stultisset. Qui potest poëta epicus illa prætermittere, quibus omissis vel vulgaris narratio manca fiat!

Venus in Siciliam properans adjunxerat sibi comites Minervam et Dianam totius consilii ignaras. Cur hoc factum sit, docemur infra (111. 209.) ex mente nutricis (v. 229—236.). Expectari poterat, poëtam descriptionem aedium, in quibus Proserpina delitescerat, non esse omissurum, idque potissimum commemoraturum, quantopere latuerint consilio Cereris accommodate; sed palatium a Cyclopihus structum finxit cum opere firmissimum tum materia magnificentissimum (v. 237—245.). In illis Proserpina telam texebat, in cujus artificio describendo Claudianus Ovidii more luxuriatur (v. 246—265.). Lacrymæ subito obortæ faciunt omen (v. 266—268.). Deæ cardine verso intrant, subitusque rubor, in quo describendo quatuor versus impenduntur, Proserpinæ faciem tingit (v. 269—278.). Jam aures cupide arrigimus, ut percipiamus, quomodo Proserpina deas exceperit, quam fraudem Venus molita sit, ut

miseram illam et comites falleret; sed frustra, reticentur hæc, et ruboris descriptioni hoc tantum adjungitur: noctem venisse. Quæ hoc loco desideres, infra (III. 207. sqq.). Electra ex parte narrat. Contra miraberis, Plutonem, qui de Jovis consilio nondum erat edoctus, nec sciebat, Proserpinam sibi destinatam, nec ubi gentium illa moraretur, nihilominus tamen iter ad superos parare, equosque curru junctos jam paratos ante fores habere.

Sequitur liber secundus. Luce nondum orta Proserpina cum deabus Hennam petit monstris nequicquam monita (v. 1—10.). Frustra quæris, qua re sit adducta, ut matris præcepta negligeret. Quo divinationi lectorum relicto, in cultu, quo Proserpina et deæ fuerint ornatae, describendo non invenuste Claudianus occupatus fuit (v. 11—54.). Euntibus additur Nympharum agmen, inter quas Cyane eminet (v. 55—70.). Henna, cum vidisset illas adventantes, Zephyrum rogat, ut vallem, per se jam amœnam, arboribus, herbis, floribus exornet exquisitissimis (v. 71—117.). Satis bene hunc locum tractavit Claudianus, sed singulis ex sæculi ingenio nimis operose persequendis simplicitatem neglexit. Dum virgines in floribus legendis sunt occupatae (v. 118—150.), subito fragore terrentur. Pluto nempe, cujus currus misero Encelado, vix Ætnæ molem sustinenti, altos sulcos imprimit (quale phantasma!), exitum cum quærit nec invenit, trabali sceptro terram ferit, omniaque gravi motu concutiuntur (v. 151—185.). Terror occupat supera (v. 186—192.). Equi primum in sole caligant, mox lucis patientes et verbere incitati iter celeriter perficiunt (v. 192—203.). Proserpina in currum rapta Minerva et Diana raptorem invadunt, illa minaciter eum increpat, jamque missura erat hastam, sed fulmine a Jove misso deterretur (v. 204—233.). Quidnam Veneri acciderit, utrum cum reliquis aufugerit, an partes mutas egerit, in dubio est relictum. Oratio, qua Proserpinæ valedicit Minerva, dolores habet nullos sed multum artis (v. 234—246.). Sic quoque docte lamentari vicemque suam lugere Proserpina didicit (v. 247—272.). Tandem Pluto,

nunc quidem primum amoris accessum sentiens, lacrymisque Proserpinæ commotus, eam solatur et elysii descriptione et spe potestatis futuræ (v. 273—306.). Tandem nuptiæ apud inferos omni, qua par est, lætitia et festivitate celebrantur (v. 307—366.); nec promba deest, cujus vices Nox suscipit, nec epithalamium.

Librum tertium Deorum concilio Claudianus orditur, quod frequenter occurrit apud poëtas. Jupiter convocaverat Deos, ut eos vetaret minis gravissimis adjectis, raptorem Proserpinæ matri filiam quærenti indicare, ut coacta omnes terras peragraret, votique compos tandem facta indicioque læta hominibus fruges impertiret. Se nempe olim auream ætatem sustulisse, ne homines otio et torpore conficerentur, corporisque et animi vires in quærendis vitæ necessitatibus exercerentur. Nunc autem naturæ almæ precibus, ut sibi liceret, egestati humanæ opibus suis subvenire, sese cedere (v. 1—65.). Comminatione igitur Plutonis Jupiter cogitur suam ipsius filiam prodere, hancque rem malam in bonam vertit hominibus, Cereremque erroribus insuper fatigat, ut illis melius tandem sit. Jam quoque quæras, quorsum tandem tot tantique errores? Nomen et sine his, præmio judicii statim proposito, Ceres fruges terræ dare poterat? Equidem habeo, quod ex antiqua illa fabula respondeam; vellem tamen me a poëta vel verbo esse monitum. Sunt præterea plura, quibus elucet, poëtam de consilii ratione non nimis fuisse sollicitum, et ingenio, quatenus in rebus inveniendis se exserat, acumen defuisse. Interim Ceres somnia videt complura ex *ὄνειροπόλων* disciplina quasi subnata, quorum alia aliis clariora et significantiora erant. Ceterum numen aliquod somnians ab aliquo poëta fuisse inductum, nunc quidem, cum hoc scribo, legere me non memini. Tandem ipsius filiæ imago oboritur cubanti, matrisque incuriam, non quidem immerito, sed paulo tamen vehementius, quam filiæ par esset, incusans, macie confecta catenisque oncrata (v. 66—110.). Quibus rebus excitata Ceres, ut, quemadmodum ipsa profitetur, securiorem filiæ locum prospiceret, animo calamitatem jam præsigiente,

Cybelem matrem reliquit, et in Siciliam itinere per aërem facto festinat (v. 111—136.). Moræ omnis impatientia anxiusque matris animus bene est expressus (v. 137—145.); nec minus ipsa attonita gravissimoque dolore subito oppressa, ubi ædes apertas et desolatas invenit (v. 146—164.). Comparatio, quæ sequitur, minus est apta (v. 165—169.). Incidit tandem in Electram, nescio cur, latentem, quæ lectori non nunc demum innotescere debuit; qua visa Cereris dolor in exclamationes et interrogatiunculas, ostentationi comparatas, erumpit (v. 170—192.). Longam Electra narrationem incipit earum rerum, quæ partim in scena jam erant actæ, partim agendæ potius, quam narrandæ, fuissent, partim novæ sunt, ut Cyanes in fontem mutatio, fata Sirenum, quæ adeo obscura proferuntur, ut ex illo quidem loco vix possint intelligi (v. 193—253.). Ceres, quæ cum tigride, cui catuli sunt erepti, comparatur, Olympum adit; primoque vehementer vociferando et increpando, deinde misericordia Deos, inprimis Latonam, commovere studet, ut, ubi Proserpina sit, indicent. Qua re ubi nihil perfici vidit, omnes terras se pererraturam esse minatur (v. 260—329.). Quo facto vadit ad Ætnam, ejusque igne duas pinus excisas accendit, iterque meditatum ingreditur. Hæc ad alia, vel graviora, relata fusius tractata sunt. Reliqua desunt.

Ex hac brevi carminis totius descriptione cuique erit perspicuum, multa esse, quæ ad narrationis perfectæ atque absolutæ facti cujusdam notionem, animo et mente conceptam, exacta reprehendi possint; non pauca enim adeo manca sunt, ut putes, quædam in duobus primis libris intercidisse, aut poëtam, ut fieri solet, quasdam tantum partes prima statim cura, prout vel in hac vel in illa re opus facilius succederet, perfecisse, ceteras secundis curis reliquisse, sed vel morte vel aliis rebus præpeditum ad incudem revocare opus non potuisse. Nec dispositio admodum placet; etiamsi id vitio verti non possit, quod præcepta, quæ ex rerum ordine et collocatione ab Homero et Virgilio adhibita, deducta sunt, Claudianus non sit secutus. Illa enim collo-

catio pro argumenti ratione varia esse potest; semperque probatur, si virtutes habet illas, quibus expositio epica destituta esse omnino non debet, ut expectationem et excitet et augeat et teneat. Ipsæ quoque personæ, quæ inducuntur, quanquam et indole et moribus diversæ sint, actionis varietatem nihil fere augent, prodeunt tantum, ut orationum declamitent, quas nisi respicias, statuæ plerumque sunt inanimes in scena ornatus causa positæ, non actores fabulæ. Partes quoque, quas poëta illis tribuit, et mores, quos affinxit, dignitati, qualem quidem poëtæ antiquiores singulis statuerunt, non satis convenire videntur. Jupiter ille pater Deum Plutonis minis anxius et confusus displicet, multo magis timoris turpitudinem falsa oraculorum necessitate celans, et principio tertii libri Thrasonem in Deorum concilio agens. Quid de Plutone dicam ira æstuante sine ulla causa idonea, bellumque non indictum et quasi ante res repetitas superis movente? Proserpina pulchra quidem puella et simplex, sed nulla re, qua animos in se convertat atque aliqua ratione sibi conciliet, insignis, telam texit, flores legit, et rapitur; verum nisi rapta clamasset, fidemque deorum et matris implorasset, vix tandem esset, quod vices ejus doleremus. Mater sola lectoris mentem occupat, proculque dubio primas actionis partes sustinet, variæque animi commotiones, quibus agitur, convenienter sunt expressæ. Illa sola est, cujus caritate, qua ducitur in filiam, suaviter afficiamur, cujus conditio, etiamsi incogitantiam ejus culpamus, nobis curæ sit, quacum indignemur et irascamur, quamque libenter per orbem terrarum errantem secuti essemus, nisi illa carminis pars, quæ errores ejus continebat, intercidisset. Ceterum in toto carmine nulla inest animi magnitudo cum ipsius fati necessitate colluctans, qui animus justus et propositi tenax ne oppressus quidem fleatur, cujus vivo quasi exemplo discamus, quantum valeant vires humanæ; nullum certamen virtutum cum vitiis, quod vehementer ad nos pertinere arbitramur; nullæ insunt difficultates aliæ post alias continuo abortæ, quæ, quamvis puffasses eas insuperabiles, tamen ratione improvisa superan-

tur; nulla Deorum miracula et interventus, quibus res humanæ subito subvertuntur, exitusque novos et inexpectatos nanciscuntur; nulla denique oracula, quæ ambiguitate sua primum homines in fraudem agunt, deinde aliis ejusdem argumenti illustrata rursus in rectam viam eos deducunt, tandemque rerum fide probantur. Hujus generis quidem aut plura aut omnia argumenti ratio, in quo Dii tantum partes sustinent, non admittit; nihilominus tamen inde non potest colligi, illud epicæ tractationi omnino fuisse ineptum, cum hoc tantum exploratum habeamus, finem epici carminis et admirationem esse et delectationem, parum autem intersit, quibus rebus ea efficiantur, nec, quia vulgaris ratio, in Homero et Virgilio adhibita, locum habeat nullum, sequetur, nulla omnino id fieri potuisse, nisi aliorum ingenia nostro modulo metiri sustineamus. Iniquius, mea quidem de sententia, comparisonem Claudiani cum Ovidio instituit Walchius, cum hic diversum plane consilium sit secutus, ad quod si ea, quæ tradidit, exigas, totam Ovidii rationem optime constare tecum senties. Nihil sane in illa de Cereris et Proserpinæ fati narratiuncula, cujus in summa facilitate, non in epica dignitate, laus consistit, occurrit, cujus causam non videas, adeo, ut non solum res gestæ legantur, verum etiam intelligantur, nihil omissum deprehendes, quod ad rerum gestarum illustrationem pertineat. Ingeniosa certe, ut hoc solo utar, et naturalis est illa ratio, qua Pluto apud Ovidium in amorem incidit; apud Claudianum cæcus ille est et subitus impetus, qua præceps agitur, cujus nec causa nec ratio nec incrementa cognita sunt. Frugum quoque repertio est illa quidem res maximi momenti, unde omnis ingeniorum cultus, omnes cœtus civiles, omnisque humanitas originem duxit. Sed gravitas ejus summaque dignitas non cuivis satis obvia est, sed perpendiculari tantum, et eorum, quæ inde secuta sunt, seriem animo consideranti. Quæ cum paulo remotiora sint, nec poëta id egerit, ut hæc lectori succurrerent, factum est, ut tota res minorem ad animum vim haberet. Omnino fabula est ejusmodi, ut tractantem copia rerum magis quam inopia urgeat;

est enim multorum poetarum perpolitione trita atque decantata, variique mythi cum illa conjuncti sunt, qui non solum ad argumenti dilationem atque amplificationem, sed etiam ad ornatum et varietatem pertinere possint. His Claudianus quidem usus est, minus tamen ad actionem variandam et multiplicandam, quam ad rerum descriptiones facultatisque oratoriae ostentationem. Quod enim ex omnibus carminibus, paucis tantum exceptis, constat, etiam ex hoc elucet, Claudianum nequam ingenio destitutum, sed totum illud consumptum esse in elocutione, ita ut inventioni vacare non posset.

Sequuntur epistolae, quarum dignitatem reliquis carminibus inferiorem putat Gesnerus adeo, ut existimet, sibi rogandum esse lectorem, ne ex illis virtutes Claudiani ponderet, seu ne arbitretur, quoniam superiora egregia fuerint, etiam has sibi esse imitandas. Moverunt illum virum doctissimum ea, quae olim solebant cum de universo epistolarum genere, tum de epistolis poeticis disputari, omnibus ad Ciceronis et Horatii epistolas relatis. Sed nec Cicero tenui et incompto scribendi genere semper usus est, verum ad res, personas, et tempora accommodato; neque Ovidius, qui illud genus praecipue exornavit, nusquam exsurgit sermoneque utitur exquisitiore. Quae cum ita sint, Gesnero assentiri non possum; quanquam non is sum, qui putem, in illis epistolis poeticis luculenta facultatis poeticae specimina Claudianum edidisse. Si a scribendi genere recedas, quod nimis quaesitum interdum adeo tumet, illa carmina minime in postremis ejus sunt habenda; et illud ad Olybrium, in quod imprimis censoris severitatem destringit Gesnerus, mihi quidem non admodum displicet, cum repute, epistolam esse ad poetam et oratorem copiosum et grandiloquum (v. 3. sqq.), cujus judicio et voluntati vel in literis conscribendis esset serviendum. De prima epistola, seu carmine XXXIX. jam supra locutus sum: quae restant, ad dicendi genus Claudiani universum pertinent, de quo infra sermo erit.

Veniamus jam ad illa carmina, quae *Eidyllia*, nomine satis indefinito, vocantur, narrationes et descriptiones similes

quibusdam, quæ Statii Sylvii continentur, illisque Ausonii carminibus, quæ sub eodem nomine venduntur, continentia. Habent hoc peculiare, quod rem aliquam, vel minus notam, vel memorabilem, exponunt, aut aliquid vel a natura vel ab arte profectum describunt. In toto hoc genere sæpius accidit, ut poëtæ pictorum officia et munus occupent, in eoque nequicquam laborent, quod poëseos ratio non possit efficere. Descriptio enim alicujus rei verbis instituta, quæ necessario fit partibus aliis post alias descriptis, quarum priorum imagines vel deletæ sunt vel obscuriores factæ prius, quam ordine ad posteriores veneris, tam vivida et luculenta esse nullo modo potest, quam ejusdem imago lineamentis et coloribus in tabula aliqua expressa oculisque exposita. Imaginandi vis in ordinem quasi coacta et coërcita, facultate libere agendi exclusa, incassum laborat ea repetere seu retinere, quæ jam extincta sunt seu evanescent, atque inde frigus animis oboritur, quod vel splendidissimæ dictiones non possunt defendere. Videntur hæc carmina ad ea pertinere, in quibus plerumque ingenii periculum facerent, qui versibus scribendis operam dare instituerent, aut jam exercitati in hac re otium fallerent. Fortasse etiam hoc genus in grammaticorum scholis natum est, cum magistri discipulis rem aliquam, a vetere aliquo poëta paucis tantum versibus tractatam, imitandam, variandam, omnique ratione locupletandam proponerent. Hinc a poëtis recentioribus, ingenio non admodum abundantibus, sed sermonis poëtici artem probe edoctis, retentum est studioque singulari excultum. Narrationem continet primum carmen, quod inscriptum est *Phoenix*; et septimum, in quo exponitur pium facinus duorum fratrum, qui parentes suos senes in *Ætnæ* montis eruptione humeris sublato servarunt. Reliqua vel rem aliquam describunt, vel narratiunculam descriptioni adjunctam habent. Quanquam acumen quæsitum, doctrinæ ostentatio, et miraculorum studium in omnibus se exserat: tamen, si verum fatendum est, hæc parva carmina illis longioribus, in quibus rhetor se jactat, longe præstare videntur. Colorem, quo scholæ infecerunt poëtam, etiam in his videas; præci-

pue in secundo et quinto, quibus principia obtigerunt magis ab oratoris quam a poëtae facultate profecta; sed in hoc Martis et Veneris, quorum ille ex ferro, hæc ex magnete erat facta, connubium eleganter est descriptum, nec sine voluptatis sensu legetur. Quartum carmen in fine mancum est, pannumque, ni fallor, stulte assutum habet. Pars ultima, quæ perit, descriptionem Nili exundantis, faciemque Ægypti inferioris in mare, insulis innumeris consitum, mutatae, continuisse videtur. In descriptione Aponi fontis, quod argumentum est sexti carminis, passim virtutes et vitia Ovidii agnoscuntur: est tamen ex omnibus thermarum descriptionibus, quæcumque apud veteres leguntur, et multæ ad nos pervenere, longe optima. In ultimo, quod ex piorum fratrum, quorum statuæ apud Catinam fuisse dicuntur, contemplatione natum est, Claudianus poëtis recentioribus exemplum proposuit, quomodo pulchrum artis statuariæ opus pulchre possit describi. Sed de hoc carminum genere hæcenus: properemus ad reliqua.

Carmina minora varii argumenti variæque dignitatis, quæ communi epigrammatum nomine vulgo complectuntur, adhuc restant. Ex his salem habent et urbanitatem XXIV. in Alethium quæstorem, et XXVII. in Jacobum Magistrum equitum. Illius versus Claudianus riserat, rationeque ironica iram ejus deprecatur; hunc per omnes sanctos, superstitionem forsân Christianorum ridens, rogat, ne criticum agere velit versuum suorum. Item XXIX. satis lepidum est, ex ambiguitate vocis *pedis* in podagricum de versibus claudicantibus judicantem. Aculeum quoque habet XXX. in Theodorum et Hadrianum. Mordacia sunt, sed lasciva obscœnitate, XXV. et XXVI. in Curetium. Ex his omnibus et Alexandrinum Nostrum fuisse et dicacem tuto colligas, quæ sane Martialis carminibus non sunt inferiora. Huc pertinet quoque XLII. nimis obscurum. Brevem sententiam continent et acutam XXXIX. XL. et XLI.

Ex illo genere, quod rei naturam lepide exprimit, sunt VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII. Latina, et XIII. XIV. Græca de Crystallo inscripta, a diversis forsân auctoribus profecta.

In quibusdam acumen nimis quæsitum est, et XVIII. in Sphæram Archimedis. Inventio est venustissima. Jupiter sphæram illam admirans inducitur.

Elegans sententia continetur carmine v. in concham, e qua Serena lavatur. Huc pertinet quoque XXXIV. de balneis Quintianis.

Pro epigrammatum natura nimis forsân longum est I. et II. quorum primum mulas Gallicas describit barbaræ voci Galli actoris obtemperantes, ut mirum non amplius sit, Orpheum cantu pecudes demulsisse: alterum in senem Veronensem, qui suburbium nunquam egressus est; in quo natura ejusmodi hominis, rerum cognitione, quam peregrinationes afferre solent, plane destituti, summaque vitæ simplicitas vigorque corporis nullis vitiis imminutus, quæ in magno hominum cœtu et nasci et disci solent, egregie describitur. Acumen latet in duobus versibus supremis, ubi ille cum peregrinatore comparatur.

Armentum describit IV. in tabula forsân pictum, et XXXVII. quadrigam marmoream acumine operose quæsito.

Carminibus XX. XXI. XXII. XXIII. munera Serenæ ad Honorium missa prosecutus est; non invenusta illa quidem, muneribus tamen ipsis commendanda.

Frigida sunt III. XXXI. XXVIII. et XLIII.; nec non Græca XVI. et XVII.

Fragmenta sunt XXXII. XXXV. XXXVIII. XLIV. L. et XV. Græcum, seu non satis liquet, quid sibi voluerit poëta. Forsân amore correptus Apollinem, qui ipse quoque amoris vim senserat, rogat, ut sibi canturo adsit.

A pia quidem mente, sed ab omni gratia poëtica destituta, XLV. XLVIII. XLIX. Latina, et XLVI. XLVII. Græca sunt profecta, ut mireris fuisse, qui arbitrarentur, illa Claudiani ingenio deberi.

Plane obscurum est XIX. de *Polycaste et Perdice* inscriptum. Spectat enim rem aliquam, quæ nobis plane est incognita.

Demonstratis iis, quæ Claudianus in inveniêdo, quæ primaria poëseos virtus est, et in disponêdo præstitit,

veniamus tandem ad enuntiationem seu ad indolem sermonis, quo est usus. Scripta ejus vel obiter perlustranti statim apparet, illum adhibuisse dicendi genus copiosissimum. Ornatum petivit cum ex rebus tum ex sententiis. Ad rerum copiam, qua semper vel in argumento maxime tenui et exili solet abundare, pertinet doctrinae ostentatio, qua nemo fere poëtarum Latinorum ante eum tantopere sibi placuisse videtur, quanquam jampridem eam adhibere cœperant, eoque majori semper studio, quo magis ingenii defectum, cujus sibi conscii essent, illis subsidiis cuperent supplere. Quod quidem studium, cujus fons in natura animi humani, non veræ utilitati, sed famæ inani, servientis partim, partim in ipsa imitandi ratione situs est, nulla alia civitas magis alere atque excitare poterat, quam Alexandria, et virorum omni literarum genere doctorum copia, et monumentorum scriptorum multitudine, ubi summa omnium artium ac disciplinarum, quas quidem tunc hominum solertia excogitaverat, brevi et nullo fere negotio poterat colligi. Quo amplior autem et diffusior erat rerum cognitio, qua memoriam locupletabant, eo minor suberat facultas mente et cogitatione eam digerendi, ejusque acumini subjiciendi. Qua utilitate, quæ ad subigendum formandumque ingenium unica est, plane tandem neglecta, illa sola est relicta, per se nullius pretii, quam in ostentatione scientiæ collocabant. Hac quoque usi sunt poëtæ, nec in postremis Claudianus. Solent quidem vulgo, in quibus poëtis illud studium se exerit, eos doctos vocare, eorumque doctrinam magnopere admirari: verum, etiamsi sumas, non omnia, quæ scirent, eos effudisse, sed longe plura retinuisse, solidæ tamen eruditionis gloriam hujusmodi poëtæ nequaquam merentur; quandoquidem omnia, quæ venditant, puerili studio in scholis erant comparata, aut aliunde facili negotio quæsitæ, ut memoria tantum opus esset mediocri ad ea complectenda, nullaque fere mentis contentione ad ea intelligenda. Quam ob rem nescio, an vanitas illorum potius ridenda, quam doctrinae ubertas suspicienda sit. Claudianus in iis rebus, quæ ad philosophicas disciplinas pertinent, cum Mallii prudentiam laudaret, suam ipsius lectoribus jactitasse vi-

deri potest; nam omnis divinarum humanarumque rerum scientiæ potiora capita, diversasque de iis philosophorum opiniones maxime memorabiles exposuit. Etiam astronomiæ exquisitoris, non poëticæ, cognitionem ostendit multis in locis, quæ tamen ex Claudii Ptolemæi inde tempore Alexandrinos, qui quidem doctrina vel leviter essent imbuti, fugere non poterant. Quæ etsi sint per se egregia, tamen poëscos naturæ parum accommodata esse dici possunt; etenim illa res tantum ita prosequitur, ut in sensus incurrun, respuitque subtiles illas rationes, quæ calculo tantum posito aut mente et ratiocinatione colliguntur. Nemo sane frequentior fuit Claudiano in fabulis antiquis proferendis et coacervandis, quas mutare solet interdum et variare et rationi philosophicæ accommodare Stoicorum, qui hoc inprimis instituerunt, et popularium suorum exemplo; ita, ut non necesse sit in iis, in quibus a vulgari consuetudine recedit, ad obscuram Heraclidis disciplinam confugere, aut alios auctores circumspicere, quos secutus sit. Terrarum quoque et regionum descriptionibus abundat; quod mirum esse nequit, cum Alexandriae geographiæ studia florerent. Qua in re simul apparet, cum illorum, quæ versus septentrionem sita sunt, vel imperfectam vel nullam habuisse cognitionem; et in quibusdam aliis, quorum verum situm ignoreret, ut passim alii quoque fecerunt, ingenio indulgisse. Præcipue splendidissimorum urbium, montium, et fluminum, vel mythis celebratorum, vel rerum annalibus memorabilium, frequens fit ubique mentio, nulla fere habita in urbibus ratione, utrum extarent adhuc, an ruinæ tantum superessent. In exponendis quoque rebus suo tempore gestis colores solet petere ex antiquorum et Græcorum et Romanorum moribus atque institutis, id quod in promptu debet esse carmina ejus legenti, ne ea, quæ diu jam in desuetudinem venerint, Claudiani adhuc temporibus obtinuisse existimentur. Qua re hoc est consecutus, ut iis dicendi formulis posset uti, quas prisce poëtæ adhibuerant, suæque orationi antiquitatis dignitatem conciliaret. Sed inde interpreti difficultates ortæ sunt ad dissolvendum plerumque difficillimæ. Ritus enim, instituta, religiones Græcorum, Ro-

manorum aliarumque gentium ita erant ea tempestate confusa, ut ex illa colluvie nova plane rerum facies exorta esset, quæ rursus subinde variis ex causis mutabatur, aliamque speciem quotidie pæne induebat. In his et publicæ et privatæ vitæ vicissitudinibus tantum abest, ut definire possimus, quæ cuique tempori fuerint propria, quidque postea vel dentum vel additum vel immutatum sit, ut ne eam quidem rerum formam, qualis Claudiani ævo fuerit, cognitam perspectamque habeamus. Ita fit, ut in ejus carminibus voces quidem audiamus et legamus in priorum poetarum monumentis satis obvias, rerum autem ratio per illas expressarum interdum nos fugiat, quando ex adjunctis cognoscimus, eam ab antiqua illa et vulgari diversam fuisse. Admirabilis porro erat morum Romanorum in homine Alexandrino cognitio, eorum præsertim, qui locum habuerant in libera republica; hanc quoque quavis pagina ostentat, exemplaque et comparationes inde alias super alias repetit, quasi id egerit, ut dominatum inanibus libertatis verbis commendaret; nec in omni historia Romana vix factum aliquod seu res accidit memoratu digna, cujus ille loco plerumque apto mentionem non faciat, passimque rebus præsentibus ingeniose accommodet.

Præterea dicendi genus, quo Claudianus usus est, similitudinum, comparationum, figurarum, troporum est refertum, quorum in iis carminibus, quæ in laudem vel in vituperationem alicujus scripta sunt, iis plerumque gaudet, quibus res supra modum vel augentur vel deprimuntur. Oratio non ex mentis conditione sponte nata, ita ut ex ejus colore sumum colorem traheret, sed arte quæsita est, singulaque ad præceptiones quasi composita sunt. Unde factum est, ut illa imaginis sit instar, ad picturæ quidem leges delineatæ, pigmentis non naturalibus, sed exquisitissimis quibusque, obductæ, vitam stolidè ludentis, non oculos animosque contemplantium, sibi que imponi libenter patientium, fascinatione suavissima perstringentis. Quemadmodum omnes res ad ostentationem comparatæ sunt et congestæ, non ut admirationem moveant, quippe in quo declamator raro

soleat acquiescere, sed ut attonitos homines reddant, miraculoque stupentes; ita etiam in elocutione nullæ sunt luminum et umbrarum gratæ vices, suavesque misturæ, colores non ad veritatem temperati rerumque naturæ convenientes; nullæ partes sapienter neglectæ recedunt, ut, quæ potiores sint, sponte emineant, sed ad modum picturarum Sinensium magna est rerum varietas sine ulla copulatione et consilio, lumina ardent tenebris adjectis, pigmentorum fulgor oculos graviter ferit, omniaque plana et in eadem superficie jacentia deprehenduntur. Cum animus poëtæ rebus ipsis non magnopere moveretur, nihilominus tamen affectus vehementes essent simulandi: ad eas confugit rationes, quas veræ mentis commotiones antiquioribus poëtis et oratoribus suggesserant, iisque pro instrumentis usus est ad sensus simulandos, quas ipse habere non posset. Neque sane mirum est, illum inflatum passim et tumidum esse factum, ubi grandis et sublimis videri vellet, cum ipsa ostentandi ratio ita sit comparata, ut quæ in medio posita sunt transeat, et extrema semper sectetur. Quando enim veri sensus desunt, ideoque nihil est, ad quod verba et dictiones referas; fieri non potest, quin tumida fiant, quæ sublimia velles, improba, quæ audentia, et nimia, quæ plena. Omnes præterea, qui ingenio, vel natura vel consuetudine circumscripto, utuntur, ut totum mente complecti, partesque inter se ad convenientiam totius accommodate disponere non valeant, in singulis membris, iis præsertim, quæ amplissimas descriptiones admittant, ornandis occupati esse solent. Cujus rei exempla cum plurima apud recentioris temporis poëtâs, tum etiam apud Nostrum occurrunt; adeo, ut interdum videantur illis locis non pro luminibus esse usi, quibus totum distinguerent, sed carmina sua scripsisse, ut fila haberent, quibus gemmulas istas, ante comparatas et politas, ordine quasi continuarent. Illæ descriptiones etiam hoc habent proprium, quod omnis fere cura consumpta est in materiis exquisitissimis et pretiosissimis undique colligendis, ratio autem, qua composita sunt omnia, vel omnino interdum neglecta est, vel tam insulse

designata, ut statim videas, pulchri et venusti sensum, qui ordine rerum aptaque illarum copulatione cernitur, ineptæ et puerili cecis magnificentiæ, quæ imperitorum tantum oculos pascat, nauseam vero moveat genuinæ elegantię assuefactis. Ne tamen iniquam de Claudiano sententiam feramus, hoc tenendum est, in illo carminum genere, ad quod necessitas magis illum compulit, quam animi voluntas adduxit, et in quo, quod profecto dolendum est, ingenium suum haud mediocre consumsit, plurimum illorum iudicio erat dandum, quorum laudes essent sibi celebrandæ. In his enim, non quod tibi magnificum et præclarum videatur, dicendum est, non eo modo, qui solus recto rerum iudicio possit probari; sed ea, quorum causa maxime sibi plaudant, eaque ratione, qua obtusus eorum sensus et iudicium, nulla fere politiori humanitate excultum, lætetur. Barbarorum autem oculos venusta rerum forma raro in se solet convertere; aut, etiamsi naturæ beneficio molliores sensus nacti sint, tamen materia ipsa formam commendet necesse est, quam sint admiraturi. In iisdem carminibus nimio artis ostentandæ studio laborant etiam omnes fere comparationes et similitudines, quæ, cum ad ornatum, cui in illo scribendi genere maxime inservitur, pertineant, frequentius occurrunt. Plane nova invenire in tanta poëtarum, qui præcesserant, multitudine, difficile erat et omnino arduum ei, qui a pueris ad imitationem aliorum ingenium suum composuerat; decantata autem repetere non erat poëtæ, ingeniosi nomen sibi vindicantis: omnis igitur opera in variandis, exornandis, et dilatandis erat impendenda, in quo etiam omnem dicendi copiam exposuisse Claudianus videri potest. Quamquam enim sæpius eandem rem profert, tamen semper fere tanto verborum delectu, tam nova sententiarum conversione utitur, ut, nisi penitus attendas, vix repetita te legere sentias; atque id non solum fecit in iis, quæ hoc natura habent, ut variandi copiam ultro præbeant, verum etiam in vulgariibus atque tritis, quæ minus in exornandi studio exercitatus, aut minori ingenii ubertate instructus, vix semel splendide extulisset, sine tædio iterare se posse desperasset. Atque,

quod difficillimum in hoc genere est, ut et satietatem lectorum evites, et in puerorum ludibria non incidas, hoc fere semper providit inexhausta ingenii sui copia. Mihi quidem, carminum lectionem per intervalla repetenti, oborta semper est ea cogitatio, ut statuerem, Claudianum non tam sententiarum copiae studuisse, etiamsi et his abundat, quam singulis novo semper modo variandis, atque in hac re summam elocutionis collocasse. In verbis semper summus adhibitus est delectus, ita ut in rebus laudandis gravissima quæque et ornatissima et maximam vim habentia delegerit; in vituperandis haud raro quidem ad turpia descendit, in quibus tamen vel acumen vel elegantiam, siquidem illa in istiusmodi rebus possit locum habere, agnosces, neque unquam ornatum poëticum desiderabis. Inprimis ad indolem Claudiani sermonis pertinet gravissimorum epithetorum copia, nusquam fere temere, sed magna cum diligentia positorum, quæ quidem interdum nimio studio quæsita pauloque altius petita sunt, ut vix possis dispicere, quid poëta sit secutus. Illis potissimum usus est pro gemmulis, quibus orationem distingueret, et splendorem, non tam grato lumine fulgentem, quam scintillantem, per totum ejus decursum diffunderet, qui quoque eam vim habuit, ut vel doctissimorum et elegantissimorum virorum oculos adeo deliniret, ut in reliquis sermonis vitiis cœcutirent, aut iudices essent nimis dissoluti. Omnes enim propemodum ita existimaverunt, Claudianum poëtam esse inter Latinos Virgilio tantum postponendum, ejusque lectione vehementer delectati sunt. Nec, si sermonis cultum et splendorem, verborum suavem collocationem, versuum numerum et diligentiam consideres, habes sane, quod illorum iudicium magnopere deprehendas, quippe qui in illis, quæ ad instrumenta tantum artis poëticæ rectius referenda sunt, quam ad veram ejus indolem et naturam, omnem illius facultatis vim sitam esse arbitrarentur. Sunt tamen verborum et enuntiationum complexiones, quantum suam suavitatem habent, auribusque concentu suo blandiuntur, oratoriae magis quam poëticæ. Modo sententiæ per plurium membrorum, numerose et concinne inter se

copulatorum, continuationem devolvuntur; modo eadem res bis, ter, interdum quater alia sententiarum conversione aliisque verbis iteratur: sed membris concisis, nullaque copulatione junctis, ut in summa dicendi copia species aliqua brevitas ostendatur. Interdum non membra solum membris, sed verba etiam verbis respondent; concinnitasque non sponte oblata, sed curiose quaesita, apparet: id quod omnino indolem sermonis panegyrici ostendit, quæ non solum in Plinio juniore, sed etiam in illis, qui eum secuti sunt, deprehenditur, et remansit in carminibus panegyricis, ut vel ex hoc fontem agnoscas, unde illa sunt derivata. Frequentissime occurrunt duæ enuntiationes, eandem sententiam complectentes, quarum, quod altera per affirmationem expressit, altera per negationem effert numeris priori respondens. Ad communem versuum, quibus Claudianus utitur, indolem referas, quod graves sunt, et sonori et splendidi; non semper quidem tanta arte inter se contexti, quantum in Virgilio admiramur, ejus rhythmicæ versuum continuationes jure putandæ sunt attigisse summa, ad quæ in illo artificio possit perveniri. Huic autem rei Claudianus temporis angustiis exclusus non eam poterat curam impendere, qua Virgilius carmina sua perpolivit. Quam limatæ autem aures nostri poetæ fuerint, et quam elegans ipse in versuum constructione, multa loca ostendunt; inprimis ea, ubi versuum numerus ad sensuum et rerum rationem attemperatus deprehenditur. Non est igitur, quod negemus, in artificio poetico Claudianum fuisse maxime exercitatum; sed, si ille nihil præter panegyrica, et epicum illud carmen, quod de raptu Proserpinæ est inscriptum, reliquisset, nihilominus tamen non magis genuinus Calliopes alumnus esset habendus, quam Seneca tragicus Thaliæ, etiamsi in dialogis hujus spiritum tragicum, et in choris lyricam majestatem non magnopere desideres. Ex parvis autem quibusdam carminibus, ut supra monuimus, tuto possumus colligere, Claudiani ingenium meliori tempore fuisse dignum; gloriæque suæ apud posteros eum melius consuluisse, si vacuus a curis et vulgi securus in antris et umbraculis

Musarum esset versatus, nec invitas eas in domum Honorii et Stilichonis, tanquam in pistrinum, compegisset. In omnibus autem vitiis, quæ illi jure exprobrari possunt, talis tamen est, qualem illa tempestate nequaquam expectasses: tantam in quibusdam carminibus parvis et in singulis reliquorum locis ostendit ingenii elegantiam, tanta est sermonis, quem adhibuit, puritas, ut raro sæculi in barbariem inclinantis vestigia occurrant. Quæ cum ita sint, recte dixeris, errorem quandam naturæ Claudiani ingenium, tanquam semen aliquod, non veris tempore apto, sed æstate jam inclinata, terris intulisse, quæ herbam quidem luxuriantem producerint et flores fructus ostendentes uberrimos, qui tamen ad maturitatem pervenire non potuerint. Accedit quoque, quod carmina ejus pleraque sunt ejusmodi, quæ non liber animi impetus fudit, sed quæ debent originem occasioni subito abortæ, non satis opportunæ ad mentem magnitudinis et admirationis sensu inflammandam; nec, etiamsi eum ab aliis negotiis plane vacuum cogitamus fuisse, satis mirari possumus, quod tot sæpe carmina, tam proluxa, in tanta rerum jejunitate, uno eodemque anno conficere potuit. Cum quoque, quæ scripsisset, statim recitanda et in patronorum honorem evulganda essent, Horatiano præcepto, ut scripta nonnum in annum premantur, non poterat uti, illaque opportunitate, quam optimis quibusque poetis fortuna non negavit, carmina sua retractandi et male cusa ad incudem revocandi, erat destitutus. Etiam post Stilichonis necem, si modo illi viro superstes, nec calamitate ejus fuerit implicatus, tanta rerum commutatio facta est, ut, quæ laudibus ante celebrata fuerant, nunc maximo odio premerentur; quo tempore igitur de iis limandis non poterat cogitare, quæ, si sibi consulere vellet, penitus essent abolenda. Quæ cum considerem, mihi persuadere non possum, ut statuam, Claudianum unquam carmina sua colligendi et secunda cura edendi consilium agitasse. Ex carminum etiam, quæ supersunt, ratione et ordine diverso, quo in Mss. juncta deprehenduntur, necnon singulorum mutilatione et defectu, verisimile est, ea post illius mortem, quæ quidem

adhuc deprehendi possent, esse collecta, cum jam temporum lapsu non pauca essent vel deperdita vel suppressa. Forsan inde quoque explicari possunt interpolationes haud paucae, aut, si mavis, loca plane inepta et frigida, quorum culpam poëtae manes immerito sustinent, et nimia brevitare perplexa, quæ ex lacunis male consutis possunt orta esse. Præcipue in iis carminibus, quæ epigrammatum nomine circumferuntur, difficile est iudicatu, quanam Claudiani sint, quæque alium auctorem habeant: in hoc certe necum consentient omnes, ea, in quibus res religionis Christianæ celebrantur, ad illum non pertinere, sed lusum esse pii cuiusdam ingenii, bene quidem de republica Christiana sentientis, sed ab omni facultate poëtica adeo abhorrentis, ut ne oscitanti quidem Claudiano in mentem venire potuerint, etiamsi sumas, illum vel ad Christianam sectam se convertisse, vel semper fuisse ejus assecclam, cujus tamen rei in reliquis carminibus nullum extat vestigium. Inter reliqua quoque nonnulla sunt dubii auctoris, et hujusmodi, ut operæ non sit, de iis longam disputationem instituere.

G. L. KÖENIG.

TESTIMONIA

DE

CL. CLAUDIANO.

Romæ Tabula Marmorea.

STATUÆ basis marmorea, in foro Trajani inter ruinas effossa, Claudiano fuit honorificentissima. Hanc, ex Claverio, ‘ Pomponius Lætus, ævi sui Quintilianus, possedit atque in honore habuit.’ Hujus tale fuit elogium: ‘ Cl. Claudiano V. C. Tribuno et Notario, inter ceteras ingentes artes prægloriosissimo Poëtarum, licet ad memoriam sempiternam carmina ab eodem scripta sufficiant, attamen testimonii gratia ob judicii sui fidem DD. NN. Arcadius et Honorius, felicissimi ac doctissimi Imperatores, Senatu petente, statuam in foro Divi Trajani erigi collocarique jusserunt.’ Ubi et hoc Distichum Græcum repertum est:

Εἰν ἐνὶ Βιργιλίῳ νόον καὶ μῦσαν Ὀμήρου,
Κλαυδιανὸν Ῥώμῃ καὶ βασιλεῖς ἔθεσαν.

Quod sic ad verbum interpretamur: *Roma et Reges, seu Imperatores, posuerunt Claudianum, seu statuam Claudiani, habentis in se uno Virgilii mentem et Musam Homeri, hoc est hujus fœcunditatem et illius judicium. Quid autem majus, quam in uno et eodem Poëta Claudiano agnoscere Virgilii judicium, et Musam seu ubertatem atque*

ἐνθουσιασμὸν Homeri, unde Maro ipse materiam petere, quam ingenio suo præstantissimo confidere maluit. Sunt qui per literas V. C. in statuæ basi marmorea inscriptas *virum Consularem* intelligant, eumque ideo Consulatu functum esse contendant; sed alii per V. C. *quintæ cohortis Tribunum* explicant: id quod Janus Parrhasius damnat inscitæ; quod, ut opinor, passim legamus, *Tribunos militum*, at cohortis *Tribunos* non ita legamus. Gutherius tamen refert *Tribunos minorum cohortium*: ubi etiam hoc legitur, *Inter milites clarissimorum honore potiuntur Tribuni, &c.* Ceterum hac et statua et statuæ inscriptione ab Imperatoribus, et petente Senatu, data nihil meo iudicio honorificentius fingi potest; et Virgilius ipse, ad quem *dignatus Cæsar scripsisse*, nihil unquam simile adeptus est.

S. Augustinus de Civ. Dei, v. 26.

‘ Unde et Poëta Claudianus, quamvis a Christi nomine alienus, in ejus tamen laudibus dixit :

O nimium dilecte Deo, cui militat æther,
Et conjurati veniunt ad classica venti.’

Suidas.

Κλαυδιανὸς Ἀλεξανδρεὺς ἑποποιὸς νεώτερος γέγονεν ἐπὶ τῶν χρόνων Ἀρκαδίου καὶ Ὀνορίου τῶν βασιλέων: *Claudianus Alexandrinus*. Poëta epicus recentior extitit, aut floruit, temporibus Arcadii et Honorii Regum, seu Imperatorum.

Paulus Orosius VII. 23. De Claudiano loquens.

‘ Unus ex ipsis Poëta quidam eximius, sed paganus per-
vicacissimus, hujusmodi versibus et Deo et homini testimo-
nium tulit, quibus ait: O nimium dilecte Deo,’ &c.

Paulus Diaconus, lib. XII.

‘ Ad cujus laudem ob insignem victoriam, Poëta quidam
eximius, sed infidelis, inter cetera hos versiculos cecinit:
O nimium dilecte Deo,’ &c.

Sidonius Apollinaris ad magnum Felicem, Carm. ix. 271.

‘ Non Pelusiaco satus Canopo,
Qui ferruginei thoros mariti,
Et Musa canit inferos superna.’

Prosper Aquitanicus in Chronico Consulari, secundum Editionem Scaligeri.

‘ Anno II. Honorii et Arcadii Claudianus Poëta admiratione dignus habetur.’

Cassiodorus Chronico, sub Consulatu Probini et Olybrii.

‘ Hoc tempore Claudianus Poëta insignis habetur.’

Jovianus Pontanus.

‘ Ponam versus aliquot e Proserpina Claudiani Poëtæ, tum summi quidem studii, tum magni etiam exercitatieque ingenii.’

Philippus Beroaldus vocat Claudianum *luculentum Poëtam*; Joannes Pierius Valerianus, *luculentissimum*; J. B. Pius, *utriusque lingue consultissimum*; Durantius, *disertissimum*; Casaubonus, *facundissimum*; Muretus, *optimum ævi sui Poëtam*; P. Faber, *clarissimum, elegantem, et politum*; Bucananius, *summo ingenio, summaque doctrina Poëtam*; Junius, *recondito et minime vulgari usu verborum gaudentem*; Fr. Modius, *ingeniosum et tersum*; B. Rhenanus, *cultissimum*; Vincentius Contarenus, *Poëtam bonum et grandem*; Hieronymus Cagnolus Jureconsultus, *quædam Claudiani, Carmina literis aureis putavit inscribenda.*

Hæc omnia testimonia brevitatis causa conguessimus, sed qui sequentes auctores omitti queant?

Petrus Crinitus de Poëtis Latinis, l. v. c. 85.

Cl. Claudianus Poëta insignis Arcadii et Theodosii temporibus, ‘ floruit...ingenio excellenti fuit, maximeque apto ad carmen componendum. Nam et assurgit feliciter,

variisque figuris ac sententiis mirifice delectat; ut videatur a natura ipsa instructus ad Poëticam facultatem. Verisimile est eum Romæ diu versatum, multasque Italiae urbes peragrasse; quod cum alia multa testantur, tum hi versus, quos de balneis Aponi composuit. Opera illius satis nota sunt: sed præcipuam laudem sibi, multorum iudicio, vindicat his carminibus, quibus principes viros summis laudationibus seu Panegyricis extulit.... Augustinus et alii veteres plurimum commendarunt ingenium atque eruditionem Claudiani.’

J. Vadianus.

‘ Jam Raptus Proserpinæ adeo insignibus montium, urbium, lacuum, amnium locis refertus est, ut piaculum mihi videatur, si quis Geographiæ expertus tam eruditum Poëma attingat, nedum evelvat, profiteatur.... quem alium, quam Geographum Claudianum dixeris. Transeo encomia in Stilichonem, ob hoc maxime erudita, quod locis Geographiæ explicandis referta sunt.’

Zazius Jureconsultus.

‘ Quam totam rem Claudianus ad Honorium elegantissimo, imo aureo, carmine complexus est. Quam bene haberet, si celeberrima hujusmodi carmina divino ingenio scripta Principibus Romanis tam operose ingererentur!’

Ludovicus Vives, l. III. De Tradendis Disciplinis.

‘ Ausonius Gallus ubique argutus et excitans, nec lectorem sinit dormire. Claudianus melior, ac ingenii et spiritus plane Poëtici.’

Idem in Comm. ad S. Augustinum, de Civ. Dei, l. v. 26.

Claudianus ‘ ad carmen natus fuit, quod elegantissime scripsit Poëtico vir ingenio.’

Janus Parrhasius Neapolitanus in vita Claudiani.

‘ Si nihil aliud ad claritatem sui nominis Alexandria protulisset, illustraretur, Hercule, vel uno Claudiano; qui

præter ingenii monumenta, quæ de se prædicant, in vita tantus fuit, ut Arcadio Honorioque gratus, amplissimis ab utroque muneribus honestaretur et statua,' &c.

Piso et Picus puer apud Gyraldum.

‘ Istius ego Poëtæ a primis usque annis studiosus fui: ejus enim mihi carmen non sonorum modo et elegans, sed et floridum semper visum est: idem dicere velle videbatur puer Picus.’

Stephanus Claverius in Præf. ad Claudiani Annot.

Claudianus Poëta, ‘ qui non injuria maximus, altus, et animosus audiat....Poëta, quem in osculis habebat Jacobus ille Cujacius’ Jureconsultorum aquila.

Justus Lipsius, De Magnitudine Romana, l. i. 2.

‘ Habes pleraque versibus iis ab alto et animoso Poëta (talibus fuit Claudianus) inserta.’

Joannes Borcholten et Vinnius Jurisconsulti.

‘ Huc pertinent elegantissimi et antiquitatis pleni versus Claudiani in quarto Consulatu Honorii, Aspice mox lætum,’ &c. Sed idem Borcholten male tribuit Ausonio hoc Distichum, ‘ Direptas quid plangis opes,’ &c. Nam Claudiani nostri est, cui, ex Vinnio Jurisperito, *lepidi joci* in Eutropium materiam *tribuit* parentis appellatio.

Julius Cæsar Scaliger, Poët. l. vi. 5.

‘ Maximus Poëta Claudianus, solo argumento ignobiliore oppressus, addit de ingenio, quantum deest materiæ. Felix in eo calor, cultus non invisus, temperatum judicium, dictio candida, numeri non affectati, acute dicta multa sine ambitione....Libri de Raptu Proserpinæ sunt caudidi, culti, tersi, numerosi.’

Idem, l. v. 6.

Idem ait quædam Claudiani carmina ‘ speciosiora esse quam Ovidiana....Cereris currum tam Claudianus, quam

Ovidius descripsere: verum hic levissime, non suo more; ille ambitiosius,' &c.

Josephus Scaliger.

'Claudianus in eruditissimo carmine ad Mallium.'

Idem de fratribus Catanæis.

'Claudianus, qui eos egregio carmine celebravit.'

Angelus Politianus.

'Aut Pelusiaci missum de plebe Canopi....
Gaudentem Stygio dominam junxisse marito.'

Ex Petro Collutio.

Claudianus cecinit,

'Infernos raptus Cereris, pugnasque Deorum,
Cæsareas laudes, necnon Stilichonis honores,
Natalis Comes,' &c.

Natalis Comes Myth. l. ii. 9.

'Claudianus rem totam de Plutone elegantissimo carmine complexus est.'

Gaspar Barthius.

Barthius, qui plurima nobis suppeditavit testimonia, inter alias laudes Claudianum vocat, 'Nobilissimum et literatissimum ex omni fere antiquitate Poëtam, et ingenio ad omnia summa nato.'

Idem de Panegyri Mallii Theodori.

'Eruditissimum, eloquentissimum, tantumque non divinum hunc librum, humanæ sapientiæ mysteria magnam partem indicantem, si enarrare ex merito velis, Græciæ Latii-que penetralia omnia necesse erit ut excutias.'

Nicolaus Heinsius de Claudiano.

'Musarum ocellus, summus artifex fandi,
Salubribusque plenus ora præceptis,

Quo Nili alumna nil venustius jactat,
 Lagea tellus, civitasque Alexandri,
 Sive arma verbis, atque adoreas magni
 Herois æquat, inque laude virtutis
 Pulchre occupatus, tollit indolem Augusti,
 Infantis altam,' &c.

Gerardus Joannes Vossius, de Poëtis Latinis, cap. 4.

‘Claudianus Poëta magni spiritus, ab Arcadio et Honorio statuum meruit in Foro Romano.’

Malherbæus et Hallæus, Cadomi et Literariæ Reipub.
 clarissima lumina.

Malherbæum illum Lyricorum Galliæ nostræ Poëtarum facile principem dicere solitum accepimus, se crebra Claudiani lectione delectari, seque ex hoc Poëta, tanquam ex uberrimo fonte, semper haurire aliquid consuevisse, unde præclare cogitatis foret fœcundior. Id a nobilissimo Malherbæo sæpius se audivisse dictitabat, idemque sentiebat, vir clarissimus Antonius Hallæus, summus et Poëta et Orator, et dum viveret, nostri lux prima Lycei. Talium virorum illustre testimonium pro coronide adjiciemus, idque omisisse piaculum esse duceremus.

Sequuntur Inscriptiones duæ honori Stilichonis positæ, quarum in nostris Annotationibus mentio facta est.

Prima Inscriptio reperta Romæ in basi marmorea prægrandi.

Fl. Stilichoni, V. C.

‘Fl. Stilichoni illustrissimo viro, Magistro equitum peditumque, Comiti Domesticorum, Tribuno Prætoriano, et ab incunte ætate per gradus clarissimæ militiæ ad columnen gloriæ sempiternæ et Regiæ affinitatis evecto, Progenero Divi Theodosii, Comiti Divi Theodosii Augusti in omnibus bellis atque victoriis, et ab eo in affinitatem Regiam coop-tato, itemque socero D. N. Honorii Augusti, Africa consiliis ejus et provisione liberata, ex S. C.’

Secunda Inscriptio ibidem reperta in basi marmorea superne fracta.

‘ Viro bis Consuli, ordinario Magistro utriusque militiae, Comiti Domesticorum et stabuli sacri, atque ab incunte ætate per gradus clarissimæ militiae ad columnen Regiæ affinitatis evecto, socio bellorum omnium et victoriarum, affini etiam Divi Theodosii Augusti, itemque socero Domini nostri Honorii Augusti, Populus Romanus pro singulari ejus circa se amore atque providentia statuam ex aere argentoque in Rostris ad memoriam gloriæ sempiternæ collocandam decrevit. Exequire Fl. Pisidio Romulo V. C. Præfecto urbis.’

I.

CL. CLAUDIANI

IN

SEX. ANICII PROBINI

ET

SEX. ANICII HERMOGENIANI OLYBRII

FRATRUM CONSULATUM

PANEGYRIS.

ARGUMENTUM.

SOL invitatur ad aperiendum annum lætorem sub Consulatu duorum Fratrum, quibus id munus debetur ob generis nobilitatem, ob illustrem Patrem eorum Probum, quem Filii superant. Quibus Roma ipsa petit Consulatum a Theodosio, et propter eorum virtutem et doctrinam obtinet. Ergo Proba Mater, Heroinarum instar, parat vestes Consulares : plaudit Cælum, exultat Tiberis, fluvios indigenas ad convivium invitat : annus fortunatus portenditur.

SOL, qui flammigeris mundum complexus habenis

Sol, qui circumcingens mundum habenis igneis ducis annos revertentes cursu

//////////

Titulus Poëmatis in Excerptis Pomponii Læti, *Panegyris in Probum et Probinum atque Olybrium fratres.* in primo Vaticano recentissima manu ascriptum erat hoc Carmen. in Farnesiano legebatur post libros in Rufinum. in primo Leidensi inseritur post librum 1. in Eutropium.—1 *Flammigeris* princeps Vat. et chartaceus ejusd. Bibl. Pal. Farn. Leid. pr. Pric. Petav. Med.

NOTÆ

Panegyris] Est elogium in cætu ant laudationem celebratam in cætu
omnis populi pronuntiatum : etenim populi universi.
πᾶν significat omne, ἔγυρις cætum ; et 1 *Sol*] Solem invocat, ut principem
simul πανήγυρις, cætum populi universi, astrorum, patremque lucis ; idque ex

Volvis inexhausto redeuntia sæcula motu,
 Sparge diem meliore coma, crinemque repexi
 Blandiris elato surgant temone jugales,
 Efflantes roseum fransis spumantibus ignem. 5
 Jam nova germanis vestigia torqueat annus
 Consulibus, lætique petant exordia menses.
 Scis genus Auchenium, nec te latuere potentes
 Anniadæ: nam sæpe soles ductoribus illis

perpetuo, sparge lucem radiis nitidioribus, et tui equi juba repexa surgant sublato jucundius curru, emittentes flammam rubentem ore spumante. Jam novus annus vertat nosos passus pro Fratribus Consulibus, et grati menses capiant principium. Cognoscis, o Sol, Aucheniorum gentem, nec tu ignoras potentiam Anniorum: etenim sæpe consuevisti, illis Consulibus, renovare annos, et dare nomen curriculo eorum.

//////////

duo et ed. Vicet. *Flammiferis* al. *ab annis pro habenis* Vat. pr.—2 *et exhausto* Moret. *sidera* Pal. et Med. pr.—3 *Crinesque* multi codd.—4 *Surgunt* Vicet. et Parm. *rubeant* Isingr. quod placet Heinsio: ita et ed. Bipont.—6 *Fastigia* conj. Heins.—8 *Auchenium* Leid. pr. Vicet. Ald. *Auchenium* pro *Aucheniorum* Isingr. *Auchenium* Petav. pr. et Pal. *Alchenium* Vat. opt. *Alchenium* cod. vet. Gyr. Farn. et Exc. Lucens. *Authenium* Pric. Pal. a m. sec. *Anchemium* duo Med. dein *parentes* Exc. Læti. *potentes* Moret. vet. Gyr. Farn. Pric. Vat. duo. Med. pr. Leid. pr. et Petav.—9 *Anniadæ* Med. duo. *Aumadæ* Vat. opt. *Auniadæ* Farn. Vicet. Parm. Ald. Gryph. Isingr. *Aniadæ* Pric. *Haniadæ* Exc. Læti.

NOTE

vetere superstitione: veteres quippe lætiora omnia fore ex cæli serenitate sperabant. Et præterea quidam populi, præsertim Poëta, Solem ut nomen aliquod præcipuum venerabantur, et in laudandis Principibus, serenitatem dici rem non levis momenti esse judicabant.

Mundum complexus] Universam rerum naturam sol complectitur luce, radiis, fulgore. Nullus enim locus est quo non ista penetrent.

2 *Redeuntia sæcula*] Optime exprimit anni in se redeuntis vicissitudinem; et hinc annus dictus, quasi annulus, quia redit in se. Virgilius: 'Atque in se sua per vestigia volvitur annus.'

3 *Coma*] Id est, radiis: radii enim solis sunt ejus comæ, seu crines.

5 *Roseum ignem*] Rubentem instar rosarum, qualis solet esse Auroræ aspectus.

6 *Vestigia*] Alii legunt, *fastigia*, id est, annus torqueat fastigia; seu annus, sese torquendo ac volvendo, det Consulatum seu supremi honoris fastigia duobus Fratribus.

8 *Auchenium*] Auchenium et Anicium genus unum et idem esse Heinsius probat; Probinus autem et Olybrius Consules orti erant ex gente Aniciorum.

9 *Anniadæ*] Anniorum gens illustris fuit Romæ, et cum Aniciorum familia matrimoniorum affinitate conjuncta simul coaluit.

Ductoribus] Ducibus, regentibusque Consulibus, anni renovabantur sub novis titulis.

Instaurare vias, et cursibus addere nomen. 10
 His neque per dubium pendet Fortuna favorem,
 Nec novit mutare vices: sed fixus in omnes
 Cognatos procedit honos. Quemcumque requires
 Hac de stirpe virum, certum est de Consule nasci.
 Per fasces numerantur avi, semperque renata 15
 Nobilitate virent, et prolem fata sequuntur,
 Continuum simili servantia lege tenorem.
 Nec quisquam procerum tentat, licet ære vetusto

Fortuna horum Anniorum non pendet a favore incerto, et nescit pati inconstantiam; sed dignitates stabiles transeunt ad omnes cognatos. Quemcumque virum quæres ortum ex hac familia, constat eum nasci ex aliquo Consule. In hac gente avi numerantur per Consulatus, et illi semper florent nata nova nobilitate; et fata servantia seriem perpetuam pari ordine favent nepotibus. Ac nullus optimatum,

//////
Huniadæ Exc. Ruben.—11 pendit Vat. quint. dein pavorem id. Vat. et Pal. favorem Vat. opt. Petav. Farn. Pric. Med. quart. Exc. Lucens.—12 finis pro fixus Vat. quint.—13 require Vat. pr. Pal. Farn. Pric. Med. duo, Moret. Leid. pr. Exc. Lucens. requires Vat. quint. Heinsius margini primæ editionis suæ ascripserat, f. requiras.—15 retenta Med. quart.—16 rigent Plant.—17 continuo id. signantia Med. pr. et Pal. qui pro tenorem exhibet nepotem.—18 Heinsius conjecerat tentet. ore Pric. et al. venusto Leid. a m. pr.—

NOTE

10 *Cursibus addere nomen*] Sol facit annos, Consules dabant ipsis nomina; seu potius anni numerabantur per Consules atque nominabantur. Dicebatur quippe hoc anno, *Probino et Olybrio Consulibus*.

12 *Fixus honos*] Honores velut fato fixi et stabiles, ordine non interrupto transeunt ad omnes cognatos hujus gentis. *Fixus procedit*: acumen est in verbo, quod scilicet et procedat ad cognatos, et fixus remaneat in familia cognatorum.

15 *Fasces*] Fasces duodeni a licetibus ferebantur ante Consules, velut insignia Consulatus: unde et pro ipso Consulatu sumuntur, signum pro re signata.

Semperque renata nobilitate virent] Iisdem Consulium titulis identidem redeuntibus, ac velut renascentibus, novus quidam nobilitatis splendor renascitur atque elucet: novus qui-

dam ramus additur, atque in dies revirescit. Et re ipsa ab initio principatus Constantini Magni, multum effloruit familia Proborum, ex qua orti sunt Probinus et Olybrius.

16 *Et prolem fata sequuntur*] Eadem scilicet fata sequuntur prolem; hoc est, Anniorum posterii habent eadem fata, eandem felicitatem.

18 *Procerum*] Proceres sunt tribum capita in adificiis eminentia: inde sic appellati Principes civitatis, quod emineant in civitate.

Ære vetusto floreat] Antiquis imaginibus æreis: nam imagines apud antiquos fiebant ex cera, sed fiebant etiam ex ære. Statius: 'Quid referam veteres ceræve ærisve figuras? Si quid Apellavi gaudent animasse colores?' Et Juvenalis: 'Tota licet veteres exornent undique ceræ Atria,' id est, ceræe imagines.

Floreat, et claro cingatur Roma Senatu,
 Se jactare parem : sed, prima sede relicta 20
 Aucheniiis, de jure licet certare secundo.
 Haud secus ac tacitam Luna regnante per Arcton
 Sidereæ cedunt acies, cum fratre retuso
 Æmulus adversis flagraverit ignibus orbis.
 Tunc jubar Arcturi languet : tunc fulva Leonis 25

quamvis illustretur antiquis imaginibus arcis, et Roma compleatur Senatoribus illustribus, audet gloriari se esse æqualem: ut permittitur his contendere de secunda dignitate, primo gradu concesso Aucheniiis. Quemadmodum ignes stellarum cedunt Lunæ dominantæ per tranquillam Septentrionem, cum ejus orbis velut æqualis illuminatur flammis oppositis solis repercussi. Tunc lux Arcturi deficit:

//////////

21 *Aucheniiis* Moret. Leid. pr. et ed. Vicet. *Ancheniis* Pal. Med. pr. *Alcheniis* cod. Gyr. Vat. opt. Farn. Exc. Lucens. *Acheniis* Pric. *Ancheis* Vat. quint. *Anthemiiis* Med. quart. *mox ne pro de Pal.*—22 *Hanc s. hanc Pal. ad Med. quart. aut tacitam* et emend. *Atraciam* Leid. pr. *Abraciam* corrector aliquis ap. Heins.—23 *retuso* Vat. duo Farn. Petav. pr. Med. quart. ed. Parm. et Vicet. *retruso* conj. Scal. *reviso* Vat. quint. *recusso* Mss. Barth. Pal. Petav. pr. Med. pr. Moret. et Leid. pr. *recurso* Pric.—25 *tractu* Pric. *languens* Pal.—27 *regi pro tegi*

NOTÆ

19 *Floreat*] Statuæ dicantur illustrioribus viris, qui inter alios, florum instar, enituerant.

Cingatur Roma Senatu] Roma abundet clarissimis atque amplissimis Senatoribus, qui, cum varias urbis partes habitent compleantque, eam veluti cingere dici queant.

22 *Haud secus*] Similitudo duas habet partes; ut, sicut sol semper luget, ita et virtus. At Poëtæ unam partem sæpe reticent, ut in hac comparatione, quæ integra sic breviter institui potest. Sicut alia sidera cedunt Lunæ tanquam reginæ, sic ceteræ familiæ cedunt genti Aucheniorum tanquam primariæ.

Tacitam per Arcton] Intelligit partem mundi Septentrionalem, in qua est Arctos seu Ursa, signum cælestis. Dicitur autem Arctos tacita, cum cælum serenum est, et venti silent.

Luna regnante] In Septentrione Luna lucidior apparet, ideoque ibi reg-

num illustrius habere, seu magis regnare dicitur, quod magis accedat ad nostrum Zenith.

23 *Sidereæ cedunt acies*] Cedunt Lunæ velut reginæ, ordines stellarum; aut acies intelligi debet fulgor ille acuminatus, qui in sideribus apparet.

Fratre retuso] Id est, Sole repercusso: etenim radii Solis contra Lunæ corpus retunduntur atque reperiuntur, et ab hoc radiorum repercussu Luna, instar speculi, verberata, emittit lucem reflexam, minusque vivam quam Solis, quia radii retusi sunt atque debilitati.

24 *Æmulus orbis*] Quasi parem splendorem dignitatemque affectaret: et tum plena Luna intelligenda est.

25 *Arcturi*] Dicitur ἄρκτου οὐρά, *Ursæ cauda*; est enim Arcturus pars caudæ majoris Ursæ.

Leonis] Est signum cælestis in Zodiaco, alias Leo Nemæus victus ab Hercule.

Ira perit: Plaustro jam rara intermicat Arctos,
 Indignata tegi: jam caligantibus armis
 Debilis Orion dextram miratur inermem.
 Quem prius aggrediar? veteris quis facta Probini
 Nesciat? aut nimias laudes ignoret Olybri? 30
 Vivit adhuc, completque vagis sermonibus aures
 Gloria fusa Probi, quam nec ventura silebunt
 Lustra, nec ignota rapiet sub nube vetustas.
 Illum fama vehit trans æquora, transque remotas
 Tethyos ambages, Atlanteosque recessus. 35

tunc furor Leonis fulvi evanescit: jam stellæ Ursæ recusantes occultari, variis per intervalla lucent in Plaustro: jam Orion languidus stupet manum exarmatum telis obscuratis. Quem primo suscipiam laudare? Quis nesciat actiones natu majoris Probini, aut ignoret laudes infinitas Olybrii? Fama Probi sparsa vivit adhuc, et replet aures verbis diffusis; fama, quam anni futuri non tacebunt, nec antiquitas sepelet sub tenebris obscuris oblivionis. Fama fert illum Probum trans maria, et trans circuitus ultimos Tethyos, ac latebras Atlantis. Ille etiam

Moret. Vat. opt. Farn. Med. quart. et ed. Vicet.—29 in Petav. pr. pro glossa ascriptum erat. *Stat. Quem prius Heroum Clío dabis? facta* id. Petav. Med. duo, vet. ed. Parm. et Vicet. *fata* Exc.³ Læti, Ald. Ising. Pulman. Claver. et alii. vid. Barth.—30 *ignorat* Pric. Pal. *Olimbi* Vat. opt. Moret. Petav. pr. Med. duo et ed. Vicet. *Olybri* Vat. quint. Leid. pr. et Farn.—32 *quem* Med. pr. et Moret. *non id.* Moret. et Pal.—33 *ignotam* legit Gronov. ad Barthianam Claud. edit. *obscura* Isingr.—35 *Athalanteosque* Varr. LL. e margine ed. Parm. *Atlantidosque* Med. quart. margini edit. Lugd. ascripserat Heinsius,

NOTÆ

26 *Plaustro*] Hoc est signum itidem cæleste, et dicitur *Ursa*, cujus stellæ septem ita dispositæ sunt, ut *Plaustri* speciem quodammodo referant: adde quod illæ stellæ septem dictæ sunt *Triones*, aut *Terriones* rustico vocabulo, id est, boves; et inde sidus quod proximum est, dicitur *ἄκροφύλαξ*, sive *Custos Ursæ*; dictum etiam *βοώτης*, id est, *Bubulcus*; et inde quoque *Septemtrionis* appellatio manavit.

Arctos] Id est, stellæ majoris *Ursæ*. *Arctos* fuit olim *Calisto* *Lycæonis* filia, a *Jove* amata, a *Junone* in *Ursam* mutata, et ab eodem *Jove* relata inter sidera.

28 *Orion*] Eum nonnulli dicunt contra *Scorpionem* fortissime pug-

nantem in cælum cum armis translatum esse: alii alia sentiunt, ut de re fabulis involuta: quicquid sit, semper armatus fingitur.

30 *Nimias*] Immensas, infinitas.

31 *Vagis sermonibus*] Qui sparguntur ab iis, qui ultro citroque vagantur.

32 *Probi*] Is erat pater *Probini* et *Olybrii*, et ad summas pervenerat dignitates, et iis optime functus erat in regenda *Africa* aliisque provinciis.

35 *Tethyos ambages*] Qua longius *Tethys*, seu mare, per varios circuitus flexusque evagatur. *Tethys* est conjux *Neptuni*, mater *Nympharum* maris, at hic ponitur pro ipso mari.

Atlanteosque recessus] *Atlas* est mons *Mauritanæ* in *Africa*.

Audiit et, gelido si quem Mæotia pascit
 Sub Jove, vel calido si quis conjunctus in axe
 Nascentem te, Nile, bibit. Virtutibus ille
 Fortunam domuit: nunquamque levantibus alte
 Intumuit rebus: sed mens circumflua luxu 40
 Noverat intactum vitio servare rigorem.
 Hic non divitias nigrantibus abdidit antris;
 Nec tenebris damnavit opes: sed largior imbre
 Sueverat innumeras hominum ditare catervas.
 Quippe velut densos currentia munera nimbos 45
 Cernere semper erat: populis undare penates;

audivit, si quem terra Mæotica alit sub aëre frigido, vel si quis vicinus Zonæ torridæ, bibit te orientem, o Nile. Ille Probus superavit fortunam virtutibus suis: et nunquam superbivit prosperitatibus attollentibus homines alte. Sed animus ejus cinctus divitiis sciebat conservare severitatem puram a crimine. Hic Probus non occultavit nummos in cavernis nigris, nec condemnavit divitius latere in tenebris: sed abundantius pluvia solebat locupletare multos cæcis hominum. Nam facile erat semper videre dona voluntia, quasi nubes copiosas: domum ejus repleri populis:

//////////

forte Atlantiacosque.—36 *Audit et Juntin. quis Mæotida* Med. quart. *Mæotica* ed Gesn. et al.—37 *convinctus* Vat. pr. *cognatus* al.—38 *bibet* Vat. pr. Farn. dein *venientibus* pro *virtutibus* Palat.—39 *deest rō que* in Med. duob. et Pal. *nunquam relerantibus* Vat. opt. Farn. et vet. Gyr. qui tamen et vulgatam habet.—40 *Fluxu* in quibusdam.—41 *intactumque uutat regnare* Moret. *regnare* Leid. pr. Petav. pr. Med. duo et Pal. *regnare vel servare* Vat. quint. *rigorem* id. Vat. Pal. Pric. *rigorem* Vat. opt. Farn. vet. Gyr.—42 *addidit* Med. pr. Petav. pr. Vat. quint. Pal. *umbris et alis* Moret.—43 *imber* pro *imbre* Pric.—45 *densos curr. m. nimbos* Petav. pr. Med. quart. *denso nimbo* Vat. duo, Pal. Farn. Pric. *numina* Pal. Heinsius conjecerat *torrentia*.—46 *proprius* Pal. *nudare*

NOTE

36 *Mæotia*] Terra est vicina Paludi Mæotidi, quæ Europam ab Asia separat.

Gelido sub Jove] Id est, sub aëre frigido; terra enim illa est frigoribus obnoxia.

38 *Nascentem te, Nile*] Fons Nili quondam incognitus: 'Et gens si qua latet nascenti conscia Nilo.' Hodie detectus est: oritur nempe ex fonte duplici ultra iacum *Dambea*, in extremis Æthiopum finibus, ad Lunæ montes.

40 *Mens circumflua*] Animus, licet

cinctus deliciis circumfluentibus, erat tamen 'rigidi servator honesti.' Ammianus Marcellinus aliter tamen sentit de hoc Probo.

43 *Tenebris damnarit*] Probus non imitatus est avaros, qui ita damnant divitias tenebris, ut inde nunquam eas exire patiantur.

Largior imbre] Alludit ad Imperatores, qui larga manu nummos spargebant: appellant *Missilia*.

46 *Undare penates*] Id est, domum Probi ita plenam esse populis, ut velut exundet, nec eos capere possit.

Assiduus intrare inopes, remeare beatos.
 Præceps illa manus fluxivos superabat Iberos,
 Aurea dona vomens. Sic quis tellure revulsa
 Sollicitis fodiens rimatur collibus aurum: 50
 Quantum stagna Tagi, rudibus stillantia venis,
 Effluxere decus: quanto pretiosa metallo
 Hermi ripa micat: quantas per Lydia culta
 Despumat rutilas dives Pactolus arenas.
 Non, mihi centenis resonent si vocibus ora, 55

homines pauperes continuo intrare in eam, et exire divites. Illa manus prodiga Probi spargens munera aurea, superabat fluxivos Hispanos: ita aliquis effodiens, terra proscissa, querit aurum in montibus molestis; quantas divitias fluxivos Tagus fluens raris impolitis effundit; quanto metallo ripa dives Hermi nitit; quantas arenas radiantes Pactolus locuples exomit per agros Lydiae. Si os meum emittat

Med. pr.—47 *assiduis* Petav. pr. a m. pr. *beato* Pric.—49 *vomens* Med. quart. si *quid* Raph. si *quis* duo Med. Vat. pr. Pal. Farn. Pric. et ed. Vicet. si *quis* et emend. *quantum* Leid. pr. sed Petav. pr. qui post *aurum* signum interrogationis exhibet. Heinsius conjecerat *sic qui* in margine suæ editionis—50 *sollicitus miratur* Leid. pr. *sollicitus miratus* Moret. *miratur* Vat. duo, Med. duo, Pal. Farn. Pric. et ed. Vicet.—51 *stillantia* et a m. sec. emend. *pellentia* Vat. pr.—52 *detur pro decus* Moret. *quanto p. metallo* Petav. pr. Med. quart. *quantum* Med. pr. Pal. *metalli* Pal. Farn. Pric.—53 *Lydia* Vat. duo a m. pr. sed in primo Vat. a m. sec. emendatum erat *pinguia. gelida* Farn.—54 *rutilans pro rutilas* Med. quart. Pric.—55 *Nec* Vat. quint. *Non* Exc. Læti. *patent* Leid. pr. duo Med. Petav. pr. Vat. quint. Pal. Farn. Pric. ed. Parm. et Vicet.

NOTE

47 *Beatos*] 'Naturaliter bona ex eo dicuntur, quod beant, hoc est beatos faciunt: beare est prodesse.' Ulpianus Jurise. l. XL. D. de verb. signifi.

48 *Præceps*] Ita liberalis erat Probus, ut ejus manus prodiga ad dandum motu celeri ac praecipiti ferretur.

49 *Sic quis*] Manus Probi prodiga spargit tantum auri, quantum aliquis invenit fodiens in collibus; quantum Tagus, Hermus, &c.

50 *Sollicitis collibus*] Id est, molestis: nam multæ sunt devorandæ molestiæ in auro effodiendo, ob labores gravissimos, aëremque pestilentem. Vel, *sollicitis*, id est, anxium et sollicitum reddentibus hominem.

Rimatur] Id est, querit, investigat. Alii legunt, *miratur*, nec male: et sensus est: Nos admiramur manum Probi dona spargentem, et tantum auri, quantum aliquis fodiens in collibus admiratur, &c.

51 *Tagi*] Tagus est fluvius Hispaniæ; Hermus, Asiae minoris; et Pactolus Lydiæ; omnes auriferi. Pactolus ideo aurifer, quia ex fabulis Midas totus auratus, et omnia in aurum vertens, hic ablutus est.

Rudibus venis] Id est, ramentis impolitis, sine ornatu, ut nata sunt.

54 *Despumat*] Spumando volvit atque emittit.

55 *Non, mihi centenis*] Familiare est Poëtis optare sibi centum ora in

Multifidusque ruat centum per pectora Phœbus,
 Acta Probi narrare queam; quot in ordine gentes
 Rexerit, ad summi quoties fastigia juris
 Venerit, Italiæ late cum fræna teneret,
 Illyricosque sinus, et quos arat Africa campos. 60
 Sed nati vicere patrem, solique merentur
 Victores audire Probi. Non contigit illi
 Talis honor, prima cum parte viresceret ævi:
 Non consul cum fratre fuit. Vos nulla fatigat
 Cura, diu majora petens: non anxia mentem 65
 Spes agit, et longo tendit præcordia voto.
 Cœpistis, qua finis erat: primordia vestra
 Vix pauci meruere senes: metasque tenetis

centum voces, et Apollo multiplex exeat mihi ex centum pectoribus, non possem numerare facta Probi; quot gubernaverit prudentia sua populos, quoties ascenderit ad culmen supremæ dignitatis, cum moderaretur habenas Italiæ, et oras maris Illyrici, et terras quas Africa colit. Sed filii superaverunt Patrem, et soli merentur reputari victores ipsius Probi. Talis dignitas Consularis non accidit illi Probo, cum floreret prima parte ætatis: non Consul fuit cum Fratre. Nulla cura aspirans diu ad altiora vos cruciat: spes sollicita non agit animum vestrum, nec suspendit corda vestra longo desiderio. Incepistis, ubi finis erat aliorum; senes pauci vix habuerunt principia vestra: et attingitis terminum, priusquam flos adole-

paribus cod. Moreti, unde jam Heinsius conjecerat *patcant*, quod et in Exc. Ruben. postea invenit. *sub* Pal. Med. pr.—56 *Multifideque* Leid. pr. et Moret. quod arridet Barthio.—57 *Numerare* al.—58 *vestigia* Leid. pr. Moret. Med. pr. Pal.—60 *quot* Pric.—61 *Et pro Sed* Ald. Viet. Parm. Junt. Col.—62 *nunc contigit* Pal. Med. pr. Heinsius conjiciebat *num. attingit* Vat. pr. Farn.—63 *orbi* Leid. pr. a m. pr. Pric. *orbis* Moret.—64 *Nec* Med. pr. Petav. pr. Vat. quint. Pal. Pric. *pro vos nulla* Vat. pr. exhibet *non ulla*.—65 *dei m. petis* Pal. di Moreti.—66 *lento* al.—67 *qua* Barth. *qua* Vat. duo, Pal. Farn.

NOTÆ

rebus magnis. Virgilius: ' Non mihi si voces centum sint oraque centum, Ferrea vox,' &c.

57 *Ordine*] Rexit gentes ordine, id est, vel prudentia sua, vel servato quodam ordine, ut alias post alias regeret, successione continua, et sic foret perpetuus rector populorum.

58 *Summi juris*] Id est, Consulatus, qui est summa potestas.

59 *Frana teneret*] Id est, regeret Italiam.

60 *Illyricosque sinus*] Teneret, regeret.

61 *Nati vicere*] Optabile gratumque est parentibus se vinci a filiis suis.

63 *Viresceret*] Prima ætas dicitur viridis, instar arborum aut fructuum; altera deinde ætas dicitur matura.

66 *Tendit*] Spes sollicita non diu suspensos tenet animos vestros longis desideriis, aut non diu tenet intentos et expectantes.

Ante genas dulces quam flos juvenilis inumbret,
Oraque ridenti lanugine vestiat ætas. 70

Tu, precor, ignarum doceas, Parnassia, vatem,
Quis Deus ambobus tanti sit muneris auctor.
Postquam fulmineis impellens viribus hostem
Belliger Augustus trepidas laxaverat Alpes,
Rōma Probo cupiens dignas persolvere grates, 75
Sedula pro natis dominum flexura rogando
Ire parat. Famuli currum junxere volantem
Impetus, horribilisque Metus, qui, semper agentes
Prælia, cum fremitu Romam comitantur anhelu,
Sive petat Parthos, seu cuspide turbet Hydaspen. 80
Hic ligat axe rotas: hic sub juga ferrea mittit

scientiæ tegat genas teneras, et ætas prima cingat mentum restrum barba grata. O Musa, rogo te, ut tu doceas Poëtam imperitum, quis Deus auctor fuerit duobus fratribus tanti doni! Postquam Augustus bellicosus fugans hostem manu fulminante aperuisset Alpes timentis, Roma exoptans agere gratias dignas Probo, parat ire diligenter evictura Principem precando pro filiis suis. Servi junxerunt currum celerem, qui servi sunt Impetus et Timor terribilis, qui morentes semper bella comitantur cum gravi anhelitu Romam, seu aggrediatur Parthos, seu terreat Hydaspen armis. Hic Impetus alligat rotas axi: ille Metus jungit equos jugo ferreo, et doct

//////////

Pric. præcordia pro primordia Pal.—71 Te Vat. quint. Parnasia alt. Voss. Cod.—76 gnatis unus Pulmanni.—77 Jure parat Mercil. rexere Med. quart.—79 pro Romam Gronov. ad edit. Barth. legit *Dominam*.—80 turpet Pric. subdet Vat. quint. Hydaspen duo Vat. duo Med. Petav. pr. ed. Parm. et Vicet. *Hidaspen* Leid. pr.—81 vertit Vat. opt. *nectit* Petav. pr. Vat. quint.

NOTE

69 *Inumbret*] Flos juvenilis seu lanugo sunt prima barba, quæ obumbrat genas.

71 *Parnassia*] Id est, Musa Parnassi, Calliope scilicet, quæ præest Poëtiis Heroas cauentibus.

74 *Augustus*] Theodosius Magnus, pater Honorii et Arcadii. Augusti nomen Octavio primum a Senatu tributum est, ductum ab eo, quod loca, in quibus augurato quid consecratur, Augusta nominantur: alii Augustum ab augendo Imperio dictum putant: post Octavianum Augustum, ceteri Imperatores Augusti appellati sunt.

Trepidus Alpes] Non quod trepidæ essent Alpes, sed quod trepidi essent

accolæ Alpium.

76 *Dominum*] Antiqui Imperatores parce appellabantur Domini: hoc nomen Augustus ut maledictum exhorruit; sed post, gliscente adulatione, crebrius usurpatum est in gratiam Imperatorum.

77 *Famuli*] Impetus et Metus sunt famuli Martis: hos tribuit Romæ, quæ a Romulo Martis filio condita est.

80 *Cuspide*] Alludit ad imaginem urbis Romæ, quæ hastata pingebatur.

Hydaspen] Id est, regiones quas alluit Hydaspes, fluvius Asiæ, qui per Parthos Medosque fluit.

Cornipedes, rigidisque docet servire lupatis.
 Ipsa, triumphatis qua possidet æthera regnis,
 Assilit, inuuptæ ritus imitata Minervæ.
 Nam neque cæsariem crinali stringere cultu, 85
 Colla nec ornatu patitur mollire retorto ;
 Dextrum nuda latus, niveos exerta lacertos,
 Audacem reteggit mammam, laxumque coercens
 Mordet gemma sinum. Nodus, qui subleuat ensem,
 Album puniceo pectus discriminat ostro. 90
 Miscetur decori virtus, pulcherque severo
 Armatur terrore pudor, galeæque minaci
 Flava cruentarum prætenditur umbra jubarum,
 Et formidato clypeus Titana lacessit
 Lumine, quem tota variarat Mulciber arte. 95

obedire franis duris. Ipsa Roma, qua parte occupat aërem, subactis imperiis, exultat imitans ornatum Palladis inuuptæ. Nam non patitur comas compressas ornamento crinali, nec collum cinctum torque tortili: habens nudum latus dextrum, et nuda brachia candida. Fibula gemmea detegit mammam generosam, et necit vestem laxam, constringens illam. Balthus qui attollit ensem, illuminat pectus candidum purpura rubra. Virtus miscetur pulchritudini, et modesta reverentia armatur severitate timenda; et galea terribilis præfert umbram horribilem cristarum sanguinearum; ac clypeus, quem Vulcanus variaverat omni artificio, prorocat solem

//////////

Pal. Farn. Pric.—83 *triumphatis qua* Vat. quint. *triumphantum* Exc. Læti, Junt. *triumphatum* Vat. opt. Pal. Farn. Pric. Med. duo, Petav. pr. Moret. Exc. Ruben. ed. Parm. Vicet. *quæ* Pal. *qua* Leid. pr. Petav. pr. Ald. et ed. Parm.—85 *non* Med. pr.—87 *cohercens pro lacertos* Moret. in quo versus sequens non comparet.—88 *tetigit* vitiose Vicet.—89 *nudum* Moret.—90 *puniceo* Leid. pr. *pectus discriminat* ed. Parm. *rectus* Ald. Junt. *determinat* Vat. opt.—93 *protenditur* Med. pr. Pal.—95 *tota variarat* Lov. *variabat* Pal. et

NOTE

84 *Ritus*] Habitum, cultum, armaturam Palladis imitatur Romæ.

86 *Ornata retorto*] Satis indicat esse monile seu torquem; torquis enim est ornamentum colli tortum.

87 *Nuda latus*] Talis erat imago Romæ; talis Amazonum; talis Heroinarum in pugnam euntium.

90 *Puniceo*] Id est, rubenti. Purpura tingebatur Tyri apud Phœnicas, qui et dicti Pœni, nuda Punicis et Punicens.

92 *Armatur*] Ea figura maxime convenit Palladi, ut pulchra sit simul-

que terribilis.

Galeæ minaci] Nam monstra in galeis infixa, Dracones, Lupi, minari videntur.

93 *Prætenditur umbra*] Non galea præfert umbras, sed præfert cristas quæ faciunt umbras; et sic effectus ponitur pro causa. Virgilius: 'Falce sceces umbras,' id est, frondes quæ faciunt umbram.

94 *Titani*] Clypei fulgor imitatur fulgorem Titanis seu Solis. Sol filius Hyperionis, qui unus fuit e Titanibus.

95 *Mulciber*] Sic dictus a mulcen-

Hic, patrius Mavortis amor, foetusque notantur
 Romulei: pius annis inest, et bellua nutrix.
 Electro Tiberis, pueri formantur in auro.
 Fingunt ara lupam: Mavors adamante coruscat.
 Jam simul emissis rapido velocior Euro 100
 Pertur equis, stridunt Zephyri, cursuque rotarum
 Saucia dividuis clarescunt nubila sulcis:
 Nec traxere moras, sed lapsu protinus uno,
 Quem poscunt, tetigere locum; qua fine sub imo
 Angustant aditum curvis anfractibus Alpes, 105

fulgore formidabili. In hoc clypeo amor Martis patris, et filii ejus designantur Romulus et Remus: fluvius pius inest pictus, et lupa nutrix. Tiberis pingitur in electro, pueri in auro: lupa ex ara fingitur: Mars fulget adamante. Jam subito Roma trahitur equis laxatis, promptior vento levi: Zephyri flunt, et aer, sectus restigio rotarum, splendet velut sulcis separatis: nec equi tardaverunt cursum, sed statim uno impetu attingunt locum, quem petunt; qua parte Alpes arctant aditum,

//////////

Med. pr. *hoste pro arte* Exc. Voss.—96 *patris* Med. quart. *patrii* Var. LL. e margine Parm. *erat pro amor* Med. pr.—97 *pius annis inest* Vat. quint. Leid. pr. Med. quart. Pnt. Petav. pr. Pric. *pius* Med. pr. Vat. pr. Pal. Farn. *post annis* vulg. *iners* Sixtin.—98 *pinus* ed. Vicet.—99 *Fingunt* Vat. opt. *Pingunt* vet. Gyr. Petav. pr. a m. sec. *Tingunt* Pal. Farn. Pric. Exc. Læti, Leid. pr. qui et *adamante* habet pro *adamante*.—101 *stridunt* Vat. pr. et Pal. *strident* Pric. Med. quart. *cursusque* Vat. pr. Farn.—103 *Non* Pal. *imo* Vat. pr.—104 *qua f. s. imo Angustant* Petav. pr. *quin* Lov. et vet. Gyr. corrupte. *qua* Med. duo. *uno* Vat. pr. Pal. Farn. Pric.—105 *Angustare* ed. Parm. et

NOTE

do, quia mulcet mollitque ferrum et alia metalla Vulcanus, et vertit ad quos voluerit usus.

96 *Patrius Mavortis amor*] In hoc nempe clypeo pingitur Mars amans Rheam Sylviam: pinguntur et Romulus et Remus, pueri Marte sati.

97 *Pius annis*] Tiberis, qui quasi pius fuerit in pueros expositos, retraxisse aquas dicitur, ut iis parceret.

Bellua nutrix] Lupa scilicet, quæ Remum et Romulum aluisse dicitur. Hos vero aluit Acca Laurentia metretrix, Faustini pastoris uxor. Metretices autem dictæ sunt Lupæ. Id quod fabulæ dedit occasionem. Por-

ro Lupam Poëtæ puerorum nutricem fingere maluerunt, quod Heroas a feris educatos inducere non displiceret: sic Cyrus a Cane nutritus: sic Achilles medulla Leonis pastus: et illi fortissimi evaserunt.

98 *Electro*] Electrum vel est succinum, vel metallum aureum, in quo miscetur quinta pars argenti.

101 *Zephyri*] Notum omnibus Deos ferri ventis afflantibus.

105 *Alpes*] Montes sunt altissimi inter Galliam et Italiam, et utriusque regioni velut communia claustra, atque repagula variis rupibus salebrosa. Hos montes, ruptis igne et aceto saxis, superavit Annibal.

Claustraque congestis scopulis durissima tendunt,
 Non alia reseranda manu, sed pervia tantum
 Augusto, geminisque fidem mentita tyrannis.
 Semirutæ turres, avulsaque moenia fumant.
 Crescunt in cumulum strages, vallemque profundam 110
 Æquavere jugis. Stagnant immersa cruore
 Corpora: turbantur permisto funere manes.
 Haud procul exacto lætus certamine victor
 Cespite gramineo consederat, arbore fultus
 Acclines humeros: dominum gavisâ coronat 115

vario circuitu, in extremo angulo, et opponunt obstacula asperrima saxis cumulatis; obstacula non aperienda manu alterius, sed potentia Augusto soli, postquam non serarunt fidem duobus tyrannis. Turres eversa, et urbes incensæ fionant: cada-vera surgunt per aceros, et adaquant vallem cavam monti: corpora mersa sanguine natant: Dii inferi turbantur infinita clade. Non longe Theodosius victor lætus bello perfecto, sederat in cespite viridi, fulciens arbore humeros inclinantes. Terra

//////////

Vicet. Colin. et Junt. *Angustant* Ald.—106 *conjectis* Med. quart. *congestis* Vat. opt. Pal. Farn. Pric. *conjestis* Vat. quint.—107 *referenda* pro *reseranda* Med. pr.—110 *tumululum* Med. pr. Pal. *culmum* Farn. Med. quart. *culmine* ed. Vicet. corrupte.—111 *immersa* Ald. Cod. Barthii, quem vide. ed. Claver. *immensa* duo Vat. Pal. Petav. pr. Med. quart. et ed. Vicet.—112 *turbantur* duo Med. Leid. pr. Petav. pr. Pal. et Vat. quint. *traduntur* Vat. sec. Farn. *trahantur* Moret. *truduntur* ed. Parm. Vicet. Lugdun. et Basileens. et Paris. atque ita correxerat Heinsius, et ascripserat locum Lib. I. in Rufin. 381. ‘imo barathri condere recessu:’ ubi ex Vat. sec. reposnit *trudere*, et illud ad hunc locum referri oportere monuit.—113 *exausto* Vat. quint. *exhausto* Leid. pr. et Moret.—114 *fluctus* pro *fultus* Med. quart.—115 *acclines* Petav. pr.

NOTÆ

- 108 *Augusto*] Theodosio: vide vs. 112 *Turbantur*] Tam immensa est incendia scilicet, sanguis, strages, &c. cadaverum simul permixtorum multitudo, ut cum tumultuaria sepultura captim acervatimque congerantur, ipsi turbentur terreanturque manes.
- 114 *Cespite gramineo*] More veterum Heroum sellas spernentium, et in cespite sedentium, Duces olim in terra aut gramine, in antro aut specu, saxo impendente ac tegente, dormiebant. Sic Plinius de Trajano.
- 115 *Dominum*] Quasi terra agnoscit eum esse suum Principem legitimum, eumque natum esse, ut dominetur, ut terræ imperet universæ: quod coronandi aut flores fundendi
- 1108 *Semirutæ*] Describuntur breviter ea, quæ vel Romæ vel Theodosii fulminantis currum sequuntur,

Terra suum, surguntque toris majoribus herbæ.
 Sudor adhuc per membra calet, creberque recurrit
 Halitus, et placidi radiant in casside vultus.
 Qualis, letifera populatus cæde Gelonos,
 Procubat horrendus Getico Gradivus in Hæmo. 120
 Exuvias Bellona levat, Bellona tepentes
 Pulvere solvit equos; immensaque cornus in hastam
 Porrigitur, tremulisque ferit splendoribus Hebrum.
 Ut stetit ante ducem discussas Roma per auras,

lætata coronat Principem suum, et lecti herbarum crescunt altiores. Sudor calet adhuc per corpus, et anhelitus repetitus redit, et vultus lenis nitet sub galea. Sicut Mars, postquam vastavit clade mortali Gelonos, quiescit horribili modo in Hæmo Getico: Bellona attollit spolia: Bellona liberat equos pulvere prælii calentes; et cornus altissima assurgit in hastam, et verberat Hebrum fulgore tremente. Statim atque Roma stetit ante Principem, per aërem dissipatum, saxum conscium ter reso-

//////////

Med. pr. Ald.—117 *creber* Petav. pr. Leid. pr. duo Med. Moret. vet. ed. Parm. Ald. Exc. Læti et Ruben. *crebri* ed. Vicet. et Parm. *crebro* al.—119 *populatos* Vat. opt. *prælatus Gelono* Pric.—120 *arvo* Vat. duo, Pal. Farn. Pric. *horrendum* Leid. pr. *Hæmo* Med. quart. *auro* vel *Hæmo* Petav. pr.—121 *gerit* Vat. opt. Farn. Med. quart. *bellique* Vat. quint. Exc. Lat. *bellisque* ed. Parm. *Bellona* Med. pr. *Exutus rias Bellona leva, Bellona repentes* Vicet.—122 *immensum* Vat. quint. *astra* Sixtin. quod probare visus Heinsius, qui in edit. Antverp. ascripserat locum ex Lib. II. de laud. Stilichon. 372.—123 *fremit pro ferit* Med. quart.—124 *auras* Moret. et Exc. Læti. *ares* ed.

NOTÆ

officium a Poëtis terræ ascribitur, in gratiam Principum. 'Quicquid calcaverit hic rosa fiat.' Persius.

118 *Placidi*] Etiam dum galeam gerit, spiratque bella Theodosius, præfert in vultu lenitatem atque clementiam.

119 *Qualis*] Talis sedet Theodosius, qualis Mars.

Gelonos] Hi sunt Scythiæ populi, qui faciem in prælio ad terrorem pingebant, et sanguinem equinum cum lacte permistum, premente siti, bibebant.

120 *Gradivus*] Sic Mars vocatur, vel a *κραδαίνειν, κραδέειν, vibrare*; vel a gramine, cujus corona in bello honorifica; vel a gradiendo, quod gradum inferant qui pugnant, vel impigre gradiantur, ex Servio; vel quod

bellum a parvis initiis ortum, velut per gradus assurgat.

Getico Hæmo] Hæmus mons est inter Thraciam et Thessaliam, Getis vicinus: in cujus vertice Martis erat domicilium: ibi quippe post bella quiescere solebat.

121 *Bellona*] Belli Dea, et Martis soror.

122 *In hastam*] Alii legunt, *in actam*, nec male. Id est, hasta ex corno arbore facta extenditur in actam, seu ripam fluminis. Virgilius: 'At procul in sola secretæ Troades acta.' Id est, in littore.

123 *Hebrum*] Hic fluvius est Thraciæ aurifer, et ideo fulgore hastæ magis repercutitur.

124 *Ducem*] Imperatorem Theodosium.

Conscia ter sonuit rupes, et inhorruit atrum 125
 Majestate nemus. Prior hic, O numen amicum,
 Dux ait, et legum genitrix, longeque regendo
 Circumfusa polo, consors adjuncta Tonanti,
 Dic agedum, quæ causa viæ? cur deseris arces
 Ausonias, cœlumque tuum? dic, maxima rerum. 130
 Non ego vel Libycos cessem tolerare vapores,
 Sarmaticosve pati medio sub frigore Coros,
 Si tu, Roma, velis: pro te quascumque per oras
 Ibinus, et nulla sub tempestate timentes
 Solstitio Meroën, bruma tentabimus Histrum. 135

mit, et sylva nigra reverita est majestatem. Primus hic Princeps dixit, O Roma, numen gratum, et mater legum, et cineta late celo gubernando, addita socia Jovi, dic ergo, quæ causa est viæ tuæ? cur relinquis urbes Italus, et sedem tuam? dic, Regina mundi. Non ego desinam vel perferre calores Libyæ, vel pati ventos Sarmaticos sub hyeme media, si tu, Roma, optes; pro te ibimus per omnes regiones, et per nullum timentes tempus, aggredimur Meroën astate, Danubium hyeme. Tun

Vicet. *ter* Moret. *tunc* Vat. duo, Pal. Farn.—125 *conscita* pro *conscia* Leid. pr. *atrum* vet. Gyr. Petav. pr. duo Med. vet. ed. Parm. *artum* Pal. *acri* Exc. Læti. *acriter* ed. Vicet.—126 *hæc* Petav. pr. Moret. Med. quart. *hoc* Pal.—127 *longeque* Med. quart. et ed. Vicet. *longoque* Med. pr.—128 *adducta Tonantis* Leid. pr. *addita* vet. ed. Parm. *addicta* Vat. opt. Farn. Pric. Petav. pr. ed. Vicet. Isingr. *adducta* Vat. quint. Pal. Junian. *Tonantis* Med. pr. duo Vat. Farn. Pric. Pal. et Moret. Junian. Heinsius conjeceerat *consorsque adjuncta Tonanti*.—129 *cura* Med. pr.—131 *labores* Vat. dno, Farn. Pric. Pal.—132 *medios* Med. pr.—133 *per horas* Vicet. Ald. Junt.—135 *Meroem* duo Med.

NOTE

Per auras] Familiare Diis erat nubilus tegi. Horatius: ‘Nube candelentes humeros amictus Angur Apollo.’

125 *Conscia, &c. inhorruit*] Rupes ter resonnit, quasi sciret et cognosceret adventum Romæ; et sylva inhorruit, ac reverita est tanti numinis accessum.

128 *Circumfusa*] Hoc ex fastu Romanorum, qui consortem Jovi Romam faciebant ad regendum mundum; et ideo conjunctum cum Jovis templo templum Roma habebat in monte Palatino.

130 *Calumque tuum*] Id est, tuum templum, in quo ut numen cœlestis habitas: vel tuam urbem, ex qua ve-

lut ex cœlo, regis orbem terrarum.

131 *Libycos*] Libya est regio Africae, maximis caloribus adusta.

132 *Sarmaticos*] Sarmatia est regio frigidissima, eaque partim in Asia, partim in Europa.

Coros] Corus sive Canrus, semper spirans frigora, flat ab occasu solstitiali.

135 *Solstitio*] Solstitium dicitur quasi Solis statio, quod Sol non accedat ad nos amplius; id quod fit, ubi attingit Tropicum Cancri, et tunc est dies anni longissimus.

Meroën] Meroë, vulgo *Gueguere*, est Insula quam facit Nilus, et maximis est obnoxia caloribus.

Bruma] Dies est anni brevissimus,

Tum regina refert : Non me latet, inelyte rector,
 Quam tua pro Latio victricia castra laborent :
 Nec quod servitum rursus, Furiaeque rebelles
 Edomitæ paribus sub te cecidere triumphis.
 Sed, precor, hoc donum cum libertate recenti 140
 Adde, precor, si vera manet reverentia nostri.
 Sunt mihi pubentes alto de semine fratres,
 Pignora cara Probi, festa quos luce creatos
 Ipsa meo fovi gremio : eunabala parvis
 Ipsa dedi, cum matris onus Lucina beatum 145
 Solveret, et magnos proferrent sidera partus.

Regina Roma respondet : Haud ignoro, Princeps illustris, quantum tuus victor exercitus laboret pro Italia : nec ignoro, quod iterum servitus et furie rebelles superatae ceciderunt sub te, simili victoria : sed rogo te, ut addas hoc munus cum libertate nova, si est tibi verus amor nostri. Fratres juvenes sunt mihi illustri de gente, filii dulces Probi, quos complexa sum in sinu meo genitos die felici : ipsa dedi eunabala parvis, cum Lucina liberaret matrem ab onere felici, et astra producerent ingen-

//////////

et Petav. pr. *Merapen* Moret. qui et pro *Istrum* exhibet *Hæorum*, ut et Barth. —136 *Tunc* Vat. quint. Pric. Med. pr.—137 *Quam* Petav. pr. Med. quart. *Quod* Vat. quint. Pal. Farn. Pric. *laborant* Leid. pr. Juman.—138 *Servitum* Vat. opt. a m. pr. *Servicii* Pric. Voss.—140 *retenta* Med. quart.—141 *Adjicias* Vat. quint. Pric. *Adde* Vat. opt. Farn. *Adde, tibi* Vat. id. a m. sec. *Adde, precor* vet. Gyr.—143 *Heinsius* conjiciebat *clara*.—146 *proferrent* duo Med. Petav. pr. Leid. pr. *præberent* vet. Gyr. *præferrent* al. *proderent* cum Farn. *perderent*

NOTE

qui fit, cum Sol attingit Tropicum Capricorni.

Histrum] Danubium, qui fluvius Europæ maximus in Pontum Euxinum se exonerat.

138 *Servitium*] Quod servitium minabantur, instar furiarum, Eugenius et dux ejus Arbogastes, Gallus audacissimus, qui sub Engenii nomine imperium se recturum esse pollicebatur.

139 *Paribus triumphis*] Quia simul devicti sunt Eugenius et Arbogastes.

140 *Libertate*] Quasi reddita sit libertas, quam crepturus videbatur Arbogastes.

142 *Pubentes*] Sen puberes, id est, juvenes, adolescentes, vigentes.

143 *Pignora*] Filii, qui dicuntur pignora, quia re vera sunt quaedam pignora amoris, fideique conjugalis.

Festa luce] Id est, fortunato die : erant enim dies nonnulli, quos felices putabant, et ex quibus bene ominabantur veteres.

144 *Fori*] Parentes liberos recens natos sinu complectebantur : id quod Roma ait se fecisse.

145 *Lucina*] Dea parientium præses, quæ et Juno et Diana dicitur.

146 *Proferrent sidera partus*] Pueros illustres, velut de cælo demissum munus veteres aspiciebant. Virgilius : ' Jam nova progenies cælo demittitur alto.'

His ego nec Decios pulchros, fortesve Metellos
 Prætulerim: non, qui Pœnum domuere ferocem,
 Scipiadas, Gallisque genus fatale Camillos.
 Pieriis pollent studiis, multoque redundant 150
 Eloquio: nec desidiis, dapibusve paratis
 Indulgere juvat: nec tanta licentia vitæ
 Abripit, ut mores ætas lasciva relaxet:
 Sed gravibus curis animum sortita senilem
 Ignea longævo frænatur corde juvenus. 155

tes filios. Ego non antepono his Decios fortes, aut Metellos generosos: non Scipiones, qui superaverunt Carthaginenses crudeles; non Camillos, prolem funestam Gallis. Illi Fratres excellunt disciplinis Pieriis, et abundant multa eloquentia: nec delectantur vacare otio et conviviiis magnificis: nec talis libertas vitæ trahit hos, aut adolescentia effrænata remittit mores: sed juvenus ferrida nacta mentem maturam pro magnis negotiis, retinetur sapientia senili. Rogamus te, o Theodosi,

cum sed a m. sec. emend. peterent Vat. opt.—147 nec duo Med. Petav. pr. non Vat. quint. fortesque Pric.—148 nec Med. quart.—149 lethale Leid. pr. Pric. et Cod. Jun. letule Vat. quint. Pal. Med. pr. Pric. Moret. Catullos Vicet. fortesque Pric.—151 non Vat. opt. Farn. deliciis Pric. dapibusque Vat. quint. desidiæ Heins.—152 jurat Exc. Lat. parant Vat. opt. vet. Gyr. Farn. Med. quart. et ed. Vicet. Colin.—153 Arripit Vat. duo, Pal. Farn. Pric. arripuit Junt. aut...relaxat al. ut...relaxet duo Med. et Pal. aut vel ut Vat. quint.—

NOTÆ

147 *Decios pulchros*] Id est, fortes. Virgilius: 'Satus Hercule pulchro, Pulcher Aventinus:' id est, fortis, &c. Decii autem se pro patria devoverunt: pater bello Latino, filius bello Hetrusco, nepos bello Tarentino, et omnes sua morte Romanis victoriam pepererunt.

Metellos] Metelli fuere illustres: inter hos Macedonicus, Numidicus, Celticus, a devictis provinciis sic appellati.

149 *Scipiadas*] Scipiones multi fuere; at illustriores Africanus major, et Africanus minor, a devicta Africa, deletisque Carthaginensibus.

Camillos] Camillus Romam a Gallis liberavit, uide et alter Romulus dictus est.

150 *Pieriis*] Picria est urbs mons-

que Bœotix, Musis sacer: vel Pieria est regio Macedoniæ, in qua Musæ ex Jove et Mnemosyne, seu Memoria, natæ sunt: hinc Pierius, pertinet ad Musas.

Pieriis pollent studiis] Excellunt cognitione artium quas docent Musæ Pieriæ, hoc est, artium ingeniarum.

151 *Dapibus paratis*] Conviviis magno apparatu extractis.

153 *Mores atas lasciva relaxet*] Ætas juvenilis, lasciviæ jocisque obnoxia, non relaxat eorum mores severos, et ad virtutem intentos.

155 *Longævo corde*] Cor sumitur pro sapientia; quia veterum nonnulli ejus sedem in corde esse reputabant. Unde 'egregie cordatus homo,' id est, sapiens. Ennius. *Lon-*

Illis, quam propriam ducunt ab origine, sortem
 Oramus præbere velis, annique futurum
 Deoveas venientis iter : non improba posco :
 Non insueta dabis : domus hoc de more requirit.
 Annue : sic nobis Scythicus famuletur Araxes, 160
 Sic Rhenus per utrumque latus : Medisque subactis
 Nostra Semiramiae timeant insignia turres :
 Sic fluat attonitus Romana per oppida Ganges.
 Ductor ad hæc : Optata jubes, ultroque volentem,
 Diva, rogas : non hæc precibus tentanda fuissent. 165

ut digneris dare illis fratribus munus, quod velut debitum trahunt a gente sua, et destines illis cursura venturum anni sequentis: non peto injusta: non dabis extraordinaria: familia postulat hoc munus ex consuetudine. Concede. Sic Araxes Scythiæ serviat nobis: sic Rhenus per ripam geminam serviat: et Medis superatis arces Babylonis metuant signa nostra: sic Ganges admirans fluat per urbem Romanam. Princeps respondit ad illa: Imperas quod opto, o Dea, et precaris me cupientem id sponte. Non preces adhibendæ fuissent ad illas res. An oblivio sepelit

156 qui propriam Moret.—159 Hoc Leid. pr. atque ita ex Petav. pr. legit Heinsius. hæc Vat. quint. Farn.—160 robis pro nobis Vat. quint. Exc. Læti et Ald. Parm. Junt. Colin. *Oraxes* Moret. *Artaxerxes* Vicet.—161 *Medisque* Med. pr.—162 *stupeant* Pulm.—164 *adhuc* Vicet.—165 *hic* Ald. ed. Parm.

NOTÆ

gævo corde, id est, sapientia, qualem habet longævus, seu senex. Illi itaque erant *νεογέροντες*, *juvenes-senes*, quia in ætate juvenili senilem prudentiam habebant.

Frænatur] Egregium est fervidæ ætatis frænum sapientia, sine qua ruit atque pessumdatur hæc ætas.

156 *Sortem*] Consulatum, qui velint sorte ita proprius atque debitus est genti Proborum, ut illi nascentes, ab ipsa origine ducere videantur felicitatem hæreditariam tantæ dignitatis adipiscendæ. Unde S. Hieronymus : 'Nunc mihi Proborum et Olybriorum repetenda sunt nomina, et illustre Anicii sanguinis genus: in quo aut nullus, aut rarus erit, qui non meruerit Consulatum.'

158 *Deoveas venientis iter*] Designes hos futuros Consules, simulque duces ac rectores anni sequentis.

159 *Domus*] Familia Proborum ea est, ut hoc ipsi munus debeat, quod Probi pro more tanta cum laude gerere consueverunt.

160 *Sic nobis famuletur Araxes*] In gratiam ejus muneris, quod Probis concedes, optamus, ut adjiciantur imperio eæ omnes regiones remotæ, quas alluit Araxes, quas alluit Rhenus, &c.

Scythicus Araxes] Araxes est fluvius Armeniæ, vicinus Scythiæ, et ideo dicitur Scythicus. Rhenus est ingens Europæ fluvius, magnam Germaniæ partem et Belgium alluens.

161 *Medisque*] Medi sunt populi Asiæ, apud quos est Babylon Parthorum Metropolis, quam ex Ovidio, 'Dicitur olim Coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.' *Semiramis* autem, id est conditæ a Semiramide.

163 *Ganges*] Est fluvius aurifer

Usque adeone meam condunt oblivia mentem,
 Ut pigeat meminisse Probi, quo vindice totam
 Vidimus Hesperiam, fessasque resurgere gentes?
 Ante dabunt hyemes Nilum; per flumina damæ
 Errabunt, glacieque niger damnabitur Indus;
 Ante Thyesteis iterum conterrita mensis
 Intercisa dies refugos vertetur in ortus,
 Quam Probus a nostro possit discedere sensu.
 Dixerat, et velox jam nuntius advolat urbem.

170

meum animum usque adeo, ut nolim recordari Probi, quo liberatore, aspeximus omnem Italiam, et populos afflictos recreari? Prius regiones Nili patientur hyemem: prius damæ vagabuntur per fluvios, et Indus niger constringetur gelu; prius Sol denovo territus conviciis Thyesteis, interruptus redibit ad Orientem refugientem, quam Probus possit removeri ab animo nostro. Sic locutus erat; et statim nuntius

//////////

Junt. et Vicet.—166 *condant* Livin. quod præfert Heins.—167 *puceat* duo Med. Pal. *bonis* Pric. *judice* Farn. Pric. *vindice* Leid. pr. Moret. et vet. Gyr. *coram* pro *totam* Med. quart.—168 *falsusque* Palat. *turres* vel *gentes* Moret.—169 *damne* Vicet.—171 *modo territa* Petav. pr. a m. pr.—172 *intercissa* Moret.—173 *Nossit* Vicetin. *descendere* Parm. Jun. *discedere* Exc. Læti. Heinsius conjecerat *descendere*, quod exstat in edit. Vicet. et *velox* Exc. Læti. Heinsius correxerat, *at. Jam* omittit Vicet. *arem* pro *urbem* Vat. pr. Med.

NOTE

Indorum. Fluvios depictos in triumphum ferri jubebant Imperatores; ideoque *sic fluat*, id est, fluens feratur in triumphum, quod designaret Indos victos.

167 *Vindice*] Barthius legit *judice*, id est, præfecto; quia Probus Præfectus erat Prætorio in Italia, et severis judiciis populos regebat; vel *vindice*, id est liberatore, quod Italia vindicavit, seu liberaverit a moribus pravus.

168 *Hesperiam*] Sic dicitur ab Hespero, stella occidentali, quia Italia Græcis, qui eam dixerunt Hesperiam, est occidentalis: Hesperiam magnam vocat Virgilius, quia Hispania dicitur quoque Hesperia.

169 *Ante dabunt*] Id est, prius regiones Nilo finitimæ obnoxia erunt hyemi, seu Aquiloni hyernas tem-

pestates ferenti. Hypallage. Ante Nilus emittet Aquilonem et hyemem: vel, prius per hyemem exundabit Nilus. Quod falsum, quia semper æstate exundat.

170 *Glacieque niger*] Heinsius præfert, *glacieque piger*, constringetur atque damnabitur, vel *niger Indus* dicitur propter Indos coloratos seu nigros.

Indus] Fluvius est maximus in India.

171 *Thyesteis*] Atræus constupratam a fratre Thyeste uxorem indignans, ejus ipsi filium dedit epulandum: quod convivium Thyestenum ne Sol videret, retrorsus cursum convertisse dicitur.

174 *Dixerat*] Dixerat talia Theodosius Imperator, et statim nuntius equo citato advolat in urbem Romam,

Extemplo strepuere chori, collesque canoris 175
 Plausibus impulsu septena voce resultant.
 Lætatur veneranda parens, et pollice docto
 Jam parat auratas trabeas, cinctusque micantes
 Stamine, quod molli tondent de stipite Seres,
 Frondea lanigeræ carpentes vellera sylvæ : 180
 Et longum tenues tractus producit in aurum,
 Filaque concreto cogit squalere metallo.
 Qualis purpureas præbebat candida vestes
 Numinibus Latona suis, cum sacra redirent
 Ad loca nutricis jam non errantia Deli. 185

celer accurril Romam. Statim cætus plausere, et colles agitati acclamationibus sonoris remittunt septem voces. Mater Proborum venerabilis gaudet, et jam præparat perita manu trabecas textas auro, ac vestes nitentes vellere, quod Seres depectunt ex trunco molliculo, colligentes in foliis vellera nemoris lanigeri. Ac mater protendit lumen subtiles in filum aureum longum, et cogit fila rigescere metallo conglutinato. Quemadmodum pulchra Latona dabat vestimenta Diis ex se natis, cum reverterentur ad regionem sacratam Deli altricis, non jam fluctuantem. Illa

quart. Farn. ed. Vicet.—175 *frenuere* Vat. quint.—176 *pulsibus* ed. Vicet. Parm. Junt. et Colin. *plausibus* Ald. *impulsu* Pric.—178 *cinctusque* Leid. pr. Moret. duo Med. Petav. pr. vet. Gyr. *Jam parat auctoritas, currusque* Vicet. *auratus trabecas* Parm.—179 *tudent* Vicet. *condent* Ald. *tondunt* Vat. pr. Pal. Farn. *conlunt* Vat. quint. *cespitem* Med. pr. Palat.—182 *concreto* vel *conserto* Petav. pr. *conserto* Barthii libri. *cogit incalere* Vicet.—184 *Luminibus* Pric.

NOTE

qui Probino et Olybrio deferret insignia Consulatus.

Urbem] Cum Urbs dicitur, intelligitur Roma per excellentiam.

175 *Strepuere chori*] Chori Nympharum plausere, quasi Probino et Olybrio delatum honorem gratulantur.

176 *Plausibus*] Universæ urbis acclamationibus, septem Romæ colles resonant, et ideo septem remittunt voces.

177 *Parcns*] Mater Probini et Olybrii, quæ filiis parat vestes ex prisco more, quo matres filiis Heroibus vestimenta concinabant. Successus liberorum, parentum lætitia est.

178 *Trabecas*] Trabea est vestis Consularis.

179 *Molli tondent de stipite Seres*] Hi populi ad Orientem habitant supra Siuenses: 'perfusam aqua depectentes frondium canitiem.' Plin. Unde molli de stipite, quia materia stipiti hærens aqua mollicebatur.

182 *Filaque concreto*] Fila Serica ita involvit filis aureis, ut utrumque simul concrevisse videatur.

183 *Qualis*] Qualis est Latona, talis est Proba: sicut Latona dat vestes filiis suis Apollini et Dianæ, sic Proba vestes parat filiis suis Probino et Olybrio.

184 *Numinibus suis*] Diis ex se natis; nam Apollo et Diana ab ipso ortu Dii erant.

185 *Ad loca sacra Deli*] In insula Delo Latona peperit Dianam et

Illa feros saltus et desolata relinquens
 Mænala, lassato certis venatibus arcu :
 Phœbus adhuc nigris rorantia tela venenis
 Extincto Pythone ferens. Tunc insula notos
 Lambit amica pedes, ridetque Ægæus alumnis 190
 Lenior, et blando testatur gaudia fluctu.
 Sic Proba præcipuo natos exornat amictu ;
 Quæ decorat mundum : cujus Romana potestas
 Fœtibus augetur : credas ex æthere lapsam
 Stare Pudicitiam, vel sacro thure vocatam 195

Diana descrens sylvas sævas, et Mænala direpta, sagitta fatigata venationibus certis : Apollo portans jacula adhuc stillantia tabe mortifera, Pythone occiso : tum Delos insula grata voltritur ad pedes cognitos Numinum, et Ægæus mitior adulatur alumnis suis, ac significat letitiam suam undis blandientibus. Ita Proba decorat filios veste singulari : Proba que ornat orbem ; cujus Probæ sæcunditate potentia Romana amplificatur. Putes Pudicitiam ex cælo demissam adesse, vel Junonem

—186 *ferox* pro *feros* Vat. opt.—187 *certis venatibus* Petav. pr. duo Med. vet. Gyr. *venantibus* Ald. *Cretam venantibus* Ald. Junt. *Cretam* ed. Vicet. *centum* al. *cunctis venantibus* Pric.—191 *lætior* Petav. pr. *luctu* Med. pr. *fletu* Leid. pr. a m. pr. et Moret. Cod. Jun. a m. pr.—192 *præcipuos* Moret. *exornet* Pal. Med. pr.—193 *Et* pro *Quæ* Med. quart.—196 *acertere* Moret.

NOTE

Apollinem : Apollo insulam fluctuantem antea atque ‘Errantem Mycone celsa Gyaroque revinxit, Immo tamque coli dedit, et contemnere ventos.’ Virgilius.

187 *Mænala*] Mænalus, Arcadiæ mons est, Dianæ sacer, ejusque venationibus notus.

Lassato certis venatibus arcu] Id est, arcu certo, qui semper prædam certo ferit, fatigato in venatibus.

189 *Pythone*] Vide Carm. II. in Ruf.

190 *Lambit*] Insula, velut canis blandiens, lambit pedes Numinum redeuntium.

Ægeus] Neptunus Ægæus, qui sic appellatur a Virgilio et aliis, quod Ægæ Euboicæ sint urbs, ubi templum est Neptuni ; vel Ægæus dicitur a scopulo prope Tenedum in-

sulam, quæ Capræ, αἶγος, speciem refert. Alii alias afferunt etymologias, de quibus nos alibi.

Alumnis] Dianæ et Apollini, qui nati et educati iu Delo insula maris Ægæi.

192 *Proba*] Hæc mater Probini et Olybrii, nobilitate, doctrina, atque castitate fuit insignis, ut altera Cornelia.

Præcipuo amictu] Veste Consulari, quæ singularis et præcipua erat.

193 *Decorat*] Proba dedit nova mundo ornamenta, dum peperit geminos Consules, eosque illustres.

Romana potestas] Consulatus.

194 *Augetur*] Amplificatur, ornatur.

195 *Stare Pudicitiam*] Adstare præsentem, et ex cælo descendisse : cælum enim petierat, abominata cædes, raptus, &c.

Junonem Inachiis oculos advertere templis.
 Talem nulla refert antiquis pagina libris,
 Nec Latiae cecinere tubae, nec Graia vetustas:
 Conjuge digna Probo: nam tantum cœtibus extat
 Fœmineis, quantum supereminet ille maritos: 200
 Ceu sibi certantes, sexus quid possit uterque,
 Hunc legere torum: taceat Nercida nuptam
 Pelion: o duplici fœcundam Consule matrem,
 Felicemque uterum, qui nomina parturit annis!
 Ut sceptrum gessere manu, membrisque rigentes 205
 Aptavere togas, signum dat summus hiulca

invocatam thure sacro convertere oculos in delubra Inachia. Nulla monumenta in scriptis veteribus tulerunt talem matrem, neque Musæ Italicae laudaverunt, neque antiquitas Græca. Digna est Probomarito: nam tantum superat choros muliebres, quantum ille superat viros: quasi uterque sexus pugnans, quid valeat, elegit sibi hunc thalamum. Pelion mons sileat Thetida nuptam. O matrem fœcundam duobus Consulibus, ventremque fortunatum, qui peperit Consules annum nominantes! Posteaquam Probinus et Olybrius tulerunt manu sceptrum, et induerunt corpus vestibus coneretis auro, Jupiter supremus mittit signum, nubibus dehiscen-

//////////

et Med. quart. in aliis Vicet.—198 non Græca Pal. grata Vat. opt. Farn. Moret. pro *Graja*, atque ita correxerat Heinsius.—199 *instat* pro *exstat* Vat. opt. Farn.—200 *illa* duo Med.—201 *Ceu sibi cert.* Hi quatuor versus sequentes desiderantur in Vat. duobus, ut et in Pal. Farn. Pric. Med. duob. Lcid. pr. Petav. pr. necnon in ed. Parm. et Vicet. quales hic sunt, debentur Claverio.—206 *togam* Med. quart.—207 *genitamque* in duob. Med.—208 *Aspera vibrati*

NOTÆ

196 *Junonem*] Hæc Saturni et Opis filia, Jovis soror et conjux, Dea regnorum divitiarumque habita.

Inachiis] Juno post spretam a Paride formam, Græciam sæpius frequentabat, et potissimum Inachium, seu Argos Hippium in Peloponneso. Plinius.

Oculos advertere] Aspectus Deorum, mortalium est felicitas.

197 *Talem*] Non legimus apud antiquos talem extitisse, qualis Proba est.

198 *Tubæ*] Vel Musæ, quæ tubas citharasque animant; vel tubæ, id est, versus vatum Heroicorum non eeciuerunt talem, qualis est Proba.

Delph. et Var. Clas.

201 *Sexus quid possit uterque*] Quasi sexus uterque pugnarit, hoc ut Probi Probæque matrimonium celebraretur.

202 *Nereida*] Thetidem matrem Achillis, quæ in Pelio Thessaliae monte, Peleo nupsit.

204 *Nomina parturit annis*] Diximus supra Consules nomen annis dare solitos.

205 *Sceptrum*] Statim atque Probinus et Olybrius inceperunt gestare sceptrum eburneum, seu insigne majestatis Consularis; cui sceptro insidens Aquila, Romanæ virtutis index, depicta erat.

206 *Signum dat*] Dat emittitque

Claud.

F

Nube pater, gratamque facem per inane rotantes
 Prospera vibrati tonuerunt omina nimbi.
 Accepit sonitus curvis Tiberinus in antris
 Ima valle sedens, arrectisque auribus hæsit, 210
 Unde repentinus cœli fragor : ilicet herbis
 Pallentes thalamos, et structa cubilia musco
 Deserit, ac Nymphis urnam commendat herilem.
 Illi glauca nitent hirsuto lumina vultu,
 Cœruleis infecta notis, reddentia patrem 215
 Oceanum : crispo densatur gramine colla.
 Vertice luxuriat toto crinalis arundo ;
 Quam neque fas Zephyris frangi, nec sole perustam

poli volentes lumen jucundum, concussi, tonando emiserunt auguria felicia. Tiberis auditur murmur in caverna curvata, Tiberis sedens in profunda valle, et auribus erectis obstupuit, unde sonitus subitus cœli proveniret : statim relinquit alveum squalentem graminiibus, et lectum stratum musco, atque tradit Nymphis urnam dominam. Oculi cœrulei, facie hispida, distincti maculis viridibus, similes parenti Oceano fulgent in ipso Tibri : habet cervicem crispam herbis spissis. In toto capite Tiberis canna viget pro crinibus, quam cannam rumpere non licet ventis, nec

//////////

Vat. quint. et ed. Vicet. *tenuerunt* Vat. duo, Pal. Farn. Pric. Vicet. Parm. Barth. *sonuerunt* edd. Amstel. Blaw. et Elzev. *temuerunt* Petav. pr. *omnia* Pal. *omina* duo Med. et vet. Gyr.—209 *Accepit s. curvis Tib.* Heinsius ascripserat loca Ovid. (Lib. I. Fast. 561.) ‘*Accipio revocamen, ait.*’ et Metam. in fab. *Æaci* (Lib. VII. 620.) *Accipio*, de tonitru. *curvisque Tribunus* Junt. Exc. *Læti*, unde Heinsius conjecerat *Tiburnus. currusque Tribunus* Vicet. Parm.—210 *arrectisque* Ald. et Var. Lect. e margine ed. Parm. *arrectis auribus*, sine copula, Exc. *Læti*, Vat. duo et Farn. *arrectis* Vat. quint. Pal. Leid. pr. Petav. pr. duo Med. *vallibus* unus Barth. *hausit* etiam duo ejusdem. Pric. *annibus* Vat. quint.—211 *cali* Var. Lect. e marg. Parm. *proprii* Pal. *populi* duo Vat. Farn. Pric. *scopulis* Sixtin. quod Heinsio probatum, qui hæc ascripserat. *leg. scopulis.* de Roma alibi, *Quæ septem scopulis zonas imitatis Olympi.*—212 Heinsius legit *Squallentes. structa* Vat. duo, Pal. Farn. *structa* pro varia lectione Pal.—213 *aut* Med. duo. *urnam* Vat. pr. Leid. pr. Moret. vet. Gyr. Petav. pr. duo Med. *dominam* vulg. *domum* al.—214 *illa* pro *illi* Med. duo.—215 *Cæruleisque* Isingr. Ed. Gryph. *cæruleisque refecta* Junt. Colin. *Cæruleis* absque copula, Petav. pr. Med. duo, ed. Parm. et Vicet. *membris* unus Barth.—216 *Oceani* Med. quart. *densatur* Leid. pr. a m. sec. *densantur* Vat.

NOTE

fulmen secundum, seu prosperum, ex quo omnia fortunata fore credantur.

209 *Tiberinus*] Fluvius scilicet Romanus alluens, qui et Tiberis et Tiberis dicitur.

210 *Arrectis auribus hæsit*] Attentius audit, observavit : homines non

erigunt aures audituri, sed erigunt caput in quo sunt aures.

213 *Urnæ herilem*] Ipse Tiberis, qui Herus seu Dominus est, commendat urnam suam Nymphis. Urna, cubile, barba, et alia ejusmodi, fluviiis tribuuntur.

Æstivo candore mori: sed vivida frondet
 Æquævum complexa caput: taurina levantur 220
 Cornua temporibus raucos sudantia rivos.
 Destillant per pectus aquæ: frons hispida manat
 Imbribus: in liquidos fontes se barba repectit.
 Palla graves humeros velat, quam neverat uxor
 Iliæ, percurrens vitreas sub gurgite telas. 225
 Est in Romulco procumbens insula Tibrij,
 Qua medius geminas interfluit alveus urbes
 Discretas subemnte freto, pariterque minantes
 Ardua turrigeræ surgunt in culmina ripæ.

soli extinguere eam alustam calore æstatis: at illa vigens frondescit, eiciens verticem cœcum: cornua tauri cornibus similia attolluntur effundentia ex temporibus fluciosos sonoros: aquæ fluunt per sinum: frons hirsuta stillat pluviis: barba se componit in fontes claros: pallium tegit humeros ingentes, quod pallium conjux Iliæ texerat, conficiens telas crystallinas sub vertice suo. Insula est sita in Tibri Romulco, qua fluvius interpositus irrigat velut duas urbes separatas aquis interfluentibus, et littora excelsa aqualiter et turrata attolluntur in moles altas. Con-

duo, Farn. Pric. *gramina* Pric. a m. pr. *gramina collo* Moret.—219 *invida spondet* ed. Vicet. *frondent* Moret. et Vat. quint.—221 pro *raucos* Heinsius conjiciebat *flavos* vel *glaucos*.—222 *distillant* Vicet.—223 *repectit* Moret. duo Vat. duo Med. Farn. Petav. pr. *reflectit* al. *resolvit* unus Barth. et Palmer. *recepit* Vicet. Parm. Ald. Isingr.—225 *Iliæ* Vat. opt. Moret. Petav. pr. et ed. Vicet. *Illi* Vat. quint. Leid. pr. Pal. Pric. Exc. Læti. *procumbens* pro *percurrens* Pal.—226 Heinsius in margine primæ suæ edit. legit *procurrens*.—227 *Quo* Ald. Junt. Colin. *medius geminus* Petav. pr. *interfluit* Vat. quint.

NOTÆ

221 *Cornua*] Hæc tribuuntur fluvii, vel ob fremitum aquarum mugientium, vel quia finduntur aliquando in cornua.

Temporibus sudantia] Emittentia rivos ex utroque capitis latere.

224 *Neverat*] Ex more matronarum veterum, quæ vestes maritis conficiebant.

225 *Iliæ*] Romuli mater, uxor Tiberis, qui ideo ab Horatio dicitur, 'Uxorius amnis.'

226 *Romulco*] Tibris dicitur Romuleus præsertim, quia Maritus Iliæ, quæ mater erat Romuli; et quia, Romulo et Remo expositis, dicitur aquas retraxisse, ne pueris noceret.

Procumbens] In planitiem porrecta

insula; sic apparet ob fretum arcum.

Insula] Tarquiniis ejectis, populus furens eorum segetes in campo Martio avulsas in Tiberim conjecit: inde nata insula in carinæ formam coaluit, quæ sacra est Æsculapio, et quæ serpentis Epidaurii appulsu famosa est.

227 *Geminas urbes*] Tiberis ita permeat Romam, ut inde velut duas urbes efficere videatur.

228 *Minantes*] Res altiores minari dicuntur a Poëtis. Virgilius: 'Geminique minantur In cælum scopuli.'

229 *Culmina*] Villæ nimirum seu prætoria amenissima turres altius attollunt ad ripam utramque Tiberis.

Hic stetit, et subitum prospexit ab aggere votum, 230
 Unanimes fratres, juncto stipante Senatu,
 Ire forum, strictasque procul radiare secures,
 Atque uno bijuges tolli de limine fasces.
 Obstupuit visu, suspensaque gaudia vocem
 Oppressam tenere diu; mox inchoat ore : 235
 Respice, si tales jactas aluisse fluentis,
 Eurota Spartane, tuis: quid protulit æquum
 Falsus olor, valido quamvis decernere cestu
 Norint, et ratibus sævas arcere procellas?
 En nova Ledaïs soboles fulgentior astris. 240

stitit hic Tiberis, et e colle aspexit statim desiderium suum, fratres scilicet amicissimos incidere in forum, Senatu conjuncto comitante, ac longe secures districtas fulgescere, et fasces geminatos afferri ex una domo: admiratus est videns, et lætitiâ incerta cohibuit longam vocem compressam; tum incipit loqui: O Eurota Lacedæmoniensis, vide an gloriæ tulisse similes viros prope fluvium tuum. Cycnus simulatus quid æquale edidit? Etsi filii ejus sciunt pugnare cestu duro, et removere tempestates perniciosas a naribus: ecce proles recens, clarior sideribus

Heinsius emendat *interluit*.—230 *conspexit* Leid. pr. Moret. Jun.—231 *juncto* Moret. Petav. pr. a m. sec. Med. pr. ed. Parm. et Vicet. *juxta* vel *junctos* Vat. quint. *junctum* conjecerat Heinsius. *cuncto* Barth.—233 *imo* Vat. pr. Vicet. *uno* Exc. Læti. *bijuges* vel *binas* Vat. quint. *lumine* Moret. Med. pr. Pric.—234 *Obstupuit* Pric. Petav. pr. qui tamen a m. sec. *obstrepuuit* habet. *suppressa* unus Barth. *ostensa* alter.—236 *fluentes* Vicet.—237 *Eurotas* Med. quart. *Eurotas Spartasæ* Med. pr. Pal. Moret. *Ewota* Ald. *Spartæ* duo Vat. *Sparteque* Pric. *Spartere* Farn. *Eurotas Spartere* Leid. pr. Cod. Junt. Vicet. Isingr. Parm. Ald.—239 *Norint* Exc. Læti. *Horruit* duo Med. et ed. Vicet. *Norit et a rat.* Leid. pr. *Noverit* Vat. duo, Farn. Pric. *Noverit a ratibus* Moret. *Norit et a* Cod. Jun. *norunt et* Exc. Voss.—240 *En* Exc. Læti. *Et* duo Med. *Tu* edit. Vicet. *fulgentibus* Pric.—241 *aptat*

NOTE

230 *Votum*] Aspexit fratres unanimes, qui erant causa votorum suorum, seu desiderii sui.

232 *Secures, &c. fuscæ, &c.*] Sunt insignia Consulatus, quæ a lictoribus ante Consules gestabantur.

233 *Bijuges*] Fasces geminatos; sex scilicet pro uno Consule, et sex pro altero, qui tamen ex una domo attollebantur, quod rarum.

234 *Suspensa gaudia*] Incerta, res enim tanta tamque singularis erat, ut dubitaret an re vera duo fratres essent simul Consules.

237 *Eurota*] Hic notus est Laconia

fluvius, quem Tiberis alloquitur, fluvius fluvium; Romanus Græcum.

238 *Falsus olor*] Jupiter in Olorem conversus cum Leda Tyndari conjugè concubuit, et inde nati Helena et Pollux frater Castoris, qui inde Ledaï dicuntur.

Decernere cestu norint] Castor et Pollux, qui magni pugiles extitere.

239 *Ratibus arcere procellas*] Nonnunquam in mari apparent duo ignes, qui vocantur Castor et Pollux, et inde nautæ præsagiunt tempestates sedatum iri.

240 *Ledaïs astris*] Castore et Pol-

Ecce mei cives: quorum jam Signifer optat
 Adventum, stellisque parat convexa futuris.
 Jam per noctivagos dominetur Olybrius axes
 Pro Polluce rubens, pro Castore flamma Prohini.
 Ipsi vela regent: ipsis donantibus auras 245
 Navita tranquillo moderabitur æquore pinum.
 Nunc pateras libare Deis, nunc solvere multo
 Nectare corda libet: niveos jam pandite cœtus
 Naiades, et totum violis prætexite fontem.

*Ledaïs: en cives mei; quorum adventum jam cupit Zodiacus, et præparat cælum
 iis futuris sideribus. Nunc Olybrius regnet per cælum noctu rotunda, pro Polluce
 fulgens, et ignis Prohini pro Castore. Illi fratres gubernabunt naves: illis danti-
 bus ventos, nauta reget navem mari placido. Jam jurat sacrificare rina Diis, jam
 liberare animos rivo copioso: o Naiades explicite nunc choros candidos, et cingite
 fontem totum floribus. Sylva producant mella: fluvius nunc currat faciens ebrios*

Moret. quod probare visus Heinsius, qui in vs. seq. legebat *Adventu*, ut sc.
 Signifer eorum adventu convexa aptare et parare videatur stellis futuris.—
 243 *Olimbrius* Moret. Vat. opt. Leid. pr. Pal. Farn. Pric. Petav. pr. Med. duo
 et ed. Vicet.—245 *regant* Pal. Med. duo. *donantibus* Moret. Petav. pr. Med.
 duo, Ald. et ed. Vicet. unde Heinsius conjiciebat *ipsisque domantibus. domi-
 nantibus* vulg.—246 *pinus* pro *pinum* Med. quart. Pal. et Pric.—247 *patrias*
 Vicet. *libare Deis* Exc. Læti. *libate* Vat. pr. *Deo* Pric. *Deum* Med. quart.
 —248 *niveo cætu* Vat. opt. Pal. Farn. ed. Vicet. *niveo pangite cætu* Med. duo,
 et Pal. a m. sec. *pergite* Med. quart. a m. sec. *niveo jam paulite cætu* Pric.
cinctus conj. Scal.—249 *Naiades* duo Vat. Pal. Farn. Pric. Cod. Jun. ed. Vi-
 cet. *et desideratur in duob. Med. Leid. pr. Petav. pr. et Cod. Jun. violis*
totum Vat. quint. *totam frontem* Pal. Pric. *totum fontem vel totam frontem*

NOTÆ

luce Ledaë filii, qui inter astra relati
 sunt, dicunturque gemini, quibus Ti-
 bris ait illustriores esse Probinum et
 Olybrinum suos cives.

241 *Signifer*] Zodiacus qui fert
 signa duodecim: ‘Sunt Aries, Tau-
 rus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
 Libraque, Scorpius, Arcitenens, Ca-
 per, Amphora, Pisces.’ Zodiacus
 porro dicitur, ἀπὸ τῶν ζώων, ab anima-
 libus, quia signa omnia, excepta Li-
 bra, speciem gerunt alicujus anima-
 lis.

242 *Convexa*] Id est, Cælum parat,
 ut choris Astrorum Probinus et O-
 lybrius ascribantur. Ceterum non

cæli convexa, sed concava videmus,
 verum Poëta non concava, sed con-
 vexa dicunt.

243 *Per noctivagos axes*] Per cæ-
 lestes orbis, qui diu noctuque vol-
 vuntur.

247 *Solvere*] Liberare, recreare ani-
 mum a curis, unde Bæchus dicitur
 Lyæus, ἀπὸ τοῦ λύειν, *solvere*, quod
 exsolvat animum enris.

248 *Niveos*] Candidos, quasi ob re-
 stitutam libertatem; quin et dies
 festos lætosque Romani colebant to-
 gis candidis.

249 *Naiades*] Nymphæ aquarum,
 ἀπὸ τοῦ ναίειν, *fluere*.

Mella ferant sylvæ : jam profluat ebrius amnis 250
 Mutatis in vina vadis : jam sponte per agros
 Sudent irriguæ spirantia balsama venæ.
 Currat, qui sociæ roget in convivia mensæ
 Indigenas fluvios, Italis quicumque suberrant
 Montibus, Alpinasque bibunt de more pruinas : 255
 Vulturnusque rapax, et Nar vitiatus odoro
 Sulphure, tardatusque suis erroribus Ufens :
 Et Phaëthontææ perpressus damna ruinæ
 Eridanus, flavæque terens querceta Maricæ
 Liris, et Cæbaliæ qui temperat arva Galesus. 260
 Semper honoratus nostris celebrabitur undis
 Iste dies : semper dapibus recoletur opimis.
 Sic ait : et Nymphæ patris præcepta secutæ

aquis conversis in vinum : nunc per campos rivu limpidi emittant balsamu odorifera. Aliquis currat qui inritet ad epulas mensæ amicæ flumina hic nata, quæcunque vagantur sub collibus Italiæ, et potant pro consuetudine nives Alpium, et Vulturnus rapidus, et Nar infectus sulphure malcolenti, et Ufens retardatus flexibus suis, et Padus passus mala casus Phaëthontis, et Liris proculcans querceta Maricæ flaventis, et Galesus qui alluit agros Tarentinos. Ille dies semper cultus honorabitur aquis nostris : usque renovabitur convivis lautis. Ita loquitur, et Nymphæ obdientes

//////////

Petav. pr. *pratexere* Med. quart.—252 *spumantia* Pal. Pric. deest seq. v. Vicet.—255 *Curat* Moret. *roget* Vat. opt. Farn. Moret. *roget* et emend. *regat* Leid. pr. *riget* vet. Gyr. Heinsius ad firmandam lectionem *roget in convivia* ascripserat sequentia. *roget. sic rogare ad convivium* Capitol. pag. 55. l. 39. in Pertinace. Spartian. init. Sever. pag. 64. p. 111. l. 7. D. Ambros. apud Casaub. pag. 124. 6.—256 *odore sulfureo* Exc. Voss. et *cas* Vicet.—257 *Ufens* Cod. Barth. *Ufens* Vicet. *utens* Moret. qui et *Phæthontæ* exhibet.—259 *flavisque* duo Med. *tenens* Vat. pr. Farn. *terens* Moret. Petav. pr. Vat. quint. Pal. Farn. Med. duo. *Mariscæ* Leid. pr. Moret. item duo Med. Vicet.—260 *temperat arva* duo Med. Petav. pr. Livin. ex Virgilio, ‘scatebrisque arentia temperat arva.’ de Galeso. Hæc Heinsius ad oram ed. Antverp. qui et in margine primæ suæ edit. ascripserat locum Minuc. Felic. pag. 17. ed. Leid. *Ægypti siccitatem temperat Nilus. reparat al. ora* Pric.—261 *celebretur in undis* Pal. Pric. Med. duo.—262 *recolatur* Exc. Voss.—264 *epulis*

NOTE

250 *Mella ferant sylvæ*] Quasi sæculum aureum renovetur, Consulibus Probino et Olybrio, quæ magna certe laus est.

254 *Indigenas fluvios*] In eadem terra, scilicet Italia, natos, vel Italianam alluentes.

256 *Vulturnus*] Campaniæ fluvius. *Nar*] Fluvius Umbriæ. Virgilius, ‘Sulphurea Nar albus aqua.’

257 *Ufens*] Fluvius prope Tarracina, fluens per Pontinas paludes.

259 *Eridanus*] Seu Padus, fluvius in Italia Cisalpina, in quem Phaëthon fulminis ictu dejectus est.

Maricæ] Hæc Nympha fuit uxor Fauni.

260 *Liris*] Fluvius Campaniæ.

Cæbaliæ qui temperat arva Galesus] Galesus est fluvius agri Tarentini in

Tecta parant epulis : ostroque infecta corusco
 Humida gemmiferis illuxit regia mensis. 265
 O bene signatum fraterno nomine tempus !
 O consanguineis felix auctoribus anne,
 Incipe quadrifidum Phœbi torquere laborem.
 Prima tibi procedat hyems, non frigore torpens,
 Non canas vestita nives, non aspera ventis, 270
 Sed tepido calefacta Noto : ver inde serenum
 Protinus, et liquidi elementior aura Favoni
 Pratis te croceis pingat ; te messibus æstas
 Induat, autumnusque madentibus ambiat uvis.
 Omni nobilior lustro tibi gloria soli 275
 Contigit, exactum nunquam memorata per ævum,
 Germanos habuisse duces ; te cuncta loquetur

imperio patris Tiberis, præparant domum convivio, et Palatium udum, oratione purpura nitenti, refulsit mensis gemmatis. O tempus feliciter designatum nominibus fratrum ! o anne fortunatè, auctoribus fratribus, aggredere volvere opus quadrupartitum Solis. Hyems prior effluit tibi non rigens glacie, non cincta nivibus albis, non infestata ventis, sed calens Austro tepenti. Inde Ver tranquillum statim, et flatus lenior Zephyri sereni illustret te in pratis floridis. Æstas vestiat te frugibus, et Autumnus cingat racemis vino fluentibus. Honos clarior toto quinquennio, honos nusquam narratus per annos præteritos, accidit tibi uni, habuisse ductores fratres :

Leid. pr. duo Vat. Pal. Farn. Pric. *peplis* Raphael. e conj. Scal. *refecta* ed. Parm. Vicet. Isingr. Gryph. Colin. al. *referta* marg. Isingr. *infecta* Ald. —265 *Horrida* pro *Humida* Pric. a m. pr.—267 *annus* Vat. quint. Pal. Pric. Exc. Læti. *annæ* ed. Vicet. *anne* vet Gyr. Vat. opt. Farn. Var. Lectt. e marg. Parm. et Exc. Putean.—269 *procedit* ed. Vicet. Parm. Colin. *uoc* Med. quart. pro *torpens* Heinsius conjecerat *torrens*.—271 *tepido* Petav. pr. Med. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. *tepido* Pal.—273 *atas* Pric.—274 *inbiat* Vat. duo, Pal. Farn. *ambiat* Petav. pr. et Ald. *inbiat* Leid. pr. a m. pr.—

NOTÆ

Italia. Tarentum dicitur autem esse in Œbalia, quia conditum est a viris qui ex Œbalia, seu Laconia, duce Phalanto, profecti erant.

266 *O bene signatum*] Tempus annum designabatur per Consules.

267 *Consanguineis auctoribus*] Fratribus, quibus auctoribus, atque ducibus, annus procedit, atque denominatur.

271 *Noto*] Ventus est, qui flat a

Meridie.

273 *Croceis*] Pulchris, picturatis. Croceum vocant Poëtæ quod est grati aspectus.

275 *Lustro*] Lustrum hic significat spatium quinque annorum ; quia quinto quoque anno, sacrificiis urbs lustrabatur atque purgabatur.

277 *Germanos habuisse duces*] Poëtice, nam et alii fratres fuere Consu-

Tellus, te variis scribent in floribus Horæ,
 Longaque perpetui ducent in sæcula fasti.

terra uniuersa celebrabit te, Horæ depingent te in frondibus diversis, et historiæ sempiternæ deducunt te in ætatem venturam.

//////////

276 *exhaustum* cod. Jun.—277 *loquatur* Vat. quint. Pal.—278 *scribunt* et *ducunt* Pal. Pric. et Med. pr.

NOTÆ

les; quanquam et mirum certe illud est, duos fratres simul Consules extitisse.

278 *Horæ*] Hæ virgines esse fin-

gebantur, temporum moderatrices.

279 *Fasti*] Erant libri, in quibus describebantur Consules, et eorum

acta.

II.

CL. CLAUDIANI

IN RUFINUM.

LIBER I.

PRÆFATIO.

ARGUMENTUM.

UT post occisum ab Apolline Pythonem, Parnasso liberiore, Dii Poëtas audire dignati sunt: sic post Rufinum ab Imperatore interentum, Claudianum audiunt Romani Proceres.

PHÆBEO domitus Python cum decidit arcu,
Membraque Cirrhæo fudit anhela jugo:

Cum Python victus arcu Phæbeo dejectus est, et extendit artus expirantes in

In Rufinum] Hi libri primo loco sunt in Codicibus Moreti, Lovaniensi, et Excerptis Gevartii. in Rottendorphiano legitur: *Incipit magnum opus Cl. Claudiani. præfatio in librum primum.* in Vaticano sec. erat: *De perfidia Rufini et laudibus Stiliconis liber primus incipit.* Codex Dominicanorum Florentiæ ad D. Marci exhibet, *Fl. Claudiani Panegyricon. Incipit liber primus de gestis Theodosii.* in Petav. pr. a manu recente ascriptum: *Cl. Claudiani in Rufinum liber primus incipit.* in Codice S. Salvatoris Bonon. est, *Præfatio in librum Cl. Claudiani.* Exc. Læti habent *Cl. Claudiani V. C. Protogus in Lib. 1. bell. civil.* Var. Lectt. e margine Parm. similiter inscribunt, *Cl. Claudiani V. C. Belli Civilis liber primus.* in primo Leidensi erat, *Incipit propositio libri de Rufino.* in Vaticano tertio deest liber primus et pars secundi.

1 *Pytho* Vat. quart. *Phiton* Lov. qui sic semper exhibet. Vicet. et Parm. ut dec. unus Barth. *concidit* Bonon. Oxon. sec. et Sched. Gud.—2 *solo*

NOTE

In Rufinum] Rufinus ex Gallia luit apud Theodosium Imperatorem, Aquitanica oriundus, gratia adeo va- ut et præfectus prætorii factus fue-

Qui spiris tegeter montes, hamiret hiatu
 Flumina, sanguineis tangeret astra jubis:
 Jam liber Parnasus erat, nexuque soluto
 Cœperat erecta surgere fronde nemus.
 Concussæque diu spatiosis tractibus orni
 Securas ventis explicuere comas.

5

monte Cirrhæo: qui Python operiret montes flexibus, absorberet fluvios hianti gutture, attingeret Cælum cristis rubicundis: Parnassus jam erat liberatus, et vinculis remotis, sylva inceperat assurgere foliis elatis, et orni quassatæ jam dudum

Petav. tert. qui et *jugo* habet.—3 *Rogo* marg. Isingr. *Quis* Leid. sec. a m. pr. cum interrogationis nota. *Et* vel *Qui* Leid. pr. *spinis* Var. Lectt. ed. Antv. *tegeter spiris* Farn. Petav. tert.—4 *tangeret astra* duo Vat. Pal. Rott. Pat. Ambr. tert. Moret. sec. qui et *tingeret* habet, Exc. Læti et lib. Lucens. *tingeret* Bonon. Reg. Oxon. sec. Thuan. Leid. duo, Ambr. duo, Petav. sec. Tholos. Farn. Ald. ed. Vicet. Exc. Gevart. Var. Lectt. ed. Antv. *tingeret* Sched. Gud. *tingeret* vel *tangeret* Vat. quint. ambo Moret. *tergeret* vel *tangeret* Vat. quart. *tangeret*, *tingeret* vel *tergeret* Oxon. pr. quod Heinsio probatum. in Lov. erat. . . *gueret astra* et *t* videbatur deletum; dein inter lineas *tangeret* rescriptum. ut fuerit *tergueret*. Heinsius ascripserat locum ex Lib. II. de laud. Stilich. 272. ‘summæ tangunt laquearia cristæ:’ ubi ex Med. pr. reposuit *terguunt*.—5 *Parnasus* Lov. Leid. duo, ambo Moret. Put. Petav. tres, Reg. Thuan. Mazarin. Florent. Ald. *soluto* vel *solutum* Moret. pr. *solutum* legit Heinsius. *solutum* cod. Barth. in margine.—6 *erepta* Petav. tert.—7 *spatiosis* vel *squamosis* Vat. opt. *fractibus* vel *frondibus* Put. *frondibus* Med. sec. a m.

NOTE

rit, et Consul, et tutor Arcadii a Theodosio patre designatus. Hic Alaricum Gothorum Regem ad arma capienda sollicitavit; ut aut bello, aut dolo Arcadium pupillum tolleret, Orientisque Imperium occuparet. Stilicho ab eodem Theodosio Honorii alterius filii tutor relictus, fraudem detexit, Rufinum cum sociis factionis oppressit, ejusque caput hastæ affigi jussit.

1 *Python*] Serpens erat immanis, natus post diluvium Deucalioneum; totum orbem infestabat, sed sagittis Apollinis confossus est; et ideo ludi Pythii ab ipso instituti in victoriæ monumentum. Python ἀπὸ τοῦ πύθθω, *putrefacere*, designat putredinem quandam natam ex aquis diluvii, terasque infestantem, sed quæ radiis

Solis dissipata evanuit.

2 *Cirrhæo*] Cirrha, unde Cirrhæus, est urbs Phocidis ad radicem Parnassii, ad quam stratus est famosus ille Python.

3 *Spiris*] Tractibus atque volu-minibus sinuosæ caudæ, totiusque corporis.

4 *Sanguineis*] Coloris rubri, et sanguinem imitantis.

Jubis] Cristis, quas Poëtæ, imo et Oratores, serpentibus tribuunt. ‘Jubatus Draco,’ dicitur a Cicerone.

5 *Parnasus*] Mons Phocidis, Apollini et Musis sacer, quem serpens ille vexabat.

Nexuque soluto] Dissolutis ac remotis serpentis morte flexibus, quibus velut vinculis pestiferisque nexibus implicabat, et vitia ab arbores.

Et qui vipereo spumavit sæpe veneno
 Cephisos, liquidis purior ibat aquis. 10
 Omnis, Io Pæan, regio sonat: omnia Phœbum
 Rura canunt. Tripodas plenior aura rotat.
 Auditoque præcul Musarum carmine ducti,
 Ad Themidis cœunt antra severa Dei.

longis tractibus serpentis, porrexerunt ventis frondes tutas. Ac Cephisos, qui sæpe exundavit veneno Draconis, fluctat nitidior aquis limpidis. Totus tractus resonat, io Pæan: omnes agri cantant Apollinem: ventus liberior agitatur Tripodas. Et Dii impulsu cantibus Musarum longe exauditis, conveniunt ad cavernam asperam

pr. Petav. tert. Mazar. Rott. Pric. Oisel. *fractibus* Petav. sec. *ictibus* Exc. ex Pat. rec. *tractibus* vel *frondibus* Ambr. sec.—8 *explicuisse* Put. a m. sec.—9 *fumarit* Rott. Thuan. Oisel. Sched. Gud. *spumarit* vel *fumarit* Pnt. *fumarit* vel *spiravit* Ambr. sec. *spiravit* Petav.—10 *Cephisos* Reg. Ambr. tert. Lov. Bonon. Tholos. Leid. sec. Moret. sec. duo Oxon. tres Vat. item Petav. tres et incert. Heins. *Cephisos* Pat. Florent. Put. Rott. Oisel. Pal. Farn. Pric. Moret. pr. Ambr. sec. Vat. sec. duo Med. Ald. Exc. Læti et Lucens. *liquidis* Flor. Med. duo, Rott. Oisel. Pat. Ambr. sec. Pnt. reliqui omnes *nitidis*, quod et habet Ald. ed. Vicet. et Exc. Gevart. *liquidis* vel *nitidis* Moret. pr. in Schedis Gud. hæc scripta erant. *Cephisos liquidis*—Isingr.—*nitidis*, quod lineola subduxerat, ut moneret in suo codice ita fuisse.—12 *rura* vel *regna* Oxon. pr. *notat* Vicet. Vien. et Colin.—13 *ducti* Florent. *dulci* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *dulci* vel *ducti* Vat. pr. Moret. pr. Med. sec. Rott. Pnt. Petav. pr. *docti* Isingr.—14 *severa Dei* fere omnes scripti. *Dei* vel *Deos* Vat. quint. *Dei* Cujac. *Dæ*

NOTÆ

8 *Ventis explicuere*] Porrexerunt frondes liberius atque patentius per aërem.

Comas] Frondes comantes, quæ in arboribus videntur habere similitudinem comarum.

10 *Cephisos*] Græce, qui et Cephisos dicitur Latina terminatione, est fluvius Bœotix, fatidicas habens aquas, propter Oraculum Themidis. Est et Cephisos fluvius Phocidis, de quo hic loquitur Poëta.

Purior] Nam ante nigræ erant aquæ, quod eas bibendo fœdaret Python.

11 *Io Pæan*] Io, interjectio, quæ aliquando indicat tristitiam, aliquando gaudium, ut in hoc loco. Pæan est hymnus in laudem Apollinis ob devictum serpentem: nonnunquam accipitur pro ipso Apolline.

12 *Tripodas*] Sacerdos seu Phœbas vaticinatura sedebat super Tripodem, qui inde dictus fatidicus.

Plenior aura] Liberior ventus, cui obstabat serpens, redit, agitaturque Tripodem, et Sacerdotem desuper insidentem. Nimirum ex Justino, 'In Delpicæ rupis anfractu, planities exigua est, atque in ea profundum terræ foramen, quod in oracula patet: ex quo frigidus spiritus vi quadam, velut vento, in sublime expulsus mentes vatium in recordiam vertit, impletasque Deo, responsa consulentibus dare cogit.'

13 *Musarum*] Quæ conticuerant propter metum Pythonis.

14 *Themidis*] Themis seu Astræa in urbe Delphis ante Apollinem colebatur.

Nunc alio Domini telis Pythone perempto
 Convenit ad nostram sacra caterva Iyram,
 Qui stabilem servant Augustis fratribus orbem;
 Justitia pacem, viribus arma regunt.

15

Astrææ. Rufino velut altero Pythone occiso sagittis Imperatoris, cætus sacratus procerum confluit ad cantus nostros, qui proceres conservant mundum firmum, fratribus Imperatoribus, et regunt pacem æquitate, bella fortitudine.

al. Heinsius conjecerat *sonora*.—16 *vestram* Vat. quint. unus Barthii.—17 *servans* Farnes.—18 *pacis* Ambr. tert. qui et *cadunt. tegunt* vel *cadunt* Ambr. sec. Oisel. Petav. tert. *regit* Exc. Lucens. Farnes. a m. sec. *gerunt* Var. LL. ed. Antv.

NOTE

15 *Domini*] Imperatoris. Domini appellationem ut maledictum et opprobrium semper exhorruit Augustus; sequentes Imperatores, etiam boni, receperunt.

Pythone] Rufino, qui ut alter Python omnia infestabat. Neque novam est hominem pessimum comparare serpenti. Cicero de Vatinius: 'Te, tanquam serpens e latibulis, oculis eminentibus, inflato collo, tumidis cervicibus intulisti.'

16 *Sacra caterva*] Procerum, Senatus scilicet, qui canenti Claudiano favent.

17 *Qui stabilem servant, &c.*] Proceres Senatus conservant Orbem, veluti tutores Imperatorum Arcadii et Honorii, qui pupilli relictii fuerant a Theodosio patre.

Augustis fratribus] Arcadio et Honorio. Octavius Cæsar primus Augustus vocatus, ab eo ceteri omnes Imperatores Angusti sunt appellati.

III.

CL. CLAUDIANI IN RUFINUM. LIB. I.

ARGUMENTUM.

PROSPERITAS improborum Claudianum inducebat de Providentia divina dubitare, vetuit pœna Rufini. Hujus hæc origo Poëtice describitur. Alecto, convocatis sororibus, indignatur de Orbis tranquillitate. Furia assentiunt; Megæra promittit monstrum se dignum, Rufinum scilicet, hominem teterrimum. Ergo ipsa in senem conversa, hunc evocat ex Gallia, immittit in Palatium Theodosii. Hic exercet ambitionem, fraudes, avaritiam, luxum, crudelitatem, et omnia scelera. At monstrum invadit Stilicho, Marte fretus, et illud accitis licet barbaris munitum profligat. Megæra ejus sceleribus exultans, insultat Justitiæ; hæc vicissim Megæram irridet, prævidens monstrum mox esse mactandum, et inde sæculum aureum promittit.

In Rufinum] de Rufino Theodorit. Lib. IX. Tripert. Hist. Suidas in *Theodosius* et *Rufinus*. Gyr. *Rufinus Aradius, Comes Orientis* memoratur Ammiano

SEPE mihi dubiam traxit sententia mentem,
 Curarent Superi terras, an nullus inesset
 Rector, et incerto fluerent mortalia casu.
 Nam cum dispositi quæsissem fœdera mundi,
 Præscriptosque mari fines, annisque meatus,
 Et lucis noctisque vices : tunc omnia rebar
 Consilio firmata Dei, qui lege moveri

5

Frequenter dubitatio tenuit animum meum ancipitem, an Dii regerent mundum, an nullus gubernator foret, et res humanæ moverentur fortuna dubia. Etenim cum perpendissem ordinem mundi constituti, et terminos mari præfixos, et cursus datos annis, et vicissitudines diei atque noctis, tum cogitabam omnia esse constituta providentiâ divina, quæ voluerit astra volci certo cursu ; quæ voluerit messes prove-

//////////

Lib. XXIII. initio. NB. In Excerptis vetustissimi Libri Lucensis hæc in margine notata sunt. *Hic capi conferre cum vetustissimo Codice amici cujusdam Lucensis, geminis punctis . . notata sunt, quæ illinc emendabo.* Apparet ergo duobus Codicibus usum, cum jam ante diversas lectiones adnotavit. Ceterum nos quoque, ubi duo puncta invenimus, ea expressimus. Idem monet, ubi tale signum + ascriptum fuerit, veterem lectionem abrasam aut interpolatam ab improbis correctoribus fuisse. Hæc Heinsius ad edit. Lugd. 1551.

1 *Sæpe mihi, &c.*] de providentia his similia disputantur apud Minuc. Felic. Octav. pag. 5. ed. Leid. vid. illic interpretes. Senec. Hippol. 960 et seqq. de iis, qui Deos non esse crediderunt apud veteres, vide Minut. Felic. l. c. Elemenhorst. in Arnob. pag. 29. 30. Lucian. p. 672. 673. 681. 687. 728. 729.—3 *an certo* Cujac. ad Isingr. certissima pro mortalia Exc. Voss.—4 *Jam* Vat. quint. secula Med. sec. a m. pr.—5 *Perscriptosque* ed. Vicet. et Var. Lect. e marg. Parm. mari Oxon. pr. Reg. Thuan. Tholos. Pal. Farn. Ambr. pr. tres Vat. duo Heins. Med. pr. Leid. pr. et Ald. maris Vat. pr. Farn. a m. sec. Oisel. Rott. a m. sec. Ed. Vicet. et Parm. mari vel maris Ambr. sec. annisque Thuan. a m. pr. annoque Vat. quint. annique tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. annisque Med. tert. et vet. Gyr. animique Med. sec. a m. pr. Heinsius ascripserat locum ex iv. Cons. Honor. ‘Ne pete præscriptos homini transcendere fines.’—6 *luci noctique* conj. Heins.—7 *Consilio* Farn. Heinsius con-

NOTÆ

1 *Dubiam*] Pagani, bonos cum affligi videbant, de Deo divinaque providentia impie dubitabant. Lucanus : ‘Cum cæco rapiantur singula casu, Mentimur regnare Jovem.’

3 *Fluerent*] Incerto atque dubio casu hinc atque inde ferrentur, aquæ fluentis instar, quæ has illasque ripas alluit. Mamilius : ‘Hinc et opes et regua fluunt.’

4 *Fœdera*] Illum rerum ordinem,

quo partes omnes inter sese, velut quodam fœdere, vincuntur.

6 *Vices*] Vicissitudinem, qua lux et nox sibi invicem succedunt. Minutius Felix : ‘Quid tenebrarum et luminum dicam recursantes vices, ut sit vobis operis et quietis alterna reparatio?’

7 *Lege*] Certo constitutoque cursu, qui lex dicitur ; nam ‘In cælo nihil fortuitum, nihil temerarium provenit,

Sidera, qui fruges diverso tempore nasci,
 Qui variam Phœben alieno jusserit igni
 Compleri, Solemque suo : porrexerit undis 10
 Littora : tellurem medio libraverit axe.
 Sed cum res hominum tanta caligine volvi
 Aspicerem, lætosque diu florere nocentes,
 Vexarique pios : rursus labefaeta cadebat
 Religio, causæque viam non sponte sequebar 15
 Alterius, vacuo quæ currere semina motu
 Affirmat, magnumque novas per inane figuras
 Fortuna, non arte, regi : quæ Numina sensu
 Ambiguo vel nulla putat, vel nescia nostri.

nire variis temporibus ; quæ voluerit Lunam instabilem lucere alieno lumine, et Solem suo : extenderit littora aquis, suspenderit terram in orbe medio. At cum res humanas ridere incolri tanta obscuritate, et improbos longum fortunatos vigere, et probos affligi ; opinio de Diis iterum eversa ruebat, et inritus consectabar vestigia opinionis alterius, quæ ait principia moveri cursu inani, et formas rudēs per vacuum amplum, gubernari casu, non sapientia : opinionis, quæ ancipiti ratione, vel existimat nullos esse Deos, vel non sollicitos pro nobis. Supplicium Rufini tandem libe-

//////////

jecerat formata.—8 *diviso* Florent. Med. sec. *diviso* vel *diverso* Reg. Oxon. pr.—9 *Jusserat* Med. quart. et Exc. Lucens. *igne* Vat. sec. Farn. Med. quart. Exc. Lucens. ed. Parm. et Vicet. ceteri omnes igni exhibent.—10 *Compelli* pro *Compleri* Mazar. *porrexerat* et *libraverat* Med. quart. et Exc. Lucens. *vibraverit* Tholos.—12 *Et* Florent. At Farn. Med. quart. Exc. Lucens. *Et a m. pr.* At a m. sec. Med. sec.—13 *conspicerem* codex, quem vidit Dorvillius.—16 *vano* Cnjac. ad ed. Isingr. *qui* vet. ed. Parm. Put. pro Var. Lect. Isingr. et Gryph. *quæ* Reg. Thuan. Mazar. Moret. Lov. Exc. Gevart. et Ald. in Schedis Gud. erat, vacuo *qui* currere. *Lego, qui.* al. *quæ. semina currere* Vat. pr. Pat. Incert. Heins. cd. Vicet. Parm. Junt. Colin. *sacula* Thuan. Heinsius ascripserat, *semina, ἀρούρος.* vid. Onzel. in Minuc. pag. 26.—18 *censet* marg. Isingr.—19 *Ambigua* Vat. quint. marg. Isingr. *seusus Ambigua* vel *sensu Ambi-*

NOTÆ

sed universa illic divinis legibus, et stata ratione procedunt.' Macrobius.

9 *Variam Phæben*] Lunam toties cornua mutantem.

12 *Caligine*] Quæ non sinit rerum ordinem videri humanæ mentis acumine.

14 *Vexarique pios*] Rex etiam David sic videtur cum Deo expostulare, Psalmo LXXII. 'Zelavi super iniquos pacem peccatorum videns.' Quod sic vertit Buchananus : 'Fervebat

ira pectus et æmulo Livoris æstu, cum scelerum omnium Contaminatos sordibus impios Florere cunctis conspicerem bonis,' &c.

17 *Per inane figuras*] Atomus, seu tenuissimas particulas, quæ secari nequeunt, quarum turbulenta concursione Mundus coalescit, et casu regitur, secundum Epicurum. Atomus autem dicitur ab *à sine*, et *τέμνω seco*, quia secari non potest.

19 *Nescia nostri*] Sic et Epicurus

Abstulit hunc tandem Rufini pœna tumultum,
Absolvitque Deos. Jam non ad culmina rerum
Injustos crevisse queror. Tolluntur in altum
Ut lapsu graviore ruant. Vos pandite vati
Pierides, quo tanta lues eruperit ortu.

Invidiæ quondam stimulis incanduit atrox
Alecto, placidas late cum cerneret urbes ;
Protinus infèrnas ad limina tetra sorores,
Concilium deforme vocat : glomerantur in unum
Innumerae pestes Erebi, quascunque sinistro

rarit me ab hac confusione mentis, et absolvit Deos. Nunc non conqueror improbos ascendisse ad dignitates mundi: illi exultant in altum, ut cadant ruina majore. Vos o Musa, aperite Poëtae, ex quo loco tanta pestis emerit. Olim Alecto crudelis exarsit furore zelotypie, cum aspiceret undique urbes peccatas. Statim illa adrocat catum turpem sororum Tartararum in aulam nigram: furia innumerabiles congregantur simul; quas Nox conjux Erebi peperit patu infelici:

guo Moret. sensu Ambiguo reliqui omnes. probat marg. Morin. nostri Ambr. Tholos. Reg. Mazar. Med. tert. Incert. Heins. Petav. duo, ed. Parm. et Vicet. veri duo Med. Heins. Pal. Pric. Vat. sec. Rott. Oisel. Leid. pr. veri vel nostri Vat. duo, Farn. Florent. Med. pr. Mazar. Put. Lov. duo Petav. Exc. Lucens.—22 querar Farn. Florent. Moret. pr. Med. duo et Exc. Lucens.—23 majore Exc. ex Pat. rec. ed. Parm. et Vicet. lapsu vel casu Rott. Heinsius ascripserat locum Minne. Fel. cap. 37. in hoc altius tolluntur, ut decidant altius. marg. Morin. plaudite.—24 quæ pro quo Pat.—25 Præcanduit Pulman. Cod.—26 Alecto omnes fere Mss. tales pro late Farnes. Tholos.—27 lumina unus Heins. et Exc. Lucens. culmina Farn. sacra Isingr. marg. 28. consilium Tholos.—29 Innumere pestes, Erebi Mss. omnes.—30 flexu Var. LL. ed. Antv. belli

NOTÆ

credebat Deos non curare res humanas.

20 *Tumultum*] Supplicium Rufini abstulit hunc tumultum, id est, hanc pugnam dissidentium cogitationum, quibus modo putabam Deos esse, nunc non esse.

21 *Absolvitque Deos*] Quos ego meo judicio condemnassem, veluti humana non curantes, nisi Rufinum puniissent.

24 *Pierides*] Musæ sic dictæ, vel a Pieria regione Macedoniæ, vel a monte Pierio amenissimo, quem illæ habitabant.

Lues] Pestis: nam homo improbus sævit instar morbi perniciosi.

Eruperit] Instar vomicae, quæ ex corpore ægroto erumpit.

25 *Stimulis incanduit*] Ut furiosa bestia calcaribus accensa.

26 *Alecto*] Una ex furiis, sic dicta ab, à, sine, et ἀγῶ, cesso, quod sit sine quiete, quodque non cesset vexare homines.

Placidus] Nam placidis ac lætis successibus Alecto offenditur, gaudetque adversis.

29 *Erebi*] Erebus, obscurior inferiorum locus, est conjux Noctis. Dig-

Nox genuit fœtu : nutrix Discordia belli,	30
Imperiosa Fames, leto vicina Senectus,	
Impatiensque sui Morbus, Livorque secundis	
Anxius, et scisso mœrens velamine Luctus,	
Et Timor, et cæco præceps Audacia vultu,	
Et Luxus populator opum, quem semper adhærens	35
Infelix humili gressu comitatur Egestas,	
Fœdaque Avaritiæ complexæ pectora matris	
Insomnes longo veniunt examine Curæ.	
Complentur vario ferrata sedilia cœtu,	
Torvaque collectis stipatur Curia monstris.	40
Alecto stetit in mediis ; vulgusque tacere	

Discordia altrix belli, Fames dominatrix, Senectus propinqua morti, Morbus morosus in se, Invidia inimica prosperitatis, et Luctus tristis vestibus laceratis, et Timor, et Audacia temeraria, facie cacata, et Luxus prædator divitiarum, quem Egestas infausta perpetuo ipsi affixa sequitur pedibus supplicibus, et Curæ pervigiles amplectentes sinum turpem Avaritiæ parentis suæ, conveniunt longa caterva. Sedes ferreæ replentur caterva diversa, et aula densatur congregatis portentis crudelibus. Alecto media stetit, et imperavit plebem silere, atque rejecit post dorsum serpentes

//////////

vel rixæ Oxon. pr. nutriit Cujac. ad Isingr.—31 lecto Ambr. sec. Farnes.—32 secundi Farnes.—34 Heinsius conjecerat *Timor. vultus* Farnes.—35 *cui* Moret. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. vet. ed. Parm. *quoi* ed. Vicet. *cui* vel *quem* alter Moret. *quem* reliqui omnes, ut et Var. LL. ed. Antv. in Pat. extat ‘quem semper Egestas Infelix humili gressu comitatur enntem.’ Heinsius ascripserat locum Ovid. Met. XII. in Fab. Cygni: ‘Cedentique sequens instat.’ sic in optimo Cod. legitur. vulgo *Cedentemque*. dein alia manu notatum erat, *adhævere aliquem*. vid. Giphon. Ind. Lucret. *populator* vel *spoliator* Reg.—37 *viscera* Med. pr. Pal. unus Heins. *pectora* vel *viscera* Pric. Moret. sec.—38 *veniunt longo certamine* Pric. *ex ordine* ad Isingr. Cujac.—39 *ferrata* vel *secreta* Vat. opt. *cubilia* Incert. Heins. a m. pr.—40 *totaque* Pat. Moret. pr. Leid. a m. sec. ed. Claver. marg. Isingr. *torvaque* reliqui omnes, Exc. Lucens. ed. Parm. et Vicet. *torvaque* vel *totaque* alter Leid. *tetraque* Cujac. ad Isingr.—41 *Alecto* omnes scripti fere. *medio* Pat. Pric. Moret. pr. ed. Vicet. *sedit in medio* Farnes. *mediis* Tholos. Exc. Lucens. *medios* Vat. pr. *vultuque* Cujac.

NOTE

num patella operculum. Ex hoc conjugio natæ Furia, et pestes omnes, quæ genus humanum infestant.

32 *Impatiensque sui Morbus*] Qui tam morosos ac difficiles reddit ægrotautes, ut se vix pati possint.

33 *Anxius*] Nam ‘Invidus alterius marcescit rebus opimis.’

Scisso velamine] Antiqui in luctu

lacerabant vestes.

39 *Ferrata*] Inferorum habitacula ferrea sunt. Virgilius: ‘Ferreique Ennemidum thalami.’ Id quod fingitur, quia nihil non durum in inferis.

40 *Torva Curia*] Non quod torva sit Aula, sed quia continet monstra torva atque crudelia.

41 *Vulgus*] Parvas pestes, et ple-

Jussit, et obstantes in tergum repulit hydros,
 Perque humeros errare dedit: tum corde sub imo
 Inclusam rabidis patefecit vocibus iram:
 Siccine tranquillo produci sæcula cursu, 45
 Sic fortunatas patiemur vivere gentes?
 Quæ nova corrumpit nostros clementia mores?
 Quo rabies innata perit? quid inania prosunt
 Verbera? quid facibus nequicquam cingimur atris?
 Heu nimis ignavæ, quas Jupiter arcet Olympo, 50
 Theodosius terris. En aurea nascitur ætas,
 En proles antiqua redit. Concordia, Virtus,
 Cumque Fide Pietas alta cervice vagantur,

*officientes sibi, ac permisit iis vagari per humeros: tunc ostendit verbis insania
 furorem clausum sub alto pectore. An ita sinemus annos elabi motu placido? Ita
 sinemus populos vivere felices? quorsum indulgentia insuta depravat nostros ani-
 mos? quorsum feritas naturalis desinit? quid flagella rana prosunt? cur frustra
 armamur tadis nigris? ah! nimium inertes sumus, quas Jupiter expellit ex cælo,
 Theodosius ex terris. Ecce sæculum aureum oritur: ecce prisecum genus reverti-
 tur. Concordia, Virtus, et Pietas cum Fide incedunt erecto capite, et cantant vic-*

//////////

ad Isingr.—42 *errantes* Var. LL. ed. Antv. a m. pr. a pectore Farn. *angues*
 Vat. quatuor, Pal. Farn. Pric. Rott. et Oisel. *hydros* Oxon. pr.—43 *jubet*
 Exc. Cod. Rhem. tum Moret. tunc ceteri omnes, et Exc. Lucens. dum ed.
 Claver.—44 *rabidis* tres Vat. duo Ambr. duo Med. Pric. Thuan. vet. ed.
 Parm. et Vicet. *rapidis* reliqui. *rabidis* vel *rapidis* Put. *faucibus* Cnjac. ad
 Isingr.—45 *tempora* Ambr. pr. *fœdera* Thuan. *sæcula* vel *tempora* Oxon. pr.
 lazu Farn. *cursu* Rott.—47 *Quo* Bonon. Tholos. Vat. quart. Lov. duo Petav.
 Vat. Livin. et Leid. sec. a m. pr. item Exc. Gevart. ita edidit Gesn. *Quæ*
 tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. *Quæ* vel *Quo* Oxon. pr. Put. Petav. pr.
corrumpit Ambr. pr. duo Med. Vat. sec. Pric. vet. ed. Parm. et Pulm. reliqui
corrumpit. corrumpit vel *corripuit* Vat. quint. *dementia* pro *clementia* Bonon. et
 Tholos.—48 *Quid* Med. quart. et Exc. Lucens.—49 *stringimur* vel *cingimur*
 alter Moret. *accingimur* Thuan.—50 *minus* ed. Vicet. *ignavæ* Moret. alt.
ignare Ald. *Jupiter arcet Olympo* Exc. Lucens. *cælo* quas J. arcet Moret. pr.—
 51 *Theodosius* Mss. *Theodosius* Exc. Læti. *Θεοδοσιος* Gyr.—52 *En* omnes Mss.
 Et Ald. Claver. marg. Isingr. *atas* pro *proles* Exc. ed. Antv.—53 *vagantur*

NOTÆ

hem ipsa Alecto tanquam Imperatrix
 tacere jussit.

42 *Hydros*] Quos Furia habent
 pro crinibus. Furiis autem tribuun-
 tur serpentes, ob consilia pestifera,
 quæ suggerere finguntur.

46 *Sic fortunatas*] Dolent Furia,
 cum populos vident felicem vitam
 agere.

Delph. et Var. Clas.

49 *Verbera*] Credebantur Furia
 verberibus agitare homines conscle-
 ratos. Id quod designat conscientia
 stimulos.

50 *Olympo*] Olympus est mons
 Thessaliae altissimus, qui pro Cælo
 sumitur.

51 *Theodosius*] Sub principatu
 Theodosii refloruit resp. Romana.

Claud.

G

Insignemque canunt nostra de plebe triumphum.	
Pro dolor! ipsa mihi liquidas delapsa per auras	55
Justitia insultat, vitiisque a stirpe recisis	
Elicit oppressas tenebroso carcere leges.	
At nos indecores longo torpebimus ævo	
Omnibus ejectæ regnis. Agnoscite tandem	
Quid Furias deceat: consuetas sumite vires;	60
Conventuque nefas tanto decernite dignum.	
Jam cupio Stygiis invadere nubibus astra,	
Jam flatu violare diem, laxare profundo	
Fræna mari, fluvios ruptis immittere ripis,	
Et rerum vexare fidem. Sic fata cruentum	65

toriam illustrem de catervis nostris. O tristitiam! Justitia ipsa descendens per ærem serenum illudit mihi, et criminibus revulsis a radice, educit ex ergastulis olseuris jura obruta. Sed nos degeneres cessabimus tam longo tempore, expulsæ imperiis cunctis? Discite tandem quid dignum sit Furiis? accipite robur solitum, et statuite crimen conveniens tanto catui. Jam desidero occupare cælum tenebris infernis, jam pollucere lucem anhelitu, immittere habenis alto mari, emittere flumina littoribus abruptis, atque turbare ordinem mundi. Alecto ita locuta reboavit crude-

est in plurimis Mss. *ragatur* Claver.—51 *nostra de duo* Vat. *de nostra* Lov. Reg. Bonon. Tholos. Incert. Heins. duo Oxon. duo Leid. Petav. duo, Med. tert. et Exc. Gevart. *gente* Farn. et Moret. *sec. gerunt vel canunt* Lov. et Vat. Livin.—55 *Pro dolor* Put. Rott. Vat. duo. *Proh* Lov. Farn. Vat. duo, ambo Moret. duo Oxon. item Leid. *Proh pudor* Med. pr. Pal. Incert. Heins. *delapsa* Ambr. sec. reliqui fere omnes *dilapsa*.—56 *exultat* Pal. *vitiis*, sine copula, Farn. Petav. pr. *vitiis ab stirpe* Oxon. pr. *rescissis* Pat. Ambr. pr. Vat. sec. *revulsis* marg. Morin.—57 *tenebroso a carcere* Med. sec. a m. pr. *e carcere* Isingr. Gryph. et al. edd. *in carcere* Florent. Med. duo, Vat. pr. Pal. Rott. unus Heins. Ald. ed. Parm. et Vicet. *tenebroso carcere* reliqui omnes sine præpositione.—58 *Et* Moret. alter. *Ac nos* Leid. pr. *dedecores* Exc. Cod. Rhem. *torquebimus* Florent. *torquebimur vel torpebimus* Moret. sec.—59 *objectæ* Mazar. *terris vel regnis* Lov. et Vat. Livin. *terris* Pulmanni cod. post τὸ *regnis* signum interrogationis exhibet Gesner.—60 *Quid deceat Furias* Ambr. sec. *fascēs* vel *vires* Moret. sec. *suctas consumite* Var. LL. ed. Antv.—61 *tandem pro tanto* Rott. *discernite* Med. pr. *discrimine* ed. Vicet.—62 *viribus* marg. Moriu.—63 *Decem* Vat. quint. a m. pr. *Dcos* a m. sec. *lapsare* Florent.—64 *raptis* Leid. sec. et Exc. Gevart. *ripis imm. ruptis* Vat. sec. Pric. *emittere* Petav. duo a m. sec. et Pat. *dimittere* Cujac. ad Isingr. *ripis* unus Heins.—65 *vexare* Reg. Med. pr. Heins. Exc. Lucens. sec. *lapsare* Med. sec. Pric.

NOTÆ

51 *Canunt triumphum*] Propter voces acclamantium. Ovidius: 'Miles io, magna voce, triumphæ canet.'

62 *Stygiis*] Styx fons est veneno frigidissimo scatens in Arcadia: flu-

vius est Inferorum ἀπὸ τοῦ στρυγῆν, *odisse, horrere*, quod sit fluvius odii atque horroris. Inde Stygius, id est, Infernus.

65 *Vexare fidem*] Vexare, turbare

Mugiit, et totos serpentum erexit hiatus,
 Noxiaque effudit concusso crine venena.
 Anceps motus erat vulgi : pars maxima bellum
 Indicit Superis : pars Ditis jura tuctur.
 Dissensuque alitur rumor : ceu murmurat alti 70
 Impacata quies pelagi, cum flamine fracto
 Durat adhuc sævitque tumor, dubiumque per æstum
 Lassa recedentis fluitant vestigia venti.
 Improba mox surgit tristi de sede Megæra,
 Quam penes insani fremitus animique profanus 75

liter, et extulit dracones omnes hiantes, atque excussa coma, sparsit virus pestiferum. Fremitus plebis erat dubius: pars maxima inferi bellum Diis: pars conservat leges Plutonis, et murmur augetur dissensione sententiarum: quemadmodum requies turbata maris profundi strepitat; cum, ventis positis, æstus remanet adhuc et furit, ac reliquæ fatigatæ tempestatis abeuntis agitantur per fluctus ancipites. Statim Megara scelerata exsurgit ex solio horrendo; in cujus Megaræ potestate

//////////

lavare tres Vat. Rott. Oisel. *lavare* vel *verare* Put. Moret. pr. Leid. pr. *lavare* vel *lucere* Exc. Læti, *turbare* Ms. Vat. N°. 1660. *verare* vel *turbare* Oxon. pr. *retare* et emend. *turbare* Vat. Livin. unde Heinsius jam conjecerat *verare*. *lavare* Barth. *lassare* al. *crucute* vel *crucutum* Lov.—66 *totos* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *tortos* Petav. sec. a m. sec. Leid. pr. Exc. Cod. Rhem. ita edidit Gesn. *totos* vel *tortos* Oxon. pr.—68 *auria* Exc. Voss.—69 *tuctur* Put. Thuan. Ambr. sec. et pr. a m. sec. vet. Gyr. duo Med. duo Vat. Pal. Rott. Oisel. item unus Heins. *reretur* Vat. duo, Pric. Exc. Læti. *tuctur* vel *reretur* Lov. Vat. pr. Put. Med. sec. ambo Moret. Florent. Mazar. Petav. tert. et Exc. e Pat. rec. *tuctur* Med. quart. Exc. Lucens. Sched. Gud. ita Gesn. *reventur* Farn.—70 *Assensuque* Pric. *commurmurat* Med. quart. Exc. Lucens. sec. seu Moret. pr. ed. Delr. *cei* Lov.—71 *implacata* Med. sec. duo Ambr. *flamine* Vat. opt. et Farn. *flamine* vel *flumine* Leid. pr. Oxon. pr. Pric. Lov. ceteri omnes *flumine*.—72 *timor* Med. quart. Leid. pr. a m. pr. ed. Vicet. *dubiumque per æstum* vel *dubiosque per æstum* Moret.—73 *laxa* vel *lassa* Med. sec. *fluit* vel *vestigia* Farn.—75 *gemitus* Vat. pr. *prophatus* Terror Ambr.

NOTE

ordinem, qui tanto consensu res omnes vincit atque colligat, ut fidem dedisse putes, se eo ordine esse remansuras.

66 *Mugiit*] Reboavit, clamavit, fremitu atrociter instar tauri furentis.

68 *Anceps motus erat vulgi*] Quia aliis alia placebant.

69 *Pars Ditis jura tuctur*] Quia sub ejus imperio vis Furiarum constat: Dis, autem dicitur Latine, et Pluton, Græce, ἀπὸ πλούτου; utrum-

que a divitiis; quibus, quia in terræ visceribus includuntur, præsidet Pluton.

70 *Dissensuque alitur rumor*] Sonus quidam tumultuosus nutritur et augetur varietate sententiarum.

72 *Tumor*] Reliquiæ tempestatis in immenso ardore habent adhuc aliquid sævitæ murmurantis.

71 *Megara*] Furia dicta, ἀπὸ τοῦ μεγάριον, *invidere*.

75 *Animique profanus error*] Insania

Error, et undantes spumis furialibus iræ.
 Non nisi quæsitum cognata sede cruorem,
 Illicitumve bibit, patrius quem fuderit ensis,
 Quem dederint fratres. Hæc terruit Herculis ora,
 Et defensores terrarum polluit arcus :
 Hæc Athamanthæ direxit spicula dextræ :
 Hæc Agamemnonios inter bacchata penates
 Alternis lusit jugulis : hac auspice tædæ

80

sunt iræ vesanæ, et recordia impia mentis, ac furores exundantes spumis rabidis. Illa non sorbet sanguinem, nisi prohibitum et manantem ex strage cognatorum; quem sanguinem gladius paternus sparserit, quem fratres effuderint. Hæc Megæra perterruit vultum Herculis, et infecit sagittas liberatrices orbis: hæc direxit tela manus Athamantis: hæc furens in Regia Agamemnonis, lascivit jugulando

//////////

pr. *tumultus* vel *profanus* Florent.—76 *Terror* Oxon. sec. *spinis* Vat. sec.—77 *Nec* Vat. quart. ed. Gryph. *cede* Farn. et duo al. *cede* edidit Gesn. Leid. *Non si* Sched. Gnd.—78 *Illicitumque* duo Vat. Rott. Pal. ed. Vicet. Parm. Ald. Isingr. Gryph. Delr. al. *Illicitumve* Pat. Thuan. Put. Petav. tert. Mazar. Moret. Exc. Voss. *Illicitumque* vel *Illicitumve* Moret. sec. *patris* Vat. quint. *fuderat* Florent. et Exc. Lucens.—79 *terrui* ed. Vicet.—80 *Et* Leid. pr. et Exc. Lucens. sec. *Hæc* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *defensoris* Leid. sec. alter Moret. a. m. sec. et Exc. Gevart. *terrui* Vat. sec. Pric. Pat. Farn. *polluit* vel *terrui* Vat. pr. *artus* Pal. duo, Ambr. duo, Med. Petav. duo, Exc. Gevart. Sched. Gud. ed. Vicet. Ald. Colin. marg. Morin. *arcus* vel *artus* Put. alter Moret. Med. quart.—81 *Athamanteos* Vat. quart. et quint. a. m. pr. unde Heinsius conjiciebat *Athamantiados*. Leid. *Athamanteos*. Farn. *Athamanteæ*.—82 nno verbo *interbacchata* cod. Barth.—83 *Alternis lusit jugulis* Exc. Lucens. *Alternis jugulis lusit* Vat. quint. *Alterius* Leid. pr. a. m. pr. et ed. Vicet. *luxit* Petav. sec. cod. Farnes. *Thebæ* Med. pr. Vat. pr. Pal. Farn.

NOTÆ

animi furentis, qui nihil sanctum habet, sed omnia spectat facitque ut profana.

77 *Cruorem illicitum bibit*] Non hostilem bibit cruorem, sed patrum, filiorum, fratrum, amicorum, sese invicem occidentium.

79 *Terruit Herculis ora*] Cum eum vertit in tantum furorem, ut se rogis ardentibus injecerit.

80 *Defensores terrarum arcus*] Nam Hercules purgavit orbem monstris.

Polluit] Parricidio, quod admisit in suos, occidendo uxorem et liberos.

81 *Athamanthæ*] Athamas, Rex Thebarum, Learchum filium interfecit.

82 *Bacchata*] Furens more Bacchantium.

Penates] Sunt Dii domestici: accipiuntur pro domo.

83 *Lusit*] Eo adducens Ægisthum adulterum, et Clytæmnestram, ut conjugem Agamemnonem ex bello Trojano redeuntem occiderent: eo adducens Orestem, ut Agamemnonis patris cædem niturus, matrem Clytæmnestram mactaret: et sic Megæra, horum scelerum causa, lusit, jugulando alternos conjuges.

Auspice] Nefas olim erat contrahere nuptias, nisi prius exploraretur Deorum voluntas: ideo prima luce

Œdipoden matri, natæ junxere Thyesten.
 Quæ tunc horrissonis effatur talia dictis : 85
 Signa quidem, o sociæ, Divos attollere contra
 Nec fas est, nec posse reor : sed lædere mundum
 Si libet, et populis commune intendere letum,
 Est mihi prodigium cunctis immanius hydris,
 Tigride mobilius fœta, violentius Austris 90
 Acribus, Euripi refluîs incertius undis,

*altera guttura: hac duce faces copularerunt Œdipoden matri ipsius, copula-
 verunt Thyesten filie ipsius: quæ Megæra tum dixit hæc verba voce terribili: O
 Comitæ Furiv, haud certe licet efferre vexilla contra Deos, neque puto nos posse:
 at si placet vobis vexare orbem, atque immittere mortem generalem hominibus,
 habeo monstrum crudelius serpentibus omnibus, celerius Tigride enixa, turbulentius
 Notis inquietis, inconstantius aquis reciprocantibus Euripi; et monstrum illud*

//////////

*Thebæ vel tædæ Leid. pr. tædæ vel dextra Mazar.—84 Œdipoden Ambr. sec.
 alter Moret. Lov. Incert. Heins. Exc. e Pat. rec. Ald. ceteri Mss. Œdipodem
 et Thyesten exhibent.—85 nunc Farn. Ambr. pr. affatur Farn. Leid. pr. affa-
 tur vel effatur alter Moret.—86 Digna Exc. ed. Antv. bella marg. Morin. O
 sociæ Med. tert. Exc. Lucens. et ed. Vicet. τὸ O deest in Vat. opt. Pal.
 Rott. Florent. tribus Med. et Vat. Livin.—87 hæc fas Farn.—88 immittere
 Pal. Med. pr. Exc. e Pat. rec. vulnus Thuan. ad vulgatam tuendam Heinsius
 ascripserat in marg. ed. Lugd. 1551. locum l. II. in Ruf. 371. ‘intendere longos
 A tergo amplexus.’ et Albinov. (ad Iäv. 361.) ‘Ecce necem intentam cælo ter-
 ræque fretoque.’ sic ‘intendere spicula’ Noster alibi.—89 natis vel notis Pric.
 immanior Petav. sec. am. pr.—90 mobilisque fera Rott. velocius Isingr. Euris vel
 ura Moret. pr.—91 Acribus, Euripirefluîs Exc. Lucens. sec. Acrisus Harpyis Vat.*

NOTE

Auspices auguria captabant, seu aves
 observabant, ut rescire conarentur,
 an gratæ nuptiæ forent Diis. Aus-
 pex dicitur ab avium inspectione.
 Ast, hæc auspice, id est, hæc duce.

Tædæ] Hæc ex spina alba factæ
 præferri solebant in novis nuptiis.
 Hic summatur pro ipso conjugio.

84 Œdipoden] Laius Rex Theba-
 norum, cum ex oraculo didicisset se
 a filio occisum iri, eum pastori dedit
 perimendum: pastor, perforatis pueri
 plantis, ideoque tumentibus (unde
 Œdipi nomen, οἰδέω, tumeo, et ποὺς,
 pes), ex arbore suspendit: Phorbus
 pastor eum invenit, deditque uxori
 Polybii Corinthiorum Regis: crescit,
 adolescit; discit ex oraculo in Pho-

cide se patrem inventurum, hic et
 reperit, et nato jurgio insciens occi-
 dit; matremque Jocastam insciens
 quoque ducit uxorem.

Thyester] Qui Pelopeam filiam
 constupravit, et uxorem fratris sui
 Atrei.

87 Fas] Apud Furias nullum fas,
 seu jus: immo omnia contra fas et
 justitiam: sed hic non fas, id est, non
 licet.

90 Mobilis] Celerius ad rapinam
 et perniciem miserorum.

Austris] Auster flat a meridie, ven-
 tus floribus inimicus. Virgilius:
 ‘Floribus austrum Perditus, et liqui-
 dis immisi fontibus apros.’

91 Acribus] Alii Jegunt, acrisus Har-

Rufinus : quem prima meo de matre cadentem
 Suscepi gremio : parvus reptavit in isto
 Sæpe simi, tenero perque ardua colla volutus
 Ubera quasivit fletu, linguisque trisulcis
 Mollia lambentes finxerunt ora cerastæ.
 Meque etiam tradente dolos artemque nocendi
 Edidicit : simulare fidem, sensusque minaces

95

est Rufinus, quem ego prior recepi in sinu meo nascentem ex matre : ille infans reptavit frequenter in hoc gremio, atque vagitu molli repens per cervicem altam vestigavit mammæ, et serpentes adulantes ipsi linguis trifidis formaverunt os tenellum. Et præterea didicit fraudes, modosque malefaciendi, docente me ; didicit

quart. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Acrius Hirpiis* Vicet. *Actrius* Farn. *refluis* Var. LL. ed. Antv. ed. Isingr. *fulvis* vet. Gyr. Pal. Farn. *fulvis* vel *flavis* Exc. Lucens. *flavisque* Med. quart. Leid. sec. Exc. Gevart. reliqui libri *flavis*. *incertior* Pal. Thuan.—92 *Quæ* Vicet. Parm.—93 *parens reptavit* omnes scripti, Exc. Gevart. et Lucens. Ald. ed. Parm. et Vicet. *reptavit parvus* ed. Gesn. *raptavit* al.—94 *teneroque per ardua* omnes fere Codd. Mss. Heins. et Gesn. *tenero perque ardua* Vat. sec. Farnes. ed. Parni. Vicet. Delr. Gryph. Isingr. et Claver. qui *simi tenero* conjungit. *volata* vel *volutus* Vat. quart.—95 *Oscula* Pric. Oisel. Thuan. Moret. pr. *Ubera* vel *Oscula* Leid. pr. Med. quart. et alter Moret. *flexu* Vat. quint. a m. pr.—96 *finxerunt* Reg. Petav. sec. Oxon. sec. Farn. ed. Vicet. Parm. Isingr. et Gryph. *finxerunt* vel *fixerunt* Oxon. pr. *ora* duo Vat. Pric. Rott. Oisel. Thuan. Med. sec. Petav. pr. *membra* Vat. quart. et quint. Farn. Pal. *membra* vel *ora* Vat. opt. Put. Florent. *cerastæ* Farn.—97 *Meque etiam trad. d.* Vat. quatuor, tres Petav. Put. Mazar. duo, Med. duo, Heins. Lov. Moret. Bonon. Tholos. Pat. ties Ambr. Oxon. sec. Leid. sec. Vat. Livin. Sched. Gud. ed. Vicet. Isingr. *me tradente dolos gestus artemque n.* Farn. Pric. Rott. Oisel. duo Med. Florent. Ambr. sec. Put. a m. sec. Pat. pro var. lect. Exc. Læti et Lucens. sec. Heinsius legebat *astusque artemque nocendi. artesque* Oxon. pr. Leid. pr. Reg. Bonon. duo Petav. duo Med. totidem Heins. et Ambr. Exc. Lucens. pr.—98 *Edidicit* duo Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Vat. sec. a m. sec. *Et didicit* al. ita Gesner. *Cum didicit* Vat. quart. a m. pr. *vultusque minaces* Moret. sec. *minantes* Rott. Med.

NOTÆ

pyiis, flavis, &c.

Euripi] Euripus est fretum inter Bœotiam et Eubœam, septies die, ac nocte, fluctibus invicem versis, tam rapide fluens, ut navigia ventis repugnantibus abripiat. Hinc dicitur *Euripus homo*, id est, inconstans.

92 *De matre cadentem]* Infans natus humi deponebatur, mox tollebatur manu patris, aut matris, quod signum erat legitimæ prolis. Sic Megæra

ait Rufinum suam esse prolem legitimam.

95 *Ubera quasivit]* Alii legunt, *oscula*, nec male.

96 *Finxerunt]* Ursorum instar, qui lambendo rumpunt pelliculas quæ catulos involvunt.

Cerastæ] Genus serpentum, qui sic dicti sunt a quadrigeminis cornibus quæ exerunt, *κέρας, ατος, cornu*.

Protegere, et blando fraudem prætexere risu,
 Plenus sævitia, lucrique cupidine fervens. 100
 Non Tartessiacis illum satiaret arenis
 Tempesta pretiosa Tagi, non stagna rubentis
 Aurea Pactoli: totumque exhauserit Hermum,
 Ardebit majore siti: quam fallere mentes
 Doctus, et unanimos odiis turbare sodales! 105
 Talem progenies hominum si prisca tulisset,
 Pirithoum fugeret Theseus; offensus Orestem
 Desereret Pylades; odisset Castora Pollux.

fingere sinceritatem, ac tegere minus cogitatas, atque velare dolos facie serena: repletus crudelitate, et ardens cupiditate auri. Exundatio dives Tagi non satiaret illum arenis Tarte siccis: non aqua aurea Pactoli micantis: si absorbeat Hermum integrum, uritur desiderio avidiore: quam peritus est decipere animos, et miscere odia inter amicos concordis! Si proles antiqua hominum produxisset similem, Theseus aversaretur Pirithoum; Pylades lasus declinaret Orestem; Pollux

//////////

sec. nocentes Med. quart. et ed. Vicet.—99 *fraudes* Vat. pr. Rott. Florent. duo Med. *protegere* Med. quart. Petav. tert. duo Vat. Oisel.—100 *sævitia* Farn. Put. Mazar. Pat. *sævitie* Lov. Moret.—101 *Tartessiacis* Var. LL. ed. Antv. *Carthesiacis* duo Med. et Moret. *Charchesiæcis* duo Leid. *satiaret* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. *satiarit* Rott. Lov. Mazar. Oisel. *satiarit* vel *satiaret* Put.—102 *vel* pro *non* Reg. *si* Ambr. pr. *vel* vel *non* Leid. pr.—103 *si* exh. Med. quart. *totum si haus.* Farn. Ambr. tert. *totum quoque si hauserit* Exc. Luc. sec. *Hermum* Med. tert.—104 *ardebit* Med. quart. *Ardebit* in cod. ora Heins. *quam* ambo Moret. *nam* Vat. quint. a m. sec. Claver. et duo Barth. *quam* vel *qua* Exc. Lat. *qua* edd. Isingr. Colin. Gryph.—105 *unanimes* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *unanimos* legit Heinsius. sic alibi, *unanimi fratres*.—106 *hominem* Farn. Vat. quint. a m. sec. et Incert. Heins. *hominum* vel *hominem* Rottend. Moret. pr.—107 *fugit et* Var. LL. ed. Antv. *in* offensus in cod. ora Heins. *Orestes* Pat.

NOTÆ

100 *Lucrique cupidine]* Rufinus revera fuit insigniter avarus.

101 *Non Tartessiacis]* Exundatio, seu imber copiosus, Tagi fluvii auriferi non illum satiaret omnibus arenis pretiosis, quæ flumit non procul a Tartesso urbe Hispania.

103 *Pactoli]* Hic est fluvius Lydiæ aurifer, sicut et *Hermus*, 'auro turbidus,' in Asia minore.

105 *Unanimos]* Qui ita vivunt, ut una tantum anima videantur esse in duobus corporibus.

106 *Progenies prisca]* Id est, antiqua sæcula.

107 *Pirithoum fugeret Theseus]* Hi

fuere artissimo conjuncti amicitia vinculo, adeo ut Pirithous secutus sit Theseum ad inferos, nec unquam avelli potnerit. Unde eorum disjunctio non tribuitur nisi pessimis ingeniis. Martialis: 'Te fingente nefas Pyladen odisset Orestes, Thesea Pirithoi destituisset amor.'

Orestem desereret Pylades] Pylades Oresti fugienti, ob matrem Clytæmenestram interfectam, sese comitem perpetuum adjunxit: taotaque inter se amicitia conjuncti sunt, ut alter pro altero mori non recusaret.

108 *Castora Pollux]* Hi fratres amicissimi.

Ipsa quidem fateor vinci; rapidoque magistram
 Prævenit ingenio: nec plus sermone morabor. 110
 Solus habet, quicquid scelerum possedimus omnes.
 Hunc ego, si vestræ res est accommoda turbæ,
 Regalem ad summi producam Principis aulam.
 Sit licet ille Numa gravior, sit denique Minos;
 Cedet, et insidiis nostri flectetur alumni. 115

Orantem sequitur clamor: cunctæque profanas
 Porrexere manus, inventaque tristia laudant.
 Illa, ubi cœruleo vestes connexuit angue,
 Nodavitque adamante comas, Phlegethonta sonorum

abhorreret Castorem. Ego ipsa confiteor me superari; et ille vincit me magistram indole rapaci. Neque detinebo eos amplius hac oratione. Ille solus complectitur ea omnia crimina, quæ omnes unquam habuimus. Si res est utilis cætui vestro, ego introducam illum in palatium Imperatoris supremi. Etiam si Imperator ille fuerit sapientior Numa, etiam si tandem fuerit Minos alter, indulgebit, et vincetur dolis alumni nostri. Acclamatio secuta est loquentem Megæram, et omnes pestes extenderunt manus impius, et probant inventionem detestandam. Illa Megæra, postquam colligavit vestimenta serpente nigro, et nexuit crines adamante, petit Phlegethon-

—109 *vinci fateor* Farn. Pric. Med. quart. Put. Exc. Lucens. *rapidoque* duo Vat. Petav. pr. Exc. ex Patav. rec. ed. Vicet. Isingr. *rapidoque* vel *rapidoque* Vat. quint. *rapidoque* reliqui Mss. et Sched. Gud. *magistrum* Rott. *Megæram* Pric. Leid. *magistram* vel *Megæram* Oxon. pr.—110 *neque* Mazar. *parabat* pro *morabor* Exc. Voss.—111 *quidquid scelerum* Ambr. sec. Med. quart. Exc. Lucens. *scelerum quidquid* quatuor Vat. Pal. Farn. Rott. Oisel.—112 *nostræ* Med. sec. Mazar. Pat. Vat. quart. Heinsius hic ascripserat, *accommoda turbæ*. sic Trebell. Poll. in Claud. p. 207. ‘si ejus animo accommodum est, quando voluerit, accipiat prætorianam, accipiat præturam.’—113 *summam* Var. LL. ed. Antv. *perducant* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Lov. Oisel. *producam* Med. duo Vat. pr. Rott. et sic legebat Heinsius, qui ascripserat locum Lib. 1. in Eutrop. 155. atque adeo notabat Salmas. p. 358. male mutasse τὸ *producere*.—114 *ipse* Vat. pr. Med. quart. Exc. Lucens.—115 *ingeniis* vel *insidiis* Med. sec. vestri Pat.—116 *junctæque* Petav. sec.—118 *connexuit* Med. sec. *connexuit* Exc. Lucens. sec. *connexuit* Thuan.—119 *Nodatamque ad. comam* Vat. opt. *Flegethonta*

NOTÆ

- 109 *Rapido*] Ingenio rapaci, vel mationis et approbationis.
 præcipiti atque audaci. 117 *Porrexere manus*] Olim porri-
 113 *Principis*] Theodosii magni. gebant manns ad petendum silentium;
 114 *Numa*] Numa Pompilio secun- ad testandam approbationem; ad of-
 do Romanorum Rege, cujus fuit ma- ferendum auxilium, &c.
 gna gravitas, magna vitæ sanctitas. 118 *Connexuit angue*] Implicavit
Minos] Cretensium Rex, adeo jus- vestes variis flexibus unius e suis ser-
 tus, ut post obitum creditus sit unus pentibus.
 esse ex iudicibus Inferorum. 119 *Nodavitque adamante comas*]
 115 *Alumni*] Rufini. Crines rejecit in tergum, ne obsta-
 116 *Clamor*] Qui signum est accla- rent, et reiectos adamante colligavit,

Poscit, et ambusto flagrantis ab aggere ripæ	120
Ingentem piceo succendit gurgite pinum,	
Pigraque veloces per Tartara concutit alas.	
Est locus, extremum pandit qua Gallia littus,	
Oceani prætentus aquis, ubi fertur Ulixes	
Sanguine libato populum movisse silentem.	125
Illic umbrarum tenui stridore volantum	
Flebilis auditur questus. Simulacra coloni	
Pallida, defunctasque vident migrare figuras.	
Hinc Dea prosiluit, Phœbique egressa serenos	
Infecit radios, ululatuque æthera rupit	130

tem mugientem, et ex tumultu ardenti littoris fumantis accendit tædam magnam in furio atro, ac movet pennas celeres per Inferos inertes. Terra jacet, qua parte Gallia porrigit littus ultimum; terra cincta undis Oceani: ubi Ulysses dicitur evocasse umbras latentes cruore gustato. Hic querela tristis animarum rotitantum murmure leri exauditur: agricolæ vident spectra pallentia, et imagines defunctorum evolare. Inde Dea Megæra exiliit, et exiens polluit vultum clarum Solis, et com-

//////////

sororum Var. LL. ed. Autv.—120 *Poscit* hic pro *petit* poni, notaverat Heinsius. *angusto* marg. Isingr. *flagrantis* Voss. *flagrantis vertice* alter Moret.—121 *piceum* Vat. pr. *succendat* vel *succendit* Petav. pr.—122 *Nigraque* duo Vat. Ambr. tert. *Nigraque* vel *Pigraque* Vat. quint. *concutit* Thuan. Farnes.—123 *pandit qua* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *qua pandit* Pat. Oxon. pr.—124 *ubi* Exc. Lucens. sec. *quo* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *qua* Ambr. pr. *Ulixes* omnes fere Mss. *Ulysses* Isingr. et Lucens. in vet. cod. *Ulyses*.—125 *populos* Farn. *novisse* Oisel. Vicet. *silentum* Vat. quatuor, Pal. Pric. Farn. Oisel. Rott. *rotantum* Exc. Læti, *silentem* Exc. Lucens. sec. atque ita correxerat Heinsius ascripto loco Lib. II. de Rapt. 237.—127 *auditu* Vat. quart. a m. sec. *auditus* Petav. tert.—128 *errare* Leid. sec. Exc. Gevart. *mugire* Med. sec. *mugire* vel *migrasse* Rott. *caterras* Vat. pr.—129 *Huc* Vat. duo, Voss. *Hic* Petav. tert. *Huc* vel *Hinc* Oxon. pr. Reg. Vat. quint. Petav. pr. *prosiliit* Put. Reg. Mazar. Med. pr. Oxon. pr. Leid. pr. ambo Moret. *pro-*

NOTÆ

hoc est fibula seu tænia, quæ ornata erat adamante.

Phlegethontu] Fluvium inferorum: a φλεγέθω, ardeo, quasi fluvius ille sit fluvius ignis.

121 *Pinum*] Tædam factam ex pinu.

122 *Pigraque veloces*] Poëtæ non raro contraria jungunt. Tartara autem, altissimus inferorum locus, dicuntur pigra, quia sunt plena umbris pigris, inertibus.

123 *Gallia*] Ex qua Rufinus oriundus.

124 *Ulixes*] Fabula apud veteres vulgata, Ulysses excisa Troja in Oceanum Occidentalem advenisse.

125 *Sanguine libato*] Hausto, gustato, id quod necessarium erat ad evocationem umbrarum.

Populum silentem] Umbras inferorum.

127 *Simulacra pallida*] Umbras pallentes mortuorum.

128 *Migrare*] Alii, *mugire*, id est, *genere*.

Terrifico. Sensit ferale Britannia murmur,
 Et Senonum quatit arva fragor, revolutaque Tethys
 Substitit, et Rhœnus projecta torpuit urna.
 Tunc in canitum mutatis sponte colubris,
 Longævum mentita senem, rugisque severas
 Persulcata genas, et ficto languida passu,
 Invadit muros Elusæ, notissima dudum
 Tecta petens, oculisque diu viventibus hæsit,
 Pejorem mirata virum. Tunc talia fatur:

135

movit ærem clamore terribili. Anglia audiit sonum funestum; et clamor concutit campos Senonum, atque mare regressum stetit, ac Rhœnus stupuit urna abjecta. Tum Megæra conversis ultro serpentibus in canos crines, fingens senem annosum, et habens frontem aratam rugis tristibus, et debilis gressu simulato, intrat mœnia Elusæ, adiens domum cognitam sibi jampridem, atque longum constitit oculis invidentibus admirans Rufinum hominem tetriorem, quam putarat: tum dicit hæc

siluit tres Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel.—131 Tartareo Thuan. sentit Med. sec. Ambr. tert. ferale Exc. Læti et Lucens. lethale Pric. fatale ed. Parm. et Vicet. ferale vel fatale Exc. ex Pat. rec.—132 Tethis Var. LL. ed. Antv. Thenis vel Thetis Lov.—133 Rhœni Med. tert. Rhœnus vel Rhevus Florent. Pnt. Ambr. pr. remis Med. quart. subjecta Ambr. pr. Med. sec. Pnt. Rott. unda quatuor Vat. Pal. Rott. Oisel. urna Pric. a m. pr. Farn. vet. Gyr. Exc. Lucens. marg. Isingr. sec. urna vel unda Florent. Petav. pr. Ambr. pr. item Moret.—134 sæpe Vat. pr. Oisel. Thuan. Rott. Pric. a m. pr. sponte vel sæpe Florent. Ambr. pr. Vat. sec. figuris pro Colubris Thuan.—135 Longævam et Longævum Thuan. serenas Ambr. tert.—136 Persulcata Exc. Læti et Lucens. Persulcata ed. Vicet. Præsulcata Vat. sec. Leid. pr. persicata Exc. lib. Rhem. a m. sec.—137 Invasit Rott. Elusæ vet. Gyr. Vat. pr. Pric. Oisel. Florent. Med. sec. Exc. Lucens. sec. Var. Lect. ed. Antv. Elysæ Exc. Læti. Ald. Elisæ Lov. ambo Moret. tres Vat. Pal. Rott. duo Med. Pnt. tres Petav. Reg. Pat. Thuan. Mazar. duo Oxon. item Leid. Heins. ed. Parm. Vicet. Elisæ Farn. Elisis Exc. Lucens. pr. Elisæ Med. quart. Elusæ Thuan. [Elusa urbs Galliæ in Agennia. Sulpit. Sever. Lib. II. Elusionem Paulinus appellare videtur Epist. VI. sub finem.] Hæc Heinsius ad ed. Antverp. Plant. 1596.—138 petens Exc. Læti, petit ed. Parm. et Vicet. languentibus Pat. lucentibus vel viventibus Reg. Oxon. pr.—139 tum Exc. Lucens. sec. Oxon. pr.—140 Te sine fine

NOTÆ

131 Britannia] Major scilicet, quæ opposita est Galliæ Aquitanicæ.

132 Senonum] Senones sunt populi Galliæ; at hic ponitur pars pro toto.

Revolutaque Tethys] Mare retroactum conræstum. Tethys Tethys, est mater Nympharum maris, et hic ponitur pro mari: at Thetis Thetidos, est Nympha maris, mater Achillis.

133 Urna] Fluviiis urnæ tribuuntur, ex quibus aquas effundunt.

134 Mutatis sponte colubris] Quasi serpentes ultro sese mutaverint in crines, ut res facilius fieret.

135 Severas] Seniles: nam senex severus, difficilis, querulus.

136 Ficto languida passu] Fingens se obrepere debilitatis pedibus, instar senis.

137 Elusæ] Urbs olim florentissima, Claudiani temporibus, vulgo Euse en Guscogne.

Otia te, Rufine, juvant? frustra que juventa
 Consumis florem patriis inglorius arvis?
 Heu nescis quid fata tibi, quid sidera donent,
 Quid fortuna pareat: toti dominabere mundo,
 Si parere velis. Artus ne sperne seniles.
 Namque mihi magicæ vires, ævique futuri
 Præsciis ardor inest: novi quo Thessala cantu
 Eripiat lunare jubar, quid signa sagacis
 Ægypti valeant, qua gens Chaldæa vocatis
 Imperet arte Deis: nec me latuere fluentes

verba: *O Rufine, an requies tibi placet? Et perdis inutiliter sine gloria florem atatis in agris patriæ tuæ? Ah! ignoras quid fata dent tibi, quid cælum, quid fortuna præparet? Imperabis Orbi universo, si velis obedire. Ne contumax corpus debile senis. Etiam artes Magicae sunt mihi, et ignis divinus cognoscens res futuras. Cognovi quibus incantamentis Saga deducit Lunam micantem: quid prosint characteres Ægypti solentis: qui ratione natio Chaldæa dominatur Diis*

//////////

Exc. Voss. Heinsius corrigit *frustranc.*—111 *absumis* Incert. Heins. *patriis* Vat. duo et Exc. Læti. *patriisque* Florent. Rott. Vat. duo, Pat. *armis* Pal. Med. pr. et tert. a m. pr. Exc. Lucens. et ed. Vicet.—112 *donent* duo Oxon. duo Leid. et Vat. Livin. *dedent* Exc. Lucens. sec. *debent* vet. Gyr. Isingr. *donent vel delent* Vat. pr. *spondent vel donent* Moret. pr.—113 *toti dominabere mundo* tres Med. *toto donabere mundo* Leid. pr. Vat. pr. Rott. Oisc. Thuan. Florent. Petav. tert. Vat. Livin. Moret. pr. a m. sec. et Incert. Heins. *toti dominabere vel toto donabere* Reg. Pnt. Petav. pr. Oxon. pr. *toto dominabere* Vat. quart. duo Leid. *toti vel toto* Pat. Lov.—114 *nec* Petav. sec. et Pat.—116 *quo* vel *quid* Oxon. pr. *quod* vel *quo* Reg.—117 *Eripiat* vel *Excipiat* Florent.—119 *Imperet* duo Vat. Rott. Petav. pr. duo Ambr. Exc. Læti et Lucens. sec. Ald. *Imperat* Oxon. sec. duo Leid. duo Vat. Pal. Farn. Pric. Oisc. ita

NOTE

112 *Sidera*] Numina quæ cælum habitant sideribus distinctum. Ceterum Poëta ea attulit omnia, ex quibus Philosophi judicant de rerum eventu. Stoici fatis, Academici astris, Epicurei fortunæ tribuunt rerum omnium causas.

114 *Si parere velis*] Alii legunt, *servire*, nec male: ‘Servilia nempe omnia pro dominatione.’ Tacitus.

116 *Præsciis ardor*] Quædam particula mihi est ignis divini, quæ facit ut præsciam res futuras.

Thessala] Saga, a Thessalia, quæ fœcunda Magis, herbisque veneficis.

117 *Eripiat*] Detrahat, avellatque Lunam ex cælo. Vetus est Antiquo-

rum error credentium Lunam posse deduci incantamentis, atque avelli Cælo; ideoque ut tanto malo occurrerent, adhibebant timuitus sonosque aeris.

Signa] Characteres Magici, aut notæ Hieroglyphicæ, quæ varia rerum indicia continebant.

Sagacis] Ægyptus sagax, seu docta appellatur, quia ita diu floruit velut mater omnium disciplinarum.

118 *Gens Chaldæa*] Magicis sacrificiis insignes olim Chaldæi.

119 *Imperet Deis*] Evocet Deos, qui veniunt, tanquam obediant evocantibus.

Arboribus succi, funestarumque potestas 150
 Herbarum, quicquid letali germine pollens
 Caucasus, et Scythicæ vernant in gramina rupes,
 Quas legit Medea ferox, et callida Circe.
 Sæpius horrendos Manes sacrisque citavi
 Nocturnis Hecaten, et condita funera traxi 155
 Carminibus victura meis; multosque canendo,
 Quamvis Parcarum restarent fila, peremi.

evocatis. Neque ignoro liquores stillantes ex arboribus, et vires perniciosas herbarum, quascunque Caucasus alit turgentes semine mortifero; et quas saxa Scythica fundunt herbas, quas Medea crudelis collegit, et Circe astuta. Ego frequentius evocavi Manes horribiles, et Hecater in sacrificiis nocturnis, et reduxi figuras mortuorum sepultas, revictura incantamentis meis: atque interfeci plarimos canendo, ut si stamina Parcarum nenda superessent. Ego coëgi quercus erra-

//////////

Pulman. ed. Vicet. et Parm. *neque* Mazar.—151 *germine* Ambr. tert. Exc. Lucens. *carmine* Med. sec. Vat. quint. marg. Isingr. reliqui omnes *gramine*. ita Gesner. *pollet* Pric. a m. pr. et Ald.—152 *Scythica* Pat. Farn. Pric. Thuan. Med. duo, Exc. Gevart. ed. Parm. et Vicet. *Scitica* Oxon. sec. *Sitia* Oxon. pr. a m. sec. *gramine* Ambr. duo et Tholos. Vicet. et Parm. *vernanti* *gramine* Bonon. *gramine* etiam habent omnes Vat. Pal. Farn. Rott. Pric. Oisel. *gramina* Exc. Lucens. sec. *carmina* et emend. *gramina* Florent. *rupes* vel *cautes* Vat. pr. Heinsius legit *vernant in carmina*. ita Gesner. *carmine* Isingr.—153 *Quasque legit* Florent. a m. sec.—154 *latices* pro *Manes* marg. Isingr. *rocavi* Bonon. a m. sec. *levavi* Exc. Lucens. sec. *litavi* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *litavi* vel *levavi* Pric. *litando* Vat. pr. pro varia lect. *litatis* Med. tert. *litatum* legit Heinsius, qui ascripserat locum Ovid. Met. xiv. 364. ‘sacrisque ex more litatis.’ sic *sanguine litare* Capitolin. p. 168. l. 27. alia vero manu, ut videtur, notatum erat, *sacrisque citavi* vet. cod. Claverii. vid. Val. Flacc. Lib. iii. 520. loco corrupto, ‘Furias Ditemque ciebo.’ male *movebo* v. c. Carr. quod præcessit. *citavi* autem jam conjecerat Gronov. ad edit. Barth. *conditaque* Vat. quart. et quint.—158 *Et revagas* Med. quart.

NOTÆ

150 *Succi*] Funesti ac pestiferi liquores ex arboribus manantes.

152 *Caucasus*] Mons Asiæ versus Septemtrionem, Magicis herbis abundans: efficacissima porro ad venificium gramina montium. Et duplex est Magia, una fit per carmina, altera per herbas: utramque sæpius Poëtæ conjungunt.

Scythicæ rupes] Rupes Scythiæ, regionis in Asia; sed et Scythia est Europæa.

153 *Medea*] Filia Ætæ Regis Colchorum; sæmina Magicis artibus, et liberorum cæde infamis.

Circe] Solis et Perses Nymphæ fi-

lia, et Ætæ Colchorum Regis soror, veneficiorum peritissima.

154 *Manes*] Deos Inferorum horribiles visn.

155 *Hecaten*] Tergeminam, quæ nocturnis sacrificiis evocabatur ex Inferis. Hecaten, Dianam, et Lunam eandem esse putant, tergeminaque faciunt ob tres varias Lunæ facies.

Condita funera] Condita funera et sepulta cadavera in lucem reducere; id quod per incantamenta fieri pro cadavere, quod funere effertur.

157 *Quamvis Parcarum restarent fila*] Fila nenda scilicet; hoc est etsi Par-

Ire vagas quercus, et fulmen stare coëgi.
 Versaque non prono curvavi flumina lapsu,
 In fontes reditura suos. Neu vana locutum 160
 Me fortasse putes, mutatos cerne penates.
 Dixerat: et niveæ (mirum) cœpere columnæ
 Ditari, subitoque trabes lucere metallo.
 Illecebris capitur, nimiumque elatus avaro
 Pascitur intuitu. Sic Rex ad prima tumbat 165
 Mæonius, pulchro cum verteret omnia tactu.
 Sed postquam riguisse dapes, fulvamque revinctos

bundas currere, et fulmen consistere; ac retroëgi fluvios mutatos, cursu averso, reversurus in caput suum: et ne credas forsitan me dixisse inania, vide domum mutatam. Senex sic locutus fuerat; et columnæ candidæ, veni admirabilem! inceperunt locupletari, et laquearia fulgere auro repentino. Rufinus vincitur his lenociniis, et nimis inflatus alitur aspectu cupido. Ita Midas Rex Phrygiæ superbiebat ad dona prima, cum mutaret cuncta attactu pretioso; ut postquam conspexit cibos in-

//////////

flumen Florent. et Exc. Lucens. *fulmen* Exc. Lucens. sec. *fulmina* Livin. marg. Isingr. reliqui Mss. Ald. et ed. Vicet. *flumina* exhibent. *flumina* Isingr. Colin. *stamina* Ed. Elzevir. an. 1659. *flare* marg. Isingr.—159 *tersaque* rd. Claver. *parvo* alter Moret. a m. pr. *repressi fl. cursu* cod. Pulman. marg. Isingr. *curvanti* unus Barth. *currari* Vat. pr. Farn. *cursu* Pat. et Vat. sec.—160 *Ad* Exc. Læti. ne Pat. Farn. Pnt. Reg. Oxon. pr. Ambr. pr. item Vat. Petav. sec. Exc. Lucens. sec. Voss. non Rott. nec Med. sec. *locutam* Pal. a m. sec. Med. duo, Petav. sec. a m. sec. et tert. unus Heins. Exc. Læti et ed. Vicet. *locutum* Thuan. pro var. lect. et Exc. Lucens. pr.—162 *Dixit ad hæc* Ambr. sec. en conjiciebat Heinsius. *lapidum* pro *mirum* Pat.—161 *nimum* sine copula Farn. *avorum* Var. LL. ed. Antv.—165 *aspectu* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *ad-prime* Pat. *tumbat* Exc. Læti et Lucens. *tinebat* Pal. Petav. sec. *ruebat* ed. Vicet.—166 *tractu* pro *tactu* Oisel.—167 *riguere* Tholos. Ambr. pr. *ful-*

NOTE

cæ nondum consumsissent omnia vitæ fila, tamen homines occidi contra fati ordinem, tempusque vitæ præfixum.

159 *Non prono lapsu*] Cursu averso, contrario, qui non pronus seu declivis eat, sed redeat versus fontem.

Currari] Frænavi, reflexi, retroëgi versus fontem.

162 *Dixerat*] Megæra in senem conversa, sic locuta erat.

Niveæ] Candidæ instar nivis.

163 *Metallo*] Auro, κατ' ἔξοχην, per excellentiam.

164 *Illecebris capitur*] Delinitur, vinciturque his magnificentiæ illecebris.

Avaro pascitur intuitu] Pascitur aspectu rerum avaritiæ suæ placentium.

165 *Rex Mæonius*] Midas rex Phrygiæ dicitur *Mæonius* aut *Lydius*, quod ablatus sit Pactolo Lydiæ fluvio: Lydia quippe et Mæonia promiscue usurpantur.

166 *Pulchro tactu*] Tactu res pulchras efficiente, aureas scilicet.

167 *Riguisse dapes*] Nam Midas quicquid tangebatur, vertebatur in au-

In glaciem vidit latices; tum munus acerbum
Sensit, et invisio votum damnavit in auro.

Ergo animi victus, Sequimur, quocumque vocabis, 170
Seu tu vir, seu Numen, ait: patriaque relicta
Eoas jussu Furiae tendebat ad arces,
Instabilesque olim Symplegadas, et freta remis
Inclya Thessalicis; celsa qua Bosphorus urbe

duruisse, et vinum constrictum in gelu flavum; tunc animadvertit donum esse molestum, et condemnavit desideria sua in auro odioso. Igitur Rufinus, mente superata, inquit, Imus quo jusseris, sire tu es homo, sive Deus. Et patria derelicta Rufinus imperio Furiae properabat ad urbes Orientis, et Symplegadas quondam inconstantibus, atque maria celebrata navigationibus Thessalicis: qua parte Bosphorus

//////////

ramque revinctos Exc. Læti et Lucens. sec. *flavamque* Leid. pr. Farn. *fulramque* vel *flavamque* Rott. *revinctos* Med. quart. et Exc. Lucens. pr. *reductos* Farn. ed. Parm. et Vicet.—168 *tum* Bonou. Tholos. Lov. Ambr. Thuan. Leid. pr. duo Oxon. et Petav. item Incert. Heins. *tunc* Rott. Oisel. *vidit* Exc. Læti et Lucens. pr. *vertit* Pat. ed. Parm. et Vicet.—169 *invito* Bonou. Oisel. Med. tert. duo Petav. alter Moret. *inricto* Leid. pr. a m. pr. *inviso* vel *invito* Reg. Lov. duo Oxon. *inviso* vel *inricto* Vat. sec. *injusto* Ambr. pr.—170 *animum* Pric. *animum* vel *animi* Vat. quint. *victus* vel *tactus* Oxon. pr. *vocabis* Vat. opt. Farn. Pal. Rott. Oisel. Oxon. *rocaris* Med. duo, Thuan. et duo Vat. *vocatis* Vat. quart.—172 *jussu Furiae* Mazar. Lov. Tholos. Leid. sec. alter Moret. Petav. pr. Ambr. tert. ed. Parm. et Vicet. *Furiae jussu* Vat. sec. Rott. Pal. Oisel. *ductu* vel *monitu* Bonou.—173 *Instabilesque* Exc. Lucens. pr. Vat. pr. et tres al. *Instabiles*, absque copula, Reg. Leid. pr. Vat. pr. Rott. *diu* duo vet. *diu* vel *olim* Moret. pr. *Simplegadas* Oxon. pr. *Symplegades* Rot. Pal. unus Heins. duo Vat. item Med. ambo Moret.—174 *Indita* Lov. Med. sec. Exc. Voss. *Indita* vel *Inclita* alter Moret. *qua celsa* Med. quart. *celsa qua* Vat. duo, Pal. Farn. Rott. Pric. *arce* Exc. ex Pat. rec. a m. sec. et ed. Vicet.

NOTÆ

rum: et sic ex Ovid. ‘Copia nulla famem relevat, sitis arida guttur Urit, et invisio meritus torquetur ab auro.’

170 *Animi victus*] Virtute scilicet, seu mente animi victus; ἀκρατῆς θυμοῦ, Arist. *Impotens animi*, qui resistere non potest.

172 *Eoas ad arces*] Orientis urbes, versus Auroram: ἠώς, vel ἕως, *Aurora*: ἑώς, *pertinens ad Orientem*.

173 *Instabilesque olim Symplegadas*] Cyaneos scopulos trans Bosphorum Thracium, instabiles dictos, quod inter se collidi viderentur: unde Sym-

plegadas vocantur, ἀπὸ τοῦ συμπλήττεσθαι, *collidi, concurrere*.

Freta remis inclya Thessalicis] *Maria celebrata navigationibus Minyarum seu Argonantarum, cujus expeditionis Dux Jason erat Thessalus.*

174 *Bosphorus*] Thracius, qui sic dicitur a hovis meabili transitu, seu quod bos hoc fretum transare possit: βόυς, *bos*, πόντος, *transitus*, πορεύομαι, *vado, eo*; unde et dici deberet potius, *Bosphorus*.

Urbe] Byzantio, Constantinopoli, qua sedes erat Imperii Orientis, non procul a Bosphoro Thracio.

Splendet, et Odrysiis Asiam disternit oris. 175
 Ut longum permensus iter, ductusque maligno
 Stamine fatorum claram subrepsit in aulam,
 Illicet ambitio nasci, discedere rectum;
 Venum cuncta dari. Profert arcana, elientes
 Fallit, et ambitos a principe vendit honores. 180
 Ingeminat crimen, commoti pectoris ignem
 Nutrit, et exiguum stimulando vulnus acerbat.
 Ac velut innumeros amnes accedere Nereus

refulget ob urbem altam, et separat Asiam a finibus Thraciæ. Postquam Rufinus peragrata longa via, et conductus filo pessimo fatorum, insinuat se in Regiam illustrem, statim ambitio oriri, aq̄uitas recedere; omnia vendi ceperunt. Dicitur secretis, decipit elientes, et vendit dignitates petitas ab Imperatore: duplicat scelera; alit flammam cordis iracundi, et asperat plagam parvam excitando. Et quemadmodum Neptunus ignorat fluvios infinitos ad se venire, et licet hinc sorbeat

//////////

urbe vel arce Oxon. pr. ceteri Mss. urbe.—175 Otrysiis Exc. Lib. Lucens. sec. Odrysiis ed. Viett. Otrysiis vel Othrysiis ceteri. Othrysiis Parm. Ald. al. Othrysiis multi eodd. *discriminat* Vat. quatuor, Pal. Pric. Oisel. Rott. *disternit* vel *discriminat* Moret. pr. et Farn. *horis* Var. Leet. ed. Antv. Farn. Oxon. Leid.—176 Et Vat. quart. *dimensus* Pric.—177 *subrepsit* Incert. Heins. —179 *profert* Bonon. *proferre* Exc. Lucens. quod probat Heinsius. unde et vs. seq. *fallere* et *vendere* eodem modo legebat. In Excerptis Barthianæ Claud. editionis, ad quam ex Schotti Codicibus quædam notaverat Gronovius, hæc leguntur: *ambitos a principe*] Juvenal. Sat. VIII. 128. Lamprid. in Sever. p. 230. 251. Cic. Philip. II. cap. 32. Tacit. XIV. Ann. 52. Dio de Cæneide in Vespasiano. Hoc est vendere fumos Martial. IV. Ep. v. ubi male interpret. Cic. Lib. XIII. Ep. Fam. 36. et IV. in Verr. cap. 31. Liban. Orat. de Assessor. pag. 193. Cic. I. ad Q. Frat. c. 4. Cassiod. Ep. IX. 24. Lact. lib. V. c. 11. *auditos* marg. Isingr.—181 *commoti* vel *quo moti* Oxon. pr. *criminis* Florent. Vat. sec. Exc. Lucens. *ignis* Oxon. sec. Pal. Med. duo, Bonon. Petav. tert. duo Ambr.—182 *cumulando* Vat. pr. Pric. Oisel. Thuan. Petav. pr. a m. sec. *Stimulando* vel *cumulando* Put. et Vat. quart. *stimulando* vel *simulando* Oxon. pr. *pectus* Incert. Heins. hunc vers. ignorat Viett. ed.—183 *Ac velut* Reg.

NOTE

175 *Odrysiis*] Thraciis, ab Odrysis populis Thraciæ.

176 *Ductusque maligno stamine fatorum*] Quasi fata mala cum filo deduxissent in aulam Theodosii: alludit ad filium Thesco datum ab Ariadne.

177 *Subrepsit*] Malis artibus.

179 *Venum cuncta dari*] Venumdari cuncta: id quod fit ambitione ingruente.

Profert arcana] Pecunia corruptus vulgat secreta sibi commissa, fallit

elientes, &c.

181 *Ingeminat crimen*] Apud Principem delator improbus crimen exaggerat, duplicat suis mendaciis.

Iguem nutrit] Alit iracundiam Theodosii Principis ad iram propensi.

182 *Exiguum stimulando vulnus acerbat*] Exiguum vulnus, id est, parvum malum reddit acerbius, Principem malis stimulis excitando.

183 *Nereus nescit*] Deus maris, non sentit accedere tot fluvios.

Nescit, et undantem quamvis hinc hauriat **Histrum**,
 Hinc bibat æstivum septeno gurgite Nilum, 185
 Par semper similisque manet. Sic fluctibus auri
 Expleri sitis ista nequit: cuicumque monile
 Contextum gemmis, aut prædia culta fuissent,
 Rufino populandus erat: dominoque parabat
 Exitium fœcundus ager: metuenda colonis 190
 Fertilitas. Laribus pellit, detrudit avitis
 Finibus, aut aufert vivis, aut occupat hæres.
 Congestæ cumulantur opes, orbisque ruinas

Danubium exundantem, inde per æstivum potet Nilum, cum septem alveis, remanet usque idem, et æqualis: ita sitis illa Rufini non potest satiari undis aureis. Cui-cunque torquis erat ornatus lupillis, aut agri uberes, ille spoliandus erat Rufino: et campus fertilis pariebat perniciem domino suo: fœcunditas erat timenda agricolis. Ejecit eos domo; deturbat fundis patrûs; vel eripit viventibus iis, aut hæres invadit. Congregantur divitiæ immensæ, et domicilium unicum recipit furta terrarum:

Put. Mazar. Med. quart. Oxon. sec. Leid. pr. *velud* Pat. et Moret. sec. *At veluti* ed. Vicet. ceteri omnes *veluti*.—185 *effusum* Vat. quint. qui tamen et vulgatam habet. *litore* Insingr.—186 *meat* Med. quart. Florent. Exc. Læti et Lucens. ed. Parm. *manet vel meat* Put. Ceteri Mss. et ed. Vicet. *manet*. in Med. quarto erat, *Par est persimilisque meat*.—187 *suis istu* Pric. vulgo *calor iste*. male. *calor ille* Gesner. *circumque* et emend. *cuicumque* Moret. sec. *circumque* Var. Lect. ed. Antv. a m. pr.—188 *Contextum* Exc. Læti. *Prætextum* Pric. ac duo Vat. Petav. pr. a m. pr. *prælia* Exc. Lucens. sec.—189 *feribat* ed. Vicet. *parabat* Exc. Lucens. *parabat vel feribat* Exc. Pat. rec.—191 *vellit* vet. ed. Parm. *unicis* Ambr. pr.—192 *unus* pro *rivis* Leid. pr. a m. pr. *rivus* Farn.—193 *conjectæ* Voss. *ruinas* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *rapinas* Pat. Heinsius primo conjiciebat *ruinam*: sed tandem legit, ‘orbisque rapinas Accipit una manus.’ et ascripsit. *rapinas* est in Isingrini Codice. sic et locu-

NOTÆ

184 *Histrum*] Danubium, maximum Europæ fluvium, orientem ex vico Vittembergensi, et se exonerantem in Pontum Euxinum.

185 *Æstivum Nilum*] Fluvium Africæ celebratissimum. Oritur ex duobus parvis fontibus trans lacum *Dambæa*: alluit et fœcundat Ægyptum, solutis montium nivibus exundans, mensibus Junio et Julio.

Septeno gurgite] Septenis ostiis in mare Mediterraneum se olim exonerabat, unde septemgeminus dicitur.

186 *Similisque manet*] Magnitudine et figura.

187 *Sitis*] Ardor sceleratus habendi, nullis undis aureis restingui potest.

Monile] Sordida prorsus avaritia, quæ vel mulierum ornamentis non parceret.

191 *Laribus*] Lares sunt Dii domestici: hic ponuntur pro domo.

192 *Occupat hæres*] Rufinus hæres in testamento scriptus vel vere vel falso, invadit bona. Porro miserum olim erat istud adulandi genus, quo moribundi, Principem virosque potentes partim hæredes scribebant, ut illi reliqua bona suis liberis conservarent,

Accipit una domus: populi servire coacti,
 Plenaque privato succumbunt oppida regno. 195
 Quo, vesane, ruis? teneas utrumque licebit
 Oceanum, laxet rutilos tibi Lydia fontes,
 Jungantur solium Cræsi Cyrique tiara:
 Nunquam dives eris, nunquam satiabere quæstu.
 Semper inops, quicumque cupit. Contentus honesto 200
 Fabricius parvo spernebat munera Regum,
 Sudabatque gravi Consul Serranus aratro,

gentes coactæ sunt servire, et urbes ditissime cedunt imperio hominis privati. Quo raperis, insane Rufine? Quamvis possideas geminum Oceanum, licet Lydia aperiat tibi fontes aureos, solium Cræsi et tiara Cyri jungantur, nunquam eris locuples, nunquam satiaberis pecunia. Semper pauper est, quicumque desiderat. Fabricius contentus exiguis opibus et honestis, contemnebat dona Regum, et Serranus Consul laborabat affixus duo vomeri, et parva domus operiebat Curios

//////////

tus est Lib. 1. in Eutrop. 'muc uberiore rapina Peccat in orbe manus.' Prædam vocat similiter Lamprid. in Commodo de Perenni p. 17. l. 35. sic n. in Rufin. 412. 'Illa manus, quæ sceptrâ sibi gestanda parabat.' et alibi, 'Quidquid amas, dabit illa manus.' Hæc Heinsius ad edit. Lugd. 1551.—194 manus Med. sec. Florent. *domus vel manus* Put. Rott. et pro vana lect. Florent. *sunt jure pro servire* Vat. quart. *pressi vel populi* Florent.—197 *licet India* Farn.—198 *jungatur* Put. Farn. Moret. pr. Exc. Lucens. *Et jungant Tyri Cræsi que thyræ* Vicet. *Cyrri Cræsi que* Parm. Med. sec. *Cræsi Cyrique* Florent. quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisc. Moret. pr. Exc. Lucens. *Cyri Cræsi que* reliqui Mss. *tiara* Vat. sec. Pal. Farn. Rott. duo Leid. Oxon. sec. reliqui omnes *tiara. tiara vel corona* Moret. pr. Heinsius corrigebat *tiaras.* ut iv. Cons. Honor. 215.—201 *regis marg. Isingr. regnum* Parm.—202 *Sar-*

NOTE

194 *Una domus*] Rufini, quæ erat velut spelunca latrocinii.

Populi servire coacti] Redacti in servitutem, et velut venditi a Rufino, qui præfecturas vendebat Provincia- rum præsidibus. Hi ideo ita vexabant, et obruebant vectigalibus populos, ut velut servi gement oppressi.

195 *Plenaque*] Plenæ urbes divitiis cedunt Rufino dominanti.

196 *Utrumque Oceanum*] Opes utriusque Oceani Eoi et Occidentalis.

197 *Lydia*] Minoris Asiæ regio, in qua Pactolus aurifer fluit.

198 *Cræsi*] Qui Rex erat Lydiæ, Delphi. et Var. Clas.

et Regum ditissimus.

Tiara] Ornamentum capitis, Persicarum prius mulierum; sed quo postea usi sunt Reges Persarum, et Sacerdotes.

201 *Fabricius*] Civis Romanus fortissimus, frugalitate conspicuus, tenuissimo censu contentus vivebat, et Samnitum et Pyrrhi Epirotarum Regis dona repudiabat.

202 *Serranus*] Civis Romanus sic dictus a serendo: quidam putant enim esse Cincinnatum, qui ab aratro ad Consulatum, deinde ad Dictaturam vocatus est.

Clas.

II

Et casa pugnaces Curios angusta tegebat.
 Hæc mihi paupertas augustior : hæc mihi tecta
 Culminibus majora tuis : tibi quærit inanes 205
 Luxuries nocitura cibos : mihi donat inemptas
 Terra dapes : rapiunt Tyrios tibi vellera fucos,
 Et picturatæ saturantur murice vestes :

generosos. Hæc pauperies, o Rufine, affluentior videtur mihi : hæc domus videtur mihi magnificentior turribus tuis : luxus perniciosus consecatur tibi dapes inutiles : terra dat mihi liberaliter cibos : illic lana sorbet liquores Tyri, et vesti-

//////////

ranus Put.—203 *pugnantes* Med. sec. Rott. *pugnaces* vel *pugnantes* Moret. sec. *tenebat* Farn. Pric. Thuan. Med. quart. Oxon. pr. Ald. Isingr. ed. Parm. et Vicet. *tegebat* vel *regebat* Med. sec. *tenebat* vel *tegebat* Put. reliqui Mss. *tegebat*.—204 *augustior* tres Vat. Pal. Pric. Rott. Oisel. *angustior* Vat. quart. Farn. *opulentior* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Isingr. Helmæst. Var. Lect. ed. Antv. ita Gesner. *augustior* vel *opulentior* Put. Petav. tert.—205 *si quærit* Ambr. pr. *hic quarit* Leid. pr. *ibi* vel *tibi* Put. *inanis* Exc. Lucens. sec. *quærat*, *rapiant*, et *saturentur* legebat Heinsius.—206 *tibi donat* Vat. pr. *hic donat* Put. et Leid. pr. *ineptas* Tholos. Heinsius ad oram primæ suæ edit. ascripserat. [*tibi quærit inanes*] Tota hæc digressio ex Virgilio deprompta Lib. II. Georg. v. 458. et seqq.—207 *rapiant* Thuan. *tibi* Pric. Rott. Oisel. *ibi* Leid. pr. ita Gesner. *tibi* vel *ibi* Put. Oxon. sec. *sucos* Vat. quatuor, Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Lucens. *fucos* Florent. Pat. Tholos. Petav. pr. *fucos* a m. pr. et emend. *succos* Lov. *fucos* vel *succos* duo Oxon. Heinsius ascripserat locum Corippi lib. II. ‘Curaque puniceis induxit regia vinclis, Parthica Campano luerant quæ tergora fucis.’ et Mattii in Mimiambis apud Gell. Noct. Att. lib. XX. c. 9. ‘Jam tonsiles tapetes ebrii fucis.’—208 *Hinc* Vat. sec. Florent. Oisel. Med. sec. ed. Parm. *sciuntur* Med. pr. Mazar. Pal. Pric. *saturantur* Thuan. *fucentur* Exc. Lucens. sec. *signantur* marg. Isingr.

NOTÆ

203 *Curios*] Curius Dentatus, vir etiam notæ frugalitatis fortitudinisque, Samnitum aurum contempsit, dicens eum qui rapis vesci posset (nam rapas in foco torrebat) auro non indigere: Romanoque malle imperare aurum habentibus, quam aurum habere.

204 *Opulentior*] Alii legunt, *augustior*; sanctior, venerabilior, splendidior, felicior. Auctor Panegyrici ad Pisonem: ‘Ipsaque possesso mens est opulentior auro.’

205 *Culminibus*] Turribus, domibus excelsis atque magnificis.

Quærit] Magno labore consecatur.

206 *Luxuries nocitura*] Ex luxu

quippe, et epularum varietate morbi creantur: ‘Ipsæ voluptates in tormenta vertuntur.’ Seneca.

207 *Rapiunt Tyrios tibi vellera fucos*] Lana tingitur purpura Tyria, seu qualis est Tyri incolarum. Fucus est id quo lana mutatur, atque fucatur. Tyrus est urbs Phœnicia, nota purpura.

208 *Picturatæ*] Variis picturis distinctæ; acn pictæ.

Murice] Murex est genus piscis, quo utebantur ad tingendam purpuram, sicque ponitur pro purpura. Alii dixerunt Muricem esse Florem ad eodem usus aptissimum, et inventum a caue Herculis.

Hic radiant flores, et prati viva voluptas
 Ingenio variata suo: fulgentibus illie 210
 Surgunt strata toris, hic mollis panditur herba,
 Solicitudum curis non abruptura soporem.
 Turba salutantum latas ibi perstrepit aedes:
 Hic avium cantus, labentis murmura rivi.
 Vivitur exiguo melius: natura beatiss 215
 Omnibus esse dedit, si quis cognoverit uti:
 Hæc si nota forent, frueremur simplice culta:
 Classica non fremerent: non stridula fraxinus iret:
 Non ventus quateret puppes, non machina muros.

menta picta tinguntur purpura: hic flores micant, atque deliciae naturales pratorum, distincte suapte natura: illic cubilia attolluntur lectis nitentibus: hic gramina tenera premuntur, non turbatura somnum anxium solitudinibus: illic cetera clientum personat domum spatiosam: hic concentus volucrum, susurri fluvii fluentis me delectant. Vivitur ex parvis bonis placidius: natura concessit cunctis esse felicibus, si aliquis sciat bene uti bonis. Hæc si essent cognita, contenti assensus victu tenui: tubæ non clangerent, sagittæ sonantes non vibrarentur, venti non everterent naves, non tormenta bellica everterent urbes. Avaritia improba auge-

//////////

etitiantur Exc. Voss.—209 *Hinc* Med. sec. Florent. Moret. pr. *Hic* vel *Hinc* Exc. Læti. *hic prati* Vat. pr. *hinc prati* Vat. sec. et Rott. Heinsius ascripserat: vid. Catalecta Pithei, pag. 34. 35. Senec. Hippol. 483. et seqq. et in Herc. Cæt. 643. &c.—210 *surgentibus* Thuan. *illinc* Med. sec.—211 *structa* ed. Parm. et Vicet. *strata* vel *structa* Exc. Pat. rec. *hinc* Rott.—212 *abruptura* Leid. pr. *abruptura* Rott. *obrutura* Farn. unde *obrutura* conjiciebat Heinsius.—213 *lætas* Vat. sec. *ibi* Leid. pr. Exc. Læti. *ibi* vel *tibi* Reg. Pat. reliqui omnes *tibi*. ut et ed. Vicet.—214 *Hinc* Rott. Med. sec. *Hic* Vat. pr. *labentis* Farn. m. pr. Med. tert. item Ambr. tert.—215 *exiguus* Oxon. pr. *beatiss* Floret. Rott. Petav. tert. Leid. sec. Exc. Læti et Gevart. *beatiss* vel *beatiss* Med. sec. Oxon. sec.—217 *foret* Vat. quatuor, *fruerentur* Farn. *vultu* Vat. pr. *victu* Oxon. pr.—218 *gemerent* Vat. Livin. marg. Isingr. *gemerent* vel *frangerent* Vat. pr. et sec. *nec* Med. quart. Incert. Heins. Exc. Lucens. *stridula* Farn.—219 *Nec—nec* Oxon. pr. Med. quart. unus Heins. Exc. Lucens. *ventis* Med. sec. *puppis* Oisel. *trabes* Med. quart.—220 *secleratus amor* Pat. *fames* conjicie-

NOTE

209 *Viva voluptas*] Vivum dicitur quicquid est nativum, nec fuco inquitatur.

210 *Ingenio suo*] Naturali venustate, suapte natura.

212 *Solicitudum*] Somnum habere vacuum curis et solitudinibus, magnæ est felicitatis.

218 *Fraxinus*] Tela facta ex fraxino.

219 *Non ventus quateret puppes*] Navigando, id quod fit avaritia impellente, quæ avaritia reposita est inter pestes humanæ felicitatis inimicas.

Non machina muros] Non essent bella hominum quietem turbantia.

Crescebat scelerata sitis, prædæque recentis 220
 Incestus flagrabat amor, nullasque petendi
 Cogendive pudor : crebris perjuria nectit
 Blanditiis : sociat perituro fœdere dextras.
 Si semel e tantis poscenti quisque negasset,
 Effera prætumido quatiebat corda furore. 225
 Quæ sic Gætuli jaculo percussa læna
 Aut Hyrcana premens raptorem bellua partus,
 Aut serpens calcata furit ? jurata Deorum

batur in Rufino, et cupiditas impia novæ pecuniæ ardebat : nulla erat moderatio poscendi et exigendi aurum, implicat perjuria multis lenociniis : conjungit manum jurejurando futuri. Si aliquando aliquis denegasset petenti quiddam ex tot rebus, accendebat pectus crudele rabie turpida. Quæ læna ita telo venatoris Gætuli, vel fera Hyrcana persequens Parthum pradatorem, vel serpens attrita, ita sævit ?

//////////

bat Heinsius.—221 *Incestus* Vat. pr. a m. pr. *incastus* Parm.—222 *cogendique* Exc. Lucens. *nectit* omnes Mss. fere exhibent, uti et Ald. ed. Parm. et Vicet. Cujac. ad Isingr. Var. Leet. ed. Antv. *nutrit* Pat. Med. quart. Exc. Lucens. *nutrit* vel *nectit* alter Moret. *miscet* vulg.—223 *periturus* Vat. pr. a m. sec. *periturus* vel *perituro* Reg. Oxon. pr. *perjuro* Med. quart.—224 *ex* Mazar. Flor. Rott. Oisel. Vat. sec. Med. sec. Petav. tert. *negavit* Pat. a m. pr. *negaret* Vat. duo. Pric. Tholos. Petav. pr. *negabat* vel *negasset* Oxon. pr. *præ tumido* Tholos. Put. et duo Petav. *præ nimio* Pric. *prætumido* Reg. *quatiebat* Leid. pr. *membra* Exc. Wolf. *veneno pro furore* Farn.—226 *Non sic* Vat. pr. Bonon. a m. sec. *Gætulis* Rott. a m. pr. *Getuli* Vicet. *Gatula* incert. Heins. Cod. Med. *Gætulum* Putean. *Gætuli* vel *Gatulum* Florent. *gentili* Bonon. Heinsius legebat *Gatulo*.—227 *Aut quæ Hyrc.* Rott. Vat. duo. *Parthum* vet. Gyr. Put. Leid. pr. a m. pr. Exc. Cod. Rhem. et Lucens. sec. ita Gesner. *Partum* Med. sec. *partus* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *partus* vel *Parthum* Vat. pr. *Partum* vel *partus* Lov. *Parthum* vel *partu* Florent.—228 *calcata* Pal. Med. pr. unus Heins. a m. pr.—229 *premitur* Vat. pr. Pric.

NOTÆ

220 *Sitis*] Impia et abhorrens a communi vita cupiditas pecuniæ habendæ.

221 *Incestus*] Sacrilegus, profanus, impius amor, qui impellat ad sacrilegia, ad templa expilanda, ad violandas res omnes sacratissimas.

222 *Cogendi*] Exigendi a populis. *Perjuria nectit blanditiis*] Promittit, quæ non facturus esset, sicque pejerat, sed miscet blanditias, ut facilius decipiat.

223 *Sociat dextras*] Dat fidem, promittit, sed jurejurando futuri, inutili

futuro : manus olim jungebant in fide danda, sen promittendo.

226 *Gætuli*] Gætulia regio est Africae, sævis leonibus insignis. Alii legunt, *Gentili jaculo*, id est, jaculo populari, sen popularium venatorum, ejusdem regionis.

Læna] Sæviore lænæ, quam leones esse creduntur.

227 *Hyrcana bellua*] Tigris est. Martialis : ' Tigris ab Hyrcano gloria rara jugo.'

Raptorem] Eum qui rapuit catulos.

228 *Jurata*] Rufinus jurat per

Majestas teritur: nusquam reverentia mensæ,
 Non conjux, non ipse simul, non pignora cæsa 230
 Sufficiunt odiis: non extinxisse propinquos,
 Non notos egisse sat est, excindere cives
 Funditus, et nomen gentis delere laborat.
 Nec celeri mittit leto: crudelibus ante
 Suppliciiis fruitur: cruciatus, vincla, tenebras 235
 Dilato mucrone parat. Pro sævior ense
 Parcendi rabies, concessaque vita dolori!
 Mors adeone parum est? causis fallacibus instat:

*Majestas Deorum juramento decepta violatur: veneratio mensæ nunquam reddi-
 tur: haud uxor, haud maritus ipse una, haud liberi interfecti satisfaciunt furori:
 haud sufficit occidisse cognatos, haud expulisse amicos: tentat destruere punitus
 cives, et abolere nomen nationis. Neque Rufinus occidit eos morte prompta:
 delectatur prius cruciatibus immunitibus: differens gladium, præparat tormenta,
 catenas, carcerem. O furor ignoscendi crudelior ferro, et cita data panis ferendis!
 an mors tantilla res est? urget innocentes secleribus fulsis; reprehendit territos,*

trahitur Exc. Lucens. *nusquam* Reg. Thuan. Med. pr. Ambr. tert. Exc. Lucens. sec. *nunquam* Vat. sec. Leid. sec. Farn. Pat. Rott. Oisel. *nunquam* vel *nusquam* Put. *postquam* et emend. *nusquam* Petav. pr.—230 *ipsa* vet. cod. *cæsi* Vat. pr. et Exc. Lucens. *cæsa* vel *lesa* Oxon. pr. Heinsius suspicabatur hic versum deesse, quia τὸ ἴπσε arguit de aliquo actu.—231 *extendisse* Vat. quart. Petav. pr. a m. pr. *extinxisse* vel *extendisse* Oxon. pr. Heinsius conjiciebat *excidisse*.—232 *notos* Med. quart. Ambr. tert. *notis* Isingr. Marcellius in ora libri. *extinguere cives tres* Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. et ed. Parm. *excindere* Vat. opt. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Isingr. Debrüi cod.—233 *numen* Exc. Voss.—234 *Non* Med. sec. Vat. sec. Oisel. Farn. *perimit* duo Vat. Rott. Florent. Med. sec. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Isingr. *mittit celeri* Exc. Lucens. pr. *mittit* vel *perimit* Put. et Vat. pr. reliqui scripti *mittit*. Heinsius ascripserat locum Ovid. Met. iii. 695. ‘Stygiæ demittite morti.’ *preunt* Farn.—235 *cruciatum* Vat. pr.—236 *pro* Put. Petav. pr. *proh* duo Vat. *sævior* ed. Parm. *ipsa* pro *ense* Ambr. tert.—237 *portenti* marg. Isingr.—238 *parum est* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *est* ignorat

NOTE

Deorum majestatem, moxque eam contemnit ac violat.

229 *Nusquam reverentia mensæ*] Rufinus non retinetur veneratione mensæ debita, quin allectos etiam jurato numine in mensam homines, cum liberis, et uxoribus occidat, eos ut spoliat honis; quod immane est, nam post templæ arasque, magnus mensæ cultus deferabatur.

230 *Pignora*] Filii, qui sunt pignora fidei conjugalis.

232 *Notos egisse*] Ejecisse in exilium notos, amicos scilicet et clientes.

235 *Tenebras*] Carcerem obscurum ac tenebrosum. Supra v. 57. ‘Oppressas tenebroso carcere leges.’

236 *Dilato mucrone*] Differens supremum supplicium, quod gladii mucrone seu cuspide jubet peragi.

237 *Parcendi rabies*] Dum vitæ parcat ad tempus, crudelior est ac furiosior, quam si vitam adimeret.

238 *Mors adeone parum est*] An

Arguit attonitos se iudice, cetera segnis,
 Ad facinus velox; penitus regione remotas 240
 Impiger ire vias: non illum Sirius ardens,
 Brumave Riphæo stridens Aquilone retardat:
 Effera torquebant avidæ præcordia curæ,
 Effugeret ne quis gladios, neu perderet ullum
 Augusto miserante nefas: non flectitur annis; 245

se quasitore, lentus quoad alia, promptus ad crimem; diligens est adire regiones distantis longe ab hoc tractu. Sirius calidissimus, aut frigus sibiricus ob Boream Thracicum, haud retinet illum. Sollicitudines cupidæ vexabant cor Rufini barbarum, ne aliquis excitaret enses; neve amitteret aliquod scelus, commiseratione Imperatoris.

Pulman. cod. *fallentibus* Pric.—239 *attonito* Vat. pr.—240 *remota* Rott. Med. sec. *penitus a regione* Med. quart. unde Heinsius conjiciebat *penita*.—242 *stringens* Vat. quart. Leid. et Pulm. Cod. *stringens* vel *stridens* Petav. pr. Oxon. pr. *Brunaque* Med. pr. Moret. pr. unus Heins. *Riphæo* Reg. Put. Mazar. Tlman. tres Petav. et ed. Parm. *Rhîpæo* Gesner. et Bipont. *Typhæo* margg. Marcil. et Isingr. Heinsius legit *retardat*.—243 *nudæ* Exc. Pat. rec. et Lucens.—244 *neu* Vat. pr. Pal. Farn. Med. sec. Bonon. Put. Ambr. sec. Petav. tert. Oxon. sec. et unus Heins. *ne* tres Vat. Pric. Rott. Oisel. Leid. *proderet* Livin. *perderet* alter Moret.—245 *miserande* Leid. pr. *nec* duo Vat. Farn.

NOTÆ

mors Rufino videtur esse tam leve supplicium?

Causis fallacibus] Per delatores, qui scelera commentitia objiciant, persequitur innocentes, ut videri possint jure spoliari.

239 *Attonitos se iudice*] Arguit innocentes, qui cum sciant sibi periculum creari, Rufino iudice, attonitis percelluntur animis.

240 *Ad facinus velox*] Promptus ad scelus patrandum. Proverb. vi. 'Odit Dominus pedes veloces ad currendum in malum.'

Penitus] Quidam alii legunt, *penita regione*, id est, longinqua. Plautus: 'Ex Arabia penitissima.'

241 *Sirius*] Stella in ore Caniculæ, quæ æstum duplicare olim credita est.

242 *Bruna*] Est dies anni brevisimus: hic ponitur pro frigore.

Riphæo] Thracio, nam Riphæi montes sunt in Thracia, et in iis domum Aquilonis reponunt Poëtæ. Alii legunt *Rhipæo*, ἀπὸ τῆς ῥιπῆς, a vi flatuum.

Aquilone] Ventus qui flat a Septentrione.

Retardat] Nec æstas, nec hyems, nec venti impediunt avarum Rufinum, quominus vel media hyeme properet, quocumque lucrum vocat.

243 *Avidæ curæ*] Cupiditas pecuniæ: et sanguinis ac cordis, quo facilius pecunia raperetur.

244 *Neu perderet ullum*] Scelus; quasi scelera et cædes in lucro ponerentur a Rufino.

245 *Augusto miserante*] Theodosio Imperatore; nam post Cæsarem Octavianum Augustum, ceteri Imperatores Augusti dicti sunt.

Non ætate labat: juvenum rorantia colla
 Ante patrum vultus stricta cecidere securi.
 Ibat grandævus, nato moriente superstes,
 Post trabeas exul. Quis prodere tanta relatu
 Funera, quis cædes possit deffere nefandas? 250
 Quid tale immanes unquam gessisse feruntur
 Vel Sinis Isthmiaca pinu, vel rupe profunda
 Sciron, vel Phalaris tauro, vel carcere Sylla?

Non tangitur annis florentibus, non moritur senectute. Cervicis stillantis adolescentium abscessæ sunt bipenni districta, coram oculis parentum. Senex remansens, filio occiso, progrediebatur in exilium post consulatum suum. Equis valeat narrare mortes tum miserabiles dictu? Equis valeat lugere strages impias? An tortores crudeliter dicuntur aliquando fecisse aliquid simile, aut Sinis cum arbore in Isthmo Corinthio, aut Sciron ex saxo alto, aut Phalaris cum bove, aut Sylla

//////////

Petav. pr.—247 *vultum* Vat. pr.—250 *possit* Reg. Put. Thuan. Mazar. tres Petav. duo Med. Florent. duo Oxon. duo Leid. incert. Heins. Bonon. Par. tres Ambr. Lov. Tholos. Exc. Lucens. sec. et Ald. *possit* Med. pr. Pal. vet. ed. Parm. *numcrare* alter Moret.—252 *Sinis Isthmiaca* recte ed. Vicet. *Sinon Thimica* Reg. duo Petav. incert. Heins. *Sinon Thimica* Tholos. Med. tert. duo Oxon. duo Leid. Exc. Wolf. *Cynon thimica* Rott. *Synon timica* Vat. quart. Petav. pr. *Cyclops thimica* Florent. Med. pr. et sec. a m. pr. *Cyclops Thimica* vel *Irnica pinu* Leid. pr. *Cyclops thimica* Pal. *Cyclops Sicula* Thuan. *Cyclops hamata* marg. Isingr. *cinix Thimica* Parm. *Si non timica* Pat. *Si non tunica* Vat. quint. *Si non Timica* alter Moret. *Cyclops tunica* unus Heins. *Schiron timica* Med. quart. *Sinis trunca* Exc. Lucens. sec. signo + appposito, quo erasam esse veterem lectionem notatur. *Cenis thimica* Vat. sec. *Scynis Hismica* Moret pr. *Sinon timica* vel *hamata* Prie. *Sinon Timica* vel *Cinis* vel *Synon* Lov. *cinostinica* vel *cinis isthmica* Put. *Scinis* ed. Parm. Isingr. Pulm. al. *Cinis Ismica* Mazar. *Cinis* Vat. pr. *Sinis* Vet. Gyr. *Scinis* duo Ambr. *Scnis* Bonon. *profunda* Leid. *profana* Ambr. pr.—253 *Chiron* Reg. Put. Thuan.

NOTE

246 *Non ætate labat*] Non dubitat ob ætatem senilem, an parcere debeat.

247 *Ante patrum vultus*] Patrum vultus filiorum sanguine fœdare, erat ultimæ immanitatis. Sic Priamus Pyrrhum detestatur apud Virgilium: 'Dii debita reddant Præmia, qui nati coram me cinere letum fecisti, et patrios fœdasti sanguine vultus.'

248 *Nato moriente superstes*] Sceleratissimum habebatur, filium trucidare, vivente patre; nam sic filius rapiebatur, 'In contumeliam factorum, turbato ordine mortalitatis.'

249 *Post trabeas*] Post consula-

tum; signum pro re signata: nam trabea primo fuit Regum, et Augurum; at fuit et Consulium, imo et equitum.

252 *Sinis*] Vel *Scinis*. Latro in Isthmo Corinthiaco habitans, qui arborum ramos vi magna curvabat, iisque curvatis hominum captorum brachia et pedes alligabat, ut iisdem ramis sursum nitentibus atque redeuntibus, alligati homines crudelissime discernerentur: ipse, supplicio quod invenerat, a Theseo et cruciatus et sublatus est.

Pinu] Pro qualibet arbore.

253 *Sciron*] Latro qui proximis

O mites Diomedis equi! Busiridis aræ
 Clementes! jam Cinna pius, jam, Spartace, lenis 255
 Rufino collatus eris. Dejecerat omnes
 Occultis odiis terror, tacitique sepultos
 Suspirant gemitus, indignarique verentur.

cum ergustulis? O equi Diomedis mansueti! o altaria Busiridis mitia! Nunc Cinna est religiosus, nunc tu o Spartace, comparatus Rufino, eris clemens. Timor insanus conflictaretur homines ob secreta odia: et silentes suffocant suspiria oppres-

//////////

Mazar. Leid. sec. duo Oxon. ambo Moret. Lov. tres Petav. Exc. Gevart. Farn. Chyron Florent. quatuor Med. Silla ambo Moret. Lov. duo Oxon. duo Leid.—254 *equis* vel *equos*, item *aras* incert. Heins.—255 *Parthace* Mazar. Put. Lov. Petav. sec. duo Leid. *Parthore* Oxon. *Partaco* Leid. *Pantare* vel *Spartace* Moret. sec.—256 *omnes* Ambros. tert. quatuor Vat. Pric. a m. sec. *omnis* Exc. Lucens. *omnes* vel *amens* Vat. sec. Put. Moret. pr. Leid. sec. Med. sec. reliqui magno numero *amens*: ita Gesner. *erit* Isingr. ed. Debr.—257 *occultus* Farn. Exc. Lucens. sec.—258 *indignarique* Florent. Thuan. Pal. Farn. Rott. Med. pr. Ambr. pr. Vat. quint. ed. Parm. *indignarique* vel *indignarique* Reg. Moret. pr. Oxon. pr. Heinsius conjiciebat, *tacitoeque sepultos*

NOTÆ

Megaræ scopulis insidens, raptos viatores præcipites agebat: ipse a Theseo præceps actus est, et ejus ossa in mare jacta, in saxa versa esse dicuntur a Poëtis. Id quod fictum est ob importunam latronis hujusce durtiem.

Phalaris] Agrigentinarum in Sicilia tyrannus, qui taurum habuit æreum, in quem immissi damnati, igneque subjecto, bovis mugitum edere videbantur. Ipse Phalaris aut saxis obrutus est, aut, æreo tauro inclusus, instar Perilli artificis, 'Docuit suum mugire juvenem.' Claudianus.

Sulla] Crudelissimus Romanorum civis, qui proscriptionibus et cædibus Romam infestavit, et eorum etiam, quos occiderat, filios ejecit.

254 *Diomedis equi*] Diomedes Rex Thraciæ, equos carne humana alebat, sed ab Hercule victus, et iisdem equis traditus est devorandus.

Busiris] Ægyptiorum tyrannus, qui hospites Jovi immolabat.

255 *Cinna*] Civis Romæ immanis-

simus, qui Romam proscriptionibus et cædibus etiam implevit.

Spartace] Spartacus gladiator Thracius, qui effracto Lentuli ludo cum septuaginta gladiatoribus Capua erupit, et Campaniam populans, fascies rapiens, ferro flammaque cuncta vastavit: a Crasso victus est: obiit tamen fortiter dimicans.

257 *Occultis odiis*] Timebant homines versutiam belluæ, occultissime odia sua gerentis.

Terror] Qui turbat homines, et reddit velut mente captos, et amentes.

Tacitique sepultos suspirant gemitus] Suspirant suos gemitus esse sepultos atque oppressos; sen suspirant doleantque vehementer, quod sibi non liceat gemere atque suspirare.

258 *Indignarique verentur*] Metuunt, ne videantur irasci. Alii legunt, *indignati*; secum indignati in pectore verentur, ne quis sit intimarum cogitationum delator.

At non magnanimi virtus Stilichonis eodem
 Fracta metu : solus medio sed turbine rerum 260
 Contra letiferos rictus, contraque rapacem
 Movit tela feram, volueris non præpete cursu
 Vectus equi, non Pegaseis adjutus habenis.
 Hic cunctis optata quies, hic sola pericli
 Turris erat, clypeusque truncem projectus in hostem : 265
 Hic profugis sedes, adversaque signa furori :

sa, ac metuunt irasci. Verum fortitudo Stilichonis generosi haud dejecta est timore simili : at ille unus in ipsa calamitate Reip. cepit arma adversus hiatus mortiferos, et adversus belluam avidissimam, non inrectus celeri fuga equi alati, non sublatus franis Pegasi. Hic Stilichon erat omnibus requies expetita ; hic erat præsidium unicum contra discrimina, et tutela purata contra inimicum crudelem. Hic erat profugium exulibus ; hic erat cœnæ vexillum oppositum rabiei ; hic erat

//////////

Suspirant gemitu, dedignarique videntur.—259 Stilichonis Vat. pr.—260 medio solus Leid. pr. Vat. quint. Pal. Thuan. duo Med. unus Heins. Moret. pr. Ald. solus medio Vat. Livin. medio se Vat. duo, Put. et Exc. Gevart. medio sese sed Tholos. Bonen. Med. tert. Pat. duo Oxon. Rott. Lov. Vat. quart. tres Ambr. incert. Heins. Sched. Gud. Oisel. vet. Germ. medio sese (vel solus) sed Reg. Mazar. duo Petav. sese medio de vet. Gyr. sese medio sed Med. quart. ed. Parm. et Vicet. medio de Exc. Lucens. sec. medioque in Vat. pr. Exc. Læti, Paris. Isingr. et tres Lugdun. medio solusque in Woss. medio solus in Farn. medio qui Florent. socius medio se Leid. sec.—261 pestiferos Vat. pr. pro varia lect. ut et rictus vel tractus. ictus Med. quart. rapacem vel capacem Moret. pr. rapacem vel ferocem Oxon. pr. minacem Vat. sec.—262 Heinsius conjecisse videtur, non præpete cursu Tectus equi : nam provocaverat ad vs. 280. sed tutior alis.—264 Hic tres Vat. Farn. Pric. duo Ambr. Exc. Lucens. ed. Vicet. reliqui omnes Hæc. Hic vel Hæc Vat. pr. Petav. pr. Med. sec. periclis legit Heinsius. aptata Claver.—265 protectus Farn. porrectus Gesner.—266 Hic Vat. duo, item duo Ambr. Hic vel Hæc Vat. pr. Hæc reliqui omnes. aversaque Moret. pr. a m. sec. adversaque Vat. pr. Ambr. teit. Exc. Lucens. sec. regna tres Vat. Farn. Pric. regna vel tela Put. adversa hac regna

NOTE

259 *At non magnanimi*] Rufini timor invaserat omnes, præter unum Stilichonem. Hic ad altissimos honores ascendit, adeo ut Imperatoris Honorii socer extiterit, et Rector Occidentis : sed tandem Honorii ab Olympio Stilichonis inimico impulsu jussu obtruncatus est.

260 *Turbine rerum*] Calamitate publica, quæ velut turba tot miseros quatiebat.

261 *Rictus*] Quasi contra guttur

immane belluæ, quæ omnium bona rapiebat.

263 *Pegaseis habenis*] Cursu Pegasi, equi aligeri, qui natus est ex sanguine Medusæ, dicitur, ἀπὸ τῆς πηγῆς, a fonte, quod natus sit prope fontem ; vel quod ungula fontem Castalium Musis sacrum fuderit.

264 *Optata quies*] Stilichon omnibus pariebat quietem, et velut turris ac clypeus erat, velut profugium, asylum, vexillum contra improbos.

Servandis hic castra bonis : huc usque minatus
 Hærebat, retroque fuga cedebat inerti :
 Haud secus, hyberno tumidus cum vortice torrens
 Saxa rotat, volvitque nemus, pontesque revellit. 270
 Frangitur objectu scopuli, quærensque meatum
 Spumat, et illisa montem circumtonat unda.
 Qua dignum te laude feram, qui pæne ruenti
 Lapsuroque tuos humeros objeceris orbi?
 Te nobis, trepidæ ceu sidus dulce carinæ, 275
 Ostendere Dei, geminis quæ lassa procellis

ceu vallum probis tutandis. Rufinus intentans minas huc usque coerceretur, et refugiebat retrorsum effugio ignavo. Non aliter torrens, dum turgens pluvia hyemali, volvit lapides, et trahit sylvam, et avellit pontes; rumpitur oppositu rupis, et vestigans transitum spumescit; et mugit circum collum aqua refracta. Quo encomio extollam te merentem, o Stilicho, qui opposueris tuam potestatem mundo fere cadenti, et casuro? Superi miserunt te nobis, tanquam astrum propitium navi timentis, quæ fatigata verberatur tempestatibus dualus, et jam dubia rapitur, guber-

//////////

vel signa Oxon. pr. Petav. pr.—267 *Servandisque* Pric. Farnes. *hæc* Put. Petav. pr. Rott. Oisel. Vat. sec. duo Med. et unus Heins. *hic* Florent. et Med. tert. *claustra* Pal. Med. pr.—268 *fugam* Pal. *tendebat* Farn. *rectorque* Med. quart.—269 *vortice* Reg. Vat. quint. Ambr. pr. duo Oxon. duo Leid. Exc. Gevart. *vortice* vel *vertice* Tholos. reliqui omnes *vertice*.—270 *pontemque* Ambr. sec. *antisque* Exc. Lucens. sec. *verlitque* nemus, *postesque* marg. Isingr.—271 *scopulis* pro *scopuli* Pal.—272 *elisa* Vat. opt. *illasa* Leid. pr. *circumtonat* Vat. Livin. ceteri *circumsonat*. Heinsius conjiciebat *molem*—273 *inâignum* pro *qua dignum* Exc. Wolf.—274 *subjeceris* Pric.—275 *trepidæ* Rott. pro var. lect. *sidus ceu* Vat. Livin. et Exc. Lucens.—276 *lassa* Vat. pr. Med. quart. Ambr. tert. Leid. sec. a m. sec. Exc. Cod. Rhem. *lapsa* tres Vat. Pal. Farn. Rott.

NOTÆ

267 *Huc usque minatus hærebat*] Rufini minæ et terror late pervadebant, sed cum ad Stilichonem pervenerunt, hærebant, velut contra propugnaculum ineluctabile.

269 *Vortice*] Vortex est turbo rapidissimus aquarum præcipitantium.

Torrens] Est fluvius temporarius, natus ex subitis imbris.

272 *Circumtonat*] Mugit, ut tonitru.

274 *Lapsuroque tuos humeros*] Imperium caducum erat, et certe lapsurum, nisi tuos humeros, seu tuam po-

testatem subjecisses: alludit ad Atlantem, cælum sustentantem humeris, quos si subtraheret, cælum ruere diceretur.

275 *Sidus dulce*] Castoris et Pollucis, quod navigantibus propitium est.

276 *Ostendere*] Subito obtulere Superi, quod orbi necessarium esse videretur.

Geminis lassa procellis] Venti et undarum agitationibus fatigata navis: alii legunt, *lapsa*, id est, labans, in exitium ruens.

Tunditur, et victo trahitur jam cæca magistro.
 Inachus rubro perhibetur in æquore Perseus
 Neptuni domuisse pæcus, sed tutior alis.
 Te non penna vehit. Rigida cum Gorgone Perseus : 280
 Tu non vipereo defensus crine Medusæ.
 Illum vilis amor suspensæ virginis egit ;
 Te Romana salus. Taceat superata vetustas,
 Herculeos conferre tuis jam desinat actus.

nature superato. Perseus Inachus dicitur superasse monstra Neptuni in mari rubro, sed adjutus pennis: alæ hand ferunt te, o Stilicho. Perseus vicit cum capite rigenti Gorgonis: tu haud munitus capillis anguiferis Medusæ. Amor abjectus puellæ captivæ impulit illum: conservatio Romæ impulit te. Antiquitas victa silcat: nunc cesset comparare facta Herculis factis tuis. Unus lucus nutriebat

//////////

Oisel.—278 *rubro* tres Petav. Reg. Tholos. Bonon. duo Ambr. duo Medic. duo Heins. Moret. sec. Vat. Livin. Sched. Gud. Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. *quondam* Mazar. Rott. Oisel. Florent. duo Med. Leid. sec. Pat. Ambr. tert. et Exc. Lucens. pr. Ald. Isingr. Gryph. et al. *rubro* vel *quondam* Putean. *Proteus* Bonon.—279 *Securior* Leid. *set tucior* alter.—280 Hic versus non comparat in Cod. Mazar. *penna* Exc. Lucens. sec. *trahit* Med. sec. *tegit* marg. Isingr. *tygrida* pro *rigida* Rott.—281 *vipereæ* Tholos. *vipereo* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Heinsius legit *vipereæ*—282 *virginis* Exc. Lat. et Lucens. *conjugis* ed. Vicet. *virginis* vel *conjugis* Exc. Pat. rec.—284 *Herculeo* Vat. sec. *actis* Thuan. Petav. sec. Moret. pr. Med. pr. duo

NOTE

277 *Caca*] Obscura, non videnda, fere aquis sepulta.

278 *Inachus*] Perseus filius Jovis et Danaës: quæ Danaë erat filia Acrisii originem ducentis ex Inacho, qui primus Argivorum Rex fuisse dicitur.

Rubro æquore] Æthiopico mari, rubro ob reperiendum radiorum solis.

279 *Neptuni pæcus*] Monstra marina, quorum pastor erat Proteus. Horatius. ‘Omne cum Proteus pæcus egit altos Visere montes.’

Tutior alis] Perseus a Mercurio falcatum censem et talaria obtinuerat, et ideo aliger, seu alis defensus, volabat per ærem.

280 *Rigida cum Gorgone*] Perseus habebat caput Medusæ a se victæ, quæ erat una ex Gorgonibus, et ejus

caput vertebat in saxa spectatores: unde *rigida Gorgone*, cujus aspectu homines saxorum instar obrigescerent.

281 *Vipereo crine Medusæ*] Medusa in templo Minervæ cum Neptuno concubuit; unde Dea indignata, aureos ejus crines convertit in serpentes.

282 *Vilis amor*] Abjectus, et Heroë non satis dignus.

Suspensæ virginis] Pendentis ex alta rupe Andromedes: hæc fuit Cephe Æthiopiæ Regis, et Cassiopes filia, ob matris se Nereidas forma superare gloriantis superbiam, a Nymphis saxo alligata, ceto marino monstro exposita, et a Perseo ceti interfectore liberata.

284 *Herculeos actus*] Facta Hercu-

Una Cleonæum pasebat sylvæ leonem:
 Arcadiæ saltum vastabat dentibus unum
 Sævus aper: tuque o, compressa matre rebellis,
 Non ultra Libyæ fines, Antæe, nocchas:
 Solaque fulmineo resonabat Creta juvenco,
 Lernæamque virens obsederat Hydra paludem.
 Hoc monstrum non una palus, non una tremebat
 Insula: sed Latia quicquid ditione subactum
 Vivit, et a primis Ganges horrebat Hiberis.

285

290

Leonem Cleonæum: aper crudelis vexabat dentibus sylvæ unam Arcadiæ, et tu, o Antæe intractabilis, complectens terram parentem haud incommodabas trans regionem Libyæ. Creta unica remugiebat bove ignifero, et serpens cæruleus occupaverat solum lacum Lernæ. Haud lacus unus timebat hoc portentum, Rufinum, haud una insula: at quicquid superatum imperio Romano vivit, et Oricus ab ultima

Vat. duo Leid. Farn. Oisel. *actis* vel *artus* Vat. quart.—286 *uncis* pro *unum* Ambr. sec.—287 *tu qui* Moret. pr. a m. sec. *tu quoque* Farn. *oppressa* Med. quart. *compressa* Raphael. e Scal. conj. *rebellis* Vat. pr. a m. pr.—288 *Libyæ* Pric. *fines Libyæ* Rott. *jacebas* Thuan.—289 *capta* Med. sec. *fulmineo* Leid. pr. *fulmineo* Ambr. pr.—290 *concederat* incert. Heins.—291 *tremebat* Med. dno. *timebat* Vat. sec. Med. sec. Rott. Oisel. Florent. Oxon. *tenebat* Farn. Ambr. pr. Petav. pr. Med. quart. Leid. et Exc. Lucens. *tremebat* vel *timebat* Pat. *tenebat* vel *tremebat* Reg. Oxon. pr. Heinsius ex Vat. quart. *tremebat* vel *tremebat* legisse videtur.—292 *regione* ed. Vicet. *ditione* vel *regione* Exc. Pat. rec. *Jam quidquid*

NOTE

lis, qui filius fuit Jovis et Alcmææ, quique orbem monstris purgavit.

285 *Cleonæum*] Cleonæ urbs est inter Argos et Corinthum; prope quam sylvæ erat, in qua Heracles confecit portentosum Leonem, inde dictum Cleonæum.

286 *Arcadiæ*] Arcadia est regio Græciæ in Peloponneso, sic dicta ab Arcade filio Calistus.

287 *Aper*] Dicitur Erymanthens, ab Erymantho Arcadiæ monte, in quo stabulabat.

288 *Libyæ*] Regio est Africae ad mare Mediterraneum, in qua erat Antæus.

Antæe] Antæus fuit Gigas terræ filius, qui quoties complecti poterat terram matrem, exurgebat viribus duplicatis: id colluctans Heracles

tandem animadvertit, ideoque alte enim extulit, et in aëre suffocavit.

289 *Creta*] Insula maris Mediterranei celeberrima.

Juvenco] Bovis fulminei, hoc est flammæ vomentis, mugitu Creta resonabat.

290 *Lernæam*] A Lerna quæ est lacus in agro Argivo, Hydra notissimus.

Virens Hydra] Nigra, cærulea bellua, quæ habebat capita quinquaginta, quorum unum si quis amputaret, duo pullulabant. Hercules prout unum amputabat, ignem admovebat, et sic omnia capita sustulit.

293 *A primis Hiberis*] A ultima Hispania, vel a principio Hispaniæ versus Oceanum, hoc est a primo Occidente.

Hoc neque Geryones triplex, nec turbidus Orci
 Janitor æquabant, nec si concurrat in unum 295
 Vis Hydræ, Scyllæque fames, et flamma Chimæra.
 Certamen sublime diu, sed moribus impar
 Virtutum scelerumque fuit. Jugulare minatur:
 Tu prohibes: ditem spoliat: tu reddis egenti.
 Eruit: instauras. Accendit prælia: vincis. 300
 Ac velut infecto n. orbis crudescere cælo

Hispania abhorrebat hoc. Non Geryon tergeminus, neque custos Inferorum furiosus æquabant hoc monstrum, neque furor Hydræ, ac rabies Scyllæ, et ignes Chimærae, si cœcant simul. Pugna inter te et Rufinum fuit longum suspensa, at dissimilis inæqualitate virtutum ac ritiorum. Ille minatur se occisurum homines, tu impedis: exiit locupletis, tu restituis pauperi: erexit, reedificas: inflammat certamina, tu superas. Quædammodum pestis inchoans ingrarescere, aere corrupto,

Latia Ambr. sec. subactum Farn. subactum Exc. Læti.—294 Geryones Vat. opt. Geriones ed. Vicet. Geryon tres Vat. Farn. Pric. Rott. Oisel. Ald. Exc. Læti. Gerion duo Oxon. duo Leid. tu Geryon Med. sec. Pal. Geryoni Bonon. Lov. Petav. sec. Heinsius conjiciebat Geryonesce. non turbidus Tholos. Petav. pr. a m. pr. duo Vat. neque Mazar. Thuan. Pal. Pat. Oisel. Ambr. sec. Vat. et Med. sec. Orchi Farn.—295 Cerberus Exc. Læti, æquabant Tholos. Lov. Vat. pr. Ambr. tert. ambo Moret. Thuan. Leid. sec. Exc. Gevart. et Lucens. sec. æquabit duo Vat. Leid. Farn. Petav. pr. Pric. Rott. æquabat Pal. tres Med. Exc. Læti, et ed. Parm. æquabant reliqui Mss. non si Med. sec. Rott. Ald. sec. conjurat duo Vat. conjurat vel concurrat Petav. pr. concurrat vel conjuret Oxon. sec. conjuret Leid. m. pr.—296 canes vel fames Reg. et Oxon. pr. Siclaque Vicet.—297 fuit pro diu Vat. quint. a m. pr. motibus Pal. Med. pr. et unus Heins. qui conjecerat motibus, sed ad firmandum τὸ motibus ascripserat vs. 68. hujus libri; ‘Aneeps motus erat vulgi.’—299 vilem Exc. Wolf. spoliat Pal.—300 attentat Rott. et Med. sec.—301 At ed. Vicet. vetuti Med. pr. Pal. et unus Heins. infesto Vat. duo. Med. quart.

NOTÆ

Ganges] Oriens qui designatur a Poëtis per fluvium illum, quod versus Indicas regiones, quas alluit, Sol oriatur.

294 Geryones] Vel Geryon, habere dicebatur triplex corpus. Unde Virgilius: ‘Et forma tricorporis umbra.’

Orci Janitor] Cerberus Janitor Inferorum, Orcus dicitur, ἀπὸ τοῦ ὄρκου, a jurejurando, quod sacratissimum erat, si Dii jurentur paludem Stygiam.

296 Scyllæ] Hæc fuit filia Phœci; in fonte a Circe zelotypa infecto se

lavans, vidit inferiores corporis partes versas in canes; hinc pudibunda se in mare præcipitans, mutata est in saxum, quod nautas absorbet, inter Siciliam et Italiam.

Chimæra] Monstrum, ‘prima Leo, postrema Draco, media ipsa Chimæra.’ Mons nempe est Lyciæ, ignem evomens; cujus culmen leones habitant, medium capræ, radicem serpentes.

297 Certamen sublime diu] Pugna inter Stilichonem et Rufinum diu fuit sublimis, et velut in alto ac suspensio

Incipiens, primos pecudum depascitur artus ;
 Mox populos urbesque rapit, ventisque perustis
 Corruptos Stygiam pestem desudat in amnes :
 Sic avidus prædo jam non per singula sævit, 305
 Sed sceptris inferre minas, omni que peremto
 Milite, Romanas ardet prosternere vires.
 Jam gentes Histrumque movet, Scythiamque receptat

corripit primo membra animalium, et post statim invadit homines et oppida, et ardentibus ventis, velut sudando diffundit pestilentiam infernam in fluvios infectos: ita ardens latro Rufinus furit nunc haud in pricatas res, at flagrat intentare minas imperiis, et militibus cunctis occisis, destruere potentiam Romanam. Jam concitat exteros, et accolas Danubii, et recipit Scythiam in præsidium, et exponit reliquias

Ambr. sec.—302 *Impatiens* Leid. *primo* Med. pr. Pal. nuns Heins. reliqui omnes *primos*.—303 *populosque* Rott. *urbisque* Exc. Lucens. *ventisque perustis* Exc. Lucens. pr. *membrisque* ed. Vicet. et Colin. *ventisque vel membrisque* Exc. Pat. rec. *venisque* Exc. Læti, quod Heinsius probat, qui in edit. Lugd. Gryph. 1548. ascripserat, leg. *venisque*: sc. fluviorum.—304 *desudat* Tholos. Bonon. Moret. sec. Ambr. tert. Vat. pr. Exc. Læti, in quibus etiam est *defundat. insudat* al. *diffudit* Farn. *defundit* Petav. tert. *diffundit* Vat. sec. Pric. Rott. Oisel. Pat. duo Ambr. Med. sec. Mazar. Leid. pr. Exc. Cod. Rhem. Ald. ed. Vicet. Colin. marg. Isingr. *desudat* vel *diffundit* Put. Petav. pr. Med. sec. *desudat* vel *diffudit* Lov. *annes*, aut *annos* cod. Barth.—305 *præda* Vat. sec. *jamjam* Vat. quart. Petav. pr. a m. pr. *non jam* Oxon. pr. *jam nunc* Farn. Med. quart. Exc. Gevart. Leid. *nunc per sacula vivit* Lov. *singula* vel *sacula* Reg. Oxon. pr.—306 *ceptis* Leid. sec. Et Farn. Petav. pr. a m. pr.—307 *ardet* duo Vat. Bonon. Tholos. Pat. tres Ambr. Reg. Put. tres Petav. duo Heins. quatuor Med. Mazar. Exc. Pat. rec. et Gevart. Sched. Gud. ed. Vicet. *audet* duo Vat. Rott. Florent. Med sec. Exc. Læti. *ardet* vel *audet* Put. Lov. ambo Moret. *leges* Exc. Pat. rec.—308 *Nam* duo Vat. Oxon. m. s. *Jamque Getos* vet. Gyr. Vat. pr. a m. sec. Exc. Lucens. sec. Pric. et Exc. Læti, *monet* Leid. pr. Exc. Lucens. pr. *Traciamque* Farn. *receptat*

NOTÆ

posita, tenensque omnium animos sublimes atque erectos, quasi avide expectantes eventum certaminis.

Sed moribus impar] Pugna fuit dissimilis, moribus inæqualibus, seu inæqualitate virtutum Stilichonis, ac vitiorum Rufini.

302 *Primos pecudum depascitur artus*] Forsan, quia pecudes ad pastum abjectæ citius pernicioso terræ halitu afflantur.

303 *Ventis perustis*] Austris nimis æstuantibus, et ideo letiferis.

304 *Pestem Stygium*] Tanta est tamque letalis illa pestilentia, ut ex Styge fluvio Inferorum orta esse credi possit: στύξ, ἀπὸ τοῦ στρυγεῖν, *odisse*, quasi sit fluvius odii.

308 *Gentes*] Exteras, sacris Romanis non initiatas: hoc autem dicit Poëta, quod Rhadagaisus cum ducentis Scytharum et Gothorum millibus in Italiam a Rufino excitus fuerit: hic a Stilichone captus est, ejuisque exercitus deletus.

Histrum] Populos qui accolunt Is-

Auxilio, traditque suas hostilibus armis
 Reliquias : mixtis descendit Sarmata Dacis. 310
 Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax
 Massagetes, casamque bibens Maotin Alanus,
 Membraque qui ferro gaudet pinxisse Gelonus,
 Rufino collecta manus. Vetat ille domari,

crudelitatis suæ telis inimicis: Sarmata descendit cum Dacis junctis, et Massagetes animosus, qui sauciati equos suos ad bibendum, et Alanus potans Maotida fractam, ac Geloni, qui gestiunt ferro notare faciem suam; hæc cætera sunt con-

//////////

Bonon. Ambr. sec. Moret. sec. Florent. duo Med. Farn. Exc. Læt. ed. Vicet. *retemptat* Pat. duo Ambr. Med. tert. tres Vat. Pric. Oisel. Sched. Gud. Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. *receptat* vel *retemptat* Lov. *retentat* Med. quart. duo Oxon. duo Leid. Heins. Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. Exc. Gevart. *receptat* vel *retentat* Vat. pr. Moret. pr. Petav. pr. Heinsius ad confirmandam vulgatam *receptat* ascripserat locum ex Laud. Seren. 58. 'Namque aliæ gentes, quas fœdere Roma recepit: sed mutasse sententiam videtur: nam ascripserat, V. Codd. *Scythiamque retentat*: de quo verbo vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 43. sic 'retentare exercitus' Hist. Aug. p. 82. l. 4.—309 *traditque* Pric. Rott. Exc. Lucens. *traxitque* Oisel. Exc. Læti, et Pat. rec. pro var. lect. ed. Parm. et Vicet.—310 *accendit* Thuan. *decedit* vel *descendit* Petav. pr.—311 *audax* vel *atrox* Rott. *prælia* vel *pocula* Moret. pr.—312 *casamque* Exc. Lucens. sec. *patriamque* duo Vat. Ambr. tert. Tholos. Thuan. Exc. Læti: reliqui *patriamque*. *bibit* Florent. *Maotin* duo Vat. Med. quart. Exc. Læti et Lucens. pr. Oxon. Leid. *Maotis Orontem* Farn. Pric. Oisel. m. pr. Moret. sec. Pat. Mazar. ed. Parm. Vicet. et Exc. Cod. Rhem. *Maotin Alanus* vel *Maotis Orontem* Put. *Maotin Alanus* Med. sec. *Maotina Alanus* Pal. nnde Heinsius legit *Maotida*.—313 *pressisse* Med. tert. unde *pinxisse* conjiciebat Heinsius, ut et unus Barth. *Gelonos* Bonon.—314 *collata* tres Vat. Pal. Med. tert. Thuan. Isingr. *cum lata* marg. Isingr. *collecta* Exc. Læti. *collata* vel *collecta* Reg. Petav. pr. duo Oxon. *collata* probare visus Heinsius, quod firmabat

NOTÆ

trum, seu Danubium, fluvium Europæ maximum.

Scythiam] Vastissima est hæc regio, partim in Europa, partim in Asia.

310 *Reliquias suas*] Reliquias suæ crudelitatis, hoc est Romanos, qui ejus sævitiam evaserant.

Descendit Sarmata] Sarmatæ et Daci sunt populi Septentrionales, qui regiones montanas habitant, et ideo dicuntur descendere: quid quod ea quæ vergunt ad Septentrionem dicuntur altiora?

312 *Massagetes*] Massagetæ sunt

populi Scythiæ Asiaticæ, ultra mare Caspium: hi sanguinem equinum lacte mixtum bibere solent.

Maotin] Paludem, quæ est supra Pontum Euxinum.

Alanus] Alani sunt populi aecolæ paludis Maotidis, qui aquas hujus paludis glacie concretas cædunt, franguntque, fractasque bibunt.

313 *Gelonus*] Geloni Scythiæ populi, qui faciem pingebant, et notis seu stigmatibus ferro inustus deformabant, ut terribiliores in prælio viderentur.

Innectitque moras, et congrua tempora differt. 315
 Nam tua cum Geticas stravisset dextra catervas,
 Ultra ducis socii letum, parsque una maneret
 Debilior, facilisque capi: tunc impius ille
 Proditor imperii, conjuratusque Getarum
 Distulit instantes, eluso Principe, pugnās, 320
 Hunnorum laturus opem: quos affore bello
 Norat, et invisīs mox se conjungere castris.
 Est genus extremos Scythiæ vergentis in ortus
 Trans gelidum Tanain: quo non deformius ullum

vocata a Rufino: ille Stilicho prohibet has rinci, et implicat moras, ac procrastinat in tempus conveniens. Etenim cum manus tua, vindicans mortem ductoris amici, superavisset exercitum Geticam, et una pars esset infirmior, et facilis expugnata, tunc ille proditor Reip. Rufinus sceleratus, et conspirans cum Getis, Imperatore decepto, procrastinavit praelia impendentia, adiuncturus auxilia Hunnorum, quos sciebat venturos ad pugnam, et statim sese juncturos catervis inimicis. Hunni sunt natio Scythiæ tendentis in tractus ultimos Orientis ultra Tanain frigidum:

//////////

loco Lucani l. i. [477.] 'Ipsum omnes aquilas collataque signa ferentem,' &c.—316 *Jam* Med. quart. qui et *congestas* pro *Geticas* exhibet. *traxisset* vel *stravisset* Oxon. pr. *dextra catervas* Exc. Lucens. sec. *dextera turmas* quatuor Vat. Pal. Farn. Pic. Rott. Oisel. Exc. Læti.—317 *recta ducis* s. *lto* Petav. sec. a m. sec. *vita* Var. LL. ed. Antv. a m. pr. *cumque una* Moret. pr. a m. pr.—318 *tunc proditor ille Impius* omnes Mss. Exc. Læti, Gevart. Var. LL. ed. Antv. Ald. ed. Parm. Vicet. Ald. et Colin. marg. Morin.—320 *turmas* pro *pugnās* Thuan.—321 *Hunnorum* Bonon. Put. Thuan. Petav. pr. Florent. Med. sec. *laturus* Florent. a m. sec. *alaturus* Pal. Med. duo Heins. Petav. tert. Leid. pr. Oxon. sec. Moret. pr. Exc. Gevart. Var. Lect. ed. Antv. *ablaturus* Petav. sec. a m. pr. *opes* Pat. et Farn. qui et *quos* ignorat.—322 *norerat incisis* ed. Vicet. *dextris* Moret. pr. quod probat Heinsius ascripto loco ex II. in Ruf. 368. *conjungeret hastis* vel *conjungere castris* Vat. pr.—323 *Ast* Vat. quart. *gens* Moret. pr. Reg. Petav. sec. *gens* vel *genus* Oxon. pr. et Reg. pro var. lect. *Austros* Var. LL. ed. Antv. a m. pr. *extrinnum Ortum* Moret. sec.—324 *Tanain* Ald. *Tanaim* Bo-

NOTÆ

316 *Geticas*] Getæ sunt populi in Scythia Europæa: horum opes victoria Stilichonis attritæ sunt; ideoque una illa pars erat debilior, et non difficili negotio poterat penitus deleri, vel uno certamine; sed proditor Rufinus, eluso Imperatore Arcadio, distulit praelium consulto, ut possent Hunni se jungere Getis, eosque clade afflictos recreare.

317 *Ducis*] Dux erat Promotus, Stilichonis amicus, qui impactum sibi

a Rufino colaphum modis omnibus ulcisci tentabat.

321 *Hunnorum laturus opem*] Cum Rufinus oppressus est, proximi erant Hunni, et eredebantur ab eo acciti.

322 *Invisis castris*] Catervis Getarum, inimicis Imperio Romano.

323 *Est genus*] Hunni scilicet ultra paludem Mæotidem habitantes.

Scythiæ] Ex Scythia venere Gothi, Alani, Heruli, Gepidi, Hunni, Gothuni, Cayci, qui Imperium Ro-

Arctos alit : turpes habitus, obscœnaque visu
 Corpora ; mens duro nunquam cessura labori.
 Præda cibus, vitanda Ceres, frontemque secari
 Ludus, et occisos pulchrum jurare parentes.
 Nec plus nubigenas duplex natura bifformes

qua natione haud ullam nutrit Ursa crudeliorem : facies hujus sunt fœdæ, et corpora turpia aspectu : animus nunquam frangendus labore grari. Alimentum ex rapina : panis fugiendus est, et voluptas est os lacerari, et gloriosum est jurare per patres interfectos. Neque natura gemina magis accommodavit Centauros bimem-

non, Florent. duo Med. tres Vat. Pal. Farn. Oisel. Mazar. Petav. pr. *liquidum* Pric. Exc. Pat. rec. *qua non famosius* Reg. *famosius* Vat. sec. Pric. quatuor Med. Lov. Moret. sec. Bonon. Tholos. Pat. tres Ambr. Reg. Put. tres Petav. Thuan. Exc. Gevart. et Lucens. sec. Ald. *animosius* Florent. Vat. Livin. *animosius* vel *famosius* Vat. pr. *formosius* Oisel. *violentius* Mazar. *deformius* ed. Parm. Exc. Pat. rec. a m. sec. et Læti.—325 *Arctos habet* ed. Vicet. et Exc. Pat. rec. *turpes* Vat. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *tristes* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Exc. Læti.—326 *gens* Med. tert. *dura* Farn. *dolori* Rott. Florent. Leid. Ald.—327 *secari* Vat. pr. marg. Isingr. Exc. Lucens. *secare* Put. Reg. Mazar. tres Petav. Med. pr. Incert. Heins. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. vet. Gyr. Moret. sec. Oxon. pr. duo Leid. quatuor Vat. Oisel. Exc. Læti, et Var. LL. ed. Antv. *fratremque secare* Pal. Farn. Ambr. pr. Med. pr. unus Heins. Oxon. pr. Thuan. Ald. Exc. Gevart. *frontemque* vel *fratremque secare* Oxon. pr. *frontemque* vel *fratresque secare* Florent. Exc. Læti. *fratresque necare* Med. quart. *fratresque secare* ed. Parm. Vicet. *fratremque necare* Vat. quart. Rott. Med. sec. *fratresque necare* Isingr. *frontemque secare* vel *fratremque necare* Lov.—328 *Lusus* Bonon. Exc. Lucens. *occiso* Pal. vitare Pric. *jurare* vel *jugulare* Reg. duo Oxon. *per enses pro parentes* Moret. sec. a m. pr.—329 *Non* Florent. Med. sec. Pal. Mazar. *biformes* Put. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Mazar. Lov. duo Ambr. tres Pet. Moret. sec. Ald. et

NOTÆ

manum sæpius affligerunt.

324 *Tamain*] Hic est fluvius Scythiæ, extremus Asiæ et Europæ terminus, vulgo *Don*: se exonerat in paludem Mæotidem.

Deformius] Genus deformius, et magis infamatum sua crudelitate.

325 *Arctos*] Ursa, signum cœlestis, sunitur pro Septentrione.

Turpes habitus] Facies notis seu stigmatis innstæ ad horrorem. Mos ille notus Barbaris, invisus Romanis, qui notis fœdabant tantum calumniatores, delatores, servos.

327 *Præda cibus*] Vivebant rapto.

Vitanda Ceres] Hæc Dea frugum est, ponitur pro pane, a quo abstinere

Delph. et Var. Clas.

bant, herbarum radicibus et semicruda carne vescentes.

Frontem secari] Frontem notis et stigmatis incurrere. Alii legunt *fratresque necare*.

328 *Occisos parentes*] Quos ipsi occiderant; id quod faciebant Scythæ, ut testis Plutarchus in oratione de fortuna Alexandri, qui eos dedocuit tam ferinam crudelitatem.

Jurare parentes] Jurare per defunctorum umbras familiare antiquis. Mos manavit ex Spartanis.

329 *Nec plus*] Non magis Centauri equis juncti erant, quam Humi assuetudine equitandi.

Nubigenas] Centauros natos ex

Claud.

Cognatis aptavit equis: acerrima nullo
 Ordine mobilitas, insperatique recursus. 330
 Quos tamen impavidus contra spumantis ad Hebri
 Tendis aquas, sic ante tubas ferrumque precatus:
 Mavors, nubifero seu tu procumbis in Hæmo,
 Seu te cana gelu Rhodope, seu remige Medo 335
 Sollicitatus Athos, seu caligantia nigris
 Illicibus Pangæa tenent, accingere mecum,
 Et Thracas defende tuos: si lætior adsit

bres equis similibus: celeritas promptissima est huic nationi, et reditus inexpectati. Adversus quos Hunnos nihilominus progredieris, o Stilicho, intrepidus, prope undas Hebri spumosi, ita orans Deum ante clangorem et pugnam: o Mars, sive tu habitus in Hæmo alto, sive Rhodope alba nive possidet te, sive Athos vexatus a Medis remigantibus, sive Pangæa obscurata quercubus opacis habent te, para te mecum, et tutare Thraces tuos: si successus gloriosus veniat, ditaberis quercu ornata

//////////

Exc. Gevart. *biformis* Vicet. et Parm. *bimembres* al.—330 *aptarat* Farn.—331 *nobilitas* ed. Vicet. *inspiratique* Ambr. tert. Leid. pr. a m. pr. *infrenatique* Ambr. sec. *recessus* Florent. *insperatique* legit Heinsius. vid. l. II. in Ruf. 372.—332 *impavidus* ita vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. *impavidos* Amb. tert. Ald. et ed. Vicet. *Ebri* Farn.—333 *tendit* Pal. Leid. sec. Exc. Læti a m. pr. Edd. Ald. Isingr. Colin. Gryph. et al. *tendis* reliqui. *aciemque* Vat. pr. vet. Gyr. Heins. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *ferrumque* vel *aciemque* Pnt. *profatus* Med. quart. Exc. Lucens. pr.—334 *nubifero* Vat. sec. *pinifero* Ambr. sec. *Hæmo* Var. LL. ed. Antv. *Æmo* Gesner.—335 *Seu te* Var. LL. ed. Antv. *Seu tu* Med. sec. duo Petav. *Medo* Pnt. Mazar. duo Vat. Ambr. pr. Exc. Læti. *nondum* Pal. Med. pr. *Mædo* Ald. *nudo* vel *Medo* Lov. Thuan. Med. sec. Vat. quart. *nudo* reliqui Mss. Exc. Læti et ed. Vicet. Pulm.—336 *apex* pro *Athos* Pric.—338 *Sed* Incert. Heins. *Thrachas* Oxon. *Thrachos* Farn.

NOTE

Ixione, et nube supposita a Jove.

Biformes] Formam enim partim hominum, partim equorum habere Centauri dicebantur.

330 *Acerrima*] Hunnis tam prompta erat celeritas, etiam sine ordine, ut in pugna cum fugisse crederes, statim præter opinionem redirent.

332 *Hebri*] Fluvius est Thraciæ turbidus et rapidus, ab Hebro Cassandri Regis filio novercam fugiente, ibique merso: olim *Rhombus*.

333 *Ante tubas*] Ante clangorem tubarum.

334 *Nubifero*] Hæmo Thraciæ monte, ita excelso, ut nubes ferre videatur.

335 *Rhodope*] Mons itidem Thraciæ tectus nivibus.

Medo] Medi populi Asiæ, Xerxis imperio subditi.

336 *Athos*] Mons Thraciæ, qui æquatus a Xerxe, et velificatus creditus est; hoc est perforatus, ut hac immisso mari classis in Græciam transiret.

337 *Pangæa*] Pangæus mons inter Thraciam et Macedoniam.

338 *Thracas*] Thracia ferax homi-

Gloria, vestita spoliis donabere quercu.
 Audiit illa pater, scopulisque nivalibus Hæmi 340
 Surgit, et hortatur celeres clamore ministros :
 Fer galeam, Bellona, mihi, nexusque rotarum
 Tende, Pavor : fræna rapidos, Formido, jugales.
 Festinas urge te manus : meus ecce paratur
 Ad bellum Stilichon, qui me de more tropæis 345
 Ditat, et hostiles suspendit in arbore cristas.

excubiis. Pater Mars exaudivit has preces, et exsurgit ex rupibus gelidis Hæmi atque excitat voce satellites suos veloces, sic loquens : O Bellona, affer mihi cassidem : et tu, o Pavor, accommoda vincula rotarum : tu, o Formido, infræna equos præcipites : movete manus celerrimas. En Stilicho meus accingitur ad prælium : qui Stilicho pro consuetudine locupletat me tropæis, atque attollit in quercu galeas

//////////

stratos Vat. quint.—340 *ille* Vat. sec. *ista* Farn. Moret. sec. *speculisque* Lov. a m. pr. *scopulosis vallibus* Pric. *spoliisque* Rott. *in vallibus* Moret. pr. a m. pr. duo Vat. Thuan. a m. pr. *Hæmi* Mss. et Varr. LL. ed. Antv. *hæreus* Mazar. —341 *Surgat* Med. sec. a m. pr. *celeri* Vat. pr. Ambr. sec. Exc. Læti. *sermone* Pric. *Sinone* Exc. Voss.—342 *nexusque* omnes meliores Mss. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *nexuque* Ald. ed. Parm. Vicet. Isingr. Gryph. al. *nexusque* vel *fulcesque* Petav. pr. Leid.—343 *fræna* Med. quart. Exc. Lucens. pr. *frenet* quat. Vat. Pal. Pric. Rott. Oisel. ed. Isingr. *rapidus frenet* Vat. Livin. Exc. Læti, ed. Parm. Vicet. Ald. *tepidos* Vat. pr. a m. pr. *rabidos* Vat. quint. *rapidus* vel *trepidus* Put. *trepidus* marg. Isingr.—344 *festinas* Pat. *urgere* Vat. quart. Vicet. et paratus.—345 *ad bella* Petav. sec. a m. pr. *Stilicho* Vat. sec. Farn. *Stilichon* Exc. Læti, Rott. Var. LL. ed. Antv. *Stilicho* semper Gesner. *Stilichon* reliqui omnes, Exc. Gevart. et Lucens. sec.—346 *ordine* pro *arbore* Ambr. pr. a m. sec. *dictat* Leid. sec. *ditet* et *suspendat* legit Heinsius, uti et

NOTE

num bellicosorum, et ideo Marti sacra credita est, et dicta *Terra Martia*, Martis patria.

339 *Vestita spoliis*] Intelligit tropæum, quod erigebant post fugam hostium, decisis quercus ramis, et excubiis superimpositis.

341 *Clamore ministros*] Clamore gaudet Mars, habetque satellites Bellonam, Pavorem, Formidinem.

342 *Bellona*] Hæc auriga, immo ant soror, aut conjux Martis fingitur.

Nexusque rotarum tende] Hoc est, nec te vinculis capita extrema axis, et his alligæ fræna equorum; sic enim olim alligabantur.

343 *Pavor, Formido*] Sunt famuli comitesque Martis.

Jugales] Equos, qui sub eodem iugo trahunt currum.

344 *Festinas urge te manus*] Urgete et maturate rem manu celeri: hoc est, festinate equos jungere, et aptare, ut Stilichoni ad bella eunti me comitem præbeam.

345 *Tropæis*] Ἐπὶ τῆς τροπῆς, a fuga hostium; post quam fugam, τροπῆων, *tropaum*, hoc est spolia suspendebantur in arbore aliqua, et præsertim in quercu.

346 *Cristas*] Galeas cristatas; sed hic designantur quæcumque spolia.

Communes semper litui, communia nobis
 Signa canunt, junctoque sequor tentoria curru.
 Sic fatus campo insiluit, lateque fugatas
 Hinc Stilichon turmas, illinc Gradivus agebant, 350
 Et clypeis et mole pares. Stat cassis utrique
 Sidereis hirsuta jubis, loricaque cursu
 Æstuat, et largo satiatur vulnere cornus.

inimicas. Tubæ eadem perpetuo, dant nobis eadem signa pugnae, et curru conjuncto comitor tabernaculum ipsius. Mars ita locutus exiit in arenam, et hinc Stilicho premebat cohortes expulsas longe, illinc Mars premebat, ambo similes et scutis et magnitudine. Uterque habet galeam horrentem cristis ardentibus, et thorax ferret agitatione, et hasta saturatur multis plagis. Interim Megera violent-

//////////

vs. 374. ex veteri Cod. ' Qui subigat Medos et euspide proterat Indos.'—348 *canunt* Tholos. *vinctoque* Petav. tert. *vinctoque* vel *junctoque* Moret. sec. *simul* pro *sequor* Ambr. pr. *sequar* Thuan. et Vat. pr. a m. pr. *vestigia* Petav. pr. Leid. *vestigia cursu* vet. lib. ap. Delr. *tentoria* vel *restigia* Reg. duo Vat. Oxon. pr. *curru* tres Vat. Med. tert. Læti et Pat. rec. *curru* vel *cursu* Put. *cursu* reliqui omnes.—349 *insiluit* meliores omnes et Exc. Lucens. sec. *insiliit* duo Moret. Exc. Læti et Ald. *fugatas* Exc. Lucens. pr. *fugantes* Exc. Pat. rec. et Læti, ed. Parm. et Vicet.—350 *Stilico* Lov. *Stilicon* Vat. quinque, Florent. Oisel. *Stilichon* Vat. pr. pro var. lect. Mazar. Petav. sec. *turbam* Var. Lect. ed. Antv. *turmas* scripti omnes, Exc. Gevart. Lucens. pr. et ed. Vicet. *illuc* ed. Parm. *Grandæcus* marg. Morin. *agebat* tres Vat. Farn. Exc. Læti. *agebant* reliqui et Exc. Gevart.—351 *et amore* Thuan. Farn. Pric. Ambr. pr. Moret. pr. et Vat. Livin. *more* duo Vat. duo Pet. Florent. Put. Mazar. Pat. Rott. Oisel. Med. tert. et sec. a m. pr. unus Heins. *mole* vel *more* Reg. Petav. pr. a m. pr. *mole* vel *amore* Med. sec. Petav. pr. Heinsius notaverat, posse quoque legi, *Et clypeis et honore pares.* ut lib. II. de Rapt. Proserp. vs. 38. 'Nec membris nec honore minor.' in ore Leid. pr. *utrisque* tres Vat. Lov. Florent. Reg. Put. Oxon. sec. Leid. pr. Rott. Oisel. tres Petav. Tholos.—352 *comis* pro *jubis* Pric. Med. tert. Exc. Cod. Rhem. Exc. Voss. *jubas* Vat. pr. a m. pr. unde Heinsius conjicit *Sidereus hirsuta jubas.* *cursum* Tholos. *cursu* . . , crasa una litera Vat. pr. ut appareat *cursum* fuisse, quod probabat Heinsius, qui hic monuit, similiter se in Prudentii loco ex Ms. Put. restituisse *æstuat sitim* p. 142. *curru* Leid.—353 *æstuat* Vicet. Parm. et Ald. *longo* Mazar. Exc. Gevart. *sanguine* Thuan.

NOTE

348 *Signa canunt*] Dant signa ad pugnam suscipiendam: et id designat Stilichoni Martem semper hæsisse comitem; ideoque non interruptum fuisse ipsius victoriarum cursum.

349 *Campo insiluit*] Mars in campum insiluit, in arenam, in æquor.

351 *Mole*] Magnitudine pares Mars et Stilicho, quasi hic habeat aliquid divinitatis. Deos antiqui humana specie majores exhibebant; ita et

viros principes aliis proceriores, ob sapientiam et virtutem.

Stat cassis] Galea stat, hæretque, quasi ipsa minitans: *hirsuta*, nam antiqui galeas pellibus hirsutis ad terrorem armabant.

352 *Sidereis*] Cristis ardentibus, instar sideris.

Cursu æstuat] Fervet ob agitationem cursus.

353 *Satiatur vulnere cornus*] *Hasta*

Acrior interea voto, multoque Megæra
 Luxuriata malo, mœstam deprendit in arce 355
 Justitiam, diroque prior sic ore lacessit :
 En tibi prisca quies, revocataque sæcula rursus,
 Ut rebare, vigent. En nostra potentia cessit.
 Nec locus est usquam Furiis : huc lumina flecte.
 Aspice barbaricis jaceant quot mœnia flammis, 360
 Quas mihi Rufinus strages, quantumque cruoris

tior desiderio succedente, et lascivens ob multas calamitates, invenit in Aula Astræam tristem, et prima ita provocat hanc voce crudeli: Ecce florent tibi otia antiqua, et ætas aurea renovata iterum, sicut credebas; ecce potestas nostra abiit; nec locus unquam remanet Furiis. Verte oculos huc. Vide quot urbes prostrate sint ignibus Barbarorum, quantas cades Rufinus edat mihi, et quantum det san-

//////////

Med. quart. Exc. Lucens. pr. Exc. Voss. *satiatur* Exc. Læti. *saturatur* Vat. pr. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *cornus* Rott. Exc. Lucens. pr. *conus* duo Vat. Reg. Petav. sec. et pr. a m. pr. Moret. sec. Leid. sec. Tholos. Med. quart. Heins. Exc. Læti, ed. Parm. et Vicet. *conus* vel *cornus* Lov. Vat. quart. Moret. pr. *conus, cornus*, vel *currus* Oxon. sec. *curris* Leid. m. pr. *campus* Thuan.—354 *vultu* Reg. *voti* legit Heins. *multisque M. L. malis* Vat. pr. Florent. Exc. Læti et Lucens. pr. *multoque malo* reliqui omnes, Exc. Gevart. ed. Parm. et Vicet. item Var. LL. ed. Antv. *cultuque M. marg.* Morin.—355 *monstrum* marg. Morin. *dependet* Oisel. *in arcem* duo Vat.—356 *diroque prior* Vat. pr. veterr. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *atque prior* vel *hancque* Moret. sec. *atque prior duro* Leid. sec. *atque p. diro* vel *duro* Pat. et Incert. Heins. *atque prior diro* reliqui Codd. Exc. Gevart. Læti, et Lucens. pr. Ald. et ed. Vicet. *atque prior sic illum Diva lacessit* Thuan.—357 *An Pat. En Tholos. fides* Med. sec. Mazar. Moret. sec. Leid. a m. sec. *quies* vel *fides* Petav. pr. *renovataque* Vat. pr. Reg. Oxon. pr. Med. sec. Leid. sec. Exc. Gevart. et Lucens. sec. marg. Isingr. *renovataque* vel *revocataque* Pat. Reg. Oxon. sec. *scœdera* Mazar. *tempora* unus Heins. *scœcula* vel *tempora* Vat. duo, Reg. Oxon. pr. *rursus* Vat. pr.—358 *restra* Mazar. *cessat* Petav. pr. *certat* vel *cessit* Put.—359 *Non* Rottend. Med. sec. *unquam* Patav. Ambr. pr. Incert. Heins.—360 *barbariis* Fam. *taccant* Pal. Med. pr. *milia* Oisel. Leid. pr. Pat. Mazar. Med. quart. Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. a m. sec. *milia* vel *mania* Petav. pr. *lumina* Vat. pr. a m. pr. unde Heinsius conjiciebat *culmina*.—361 *cedes* Pat. *clades* Leid. sec. unus Heins.

NOTE

facta ex corno arbore satiatur, quasi ipsa hasta avide sanguinem sitiret. Esayas, c. 34. 'Gladus Domini repletus est sanguine.'

354 *Acrior interea*] Megæra facta insolentior ac violentior, quod quæ optaverat de Rufini improbitate succederent, et lascivens ac triumphans ob scelera, quæ ille patrabat.

355 *Arce*] In Aula Imperatoria:

vel in arce virtutum; ut sapientia in earundem virtutum arce esse dicitur. *Platonis ingenium in arce*, quia eminet.

357 *Sæcula*] Aurea scilicet, et Poëta per ipsius Furia os blanditur suis Principibus, dum eorum ætati ascribit sæculum aureum.

360 *Barbaricis*] Irruptionibus Hunnorum barbarorum, quos Rufinus ex-

Præbeat, et quantis epulentur cædibus hydri.
 Linque homines, sortemque meam : pete sidera : notis
 Autumni te redde plagis, qua vergit in Austrum
 Signifer. Æstivo sedes vicina Leoni 365
 Jam pridem, geminæque vacant confinia Libræ.
 Atque utinam per magna sequi convexa liceret !
 Diva refert : Non ulterius bacchabere demens.
 Jam pœnas tuus iste dabit : jam debitus ultor
 Imminet : et terras qui nunc ipsumque fatigat 370

guinis, et quanta strage serpentes mei paseantur. Desere homines, et meam hæreditatem : ascende cælum : refer te tractibus cognitis Autumni, qua parte Zodiacus inclinatur versus meridiem : domicilium fructuum Leoni æstifero vacuum est dudum, sicut et termini Libræ duplicis. Et utinam permitteretur mihi persequi te per cælum supremum. Dea Justitia respondet : O insana Megæra, haud scæves amplius. Mox iste tuus Rufinus afficietur supplicio : jam vindex justus adest, et

//////////

Palm. Cod. et Exc. Gevart. in Leidensi pr. versus 357. et 358. in margine ascripti erant.—362 *epulantur* Leid. sec. Exc. Gevart.—363 *notis* Bonon. *noctis* Vat. pr. a m. pr. Pric. a m. sec. *noctis* marg. Isingr.—364 *Autumnis* Rott. a m. pr. *tu* Reg.—366 *gelidæ cessant* Vat. duo, Isingr. marg. Morin. *geminæ* vet. Gyr. ed. Vicet. *gelidæque vacant* Exc. Lucens. sec. *gelidæque vacant* vel *gelidæ cessant* Reg. *gelidæ* vel *geminæ* Exc. Lati et Patav. rec. *Jam dudum gelidæ* v. *eglidæ* al. *cessent* Tholos. *cessent* Rott. Med. sec. Exc. Lucens. pr.—367 *connexa* ed. Claver. sed vitiose.—369 *tuus iste dabit* Vat. pr. Rott. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *dabit iste tuus* Vat. duo, Pal. Farn. Pric. Oisel. Exc. Lati. *ille* Farn. Mazæ. Tholos. Ambr. pr. cod. Pulman. *iste tres* Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. Exc. Lati. *bacchabere : clemens* Vicet.—370 *emi-*

NOTE

civerat.

362 *Hydri*] Serpentes, qui pro crinibus ex Megæra capite pendent.

363 *Sortem*] Terram quæ mihi sorte obtigit.

Notis Autumni te redde plagis] O Justitia, repete tractus Autumni tibi cognitos. Virgo quæ est inter duodecim signa Zodiaci, creditur a nonnullis esse Justitia seu Astræa, et ideo esse inter Leonem et Libram, quia ad bene judicandum opus est fortitudine, quæ per Leonem; et æquitate, quæ per Libram designatur. Autumni autem, quia Virgo, ut pote ultima signorum Æstivorum, ad Autunnum vergit.

364 *Qua vergit in Austrum signifer*] Qua Zodiacus propendet versus Austram, Meridianum ventum, hoc est versus partem Meridianam.

366 *Geminæ Libræ*] Habentis duas lances a statera jugo æqualiter dependentes. Libra forte dicitur, quia Sol in ea existens facit dies æquales. Alii legunt, *gelidæ*, quia tum aër incipit frigescere.

367 *Connexa*] Cæli convexitatem, seu curvationem.

368 *Bacchabere*] Sævies instar Bacchantum.

369 *Iste tuus*] Rufinus, per contentum.

Debitus ultor] Debitus ac destina-

Æthera, nec vili moriens condetur arena.

Jamque aderit læto promissus Honorius ævo ;

Nec forti genitore minor, nec fratre corusco :

Qui subigat Medos, qui cuspide proterat Indos.

Sub juga venturi reges : calcabitur asper

375

Phasis equo, pontemque pati cogetur Araxes.

Tuque simul gravibus ferri religata catenis

Expellere die, debellatasque draconum

Tonsa comas imo barathri condere recessu.

iste qui nunc rexat terram et cælum ipsum, non spectatur mortuus etiam in pulvere abjecto. Mox Honorius promissus sæculo huic fortunato veniet ; Honorius haud inferior patre generoso Theodosio, neque Arcadio fratre illustri ; qui Honorius vincat Medos, qui elidat hasta Indos. Reges in servitutem redigendi sunt. Phasis glaciatus proculcabitur equo ejus, et Araxes adigetur perferre pontem. Et tu, o Megæra, revincta vinculis rigidis ferri non ejicies ex terra lucida ; et habens ramos crines serpentum edomitorum, detruderis in latebras profundas Tartari. Tunc

//////////

net Vat. quart. quæ Pal.—371 moriens vili Thuan. non ulli Farn. non ulla Med. quart. Exc. Lucens. pr. nec vili vel nunc sicca Put.—372 Namque Med. tert.—373 forte Med. quart. non fratre Farn.—374 subigit Vat. pr. a m. pr. et cuspide Vat. quinque, Pal. Pric. duo Oxon. duo Leid. Exc. Læti. proterit Vat. quart. proteret Vat. quint. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti, Moret. pr. Oxon. proteget et proteret tres Vat. subigat et proterat Exc. Lucens. sec.—376 pacemque Vat. sec. reliqui pontemque. Oraxes vel Araxes Moret. pr.—377 ferro Med. quart.—379 comas quatuor Vat. Pal. Farn.

NOTÆ

tus fato vindex criminum Rufini.

371 *Æthera*] Æther est superior pars aëris, ἀπὸ τοῦ αἰθεῖν, ardere, quod a nonnullis ignis ibi reponatur. Hic sumitur pro cælo.

Nec moriens condetur] Jacebit insectus, quod ultima infelicitas esse credebatur, nec etiam vili tegetur pulvere. Virgil. 'Nos animæ viles inhumata infletaque turba.'

372 *Jamque aderit*] Quasi divinitus immissus ad liberandos homines a tali portento.

373 *Corusco*] Glorioso fratre Arcadio, illustri, et micante instar sideris.

374 *Medos*] Hi populi sunt in Asia, alias potentissimi.

Indos] Populos Orientis.

375 *Asper Phasis*] Glacie concretus fluvius: ex Armenia nascitur, alluit Colelidem, Enxinum petit: ab hoc dicuntur Phasiani.

376 *Araxes*] Fluvius rapidus Armeniæ: hodie illa pars quam alluit, dicitur *Persis* et *Parthia*.

377 *Religata catenis*] Alludit ad pacem, quam Theodosius ante obitum composuit, et qua vigente velut vincata remansit Megæra. Sic Virgilius: 'Furor impius intus Sæva sedens super arma, et centum vinctus ahenis Post tergum nodis,' &c.

378 *Expellere die*] Expellere, ex orbe lucido, ex locis, ubi dies est.

379 *Tonsa*] Victarum gentium ima-

Tum tellus communis erit : tum limite nullo 380
 Discernetur ager : nec vomere sulcus adunco
 Findetur : subitis messor gaudebit aristis.
 Rorabunt querceta favis, stagnantia passim
 Vina fluent, oleique lacus : nec murice tinctis
 Velleribus quæretur honos : sed sponte rubebunt 385

terra erit communis ; tunc campi nullis dividuntur terminis : neque ager frangetur aratro curvo : agricola latabitur spicis subito nascentibus. Querceta syllabant melle : vina exundantia fundentur undique, et lacus olei : neque splendor accersetur lanis aspersis purpura : sed greges ultro purpurascunt, pastore admirante, et per

Pric. Rott. Leid. pr. Exc. Læti. *jubas* Oxon. pr. a m. sec. ita Gesner. *uno* Leid. pr. *trudere* Vat. sec. quod Heinsio placuit ad Paneg. Olyb. et Prob. vs. 112. *claudere* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *condere* Florent. Med. sec. Petav. pr. Exc. Cod. Rhem. quod amplecti visus Heinsius, qui ascripserat sequentia. *condere*, sic et *condere lumina* pro *claudere* apud Ovid. hinc et *condita* posterioris ævi scriptoribus, de qua voce vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 21. et Salmas. p. 26. *condere funus* Capitolin. pag. 30. l. 5. Hæc Heinsius. *condere* vel *claudere* Rott. Put. *barathri longo* Ambr. pr.—380 *Tum* Reg. Oxon. pr. Petav. sec. Exc. Lucens. sec. *tunc*—*tunc* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. Exc. Læti. *communis* vel *immunis* Petav. pr.—381 *discernentur* Leid. pr. *adunco* Vat. quint. Pal. Exc. Læti et Lucens. pr. *obunco* Vat. duo, Med. tert. Oisel. Leid. pr. Ambr. sec. Petav. sec. Exc. Læti, ed. Parm. et Vicet. *abunco* Tholos. Reg. Petav. tert. *abunco* vel *adunco* Lov. *ab unco* Voss.—382 *scindetur* Med. quart. Exc. Lucens. pr. *frangetur* Leid. pr. Exc. Gevart. *messor subitis* g. Med. quart. Exc. Lucens. pr. *gaudebit messor* Pric.—383 *favis* vel *favos* Vat. pr. Med. sec. *passis* pro *passim* Rott.—384 *oleoque* Pat. *olimque* Vicet. Heinsius conjecerat *oleumque*, et provocabat ad notas in Epigr. in Jacobum mag. equit. ubi e septem Codd. legit, ‘Et tua perpetuo dolia vina fluent.’—385 *honos* tres Med. Bonon. Tholos. Lov. Ambr. sec. duo Leid. duo Petav. et totidem Heins. *honor* Vat. pr. Farn. Rott. Oisel. Exc. Læti. *ovis* Moret. sec. *honor* vel *ovis* Reg. Oxon. pr. Vat. quart. *sed ponte*

NOTE

giues tonsæ in triumpho ducebantur : et rasura crinium pœna civilis fuit. Quot olim Principes opprobrii causa rasi, et in monasterium detrusi!

Barathri] Barathrum locus Athenis profundus, et cœnosus, in quem uoxii præcipites agebantur; et inde sumitur pro Inferis seu Tartaro, in quem detruduntur improbi: *βάραθρον* apud Græcos est *fossa profunda*.

380 *Tellus communis erit*] Ut erat per sæculum aureum, cujus imagi-

nem renovandam esse ait, Imperantibus Arcadio et Honorio.

383 *Querceta*] *Sylvæ* quercibus consita. Virgilius: ‘Et duræ quercus sudabant roscida mella.’

384 *Murice*] Purpura, quæ tingitur sanguine Muricis piscis, vel liquore Muricis floris.

385 *Quæretur honos*] Lana enim purpuræ colore videtur esse honorata.

Attonito pastore greges, pontumque per omnem
Ridebant virides gemmis nascentibus algæ.

totum mare algæ viridantes emicabant, lapillis orientibus.

//////////

Var. LL. ed. Antv.—386 *portumque* Tholos. Pric. Med. quart. *positumque* Thuan.

NOTÆ

387 *Ridebant*] Gratæ et jucundæ nascentibus.
erunt videntibus, quia mixtæ gemmis *Algæ*] Alga est herba marina,

IV.

CL. CLAUDIANI

IN RUFINUM

LIBER II.

PRÆFATIO.

ARGUMENTUM.

RUFINO extincto, liber Helicon, Castaliæ aquæ a Barbaris impollutæ agnoscent Stilichonem vindicem, Musæque eum invitant ad suos cantus, exemplo Martis, audiendos.

PANDITE defensum reduces Heliconæ sorores;
Pandite: permissis jam licet ire choris.

Aperite o Musæ redeuntés Heliconem; aperite: cætus nunc possunt ingredi in

//////////

In Florentino, Mediceo quarto, et utroque Lucensi huic libro præfigitur Præfatio, quæ in aliis ante Bellum Gildonicum legitur, cum hac inscriptione, *Flavii Claudiani Lib. II. de Morte Rufini.* in Vaticano optimo, veterrimo Gyraldi, ut et Vaticano Livinei similiter hic inseritur. In Petav. sec. non est distinctio novi libri.

1 *Defessum* Faru. Var. LL. ed. Antv.—2 *demissis* Heins. Oxon. pr. Leid.

NOTÆ

1 *Defensum Heliconæ*] Helicon est Rufinum, quasi monstrum illud etiam mons Phocidis in Græcia, sacer Musis bellum indixerit, cætusque Musis, quæ sunt novem doctæ sorores, doctorum prohibuerit.
2 *Permissis choris*] Nullus est Rufinus qui prohibeat.

Nulla per Aonios hostilis buccina campos
 Carmina mugitu deteriore vetat.
 Tu quoque, securis pulsa formidine Delphis, 5
 Floribus ultorem, Delie, cinge tuum.
 Nullus Castalios latices, et præscia futi
 Flumina polluto Barbarus ore bibit.
 Alpheus late rubuit, Siculumque per æquor
 Sanguineas belli retulit unda notas. 10
 Agnovitque novos absens Arethusa triumphos;
 Et Geticam sensit, teste cruore, necem.
 Immensis, Stilichon, succedant otia curis,
 Et nostræ patiens corda remitte lyrae.

hunc Heliconem. *Tuba nulla inimica prohibet clangore sinistro versus per agros Aonios. Tu etiam, o Apollo, Delphis tutis, timore fugato exorna sertis liberatorem tuum Stilichonem. Nemo barbarus ore profano potat liquores Castalios, et aquas inspirantes futura. Alpheus undique tinctus est, et aqua per mare Siciliae ostendit signa sanguinolenta praelii: atque Arethusa remota cognovit victorius recentis, et ex testimonio sanguinis animadvertit eadem Getarum. O Stilicho, quies sequatur*

præmissis Rott. Florent. Med. sec. Colin. permistis Pat. Ceteri omnes melioris notæ, Exc. Lucens. Ald. ed. Parm. et Vicet. permistis. Heinsius pro licet legit libet, choris vel rotis Vat. pr. choris vel comis Florent.—4 vetat vel canat Vat. pr.—5 Te quoque Mazar.—6 Delia Pal. Dele recinge Exc. Lucens. sec.—7 facti ed. Parm.—8 bibit Oisel. Moret. Thuan. Pric. bibit Exc. Lucens. pr. bibet reliqui magno numero, Exc. Gevart. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet.—10 ore vel unda Put.—11 Admoritque Rott. Agnoscitque Pal. Med. pr.—12 Et Geticam vet. Gyr. Vat. Liv. Florent. duo Med. unus Heins. Exc. utriusque Lucens. Gildonis duo Oxon. duo Heins. totidem Med. et Vat. Farn. Rott. Pric. Vicet. Isingr. Et Geticam vel Gildonis Vat. pr. Pric. in ed. Antv. Plant. Heinsius notaverat seqq. ‘Gildo interfectus in Sicilia. Gyrald. locum male intellexit.’ sentit Thuan.—13 Stilicho Vat. pr. succedent Pal.

NOTÆ

3 *Aonios*] Aonia pars est montana Bœotia, Musis sacra.

Nulla buccina carmina vetat] Hoc est, nullum bellum vexat doctos.

5 *Delphis*] Urbs hæc est ad radicem Parnassi, Apollinis oraculo celebris.

6 *Ultorem*] Stilichonem.

Delie] Apollo Delius appellatur a Delo maris Ægæi insula, in qua natus est.

7 *Castalios*] Castalius fons est ad radicem Parnassi, Musis sacer. Dicitur a Castalia, quæ Apollinem fingens, in hunc fontem conversa est.

Præscia futi flumina] Quæ inspirant fatum, seu futurorum notitiam: nam ‘fatidici vates.’ Ansonius.

9 *Alpheus*] Fluvius Elidis in Græcia, sed qui per secretos maris meatus pervenit ad fontem Arethusam in Sicilia. Unde utriusque amores celebrantur a Pœtis.

11 *Absens Arethusa*] Hæc Dea fontis cognominis cognovit absente se, et forsitan Alpheum amatorem invivente, relatas esse a Stilichone novas victorias de Getis, in Græcia, idque iudicavit ex strage et fuso sanguine.

Nec pudeat longos interrupuisse labores, 15
 Et tenuem Misis constituisse moram.
 Fertur et indomitus tandem post prælia Mavors
 Lassa per Odrysias fundere membra nives;
 Oblitusque sui, posita clementior hasta,
 Pieriis aures pacificare modis. 20

labores infinitos, et relaxa animum audiens citharam nostram. Neque erubescas interpellavisse magna opera, et dedisse Camænis tantulum temporis. Etiam Mars invictus dicitur post bella demum prosternere corpus suum fatigatum per glaciem Thraciæ, et immemor feritatis suæ, mitior lancea deposita, demulcere aures cantibus Pieriis.

//////////

Pric. et cod. Barth.—14 *corda remitte* vel *carmina mitte* Florent. *carmina nostra* Rott. *verba* vel *membra* Oxon. sec. unus Heins.—15 *Non* Pric. *Ne* Vat. quint. Pal. Put. Thuan. Med. pr. Ambr. sec.—16 *Misis tenuem* Heins. Oxon. pr. *continuisse* Med. quart. Exc. Lucens. pr. *instituisse* Med. pr. Pal.—18 *Lapsa* Med. pr. *Odrysias* Vet. Gyr. Med. quart. et unus Heinsii. *Othrysius* al. *Otrisius* duo Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *verba* pro *membra* Oxon.

NOTÆ

14 *Nostræ patiens*] *Patiens* lyram *Odrysia*.
 nostram resonare. 20 *Pieriis modis*] *Cantibus* Musarum, quæ *Pieriæ* dicuntur a *Pieria* regione *Macedoniæ* ipsis sacra.

=====

V.

CL. CLAUDIANI IN RUFINUM LIB. II.

ARGUMENTUM.

THEODOSIO mortuo, Stilichone orbis tutore, Rufinus pergit orbem vexare, Europam et Asiam vastat per Getas accitos: ipsa Constantinopolis timet: ipse sceleribus et cæde, hostiumque colloquio gaudet. Orbis implorat opem Stilichonis; hic cum variis populis pergit ad Orientem. Barbari timent, Rufinus exanimatur, mox criminatur Stilichonem, et ab Arcadio mandata obtinet, quibus dimittat Stilichonem; hic dolet, queritur de Rufino; milites fremunt, querunturque, Rufinum execrantur, vindictam ardentes devovent se Stilichoni, quo tamen recedente, Rufinus exultat, sibi que promittens imperium, parat convivia, sceleratis plaudentibus: hinc somnio delusus largitur aurum. At milites hunc de sceptro, nou de periculo cogitantem adoriuntur,

capiumt, occidunt, lacerant, caput praefigunt in hasta, manum avulsam circumferunt. Ipse detruditur ad Inferos suppliciiis omnibus a Rhadamantho cruciandus.

JAM post edomitas Alpes, defensaque regna
Hesperiae, merita complexus sede parentem
Auctior adjecto fulgebat sidere mundus;
Jamque tuis, Stilichon, Romana potentia curis,

Jam post Alpes subactas, et conservatum Imperium Occidentis, caelum cohonestans loco digno patrem Theodosium, micabat honorabilius, addito astro novo: et jam, o Stilicho, Imperium Romanum, et fastigium mundi traditum est curis tuis.

1 *Alpes* Exc. Laeti, regnis Med. sec. a m. sec.—2 *media* Leid. sec. Heins. Exc. Gevart.—3 *Altior* Rott. Heins. *Aptior* Bonon. Tholos. Oxon. sec. Med. tert. Petav. tert. Var. LL. ed. Antv. a m. pr. *Auctior* vel *Aptior* Exc. Laeti, *Junctior* Oisel. *Auctior* vel *Junctior* Put. *actior* Exc. Voss.—4 *Stilichon* Petav.

NOTE

1 *Alpes*] Montes inter Italiam Galliamque, quos cum Arbogaste Gallo Principe occupaverat Eugenius Grammaticus, qui se pro Imperatore gerebat, et cui sic scripsit S. Ambrosius, 'Imperatori Eugenio.' At hic cum suo Arbogaste a Theodosio victus est.

Regna Hesperiae] Quae sunt versus Occidentem, habita ratione Romae. Hesperus est stella Occidentalis: unde Hesperium dicitur, quod est Occidentale.

2 *Merita sede*] Ob virtutem, ejus velut gradibus Heroës in caelum ascendunt.

Complexus] Velut filium, cui debetur haereditas.

3 *Auctior mundus*] Caelum magis auctum et honoratum micabat addito novo sidere, Theodosio scilicet: alludit ad Julium Caesarem, qui post obitum creditus vulgo est in astrum esse mutatus. Addendum est quosdam Philosophos censuisse Heroum animas e stellis oriundas, ad stellas redire. Porro hic Theodosium canit Apotheosi donatum, seu relatum inter superos: qui honos etiam Or-

thodoxis Imperatoribus delatus est, ut patet ex nummo, ubi relata Principis effigies cum inscriptione, 'Divus Constantinus;' altera facie ipse quadrigis invectus ad caelum videtur exsurgere, manum manui caelesti porrigens. Ceterum ut scias qualis fuerit Theodosius, audi S. Ambrosium de ipso loquentem: 'Manet in lumine Theodosius, et sanctorum caetibus gloriatur: ibi Gratianum complectitur: dies diei eruetat verbum.' Deinde agens de Maximo et Eugenio ait: 'Nox nocti indicat scientiam.'

4 *Stilichon*] Decedens Theodosius Rufinum Arcadio Imperatori Orientis tutorem dedit, Stilichonem Honorio Imperatori Occidentis. Claudianus vero uni Stilichoni omnia ait esse commissa, quia noverat hoc cum affectare; et hanc fuisse Theodosii mentem populus credebat. Immo et Zosimus, et S. Ambrosius id memoriae prodiderunt. Utimus de Theodosio sic loquitur: 'Nihil habebat novum, quod conderet, qui filiis totum dederat, nisi ut eos praesenti commendaret parenti, id est Stilichoni.'

Et rerum commissus apex: tibi credita fratrum 5
 Utraque majestas, geminæque exercitus aulæ.
 Rufinus (neque enim patiuntur sæva quietem
 Crimina, pollutæque negant arescere fauces)
 Infandis iterum terras accendere bellis
 Inchoat, et solito pacem vexare tumultu. 10
 Hæc etiam secum: Quanam ratione tuebor
 Spem vitæ fragilem? qua tot depellere fluctus
 Arte quædam? premor hinc odiis; hinc milite cingor.
 Heu! quid agam? non arma mihi, non Principis ullus
 Auxiliatur amor: matura pericula surgunt 15

Majestas Fratrum amborum demandata est tibi, et agmina Regiæ duplicis. Rufinus (etenim scelera atrociora non permittunt requiem, et guttur infectum recusat siccescere) Rufinus incipit rursus orbem inflammare præliis nefariis, et turbare pacem seditionibus consuetis. Quin et Rufinus ait talia verba secum: Quonam modo conservabo spem debilem vitæ meæ? qua industriâ possim avertere tot tempestates? hinc obruor invidia, inde obsideor a militibus. Ah! quid faciam? non cohortes opitulantur mihi, non ulla benevolentia Imperatoris. Discriminu subita

sec. Exc. Læti a m. sec. Stilico Vat. sec. Rott.—5 condita Exc. Voss.—6 exitus Vicet.—7 Rufinus Vat. quart. Ruffini Tholos. scæva Var. LL. e marg. Parm. nec enim Pal. Pric. Rott. Put. Pat. Ambr. pr. et tres Med.—8 pollutasque Moret. pr. pollutæque vel pollutasque Reg. avidæque v. avidasque Oxon. mansuescere Med. tert. Petav. tert.—9 terrasque Lov. flammis Reg. Ambr. pr. Oxon. terris Leid. duo. b. accendere t. Ms. Palm. et Barth.—10 subito Med. sec. turbare Pric. Thuan. Mazar. Petav. tert. Exc. Lucens. pr. vexare tres Vat. Pal. Farn. Put. Reg. Patav. pr. dno Oxon. et Leid. Med. duo, ambo Moret. Lov. Bonon. tres Ambr. duo Heins. Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. et ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. turbare vel vexare Rott. Thol. Exc. Læti.—11 fecit pro secum Florent. Quanam vel Qua nunc Oisel.—14 nec Principis Pric. Med. quart. Exc. Lucens. pr.—16 impositis Exc. Læti, Ald.

NOTE

5 *Rerum apex*] Fastigium, sen supremæ dignitates utriusque Imperatoris tibi commissæ sunt.

Fratrum] Arcadii et Honorii; et utriusque aulæ, Constantinopolitanæ in Oriente, et Romanæ in Occidente. Quanquam nonnulli dicunt Arcadium viginti annos natum, non opus habuisse tutore.

8 *Arescere fauces*] 'Ut fera quæ gustatum semel sanguinem semper sitit.' S. Hieronymus. Semper fauces madescent cruore, ac proinde recusant arescere.

10 *Tumultu*] Tumultus dicitur, qua-

si timor vel tumor multus. Dicitur proprie de bello Gallico aut Italico.

12 *Spem vitæ fragilem*] Vitæ spem, quæ est exigua, caduca, et fragilis ut vitrum.

Fluctus] Mala ingruentia, et fluctuum ac tempestatis instar, obruentia.

13 *Odiis*] Principis, procerum, populi: nec mirum est sic invisum esse hominem avarissimum.

15 *Matura pericula*] Parata cadere, ut pomum nempe maturum subito cadit, ita et pericula subito casura sunt in caput Rufini.

Undique, et impositi radiant cervicibus enses.
 Quid restat, nisi cuncta novo confundere luctu,
 Insontesque meæ populos miscere ruinae ?
 Everso juvat orbe mori : solatia leto
 Exitium commune dabit : nec territus ante 20
 Discedam. Cum luce simul linquenda potestas.
 Hæc fatus, ventis veluti si fræna remittat
 Æolus, abrupto gentes sic objice fudit,
 Laxavitque viam bellis : et ne qua maneret
 Immunis regio, cladem divisit in orbem, 25

imminent undequaque, et gladii collo minantes fulgent. Quid superest nisi perturbare omnia calamitate luctuosa, et permiscere gentes innocentes cum exitio meo. Lubet perire, mundo labefactato; perniciës communis omnibus præbebit consolationem morti meæ: neque prius ego metu percussus obibo: deserenda est potentia una cum vita. Locutus hæc verba Rulinius, seu Æolus laxet habenas ventis, ita fractis obstaculis turbarit populos, et aperuit iter præliis: ac ne quis tractus remaneret expertus belli, partitus est stragem in oppida, et

//////////

ed. Parm. Vicet. Junt. Colin. omnes Leid. pr. Exc. Luc. pr. enses vel omnes Reg. Oxon. pr. imbres Med. sec. a m. pr.—17 mihi pro nisi Pal. succendere Med. tert. luctu vel fluctu Vat. quint.—19 everso Med. quart. destructo Exc. Lucens. pr. fato Mazar. et Heins.—21 Decedam Petav. pr. Isingr. Discendam Leid. pr. a m. pr. Discedam quatuor Vat. Farn. Pric. Rott. Oisel. Decedam vel Discedam Exc. Læti. Heinsius conjiciebat *Discendam*.—22 fatur Moret. pr. veluti ventis Farn. Pric. Rott. Oisel. resolcat Vat. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec.—23 sic gentes Pric. fundit Vat. quart. Reg. Petav. pr. Exc. Lucens. pr. marg. Morin.—25 demisit Bonon. Ambr. sec. dimisit duo Vat. Lov. Leid. pr. Pal. Farn. Oisel. duo Med. item Heins. totidem Petav. Reg. Moret. sec. Mazar. Tholos. Ambr. tert. Ald. Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. Vicet. divisit Florent. Med. sec. Pat. Ambr. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. demisit vel divisit Oxon. sec. divisit vel dimisit Oxon. pr. Vat. quint. Petav. pr. Moret. pr. et Exc. Læti, demisit, dimisit, vel divisit Put. orbem quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Med. quart. Exc. Læti et Lucens. pr. Vien. et Isingr. urbis Exc. Lucens. sec. urbes vet. Gyr. Heinsius ad firmandam lectionem *divisit* ascripserat: *divisit*, sic ‘dividere equos factionibus’ Capitolin. in Gordianis p. 152. et ‘porcellum dividere per triduum’ Spartian. in Didio Juliano p. 61. l. 22. et ‘congiarium populo dividere’ Capitolin. in Marco Antonio p. 32. l. 11. sic idem in

NOTE

16 *Impositi enses*] Exemplo Damoclis, ‘Districtus ensis cui super impia Cervice pendet,’ &c. Horatius.

19 *Everso juvat orbe mori*] ‘Incendium ruina restinguere,’ ut jactabat Catilina apud Sallustium.

23 *Æolus*] Filius Hippotæ, Dens

ventorum creditus ab antiquis, quod ex fumo Strongyles insulæ ventos futuros prænosceret; vel quod Astrologiam, et præsertim ventorum naturam, calleret.

Fudit] Confudit, perturbavit.

Disposuitque nefas. Alii per terga ferocis
 Danubii solidata ruunt, expertaque remos
 Frangunt stagna rotis: alii per Caspia claustra,
 Armeniasque nives, inopino tramite ducti,
 Invadunt Orientis opes. Jam pascua fumant 30
 Cappadocum, volucrumque parens Argæus equorum.
 Jam rubet altus Halys: nec se defendit iniquo
 Monte Cilix. Syriae tractus vastantur amœni:
 Assuetumque choris, et læta plebe canorum,

distribuit scelera. Hi irrupunt per dorsum glaciatum Istri furentis, et rumpunt curribus aquis ante tentatas remigiis: illi per aditus Caspios, et per nives Armeniæ, conducti semita improrisa, irruunt in Imperium Orientis. Jam prata Cappadociæ fumant strage, et Argæus pater equorum celerrimorum. Jam Halys profundus rubescit cæde: neque Cilix tutatur se culmine abrupto: gratæ regiones Syriæ diripiuntur, et equus inimicus calcat Orontem inertem, et consuetum chorcis, et

Gordianis: 'Illos sane xx. senatus ad hoc creaverat, ut divideret his Italicas regiones contra Maximinum pro Gordianis tuendas' p. 156. et sæpe.—26 *Impositaque Tholos. ferocis* Vat. sec. *feroces* Tholos. tamen *ferox Rhodanus* Cons. Manlii vs. 53. nisi ibi legendum *ferax*. alibi, 'Subvectæ Rhodano Tiberina per ostia classes Nec prius inventas Araris tibi donat aristas.' Heinsius ad oram Lugd. edit. 1548.—27 *remis* Florent. Thuan. Pat.—28 *castra* Pat. Moret. sec. a m. pr. *lustra* marg. Isingr.—29 *limite* Pric.—31 *Egenus* Lov. a m. pr. *equarum* Vat. sec. Oisel. *aquarum* Oxon. pr. a m. pr.—32 *intus Alis* Oxon. pr. *Alis* Leid. sec. Exc. Gevart. *alis* Vicet. Leid. Lovan. *intus* vel *altus* Vat. quint. *intus* Vat. duo, et totidem Med. Lov. Pat. Tholos. Pal. Farn. Oisel. Reg. Mazar. duo Petav. ambo Moret. duo Ambr. Leid. pr. et unus Heinsii, qui inde conjiciebat *Indus*.—33 *amœnæ* legit idem Heinsius, qui et post *canorum* versum deesse suspicatur. *montes* pro *tractus* marg. Isingr.—34 *sonorum* Pric. Leid. *phabe* marg. Morin. et *lotæ* Var. LL. ed. Antv. a m.

NOTÆ

26 *Disposuitque nefas*] Constituit ut scelus suum, seu bellum nefarium a se excitatum, una cum cladibus a Getis, a se accitis, spargeretur per provincias et urbes omnes.

27 *Danubii*] Seu Istri: fluvius est maximus Europæ: oritur ex vico Vittembergensi: se exouerat in Pontum Euxinum.

28 *Caspia claustra*] Aditus Caspiæ regionis, Caspio mari vicinæ: claustra alii vocant κλειδας, *claves*, regni alicujus.

29 *Armeniasque nives*] Armenia regio est Asiæ.

30 *Orientis opes*] Id est, Imperium Orientis. Virgilius: 'inclementia

Divum Has evertit opes, sternitque a culmine Trojam.'

31 *Argæus*] Mons Cappadociæ equorum pernecitate celebris: Cappadocia porro, regio Asiæ minoris versus Pontum, optimis et pascuis et equis abundat.

32 *Halys*] Fluvius ex Tauro monte nascens: alluit Cappadociam, Syriam, Paphlagoniam.

Iniquo] Difficili, salebroso, arduo, abrupto.

33 *Cilix*] Taurus mons Ciliciæ, quæ est in Asia minore.

Syriæ] Hæc est regio Ciliciæ contermina.

34 *Assuetumque choris*] Syri, et præ-

Proterit imbellem sonipes hostilis Orontem. 35
 Hinc planctus Asiæ: Geticis Europa catervis
 Ludibrio prædæque datur, frondentis adusque
 Dalmatiæ fines: omnis qua mobile Ponti
 Æquor, et Hadriacas tellus interjacet uudas,
 Squalet inops pecudum, nullis habitata colonis, 40
 Iustar anhelantis Libyæ, quæ torrida semper
 Solibus humano nescit mansuescere cultu.
 Thessalus ardet ager: reticet pastore fugato
 Pelion: Emathias ignis populatur aristas.
 Jam plaga Pannoniæ, miserandaque mœnia Thracum, 45

*resonantem populo gaudente. Inde fletus Asiæ nascuntur: Europa permittitur
 irrisioni et rapinæ cohortium Geticarum, usque ad terminos Dalmatiæ sylvosæ: tota
 terra, quacumque porrigitur inter fluentes aquas Ponti Euxini, et mare Hadriaticum,
 desolata est, et spoliata gregibus, non culta agricolis ullis, in speciem Libyæ arden-
 tis, quæ perpetuo adusta caloribus, non potest mitescere cura humana: campi Thes-
 sali incenduntur bello: Pelion silet pastoribus expulsis: flamma consumit spicas
 Mæcedonicas. Jam regio Pannoniæ, et urbes Thraciæ, et terræ Mysorum erant*

pr.—36 *Hic* Vat. quint. *cultus* Med. tert. forte *luctus*. *Geticisque* Ambr. pr. *Geticisque* vel *gentisque* Exc. Læti. *catenis* Exc. Læti m. pr. *cathenis* Thuan. *severis* Ambr. pr. *Geticisque* *Europa* *severis* Lov.—37 *prædaque* Junt. Ald. Co-
 lin.—38 *Dalmatiæ* quatuor Vat. Farn. Petav. pr. *Dalmotiæ* *fines* omnes Lov.
 quæ Farn. vet. Gyr. Mazar. Thuan. ambo Moret. Petav. pr. Ambr. tert. Leid.
 pr. a m. sec. *Ponti* vel *Poli* Moret. pr. Barth.—39 *Actiæ* marg. Morin.
Adriacas tres Vat. Farn. *intericet* Moret. sec. a m. pr. *Hadriacis* *undis* Tholos.
 —41 *anhelantis* Var. LL. ed. Anty. Voss. Leid. *anclantis* *libræ* Cod. Barth.—
 43 *culture* Med. tert.—45 *Nam* Oisel. Pat. Thuan. Petav. tert. et sec. a m.
 pr. Moret. sec. Med. tert. Exc. Lucens. sec. Voss. et Var. LL. ed. Anty.

NOTE

sertim cives Antiochiæ, quam irrigat
 fluvius *Orontes*, choreis et cantibus
 sæpius indulgebant.

36 *Hinc*] Ex hoc bello, quod Ru-
 finus excitavit.

Geticis] Omnes ejusmodi populi
 non satis cogniti sub vocabulo Getarum
 sæpius significantur.

38 *Dalmatiæ*] Hæc regio est ad
 oram maris Adriatici.

39 *Hadriacas*] Vel Adriaticas, sic
 dictas ab urbe Adria.

41 *Anhelantis Libyæ*] Ardentis, æs-
 tu fatiscentis, et præ nimio calore
 reddentis homines ita anhelos, ut vix

Delph. et Var. Clas.

respirare possint. Libya est regio
 Africae siticulosa, arenosa, et ideo
 inculta.

44 *Pelion*] Hic mons seu spelæum
 Thessaliæ in Græcia miris pastorum
 cantibus personabat.

Emathias] Græciæ regio Emathia
 est, dicta ab Emathione Rege, fratre
 Memuonis: appellatur Macedonia.

45 *Pannoniæ*] Hæc est lata Europæ
 regio, quam a Germania Danubius
 separat.

Thracum] Thraces populi Græciæ
 vicini; immo a quibusdam in ipso
 Græciæ limine repositi.

Claud.

K

Arvaque Mysorum ; jam nulli flebile damnum,
 Sed cursus sollemnis erat, campusque furori
 Expositus, sensumque malis detraxerat usus.
 Heu heu, quam brevibus pereunt ingentia fatis !
 Imperium tanto quæsitum sanguine, tanto
 Servatum, quod mille ducum peperere labores,
 Quod tantis Romana manus contexit annis,
 Proditor unus incers angusto tempore vertit.

50

Urbs etiam, magnæ quæ dicitur æmula Romæ,
 Et Chalcedonias contra despectat arenas,

55

deplorandæ: jam jactura nemini lacrymabilis, sed incursiones erant ordinariæ, et agri objecti rabiei hostium, ac consuetudo ademerat sensum in damnis. Heu! res magnæ quam levi ruunt casu! unus Rufinus, perfidus, ignavus, pessumdat brevi momento sceptrum comparatum tanto cruore, conservatum tanto cruore, quod facta mille Ductorum acquisiverunt, quod per tot sæcula Romana potestas contexit. Urbs quoque quæ fertur fuisse rivalis Romæ ingentis, ac quæ situ est contra arenas

~~~~~

Nec non Pann. alt. Leid. duo Vat. Petav. pr. *Jam* vel *Nam* Oxon. pr.—46 *Mæsurum* Tholos. *Mesorum* Vat. quart. Med. sec. *Mysorum* vel *Mæsurum* Exc. Læti, *missorum* Voss. *non ulli* Vat. quart. Exc. Lucens. pr.—48 *sensusque* Pric. Oisel. Pat. Thuan. Mazar. Florent. et unus Heins. *malis* Vat. sec. Put. Florent. Mazar. Med. quart. et sec. a m. pr. Lovan. Exc. Lucens. pr. *malis* Exc. Lucens. sec. *sensusque malus* Rott.—49 *Heu heu* præstantiores magno numero, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *Heheu* Mazar. Leid. sec. Petav. duo. Ald. *heu* al. ut Gesner. *fatis* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *caussis* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti, quæ et *fatis* vel *curis* a m. sec.—51 *jungere* Leid. pr. Oxon. *jungere* vel *peperere* Reg.—52 *armis* Vat. quint.—54 *ducitur* Vat. pr. Exc. Lucens. pr.—55 *Quæ Chalcedonias* Petav. tert.

NOTÆ

46 *Mysorum*] Mysia regio est minoris Asiæ ad Hellespontum. Strabo constituit etiam *Mysos* in Europa in confinio Pannoniæ ad Danubium, putatque *Mysos* Asiaticos ab his nomen et originem traxisse. Sed hos Plinius non *Mysos* sed *Mæsos* appellat. Unde in hoc Claudiani loco nonnulli legunt *Mæsurum*.

47 *Solennis*] Incursio Barbarorum ordinaria, et assueta, fiebat veluti cum pompa et cærimonia, non furtim, sed palam et publice, ut solenne quidpiam. Et populi his malis ferendis jam erant assuefacti.

48 *Sensumque malis detraxerat usus*] Occalluerat jam omnium patientia,

et consuetudo, quæ est altera natura, effecerat, ne mala amplius sentirentur.

52 *Contexit*] Multas scilicet urbes et provincias in unum velut corpus imperii contexit, atque conjunxit.

53 *Vertit*] Non evertit tamen Rufinus, sed evertere tentavit, ut ipse velut denuo excitaret, atque in suo opere triumpharet, regnaret.

54 *Urbs etiam*] Constantinopolis, quæ non solum æmula, sed et postea victrix fuit Romæ, et altera Roma dicta.

55 *Chalcedonias*] Chalcedon, hodie *Scutari*, secundum aliquos; urbs olim erat ea parte Asiæ ad Bosphorum

Jam non finitimo Martis terrore movetur,
 Sed propius lucere faces, et rauca sonare
 Cornua, vibratisque peti fastigia telis
 Aspicit. Hi vigili muros statione tueri,
 Hi junctis properant portus munire carinis. 60
 Obsessa tamen ille ferus lætatur in urbe,
 Exultatque malis; summæque e culmine turris
 Impia vicini cernit spectacula campi.
 Vinetas ire nurus: hunc per vada proxima mergi
 Seminecem, hunc subito percussum vulnere labi, 65
 Dum fugit: hunc animam portis efflare sub ipsis:
 Nec canos prodesse seni, puerique cruore

Chalcedonis, jam haud concutitur timore ricino belli, at videt proxime tædas fulgere, et tubas raudas resonare, et cubina turrium percuti jaculis contortis. Hi festinant defendere mœnia excubiis vigilantibus, illi corroborare portus navibus catenatis. Attamen barbarus ille Rufinus gaudet in urbe oppugnata, et triumphat calamitatibus; et ex culmine arcis altissime aspicit spectacula nefaria agri finitimi: aspicit nurus incedere catenatas; aspicit hunc seminecem submergi in aquas propinquas; illum, dum effugit, appetitum plagam repentina concidere; hunc reddere animam sub portis ipsis; neque canitiem juvare senes; et gremium matris repleti sanguine infantis. Gaudium infinitum et sæp jocus afficit Rufinum: una tristitia morct hominem,

Calcedonias Vicet. Ald. Isingr. al.—56 *moreri* conjiciebat Heinsius pro *movetur*.—57 *propius* Pat. *propius* Tholos. *pocius* vel *propius* Vat. pr. *propius* vel *propias* Moret. pr. *sed propius sonare faces* Leid. sec. *rauca sonore cornua* Moret. sec.—59 *hic* Vat. sec. *hi* Pat. Tholos. Ambr. sec. Put. duo Petav.—60 *muros pro portus* Thuan. *portas* Exc. Voss. *murare* Leid. sec. Exc. Gevart. *catenis pro carinis* legit Heinsius, qui ascripserat locum Ammian. Lib. xxvi. p. 319. ed. Lindenbr. sub finem: alia tamen manu notatum erat, *male*; vid. Barth.—61 *ferox* unus Hcins.—62 *summaque* Vat. pr. quod maluit Heinsius. *summoque* al. ita Gesner. *e culmine* vet. Gyr. Vat. Livin. *ex culmine* Vat. pr. *a culmine* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti.—63 *spectat* Tholos. Petav. pr. cod. Delr. *certamina* Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *certamina* vel *spectacula* Vat. sec. Put. *spectat certamina* Vat. quart. et quint. marg. Morin. *spectacula* Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. Isingr.—64 *victas ire manus* Oisel. *junctas* vel *vinctas* Put. *victus* Med. quart. Ambr. pr. Leid. sec. Exc. Gevart. *vinctas* Oxon. sec. *manus* duo Med. duo Petav. Bonon. Tholos. Mazar. Pat. Ambr. tert. Ald. et Exc. Schott. *domus* Ambr. pr. Sched. Gud. *nurus* vel *manus* Vat. quint. Florent. Put. Exc. Læti. *vinctus nurus* vel *victas manus* Oxon. pr. *in vada* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *cerula* Oisel. Vat. pr. et sec. *vaga* Vat. duo. *vada* vel *vaga* Vat. pr.—65 *Seminecem*, Lov. Vicet. Parm. Ald. *percussum* tres Vat. Pal. *percussam* Med. tert. *convulsam* Pric. a m. pr.—66 *hic* Med. quart. *spirare* Florent. Rott. Thuan. Med. sec. Leid. sec. Exc. Gevart. et Cod. Rhem. ed. Parm. *spirare* vel *efflare* Oxon. pr. Exc. Læti. *efflare animam* ex Capitolin. p. 34. l. 23. probat Heinsius.—67

NOTE

Thracinm, e regione Byzantiæ seu junctis ac catenatis navibus, ne hostis Constantinopolis. propius accedat.

57 *Faces*] Tædas ardentes hostium.

63 *Spectacula*] Aspicit nimirum cer-

60 *Portus munire carinis*] Simul

tamina impia, et mala omnia, quæ

Maternos undare sinus. Immensa voluptas,
 Et risus plerumque subit: dolor afficit unus,
 Quod feriat non ipse manu: videt omnia late 70
 Exceptis incensa suis, et crimine tanto
 Luxuriat, carumque sibi non abnuat hostem.
 Jactabatque ultro, quod soli castra paterent,
 Sermonumque foret vicibus permissa facultas,
 Egregii quoties exisset fœderis auctor. 75
 Stipatur sociis; circumque armata clientum
 Agmina privatis ibant famulantia signis.

quod non ipse percipiat sua dextera: spectat undique cuncta combusta, præter sua bona, et lascivit tantis sceleribus, neque negat hostes esse jucundos sibi. Ac sponte gloriabatur, quod castra hostium panderentur sibi uni, et potestas congressuum concessa esset vicissim, quotiescumque ipse creditur comitatus sociis, conciliator futurus fœderis illustri: et ceteræ armatæ clientum circum incedebant, obediens vexillis privatis. Ipse

//////////

Non Med. quart. unus Heins. Exc. Lucens. pr. puerique Vat. sec. puerumque Pal. Thuan. Mazar. Med. pr. duo Ambr. unus Heins. Sched. Gud. cruorem Reg. cruore vel cruorem Put.—68 *fedare* Vat. sec. Pal. Oisel. Thuan. Mazar. Med. pr. unus Heins. Ambr. pr. Sched. Gud. *nudare* Pat. Thuan. *nudare* vel *fedare* Put. *undare* vel *fedare* Moret. pr. *undante* Farn. Heinsius conjiciebat, ‘puerique cruore Maternos fedante sinus.’—69 *In risus* Med. sec. *rursum* Exc. Gevart. *rursus* Leid. *populumque* pro *plerumque* Rott. Var. LL. ed. Anty. *Et rursum pl’umque* Leid. sec. *inficit* Pric. a m. pr. Thuan. Mazar. Exc. Cod. Rhem. *afficit* vel *efficit* Oxon. pr. *inficit* et emend. *efficit* Put.—70 *faciat* Med. tert. *esse manus* Exc. Læti.—71 *Exceptis* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *Præceptis* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Præcipitis* Tholos. *intenta* Med. sec. a m. pr.—72 *casumque* pro *carumque* Tholos. *abnuat* Vat. pr. vet. Gyr. Reg. Oxon. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *abnegat* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Pat. Ambr. duo et Exc. Læti. *abnegat* vel *abnuat* Pet. Oxon. sec.—73 *quod soli* duo Med. Reg. Put. Thuan. Mazar. Lov. Petav. tert. unus Heins. duo Oxon. totidem Leid. ambo Moret. Exc. Lucens. pr. Ald. et ed. Viet. *soli quod* Vat. sec. Rott. Exc. Læti. *paterent* vel *parabant* Reg.—74 *Sermonisque fuit* id. Reg. *commissa* Farn. incert. Heins. *concessa* vel *permissa* Put. *facultas* Vat. pr. vet. Gyrald. et Exc. Lucens. sec. *potestas* alii ut Gesner.—75 *actor* duo Med. Heinsius conjicit *ictor. funeris* marg. Isingr.—76 *Stipatur* duo Leid. Mazar. Vat. Livin. Isingr. *Stipatus* Tholos. *Stipatus* tres Vat. Pal. Farn. Pric.

NOTÆ

suscitaverat. Sic Nero ex turri Mæcænatiana Romæ incendium a se excitatum cernere gestiebat.

71 *Exceptis suis*] Villis, quod argumentum erat Rufinum cum hostibus fecisse fœdus, quod præter ejus villas omnia incenderentur. Secus alias de Fabio judicatum est, cujus agrum, incensis aliis, Annibal invidiose serva-

verat, eum ut Romanis suspectum redderet.

75 *Fœderis auctor*] Quoties mittentur ad fœdus persuadendum, faciendum.

76 *Clientum agmina*] Quod nimiam arguit hominis potentiam, cum stipatus clientibus incedat, quo more principes incedebant.

Ipsè inter medios, ne qua de parte relinquat
 Barbariem, revocat fulvas in pectora pelles,
 Frænaque, et immanes pharetras, arcusque sonoros 80
 Assimulat, mentemque palam testatur amictu.
 Nec pudet Ausonios currus, et jura regentem,
 Sumere deformes ritus, vestemque Getarum :
 Insignemque habitum Latii mutare togæque

Rufinus, in medio, ne aliquatenus omittat morem Barbariorum, retrahit pelles fulvas in gremium, et inicitur habenas, et pharetras ingentes, et arcus stridentes, et publice ostendit animum veste. Neque homo duccens currum, et leges Italiae, erubescit usurpare turpem consuetudinem, atque indumenta Getarum. Ac leges impulse permutare vestes illustres Italiae, dolent victa a iudice peltito. Quae facies populi tum

//////////

Oisel. Exc. Læti. *armenta* vet. ed. Parm. et Exc. Læti, in quibus et *fabulantia* a m. pr.—78 *maneret* Exc. Voss.—79 *pectora* Vat. pr. Oisel. Leid. pr. Vat. Livin. Petav. pr. Exc. Læti, *pectore* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Isingr. ita Gesner. *corpora* Rott. Med. sec. *corpore* Florent. Heinsius ascripserat: 'peregrinos habitus sumere probrosus olim.' Lamprid. in Commodus, p. 49, 12. Casaub. p. 96.—80 *pharetras* vel *phaleras* Oxon. pr.—81 *Assimulat* omnes fere scripti, Exc. Lucens. pr. et Læti, ed. Parm. et Vicet. *menteque* Leid. sec. *satis* Florent. Rott. *satis* vel *palam* Med. sec. *proclamat amictu* Exc. Lucens. sec. *amictu* vet. Gyr. *amictus* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti, *amictus* vel *amictu* Oxon. pr.—82 *Ne Rott. Non Thnan.* Mazar. Moret. sec. duo Ambr. *Nec* vel *Nil* Oxon. pr. *cursus* Tholos. *cultus* Vat. sec. *bella* Put. a m. pr. *Jura tuentem* Leid. sec. Exc. Gevart. ad vulgatam tuendam ascripserat Heinsius locum Lib. II. in Eutrop. 313. et Zitzman. not. in Rutil. p. 68. *nec jura* Incert. Heins. *tenentem* Ms. Pulman.—83 *rius* Med. sec. *ritus* vel *rius* Reg. *vestesque* Lov. et Varr. LL. ed. Antv.—84 *togæque* quatuor Vat. Pal. Farn. Rott. Oisel. Isingr. *coactæ* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *Getæque* Pric. Heinsius conjiciebat, *et veste Getarum Insignes habitus Latii mutare togati.*

NOTÆ

79 *Pelles*] Gentes Septentrionales propter frigoris acerbiteriam se pellibus vestiebant.

81 *Assimulat*] Rufinus, ut Getarum gratiam ancuparetur, eorum vestes imitatus est.

Mentemque palam] Testatur hac veste Barbara, quis sibi sit animus, barbarus scilicet, et Barbarorum causæ favens, sicque Romani Imperii proditor.

82 *Ausonios currus*] More Consulm, qui sellis curulibus in curru vecti procedebant. Alii legunt, *Ausonias curas*, id est, curas Italiae. *Regere*

jura, est regere magistratum; 'qui jura regere possint.' Digestis de Origine Juris § 13.

83 *Deformes*] Contemta patriæ consuetudine, peregrinum morem, vestesque Geticas usurpare: qua lahe notatus est Alexander, quod relictis Græcis vestibus Persicas indueret: sed egregie defenditur a Plutareho, quod hac vestium mutatione sibi hostium animos conciliaret.

84 *Insignem*] Togatam vestem scilicet, qua Romani a ceteris nationibus distinguebatur.

Mœrent pellito captivæ judice leges. 85
 Quis populi tunc vultus erat? quæ murmura furtim?
 Nam miseris nec flere quidem aut lenire dolorem
 Colloquiis impune licet. Quonam usque feremus
 Exitiale jugum? duræ quis terminus unquam
 Sortis crit? quis non funesto turbine rerum 90
 Aut tantis solvet lacrymis, quos Barbarus illinc,
 Hinc Rufinus agit, quibus arva fretumque negatur?
 Magna quidem per rura lues; sed major oberrat

erat? Quis fremitus clam? Etenim afflicti non audent etiam lugere tuto, vel mulcere ærumnas sermonibus. Hæc dicunt: Quousque patiemur servitutem detestabilem? Quis finis crit unquam calamitatis acerbæ? Quis liberabit nos a fatali tempestate misciarum, vel a tantis fletibus? Nos, quos hinc Barbari, inde Rufinus vexat: nos, quibus terra et mare non conceduntur. Certe per campos ingens

//////////

85 *pellito captivæ* Vat. pr. *captivæ pellito* Sched. Gud. *polluto* Petav. sec. Med. sec. Incert. Heins. Marg. Isingr. *pellitæ* Farn.—86 *populis* Rott. a m. pr. Florent. Med. sec. *tum* Vat. pr. Moret. sec. Reg. Oxon. pr. *luctus* pro *vultus* conjicit Heins.—87 *Dant miseri* Leid. sec. Exc. Gevart. *Dant miseris* Med. quart. *non flere* Farn. Lov. Med. pr. ambo Moret. *non* vel *nunc* Pal. *dolores* Exc. Læti. *dolorem* undecim scripti et Exc. Gevart. Ald.—89 *malum* pro *jugum* Varr. LL. ed. Antv. *duræ* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *diræ* Tholos. Med. sec. Petav. pr. *quis duræ* vel *duræ nec* Lov. *qui* Oisel. Reg. duo Petav. Med. sec.—90 *Mortis* Med. sec. a m. pr. Pal. et ed. Vicet. *funesto turbine* Exc. Lucens. sec. *in tanto* vel *funesto* Oxon. pr. *funesto in turbine* reliqui scripti, item Var. LL. ed. Antv. *infesto* Pat. *nos in tanto t.* Leid. alt.—91 *Aut tantis* tres Vat. Med. tert. Ambr. pr. incert. Heins. *Aut* vel *A* Reg. *Ab* Exc. Lucens. pr. *A tantis* reliqui omnes, Exc. Pat. rec. item Gevart. et Varr. LL. ed. Antv. *solvit* Oisel. *nos barbarus* Exc. Læti a m. sec. *quas barb.* Petav. tert.—92 *arma* Lovan. *negatur* quatuor Vat. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *negantur* Reg. Pal. Pat. duo Med. unus Heins. Ambr. sec.—93 *per castra* Vat. sec. *post jura* ed. Vicet. *per rura* vel *post jura* Exc.

NOTE

85 *Pellito*] Nam pellitos seu pel- libus barbaricis indutos videre Romanos proceres, id indicium esse videbatur Imperii a Barbaris occupati.

Leges] Romanæ, a Barbaro in potestatem redactæ. Per leges, intellige Judices legum ministros, quos mutare habitum Rufinus eoegerit.

86 *Murmura*] Populi afflicti fremebant, murmurabant clam, et Rufini tyrannidem detestabantur.

90 *Funesto turbine*] Quis nos liberabit a malis funestis, quæ nos, instar turbinis, vexant, rapiunt, opprimunt, suntque nobis tantarum causæ lacrymarum?

91 *Barbarus*] Exercitus Barbarorum excitus a Rufino.

92 *Quibus arva*] Quia non possumus effugere Rufini iram, neque per terram, neque per mare.

93 *Lues*] Malum et calamitas omnis, instar pestis, affligens.

Intra tecta timor. Tandem succurre ruenti
 Heu patriæ, Stilichon : dilecta hic pignora certe ; 95
 Hic domus ; hic thalamis primum genialibus omen.
 Hic tibi felices erexit regia tædas.
 Vel solus, sperate, veni. Te prælia viso
 Languescent, avidique cadet dementia monstri.
 Talibus urgetur discors Aurora procellis. 100

malum est, at metus acerbior vagatur intra domos. Auxiliare tandem patriæ, heu ! cadenti, o Stilicho: hic profecto liberi tui cari sunt : hic domus tua, hic primum fuit prasagium pro lecto tuo nuptiali. Hic Aula sustulit pro te faces fortunatas. Etiam solus adsis, expectate Stilicho : pugnae torpescent, te conspecto, et vecordia portenti avari dejicietur. Oriens turbatur his tempestatibus discordiarum. Sed

*****

Pat. rec.—94 *Inter* Vat. sec. Ambr. pr. Moret. sec. Farn. Rott. Med. sec. Exc. Læti, ed. Parm. et Vicet. *Intra* Pric. *minor* Pat. *Iuanti* Vat. quart.—95 *Stilicho* Vat. opt. *Stilichon* Exc. Lucens. pr. *Stilicon* incert. Heins. *dilecta* Leid. pr. *dilecti hæc* Reg. *dilecti et* Vat. sec. *tua sint hæc* Florent. *sunt hæc* Med. sec. *tua sint* hic Rott. et Vat. sec. pro var. lect.—96 *thalamis* vet. Gyr. Vat. Livin. *thalamî* Vat. sec. Exc. Læti, ed. Parm. Vicet. *thalamus* Rott. Thuan. Mazar. Ambr. pr. Petav. tert. Oxon. et Ald. *thalamus* vel *thalamis* Put. Petav. pr. *proprium* tres Vat. Pal. Rott. Oisel. Exc. Læti et Lucens. pr. *primum* Farn. Thuan. vet. Gyr. Vat. Livin. Med. quart. Exc. Læti et Lucens. pr. *genialibus* vel *gentilibus* Exc. Læti. *genialibus* vel *genitalibus* Reg. Put. Oxon. pr. *genitalibus* reliqui omnes, Exc. Lucens. pr. et cod. Rhem. Ald. ed. Parm. et Vicet. quod probat Heinsius, qui et ita legendum monuit apud Senecam initio Medææ : ‘Tuque genialis tori Lucina custos.’ *primum genialibus* vel *proprium genitalibus* Vat. pr. Exc. Læti. *gentilibus* Exc. Voss. m. pr. *omne* Reg. *omen* vel *omne* Petav. item Oxon. pr.—97 *Hic tibi fere omnes* Codd. Exc. Gevart. ed. Parm. Ald. Coliu. et Vicet. *Hic ubi* Varr. LL. ed. Antv. *hæc al.*—98 *sperare* Vat. quart. *sperare* vel *superare* Reg. Oxon. dno. *venis!* Med. quart.—99 *languescent* Pat. *cadent* Pal. *avidique* pro *avidique* conjicit Heinsius. *vestri* pro *monstri* Exc. Voss.—100 *dictis* pro *discors* Med. tert.

NOTÆ

95 *Patriæ]* Num Constantinopolis Stilichonis patria est? Vix credo. Patria vocatur, quia Stilicho hic habuit domum, hic duxit uxorem, ex qua liberis suscepit.

95 *Pignora]* Liberi, qui sunt velut pignora, quibus Princeps astrictus, debent magis amare patriam, ubi nati illi sunt.

96 *Primum thalamis genialibus omen]* Id est, primum auspicius felix pro lecto nuptiali. Virgilius : ‘Primum que jugarat Omnibus.’ Olim nuptiae non celebrabantur, nisi auspiceo, seu inspectis avibus. Genialis sic dicitur

a Genio, naturæ et voluptatis Deo.

97 *Tædas]* Faces nuptiales altius attollebantur a matribus sponsarum, sicque conjugium felicis fore credebatur : δαῖς, δαΐδος, *tæda*, vel *fax accensa*.

98 *Viso]* Laus Heroum magna est, victores extitisse, statim atque visi sunt. Notum illud Julii Cæsaris, ‘Veni, vidi, vici.’

99 *Dementia monstri]* Vecordia Rufini monstri pessimi contundetur.

100 *Discors Aurora]* Oriens vexatus discordiis, et velut tempestatibus, seu ventis contrariis agitatus.

At Stilichon, Zephyris cum primum bruma remitti,
 Et juga diffusis nudari cœpta pruinis,
 Partibus Italiæ tranquilla in pace locatis,
 Utraque castra movens, Phœbi properabat ad ortus,
 Gallica discretis Eoaque robora turmis 105
 Complexus. Nunquam tantæ ditione sub una
 Convenere manus, nec tot discrimina vocum.
 Illinc Armeniæ vibratis crinibus alæ
 Herbida collectæ facili velamina nodo :
 Inde truces flavo comitantur vertice Galli, 110

Stilicho, statim atque hyems capit mitigari Favoniis, ac montes cœperunt liberari glaciæ dispersa, tractibus Italiæ collocatis in pace tranquilla, promovens castra gemina, festinabat versus Solem orientem, habens vires Gallorum et Orientis, separatis agminibus. Nunquam tanti exercitus congregati sunt sub uno imperio, neque unquam tanta differentia linguarum fuit. Hinc cateræ Armeniæ capillis crispatis, habentes vestes virides collectas nodo tenui: inde Galli feroces crinibus fla-

Hic vero versus in Med. sec. manu recentiori in margine est ascriptus.—101 *Ast* Pat. Exc. Voss. *Stilicho* Vat. pr. *Stilicon* Ex. Lucens. pr. et Læti. *Stilico* Vat. sec. *remitti* vel *reverti* Put.—102 pro *nudari* Heinsius conjiciebat *viduari. cæpta* Exc. Voss.—103 *tuta sub pace relictis* vet. Gyr. et Exc. Lucens. sec. *relictis* Vat. Livin. Isingr. *relictis* vel *locatis* Vat. opt. Put. *tranquilla pace* Med. tert. Moret. sec.—104 pro *Utraque* Heinsius conjecerat *Ultra*, sed postea deleverat. *solus* vitiose pro *Solis* Pal. Med. pr. *ortum* Pric.—105 *discerptis* Rott. *disertis* Med. pr. *turbis* Thuan.—106 *Amplexus* Vat. pr. Exc. Lucens. sec. *tantæ nunquam*, Thuan. Pric. *nusquam* Exc. Læti m. sec. *statione* Pric. a m. pr.—107 *non tot* Pal. Med. pr.—108 *Illinc* Florent. Bonon. Med. sec. Ambr. sec. Vat. Livin. *Illic* Vat. sec. Pal. Pric. Oisel. Exc. Læti. *vibratis* vel *vibratæ* Exc. Læti. *vibratæ* reliqui Codd. magno numero, ut et Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. item ed. Vicet.—109 *Ferrida* tres Vat. duo Oxon. duo Leid. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *Herbida* Bonon. Put. Exc. Lucens. sec. Isingr. *fervida* vel *ferbida* Vat. pr. Var. LL. ed. Antv. Helmast. *Fervida*, *Rubea* vel *Tenuia* Ambr. pr. *Findia* et eadem manu in

NOTÆ

101 *Zephyris*] Zephyrus seu Favonius, ventus lenior qui flat ab Occidente; qui solvit frigora, flores parit. Unde dicitur quasi ζωνφόρος, sive τὸ ζῆν φέρων, *ferens vitam*. Plinio dicitur, ‘genitalis Mundi spiritus.’ Catullus: ‘Aura parit flores tepidi fœcunda Favoni.’

104 *Phœbi*] Solis, qui dicitur, Φωίβος, *clarus*, ceu, φῶς βίον, *lux vitæ*.

105 *Eoa*] Ἔως, et ἠὼς, unde Eous, Aurora, Oriens.

108 *Armeniæ vibratis crinibus*] Armenia est Asiæ regio, in qua milites

habebant crines vel natura crispis vel ferro vibratos.

Alæ] Sunt hic cohortes militum.

109 *Herbida velamina*] Vestes ad colorem viridem, herbarum instar, accedentes. Apud Romanos hoc vestis genus erat pauperiorum.

110 *Flavo vertice Galli*] Galli dicti a colore candido, nam γάλα *lac* significat. Quæ appellatio Gallorum comprehendebat et Germanos, quibus flava sen ‘aurca cæsaries’ tribuitur.

Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit ;
 Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus ;
 Quosque rigat retro perniciosa unda Garunnæ,
 Oceani pleno quoties impellitur æstu.

Mens eadem cunctis, animique recentia ponunt 115
 Vulnera: non odit victus, victorve superbit.
 Et quamvis præsens tumor, et civilia nuper
 Classica, bellatrixque etiam nunc ira caleret,
 In ducis eximium conspiravere favorem.

ventibus stipantur, quos Gallos Rhodanus celer, quos Araris lentior circum alluit, et quos Rhenus in aquis experitur nascentes, et quos aqua velocior Garunnæ aspergit, rediens, quotiescumque agitur fluctu pleno Oceani. Una voluntas est omnibus: et corda deponunt injurias recentes: victus non irascitur victori: non victor insultat victo. Ac licet iracundia tumens, et bella civilia, et odium quoque bellicum modo incenderetur, tamen consenserunt in gratiam ductoris egregii. Non dissimi-

-----
 margine Florida Pat.—111 Quos Rhodanus velox Bonon. ambit Rodanus Tholos. annis pro Araris Med. tert. pigrior Ambros. sec.—112 nascentes vel miscentes Thuan. vertice pro gurgite Med. tert. Rhemis Vicet.—113 ligat Florent. Pric. Oisel. Pat. ligat vel rigat Vat. sec. Med. sec. Lov. Thuan. Mazar. Moret. alter. eadem varietas mox vs. 148. tetro Pal. Garinæ marg. Morin. Garunnæ Vat. pr. Farn. Garonæ Rott. Garunnæ Vat. sec. Garunnæ Med. sec. Ambr. pr. Exc. Cod. Rhem. Givannæ Ambr. pr. Garannæ vel Cayci Med. tert. Heinsius conjiciebat legendum, Quos Liger et retro perniciosa unda Garunnæ.—115 cunctas Exc. Gevart. poseunt pro ponunt Exc. Læti a m. sec.—116 victorque Thuan. Ambr. pr. duo Leid. Exc. Gevart. victoræ vel victoræ Pat.—117 præceps conjicit Heinsius, ut supra. præceps audacia lib. 1. 31. et q. petulans animis c. marg. Isingr. timor Farn. Florent. Pat. Thuan. Leid. pr. Moret. pr. tumor vel timor Moret. sec. tumorem et iram saepe conjungi monuit Heinsius, et provocavit ad vs. 7. Deprec. ad Hadr. ubi reponebat, 'Me tumor incantus, me lubrica duxerit ætas.' pro dolor. et firmabat loco Capitolin. in Pertinace pag. 58. l. 7. 'Sed cum Tausius quidam in iram et tumorem milites adduxisset,' ita enim omnino legendum. ut et vidit Salmas. vulgo timorem.—118 bellatrix sine copula Vat. pr. Oxon. pr. Leid. sec. tunc Moret. sec. Exc. Gevart. maneret Thuan. natura pro nunc ira Var. LL. ed. Antv.—119 eximii Vat. duo, Oxon. duo, Reg. et Petav. pr.

NOTÆ

111 Rhodanus, Araris, Garunnæ] Fluvii Galliæ notissimi.

112 Et quos nascentes] Accolæ Rheni solebant infantes recens natos fluvio imponere, ut si frigidum fluvium paterentur, pro legitima sobole agnoscerentur.

115 Recentia ponunt vulnera] Milites Stilichonis, etsi patria differunt, non differunt voluntate; iis eadem est mens; et injurias deponunt, quibus nuper exulceratus fuerat eorum

animus. Injuriam dicuntur vulnera, quia ut vulnus lædit corpus, ita et injuria animus: ξίφος τιτρώσκει σώμα, τὸν δὲ νοῦν ὕβρις.

116 Non odit victus] Qui vicerant cum Stilichone, non insultant victis: nec victi odere victores.

117 Præsens] Iræ durantis atque adhuc tumens reliquæ.

Civilia classica] Tubæ, bella: signum pro re signata.

Haud aliter Xerxen toto simul orbe secutus 120
 Narratur rapuisse vagos exercitus amnes,
 Et telis umbrasse diem, cum classibus iret
 Per scopulos, tectumque pedes contemneret æquor.
 Vix Alpes transgressus erat, nec jam amplius errat
 Barbarus, adventumque tremens, se cogit in unam 125
 Planitiem, tutoque includit pascua gyro.
 Tum duplicem fossam, non exsuperabile vallum

liter exercitus comitatus Xerxen una ex omni Imperio dicitur exhaustisse fluvios errantes, et obscurasse Solem jaculis, cum voleret per saxa cum navibus, et pedes incedens sperneret mare opertum ratibus. Vix Stilicho superaverat Alpes; et jam exercitus Barbarorum non vagatur amplius, et timens accessum Stilichonis congregat se in planitiem, et claudit pascua circulo securo. Deinde construit fossam geminam, vallum inexpugnabile, palis infixis, et bobus interfectis, opponit vehi-

//////////

extremum pro exinium Ambr. tres Petav.—120 Xerxen tres Med. Reg. Bonon. Mazar. duo Ambr. tres Petav. Xerxem Vat. sec. Oisel. Xersen Leid. duo. tanto Med. sec. m. pr.—121 potasse pro rapuisse Exc. Læti. feros amnes Pric. amnes vel axes Oisel.—122 vibrasse Petav. pr. umbrasse vel vibrasse Reg. Oxon. pr. Exc. Læti, et ed. Parm. umbrasse sedecim alii, Excerpt. Lucens. sec. et ed. Vicet.—123 tectus duo Vat. contexeret Oxon. sec. Pnt. cum cerneret Thuan. Mazar. Oisel. Exc. Pat. rec. et Cod. Rhem.—124 Alpes Exc. Læti. egressus erat Exc. Lucens. sec. non jam Exc. Læti.—125 adductumque Var. LL. ed. Antv. Exc. Voss. timens duo Vat. Rott. Put. Florent. duo Med. Ambr. sec. Petav. pr. Moret. sec. Exc. Gevart. et Lucens. sec. tremens Reg. Thuan. Vat. duo, Oisel. duo Oxon. Leid. pr. Exc. Voss.—126 tutoque Exc. Læti. tantoque Oisel. totoque tres Vat. Pal. Tholos. Med. pr. unus Heins. tutoque vel tortoque Oxon. pr. excludit Med. pr. unus Heins. unus Barth. Leid. et Exc. Gevart. in Petav. pr. pro glossa ascriptum erat. sic infra, 'Finibus exiguis vallis conclusa tenebas.'—127 Tunc Med. quart. Mazar. Ambr. pr.

NOTÆ

120 *Xerxen*] Regem potentissimum Persarum in Asia, numero militum prope infinito fluvios exhaustientem.

Toto orbe] Vastissimo Imperio, quod Xerxes regebat: sic dicitur orbis Gallicus, pro Gallico Imperio.

121 *Rapuisse*] Exhaustisse propter immensam copiam hominum equorumque.

122 *Telis umbrasse*] Aiebant Persas telorum multitudine solem obscurare, unde jocus Spartani cujusdam: 'Melius in umbra pugnabimus.'

123 *Per scopulos*] Xerxes dicitur æquasse montem Athon, et velis pervium fecisse.

Æquor] Hellespontum, quem Xerxes ponte navium junxit, atque trajecit; et per quem postea victus cymba effugit.

125 *Barbarus*] Exercitus prope Constantinopolim a Rufino evocatus formidat advenientem Stilichonem; etsi vix Alpes superasset. Adeo formidabile erat nomen Stilichonis.

126 *Pascua*] Ad pabula equis subministranda.

127 *Vallum asperat*] Vallum munit palis acutis atque asperis per alternos seu geminos ordines, hinc inde dispositis; et in medio sub specie muri, plaustra constituit tecta pellibus boum. Id etiam a Carolo Magno

Asperat alternis sudibus, muriq̄ue locata
 In speciem cæsis obtendit plaustra iuvençis.
 At procul exsanguis Rufinum perculit horror : 130
 Infectæ pallore genæ : stetit ore gelato
 Incertus peteretne fugam, veniamne subactus
 Posceret, an fidos sese transferret in hostes.
 Quid nunc divitiæ, quid fulvi vasta metalli
 Congeries, quid purpureis effulta columnis 135

cula constituta in formam muri. Sed longe terror pallens percussit Rufinum: vultus deformatur pallore: facie glaciata constitit, dubitans, an capesseret fugam? An victus peteret pacem, an transiret ad hostes sibi sociatos? Quid tum opes prosunt Rufino? Quid cumulus innumerus flavescentis metalli? Quid domus clata columnis rubris, et ædificia sublata ad cælum prosunt? Discit riam exercitus Stilicho-

Petav. pr. Leid. sec. *duplicem fossam* Vat. pr. et Livin. *duplici fossa* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *bellum pro vallum* Vat. sec.—128 *locata* Reg. Thuan. Exc. Gevart. et Lucens. sec. marg. Isingr. Ald. *locata* vel *locatum* Vat. pr. Petav. pr. *locatum* habent reliqui omnes, item Exc. Læti et Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. Heinsius conjiciebat *locato*.—129 *In speciem* Med. tert. a m. sec. *In specie* sedecim alii. *ostendit* Pat. Oisel. Leid. sec. Exc. Gevart. *obtundit* Lov. *claustra* incert. Heins. Vicet. Vien. *claustra* vel *plaustra* Exc. Læti.—130 *error* Rott. Pat. Lov. a m. pr. Exc. Gevart. Exc. Voss.—131 *Infestæ* Reg. Leid. pr. *Infecto* ed. Parm. *Infectæ* vel *Infecto* Exc. Læti. *pallore* duo Vat. Exc. Lucens. sec. *pallore* vel *terrore* Put. *terrore* reliqui scripti triginta fere, Exc. Læti, Lucens. pr. et Gevart. Sched. Gnd. Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet. *ore gelato* Florent. Med. sec. *stat corde gelato* Tholos.—132 *veniamne* duo Med. duo Ambr. Reg. Thuan. Mazar. Leid. pr. duo Petav. Lov. et Exc. Gevart. *veniamque* Vat. pr. Oxon. pr. *veniamre* Vat. sec. Pal. Farn. Pric. Put. Oxon. sec. *subactus* Exc. Lucens. sec. *fugatus* ed. Vicet.—133 *an* Leid. sec. *aut* Florent. *an* vel *aut* Put. *attonitos sese* an Petav. pr. *fidos* Leid. sec. Pat. Exc. Gevart. *fidos* vel *tantos* Vat. pr. a m. sec.—134 *Quid dant* vel *monc* Moret. sec.—135 *porphircis* Exc. Læti. *prafulta* Pric. *effulcta* Ald. *columnis* Vat. pr. Pat. Ambr. sec. Exc. Læti et Lucens. sec. *columnis* vel *metallis* Put. *metallis* triginta alii, Exc. Lucens. pr.

NOTÆ

factum esse nonnulli memoriæ prodiderunt.

129 *Cæsis juvençis*] Pellibus taurorum occisorum.

130 *Exsanguis horror*] Terror red-dens Rufinum pallidum et exsanguem. Effectus ponitur pro causa, sic dicitur ‘pallida mors,’ quæ homines reddidit pallidos.

131 *Ore gelato*] Ore pallenti et frigido corpore, ob scelcrum conscientiam, metumque Stilichonis.

133 *Fidos sese transferret in hostes*] An transiret in hostes, quos sua perfidia patriam prodens sibi fidos effecisse putabat.

134 *Fulci metalli*] Auri congestus acervus.

135 *Purpureis columnis*] Columnis e marmore coloris puniceæ, seu rufi, rubri. Quod intelligendum de opere Byzantino structuræ admirabilis, quod exstructum est a Rufino.

Atria, prolataeve juvant ad sidera moles?
 Audit iter, numeratque dies, spatioque viarum
 Metitur vitam: torquetur pace futura,
 Nec recepit somnos, et sæpe cubilibus amens
 Executitur, pœnamque luit formidine pœnæ. 140
 Sed redit in rabiem, scelerumque immane resumit
 Ingenium, sacrasque fores prædivitis aulæ
 Intrat, et Arcadium mixto terrore precatur:
 Per fratris regale jubar, per facta parentis
 Ætherii, floremque tui te deprecor ævi, 145
 Eripe me gladiis: liceat Stilichonis iniquas

nis, supputat dies, et metitur vitam intervallo itineris: vexatur pace ventura, neque admittit soporem, et frequenter mente captus excitatur lecto, penditque supplicium, timore supplicii. At resumit furorem solitum, et repetit crudelem propensionem ad crimina, atque ingreditur limina augusta Regiæ locupletissimæ, et rogat Arcadium metu mixto, dicens: Per sidus Regium Fratris, per gesta Divi Patris, et florem ætatis tuæ, rogo te, libera me ab ensibus. Permittatur mihi effugere minutiones injustas Stili-

Sched. Gud. et ed. Vicet. male. nam præcessit.—136 *prolatæne* duo Vat. *prolectæque* Vat. sec. *valles* pro *moles* Pat.—137 *Audet* Oisel. *vias* Pat. Leid. sec. Exc. Gevart. *spatiumque* Bonon.—138 *peste* duo Vat. *pace* Exc. Lucens. sec.—139 *Nec* Pric. Rott. *Non* Farn. *repetit* Exc. Cod. Rhem.—140 *tulit* pro *luit* Tholos.—141 *in* vel *ad* Tholos. *rabiem* Vat. pr. Med. quart. Pat. vet. Gyr. Leid. sec. Vat. Livin. Exc. Gevart. et Luc. pr. ed. Parm. Isingr. *faciem* duo Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Florent. Put. Mazar. Thuan. Bonon. Tholos. duo Ambr. tres Petav. totidem Med. duo Heins. Exc. Læt. et Lucens. sec. item ed. Licet. *faciem* vel *rabiem* Put. duo Lat. *faciem* vel *facinus* Reg. *resolvit* Tholos.—143 *inmixto* magna pars Codd. Exc. Læti et Lucens. sec. Oxon. Ald. Colin. *mixto* Med. quart. Exc. Lucens. pr.—144 *fata* Thuan. *facta* plurimi Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. ed. Parm. et Vicet. —146 *Eripe* Put. a m. pr. unde Heinsius legit *Exime. Stilichonis* Vat. pr.

NOTÆ

137 *Spatioque viarum*] Metitur, judicatque tantum se distare a morte, quantum ipse a Stilichone distabat.

138 *Pace*] Quam Stilicho redditurus erat Orienti.

140 *Pœnamque*] Magisque torquetur, quia magis timet, conscius suorum criminum. Petronius: 'Dii Deæque quam male est extra legem viventibus! Quod semel meruerunt, semper expectant.'

141 *Redit in rabiem*] Rufinus prima fronte territus, de sceleribus non cogitabat, sed mox redit ad ravidam

scelerum consuetudinem, resumitque crudelem, et ad crimina propensum animum, quem exuisse videbatur.

142 *Prædivitis aulæ*] Intelligit secretissimum Arcadii Imperatoris thalamum, ut ostendat Rufini omnia penetrantis potentiam.

144 *Regale jubar*] Exquisita adulatio Honorii, per quem, velut per astrum, obtestatur.

Parentis ætherii] In æthere seu cælo jam consecrati. Vid. v. 3. supra.

Evitare minas, in nostram Gallia cædem
 Conjurata venit. Quicquid ligat ultima Tethys,
 Extremos ultra volitat gens si qua Britannos,
 Mota mihi. Tantis capiendi credimur armis? 150
 Tot signis unum petitur caput? unde cruoris
 Ista sitis? geminum cœli sibi vindicat axem,
 Et nullum vult esse parem: succumbere poscit
 Cuncta sibi: regit Italiam, Libyenque coërcet:
 Hispanis Gallisque jubet: non orbita Solis, 155

chonis. Gallia conspirans in cladem nostram properat: id omne, quod mare extremum constringit, siqua natio vagatur trans Britannos ultimos, excitata est contra me. Nos tradimur comprehendendi tantis exercitibus! Unus homo lacessitur tot vexillis? Unde ista venit cupiditas sanguinis? Stilicho tribuit sibi Orbem duplicem, et neminem patitur esse parem sibi. Petit omnia subjeci sibi: gubernat Italiam, et reprimit Libyam: imperat Hispanis, et Gallis. Non via Solis circumscri-

Stiliconis Vat. sec.—147 *erassisse* Incert. Heins. *minus* Vat. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *manus tres* Vat. Pal. Farn. Rott.—148 *redit* vel *conit* Put. *rigat* Vat. pr. et Vat. Livin. ita Gesner. *legit* Petav. sec.—149 *volitat gens ultra* Tholos. duo Vat.—150 *Nota* Ald. Junt. Colin. *Vota* Tholos. *tatis* Pat. *tantis* Petav. tert. Ambr. pr. *digni* Petav. pr. a m. sec. Ald. *dignis* Pal. Rott. Reg. Thuan. Bonon. Tholos. Lov. et Petav. sec. a m. pr. duo Med. duo Ambr. totidem Heins. Var. LL. ed. Antv. *tantis* vel *dignis* Rott. a m. sec. Oxon. pr. Leid. pr. Exc. Læti. *digni capiendis* vel *tantis capiendi* Exc. Pat. rec. Heinsius recte notaverat, τὸ *dignis* natum esse, ex voce *signis* in versu seq. *credimur* Put. Petav. pr. *tradimur* vel *credimur* Reg. Oxon. pr.—151 *nostrum* Thuan. *petimur* Ambr. pr.—152 *Tanta sitis* Pric. *Stilico* Med. sec. ed. Parm. *Stilicon sibi* Exc. Læti. *cæli sibi* Vat. sec. Farn. Lov. Moret. sec. Leid. pr. duo Oxon. Exc. Cod. Rhem. et Gevart. Var. LL. ed. Antv. et Ald. *sed cæli jam* Vicet. et marg. Isingr. *vindicat* ambo Moret.—153 *poscit* vel *credit* Rott. [NB. deest hic versus in Vicet. editione.]—154 *Libyanque* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Exc. Læti. *Libyenque* Oisel. Mazar. Leid. pr. Oxon. pr. et Ambr. Lov. Petav. sec. Var. LL. ed. Antv. *Libyenque* Ambr. tert.

NOTÆ

148 *Ligat*] Constringit glacie. Alii legunt, *rigat*, nec male.

Tethys] Est Tēthys, Tēthÿōs, et Thētis, Thētīdōs: hæc nympha marina mater Achillis; illa mater Nympharum maris, seu Nereidum. Hic sumitur pro mari.

149 *Volitat*] Vagatur; alludit ad Britannorum vitam vagam et erraticam.

150 *Mota mihi*] Hoc est, *contra me*. Alias significat, *pro me*. Ut, *tibi militat ather*, id est, *pro te*.

152 *Arem*] Axis pertinet ad rotas: transfertur ad polos, quibus cælum verti dicitur: imo et ponitur pro orbe et regione: hic *geminus axis* significat utrumque orbem, utrumque Imperium Orientis et Occidentis.

155 *Gallisque jubet*] Apud Cicero-nem et alios ejus sæculi auctores *Jubeo* non jungitur eum dativo sed cum accusativo et infinitivo; ut, 'jubeo te bene sperare,' &c. Contra Claudianns in hoc loco, et Cornelius Tacitus Ann. lib. VIII. 'quibus jusse-

Non illum Natura capit : quascumque paravit
 Hic Augustus opes, et, quas post bella recepit,
 Solus habet : possessa semel non reddere curat.
 Scilicet ille quidem tranquilla pace fruatur :
 Nos¹ premat obsidio ? quid partem invadere tentat ? 160
 Deserat Illyricos fines ; Eoa remittat
 Agmina ; fraternas ex æquo dividat hastas ;
 Nec sceptri tantum fueris, sed militis, hæres.
 Quod si dissimulas nostræ succurrere morti,

bit illum, non Orbis universus. Quascumque divitias hic Imperator Theodosius cumulavit, et quas resumpsit post prælia, unus Stilicho possidet: nec satagit restituere res semel occupatas. Nimirum ille Stilicho potius pace placida: nos obruamur obsidione? cur conatur occupare hæreditatem tuam? relinquat provincias Illyricas: reddat catervas Orientis; partiatur æqualiter exercitus fraternos, neque tu sis, o Arcadi, successor tantum imperii, sed et exercituum. Quod si fingis auxiliari

//////////

pererrat Pal. Med. pr.—158 *nec* Vat. pr. *sibi* pro *semel* et *curæ* Ambr. pr. et Sched. Gud.—159 *Scilicet* Moret. sec. a m. sec. *Si licet* Rott. in *pace* Pal. Heinsius conjiciebat, *tranquilla ut pace fruatur. fruatur* Farn. Med. sec. Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. *fructur* Pal. Florent. Bonon. Mazar. Petav. tres, item tres Med. Oxon. pr. duo Leid. totidem Ambr. et Heins. Pat. Lov. Oisel. Vat. tres, item Vat. Livin. Exc. Læti, Gevart. cod. Pulman. et Lucens. pr. *fruatur* vel *fructur* Reg. Put.—160 *premat* Farn. Florent. Thuan. Bonon. Pat. tres Petav. quatuor Med. unus Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *premet* Vat. Livin. Tholos. Mazar. Incert. Heins. tres Ambr. *premit* ed. Isingr. et Gryph. *premit* vel *premet* Vat. pr. m. pr. *premat* vel *premet* Put. in voce *obsidio* mendum subesse suspicatur Heinsius. *quam parte* duo Vat. *quid* vel *qui* Oxon. pr. *quis* Oisel. *pacem* Exc. Pat. rec. *parem* cod. Claver. *spartem* Isingr. *partem* Tholos. Florent. Ambr. tert. *partem* sc. *nostrum* Gloss. Med. sec. Heinsius ascripserat locum Capitolin. in Pertinace p. 54. l. 13. ‘a partibus remotus est.’ vid. Casanbon. p. 103. et Salmas. p. 125. de partibus Scaliger ad Manil.—161 *Ægeu* Exc. Voss.—162 *alas* legit Heinsius.—163 *cepti* Exc. Voss. *fueris scilicet tantum* Thuan. *fueris tantum* triginta Codd. Exc. Læti, Gevart. Voss. et Lucens. pr. ed. Vicet. Parm. Junt. Colin.—164 *dissimulas* duo Vat. Exc. Læti et Lucens. sec. *dissimulas* vel *dissimules* Oxon. pr.

NOTÆ

rat, ut resisterent:’ et Livius, ‘aliis bellum jussum erat.’

Non orbita] Stilichonis potentia non iisdem, quibus Sol, limitibus circumscribitur.

160 *Partem]* Partem hæreditatis tuæ, scilicet Imperium Orientis.

161 *Illyricos]* Illyria est vasta regio supra sinum Adriaticum.

Eoa] Orientis. Supra sæpius de

hac voce.

162 *Hastas]* Vel exercitus per hastam signatos; vel sceptrum, quod Græci vocant *σκήπτρον*, *hastam*, qua Reges olim innitebantur: *σκήπτρον*, ἀπὸ τοῦ σκῆπτρου, ἰνυλῖ.

163 *Hæres]* Alii deducunt ab *hærendo*: aliis *heres* ab *hero*, qui dominus est: Scaligero *heres* dicitur, ut ἥρως.

Nec prohibere paras : Manes et sidera testor, 165
 Hæc cervix non sola cadet : miscabitur alter
 Sanguis, nec Stygias ferar incomitatus ad umbras,
 Nec mea securus ridebit funera victor.

Hæc ubi : dictatur facinus ; missusque repente,
 Qui ferat extortas invito Principe voces. 170

Interea Stilichon jam lætior hoste propinquo,
 Nec multo spatii distantibus æquore vallis,
 Pugnandi cupidas accendit voce cohortes.
 Armeniis frons læva datur ; per cornua Gallos
 Dexteriora locat. Spumis ignescere frana, 175
 Pulveris extolli nimbos, lateque videres
 Surgere purpureis undantes anguibus hastas,

cladi nostræ, nec accingis te impedire illam : juro per inferos et per astra : hoc caput non unum dejicitur : cruor alius confunditur cum meo, neque ego ibo ad tenebras infernas, non stipatus ; neque victor tutus irridebit mortem meam. Postquam Rufinus dixit hæc verba : epistola facinorosa dictatur ; et statim orator missus est, qui reportet verba Stilichoni expressa ab Imperatore nolente. Interim Stilicho jam gaudens hoste propiore, et callis non remotis magno intervallo campi, inflammat sermone suo caterras avidas dimicandi. Frons sinistra traditur Armeniis ; collocat Gallos per partes dexteræ. Cerneres habenas accendi spumis, cerneres nubes pulvereas levari, et vexilla tumentia rubris serpentibus circum attolli, ac calum

reliqui *dissimules*, nec non Exc. Lucens. pr. ed. Vicet.—167 *feror* Ambr. tert. undas Vat. pr. et Livin. undas vel umbras Florent.—168 *ridebit securus* Farn.—169 *Hic* ed. Parm. et Vicet. *Hoc* Reg. Pal. Petav. tres Med. [NB. ab hoc versu incipit Vat. tert.] *dictatum* Med. sec. a m. pr. *ditatur* Exc. Lucens. pr. *vitatur* Thuan. ed. Vicet.—170 *extortas* ed. Vicet. *invito* Thuan. *inviso* Pal. Med. pr. et sec. a m. pr. cod. Barth. *injuncto* Oisel. *invito* vel *inviso* Pat. Vat. tert. *leges pro voces* Incert. Heins.—171 *Stilico* Vat. sec. *Stilicho* Vat. pr. *Stilichon* Petav. sec. Exc. Læti.—172 *Non* Med. pr. *spatiis* Bonon. Exc. Læti m. sec. *spatiis distantes* Med. sec. et Petav. sec. a m. pr. *distantibus* vel *distantes* Pat. Vat. tert. a m. pr. *ralle* Bonon. *valli* Pal. Med. pr. Rott. cod. Barth.—174 *pars* Lov. *frons* vel *pars* Med. sec.—175 *Exteriora* Ambr. pr. *levat* vel *locat* Moret. sec.—176 Heinsius legit *attolli*. *nimbos* vel *nubes* Vat. tert. *longeque* Rott. Florent. *lateque* Sched. Gud. *lateque* reliqui, ut et Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet.—177 *surgere* Leid. pr. pro *surgere* Heinsius conjiciebat *fervere*. et ascripserat Lib. IV. Cons. Hon. 515. *anguibus* Oisel. Med. sec.

NOTE

167 *Stygias*] Infernas, a Styge fluvio inferorum, qui dicitur ἀπὸ τοῦ στυγείν, *odisse*, quasi sit fluvius odii.

169 *Dictatur facinus*] Rufinus dicitur epistolam, qua mandatur Stilichoni cedat partibus Arcadianis, sed quia contra voluntatem Imperatoris est

hæc epistola, facinus et crimen est.

171 *Lætior hoste propinquo*] Gaudens se ad hostes propius accedere : in quo videtur herois magnanimitas.

172 *Vallis*] Palis erectis et vallum propinquum ostendentibus.

177 *Hastas*] Hastis superimposita

Serpentumque vago cœlum sævire volatu.
 Implet Thessaliam ferri nitor, antraque docti
 Cornipedis, teneroque amnis reptatus Achilli, 180
 Et nemus Cætæum radiat: clamore nivalis
 Ossa tonat, pulsoque fragor geminatur Olympo.
 Intumuit virtus, et lucis prodigus arsit
 Impetus: haud illos rupes, haud alta vetarent
 Flumina: præcipiti stravissent omnia cursu. 185
 Si tunc his animis acies collata fuisset,
 Proditâ non tantas vidisset Græcia cædes:
 Oppida semoto Pelopeia Marte vigerent:

furere volatu erratico draconum. Fulgor armorum replet Thessaliam; et caverna Centauri eruditi, et fluvius ad quem Achilles infans repit, et sylva Cætæa resplendet: Ossa frigida resonat murmure, et strepitus duplicatur Olympo impulso. Fortitudo militum aucta est, et ardor non parcens vitæ incaluit. Non saxa retinerent illos, non fluvii profundi: dejecissent cuncta cursu rapido. Si tum exercitus conjixisset cum his militibus animosis, Græcia prodita non asperisset tantas clades:

//////////

m. pr.—178 *servire* Farn. Petav. tert. Exc. Læti m. pr. cod. Delr. *sævire* vel *servire* Oisel.—180 *raptatus* Oisel. Med. quart.—181 *Ætneum* Vat. sec. Exc. Cod. Rhem. *Ætneum* Leid. *Enthneum* Med. sec. *athereum* Vat. quart. Pal. Rott. Med. pr. Pat. Tholos. unus Heins. *Ætheum* vel *athereum* Oxon. pr. *radiat* omnes fere scripti, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *resonat* vulg.—182 *sonat* duo Vat. Ambros. sec. Leid. sec. Exc. Gevart. *tonat* vel *sonat* Oxon. pr. Med. sec. tres Petav. *trcnit* vel *tonat* Put. Heinsius ascripserat locum II. de Rapt. Proserp. 173. ‘Siculæ tonere cavernæ.’ ut ibi Oxon. pr. et Voss. vid. Lib. III. de Rapt. 396.—183 *Et tumuit* Pal.—184 *haud ulla* Oxon, pr. *aut alta* duo Vat. Farn. Pric. Rott. Florent. *aut—aut* Leid. sec. Barth. *returunt* Leid. sec. Med. quart.—185 *æquora* pro *omnia* Leid. sec. Exc. Gevart.—186 *Si tunc his* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *His si tunc* Vat. Livin. *Quod si tunc* Vat. pr. Pat. et Moret. pr. Barth. *collecta* Thuan. Var. LL. ed. Antv. *fuissent* Bonon. Var. LL. ed. Antv.—187 *audisset* Ambr. pr. *judisset* Tholos. *cedes* Vat. pr. vet. Gyr. Mazar. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *classes* Vat. quart. *clades* vel *classes* Vat. quint. *cedes* vel *clades* Petav. tert.—188 *semoto* vel *submoto* tres Vat. Pal. Rott. *vigerent* vel *fuissent* Moret. pr. Heinsius conjiciebat *vixerent. fuissent* cod.

NOTÆ

vexilla undantia serpentibus in purpura depictis.

178 *Cælum sævire*] Propter agitationem vexillorum depictos dracones habentium, videas cœlum sævire, vel potius credas serpentes volantes per cœlum sen per aërem sævire.

179 *Thessaliani*] Græciæ regionem, in qua antrum erat Chironis Centauri, qui edocebat Achillem, natum in eadem Thessalia, ad fluvium Sperchium

forte.

181 *Cætæum*] Cæta, Ossa, Olympus, sunt totidem montes Thessaliæ.

186 *Acies*] Si exercitus Barbarorum pugnare ausus fuisset cum animosis Stilichonis militibus, urbes Græciæ starent.

187 *Proditâ*] A Rufino, qui Barbaros in Græciam immiserat.

188 *Oppida Pelopeia*] Urbes Peloponnesi; hæc sic dicitur a Pelope

Starent Arcadiæ, starent Lacedæmonis arces :
 Non mare fumasset geminum, flagrante Corintho, 190
 Nec fera Cæropias traxissent vincula matres.
 Illa dies potuit nostris imponere finem
 Cladibus, et sceleris causas auferre futuri.
 Invida, pro, quantum rapuit Fortuna triumphum !
 Inter equos, interque tubas mandata feruntur 195
 Regia, et armati veniunt ductoris ad aures.

urbes Peloponnesi florent, bello remoto, urbes Arcadiæ et Spartæ remanent. Mare duplex non fumasset, Corintho ardente, non catenæ crudeles rapuissent mulieres Athenienses. Illa dies potuit facere finem calamitatum nostrarum, et tollere semina eriminis futuri. Pro qualem sors zelotypa ademit victoriam! mandata Imperatoria afferuntur inter equos, inter clangorem tubarum, et accedunt ad aures

Barth.—189 *arces* duo Med. Ambr. sec. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *agri* vel *arces* Vat. pr. Put. Oxon. pr. *agri* reliqui fere omnes, Exc. Gevart. et Var. LL. ed. Antv.—190 *flagrasset* Ambr. sec. *fumante* Vat. sec. Oisel. Mazar. Thuan. Exc. Cod. Rheim. *fragrante* Vat. pr. *fumante* vel *flagrante* Put. Oxon. pr. *firmante* vel *fumante* Florent.—191 *Non* duo Vat. Pal. Farn. *Non* vel *Nec* Oxon. pr. *male* pro *fera* Ambr. tert. *Cæropidas* Pat. *Cæropias* Lovan. *Cæropiæ* Vat. pr. m. pr. *Cæropias* ambo Moret. *transisset* Thuan.—192 *Ille* Med. pr. unus Heins.—193 *Cladibus* Pal. Moret. sec. Med. pr. a m. sec. *præferre* pro *aufferre* Vat. tert. m. pr. *futuris* Vat. pr. Pric. *futuras* Pal. Med. pr. Moret. sec.—191 *pro!* Vat. pr. Put. qui et *tantum* pro *quantum* exhibet. *removet* Pric. Rott. *potuit* Oisel. *potuit* vel *rapuit* Vat. sec. *rapuit* vel *removet* Put. Oxon. sec.—196 *Regia* omnes scripti, Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. et ed. Vicet. *Regis* Isingr. Gryph. codd. Pulman. *armatas* Rott. *armati* Leid. pr.—

NOTE

Tantali filio, quasi *νήσος*, *insula Pelopis*. In Peloponnesum nempe Stilicho appulerat, auxilium daturus Achaia; et inde fugavit Barbaros. Stilicho tamen et Rufinus ambo allēctabant Imperium; hic sibi, ille filio: hic gentes Barbaras accivit; ille fovit. De Stilichone Claudianus laudator dissimulat.

189 *Lacedæmonis*] Urbs nobilis est in Laconia, parte Græciæ; dicitur et Sparta. Tunc viris et armis destituta capta est.

190 *Corintho*] Corinthus est urbs inter duo maria in Istmo Corinthiaco: unde dicitur, 'Corinthus bimaris.' Hæc urbs tum proditione Gerontii periit, ex Zosimo.

Delph. et Var. Clas.

191 *Cæropias*] Sic dicuntur a Cærope Atheniensium Rege, in Attica. Nam debet intelligere matres Atticas, quæ captivæ fuerunt. Etenim tum Athenæ diu obsessæ, nec tamen captæ sunt.

193 *Sceleris causas*] Illa dies, qua Stilicho Græciam intravit, potuit extinguere causas *sceleris*, id est belli sceleris, quod Rufinus excitaverat accitis Barbaris. Hos enim Stilicho superasset, nisi a pugna mandatis Arcadii a Rufino extortis deterritus fuisset.

195 *Interque tubas*] Equis ad pugnam paratis, tubisque signum canentibus.

Claud.

L

Obstupuit: simul ira virum, simul obruit ingens
 Mœror: et ignavo tantum licuisse nocenti
 Miratur: dubios anceps sententia volvit
 Eventus, peragat pugnas, an fortia cœpta 200
 Deserat. Illyricis ardet succurrere damnis:
 Præceptis obstare timet: reverentia frangit
 Virtutis stimulos. Hinc publica commoda suadent,
 Hinc metus invidiæ. Tandem indignatus ad astra
 Extollit palmas, et ab imo pectore fatur: 205
 Numina Romanis necdum satiata ruinis,
 Si juvat imperium penitus de stirpe revelli,

Ducis Stilichonis tenentis arma. Ille obstupefactus est. Iracundia pariter, pariter tristitia magna invadit virum, et obstupescit sotentem inertem tantum potuisse. Animus ejus dubius volutat exitus incertos: an perficiat bellum, an relinquat incœpta generosa? flagrat mœdri claudibus Illyricis: veretur non obedire Imperiis. Veneratio ejus in Arcadium hebetat stimulos fortitudinis: hinc utilitas publica suadet: inde timor invidiæ dissuadet: tandem iratus tollit manus ad cœlum, et velut suspirans ab alto corde, sic loquitur. O Dii, nondum saturati malis Romanis, si placet vobis Imperium Romanum destrui funditus ab ipsis fundamentis, si

197 *Obstipuit* Med. sec. Reg. Lov. Exc. Læti et Lucens. pr. *ora* Pric. *ipse* Ambr. pr. *ira* vel *ora* Florent. Med. sec. *ducem horruit* Pat.—198 *tonanti pro nocenti* Leid. sec. Exc. Gevert.—199 *mirantur* Med. pr. *miratur* Med. sec. a m. pr. *dubios* tres Vat. Pal. Rott. Oisel. *dubiosque* Pric. Thuan. *solvit* Vat. pr. et Med. pr. a m. pr.—200 *facta* duo Vat. Rott. Oisel. Florent. duo Med. Thuan. Mazar. Moret. pr. Ambr. sec. cod. Barth. *cœpta* tres Vat. Pal. Farn. Pric. *facta* vel *capta* Vat. tert. Pnt. Moret. sec.—201 *differat* Thuan. *differat* vel *desinat* Rott. *Illyricis* Exc. Læti. *Illicitis* Vat. sec. *audet concurrere* Med. sec. a m. pr. *campis* Pat.—203 *damna pro commoda* Thuan. Pric.—204 *odium invidiæ* Florent. m. pr.—205 *Extendit* Vat. quart.—206 *Lumina* Tholos. *necdum* Vat. pr. Moret. sec. Exc. Luccus. sec. *nondum* tres Vat. Farn. *numquam* Exc. Pat. rec. *nondum* vel *necdum* Exc. Læti.—207 *penita* Barth.—208 *sidera*

NOTE

197 *Ira*] Quod cogatur parere mandatis a Rufino extortis: mœror quod non audeat succurrere miseris. Simul Stilicho miratur tantum licuisse nocenti Rufino, ut obtinuerit tam perniciosa mandata.

201 *Illyricis*] Illyria olim vastissima continebat Dalmatiam, Pannoniam, Valeriam, Noricum, Cretam, Achaïam, Mæcedoniam, Thessaliam, Epirum, &c. Unde per *Illyrica damna* intelliges vastatam Græciam. Porro Honorii socer futurus Stilicho Il-

lyricum sub ditione Rufini ab Alarico positum recuperare voluisset.

202 *Reverentia*] In principem Arcadium.

204 *Ad astra extollit palmas*] Vestustissima orandi consuetudo: Virgilius, 'Ingemit, et duplices tendens ad sidera palmas.'

206 *Satiata*] Dii nondum contenti malis Romanorum. Virgilius de Junone: 'Mea numina tandem Fessa jacent, odiis aut exsaturata quievi.'

Uno si placuit deleri sæcula lapsu,
 Si piget humani generis; prorumpat in arva
 Libertas effræna maris, vel limite nullo 210
 Devius errantes Phaëthon confundat habenas.
 Cur per Rufinum geritur? procumbere mundum
 Hoc auctore pudet. Mediis revocamur ab armis,
 (Pro dolor!) et strictos deponere cogimur enses.
 Vos, arsuræ urbes, perituraque mœnia, testor: 215
 Cedo equidem, et miserum permitto casibus orbem.
 Flectite signa, duces: redeat jam miles Eois.
 Parendum est. Jaceant litui: prohibete sagittas,

visum est everti sæcula uno motu, si tædet vos gentis hominum; licentia vesana maris effundatur in campos; aut Phaëthon uberrans a via recta misceat fræna vagantia. Quare id fit per Rufinum? Probrusum est orbem labefactari ab hoc auctore: o tristitiam! retrahimur a medio bello, et cogimur abjicere gladios districtos. Vos appello, o oppida incendenda, et muri subvertendi: equidem recedo et relinquo mundum afflictum fortune: o Ductores, vertite vexilla: milites Orientis jam revertantur. Obediendum est: tubæ silcant: retinete tela, ignoret hosti propinquo, Rufinus

vel sæcula Lov.—209 arma Rott. Thuan. arva vel arma Put.—210 *Tempestus vesana* Vat. pr. *Tempestas insana* Vat. Liviu. nullo tres Vat. Pal. Farn. Oisel. Exc. Læti, *justo* duo Vat. vet. Gyr. Pric. Med. sec. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. nullo vel *justo* Rott. Florent. nullo vel *certo* Ambr. pr.—211 *Pheton* Lov. ambo Moret. *Triton* Vat. pr. m. pr. *arenas pro habenas* Vat. quint. —212 *urgemur* Exc. Lucens. sec. unde Heinsius conjiciebat *terimur. confundere mundum* Vat. tert. m. pr.—213 *actore* Rott. Farn. Florent. Med. sec. Petav. sec. Exc. Cod. Rhem. *revocatur* vet. Gyr. *revocamur* vel *reocatur* Vat. pr.—214 *pro! proh dolor! astrictos* Leid. Put. *Ardor et adstrictos* Vat. Livin. *Ardor et adstrictos* vel *Pro pudor et strictos* Vat. pr. *adstrictos* etiam exhibent Pat. et Leid. sec. Heinsius ascripserat locum lib. i. in Eutrop. vs. ult. *reponere* Med. quart. *depellere* Lov.—216 *Credo* Med. sec. m. sec. *promitto* Oisel. *committo* Med. tert. *promitto* vel *permitto* Put. *cladibus* quatuor Vat. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti, *casibus* vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. marg. Isingr. *casibus* vel *cladibus* Vat. pr. *hostem* marg. Isingr.—217 *Eois* Med. tert. Put. Bonon. Tholos. duo Petav. Ambr. tert. incert. Heins. *Eois* vel *Eous* Reg. duo Oxon. *Eous* decem alii, Exc. Læti et Pat. rec. in Petav. tert. et Put. post *miles* erat *τελεία στιγμή*.—218 *Parendum est* Vat. sec. Exc. Læti et Lucens. sec. *Parendum absque est* Petav. pr. duo Ambr. *Parendum* vel *Parcendum* Vat. pr. *Parcendum est* reliqui omnes, ut et Exc. Gevart. Lucens. pr. et ed. Vicet. *litui taceant* Oxon. pr. *jaceant* Vat. quint. *prohibere*

NOTE

- 208 *Delere sæcula*] Amitti fructum *φάεθων, ardens.*
 tot annorum, totque sænclorum, in 217 *Miles Eois*] Milites Orientis
 condendo Romanorum Imperio. redeant in regiones suas: ἡὼς, et ἕως,
 211 *Phaëthon*] Filius Solis, qui *Aurora*, unde *Eous*, qui ad Auroram,
 equis errantibus mundum incendit: seu Orientem spectat. Vel forte,

Parcite contiguo, Rufinus præcipit, hosti.

His dictis, omnes una fremuere manipuli : 220

Quantum non Italo percussa Ceraunia fluctu :

Quantum non madidis elisa tonitrua Coris :

Secernique negant, creptaque prælia poscunt ;

Insignemque ducem populus defendit uterque,

Et sibi quisque trahit. Magno certatur amore, 225

Alternamque fidem non illaudata lacessit

Seditio, talique simul clamore queruntur :

jubet. Post hæc verba Stilichonis, omnes catervæ simul murmuraverunt, tantum quantum Ceraunia saxa non feriuntur undis maris Ausonii: quantum fulmina non cernuntur Cauris pluviis. Et hæc catervæ nolunt separari: ac repetunt facultatem ademptam pugnae. Atque populus geminus purgat Ducem illustrem Stilichonem, et unusquisque tribuit sibi. Certatim contenditur benevolentia mutua: ac tumultus non vituperandus excitat fidem utriusque, atque una conqueruntur tali

//////////

Vat. quart. Heinsius legit *cohibete*.—219 *Parcere* Exc. Lucens. sec. *Rufinus id imperat* Pat. et Ald. *orbi* Pat. et Ambr. sec.—220 *sonuere* Moret. sec. *infremuere* Pric. *cedere* Oisel.—221 *illisa* quatuor Vat. Rott. Oisel. *elisa* vet. Gyr. Ambr. tert. Exc. Lucens. sec.—222 *Cauris* Exc. Læti. *choris* Var. LL. ed. Antv. [in Pal. Tholos. Ambr. tert. Med. quart. et Vat. quint. versus 222. legitur ante 221.]—223 *Secretumque* cum Glossa i. e. *recessum*. Moret. sec. *Secretumque* vel *Secernique* Vat. tert. hic vero versus deest in Vicet. edit. *erectaque* pro *creptaque* Rott. Ambr. sec. Exc. Gevart.—225 *petit* unus pro var. lect. *amore* duo Ambr. Exc. Pat. rec. *amore* vel *honore* duo Vat. Reg. Mazar. Leid. pr. Oxon. sec. Lov. Petav. pr. *honore* tredecim alii.—226 *alternantque* Vicet. Parm. Colin. *illaudanda* legit Heinsius, quod est in Ambr. sec. *lacessit* Exc. Læti, *recessit* Rott. *quiescit* ed. Vicet. Parm. Colin.—227 *que-*

NOTE

valeat miles Eous; id est; redeat miles in mollitiam, qualis est populorum Orientis.

219 *Rufinus præcipit*] Nihil certe ad invidiam Rufino conciliandam potentius: cum hujus imperio, etiam pulcherrima incœpta relinquere oporteat.

221 *Quantum non Ceraunia*] Murmurantium catervarum fremitus superabat murmura fluminis, et fluctuum Ceraunia verberantium. Ceraunia autem sunt saxa Epiri in Græcia, crebris fulminibus ob altitudinem percuti solita: unde dicuntur, ἀπὸ Κεραυνῶν, a fulmine: sed et verberantur fluctibus maris Ionii, quod et Ausonium et Italum appellatur.

222 *Coris*] Seu Cauris, 'Semper frigora spirantibus,' ex Virgilio. Cauris autem Græcis ἀργέστης ventus est, qui flat ab Occasu Solstitiali.

223 *Secerni*] Nolunt separari a se invicem, sed repetunt facultatem pugnandi, Rufini fraude sibi ereptam.

224 *Populus uterque*] Populus ex Imperio gemino, Arcadii scilicet et Honorii, collectus, contra Rufini fraudes defendit seu purgat Ducem Stilichonem, et ad suas quisque partes eum trahit. Milites enim Orientis abeuntes, eum cupiunt habere Ducem: contra milites Occidentis eum sibi tribuunt.

227 *Seditio*] Tumultus laudabilis

Quis mihi nudatos enses, quis tela lacertis
 Executit, et solvi curvatos imperat arcus?
 Quisnam audet leges vibrato imponere ferro? 230
 Inflammata semel nescit mitescere virtus.
 Jam mihi barbaricos sitientia pila cruores
 Sponte volant, nltrixque manus mucrone furenti
 Ducitur, et siccum gladium vagina recusat.
 Num patiar? semperne Getis discordia nostra 235
 Proderit? en iterum belli civilis imago!

murmure: Ecquis extorquet mihi gladios districtos? Ecquis jacula ex manibus, ac jubet arcus intentos remitti? Ecquis audet ferre leges nobis enses nudos habentibus? fortitudo semel incensa non potest mitigari. Jam pila acida sanguinis Barbarorum evolant ultro ex meis manibus, et dextra vindex impellitur gladio savienti, ac vagina rejicit ense aridum. An ego feram? An dissensiones nostras usque utiles erunt Getis? Ecce rursus species pugnae civilis! Quare separas exer-

//////////

vantur vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Læti, *moventur* Vat. pr. Thuan. ed. Vicet. Parm. *moretur* reliqui omnes, item Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. Lect. ed. Antv. Ald. Junt. Colin.—228 *laudatos* Var. LL. ed. Antv. *pila* vulgo.—230 *leges vibrato* Vat. pr. Exc. Lucens. sec. et Vat. Livin. Isingr. Claver. Raphel. *stricto leges ceteri* Codd. pr. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. Ald. ed. Parm. et Vicet. *leges stricto* unus cod. et Isingr.—231 *mansuescere pro mitescere* Pat.—232 *Janjam* Vat. tert. Rott. Pal. Exc. Læti et ed. Parm. Isingr. *Janjam* vel *Jam mihi* Florent. *Jam mihi* reliqui magno numero, Exc. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. Ald. Lovan. et ed. Vicet. *pila* Exc. Læti et Lucens. sec. *tela* Vat. quart. Pal. Put. Reg. Thuan. Ambr. pr. item Oxon. Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet. Isingr. *pila* vel *tela* Rott. *cruorem* Pat.—233 *ultrixque* Exc. Læti, Put. et ed. Parm. *utroque* quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. Moret. sec. Leid. pr. Lov. duo Oxon. Ald. Isingr. et Var. LL. ed. Antv. *utroque* Leid. sec. et Exc. Gevart. *ultrixque* vel *utroque* Florent. *furentis* Mazar. Petav. sec. Oisel.—235 *Num* ed. Parm. *Nun* Vat. pr. Vicet. *Non* quatuor Vat. Pal. Pric. Rott. Oisel. Ald. Isingr. Colin. Gryph. *Num* vel *Non* Petav. pr. Vat. Livin. Exc. Læti, *semperque* Exc. Voss.—236 *Proderit* vel *Proditur* Vat. tert.—237 *dividis* Thuan.

NOTE

excitatur inter militem Arcadianum, et Honorianum, uter habeat Ducem Stilichonem: sicque ambo alternatim certant, suamque in illum et fidem et benevolentiam vicissim certatimque ostendunt.

231 *Mitescere*] Alii legunt, *frigescere*, ut sit oppositio inter flammam et frigus.

Virtus] Virtutis nomine Poëtae fortitudinem intelligunt, immo et Oratores. 'Virtuti Cnei Pompeii quæ

potest par oratio inveniri?' Cicero pro lege Man. n. 29.

234 *Ducitur*] Manus ipsa quæ ducit impellitque gladium, ab ipso gladio duci impellique videtur pro aviditate pugnae.

Siccum gladium] Aridum, cruoris expertem.

235 *Getis*] Populi Scythiæ: sumuntur pro tota Scythia, pars pro toto.

Quid consanguineas acies, quid dividis olim
 Concordes aquilas? non dissociabile corpus,
 Coniunctumque sumus. Te, quo libet ire, sequemur.
 Te vel Hyperboreo damnatam sidere Thulen, 240
 Te vel ad incensas Libyæ comitabor arenas.
 Indorum si stagna petas, rubrique recessus
 Æquoris, auriferum veniam poturus Hydaspen:
 Si calcare Notum, secretaque littora Nili

citus cognatos, quare separas Aquilas quondam amicas? Sumus unum corpus simul iunctum, non separabile. Sectabimur Te, o Stilicho, quocumque placet. Sequar Te, o Stilicho, aut ad Thulen constrictam glacie Boreali: sequar te, aut ad arenas ardentis Libyæ: si eas in Oceanum Indiarum, et fines remotos maris Orientis; adventurum bibiturus Hydaspem aureum. Si imperes me proterere Austrum, et ripas

Exc. Læti et Lucens. sec. dividit Vat. quint. Lov. dividit vel dividis tres Vat. dividit viginti alii, Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet.—239 Coniunctumque Exc. Læti. Coniunctique Vat. quint. quo Thuan. quo vel qua Reg. qualibet alii triginta, Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Ald. et Var. LL. ed. Antv. sequemur Exc. Læti, sequamur Reg. Rott. Mazar. Petav. sec. Ambr. tert. Oxon. sec. m. pr. Exc. Voss. Vicet.—240 Hyperboreo marg. Morin. Hyperboream Var. LL. ed. Antv. damnatum Vicet. Thylen duo Ambr. Exc. Læti, Tylen duo Leid. Tylem Moret. sec. duo Vat. Thulen duo Vat. Oisel. Lov. Thylen sedecim alii.—241 in accensas Thuan. in incensas Tholos. Leid. pr. m. sec. comitamur Rott. Pric.—242 stagna vel signa Vat. pr. petis Thuan.—243 æquoris Pulmanni liber, quem in edit. Antv. litera C in margine notatum Moret. esse putavit Heinsius, qui eadem litera Moret. pr. designaverat. bibiturus Pat. Idaspem Lov. Hydaspen Med. pr. Hydaspen viginti alii, Exc. Lucens. pr. et ed. Vicet.—244 Notum vel locum Oisel. noscere pro litora Moret. sec. cum glossa, litora s. item Vat. pr. m. pr. unde Heinsius corrigebat poscere, propter vocem Litoris in versu priore, ut videtur, quia has voces ducta lineola conjunxerat.—

NOTE

237 *Consanguineas*] Cur exercitus Orientis et Occidentis, quorum multi inter se amicitia et affinitate conjuncti erant, cur Aquilæ seu signa olim amica separantur?

238 *Dissociabile*] Horatius: 'Oceanum dissociabili.'

Corpus] Sumus unum et idem corpus, ut sub aliis Imperatoribus; hoc est duo exercitus Orientis et Occidentis sub unius tantum auspiciis pugnare volunt, et a se invicem non separari, idque ob amorem suum in Stilichonem.

240 *Hyperboreo*] Frigore vehementi, quod videtur esse supra Bo-

ream, non tamen ultra, quia Boreas flat a Polo Arctico extremo Mundi fine.

Damnatum Thulen] Constrictam ac velut damnatum glacie: toto enim hyberno tempore aiunt ibi Solem non videri.

241 *Libyæ*] Regionis ardentis, arenosæ, et siticulosæ in Africa.

242 *Rubri æquoris*] Rubri a radiis Solis Orientis.

243 *Hydaspen*] Fluvium aureis arenis insignem in Asia.

244 *Calcere Notum*] Calcere Regiones Noto seu Austro subjectas, hoc est, regiones Meridianas.

Nascentis jubeas, mundum post terga relinquam ; 245
 Et quocumque loco Stilichon tentoria figet,
 Hic patria est. Dux inde vetat : desistite, quæso,
 Atque avidam differte manum. Cadat iste minacis
 Invidiæ cumulus. Non est victoria tanti,
 Ut videar vicisse mihi : vos, fida juvenus, 250
 Ite mei quondam socii. Nec plura locutus,
 Flectit iter ; vacuo qualis discedit hiatu
 Impatiens remeare leo, quem plurima cuspis
 Et pastorales pepulerunt igne catervæ ;
 Inclinatque jubeas, demissaque lumina velat, 255
 Et trepidas mæsto rimatur murmure sylvas.

recedentes Nili Orientis, linquam orbem post terga mea. Et Stilicho collocabit tabernacula quacunq̄ue in terra, hic patria est mea. Princeps Arcadius inde prohibet, ait Stilicho, rogo vos, desinite, et reseruate dextras cupidas cædis. Acerrus iste livoris submitatur. Victoriæ non tanti facio, ut videar superare, pro me. Vos juvenes fideles olim commilitones mei, abite. Neque dicens plura verba, detorquet riam ; sicut leo indignans redire, abit, ore vacuo, quem leonem tela multa et turbæ pastorum expulerunt flammis. Et ille demittit rillos, ac tegit palpebris oculos submissos, et scrutatur nemora tremientia fremitu tristi. Cui

//////////

245 *annum terga* Exc. Lucens. sec.—246 *Stilichon* Exc. Læti et Lucens. pr. *Stilico* Vat. sec. *figat* Exc. Lucens. pr. *ponet* Pnt. Pal. Med. pr. mus Heins. —247 *Hæc patria est* Vat. pr. item Livin. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet.—248 *Atque quidem* Vicet. *cadit* Thuan. *ille* Vat. pr. Tholos. Florent. Ambr. pr. Sched. Gnd. *inde* Vat. quint. *minantis* duo Vat. Leid. m. pr.—249 *cumulus* vel *stimulus* Reg. Oxon. pr.—251 *Ite mihi* Rott.—252 *Flectit* duo Vat. Moret. sec. *Flexit* vel *Flectit* Vat. pr. *descendit* Pnt. Mazar. Leid. pr. item Moret. Vat. sec. Petav. tert. *discessit* Florent.—253 *qua pro quem* Bonon.—254 *repulerunt* Reg. Pal. Med. pr. Oxon. pr. et Leid. *ire catervæ* Med. tert.—256 *trepido mæstas* Med. sec. *ripas* duo Vat. Leid. pr. Petav. pr. Oxon. *sylvas* vel *ripas* Reg. Heinsius conjicit *rupes*, qui ascripsit locum de B. Gild. vs. 357.—

NOTE

245 *Nili nascentis*] Ultra lacum Dambea, in Africa ; vid. in Cons. Prob. v. 38.

Post terga relinquam] Etiam ultra mundum ibo pro Stilichone.

249 *Invidiæ cumulus*] Qua velut gravatus sum, et cui hoc Rufini facto cumulus accessit : vel *cadat cumulus invidiæ*, o Milites, quam in nos attraheremus, si contra Arcadii mandatum pugnaremus : vel *cumulus invidiæ*, qua me gravat Rufinus, sponte con-

cidet. Ceterum ut a Claudiano dicitur *invidiæ cumulus*, sic a Cicerone dicitur, ‘tempestas et moles invidiæ.’

250 *Vicisse mihi*] Ut videar velle pugnare et vincere ad gloriam mihi comparandum.

254 *Ignæ*] Ignis valde infestus est leoni.

256 *Trepidus sylvæ*] Quasi sylvæ timeant leonem : vel petit *sylvæ trepidas*, hoc est, passu trepido aut celeri.

Ut sese legio vidit disjuncta relinqui,
 Ingentem tollit gemitum, galeasque solutis
 Humectant lacrymis; pressamque morantia vocem
 Thoracum validos pulsant suspiria nexus. 260
 Tradimur, heu, tantumque sequi prohibemur amorem,
 Exclamant, spernisne tuas, Dux optime, dexteras,
 Quas tibi victrices toties Bellona probavit?
 Nos adeo viles? adeo felicior axis
 Hesperius, meruit qui te rectore teneri? 265
 Quid nobis patriam, quid clara revisere tandem
 Pignora, dilectosve juvat coluisse penates?
 Te sine dulce nihil. Jam formidata tyranni

exercitus separatus aspexit se deseri, emittit magnum gemitum, et aspergit galeas fletibus obortis, ac singultus, cohredientes vocem compressam, distendunt fortes juncturas loricarum. Ah! prodimur, et vetamur comitari Ducem tam anabilem, vociferantur; an contemnitis dexteras tibi, Dux fortissime, tam fideles, quas Bellona toties experta est superantes pro te? nos sumus tam abjecti? An terra Occidentalis est adeo faustior, quæ mereatur administrari a te gubernatore? Quid recenses patriam nobis? Quid tandem jurat revisere dulces liberos, et habitare domos jucundas? Absque te nihil est jucundum: jam injuria timenda Tyranni Rufini

-----

257 vidit legio Pat. Vat. sec. Leid. sec. Ald. Exc. Gevart. disjuncta Vat. Livin. conjuncta Leid. sec. Exc. Gevart. distincta vel disjuncta Exc. Læti. —258 solutus Thuan. Pal.—259 Humectant Vat. quart. Petav. pr. Exc. Lucens. sec. Humectat Vicet. ita Gesner. Bipont.—260 Thoraca Oisel. Thoracum vel Thoracem Reg. Thoracis Pulm. nexus suspiria pulsant Moret. sec.—261 Trahimur Rott. Tradimur vel Prodimur Moret. pr. sed in Moret. sec. Prodimur pro glossa ascriptum, quod probatum Heinio. spernimur ed Claver. quantumque Rott.—262 spernisne Vat. pr. Put. vet. Gyr. Moret. sec. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. spernesne marg. Isingr. tradisne quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. dexteras vel turmas Reg. Oxon. pr.—263 probavit Exc. Læti et utriusque Lucens. probavit marg. Mor. paravit octo alii et ed. Vicet. —265 meivit Exc. Voss.—267 dilectosve Vat. sec. dilectosque Pat. Moret. sec. dilectosne Vat. quart. Oxon. pr. penates vel parentes Put.—268 non form. Rott. nunc Florent. te Med. tert. formidanda Exc. Læti, formidata vel formidanda

NOTÆ

- 257 *Legio*] Exercitus Orientis separatus ab exercitu Occidentis. Occidua.
 260 *Thoracum pulsant nexus*] Id *Adco felicior*] Ita et Cicero: ‘Per dexteram te istam oro, quam Regi Deiotaro hospes hospiti porrexisti: istam, inquam, dexteram, non tam in bellis et in præliis, quam in promissis et fide firmiorem.’
 261 *Tantum amorem*] Tantum Ducem Stilichonem, causam amoris nostri.
 264 *Axis Hesperius*] Terra vel tractus Occidentalis, ab Hespero stella
 267 *Penates*] Sunt Dii domestici: sæpius usurpantur pro ipsa domo.

Tempestas subeunda mihi : qui forte nefandas
 Jam parat insidias : qui nos aut turpibus Hunnis, 270
 Aut impacatis famulos præstabit Alanis.
 Quanquam non adeo robur defecerit omne,
 Tantave gestandi fuerit penuria ferri.
 Tu licet occiduo mancas sub cardine Solis,
 Tu mihi dux semper, Stilichon ; nostramque vel absens 275
 Experiere fidem : dabitur tibi debita pridem
 Victima : promissis longe placabere sacris.
 Tristior Hæmonis miles digressus ab oris

toleranda est mihi: qui Tyrannus forsam jam struit mihi dolos nefarios: qui nos tradet serros tuturos vel Hunnis deformibus, vel implacabilibus Alanis. Etsi non adeo vis cuncta changuit, neque tanta est necessitas armorum tractandum. Tu, o Stilicho, quanquam eris in regione Occidentali Solis, tu eris mihi usque ductor: et etiam absens probabis fidelitatem nostram. Hostia decata tibi iamdudum mactabitur pro te. Scilaberis e longinquo sacris pollicitis. Milites mestiores discedentes ex terra Thessalia, contingebant tractus Macedonum, et acce-

//////////

Vat. pr.—269 *subjecta pro subeunda* Tholos. *formidanda potestas Tiranni* Vat. sec.—270 *imperat* Med. quart. *exurias* Vat. sec. m. pr. *Hunni* duo Vat. Put. Bonon. Tholos. Pat. et Petav. pr.—271 *impacatis* Florent. Thuan. duo Med. et Vicet. *implacatis* reliqui magno numero, Exc. Gevart. Lucens. sec. Ald. Vicet. Colim. et ed. Parm. *præbebit* Vat. pr. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *properabit vel præstabit* Med. tert.—272 *defecerat* Farn.—273 *Tantave tres* Vat. Reg. Mazar. Bonon. Lov. Leid. sec. Vicet. Parm. *gestati* Exc. Lucens. sec. *ferri?* Reg.—274 *occidui* Med. sec. quod probat Heinsius. *cardine celi* Leid. pr. *culmine* ed. Vicet. *cardine* Exc. Lucens. sec. *celi* Vat. sec. Farn. Pric. Oisel. Thuan. vet. Gyr. Mazar. Moret. sec. Exc. Lucens. sec. ed. Vicet. *solis vel celi* Vat. pr. et tert. *cardine solis vel culmine celi* Exc. Pat. rec.—275 *Tu dux es Stilico semper* Moret. sec. *Stilichon* Exc. Lat. *Stilico* Vat. sec. *Stilicon* Petav. sec. *deerat* hic versus in Leid. sec.—276 *perdita pro debita* Med. sec. m. pr.—277 *longe* quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *longum* Med. sec. et sic legit Heinsius. ita Gesner. Bipont.—278 *Tristiui*

NOTE

269 *Tempestas*] Injuria, contumeliæ, mores turbulentæ, et tempestatæ obruenti similes.

270 *Turpibus Hunnis*] Hunni et Alani populi Scythiæ. Attila Rex Hunnorum Romanos vocabat servos suos. *Turpes Hunnos* supra describit Claudianus in Ruf. lib. 1. vs. 327. Ceterum de Hunnis fabulæ narrantur, eos esse animalia minuta, tetra, quibus facies horrendi nigroris; immo esse non facies, sed ossa, et puncta potius, quam oculos.

272 *Quanquam non adeo*] Non tan exigua animi vis nobis est, non tanti armorum penuria, ut sineremus nos; Rufino tradi Hunnis et Alanis duccendos.

273 *Penuria*] Non eo nos penuriæ et paupertas adegerunt, ut vellemus remanere sub Rufino.

276 *Debita victima*] Rufinus scilicet immolabitur. Heroum iræ victimis placabantur.

278 *Hæmonis*] Hæmonia vel Æmonia, sic dicta ab Æmo monte, vè

Tangebatur Macetum fines, murosque subibat,
 Thessalonica, tuos. Sensu dolor hæret in alto 280
 Abditus, et tacitas vindictæ præstruit iras :
 Spectaturque favens odiis locus, aptaque leto
 Tempora : nec quisquam tanta de plebe repertus,
 Proderet incautis qui corda minantia verbis.
 Quæ non posteritas, quæ non mirabitur ætas 285
 Tanti consilium vulgi potuisse taceri,
 Aut facinus tam grande tegi ? mentisque calorem

debant ad tua mania, o Thessalonica. Tristitia pressa in corde profundo infixæ est, ac præparat ultioni indignationem silentem. Locus opportunus odio exercenda expectatur, et tempus commodum morti inferendæ. Neque ullus inventus est in tanta juvenum turba, qui divulgaret sermones minaces dictis imprudentibus. Qui non obstupescunt posteri, quæ non sæcula, consilium tantæ multitudinis sileri, aut factum tam magnum occultari potuisse ? et fervorem animi non frangi colloquio

Lov. m. pr. *Hæmoniis* Vat. pr. *digressus* Exc. Lucens. pr. *progressus* Exc. Pat. rec. ed. Parm. et Vicet. *arcis* duo Vat. Petav. pr.—279 *Macedum* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Macetum* duo Vat. Pal. Med. pr. unus Heins. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *terras pro fines* Pat. Vat. sec. m. pr.—280 *Thessalonica* Mazar.—281 *ambitus* Med. pr. *tacitus* Thuan. Tholos. *præstitit* Farn.—282 *odio* Pal. Florent. Pat. Lov. Med. pr. unus Heinsii. *odium* Med. quart. *odii* Ald. Colin. *leto* vel *roto* Vat. quint.—283 *neu* Med. tert. *rec* Vat. Livin. *quisquam est* Vat. tert. Med. quart. *de tanta* Vat. tert. Pric. Moret. sec. *de tanta est* Moret. pr. *plebe* quatuor Vat. Pal. Farn. Rott. Oisel. *pube* vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. quod probatum videtur Heinsio, qui ascripserat locum de bell. Gild. vs. 416. ita Gesner. Bipont. *pube* vel *plebe* Pnt. *locutus pro repertus* Oisel.—284 *proderit* duò Moret. Thuan. Ambr. sec. incert. Heins. ed. Vicet. *minacia* Pric. Pat. *micantia* Vat. pr. m. pr.—286 *consilium* Farn. *consilii* Med. pr.—287 *mortisque* cod.

NOTE

ab Æmone Deucalionis filio, sumitur pro Thessalia Græciæ regione. Ovid. Æmonis Æmonio Laodamia viro, id est, Protesilao Thessalo principi.

279 *Macetum*] *Macetia* et *Macedonia* sunt unum et idem, vel *Macedonia* est pars *Macedoniæ*.

280 *Thessalonica*] Urbs primaria *Macedoniæ*, vulgo *Salonichi*, S. Pauli epistolis cohonestata. In hac, Rufini crudelis instigatione Theodosius, ob magistratus violatos ira percitus, civium stragem edidit. Hinc ab Amrosio Mediolani Præsule, templi aditu prohibitus, nec admissus est prius, quam et pœnitentiam egerit,

et lege caverit, ut capitales sententiæ ante trigesimum diem ratæ non haberentur. Lex postea salutaris Antiochiæ. Hanc enim, ob raptatam in seditione Flaccillæ Augustæ statuatam, everti jusserat : sed legis suæ mora placatus, et voce sancti Eremite monentis, ne propter mulieris imaginem, tot Dei imagines perderet, urbi pepercit.

286 *Taceri*] *Ecquid enim remanet occultum, quod ad notitiam multitudinis pervenit?*

287 *Mentisque calorem non rumpi*] *Fervidum de occidendo Rufino propositum non violari, rumpi etiam in-*

Non sermone viæ, non inter pocula rumpi ?
 Æqualis tantam tenuit constantia turbam :
 Et fuit arcamm populo. Percurritur Hebrus, 290
 Deseritur Rhodope, Thracumque per ardua tendunt,
 Donec ad Herculei peruentum nominis urbem.
 Ut cessisse duceem, propius venisse cohortes,
 Cognita Rufino : magna cervice triumphat,
 Omnia tuta ratus, sceptrumque capessere fervet, 295
 Et conjuratos accendit voce clientes :
 Vicimus, expulimus. Facilis jam copia regni.
 Nullus ab hoste timor : quid enim ? quem poscere solum

itineris, non inter bibendum? Constantia eadem tot replevit catervas! Et hoc occultum plebi extitit. Hebrus peragratur, Rhodope relinquitur, et eunt per altos montes Thraciæ, donec perveniunt ad oppidum dictum de nomine Herculis. Postquam notum est Rufino ductorem Stilichonem recessisse; et catervas suas advenisse propius: superbit elato capite, credens cuncta esse secunda, atque ardet usurpare sceptrum, inflammatque sermone clientes simul conspirantes; sic dicens, Superavimus, eiecimus hostes: jam potestas imperii facilis est mihi: nullus metus

//////////

Barth. *colorem Bonon. dolorem Med. quart. incert. Heins.—288 Nec Lov. Ambr. pr. rumpit Reg.—289 turmam Pric. mentem Vat. tert. a m. pr. unde Heinsius conjiciebat gentem.—290 Hæmus Med. sec. Exc. Lucens. sec. et sic legit Heinsius. Æmus vet. Gyr. Hæmus vel Hebrus Vat. tert.—292 pervenit Ambr. sec. peruentum est Vat. tert. Florent. Pat. Thuan. Rott. Med. sec.—293 propius Farn. cohortem Ambr. tert.—294 ter voce Med. quart. virtute vel cervice Med. sec.—295 intus pro ratus ed. Vicet.—296 accendit Oxon. pr. ostendit Vat. sec. Oisel. Tholos. Mazar. Petav. sec. ambo Moret. Exc. Pat. rec. affatur Pal. Med. pr. unus Heins. hortatur quatuor Vat. Farn. Pric. Rott. ostendit vel hortatur Lov. hortatur vel accendit Vat. pr. Oxon. sec. ostendit vel accendit Reg. conjuratas cohortes duo Med. Bonon. Ambr. pr. Var. LL. ed. Antv. conjuratas cohortes vel conjuratos clientes Med. sec. Put. Lov.—298 quid enim Oisel. Heinsius conjicit, quid enim? qui vincere solum Horruit, hunc tanto munitum milite vincat? vincere quinque Vat. Pal. Farn.*

NOTE

ter pocula, et a multitudine quæ sæpius nescit dissimulare.

290 *Hebrus*] Fluvius Thraciæ. *Rhodope*, mons ejusdem Thraciæ.

292 *Herculei nominis urbem*] *Heraclæam*, urbem Thraciæ, vel Constantinopolim, quam Hercules comitis sui Byzantis memoriæ dedicasse dicitur.

293 *Cohortis*] Barbarorum, quos Rufinus acciverat.

294 *Cognita*] Scilicet sunt ea omnia cognita. Virgilius: 'Frater ut

Æneas pelago tuus omnia circum Littora jactetur odiis Junonis iniquæ, Nota tibi; et nostro,' &c.

295 *Omnia tuta*] Adulatur Stilichoni, quo remoto, omnia pessum dabat.

296 *Clientes*] Barbaros accitos.

298 *Quid enim*] Sic gloriatur Rufinus. Au Stilicho, qui non ausus est aggredi me solum et inermem, sustinere poterit nos armatos?

Horruit, hunc tanto munitum milite vincat?
 Quis ferat armatum, quem non superavit inermem? 300
 I nunc, exitium nobis meditare remotus
 Incassum, Stilichon: dum nos longissima tellus
 Dividat, et mediis Nereus interstrepat undis.
 Alpinas transire tibi, me sospite, rupes
 Haud dabitur. Jaculis illinc me figere tenta. 305
 Quære ferox ense, qui nostra ad mœnia tendi
 Possit ab Italia. Non te documenta priorum,
 Non exempla vetant? quis par conatus adire
 Has jactat vitasse manus? detrusimus orbe

ab hoste: nam equis superet hunc stipatum tot militibus, quem vel solum timuit aggredi? Equis sustineat armatum, quem non devicit inermem? I, jam, o Stilicho, longe distans machinare frustra perniciem nobis, modo terra immensa separet nos, et mare mugiat aquis interpositis. Me vivente non licebit tibi transmittere saxa Alpium. Ex hoc loco conare trajicere me telis. Consectare, o crudelis, gladium, qui ab Italia valeat pertingere ad urbem nostram. Non documenta superiorum, qui me tentarunt, non exempla prohibent te? an aliquis tentans lacessere me, gloriatur effugisse nostram fortitudinem? Nos deturbarimus te ex orbe medio,

Rott. Put. *poscere* vet. Gyrald. et Exc. Lucens. sec. marg. Isingr.—300 *Quid feret* Vat. sec. Moret. sec. Tholos. Heinsius legit, *Qui ferat. superabit pro superavit* Farn. *inermem* quatuor Med. duo Heins. Florent. et ed. Vicet. *inertem* Claver. et Gryph.—301 *Tu nunc* vel *I nunc* Vat. pr. *exitium* vel *exitium* Pat. *remotis* vel *remotus* Vat. pr.—302 *Incassum* vel *In casum* Moret. pr. *in casum* lib. Barth. *Stilico* Vat. sec. *Stilicon* Exc. Lucens. pr. *Stilicho* Reg. *Stilichon* Exc. Læti.—303 *Dividit* Med. quart. *interstrepit* Vat. quart. *interstrepit* Med. quart. Thuan. Moret. sec. *interfluat* Vat. pr. item Livin. marg. Isingr.—304 *Nunc alias* Thuan. *nives* pro *rupes* Rott. *turres* Ambr. sec. *me consule* marg. Isingr. cod. Barth.—305 *illic* Vat. quint. Oxon. sec. ed. Parm. et Vicet.—307 *nunc te* Pat. Vat. sec. *monumenta* quinque Vat. Pal. Farn. Oisel. *documenta* Exc. Lucens. sec.—308 *quis par* Vat. pr. item Livin. *quisnam* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *quisquam* ed. Claver. *conatus* pro *conatus* Ambr. sec.—309 *vicisse* Pric. Rott. Tholos. *vitare* Exc. Lucens. sec. *vicisse* vel *vitasse* Exc. Pat. rec. *detrusimus* marg. Morin. *destruximus* orbe Bouon. Ambros. sec. Petav. tert. *destruximus orbem* duo Vat. Reg. Oisel. Mazar. Tholos. duo Oxon. Leid. pr. Ambr. pr. Petav. sec. Exc. Cod. Rhem. et Var. LL. ed. Antv. quod probat Heinsius, qui ascripsit. sic supra vs. 19.

NOTÆ

301 *I nunc*] Ironia Rufini. Eat nunc Stilicho, et ex locis remotis in me tela torqueat. Virgilius: 'I, sequere Italiam ventis, pete regna per undas.'

302 *Dum nos tellus dividat*] Sic Tullius in Catilinam: 'Magno me metu liberabis, dummodo inter me atque te murus intersit.'

307 *Non te documenta*] Non te exempla superiorum, qui me infelicitè aggressi sunt, te vetant mihi bellum inferre? Eorum clades non fuit tibi documento id non esse tentandum?

309 *Vitasse manus*] Potentiam, fortitudinem.

Te medio, tantisque simul spoliavimus armis. 310
 Nunc epulas tempus, socii, nunc larga parare
 Munera, donandumque novis legionibus aurum.
 Opportuna meis oritur lux crastina votis.
 Quod nolit, Rex ipse velit, jubeatque coactus
 In partem mihi regna dari. Contingat in uno 315
 Privati fugisse modum, crimenque tyranni.
 Talibus acclamant dictis infame nocentum
 Concilium, qui perpetuis crevere rapinis,
 Et quos una facit Rufino causa sodales,
 Illicitum duxisse nihil. Delicta fuere 320

et una exuimus te tantis telis. O commilitones, nunc tempus est præparandi convivium, nunc dona profusa, et aurum dandum exercitibus novis. Dies crastina novis modis lucebit meis desideriis. Imperator ipse cogetur velle, quod nollit, et coactus imperabit partem Imperii mihi tradi. Continget mihi uni, et erit tunc conditionem hominis privati, et tamen evitasse scelus tyranni. Turpis catus sontium applaudit his verbis Rufini; sontium, qui evecti sunt furtis assiduus, et quos causa eadem reddit socios Rufini, nihil scilicet putare vetitum: crimina eorum fuerunt vincula

//////////

‘Destructo juvat orbe mori.’ Ex Cod. vet. *medius* modo in bonam, modo in malam partem sumitur. Virgil. ‘Dum paci medium se offert.’—311 *epulis* duo Vat. *socii* Vat. pr. *sociis* Oxon. sec. *parare* duo Vat. Pric. Pat. Ambr. sec. Exc. Læti et ed. Parm. *parari* Vat. sec. et sic legit Heinsius.—314 *Que* Leid. pr. Oxon. et Ald. *Qua* Vat. Livin. *noluit* Farn. *volui* Med. tert. *subactus* Leid. pr. qui et magna exhibet pro regna.—315 *in unum* incert. Heins.—316 *domum* pro *modum* Ambr. sec. *nomenque* Moret. sec. *crimenque* vel *nomenque* Vat. quint. Put.—317 *exclamat* Lov. Farn. Med. quart. Var. LL. ed. Antv. *acclamat* quinque Vat. Pal. Rott. Oisel. *assentit* Leid. pr. *accelerat* Thuan. *exclamat* vel *acclamat* Oxon. pr. *nocentes* marg. Morin.—318 *Conciliium* Farn. *Consilium* Rott. Vat. tert. Put. Lov. Pat. *nituere* Vat. tert. Pal. Rott. Med. pr. unus Heins. *crevere* vel *nituere* Med. sec. *ruinis* Florent.—319 *Rufini* duo Vat. Tholos. Petav. pr. *Rufino* vel *Rufini* Oxon. pr. *fideles* Thuan. *sodales* vel *sodalis* Oxon. pr.—320 *dirisse* Vat. pr. m. pr. Pat. Exc.

NOTE

311 *Nunc epulas*] More priorum Principum, qui initio Imperii, populo dabant epulum, et militibus donativa: in quibus vis tanta fuit, ut milites sæpius faverent iis qui pecuniosi essent et liberales.

314 *Rex*] Imperator Arcadius.

Coactus] Magna Rufini hominis scelerati confidentia; qui, accitis Barbaris, sperabat eo se res adducturam, ut ipse Imperator Arcadius se ipsam imperii facere consortem cogere-

retur.

315 *Contingat in uno*] Ego Rufinus factus consors Imperii, fugiam modum seu conditionem hominis privati: fugiam etiam scelus tyranni, nam non invadam imperium, sed Arcadius ipse, meis artibus coactus, illud mihi ultro committere videbitur, sicque Imperator ero, non Tyrannus.

318 *Crevere rapinis*] Congesto per furtum auro evecti sunt ad honores, quos a Rufino emerant.

Nexus amicitiae : jam jam connubia laeti
 Despondent aliena sibi, frustra que vicissim
 Promittunt, quas quisque petat, quas devoret urbes.

Cœperat humanos alto sopire labores
 Nox gremio, pigrasque sopor diffuderat alas. 325

Ille, diu curis animum stimulantibus ægrum,
 Labitur in somnos. Vix toto corde quierat :
 Ecce videt diras alludere protinus umbras,
 Quas dedit ipse neci : quarum, quæ clarior, una
 Visa loqui : Pro ! surge toro : quid plurima volvis 330
 Anxius ? hæc requiem rebus finemque labori

amicitiæ : jamjam hilares pollicentur sibi uxores alienas, et spondent incassum sibi invicem oppida, quæ unusquisque poscat, quæ hœlluctur. Nox inceperat soporare curas hominum in sinu profundo, et somnus sparserat pennas pigras. Ille Rufinus cadit in soporem, ob sollicitudines argentes dudum mentem inquietam. Vix requieverat omni pectore, ecce statim cernit secum ludere Umbras funestas, quas ipse tradidit morti ; quarum una quæ splendidior, visu est sic affari illum : Pro ! exurge lecto : quare sollicitus cogitas nulla ? Hæc dies impositura est finem, et

Voss. et ed. Vicet. fuerunt Pric. funesta tacere pro eo est in Exc. Lucens. sec.—321 nam jam Exc. læti. jamque et Exc. Lucens. sec. connubia Exc. Gevart. lecti Vat. pr. Leid. pr. Thuan. Med. sec. m. pr. lecti vel lecti Pric.—322 despondant Farn.—323 Promittit Var. LL. ed. Antv. quæ quisque Exc. Lucens. sec. devorat Tholos.—325 nigrasque Pal. ita Gesner. et Bip. nigrasque vel pigrasque Vat. pr. soror Med. sec. m. pr.—326 a curis lib. Barth. stimulantibus Vat. pr. simulantibus Vat. tert. famulantibus Exc. Voss. æger Vat. pr. item Livin. et ed. Parm. ægrum triginta Codd. Exc. Gevart. et Ald. ægre Leid. pr. lib. Barth. æger vel agrum Florent. ægre vel agrum Vat. sec. animam agrum Med. quart.—327 somnos vel somnum Oisel. vix vel vir Reg. Oxon. pr. vir Leid. quierit Moret. sec.—328 duras Vat. quart. item Med. Oisel. Reg. Thuan. Mazar. Ambr. et Leid. pr. Moret. sec. et tres Petav. diras vel duras Oxon. pr. illudere tres Vat. et Ambr. tert. fortiter umbras Pric.—329 scævior Pal. Med. pr. unus Heins. clarior vel elatior Bonon. præclarior Moret. sec.—330 Visa loco Pal. pro surge Vat. pr. Farn.—331 requies Ambr. tert. dolori Ambr. pr. timori Lucens. laboris Pal. Put. laborum Ambr.

NOTE

320 *Illicitum*] Una causa facit eos socios hac in re, quod nihil illicitum omnes putent.

321 *Nexus amicitiae*] Ipsa crimina eos reddiderunt amicos : ut enim ‘ lupus cito lupum,’ sic ‘ latro cito latronem’ agnoscit.

323 *Promittunt*] Frustra sibi invicem pollicentur urbes, quas quis petat ad eas consumendas atque devo-

randas ; frustra, inquam, nam Rufinus mox est mactandus.

325 *Nox*] Nocti datur currus, bigæ, gremium, alæ, et ‘ molles suasura papavera somnos.’

328 *Alludere*] Secum ludere, secum blandiri ; id quod erat signum eum mox inter umbras futurum.

Umbras quas dedit ipse neci] Umbras eorum quos interfecit.

Allatura dies: omni jam plebe redibis
 Altior, et læti manibus portabere vulgi.
 Has canit ambages. Occulto fallitur ille
 Omine, nec capitis sensit præsentia fixi. 335
 Jam summum radiis stringebat Lucifer Hæmam,
 Festinamque rotam solito properantior urget,
 Tandem Rufini visurus funera, Titan.
 Prosiluit stratis, densæque capacia turbæ
 Atria regifico jussit splendere paratu, 340
 Exceptura dapes: et, quod post vota daretur,
 Inscribi propriis aurum fatale figuris.

quietem rebus omnibus, atque operi tuo: mox tu excelsior toto populo reverteris, et Jeveris manibus multitudinis gaudentis. Umbra prædicit has ambiguitates. Ille Rufinus decipitur præsentia incognito, neque prævidet hæc esse signa capitis sui figendi. Jam Phosphorus illustrabat radiis partem supremam Hæmi montis, et Sol suo more velocior impellit rotas cæles, aspecturus tandem mortem Rufini. Hic exsiluit ex lecto, et imperavit Aulam capacem magna multitudinis fulgescere apparatus regali, ad epulas recipiendas: et imperavit aurum funestum signari sua imagine, ut distribuere militibus, post desideria explicata. Ipse jam turgens

sec. Med. quart.—332 *Collatura* pro *Adlatura* Thuan.—333 *latis* Pal. Thuan. Florent. item duo Med. *vulgi m. p. lati* Bonon. Oxon. sec.—334 *occulato* marg. Morin.—335 *nec e. sentit p. fixi* vet. Gyr. Pat. Reg. Ambr. pr. item Oxon. et Leid. pr. Exc. Lucens. sec. non Ald. *fixi p. sensit* quatuor Vat. Pal. Farn. Rott. *sensit* Pric. Oisel. Med. sec. Pat. Thuan. Petav. pr. Vat. Livin. et Ald. *sensit* Vat. pr. *sensit* vel *sentit* Florent. *dici* Vat. pr. m. sec. item Livin. *diri* vel *fixi* Vat. pr. m. pr. *diri* marg. Isingr.—336 *tangebatur* *Lucifer* Mazar. Ambr. sec. Exc. Cod. Rhem. *Hæmam* Var. LL. ed. Antv. *Etiam* conjiciebat Heinsius.—337 *Festinusque* Moret. sec. m. sec. *properantius* Var. LL. ed. Antv.—338 *Rufini visurus* Vat. Livin. *visurus Ruf.* Vat. tert. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. Pat. Mazar. Ambr. sec. et Ald. *flumina* pro *funera* Var. LL. ed. Antv. editiones præcæ plenam habent interpunctionem post *urget*, nullam post *Titan*: ita Gesn. et Bip.—339 *Prosiluit* quatuor Vat. Pal. Farn. *Prosiluit* Vat. sec. Reg. Mazar. Oxon. pr. Leid. pr. Ambros. sec. et Moret. *Desiluit* Pric. Rott. Oisel. Exc. Lucens. sec. *turbæ* Ambr. sec.—340 *mirifico* Leid. pr. *præactu* Leid. sec. m. pr. qui et *dies* pro *dapes* exhibet.—342 *Insculpi* Vat. pr. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec.—343 *salutatam* Exc. Li-

NOTÆ

333 *Altior*] Ex Artemidoro tamen id somniantibus diadema portenditur.

335 *Nec capitis sensit præsentia fixi*] Non prævidet Rufinus sibi mox caput amputandum esse, idque lancea affixum a lætis Stilichonis militibus esse circumferendum: non, inquam, prævidet; sed dum se in somnis videt altiorem, putat se evectum in ad solium principum: sicque infelice ab-

errat

336 *Hæmam*] Hæmus vel Æmus mons est inter Thraciam et Thessaliam.

341 *Post vota daretur*] Ut post desiderium expletum, hoc est, post possessam partem imperii, quam votis omnibus expetebat, daretur aurum militibus.

342 *Inscribi aurum fatale*] Jussit

Ipse salutatum reduces post prælia turmas
 Jam regale tumens, et principe celsior, ibat,
 Collaque foemineo jactabat mollia gestu, 345
 Imperii certus: tegeter ceu purpura dudum
 Corpus, et ambirent ardentes tempora gemmæ.
 Urbis ab angusto tractu, qua vergit in Austrum,
 Planities vicina patet: nam cetera Pontus
 Circuit, exiguo dirimi se tramite passus. 350
 Hic ultrix acies, ornatu fulgida Martis,

regali more, et clatior principe incedebat salutaturus exercitum redeuntem post bella; et sibi promittens certo regnum, agitabat cervicem effœminatam more mulierum: quasi purpura jam pridem vestiret corpus suum, et lapilli splendentes cingerent caput suum. A parte arcta urbis Constantinopolis qua tendit versus meridiem, planities finitima porrigitur: mare enim sinens se separari parvo limite, cingit reliqua. In hac planitie exercitus vindex splendens insignibus Martis, ex-

.....

cens, pr. *salutanum* Leid. sec. Med. quart. et ed. Vicet. *turbas* Thuan.—344 *celsior* vel *sævior* Med. sec. Vat. tert.—345 *jactabat* quatuor Vat. totidem Med. tres Pet. duo Oxon. et Leid. Pal. Pric. Reg. Put. Ald. et Var. LL. ed. Antv. marg. Isingr. *gestabat* Vat. sec. Farn. Thuan. Florent. Mazar. Moret. sec. ed. Parm. et Vicet. *solebat* Exc. Lucens. sec. *jactabat* vel *gestabat* Rott. Oisel.—346 *eui* Mazar. *nudum* Med. pr. unus Heins. Exc. Pat. rec. ed. Vicet. Colin. *nudum* ed. Parm. *nudum* Vat. sec. Pal. *tutum* Ambr. pr. et Sched. Gud. Claver. marg. Isingr. *dudum* vel *nudum* Exc. Læti. *tegit* et *pro tegeter* Var. LL. ed. Antv.—347 *ardentes ambirent* Vat. pr. Exc. Lucens. sec. *ambirent ardentes* viginti alii, Exc. Gevart. ed. Parm. et Vicet. *ambirent regales* vel *ardentes* Med. quart. *tempora* Vat. Livin. *corpora* vel *tempora* Moret. sec.—348 *qua* Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *quo* Tholos. *quæ* incert. Heins. Ald. ed. Parm. Colin. et Vicet. *vertit* Vat. pr. m. pr. *ad Austrum* Rott. Med. sec. Florent.—349 *patri* pro *patet* Med. quart.—350 *exiguo* Exc. Lucens. sec. *angusto* Exc. Læti. *eximio* Exc. Pat. rec. ed. Vicet. *quæ* et *dirimit. limite* Pric. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec.—351 *ultrix* vel *cultrix* Exc. Læti. *fulgida* Lov. *lucida* Reg. Ambr. pr. Oxon. pr. Vat. Livin. Sched. Gud. *lucida* vel *fulgida* Vat. pr. *lucida* et *lucida* libri Barth. *ferri* Vat. pr. Rott. duo Ambr. ed. Parm. *Martis* triginta alii, Sched. Gud. Ald. et Var. LL. ed. Antv. *ferri* vel *Martis*

NOTE

Rufinus aurum funestum sibi futurum signari sua imagine, quasi jam esset Imperator. Unde patet quanta fuerit potentia Rufini, qui Imperatorum more epulum populo, militibus ex auro sua imagine signato donativum indicebat.

343 *Salutatam*] Imperatores salutabant legiones ex bello redeuntes.

346 *Imperii certus*] Virgilius de Ænea, 'jam certus eundi.'

Purpura] Hæc Regum est ac Principum.

347 *Ardentes gemmæ*] Diadema gemmis ardentibus distinctum.

348 *Urbis*] Constantinopolis, quæ sita est ad Bosporum Thracium, Propontidem, et Pontum Euxinum, a quibus alluitur.

350 *Exiguo tramite*] Qui dicitur, *Bosporus Thracius*, quo arctatur mare.

351 *Ultrix acies*] Quia mox pœnas

Explicuit cuneos. Pedites in parte sinistra
 Consistunt: equites illinc poscentia cursum
 Ora reluctantur pressis sedare lupatis.
 Hinc alii saxum cristato vertice mutant, 355
 Et tremulos humeris gaudent vibrare colores,
 Quos operit formatque chalybs. Conjuncta per artem
 Flexilis inductis animatur lamina membris,
 Horribilis visu. Credas simulacra moveri
 Ferrea, cognatoque viros spirare metallo. 360
 Par vestitus equis: ferrata fronte minantur,

tendit catervas: pedites stant in latere sinistro: equites alia parte conantur coercere habentis compressis ora equorum potentium cursum. Inde ceteri concutiunt horribiliter capita cristata, et latantur movere colores trementes in humeris; quos ferrum tegit, ac velut efformat. Lamina flexibilis juncta per industriam, quasi animatur ab inducto corpore; estque terribilis aspectu: putet statuas ex ferro incideret, et viros vivere metallo cognato. Similis habitus est equis: minantur capita

Florent. Tholos.—353 *Constituit* Prie. *illinc equites* Moret. *sec. illic* Med. tert. Mazar. Tholos. Ambr. pr. Petav. tert. Oxon. et Leid. duo, Exc. Gevart. item Lucens. *sec. apposito + signo, quod indicio est, veterem lect. esse abrasam aut interpolatam. illinc tres* Vat. Pal. Farn. Prie. Rott. *parentia pro poscentia* Thuan.—354 *reluctantur* Prie. *sudare pro sedare* Vat. pr. m. pr. sudare Isingr. *fulare* lib. Barth.—355 *Hinc* Vat. pr. Farn. et Vat. Livin. *Huc* Ambr. *sec. Hic* viginti alii, Exc. Gevart. et Lucens. pr. item ed. Vicet. Parm. Ald. Colin. ita Gesner. Bip. *se unde pro saxum* Med. quart. *senium* Pal. Vicet. *nudato vertice* Rott. *nudato vel cristato* Med. *sec. mutant* ed. Vicet. *micant* Farn. *mutant vel mutant* Lov.—356 *humero* Med. tert. *gaudet* Pal.—357 *formatque vel firmatque* Reg. Oxon. pr. *coniecta pro conjuncta* Exc. Lucens. pr. unde Heinsius conjiciebat *conjecta. artes* Med. pr. a m. pr. *artus* Tholos.—358 *indutis* Pal. Vat. pr. m. *sec. Ambr. sec. intinctis vel inductis* Vat. tert. *hamatur* Thuan. Mazar. Pal. Rott. Florent. duo Med. Prie. m. pr. Ambr. *sec. m. pr. Exc. Latii et ed. Parm. hamatur* Leid. *sec. animatur* octodecim alii, Exc. Gevart. Lucens. *sec. Var. LL. ed. Antv. marg. Isingr. et ed. Vicet. hamatur vel animatur* duo Vat. Leid. *sec. pro var. lect. hamatur vel aminatur* Vat. tert. Heinsius ad lectionem *animatur* confirmandam ascripserat locum ex Nupt. Honor. vs. 188. 'subitis animantur frondibus hasta.'—359 *Horribili* Med. tert.—360 *cognatosque* Farn. Mazar. Moret. pr. Ald.—361 *ferrati* Exc. Latii.—362 *venent tres* Vat. Pal. Farn. Prie.

NOTÆ

sumtura a Rufino: *ornatu fulgida Martis*, id est, armis instructa, vel instructa suis ordinibus.

355 *Saxum mutant*] Milites mutando, seu movendo capita cristis fulgentia, videntur ostendere nescio quam savitiam militarem.

357 *Quos operit, formatque*] Quasi illi non solum tecti sint, sed formati, atque facti ex ferro, adeo ut ipsæ

Dclph. et Var. Clas.

laminae ferreae quibus vestiti sunt, videantur esse animate ipso tactu membrorum miscuisque militis.

360 *Metallo cognato*] Unde formati sunt atque facti. Ovidius: 'Sive recens tellus, seductaque nuper ab alto A there, cognati retinebat semina Cæli.' *Cognati Cæli*, id est, ex quo educta et separata erat.

361 *Par vestitus equis*] Ferreus

Claud.

M

Ferratosque levant securi vulneris armos.
 Diviso stat quisque loco. Metuenda voluptas
 Cernenti, pulcherque timor; spirisque remissis
 Mansuescunt varii vento cessante dracones. 365
 Augustus veneranda prior vexilla salutat.
 Rufinus sequitur, quo fallere cuncta solebat
 Callidus afflatu, devotaque brachia laudat
 Nomine quemque vocans: natosque patresque reversis
 Nuntiat incolumes. Illi, dum plurima ficto 370
 Certatim sermone petunt, extendere longos

ferrato, et ridentes plagam, attoilunt humeros ferratos. Unusquisque stat in loco separato: delectatio est formidanda videnti, et jucundus metus; ac flexibus laxatis, serpentes diversi mitescunt, ventis quiescentibus. Imperator primus salutat signa venerabilia: Rufinus sequitur, quo alloquio ipse versutus consueverat decipere omnes, et commendat manus militum se decorantium, appellans unumquemque suo nomine: atque annuntiat militibus rediuntibus eorum patres et filios esse saecos. Illi milites, dum poscunt certatim multa verbis fictis, accingunt porrigere pone cir-

Oisel. *levant* duo Vat. Rott. Med. sec. Pat. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *levant* vel *morent* Florent. Heinsius ascripserat locum ex Bel. Get. vs. 51. 'Securas jam Roma levat tranquillior arces.' *artus* Moret. pr. Pric. m. pr. *amos* Thuan.—363 *Et jusso* Pat. Rott. et Exc. Pat. rec. m. sec. Vicet. Parm. Ald. Isingr. Colin. unde Heinsius legebat *Ut jusso. Et jusso* vel *Diviso* Vat. tert. Thuan. Florent. *Diviso* vel *Dimenso* Vat. pr. *Diviso* reliqui fere omnes. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. et Sched. Gud. *metu* pro *loco* Med. tert.—364 *Cernendi* Tholos. Lov. Farn. Pric. Petav. pr. m. pr. *Cernendi* vel *Cernenti* duo Vat. Med. quart. *revulsis* Ambr. pr. *rerisis* Med. quart. *revulsis* vel *remissis* Moret. sec.—365 *leones* pro *dracones* Vat. sec.—366 *Areadius* marg. Isingr. ed. Claver. *prius* Moret. sec.—367 *qui* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *quo* Vat. Livin. Petav. sec. m. s. Barth. *quo* vel *qui* Vat. pr.—369 *vocat* Vat. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *natos patresque* Moret. sec. duo Vat. *natosque* Exc. Lucens. sec. *notosque* Vat. tert. m. pr. Florent. Ald. ed. Parm. et Vicet. *natumque patremque* Pal. Med. pr. *rerersus* Thuan.—371 *extendere* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *intendere* decem alii. *longo* Vat. tert. duo Med. Petav.

NOTÆ

scilicet, et contextus ex laminis ferreis.

363 *Metuenda voluptas*] Dulce erat sic videre et milites et equos cataphractos, seu laminis ferreis tectos, sed et simul nescio quid in illo apparatu formidandum apparebat.

365 *Dracones*] In vexillis picti.

366 *Augustus*] Imperator Arcadius salutat vexilla; deinde Rufinus idem facit.

369 *Nomine quemque vocans*] More summorum Imperatorum: sic Cyrus, sic Alexander et alii sese gerebant, ad milites sibi conciliandos.

371 *Extendere longos flexus*] Milites cœperunt longo flexu sese in orbem curvare, moxque alas explicatas in unum conjungere, ac sic Rufinum de sceptro, non de periculo cogitantem, circumvenire.

A tergo flexus, insperatoque suprema
 Circuitu sociare parant. Decrescere campus
 Incipit, et clypeis in se redeuntia junctis
 Curvo paulatim simulantur cornua ductu. 375
 Sic ligat immensa virides indagine saltus
 Venator: sic attonitos ad littora pisces
 Æquoreus populator agit, rarosque plagarum
 Contrahit anfractus, et hiantes colligit oras.
 Excludunt alios: cingi se fervidus ille 380
 Nescit adhuc, graviterque appressa veste morantem
 Increpat Augustum: scandat sublime tribunal:
 Participem sceptri, socium declaret honoris.

cutis longos, et conjungere ultima agmina gyro inexpectato: spatium campi capit videri minus, et alae revertentes in se sculis conjunctis coeunt sensim tractu curvo. Ita venator cingit nemora rividantia retibus maximis: ita pradator marinus impellit ad littora pisces obstupefactos, et congregat raros circuitus retium, et complicat foramina deliscentia. Milites arcunt ceteros: ille ardens Rufinus ignorat adhuc se circumcenseri, et appressa veste, valde objurgat Imperatorem, ut scilicet conscendat tribunal excelsum, et denuntiet ipsam Rufinum consortem Im-

//////////

sec. Exc. Latī.—372 flexus vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. amplexus quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *insperatuque* Farn.—373 putant pro parant Vat. tert. m. pr.—374 vincit Med. quart.—376 immenso Med. tert. Lov. Moret. sec. immersa Exc. Gevart. immissa Venetos marg. Isingr. et Marcil. Heinsius ex v. cod. immissa legit, et remittit lectorem ad ea, quæ dixit ad Cons. Mall. Theod. vs. 332. ‘Stagnaque remigibus spument immissa canoris.’ saltus duo Vat. vet. Gyr. Mazar. Pat. Florent. Med. sec. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. silvas tres Vat. duo Oxon. et Leid. Pal. Farn. Pric. saltus vel silvas Put. Rott.—379 hiantes oras vel hiantia ora Reg. Oxon. sec. multa desunt hic in Leid. sec.—380 Excludit Farn. Excluditque Bonon. angī Vat. quint. perfidus Reg.—381 graviter, sine copula, Farn. Florent. Med. sec. comprehensa veste Thuan. depresso Rott. appressa Mazar. Petav. sec. Exc. Voss. morantes Vat. quart. morantem Ambr. sec. Arcadium marg. Isingr.—382 scandit vel scandat Oxon. pr.—383 Participem et Vat. quint. socium sceptri duo Vat. declamet Thuan. declaret vel declarat Reg. Oxon. pr.—384 cises

NOTÆ

373 *Decrescere*] Campus cohortibus explicatis cœpit videri minor.

376 *Sic ligat, &c.*] Ut venator cingit sylvas retibus ad capiendam feram: sic milites cingunt agminibus suis Rufinum, ut eum capiant.

378 *Plagarum anfractus*] Impares retium cavitates, et variis ambagibus implicatas.

380 *Excludunt alios*] Tandem circuitus ille militum tam arcte claudi-

tur, ut eum Principe remaneat in medio solus Rufinus, cui mactando parabatur ista tragœdia: sicque eos, qui circa ipsum erant, excludunt, instar piscatoris, qui pisciculos emittit, quo prædam aliquam opimiorem retineat.

381 *Appressa veste*] More antiquo urgentium.

382 *Tribunal*] Lignum, in quo solium aureum imponebatur.

Cum subito stringunt gladios, vox desuper ingens
 Infremuit: Nobis etiam, deterrime, nobis 385
 Sperasti famulas imponere posse catenas?
 Unde redi nescis? patriarum audire satelles,
 Qui leges aliis, libertatemque reduxi?
 Bis domitum civile nefas: bis rupinus Alpes.
 Tot nos bella docent nulli servire tyranno. 390
 Dirigit. Spes nulla fugæ: seges undique ferri
 Circumfusa micat: dextra lævaque revinctus
 Hæsit, et ensiferæ stupuit mucrone coronæ.
 Ut fera, quæ montes nuper dimisit avitos,

perii, consortem dignitatis: cum statim nudant enses. Vox magna præterea insonuit: Tu etiam nobis, Rufine pessime, creditisti te posse injicere nobis vincula servilia? ignoras unde reversus sum? an sinam appellari satelles, ego qui dedi leges aliis, et restitui libertatem? Bellum civile bis a me superatum est: bis fregimus claustra Alpium. Tot prælia nos edocent nulli famulari Tyranno. Rufinus cohortuit: nulla est spes effugii: multitudo telorum undique circumjecta fulget: a dextra, et a sinistra ligatus constitit, atque obstupefactus est cuspidibus catervæ armatæ. Quemadmodum bestia, quæ nuper reliquit colles patrios, et expul-

//////////

Prie.—385 *deterrime* vel *tererrime* Vat. quint. *tererrime* Gesn. et Bip.—386 *cohortes* pro *catenas* Med. sec. m. pr.—387 *redii* Vat. pr. Rott. Oisel. Put. Reg. Lov. Bonon. duo Petav. *nescis*, sine nota interrogationis, Exc. Gevart. *patriarum* Med. quart. *redire* pro *audire* Tholos.—388 *aliis* Reg. Leid. pr. Vat. sec. m. pr.—389 *domui* Vat. pr. a m. sec. Oxon. pr. Mazar. Thuan. et Vat. Livin. *domui* vel *domitum* Florent. *civile* vel *servile* Vat. tert. *rumpimus* Reg. Pal. Med. quart.—391 *Dirigit* Vat. pr. m. pr. *judi* Vat. quart.—392 *micat* pro *micat* Oxon. pr. *reductus* pro *revinctus* Pal. Med. pr. quod placere visum Heinsio, qui ascripserat. sic alibi, 'intra claustra reductus.'—393 *instantis stupuit* Bonon.—394 *montes nuper* Oxon. pr. Ald. et ed. Vicet. *nuper montes* decem alii. *amisit* Prie. Med. quart. *dimisit* vel *amisit* duo Vat. Put. Petav. et Ambr. sec. ed. Parm. *dimisit* reliqui fere omnes, Exc. Cod. Rhem. Gevart. et Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. Ald. et Vicet. ad firmandam lectionem *amisit* Heinsius sequentia ascripserat: *amittere* pro *dimittere* veteres dicebant. Plant. Mostell. 'Quom me amisisti vix a te vivum modo.' Terent. Phorm. Act. III. Sc. 2. 'Nam neque quo pacto a me amittam, neque ut retineam scio.' Heaut. Act. III. Sc. 1. 'prius pecuniam omnem, quam abs te amittas filium.' Hæc Scioppius Suspect. Lect. Lib. IV. Ep. 15. qui Donatum citat ad ultimum

NOTÆ

386 *Famulas catenas*] Quales famulis, servis, captivis injiciuntur.

387 *Unde redi, nescis*] Nescis ex qua regione ego miles redeam? ex regione scilicet Honorii et Stilichonis, qui viri fortes.

389 *Bis domitum civile nefas*] Extimimus duo bella civilia, quibus

Maximus et Eugenius oppressi sunt a Theodosio, sed socio Stilichone.

Bis rupinus Alpes] Sicque plus fecimus quam Annibal, qui Alpes semel trajecit.

391 *Dirigit*] Rufinus totis artibus perhorruit, atque concreto in venis sanguine, lapidis instar obrigit.

Altorumque exul nemorum damnatur arenae
 Muneribus, commota ruit: vir murmure contra
 Hortatur, nixusque genu venabula tendit.
 Illa pavet strepitus, cuneosque erecta theatri
 Respicit, et tanti miratur sibila vulgi.
 Unus per medios audendi pronior ense
 Prosilit exerto, dictisque et vulnere forvus.

sa ex sylvis excelsis, condemnatur ad ludos Circi, excitata irruit; contra vir bestiarum urget illam clamore, et innixus genu opponit hastam. Illa metuit murmur, et elata aspicit consessum theatri, atque obstupescit clamores tantae multitudinis. Unus proclivior ad audendum, per medios irruit gladio districto, et terribilis verbis

locum, cum Donati in Heaut. commentaria non extant.—395 *erilit* pro *exsul* Med. quart. jugum lib. Barth.—396 *Muneribus* Pat. Tholos. duo Ambr. ed. Parm. Isingr. tres Lugdun. *Vulneribus* deo Vat. Farn. Med. sec. Thuau. Moret. sec. Mazar. Var. LL. ed. Antv. m. pr. Vicet. et Colin. *Verberibus* tres Vat. duo Med. et Petav. Reg. Bonon. Ambr. sec. Pal. Pat. unus Heins. Leid. pr. Oxon. sec. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. item Gevart. *Muneribus* vel *Vulneribus* Lovan. Moret. pr. Med. tert. *Verberibus* vel *Muneribus* Oisel. Petav. pr. incert. Heins. *Muneribus*, vel *Verberibus* vel *Vulneribus* Prie. *Muneribus* probare visus Heinsius, qui *erum* de *renatore* caput, ideoque ascripsit locum Ausonii Epigr. II. ‘Cedere quæ sævo nescit fera saucia ferro, Armati-que urget tela eruenta viri.’ idem et *rector* vocabatur. vid. Salmas. ad Histor. Ang. script. p. 258. Tom. II. p. 226. Noster Paneg. in Cons. Mall. vs. 294. ‘Audaces legat ipsa viros, qui colla ferarum Arte ligent, certoque premant venabula nisu.’ Heinsius ad ed. Lugd. 1551. *conricta* eod. Delr. *furit* Med. tert. *vir* Pat. Vat. pr. m. sec. Exc. Pat. rec.—397 *nixusque* Florent.—398 *strepitu* Med. quart. *erupta* Florent.—399 *Respicit* Vat. sec. m. pr. Mazar. Exc. Lucens. sec. vet. Gyr. *Despicit* duo Vat. Pal. Farn. Prie. Rott. Oisel. *Aspicit* Pat. duo Vat. *Respicit* vel *Despicit* Vat. pr.—400 *promptior* Pat.—401 *exserto* Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. et Var. LL. ed. Antv. m. sec. *extento* Thuau. *erecto* duo Vat. Pal. Med. sec. Ald. Parm. et Vicet. *erecto* vel *exserto* Vat. tert. *erupto* vel *exserto* Florent. *dictis* Farn. Med. tert. *sævus* Vat. sec. *lumine torrus* Pat. Ald. Vien. marg.

NOTE

394 *Montes avitos*] Montes, in quibus avi ipsius stabulabant. Avus transfertur ad feras in hoc loco. Virgilius de tauro victo fugiente: ‘Et stabula aspectans regnis excessit avitis.’

395 *Exul*] Quia fera invita expellitur ex sylvis patriis.

396 *Muneribus*] Ludis, qui vocantur *Munera*, quia dantur populo. Cicero: ‘Magnificentia popularium Munerum.’ Alii legunt, *Arena verberibus*.

397 *Venabula*] Hastas venatoribus

idoneas vir bestiarum, qui bestiis errandis prepositus est, opponit, et sic hortatur, urgetque ingredi in circum: ita et milites urgent Rufinum ingredi casses paratos.

398 *Cuneos*] Ita theatrum erat dispositum, suos ut haberet cuneos, seu sua latera in speciem cuneorum comparata. Virgilius: ‘Cuneosque theatri.’

400 *Audendi pronior*] Dicitur *pronus ad* vel *in ferrum*: *pronus paci*: et *pronior audendi*, ut in hoc loco.

401 *Lumine*] Alii legunt, *Vulnere*,

Hac petit, hac Stilichon, quem jactas pellere, dextra
 Te ferit: hoc absens invadit viscera ferro.
 Sic fatur, meritoque latus transverberat ictu. 405
 Felix illa manus, talem quæ prima cruorem
 Hauserit, et fessi pœnam libaverit orbis.
 Mox omnes fodiunt hastis, artusque trementes
 Dilaniant. Uno tot corpore pila tepescunt:
 Et non infecto puduit mucrone reverti.
 Hi vultus avidos, et adhuc spirantia vellunt 410

et oculis, ait: Stilicho, quem reditas te ejicere, hac manu invadit te, hac percutit te: oppugnat pectus tuum hoc ense, licet absens. Itu loquitur, et trajicit latus Rufini digno rubere. Fortunata est illa dextera, quæ prima effuderit talem sanguinem, et attigerit supplicium mundi fatigati. Statim cuncti transfigunt Rufinum cuspidibus, et lacerant membra palpitantia: tot tela calescunt in uno corpore, ac puluit illos redire gladio non cruentato. Hi acellant os avarum, et oculos adhuc

//////////

torris Thuan.—402 Hac petit Leid. pr. *Apetit* Oisel. Farn. *Appetit* quatuor Vat. Pal. Pric. Rott. *appetit heu* Isingr. marg. *Impetit* Vat. pr. Med. quart. Bonon. Ambr. et Oxon. sec. Petav. tert. Var. LL. ed. Antv. *Hac petit vel Impetit* Put. *Hunc* Pal. Med. pr. ac *Stilico* Moret. pr. *Stilico* Vat. sec. *Stilichon* Exc. Lati. *Stilicon* Petav. pr. *hic absens* Vat. tert. Med. sec. *hac* Pal. Med. pr. *pectora* Farn.—404 *Sic fatur* viginti Codd. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *fatus* Vat. tert. et ed. Parm. *meritoque* Farn. *meritumque* vel *meritoque* Vat. pr. Med. item Oxon. sec. *meritumque* reliqui fere omnes, Exc. Gevart. Lucens. pr. marg. Isingr. et Var. LL. ed. Antv. *ense* Pal. Med. pr. Sched. Gud. *ictu* vel *ense* Ambr. pr.—406 *pœnam fessi* Tholos. Exc. Lati. *fessi pœnam* Pric. *libaverit* Exc. Lucens. sec. *libaverit* lib. Barth. *libaverit* quinque Vat. Pal. Farn. *libaverit* marg. Marcil. *libaverit* Thuan. Rott. et Ald. Pric. m. sec.—407 *una fodiunt* Vat. sec. *luniant* Oisel. Mazar. Exc. Cod. Rhem. *luniant* vel *fodiunt* Vat. pr. et tert. *trementes* Exc. Lati et Lucens. sec. *nefandos* Thuan. Moret. sec. ed. Vicet. *trementes* vel *nefandos* Vat. pr. Ambr. pr. Farn. Pric. Exc. Pat. rec.—408 *dilaniant* ambo Moret. *dilacerant* Pat. Vat. Livin. Exc. Cod. Rhem. *tela* dno Vat. Pal. Pric. Pulm. Oisel. Florent. Put. Mazar. Pat. dno Med. duo Ambr. Exc. Gevart. Sched. Gud. *pila* vel *tela* Rott.—409 *infesto* Claver.—410 *rabidos vultus* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec.—

NOTÆ

id est, terribilis, quod vulnus cogitaret inferre: vel, ἄμα ἔπος, ἄμα ἔργον, simul dictum, simul factum: simul minatur, simul vulnerat.

402 *Hac petit*] Virgilius: 'Pallas te hoc vulnere, Pallas Immolat.'

406 *Pœnam libaverit*] Leviter attigerit pœnam Rufino debitam ab orbe universo fesso atque oppresso: leviter, inquam, attigerit; nam Rufinus

in inferis mox pœnas majores daturus est. Vel, *libaverit*, id est, degustaverit, quasi fruatur pœna ac supplicio Rufini.

408 *Pila*] Tela Romanorum propria. Lucanus: 'Et pila minantia pilis,' de bello civili.

410 *Vultus avidos*] Spirantes adhuc avaritiam.

Lumina: truncatos alii rapuere lacertos.
 Amputat ille pedes, humerum quatit ille solutis
 Nexibus: hic fracti resecat curvamina dorsi.
 Hic jecur, hic cordis fibras, hic pandit anhelas
 Pulmonis latebras. Spatium non invenit ira. 415
 Nec locus est odiis. Consumto funere vix tum
 Deseritur, sparsumque perit per tela cadaver.
 Sic mons Aonius rubuit, cum Penthea ferrent
 Mænades, aut subito mutatum Actæona cornu

viventes: alii abstulerunt brachia amputata: ille abscindit pedes, ille dejecit humerum laxatis vinculis: hic secat spinam curvam dorsi abrupti. Hic aperit jecur, hic fibras cordis, hic latebras pulmonis adhaerentis. Furor non reperit spatium, nec locus patet odiis omnium. Morte consummata, vixtum cadaver relinquitur, at perit dispersum per arma militum. Ita mons Citharon tinctus est, cum Bacchantes auferrent Pentheum; aut cum puella Latonia exponeret Molossis furentibus

411 illi pro alii Pal. Florent.—412 humeros Pal. iste pro ille legit Hein-sius.—413 anfracti Med. quart. hinc Leid. pr. resecat quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. resecat Moret. sec. atque ita conjecerat Hein-sius. confinia marg. Isngr.—414 anhelus ita fere omnes scripti, Exc. Gevart. Lucens. sec. Ald. et ed. Vicet. anhelus vel anhelii Vat. tert. huncas Oxon.—415 non invenit Vat. pr. iras Parm. ed. tamen inv. Farn.—416 Non duo Vat. Tholos. Petav. pr. funere vel corpore Vat. sec. Oxon. sec. victor vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. et Vat. pr. n. pr. marg. Isngr. vixtum Pric. Rott. Oisel. Med. sec. m. pr. Mazar. Leid. pr. justum Petav. sec. vix tunc novem alii. vix tum Pnt. inde Hein-sius conjecit vixtum.—417 sparsimque Rott. perit duo Vat. Pal. Florent. duo Med. Pat. Vat. Livin. Exc. Laeti, Lucens. sec. Isngr. et ed. Parm. cadit reliqui fere omnes, Exc. Gevart. Sched. Gul. Ald. et ed. Vicet. cadit vel perit Vat. pr. Moret. pr. Florent. Pric. et Petav. tert.—419 ae duo Vat. Rott. Florent. Med. sec. Pat. Mazar. cornu Exc. Laeti et

NOTE

412 *Solutis nexibus*] Laxatis scilicet ac ruptis vinculis ac nervis, quibus humerus sustinetur. Et sic perisse Rufinum testantur historici.

415 *Ira*] Non invenit spatium, in quo se exerceat.

416 *Consumto funere*] Morte consummata, perfecta, non deserunt cadaver, sed in frusta dissepunt, atque dispergunt. Vel, *consumto funere*, seu cadavere, cadaver adhuc quaerunt, nunquam satis satiati.

418 *Mons Aonius*] Cithæron in Bœ-

otia regione Græciæ, olim *Aonia* dicta; mons Bacchantum insaniam infestari solitus.

Penthea ferrent] Cum Bacchantes ferrent Pentheum dilaceratum, ob spreta Bacchi sacra.

419 *Mænades*] Bacchantes, ἀπὸ τοῦ μάλινεσθαι, *furere*, Mænades dicuntur.

Actæona] Hic venator insignis a Diana quam undam viderat, in cer-vum mutatus est, et a suis canibus discriptus.

Traderet insanis Latonia virgo Molossis. 420
 Criminibusne tuis speras, Fortuna, mederi?
 Et male donatum certas æquare favorem
 Suppliciis? una tot millia morte rependis?
 Eversis aegedum Rufinum divide terris.
 Da caput Odrysiis: truncum mereantur Achivi. 425
 Quid reliquis dabitur? nec singula membra peremtis

Actæonem transformatum cornu repentino. O Fortuna, an credis te posse mederi sceleribus tuis! et conaris aequare panis honorem male datum? Remuneris una morte multitudinem tantum caesorum? Eia, partire Rufinum orbi destructo: da caput Thracibus, Græci habeant truncum. Quid donabitur ceteris? Neque membra sin-

//////////

Lucens. sec. *cerro* Moret. sec. Exc. Pat. rec. et ed. Vicet.—420 *Proderet* Moret. sec. *risu* Exc. Lucens. sec. ita Gesn. et Bip. *virgo* quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *molosis* pro *molossis* Moret. ambo, Leid. dno, et Lov.—421 *speras* Florent. Exc. Lucens. sec. *credas* ed. Vicet. *speras* vel *credis* Rott. Med. sec. *credis* alii magno numero. Exc. Læti, Gevart. Ald. et ed. Parm. ita Gesn. et Bip. *æquare favorem* pro *Fortuna mederi* Pal.—422 *favorem* Put. m. pr. *favorem* vel *favorem* Reg. *certas* Pat. Florent. Med. sec. Vat. Livin. Lucens. sec. *credis* Ambr. pr. Vat. sec. Lov. Sched. Gud. lib. Barth. *credas* Leid. *speras* reliqui omnes, Exc. Læti, Gevart. Var. LL. ed. Antv. Ald. et ed. Vicet. ita Gesn. et Bip. *Fortuna mederi* pro *æquare favorem* Pal.—423 *forte* Ambr. pr. *rependi* Helmæst. ita Gesn. et Bip.—424 deest hic versus Lucensi sec.—425 *Odrysiis* Med. quart. vet. Gyr. et incert. Heins. *Othrysiis* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *Otrysiis* Moret. ambo, Ald. et Exc. Gevart. *Otrisiis* Lov. Leid. pr. Oxon. sec.—426 *dabitur reliquis* Med. sec.

NOTE

420 *Latonia virgo*] Diana Latonæ filia.

Molossis] Canibus sic dictis a Molossia Epiri parte in Græcia: ibi optimi canes celebrantur.

421 *Criminibusne*] An speras, o Fortuna, unius Rufini morte te posse mederi criminibus, quæ, eo adjutore, patrasti?

422 *Male donatum*] Rufino homini immerenti.

423 *Rependis*] An una Rufini morte, reddis tot millia hominum, quos occidit?

424 *Divide*] Discerpe Rufinum, et divide terris, quas evertit, quibus ejus pœna debetur. Alludit ad debitores, quos in frustra discernere licebat, si solvendo non essent. Ude

proverbium: 'Solvat in cute, qui non potest solvere in ære:' hoc est, occidatur, qui reddere debitum nequit. Hoc tamen factum esse nemo narrat. Nam ex Tertulliano; 'Populus Romanus maluit hominis sanguinem suffundere, quam effundere.'

425 *Odrysiis*] Odrysiis sunt populi Thraciæ: ponuntur pro ipsis Thracibus, pars pro toto.

Achivi] Populi Achaïæ: ponuntur pro ipsis Græcis, pars itidem pro toto.

Truncum] Corpus exsangue, capite amputato. Virgilius de Priamo: 'Jacet ingens littore truncus, Avulsumque humeris caput, et sine nomine corpus.'

426 *Quid reliquis dabitur*] Si Thraeces caput habeant, et Græci truncum.

Sufficiunt populis. Vacuo plebs obvia muro,
 Jam secura, fluit: senibus non obstitit ætas,
 Virginibusve pudor. Viduæ, quibus ille maritos
 Abstulit, orbatæque ruunt ad gaudia matres: 430
 Insultantque alacres. Laceros iuvat ire per artus,
 Pressaque calcato vestigia sanguine tingui.
 Nec minus assiduis flagrant elidere saxis
 Prodigiale caput: quod jam de cuspide summa
 Nutabat, digna rediens ad mœnia pompa. 435
 Dexterâ quinetiam, ludo concessa, vagatur
 Æra petens, fraudesque animi persolvit avari

gula satisfaciunt nationibus occisis: populus obruius, urbe relicta, jam currit tutus: ætas non retardavit senes, non recruduit puellas: viduæ quibus ille Rufinus eripuit conjuges, et matres private filius erumpunt ad latitiam, et late insultant: iocundum est incedere super membra laniata, et colorare pedes impressos cruore proculcato. Neque minus ardent proterere lapidibus continuis monstruosum caput Rufini, quod jam pendebat ex alta lancea, revertens ad urbem digno apparatu. Præterea manus data ad ludibrium errat, poscens stipem, et punitur questu horribili, ob

non Prie.—427 Sufficiunt Vat. pr. Sufficerent Pat. obrui vet. Gyr. Vat. Livin. Put. Bonon. Oisel. Mazar. Ambr. sec. Moret. sec. Petav. tert. Oxon. sec. m. pr. Exc. Lucens. sec. marg. Isingr. et Var. LL. ed. Antv. unlique quatuor Vat. Pal. Farn. Rott. unlique vel obrui Lov. Prie. Med. sec.—428 fluit Vat. pr. a m. pr. Oisel. et Vat. Livin. fluit vel ruit Vat. tert. ruunt al.—430 mœnia vel gaudia Lov.—431 Insultant alacres incert. Heins. rucius viginti Codd. Exc. Pat. rec. m. pr. Var. LL. ed. Antv. laceros duo Vat. Farn. Prie. Oisel. Thuan. Mazar. Ambr. sec. laceros vel rucius Put. truncos Moret. sec.—432 tingunt Vat. sec. tingui Vat. Livin.—433 certant tres Vat. Pal. Farn. Prie. flagrant Oisel. Bonon. Pat. Florent. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. Isingr. flagrant vel certant duo Vat. Rott. tentant cod. Pulm. illudere ed. Parm. elidere Exc. Lucens. sec. illidere Farn. ed. Vicet.—434 quodnunc cod. Pulm.—435 Nuptabat vel Nutabat Var. LL. ed. Antv.—436 congressa Vat. pr. m. pr. vagavit pro vagatur Var. LL. ed. Antv. m. pr.—437 fraudesque Vat. pr. Med. sec. Pat. Exc. Lucens. sec. Isingr. pœnasque quinque Vat. Pal

NOTE

427 Vacuo muro] Vel urbe relicta, vel muris custodia militum destitutis.

428 Fluit] Currit cum dulcedine et securitate: translatio sumitur a fluvio, qui molli quadam æquabilitate fluit. Vrg. 'Olli convenere, fluuntque ad regi plenis Tecta viis.' Alii legunt, Jam secura ruit.

435 Nutabat] Caput, quod præfixum in suprema cuspidis parte nu-

tabat.

437 Æra petens] Abscissa Rufin manus circumlata est ostiatim, quas stipem emendicans luero infami et terribili. Populusque per joram clamitabat ΔΟΤΕ ΑΠΑΗΚΤΩΙ, Date insatiabili. Porro as ponitur pro stipem, quia olim erat in usu pro moneta. Virgilius: 'Gravis ære domum mihi dextra redibat.'

Terribili lucro, vivosque imitata retentus
Cogitur adductis digitos inflectere nervis.

Desinat elatis quisquam confidere rebus, 440

Instabilesque Deos, ac lubrica Numina discat.

Illa manus, quæ sceptrâ sibi gestanda parabat,

Cujus se toties submitit ad oscula simplex

Nobilitas, inhumata diu, miseroque revulsa

Corpore, feralem quæstum post fata poposcit. 445

Aspiciat, quisquis nimium sublata secundis

Colla gerit. Triviis calcandus spargitur ecce,

dolos mentis insatiabilis, atque imitans nexus vivos, cogitur curvare digitos, nervis attractis. Ille cesset fidere magnis dignitatibus, quicumque sit, et sciat Deos esse inconstantes, ac voluntatem eorum mutabilem. Manus illa quæ præparabat sceptrum sibi gerendum, ad quam osculandam nobilitas humilis se toties subjecit, longum insepulta et avulsa a corpore miserabili petivit stipem funebrem post mortem. Ille videat hoc, quicumque fert caput nimis elatum rebus prosperis. En iste dis-

//////////

Farn. Pric. *fraudesque* vel *pænasque* Florent. Rott. Ambr. sec.—438 *lucro* Med. quart. *luco* Leid. pr. Ald. *vivos imitata* Vat. pr. *receptus* Vat. tert. Pal. Rott. tres Med. Mazar. Pat. univ. Heins. qui ascripserat, *receptus* quia recipiebat argentum. *receptus* vel *retentus* Put.—439 *adductos digitos infl. nervos* Vat. pr. Oisel.—441 *et* cod. Pulm. *lubrica n.* Vat. pr. et sec. item Pal. *et* tres Vat. Rott. Pat. Florent. Moret. sec. Exc. Lucens. sec. et Ald. *numina lubrica* Med. quart. Ambr. pr. Petav. sec. *Indicra* Pric. m. sec. *dicat* Oisel.—442 *qua* Vat. quint. Reg. Put. Bonon. Leid. pr. Oxon. sec. Petav. sec. Var. LL. ed. Antv.—443 *commisit* Ambr. pr.—444 *inhumata jacet* Oxon. pr. *miseroque* vel *misereque* Vat. pr.—445 *fatalem quæstum* Thuan. *reposcit* Farn. Exc. Lucens. sec.—446 *quisquis* Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. et Isingr. *nequis* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. *quisquis* vel *nequis* Vat. pr. Heinsius legit *si quis. stillatæ* cod. Barth.—447 *gerit* Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. Isingr. *gerat* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. *gerit* vel *gerat* Vat. pr. *rebus* pro *triviis* Exc. Cod. Rhem. *rebus* vel *triviis* Vat. pr. *calcatus* Pat. Petav. tert.

NOTE

438 *Vivos imitata retentus*] Imitans nexus atque rapacitatem tenacitatemque, qualem vivus Rufinus habebat.

441 *Instabilesque Deos*] Deorum favorem mutabilem, seu fortunam inconstantem. Sic Seneca, 'Nec leve netuit Deos;' id est, levem favorem.

Numina] Numen est velut minima e: voluntas Deorum. Itaque, *lubrica numina discat*, id est, sciat voluntatem Deorum non semper esse firmam a que constantem in dandis rebus prosperis.

443 *Ad oscula*] Manum osculari obsequii argumentum est: mos ille veteribus fuit familiaris sic obsequium et reverentiam testari. Sic ex Plutarcho, Catonis Uticensis abitum ægre ferentes milites, vestes suas, qua iturus erat, sternebant, et manus deosculabantur.

445 *Feralem*] Antiqui ferale vocabant, id quod est funestum, exitiale, abominandum, horrendum, funebre, obscœnum, malique ominis.

447 *Spargitur*] Partes corporis

Qui sibi Pyramidas, qui non cedentia templis
 Ornatura suos exstruxit culmina Manes :
 Et, qui Sidonio velari creditus ostro, 450
 Nudus pascit aves. Jacet en, qui possidet orbem,
 Exigua telluris inops, et pulvere raro
 Per partes tegitur, nusquam totiesque sepultus.
 Senserunt convexa necem, tellusque nefandum

pergitur procleandus in compitis; iste, qui edificavit sibi pyramides, qui aedificavit non inferiora templis Mausolea honoratura suas umbras; et ille pulvis tegi purpura Sidonia, nudus nutrit volucres. Ecce ille jacet, qui occupat mundum, carens terra exili, et operitur exiguo pulvere per partes, humatus nunquam, et toties tamen humatus. Caelum cognovit mortem Rufini, et terra remoret pondus detes-

//////////

iste Pric. ecce vel ille Florent.—448 Pyramidas tres Vat. Pal. Rott. duo Med. et pro qui Farn. Vat. sec.—449 exstruxit Pet. sec. instruxit Put. instruxit vel exstruxit Rott. crexit Ambr. sec. culmine Exc. Voss.—450 creditus Oiscl. Moret. pr. Reg. credidit quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. creditus vel credidit Vat. pr. Oxon. pr. creditur Isingr. credidit legit Hemsins pro credidit se velandum, quod firmat loco Spartiani in Elio Vero [c. 4.] ‘Accepta portione, qua se existimaret juvari.’ pro jurandum. ita Gesner, et Bipont. condidit lib. Barth. qui se Sid. velandum credidit Dempster. e Bongars. membr.—451 jacet en Exc. Lacti. hcu ed. Vicet. presserat orbem Pat.—453 nunquam Pric. nusquam alii magno numero, Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. ed. Vicet. Parm. Junt. Colin. al. nusquam vel nunquam Reg. Med.

NOTÆ

Rufini disceptæ sparguntur pedibus procleandæ. *Δρὸς πεσοῦσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται: Ut lapsa quercus, omnis hanc homo secat.*

448 *Pyramidas*] Pyramis est turris quæ desinit in figuram conii. Sic dicitur, ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ab igne, cujus figuram imitatur. Ceterum Pyramides erigebantur, ad servanda Regum cadavera, et erant Mausolea: vel ad servanda grana; et tum dicuntur, ἀπὸ τοῦ πυροῦ, id est, a frumento.

448 *Non cedentia templis*] Fuit Romæ sepulcrum Probi, viri illustris, mole sua et opere admirandum, et templis non inferius.

449 *Ornatura*] Pyramides seu Mausolea a Rufino exstrueta non ornaverunt ipsius corpus, siquidem disceptum est, et per compita dispersum; sed tantum ornaverunt ipsius *Manes*,

seu memoriam.

450 *Ostro*] Qui credidit se futurum Imperatorem, ac proinde velandum esse purpura, fit avium prada.

Sidonio] Ab urbe Sidone in Phœnicia, Asiæ parte, ubi purpura exquiritur.

451 *Possidet*] Ironia. En scilicet ille jacet, qui putabat se possessurum esse totum Orbem.

452 *Pulvere raro*] Partes corporis discepti teguntur exiguo pulvere.

453 *Nusquam totiesque*] Rufini corpus nusquam sepultum est, siquidem disceptum et dispersum est: toties tamen est sepultum, qua lacerata corporis frusta hinc, inde, infeliciter exiguo pulvere semiseputa sunt.

454 *Convexa*] Caelum letatum est nece Rufini. *Convexa* explicuimus in Cons. Prob. v. 212.

Amolitur ouus. Jam respirantibus astris, 455
 Infernos gravat umbra lacus. Pater Æacus horret,
 Intransemque etiam latratu Cerberus urget.
 Tunc animæ, quas ille fero sub jure peremit,
 Circumstant, nigrique trahunt ad iudicis urnam,
 Infesto fremitu. Veluti pastoris in ora 460
 Commotæ glomerantur apes, qui dulcicia raptu
 Mella trahit, pennasque eient, et spicula tendunt:
 Et tenuis saxi per propugnacula cinctæ

tandum. Jam Calo respirante, umbra ipsius premit fluxus Tartareos. Æacus pater exhorrescit; et Cerberus quoque invadit illum ingredientem. Tum animæ quas ille Rufinus occidit sub lege crudeli, circumstant, et rapiunt illum ad urnam iudicis atrii, cum clamore horribili. Sicut apes agitatæ congregantur contra vultum pastoris, qui eripit furto mella suarissima, et apes novent alas, et exerunt

sec. Vat. tert.—455 *Amolitur* Leid. pr. m. sec. et Exc. Lucens. sec. *Emolitur* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Demolitur* Pat. *Amolitur* vel *Emolitur* Vat. pr. et tert. *Emollitur* Moret. sec. *antris* pro *astris* Vat. pr. m. pr. *austris* Pat.—456 *lacus* vel *lares* Rott.—457 *intransemque* Pal. Asteriscum huic versui apposuerat Heinsius, cui *quod etiam* suspectum, pro quo in ed. Lugd. Gryph. 1548. conjecerat *fero*, sed delevisse videtur.—458 *Hunc* pro *Tunc* Vat. sec. *animas* Pat. *ferox* Lov. Vat. Livin. Petav. pr. m. sec. *feros* Petav. tert. *ferox* sub *jura* Farn.—460 *in horis* Oxon. sec. m. pr.—461 *Commotæ* Exc. Lucens. sec. *Collectæ* Reg. Put. Ambr. pr. Leid. pr. item Oxon. Exc. Læti et ed. Viet. *Commotæ* vel *Collectæ* Exc. Pat. rec. *quæ* Petav. tert. qui vel *quem* Pric. *dubia* pro *dulcicia* Med. quart. *raptim* Pric. *quercu* vel *raptu* Moret. pr. *quercu* cod. Barth.—462 *rehit* pro *trahit* Vat. Livin. *pinnasque* Oisel. Exc. Lucens. sec. *pinnisque* Pric. *bellaque* pro *pinnasque* Ald. *figunt* Sched. Gud.—463 *tenui* Pat. et Var. LL. ed. Antv. *tenuis* vel *teneri* Oxon. sec. *cinctæ* duo

NOTE

455 *Amolitur*] Terra tentat a se removere cadaver, tanquam onus detestandum.

Respirantibus astris] Quasi Rufinus pessimus, pestifero hialitu, serpentis Pythonis instar, Cælum contaminasset, ac velut oppressisset.

456 *Æacus*] Filius Jovis, et Ægina, regnavit in Ægina insula maris Ægæi, tanta justitiæ fama, ut iudex apud Inferos constitutus esse dicatur.

Horret] Æacus, etsi iudex, tremit, atque horret adventum Rufini.

458 *Animæ quas peremit*] Occidit non animas, quæ sunt immortales, sed homines quorum animæ tunc trahe-

bant Rufinum.

459 *Urnam*] Judicia conjectis in urnam lapillis, et inde extractis atque numeratis suffragiis, exercebantur apud Græcos; et ideo mos ille inferis tribuitur. Urnam hanc movet Æacus vel Minos. Virgilius: 'Quæsitur Minos urnam movet.' Statius: 'Immensis urnam quatit Æacus umbris.'

460 *Infesto*] Inimico, iufenso, horribili clamore.

462 *Spicula*] Exercent aculeos, qui sunt velut tot spicula.

463 *Cinctæ*] Sese invicem cingentes. Alii legunt, *cunctæ*, id est, omnes.

Rimosam patriam, dilectaque punicis antra
Defendunt, pronoque favos examine velant. 465

Est locus, infaustis quo conciliantur in cunam
Cocytos Phlegethonque vadis: inamœnus uterque
Alveus. Hic volvit lacrymas: hic igne redundat.
Tarris per geminos flammis vicinior amues
Porrigitur, solidoque rigens adamante sinistrum 470

Proluit igne latus: dextra Cocytia findit
Æquora, triste gemens, et fletu concita plangit.
Huc post emeritam mortalia sæcula vitam

aculeos: ac densæ per claustra parca rupis tutantur patriam latebrosam, et cellas caras punicis, ac tegunt favos turba pendente. Est locus quidam, in quem Cocytus et Phlegethon cœunt simul cum aquis infelicibus, ambo fluvii sunt injucundi: hic exudat igne, ille trahit fletus. Arx propior ignibus extenditur inter utrumque flumen, et compacta ex adamante solido irrigat flamma partem sinistram: dextro latere secat aquas Cocytias, resonans flebiliter, et impulsa planetu queritur. Homines mortales huc descendunt post vitam transactam. Hic nulla superest diffe-

//////////

Vat. Pal. Oisel. *cunctæ* Vat. pr. m. pr. Pat. Ambr. inc. Heins. Ald. *Cunctæ* vel *cinctæ* Vat. sec. et tert. *cunctæ* vel *cuntæ* Oxon. pr. *cuntæ* Leid. *cintæ* al.—464 *Limosam* duo Vat. *dilectam* vel *dilectaque* Thuan. *spanicus* Var. LL. ed. Antv.—465 *pronosque* Farn. Reg. Mazar. Ambr. pr. Med. sec. *velant* Ric. *rellant* unus Florent. *vallant* pro *velant* legit Heinsius.—466 *qua* Put. Reg. Pat. *conciliatur* Pat. ed. Parm. et Vicet. *consiliantur* Petav. tert. *in iram* pro *in unum* Ambr. pr.—467 *Cocytos* Oisel. Mazar. Exc. Lat. *Cocytus* duo Vat. Pal. Farn. Rott. *Cocyton* ambo Moret. *Phlegethonque* tres Vat. pro *utroque* Heinsius legit *utrique*.—468 *fundit* vulg. *lacrimas volvit* Pric. *lacrimis* Oxon. pr. m. sec. Leid. m. s.—469 *ignes* pro *amues* Pric.—470 *sinistrum* Pal. Vat. tert. Exc. Lucens. sec. *sinistro* viginti alii, Var. LL. ed. Antv. Parm. et Vicet. *sinistro* vel *sinistrum* Lov. *sinistra* vel *sinistro* Reg.—471 *Perluit* duo Vat. Moret. pr. *dextraque* Vicet. *Cocytia* Vat. pr. Exc. Lat. *Cocynia* Farn. *Cocynia* vel *Cocynia* Rott. *Concia* Med. tert. *Concutia* Var. LL. ed. Antv. *findit* Vat. Livin. Exc. Cod. Rhem. *scindit* Ambr. pr. *fundit* Exc. Lat. *fundit* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. *findit* vel *fundit* Mazar. Oisel. Med. sec. m. sec.—472 *fletu* Vat. pr. m. pr. Oisel. Pric. m. sec. *flectu* Parma. *fluctu* vet. Gyr. Exc.

NOTE

465 *Prono*] Prompto ad ferendum auxilium; vel demisso atque inclinato, vel pendente.

467 *Cocytos*] A fluvii inferiorum describit Inferos. *Cocytus* dicitur, ἀπὸ τοῦ κωκύειν, *gemere*, quod sit fluvius gemitus, lacrymarum, doloris. *Phlegethon* vero dicitur, ἀπὸ τοῦ φλεγθεῖν, *ardere*, quod sit fluvius ignis.

469 *Vicinior*] Similior flammis, ob adamantem lucidum; vel quia paulo

magis vergit ad aquas Phlegethontis, qui flammis ignesque volvit.

471 *Proluit igne latus*] Turris habet latus sinistrum irrigatum flammis, seu torrente igneo.

472 *Plangit*] Turris dextra parte impulsa lacrymis Cocyti, ipsa flere atque conquei videtur, ob murmur aquarum lacrymabile.

473 *Emeritam*] Translatam vitam. *Emeriti* dicuntur ii, qui suo officio

Deveniunt : ibi nulla manent discrimina fati,
 Nullus honos : vanoque exutum nomine Regem 475
 Proturbat plebeius egens. Quæsitō in alto
 Conspiciens solio pertentat crimina Minos,
 Et justis dirimit sotes. Quos nolle fateri
 Viderit, ad rigidi transmittit verbera fratris.
 Nam juxta Rhadamanthus agit. Cum gesta superni 480
 Curriculi, tososque diu perspexerit actus ;

rentia sortis, nulla gloria ; et pauper plebeius repellit Regem spoliatum titulo inani. Minos inquisitor spectabilis in tribunali excelso examinat scelera, ac separat nocentes a bonis, atque transfert ad flagella fratris sui severi eos quos aspexerit nolle confiteri peccata. Etenim prope Minoem est Rhadamanthus, qui postquam perpenderit longu facta vitæ supernæ, et omnes actiones, æquat pœnam factis, et

//////////

Læti et Lucens. sec. *fletu* vel *fluctu* Vat. tert. Moret. sec.—474 *Deveniunt* Ald. *ibi* viginti Codd. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *tibi* Pal. Med. pr. unus Heins. *ubi* Pric. ed. Parm. Vicet. Junt. Isingr. Colin. Gryph. Raphel. *facti* pro *fati* Med. sec. Vat. tert. m. pr.—475 *honor* duo Vat. Pal. Farn. *honos* septem alii et Exc. Lucens. sec. *varioque* Tholos. *excitum* vel *exutum* Reg.—476 *Proturbat* Vat. pr. et tert. item Ambr. sec. *Perturbat* reliqui omnes, Ald. ed. Parm. et Vicet. *Præurbat* Exc. Lucens. sec. *Phebeius* Vat. quart. Var. LL. ed. Antv. *plebejus* vel *quæsitō* Vat. tert. *egens* vel *honor* Med. sec. *ab alto* Med. quart. ad vocem *quæsitō* citat Heinsius Lindenbrog. in Ammian. p. 22.—477 *Conspiciens* Pal. *Perspiciens* Vat. sec. *pertentat* vel *permutat* Vat. pr. *prætentat* Reg. Pat. Oxon. pr. Leid. pr. *numina* Florent. *vulnera* incert. Heins.—478 *Et* vel *E justis* Thuan. *Et Bonon. Pat. sotes dirimit* Moret. pr. Ambr. sec.—479 *Viderit ad rigidi* Vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *duri* Vat. sec. *sævi* Pric. Put. *ad sævi mox mittit* Thuan. *rigidi* Exc. Læti. *Viderit ad mala mox* tres Vat. Pal. Farn. Vat. pr. m. sec. *Ad mala mox . . . transmittit* Vat. pr. m. pr. vox una ibi excidit. *ad mala viderit transmittit* Oisel. *Ad mala me vicini transmissit verbera matris* Med. sec. m. pr. *permittit* Moret. pr. *transmittat* Farn. *ad mala mox* Vicet.—480 *Nam juxta* Var. LL. ed. Antv. *congesta* Pal. Pric. Florent. tres Med. Var. LL. ed. Antv. ed. Parm. et Vicet. Isingr. Colin. Gryph. *cum gesta* Reg. Put. Thuan. Mazar. Bonon. Tholos. Med. sec. inc. Heins. duo

NOTÆ

functi, merentur habere vacationem et quietem. Vox transfertur ad homines, qui vitæ officiis, seu vita defuncti sunt.

Mortalia sæcula] Homines, qui mortales erant in sæculo: sicque pro contento ponitur continens.

474 *Discrimina fati*] Post mortem cuncta paria, nulla est differentia sortis ac præteritæ conditionis. Lucianus: Ἰσοτιμία ἐν ᾄδου, καὶ ὁμοίαι ἄπαντες: *Æqualis honor in inferis, et*

omnes pares.

477 *Minos*] Rex Cretæ insulæ, secundum multos, filius Jovis, cujus colloquio leges scripserat: tanta enim justitiæ fama vixit, ut post mortem creditus sit iudex apud Inferos fuisse constitutus. Virgilius: ‘Quæsitō Minos urnam movet,’ &c.

479 *Rigidi fratris*] Rhadamanthi, qui Jovis ex Europa filius, sicut et Minos, esse perhibetur.

480 *Rhadamanthus*] Filius itidem

Exæquat damnum meritis, et muta ferarum
 Cogit vincla pati. Truculentos ingerit ursis;
 Prædonesque lupis, fallaces vulpibus addit.
 At qui desidïa semper vinoque gravatus 485
 Indulgens Veneri voluit torpescere luxu,
 Hunc suis immundæ pingues detrudit in artus.
 Qui justo plus esse loquax, arcanaque suevit
 Prodere, piscosas fertur victurus in undas,
 Ut nimiam pensent æterna silentia vocem. 490
 Quos ubi per varias, annis ter mille, figuras

cogit fontes tolerare catenas bestiarum. Homines crudeles immittit in ursos, rapacesque in lupos; proditores injicit in vulpos. Sic qui semper oppressus pigritia et vino et impura voluptate voluit marcescere in luxuria, præcipit hunc in corpus porci lutulenti. Ille qui solitus est esse garulus plus æquo, et divulgare secreta, rapitur in aquas cum piscibus, ut silentia sempiterna puniant nimiam loquacitatem. Quos fontes postquam Rhadamanthus impulit per formas diversas animalium,

Ambr. et Petav. Exc. Lucens. sec.—481 *notosque* conjicit Heins. *perspexerit* plurimi Codd. Exc. Læti et Lucens. sec. *prospexerit* Vat. tert. Farn. Rott. Mazar.—482 *Exæquat* Pal. Vallin. in Boëth. p. 78. *multa* pro *muta* Vat. sec. Pal. duo Med. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv.—484 *fallentes* Med. pr. *abdūt* in Gevarii Codice ex conjectura emendatum.—485 *Et tres* Vat. Med. sec. Mazar. Tholos. Petav. pr. item. Moret. Leid. duo. *somno* Put. *somno* vel *semper* Vat. pr. *gravatur* Vat. et Med. quart.—486 *Indulgens Veneri*, &c. Hunc versum delendum putat Heinsius. *compescere* Exc. Voss.—487 *immundi* ed. Gesn. Heins. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *immundæ* vel *immundi* Oxon. pr. Petav. pr. *immundæ* quatuordecim alii, nec non Exc. Lucens. pr. Ald. ed. Parm. Vicet. et Var. LL. ed. Antv. *detrusit* Pat. Moret. sec. *pigros artus* Med. quart. *arcus* Tholos.—488 *serit* pro *suevit* Med. sec.—489 *moturus* Med. sec. *victurus* vel *moturus* Vat. tert. *ad undas* Bonon. Oxon. sec. Med. tert. Var. LL. ed. Antv. *mutuam* pro *nimiam* Farn. *pulsant* Pric. *mentem* Pal. Med. pr. pro *vocem*.—491 *Hos* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *varias* Put. Reg. Thuan. *annes* ed. Vicet. *per varios annes* per Farn. *varios annos* per mille tres Vat. Pal. Pric. Rott. Oisel. *varias annis* per Vat. pr. m. pr. *varios animos* et emend.

NOTÆ

Jovis, ut diximus: Rex Lyciæ, pariter severus, pariterque iudex Inferorum creditus.

[Superni curricula] Curricula vitæ actæ inter homines, qui superi dicuntur, habita ratione Inferorum. Curriculum porro vitæ dicitur, quia vita optime comparatur cum stadio, in quo omnes currunt ad metam.

483 *Vincla pati*] Pythagorica μεταμύχως, seu *transmigratio animarum in alia corpora* hic adumbratur.

Vincla pati itaque, id est, Rhadamanthus cogit nocentum animas alligari cum bestiis, pro ratione vitæ præteritæ, ita ut crudeles jungantur cum ursis, fallaces cum vulpibus, immundi cum porcis, &c.

486 *Indulgens Veneri*] Fœdæ voluptati.

488 *Loquax*] Loquaces detruduntur in aquas, ut cum piscibus silere discant, vel ut convertantur in pisces mutos.

Egit Lethæo purgatos flumine; tandem
 Rursus ad humanæ revocat primordia formæ.
 Tum quoque, dum lites Stygiique negotia solvit
 Dura fori, veteresque reos ex ordine quærit,
 Rufinum procul ecce notat, visuque severo
 Lustrat, et ex imo concussa sede profatur:

495

Huc superum labes, huc insatiabilis auri
 Proluvies, pretioque nihil non ause parato,
 Quodque mihi summum scelus est, huc improbe legum 500

spatio ter mille annorum, tandem ablutus fluvio Lethe reducit ad principia figuræ humane. Tunc etiam idem Rhadamanthus dum explicat rixas, et res acerbas Senatus inferni, et restigat reos antiquos per ordinem, en longe animadvertit Rufinum, et considerat oculus terribilibus, ac solio commoto ab ipsis fundamentis loquitur: Veni huc, Rufine, pestis hominum, huc impurum receptaculum, et qui ausus

//////////

varias animas per Vat. tert. varias, annos post mille, figuras Lov. annis ter mille vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Heinsius ascripserat: vid. Macrob. Somm. Scip. Plat. in Phædro. Silius Lib. xiii. 558. Livin.—492 Lethæos Pat. purgatos Lethæo Ambr. pr. flumina Oisel. Vat. pr. m. pr.—493 renovat vel revocat vet. Gyr. Lov. Vat. Livin. formæ Oisel. vitæ Vat. pr. m. sec.—494 Tunc Thuan. Tholos. Ambr. pr. Hic Pat. Lethes pro lites inc. Heins. cum Tholos. Exc. Voss.—495 Jura Thuan. Exc. Læti. Cura Vat. quart. solvit Vat. tert. m. pr.—496 esse pro ecce Pat. Ambr. pr. videt Med. tert. vocat Tholos. rultuque Pal. Med. pr. unns Heins. sereno Pat.—497 ex uno Pal. ed. Vicet. eximia concussus Exc. Læti, et ed. Parm.—498 Heu Pal. Med. pr. unns Heins. labor Vat. Exc. Voss. clades Pric. ed. Vicet. labes vel clades Exc. Pat. rec. clades Heinsius probat, qui notat cladem et pestem Lampridio sæpe vocari Caracallam. heus Pal. Med. pr. exsiciabilis Thuan.—499 ad vocem Proluvies in ora primæ suæ ed. notavit Heinsius sequentia. Proluvies] sic Stat. i. Theb. 618. ‘Liventes in morte oculos uterique nefandam Proluviem.’ forte Ingluvius. Virg. Æneid. iii. 217. ‘fædissima ventris Proluvies.’ ubi quidam Codd. Illuvies pro Ingluvies, et Georg. iii. 430. ‘piscibus atram Improbus ingluviem ranisque recentibus explet.’ sic fanoris ingluvius Petronio. Ann. Lib. xxi. p. 223. ed. Lindenbr. sub finem. ubi ante cluvies. Sulpicia in Satyra v. 36. ‘ingluvie albus.’ ubi alci forte legendum. Claud. Lib. ii. in Entrop. v. 333. hactenus Heinsius. ausa pro ause Pat. Vat. tert. parato vel parato Oxon. pr.—500 Quodque mihi vel Cuique

NOTE

492 *Lethæo*] Postquam Rhadamanthius animas sontium egit, duxit, impulit in varia animalium corpora, per mille annos ex Virgilio; per tria annorum milia ex Claudiano; per mille lustra ex Siliio, eas purgat aqua fluvii Lethes, ut præteritorum obliviscantur, et remittit easdem ad informanda humana corpora.

495 *Ex ordine*] Observato tempore, prout quisque venerat.

497 *Concussa sede*] Per indignationem.

499 *Proluvies*] Rufinus dicitur insatiabilis proluvies auri, id est, auri fædissime parti receptaculum turpe, ac velut cloaca, quod scilicet ille avaritia incensus, se pecunia per fas et nefas omni turpitudine impleret.

500 *Legum venditor*] Quod scelus est hominum pessimorum, tyrannorum.

Venditor, Arctoi stimulator perfide Martis,
 Cujus ob innumeras strages angustus Averni
 Jam sinus, et plena lassatur portitor alno.
 Quid demens manifesta negas? en pectus inustæ
 Deformant maculæ, vitiisque inolevit imago, 505
 Nec sese commissa tegunt. Genus omne dolorum
 In te ferre libet: dubio tibi pendula rupes

es omnia, pecunia proposita, et quod maximum puto crimen, veni huc seclerate venditor justitiæ, auctorque perfidiose belli Septemtrionalis, ob cujus caedes infinitas jura aditus Inferorum arctus est, et rector fatigatur nave repleta. Quare inficiaris, insipiens, quæ vera sunt? Ecce nota impressa deturpant pectus tuum, et imago quædam innata est sceleribus tuis, acque peccata se operiunt. Juvat decernere in te genus omne suppliciorum: saxum pensile impendat tibi casu ancipiti: rota celeris

//////////

nihil Exc. Læti. legis Vat. quint. legis vel legum Petav. pr. Leid.—501 et sari Vat. tert. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. Pat. Exc. Cod. Rhem. et sari vel Arctoi Put. famulator Med. quart. simulator duo Vat. Pat. Moret. sec. stimulator vel dilator Oisel. stimulator vel simulator Vat. tert. belli pro Martis Vat. sec.—503 lavatur Tholos. alro pro alno Vat. pr. m. pr. Pal. Med. quart.—504 deinceps pro demens Vat. pr. a. m. pr. demum conjiciebat Heinsius. an Exc. Wolf. pectus inustæ Exc. Schotti, in quibus Gronovius ascripserat locum Cicer. pro Syll. cap. 27. Heinsius vero ascripserat Lucian. p. 232. 233. 234. et Platon. in Gorgia.—505 Conformant duo Vat. Ambr. tert. Leid. vitiis inolevit Farn. Ambr. pr. Heinsius legit ritiique i. imago. se. tergori, qui hæc notat. sic inolescere vitia dicuntur Capitolin. in Maximino p. 140. ne vitia eorum sub aliis inoleverunt emendare non posses. hoc est, quæ sub aliis inoleverunt. inhasit pro inolevit Mazar.—506 Non Tholos. tegunt vel negant Farn. malorum Med. tert. m. pr. Leid. dolorum vel malorum Oisel. Petav. pr.—507 scire juvat pro ferre libet Pal. Vat.

NOTÆ

501 Arctoi] Ἄρκτος, *Ursa*, signum cæleste in Septentrione: unde Arc-tous Septemtrionalis.

Stimulator Martis] Auctor belli Septemtrionalis, quod Rufinus suaserat, excitatis Getis et aliis populis ad Septentrionem vergentibus.

502 Averni] Hic lacus est in Italia, tam pestifer, ut aves prætervolantes tetro halitu extinguat. Unde ponitur pro Inferorum aditu. Unde Græci vocant, ἄοπρον: α sine, et ὄπρις avis, quod careat avibus.

503 Portitor] Charon, qui transmittit umbras ad Inferos.

504 Inustæ] Secundum Platonem et alios auctores, perjuri ceterisque hominibus maleficis, innascuntur ma-

culæ seu stigmata, quæ post mortem etiam inhaerent Umbris defunctorum. Hæc maculæ a Luciano vocantur, στίγματα τῆς ψυχῆς. Tacitus: 'Si tyrannorum mentes recludantur, possint aspici laniatus et ictus, quando ut corpora verberibus, ita sævitia, libidine, malis consultis animus dilaceratur.'

505 Vitiisque inolevit] Imago quædam innata est atque concreta cum vitiis tuis, adeo ut etiam tua Umbra referat hanc vitiorum tuorum imaginem.

506 Tegunt] Nec tua peccata latent; manifesta sunt, apparent.

507 Rupes] Tu saxum volvas, ut Sisyphus.

Immineat lapsu: volucer te torqueat axis.
 Te refugi fallant latices, atque ore natanti
 Arescat decepta sitis; dapibusque relictis
 In tua mansurus migret præcordia vultur.
 Quanquam omnes alii, quos hæc tormenta fatigant,
 Pars quota sunt, Rufine, tui! quid tale vel audax
 Fulmine Salmoneus, vel lingua Tantalus egit,

510

te volrat: aqua fugaces decipiant te, et sitis illusa siccescat ore tuo natante, atque epulis desertis, vultur æternus inolet in viscera tua. Etsi tamen alii omnes, quos illa supplicia torquent, particula quantulacunque tui sunt, o Rufine? Quid aut Salmoneus fulmine superbiens simile fecit? Quid simile, aut garrulitate Tantalus pec-

*****

Livin. libet Reg. Put. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Oxon. pr. Leid. pr. ambo Moret. tres Petav. Exc. Gevart. *juvat* Lov. Med. pr.—508 *Emineat* Rott. Florent. Med. sec. *pendula lapsu Emineat rupes* Pat. *lapsus* Pal. Med. pr. ed. Vicet. *volucerque retorqueat* Med. tert.—509 *lulant* Ambr. tert.—510 *ora Arescant siti vel ore Arescat sitis* Thuan. *Accrescat* Rott. Ambr. sec. *decepta vel tentata* Reg. *temptata* Leid. *temptata vel decepta* Oxon. pr. in quo sequens glossa erat. Petronius: 'Nec bibit inter aquas, nec dependentia carpit Tantalus infelix, quem sua vota premit. Divitis hæc magni facies erit, omnia late qui tenet, et sicco concoquit ore famem.' in Tholosano Fulgentio hoc tribuitur, ibique pro *nec dependentia* legitur *nec poma potentia carpit*.—512 *aliter* Vat. pr. a m. pr. *hic* Vat. tert.—513 *sit* Tholos. sunt Vat. ; r. Farn. Put. Mazar. Reg. a m. pr. duo Ambr. inc. Heins. *peraudax* Exc. Læti, et ed. Parm.—514 *flumine* Petav. sec. *Sisyphus pro Tantalus* Exc. Læti. *æger pro egit* Ambr. tert. inc. Heins. Exc. Gevart.

NOTE

508 *Torqueat*] Rota te torqueat, ut torquet Ixionem. Ovidius: 'Volvitur Ixion, et se sequiturque fugitque.'

509 *Fallant latices*] Te aqua sitientem fallat, ut Tantalum.

511 *Vultur*] Rodat tundatque vultur tua præcordia, ut tundit jecur immortale Tityi. Horum suppliciiis plena sunt Poëtarum volumina.

513 *Pars quota sunt*] Omnes nocentes, qui suppliciiis infernis premuntur, non accedunt ad improbitatem Rufini, sed sunt ipsius particula exigua: quasi in hoc uno multi scelerati contineantur. Sic Sylla uni Cæsari dicebat multos inesse Marios, hoc est, multos Optimatum hostes, seu unus

Cæsar formidabilior erat, quam multi Optimatum hostes.

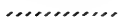
514 *Salmoneus*] Hic Rex Elidis in Græcia super pontem æneum currum agebat 'lampada quassans, et non imitabile fulmen;' sed Jupiter vero hunc fulmine percussit. Virgilius: 'Præcipitemque immani turbine adigit.'

Lingua] Tantalus ex Euripide, Deorum mensæ adhibitus ἀκόλαστον εἶχε γλώσσαν, *improba lingua usus est*, ideoque vel ipsi saxum impendit; vel, 'Querit aquas in aquis, et poma fugacia captat Tantalus, hoc illi garrula lingua dedit.'

Aut inconcesso Tityos deliquit amore? 515
 Cunctorum si facta simul jungantur in unum,
 Præcedes numero. Cui tanta piacula quisquam
 Supplicio conferre valet? quid denique dignum
 Omnibus inveniam, vincunt cum singula penas?
 Tollite de mediis animarum dedecus umbris. 520
 Aspexisse sat est. Oculis jam parcite nostris,
 Et Ditis purgate domos. Agitate flagellis
 Trans Styga, trans Erebum. Vacuo mandate barathro
 Infra Titanum tenebras, infraque recessus
 Tartareos, nostrumque Chaos, qua noctis opacæ 525

carit, aut Tityus voluptate illicita? Si omnium scelera simul accumulentur in unum, tu superabis eos multitudine. Cui tanta quisquam potest comparare tanta crimina? Quod tandem reperiam supplicium dignum cunctis, cum singula exsuperent quævis supplicia? Renovete hoc animarum opprobrium ex medio umbrarum: satis est vidisse. Parcite jam oculis nostris, et cluite regnum Plutonis. Ejicite illum verberibus ultra Stygion, ultra Erebum: deturbate illum in Barathrum inane, infra latebras Titanum, infraque ergastula inferna, et Chaos nostrum, qua

—515 *inconsulto* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *non concessio* Petav. sec. *Tityos* Vat. pr. Oisel. Med. tert. *Put.* Bonon. duo *Petav.* Exc. Lucens. sec. *Tityus* tres Vat. Pal. Farn. Pric. *Tityo* Ambr. pr. *Tityos* Oxon. sec. *Tycius* Vicet. *delinquit* Rott.—516 *fata* Pric. duo *Petav.* tres *Ambr. inc.* Heins. *junguntur* Vat. quint. Med. tert. *jungamus* Exc. Lucens. sec.—517 *quo tanta* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *tota* Florent. *cui vel quo* Vat. pr. *Put.* Reg. Oxon. duo. *alios pro numero* incert. Heins. *quisnam* Med. tert.—518 *potest pro valet* Pric. Thuan.—519 *panis* Oisel.—521 *vestris* Florent. inc. Heins. Var. LL. ed. Antv.—522 *Dites* Vat. pr. a m. pr. *purgare* Bonon.—523 *Hebrum* Bonon. *Pat.* Var. LL. ed. Antv. *sepulero pro barathro* Med. sec. m. pr.—525 *Tartareum* Med. quart. *meritumque Chaos* Moret. sec. *nostrumque, meritumque vel dirumque* Reg. *qua* duo *Ambr.* Exc. Lucens. sec. Gyr. *quo duo* Vat. *noctis opacæ* vet. Gyr. *Pat.* Med. sec. *Put.* Exc. Luc. sec. *ditis opacæ* Reg. *Ditis opacæ vel noctis opacæ* Florent. ed. Vic. *qua-opacæ* Var.

NOTE

515 *Tityos*] Hic gigas miræ magnitudinis, cum Latome stuprum inferre tentasset, a Jove, aut ab Apolline, confossus est, et dejectus ad Inferos, ubi vultur ejus 'Immortale jecur tundit, fœcundaque pœnis viscera.' Virgilius.

521 *Parcite*] Ne offendite oculos nostros aspectu longiore talis monstri, Rufini scilicet: quia credebant oculos inquinari spurcis rebus objectis. Ovidius: 'Cum spectant oculi

lassos, leduntur et ipsi.'

523 *Erebum*] Erebus, Barathrum, Tartara, sunt loca Inferorum profundiora, obscuriora.

Barathrum] Locus erat Athenis profundus, in quem damnati injiciebantur, et ideo ponitur pro Inferis.

521 *Titanum*] Titanes bella Saturno intulerunt, sed a Jove filio fulmine detrusi sunt ad Inferos.

525 *Chaos*] Est locus Inferorum valde confusus, ex Ovidio: 'Quem

Fundamenta latent: penitusque immersus anhelet,
Dum rotet astra polus, feriant dum littora venti.

parte principia noctis obscurissimæ absconduntur: ac funditus mersus ingemiscat, dum Cælum rotet sidera, dum venti percutient littora.

//////////

LL. ed. Antv. *Ditis opaci* tres Vat. Pal. Farn. Pric.—526 *præceps ubi* Flor. Exc. Læti. *præceps ibi* duo Vat. Oisel. Med. pr. Pat. et Vat. Livin. *præcepsque ibi mersus* Exc. Lucens. sec. *penitusque ubi* Pal. Med. pr. Lov. unus Heins. ed. Parm. *penitusque ibi* sedecim alii, Exc. Gevart. ed. Vicet. *penitus ibi* tres Vat. *penitus vel prorsus* Vat. tert. *penitus vel præceps* Vat. pr. *penitusque ibi* vel *præceps ibi* Put. *præceps immersus* Rott. *penitusque immersus* Med. quart. Ambr. pr. Moret. sec. Leid. pr. unus Heins. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv.—527 *Dum rotet* Pric. m. sec. Florent. Raphael. *rotat* quinque Vat. Pal. Pric. Rott. Oisel. duo Oxon. qui et *feriant* habent. *feriant* Pat. Pric. m. sec. Florent. Raphael. *rotet et feriant* legit Heins. *fluctus* Vat. sec. *venti* vel *fluctus* Vat. tert. ultimus hic versus deest in Med. quarto.

In Luccensi sec. post libros in Rufinum sequebantur libri in Eutropium. In Vicetina de Bello Gildonico, nec non in Excerptis Læti; et in Læti Exc. cum hac inscriptione **BELLI CIVILIS LIB. TERTIUS**, præfixa simul Præfatione, quæ nunc ante Lib. II. in Rufinum legitur. In Moret. sec. erat **EXPLICIT magnum opus Claudiani nobilissimi versificatoris.**

NOTÆ

dixere chaos: rudis indigestaque moles.' 'Ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.' Job.

526 *Anhelet*] Ita gemat prematur-

que, ut semper anhelitu laboret, nec unquam respirare possit.

527 *Dum rotet astra*] Id est, semper, in æternum.

DE UXORE ET FILIA RUFINI OBSERVATIO.

Mortuo Rufino, et in frustra discerpto, uxor ejus, et filia, metu pœnæ ad Ecclesiam, velut ad asylum, confugerunt. Inde navigarunt Hierosolymam, ubi reliquum vitæ suæ tempus exegerunt.

VI

CL. CLAUDIANI

DE TERTIO CONSULATU

HONORII AUGUSTI

PANEGYRIS.

PRAEFATIO.

ARGUMENTUM.

UT Aquila probatos ad Solem pullos alit, Jovis fulmen gesturos, ad eum propius accessuros, aviumque Reges futuros; sic Roma probatum in ipsa procerum luce Claudianum ad Aulam promovet, Imperatoris laudes dicturum, ad ejus Majestatem accessurum, Poëtarumque Regem futurum.

PARVOS non aquilis fas est educere fœtus
Ante fidem solis, judiciumque poli.

Non licet Aquilis educere pullos teneros, ante testimonium Solis, et approbationem

~~~~~

Hic liber in Vaticano primo recentissima manu scriptus est. in Moret. pr. tertio ordine legitur post Consulatum Olybrii et Prohini. in Moret. sec. et Excerptis Gevartii post Epithalamia sequitur. in Vaticano Livinei plane deest. in Vaticano quarto legitur. *Incipit liber Panachricus de tertio Consulatu Honorii*; ante Praefationem vero, *Incipit praescriptio Claudiani super libro de*

NOTE

Panegyris] Vide supra in Consulatu Prob. Hoc carmen in tertium Palatio Mediolanensi, anno Dom. Honorii Consulatum a Claudiano recitatum est coram ipso Principe, in 396.

Nam pater, excusso saluit cum tegmine proles,
 Ovaque maternus rupit hiulca tepor,
 Protinus implumes convertit ad æthera nidos, 5
 Et recto flammas imperat ore pati.
 Consulit arduos radios, et luce magistra
 Natorum vires ingeniumque probat.
 Degeneres refugo torsit qui lumine visus,
 Unguibus hunc sævis ira paterna ferit. 10

Cæli. Etenim pater, cum soboles exsiluit rupto putamine, et calor matris fregit ora dehiscencia, statim vertit ad Cælum pullos nondum plumescetes, ac jubet hos sustinere ignem Solis oculis fixis. Consultat radios igneos, et experitur virtutem et indolem filiorum, Sole judicante. Qui pullos degenerans ardentem oculos, acie refugiente, iracundia patris verberat hunc unguibus rigidis; qui vero passus est

//////////

tertio Consulatu Honorii. in Lucensi sec. erat Panegyricus de tertio Consulatu Honorii. ejusdem Pref. Petavianus pr. simpliciter exhibet Tertius Honorii Consulatus. dein manu recentiore Cl. Claudiani Prefatio in tertium Consulatum Honorii Aug. Lovan. habet, Incipit Panegyricus de tertio Consulatu. Prefatio.

1 nunc Pal. non est fas aquilis Florent. Reg. Vat. tert. Rott. Oxon. pr. non aquilis est fas Med. tert. continere Pric. educere Rott. producere Jun. pr. deducere Oxon. pr. producere vel educere Oxon. sec.—2 indiciumque Vat. tert. Pat.—3 excusso Jun. pr. duo Oxon. excuso Raphael. Dempst. cesso Var. LL. ed. Antv. saluit Med. tert. Exc. Lucens. sec. saluit Gesn. et Bip. germine quinque Vat. Pal. Farn. Pric. gramine Med. quart. Rott. incert. Heins. tegmine vet. Gyr. Oisel. fragmine vel segmine conjiciebat Heinsius, item maturus pro maturnus. Heinsius porro ascripserat locum Lucani l. ix. vs. 902. Antigon. Histor. Mirabil. c. 52. Tzetz. Chiliad. p. 238. Elian. Histor. Anim. Apostol. Centur. par. 62. et Julian. Epist. xvi.—5 nidos Reg. cum Glossa i. e. pullos. natos Mazar. Tholos. Exc. Cod. Rhem. nidos vel pullos Petav. pr. Oxon. pr.—6 pari pro pati. Et recto flammas. sc. Heinsius ascripserat locum Prisciani in Perieg. 395. 'Luminibusque vident rectis (mirabile!) solem.'—7 magister inc. Heins.—8 Natorum viginti Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. naturam marg. Marcil.—9 Degeneres Lov. Ald. Exc. Gevart. Degenerem Med. quart. Bonon. Thuan. Ambr. pr. Moret. sec. inc. Heins. Petav. duo, Pric. tres Barth. et Var. LL. ed. Antv. Degener et refugo Isingr. Palm. Gryph. profugo Pric. qui torsit Florent. Pal. Med. pr. torsit si inc. Heins. visum Florent. Med. tert. Exc. Lucens. sec. degenerem visum Vat. pr. Pric. Degeneresque fugit qui torsit l. visus Jun. pr.—10 feris

NOTE

2 *Ante fidem Solis*] Antequam explorarent fidem pullorum, testimonio Solis et Cæli; sive antequam examinent an pulli futuri sint fideles in aspiciendo Sole, recta acie oculorum.

3 *Excusso tegmine*] Fracto ovi putamine, in quo erat germen.

5 *Nidos*] Pullos, qui in nido continentur: tanquam ponitur continens pro contento: quod est Poëtis familiare. Sic Virgilius: 'Nidisque loquacibus escam.' De hirundinibus.

10 *Ferit*] Occidit.

Exploratores oculis qui pertulit ignes,
 Sustinuitque acie nobiliore diem ;
 Nutritur, volucrumque potens, et fulminis hæres,
 Gesturus summo tela trisulca Jovi.
 Me quoque Pieriis tentatum sæpius antris 15
 Audet magna suo mittere Roma Deo.
 Jam dominas aures, jam regia tecta meremur,
 Et chelys Augusto iudice nostra sonat.

oculis flammas probantes, et intuitus est lucem visu audaciore, educatur futurus Rex avium, et successor fulminis, laturus Jovi omnipotenti flammas tricuspides. Sic etiam Romæ ingentes Proceres audent exhibere Numini suo me probatum frequentius in recessu Pierio. Jam obtinemus attentionem Imperatoris, jam ingredimur Palatium Regale, et Lyra nostra resonat, Imperatore judicante.

pro sacris Vat. tert. secus Pal.—11 *perculit* inc. Heins.—12 *acies* Petav. tert. *fidem* Pric. a m. pr.—13 *parens* it. *volucrum princeps* Cujac. *hæres* vel *ignes* Ambr. sec. *ignes* inc. Heins.—14 *Tecturus* Var. LL. ed. Antv.—15 *tentavit* Pat. *armis* Moret. sec. m. pr.—16 *Roma suo m. magna Deo* Moret. sec. Med. tert. *Jovi* Vat. sec. m. pr.—17 *arces* marg. Isingr. liber Barth. *meremur* Jun. pr. Oxon.—18 *Et Chelys* Oiscl. *principe* Jun. pr. Oxon.

NOTE

13 *Potens*] Hic significat, Regem, Principem. Sic Horatius, ‘*Diva potens Cypri*,’ id est, Regina.

15 *Pieriis*] Pieria est regio Macedoniae in Græcia, eaque Musis sacra.

Me tentatum antris] Me qui tantum periculum feceram mearum virium, in umbratili Musarum recessu; me, inquam, Roma, seu Romæ proceres producunt ad lucem Aulæ Imperatoriæ.

16 *Magna Roma*] Magnæ Romæ Proceres.

Deo] Imperatore, quem adulator Poëta Deum vocat. Sic et Martialis sæpe.

17 *Regia tecta meremur*] Procerum benevolentia freti meremur ingredi Regiam Cæsaris.

Jam dominas aures, &c. et chelys Augusto iudice, &c.] Jam meremur habere Imperatorem, et auditorem, et iudicem. Octavius Cæsar primus dictus est Augustus, et ab eo deinceps ceteri Imperatores appellati sunt Augusti.

VII.

CL. CLAUDIANI DE TERTIO CONSULATU
HONORII AUGUSTI PANEGYRIS.

ARGUMENTUM.

GRATULATUR Claudianus tertium Consulatum Honorio, cujus celebrat natales Regios, infantiam, pueritiam armis jam tum gaudentem, adolescentiam crudam ad ferendos labores Martis. Celebrat illum ut avi imitatore futurum, ut patri bellicoso hærere jam ardentem, ut felicitate sua victorias properantem, Cælo dilectum, euntemque ad Patrem, cum Patre triumphantem, populo militibusque plaudentibus. Tum Theodosius morti proximus Stilichonem liberis suis tutorem constituit, scandit Cælum, mutatur in Astrum. At Arcadio et Honorio totum Orbem subacturis parat Vulcanus arma, equosque Neptunus.

TERTIA Romulei sumant exordia fasces,
Terque suas ducat bellatrix pompa curules.
Festior annus eat, cinctusque imitata Gabinos

Fasces Romani capiant tertium initium, et pompa militaris comitetur tertio solium tuum Consulare. Annus solennior incipiatur, et purpura locuples æmudata

//////////

Panegyris] *Panegyricus* Rott. incert. Heins.—1 *sumunt* vel *ducunt* Oisel.—2 *Atque tuas* Petav. tert. *Teque* Vat. tert. Rott. Reg. Mazar. Petav. sec. *duas* Med. tert. *suas* Florent. m. sec. *tua* Vat. tert. *tuas* duo Vat. Rott. Oisel. *tuos* tres Vat. Pal. Farn. Pric. *Teque tua* vel *Terque tuas* Oxon. pr. *et triplices ducat* Oxon. *dicat* Oisel. *pompa* Florent. Med. tert. Lov. Isingr. Cod. Ald. Exc. Gevart. *Roma* Pal. duo Med. Jun. pr. inc. Heins. Moret. sec. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *cohortes* Pat. m. pr. *curuli* Reg. *curuli* vel *curules* Oxon. pr.—3 *cinctus* duo Vat. Pat. Moret. pr. *ritusque* Exc.

NOTÆ

1 *Romulei fasces]* Fasces duodeni a lictoribus ferebantur ante Consulles, velut insignia Consulatus: unde et pro ipso Consulatu sumuntur, signum pro re signata. Dicuntur fasces Romulei, id est, Romani, quia gestabantur in urbe in qua regnavit Romulus, et a solis Romanis usurpabantur.

Sumant exordia] Annum incipient, aperiant.

2 *Bellatrix pompa]* Cohortes militares solei pompa procedentes comitetur Principem Togato Magistratu conspicuum, ipsique honori novum decus conciliantem.

Curules suas] Suas, id est, Romanas. *Curules*, id est, Sellas eburneas, in quibus sedentes Consules curru vehebantur in Curiam.

3 *Festior annus]* Jucundior sanctiorque sit hic annus, cui Princeps

Dives Hydaspes augeat purpura gemmis.

Succedant armis trabeæ : tentoria lictor

5

Ambiat, et Latiae redeant ad signa secures.

Tuque, o, qui patrium curis æqualibus orbem

Eoo cum fratre regis, procede secundis

Alitibus, Phœbique novos ordire meatus,

vestes Gabinorum amplificetur lapillis Hydaspes ; ornamenta pacis sequantur bella ; lictor circumdet tabernacula, et secures Romanæ revertantur ad vexilla. Et tu, o Honori, qui gubernas mundum paternum cum fratre Eoo, curis similibus, ingrediere faustis aribus, et incipe cursus novos Solis ; tu, qui es spes et desiderium Cali,

Cod. Rhem. Sabinos Farn. Pat. inc. Heins.—4 *lucescat* Moret. sec. *augeat* vel *lucescat* Reg. Moret. pr. duo Oxon. *lucescat* vel *fulgescat* coniecerat Heinsius, sed postea deleverat.—5 *ritus pro trabeæ* Oisel.—6 *latæ* vel *Latiae* Jun. sec. *clariæ* vel *Latiae* Oxon. pr. *latæ* Oxon. *jectæ* Leid. ad Jura Moret. sec.—7 *Tu quoque* Moret. pr. Jun. pr. Oxon. *patrum* duo Med. *Latium* marg. Isingr.—8 *geris* Med. tert.—9 *Auspiciis* Pal. Med. pr.—10 *Spem* Tholos, Jun. pr. *Spes* vel *Spem* Reg. Oxon. pr. *quam* Med. tert. *primævo* Tholos. *quem primo* vel *primævo* Reg. *limite* Vat. pr. duo Med. *lumine* Pat. Jun. pr. *primæ* vel

NOTE

Consul præerit.

Cinctus Gabinos] Vestes longiores, similes iis, quibus utebantur Gabini populi Volscorum, in Italia : qui ab hoste deprehensi, quanquam hoc habitu cingerentur, victoriam tamen retulerunt ; et ideo in rebus urbanis sacrisque hoc cinctu nisi sunt.

4 *Hydaspes gemmis*] Hydaspes, unde *Hydaspes*, est fluvius Asiæ gemmis notissimus.

Purpura] Purpura Regum olim et Consulam solenne indumentum.

Dives augeat purpura gemmis] Id est, purpura augeatur, ditetur, atque exornetur divitiis gemmarum.

5 *Trabeæ*] Trabea vestis olim Augurum, Regum, et Consulum : hic sumitur pro Consulatu : signem pro re signata, Metonymicæ. Nam *succedant armis trabeæ*, id est, post bellica facta Honorii succedat Consulatus, et Respublica ejus armis defensa, ejusdem Consulari auctoritate regatur.

Tentoria lictor ambiat] Ex more

veterum Consulum, qui vel inter ipsas expeditiones, Consularia insignia, fasces, et secures a lictore gestari volebant.

6 *Latiae redeant ad signa secures*] Ut olim etiam, secures Romanæ, seu Consulares, ferantur ad signa, seu castra, in quibus dantur signa pugnae. Ceterum fasces, trabeæ, curules, secures, sunt insignia Consulatus, et sæpe ponuntur pro ipso Consulatu, Metonymicæ.

7 *Patrium orbem*] Orbem, seu Imperium terrarum, a patre Theodosio relictum.

8 *Eoo*] Ἠώς, vel ἔως, *Aurora*, inde *Eous*, matutinus, ad Orientem pertinens : *Eoo cum fratre*, id est, cum fratre Areadio, qui administrat Imperium Orientis.

Secundis alitibus] Faustis avibus, feliciter.

9 *Phœbique novos ordire meatus*] Incipe novum cursum Solis, sive novum annum, cui nomen Consules dabant.

Spes votumque poli, quem primo a limine vitæ 10
 Nutrix aula fovet : strictis quem fulgida telis
 Inter laurigeros alnerunt castra triumphos.
 Ardua privatos nescit Fortuna penates,
 Et regnum cum luce dedit. Cognata potestas
 Excepit Tyrio venerabile pignus in ostro : 15
 Laustravitque tuos Aquilis victricibus ortus
 Miles, et in mediis cunabula præbuit hastis.

quem Regia altricis educavit a principio vitæ primo, quem castra micantia armis nutrivcrunt inter victorias laureatas. Fortuna tua excelsa non cognovit domum privatam; et illa concessit tibi imperium cum vita: potentia domestica vobis, recepit in purpura Tyria te ceu depositum sacrum: et miles ciurrit locum tuorum natalium, cum signis triumphalibus, atque dedit tibi cunas inter

//////////

privæ legebat Heinsius.—11 tenet Exc. Voss. strictis quoque Med. tert. tedis Florent. m. pr. tedis Jun. pr. thedis Rott.—12 Intra Lov. lauriferos Jun. pr. claustra Var. LL. ed. Antv. fata Rott. Oxon. pr.—13 Natura Oxon. pr. m. sec. huic versni asteriscum apposuit Heinsius.—14 Ilac regnum Ambr. tert. Et cum luce dedit regnum Jun. pr. dedit vel redit Moret. sec. Vat. quint. regnum Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. sec. Ald. et Var. LL. e marg. Parm. item Sched. Gud. regimen ed. Parm. Vicet. Isingr. Pulm. Colin. Gryph. quod Heinsius in v. cod. invenit et probat adducto loco Capitolin. in Pertinace, 'mox Daciæ regimen accepit.' et mox, 'Integre se usque ad Syriæ regimen Pertinax tenuit.' p. 51. Capitolin. in Opilio Macrino imperii tutelam a regimine distinguit. l. xxii.—14 privata Jun. pr. post vocem potestas τελέται στυγώνη habet Petav. pr. et ed. Gesn. quam Farn. et duo Vat. omittunt.—15 Accepit Moret. sec. pignus venerabile Vat. tert. Rott. corpus vel pignus Med. sec.—16 alis Oxon.—17 cunabula plurimi Codd. cunabula vel cunabula Reg.

NOTE

10 *A limine*] Limen est aditus domus, unde ponitur pro initio, principio vitæ. Gloriosum est autem Honorio natum esse Imperatorem, quod plerique aliorum vel armis, vel adoptione, vel electione, vel dolo, vel pecunia ad solium ascenderint.

13 *Ardua*] Excelsa tua fortuna non provenit ex domo privata, o Honori, sed statim atque natus es, ad imperandum natus es. Alioqui multi ex privata domo ad solium emererunt.

14 *Cognata potestas*] Potestas domestica parentum seu cognatorum tuorum; quasi diceret, statim atque natus es, evectus es ad potestatem et honores.

15 *Tyrio in ostro*] Purpura Tyria, ab urbe Tyro in Phœnicia, ubi purpura exquisitior jactabatur. Ceterum mos erat excipere infantes recens natos in purpura, quæ propria erat Regum, Imperatorum, magistratum.

Venerabile pignus] Te excepit velut sacrum depositum, velut pignus nostri amoris atque venerationis.

16 *Aquilis*] Aquilæ signa erant Romanorum, quibus milites in orbem circumductis Honorio recens nato gratulabantur, ex more veterum, qui filios Heronum, eorumque nativitatis locum, exultantes circumibant.

17 *In mediis cunabula præbuit hastis*] Intra domum Cæsaream, aut in Cas-

Te nascente ferox toto Germania Rheno
 Intremuit: movitque suas formidine sylvas
 Caucasus: et positis numen confessa pharetris 20
 Ignavas Meroë traxit de crine sagittas.
 Reptasti per scuta puer, Regumque recentes
 Exuviae tibi ludus erant: primusque solebas
 Aspera complecti torvum post praelia patrem,
 Signa triumphato quoties flexisset ab Histro 25
 Arctoa de strage calens, et poscere partem

arma nudia. Germania bellicosa circa omnem Rhenum trepidavit, te exoriente, et Caucasus concussit novata sua prae timore: ac Meroë sagittis abjectis confessa te esse numen, avulsit ex casariae jacula inertia. Reptasti puer per clypeos, et nova spolia Regum tibi erant voluptas: ac primus consueveras osculari Parentem bellicosum post bella terribilia, quotiescumque fervens clade Septentrionali revocaverat rexilla ex Danubio superato; tu consueveras petere aliquid ex exuviis; seu

//////////

duo Moret. Oxon. sec. *posuit* Med. quart. *astris* Jun. pr. *hastis* duo Ambr. *escis* Vat. tert. Rott. Oisel. Pric. m. pr. Ambr. pr. m. pr. Var. LL. ed. Antv. *hastis* vel *escis* Florent. Med. sec. m. pr. Reg. duo Moret. inc. Heias. *armis* Cujac. *praelia castris* conjiciebat Heinsius.—18 *regno* duo Vat. Petav. pr.—19 *Intremuit* vel *Intomuit* Reg. Oxon. pr. *pennis* pro *silvas* Var. LL. ed. Antv.—20 *numen* Exc. Latii et Lucens. pr. *munus* ed. Vicet. et Var. LL. ed. Antv. *sagittis* Jun. pr.—21 *de corde* Vat. tert. Rott. Florent. Med. sec. m. pr. Mazar.—22 *per scuta* Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. et Ald. *per signa* decem alii, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. Vicet. Isingr. Junt. Gryph. Colin. *signa* vel *scuta* Reg. Med. sec. *Reptastique secuta* Vat. LL. ed. Antv. *regumque* vel *regnumque* Reg. *feroces* Exc. Latii. *jucentes* Vat. tert. Rott. Oxon. pr. *recentes* quindecim alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. item Schedæ Gud. *feroces* vel *recentes* Med. sec. *feroces* vel *jucentes* Florent. *jucentes* vel *recentes* Reg.—23 *Exuviae* Vicet. *mihî* pro *tibi* Oxon. pr.—25 *torsisset ab Istro* Pnt. Pat. Austro Pal. Med. pr.—26 *cade* Oxon. sec. *parte* marg. Marcil. *patrem* Vat. quinque. Farn. Pric. Oisel. Jun. sec. *ferrum*

NOTE

trensi Prætorio nasci, magnæ erat et felicitatis, et fortitudinis futuræ præ-sagium.

18 *Ferox Germania*] Germani Rhe-ni accollæ bellicosi, et jugi dominatio-nisq̄e impatientis: continens pro contento, Metonymicâs.

20 *Caucasus*] Mons gentium im-manissimarum hospes, Scythiam diri-mens ab India.

Positis pharetris] Pharetra est the-ca, unde jacula depromuntur.

21 *Meroë*] Insula Nili, vulgo, *Gue-*

guere.

Traxit de crine sagittas] Meroës in-collæ solebant implere crines parvis sagittis.

22 *Recentes exuviae*] Cæde ac san-guine recens madentes, horrentes.

24 *Torvum*] Spirantem adhuc, tor-vo vultu, bella, minas, cædes.

25 *Ab Histro*] Post devictas gen-tes inhumanissimas, Danubium acco-lentis.

26 *Arctoa*] Ἄρκτος, *Ursa*, signum cæleste in Septentrione, unde *Arctous*

De spoliis, Scythicosve arcus, aut rapta Gelonis
Cingula, vel jaculum Daci, vel fræna Suëvi.

Ille coruscanti clypeo te sæpe volentem
Sustulit aridens, et pectore pressit anhelo 30

Intrepidum ferri, galeæ nec triste timentem
Fulgur, et ad summas tendentem brachia cristas.

Tum sic lætus ait: Rex o stellantis Olympi,
Talis perdomito redeat mihi filius hoste,

Hyrceanas populatus opes, aut cæde superbus 35
Assyria: sic ense rubens, sic flamine crebro

arcus Scytharum, seu balteos ereptos Gelonis, seu tela Daci, seu habenas Suevi. Ille pater blandiens extulit frequenter super scutum micans te latantem, et pressavit in sinu ferrenti te interritum armis, neque metuentem splendores terribiles cassidis, et tollentem manus ad jubar altas. Tunc ita gaudens inquit; o Rector Cæli siderci, filius meus ad me revertatur similis, superato hoste, direpto Imperio Hyrcaniæ, aut gloriatus cæde Assyriorum: ita rubescens gladio, ita sub-

Pal. Med. pr. *fratrem* Rott.—27 *Scythicosque* Bonon. Ambr. pr. *Scythicos*, sine copula, quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *Scythicos raptus* Petav. sec. *Scythicosve* legebat Heinsius. *rupta Gelonis* Med. sec. m. pr.—28 *Dacis... Suëvis* Oxon. pr. in Juniano primo v. 25. et 26. desiderantur.—29 *volentem* Vat. sec. m. pr.—30 *et ridens te pectore* Med. tert. *hanelo* Var. LL. ed. Antv.—31 *Nec strepitum* Pat. *Intrepidum* vel *Nec strepitum* incert. Heins. *Intrepidum* vel *In strepitum* Vat. tert. Petav. sec. *tremtentem* Med. tert. Mazar. *gementem* Jun. pr. *minantem* Pric.—32 *ripas* Var. LL. ed. Antv. m. pr.—33 *Tum sic* Ambr. pr. Exc. Luc. pr. *Tunc* quinque Vat. Pal. Farn. Rott. Oisel. *stillantis* Oxon. sec.—36 *flamine crebro* Lov. *ense rubet* Moret. sec.—

NOTÆ

ponitur pro Septemtrionali; ac proinde Arctoa strage, id est, strage edita versus Septemtrionem, ultra Danubium.

27 *Scythicos*] Scythæ, Geloni, Daci, Suevi, gentes bellicosæ, circa et ultra Danubium.

30 *Pectore pressit anhelo*] Pectore anhelanti bella et funera.

31 *Galeæ nec triste timentem fulgur*] Quod certum est fortitudinis initium, fulgorem armorum sanguinolentorum non expavescere.

33 *Stellantis*] Stellis undique micantibus.

Olympi] Hic est mons Thessaliæ altissimus, qui pro Cælo sumitur.

34 *Talis*] Hoc desumunt ab Homeri Hectore: Ζεῦ, ἄλλοι τε θεοί, δότε δὴ καὶ τόνδε γενέσθαι Παῖδ' ἐμὸν, ὡς καὶ ἐγώ: Jupiter, et alii Dii, date filium meum fieri talem, qualis ego sum.

35 *Hyrceanas opes*] Imperium Hyrcaniæ, seu Persarum et Parthorum vicinorum, qui semper infensi fuere Romanis.

36 *Assyria*] Assyriorum, qui populi sunt in Asia.

Flamine crebro turbidus] Facie subhorrida ac deformata ventorum flatu,

Turbidus, et grato respersus pulvere belli :
Armaque gavisò referat captiva parenti.

Mox ubi firmasti recto vestigia gressu, 10
Non tibi desidias molles, non marcida luxu
Otia, nec somnos genitor permisit inertes :
Sed nova per duros instruxit membra labores,
Et cruda teneras exercuit indole vires :
Frigora sæva pati, gravibus non cedere nimbis, 15
Æstivum tolerare jubar, tranare sonoras
Torrentum furias, ascensu vincere montes,
Planitiem cursu, valles et concava saltu.
Nec non in clypeo vigiles perducere noctes,
In galea potare nives ; nunc spicula cornu

horridus continuus ventis ; et sordidus pulvere glorioso pugnarum, et reportat tela capta patri latanti. Statim postquam signasti gressus certo pede, Pater non indulgit tibi inertiam effaminatam, non requiem luxu diffluentem, neque soporem pigrum : at corroboravit tibi corpus tenerum per exercitia laboriosa, atque assuefecit vires tuas pueriles perferre animo valido hyemes asperas, non se dimittere tempestatibus turbidis, pati ardores æstatis, trajicere impetum frequentem torrentum, superare montes ascendendo, campos currendo, concava vallium saltando, et traducere noctes insomnes supposito scuto, modo tor-

//////////

37 *Turgidus* Pric. Pnt. Med. quart. *Præditus* Med. sec. m. pr. *grato vel crebro* Oxon. pr. Exc. Voss. *turbine* Jun. pr.—38 *captivo referat garisa* Exc. Voss.—39 *certo gressu* Pric. *recto cursu* Jun. pr.—40 *Nec tibi* Moret. pr. Jun. pr. *delicias* Tholos. *non marcida* Vat. sec. Pal. Florent. Ambr. pr. *nec* Exc. Voss. *ita* Gesn. et Bip. *inertia* vel *marcida* Oxon. sec. *inercia* Med. tert. *cursu pro luxu* Pric. m. pr.—41 *permittit* Pric. *dimisit* Jun. pr. qui et *inercia* habet. *inertis* Bonon. Ambr. tert.—42 *instructo* Vat. quart. *lucertos* Jun. pr.—43 *dura teneras* Thuan. Florent. m. sec.—44 *nec cedere* inc. Heins. *credere* Pnt. Mazar.—45 *tranare* septem Codd. et Exc. Lucens. pr. *marinas* vel *sonoras* Oxon. sec.—46 *accensu* Jun. pr. *ascensum montis* vet. Gyr. inc. Heins. Exc. Lucens. sec. *ascensu montis* Ambr. sec.—47 *vallesque* Moret. pr. *concava cursu* Vat. pr. m. pr.—48 *Nec tamen* Petav. sec. et *clypeo* Thuan. *perducere noctes* Vat. pr. Farn. Med. quart. duo Ambr. et Heins. Exc. Lucens. sec. *Vicet*. Parm. Ald. Isingr. Colin. Gryph. *producere* septemdecim alii, item Var. LL. e marg. Parm. Ita Gesn. et Bip.—49 *In galeas* Farn. Reg. Var. LL. ed. Antv. *galeis* Oxon. pr. *galeas* et emend. *galeis* Vat. pr. *portare* Vatt. omnes,

NOTE

et campestri labore pulverulentus.
39 *Mox ubi, &c.*] Ab infantia Honorii transit ad laudes pueritiæ ipsius.

43 *Cruda indole*] Viridi et laborum patiente; id quod decet Heroum filios.

46 *Torrentum furias*] Torrens est fluvius temporarius, natus ex subitis imbris.

47 *Planitiem cursu*] Laudata in Heroibus celeritas; sic laudatur Achilles ab Homero: πῶδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς, *pedibus velox*.

Tendere, nunc glandes Baleari spargere funda. 50
 Quoque magis nimium pugnae inflammaret amorem,
 Facta tui numerabat avi, quem littus adustæ
 Horrescit Libyæ, ratibusque impervia Thule.
 Ille leves Mauros, nec falso nomine Pictos
 Edomuit, Scotumque vago mucrone secutus, 55
 Fregit Hyperboreas remis audacibus undas :
 Et geminis fulgens utroque sub axe tropæis

quere arcu tela, modo vibrare glandes funda Baleari. Et ut Theodosius pater incenderet in te ingentem ardorem præliorum, memorabat facinora avi tui, quem ora Libyæ ardentis exparescit, et Icelandia inaccessa navibus. Ille avus devicit Mauros celeres, et Pictos bene nominatos, ac persecutus Scotum ferro populante, rupit aquas Septentrionales ratibus generosis, ac micans duobus trium-

Pal. Pric. Oisel. Jun. pr. duo Oxon. in Exc. Gevart. erat *f. potare*, quod Mazar. exhibet. *nunc spicula* Bonon. Tholos. Pat. tres Ambr.—50 *tendere nunc gladios* Lov. m. pr. *Baleares* Petav. tert.—51 *Quoque magis* Exc. Lucens. sec. *Quodque* Put. Mazar. ed. Vicet. *nimium amorem* Rott. *amores* Var. LL. ed. Antv. *nimio amore* corrigebat Heinsius.—52 *numerabit* Vat. pr. *memorabat* Put. Tholos. Pat.—53 *Thyle* Florent. *Tyle* Thuan. *Tile* Put. *Thile* novem alii et Var. LL. e marg. Parm. *Thile* vel *Tile* Vat. pr.—54 *leves Mauros* Var. LL. e marg. Parm. *levis Mauros* Vicet. et Parm.—55 *Edocuit* Put. *Perdomuit* Ambr. pr. Exc. Voss. *Scotumque vagum* Reg. *vago* Jun. duo, Oxon. sec. *vago* vel *vagum* Oxon. pr. *vagum* marg. Isingr.—57 *E geminis* Vat. tert. *Ac geminis* Moret. pr. *At geminis* Vat. quint. *fungens* vel *fulgens* Oxon. sec.—

NOTÆ

50 *Baleari funda*] Tali funda, qualis sit eorum qui habitant Baleares insulas e regione Hispaniæ Bætiæ: quarum insularum incolæ a teneris ita assuefaciunt liberos torquendis telis, ut panem habeant nullum, nisi quem funda dejecerint; et inde fiunt jaculandi peritissimi. Dicuntur Baleares ἀπὸ τοῦ βάλλειν, a jaculando.

51 *Nimium*] Ingentem, insignem, annisque majorem audaciam.

52 *Ari*] Theodosii etiam vocati.

53 *Libyæ*] Libya est regio Africa, siticulosa, ardens, perpetuo calore adusta.

Thule] Hodie *Iceland*, ad quam usque victis Scotis pervenisse dicitur Theodosius avus.

54 *Leves Mauros*] Mauri et Numidæ populi Africae, celeres in pugnando, fugaces, et instabiles.

Pictos] Populos Septentrionales, qui olim Britanniam insulam subegerunt: et qui ad terrorem, faciem pingebant, aut variis animantium figuris deformabant.

55 *Vago mucrone*] Gladio populatore, quo usus Theodosius, quæcumque loca pererraret, ea omnia vastabat, populabatur.

56 *Hyperboreas*] Aquas Septentrionales, et quasi supra Boream ventum, qui flat a Septentrione: ὑπὲρ, *super*.

57 *Utroque sub axe*] Utroque sub mundicardine, scilicet Septentrionali et Meridiano, victoriis reportatis.

Tethyos alternæ refluas calcavit arenas.

Hos tibi virtutum stimulos, hæc semina laudum,

Hæc exempla dabat. Non ocysus hausit Achilles 60

Semiferi præcepta senis, seu cuspidis artes,

Sive lyræ cantus, medicas seu disceret herbas.

Interea turbata fides, civilia rursus

Bella tonant, dubiumque quatit discordia mundum.

Pro! crimen Superum! longi pro dedecus ævi! 65

Barbarus Hesperias exul possederat urbes,

phis sub cardine duplici, protrivit arenas astuantes maris utriusque. Ille præbebat tibi hæc exempla, velut incitamenta fortitudinis, et germina gloriæ. Achilles non arripuit promptius documenta veteris Centauri, sive edisceret industriam hastæ, sive concentus citharæ, sive herbas subiferas. Interim fides violata est, pugne civiles murmurant, et discordia conentit Orbem nutantem. O scelus Deorum! o pudor sæculi diu mansurus! Exul Argobastes Jerus occupaverat arces

//////////

58 *Tethyos adversæ* Jun. pr. *calcabat* Pric. *refugas* Vat. pr. Farn.—59 *virtutis* Med. quart. Jun. sec. Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. *emina* Exc. Læti. *præmia* Vicet. *laudis* Mazar.—60 *exempla dedit* Pat. *aptius pro ocysus* Ambr. pr. *potius* Leid.—61 *cuspidis artes* sedecim scripti, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *artis* Petav. sec. *artem* Med. quart. Exc. Gevart. et Ald. *areus vel artes* Moret. sec. *avis vel artes* Thuan. *arces* Exc. Voss.—62 *dicret pro disceret* Exc. Gevart. *artes pro herbas* Vat. sec. Pal. Med. duo, Moret. sec. inc. Heins. *herbas vel artes* Florent.—63 *turbata dies* Jun. sec. m. pr.—64 *Bella timent* Pul. unde Heinsius conjiciebat *tument*, quod in Patavino extat.—65 *Pro crimen s. pro longi* ed. Vicet. *Per crimen s. per* Med. tert. *proh longi* ed. Parm. *Superum crimen* Ambr. pr.—66 *exul in*

NOTE

58 *Tethyos*] Tethys est mater Nereidum, seu Nympharum maris: hic accipitur pro mari. *Tethyos alterna*; utriusque scilicet maris, Septentrionalis et Meridiani, arenas alternatim calcavit.

59 *Semina laudum*] Dabat tibi exempla, quorum observatio excitaret velut quædam gloriæ semina.

60 *Achilles*] Filius Pelei et Thetidis Nympha, Heros Græciæ.

61 *Semiferi senis*] Chironis Centauri, partim hominis, et partim equi, et ideo dieti *Semiferi*.

Cuspidis] Edisceret cuspidis vibrandæ industriam. Ceterum Achilles a Chirone didicit artes belli, Musicæ, et Medicinæ.

63 *Interea*] Dum Theodosius hæc Honorio daret documenta virtutum.

Turbata fides] Fides debita Imperatori violata est, et ingens tumultus secutus est, qui occasionem dedit Principi ostendendæ virtutis.

64 *Dubium*] Nutantem Orbem, ac prope cadentem discordiarum agitatione.

65 *Pro! crimen Superum*] Cum quiddam indignum accidebat, Poëtæ execrabantur, vocabantque crimen, dedecus, opprobrium, pudorem Deorum, sæculi, &c. quasi peccarent Dii permittentes tanta mala, quorum eos puderet certe, si quis in eodem caderet pudor.

Longi pro dedecus ævi] Dedecus seu macula ad longam annorum seriem duratura.

66 *Barbarus*] Argobastes, seu Arbogastes, Princeps Gallus, quem

Sceptraque dejecto dederat Romana clienti.

Jam Princeps molitur iter, gentesque remotas

Colligit Auroræ, tumidus quascumque pererrat

Euphrates, quas lustrat Halys, quas ditat Orontes. 70

Thuriferos Arabes saltus, vada Caspia Medi,

Armenii Phasin, Parthi liquere Niphaten.

Quæ tibi tunc Martis rabies, quantusque sequendi

Occidentales, et tradiderat Imperium Romanum clienti vili. Jam Princeps Theodosius suscipit riam, et congregat populos longinquos Orientis, quos peragrat Euphrates turgens, quos Halys alluit, quos Orontes locupletat. Arabes deseruerunt sylvas thuriferas, Medi mare Caspium, Armenii Phasin, Parthi Niphatem deseruerunt. Qualis tibi tum erat amor belli, o Honori, qualis cupiditas comitandi

Lucens. sec. glossa erat *exul*. i. e. Eugenius et Arbogastus. *oras Med.* quart. Moret. sec. *urbes vel horas* Oxon. sec.—67 *Fortuna Pric.*—70 *ditat Halys, q. lustrat O. Jun. pr. Alis Vicet.*—71 *Arabes plurimi* Codd. Exc. Lucens. pr. et Var. LL. e marg. Parm. *saltus Arabes Ambr. pr. Oxon. sec. ed. Claver. Elzev. Arabum Vicet. Parm. Isingr. Gryph. al. Caspida Lov.*—72 *Armeniis Pal. Med. pr. Phasin duo Med. Thuan. Mazar. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Niphaten duo Vat. Niphatem alii magno numero, Exc. Lucens. pr. et ed. Vicet.*—73 *nunc* Vat. pr. Parm. Pric. Thuan. cum Var. LL. ed. Antv. *tum* plurimi alii. *tum vel nunc* Var. LL. e marg. Parm. *tantumque* Exc. Voss.

NOTE

barbarum vocat, ob genus, et mores. Romani Barbaros olim vocabant omnes populos, exceptis Græcis. Ceterum Arbogastes gratia valuit apud Gratianum, et Valentiano addictus fait, sed non diu. Oderat Francos gentiles suos: oderat et Sacerdotes. Est et hodie locus prope Rhenum et Ill fluvios, qui dicitur *Arbegast*.

67 *Dejecto clienti*] Humili, ignavo, ignobili, Eugenio Grammatico, quem Arbogastes ad Imperium transtulerat, ut sub ejus umbra regnaret, mox umbram ipsam, cum posset, aut sublaturus, aut elusurus. Porro non ita despectus fuit Eugenius, ut Claudianus ait, nam Rhetorices et vitæ claritudine ut alter Seneca floruit. Et ideo huic diademate cessit Arbogastes: nisi forte propter ancipitem eventum aleam hanc subire timuerit. De hoc supra.

70 *Euphrates*] Fluvius nascens ex Niphate monte Armeniæ: alluit Me-

sopotamiam; dicitur hodie *Frat*.

Halys] Fluvius ex Tauro monte nascens: irrigat Cappadociam, Syriam, Paphlagoniam.

Orontes] Fluvius in Syria ex Strahone, *Καταδὺς εἰς τὸ μεταξὺ χάσμα Ἀπαμείας καὶ Ἀντιοχείας, ὃ καλοῦσι Χάρυβδιν*, ingrediens in hiatum inter *Apameum et Antiochiam, quem hiatum vocant Charybdin*. Sic et Anas Hispaniæ se condit in occultos meatus.

71 *Arabes*] Populi Asiæ thuris proventu divites.

Medi] Populi itidem Asiæ, prope mare Caspium, vulgo, *Mer de Bacchu, ou de Sala*.

72 *Phasin*] Hic fluvius est Colchorum, oriundus ex Armenia. Ad hujus fluvii ripas magna est Phasianorum copia.

Niphaten] Niphates fluvius ortus a monte cognomine, alluit Parthos.

73 *Quæ Martis rabies*] Quam præceps amor, et quasi rabida belli cu-

Ardor erat? quanto flagrabant pectora voto,
 Optatas audire tubas, campique cruenta 75
 Tempestate frui, truncisque immergere plantas?
 Ut Leo, quem fulvæ matris spelunca tegebat
 Uberibus solitum pasci, cum crescere sensit
 Ungue pedes, et terga jubis, et dentibus ora;
 Jam negat imbelles epulas, et rupe relicta 80
 Gætulo comes ire patri, stabulisque minari
 Æstuat, et celsi tabo sordere juveni.
 Ille vetat, rerumque tibi commendat habenas,
 Et sacro meritos ornat diademate crines.

patrem? quali desiderio cor tuum ardebat audire buccinas expetitas, et potiri turbine sanguinolento telorum Martis, et pedes demergere in corporibus truncatis? Quemadmodum Leo, quem antrum matris flavæ forebat consuetum nutrirî mammis ejus, cum animadvertit pedes suos augeri unguibus, et terga villis, et os dentibus, jam recusat escas inertes, et deserto saxo fervet incidere comes parenti Gætulo, ac formidari ab armentis, ac fadari errore tauri ingentis. Ille pater prohibet, ac tradit tibi gubernaculum mundi, atque honorat caput tuum dignum diademate

—76 truncis immergere duo Vat. Petav. pr. item Moreti. injungere Vat. pr. Farn. iningere Pal. unde Heinsius intingere conjiciebat.—77 tegebat sedecim scripti, Exc. Lucens. sec. ed. Vicet. tepbat Tholos.—78 solitus Vat. quint. Moret. pr. cum Put. Reg. Mazar. tres Petav. tum Oisel. concresecere Thuan. sentit Pric. Rott. Med. sec. Lov. Jun. pr. Florent. m. pr.—80 fugit pro negat duo Vat. Moret. pr. item Petav.—82 celsi tabo sordere vet. Gyr. et Exc. Lucens. sec. casi terga absorbere quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. absorbere Reg. m. sec. Var. LL. ed. Antv. celeris terga absorbere Jun. pr. celsi Petav. pr. casi vel celsi duo Vat. et Oisel. pro Var. Lect.—83 negat Med.

NOTÆ

piditas erat Honorio? Hic tum novem annos natus erat, cum Theodosius in Eugenium arma convertit, et ipsum Arbogasten eo desperationis adegit, ut sibi mortem afferret.

76 *Tempestate frui*] Delectari immittenda grandine ac tempestate telorum, in campo: dicitur optime telorum seges, grando, tempestas, ferreus horror, &c.

80 *Imbelles epulas*] Quas bello non meruerit.

81 *Gætulo*] Gætulia regio est Africae, Leonibus famosa: qui Leones fulvi sæpius dicuntur.

Delph. et Var. Clus.

81 *Tabo sordere*] Ardet parvus Leo mactare taurum ingentem, et ejus sanguine sordescere.

83 *Ille*] Pater Theodosius vetat, ne filius Honorius se sequatur ad bella, eumque relinquit, ut absente se regat Imperium.

Habenas] Imperium, quod regat Honorius, ut equus, equum. Habena dicitur de equo, de navi, de imperio, &c.

84 *Diadema*] Ἐπὶ τοῦ δειν, ligare: est fascia candida, qua Reges frontem ornabant.

Claud.

O

Tantaque se rudibus pietas ostendit in annis, 85
 Sic ætas animo cessit, quærentur ut omnes
 Impernum tibi sero datum. Victoria velox
 Auspiciis effecta tuis: pugnastis uterque;
 Tu fatis, genitorque manu. Te propter et Alpes
 Invadi faciles; cauto nec profuit hosti 90
 Munitis hæsisse locis. Spes irrita valli
 Concidit, et scopulis patuerunt claustra revulsis.

*sacrato. Et pietas tua talis patefecit se in atate tenera: ita vero pueritia sup-
 rata est ab animo tuo, ut cuncti conquererentur sceptrum commissum tibi esse tar-
 dius: victoria prompta, felicitate tua, facta est: ambo decertastis; tu fato tuo, et
 pater dextera sua: ob te Alpes etiam fuerunt faciles occupatu: nec profecit hosti
 callido mansisse in locis vallatis; spes vana valli corrui, et repagula aperta sunt*

//////////

tert.—85 *pietas rudibus* Vat. et Farn. ed. Vicet. et al. *rudibus pietas* reliqui magno numero, Exc. Lucens. pr. et Gevart. Var. LL. e marg. Parm. *ostentat* Vat. pr. Farn. Ald. ed. Vicet. Parm. Junt. Isingr. et al. *ostendet* Sched. Gnd. *ostendit* reliqui fere omnes, Exc. Lucens. pr. et Gevart.—86 *cessit* vel *crescit* duo Vat. et Petav. pr. *crescit* Leid. m. pr. *quærentur* at Jun. pr. *vererentur* Var. LL. ed. Antv.—87 *sibi* Med. sec. *victoria lata* Ambr. pr.—88 *pugnatis* Petav. pr.—90 *invadi faciles* plurimi Codd. Exc. Lucens. pr. et Gevart. Ald. et ed. Vicet. *invadit* al. *nec profuit* Var. LL. e marg. Parm. *non Oxon.* pr. *nec* vel *non Reg.*—91 *voti pro valli* Put. Thuan. Bonon. Pat.—92 *castra* Vat. pr. Pal. Pric. Med. pr. *remissis* Ambr. pr. *reclusis* inc. Heins. m. pr.—93 *Aquilon*

NOTE

85 *Rudibus in annis*] In ætate puerili, tenera, rudi, imperita in aliis, sed in Honorio jam rebus gerendis habili, quia virtus prævenit annos. Ovidius: 'Ingenium cæleste tuis velocins annis Crescit, et ignavæ fert male damna moræ.'

Pietas] Intelligit sub nomine pietatis, virtutem omnem; vel intelligit pietatem, quod rerum habenas egregie moderaretur, patris imperio obediens; id quod est magnæ pietatis.

89 *Tu fatis*] Exquisitum adulatio-nis genus, nam cum non potuerit puer per ætatem debellare hostes, pœta dicit debellatos esse, felicitate seu fato Honorii propugnante: eodemque fato multa esse felicis gesta.

Genitorque manu] Theodosius fortissimus Imperator, cum videret Arbogasten inter suorum fugientium cæ-

dem ac sanguinem triumphare, confugit ad auxilium divinum; et ex Cedreno, pro galea induens epomidem, pro hasta virgam in speciem crucis una manu gestans, et altera Evangelium, suos palantes ad prælium et victoriam revocavit. Sic Theodosius in Nummo pictus est, cujus Nummi imago videtur in historia Baronii.

Alpes] Montes Galliæ Italiæque communes, quorum aditus obsederat Arbogastes.

90 *Invadi*] Alpes facile invadi et occupari possunt. Valerius Maximus, 'Invadendæ Lacedæmonis.'

91 *Munitis hæsisse locis*] Nil profuit adhærescere optimis munimentis.

92 *Claustra*] Ipsi aditus alicujus provinciæ, sed præsertim aditus salubrosi, ac difficiles. Vulgo vocant *claves*, Κλειδας.

Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
 Obruit adversas acies, revolutaque tela
 Vertit in auctores, et turbine repulit hastas. 95
 O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
 Æolus armatas hyemes; cui militat æther,
 Et conjurati veniunt ad classica venti!
 Alpinae rubuere nives, et Frigidus amnis
 Mutatis fumavit aquis, turbaque cadentum 100
 Staret, ni rapidus juvisset flumina sanguis.
 At ferus inventor scelerum trajecerat altum
 Non uno mucrone latus, duplexque tepebat

saxis arvensis. Ob te Boreas oppressit exercitus oppositos frigidis tempestatibus ex alto venientibus, et convertit jacula repulsa in jaculatores ipsos, et impetu suo retorsit tela. O Honori, nimis care Deo, pro quo Æolus immittit ex cavernis procellas bellantes pro te: pro quo Cælum pugnat, et venti conspirantes adsunt ad tubæ clangorem. Nives Alpium tinctæ sunt sanguine, et Frigidus fluvius fumavit undis versis in sanguinem, et consisteret ob multitudinem casorum, nisi error præceps impelleret aquas. Sed barbarus artifex criminum transfixerat sibi latus

Reg. Petav. sec. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Voss. pr. Oxon. sec. Leid.—94 *Terruit* vel *Obruit* Oxon. sec.—95 *Torsit* pro *Vertit* Moret. sec. *actores* duo Vat. Rott. Oisel. Reg. Petav. pr. Bonon. Lov. Voss. pr. *hostes* Voss. pr. m. sec. *hastas* Med. quart. Exc. Gevart.—96 *tibi fundit*—*tibi militat* Med. sec. *fudit* Mazar. m. sec. Leid. *quod* Vicet. *ab antro* Med. tert. *in antris* Tholos. Ambr. tert. *austriis* Pat.—97 *armatas acies* Vat. pr. m. pr. Med. tert. m. pr. Jun. pr. Moret. sec. Oxon. sec. Petav. tert. *armatus* Vicet.—100 *casuque* Var. LL. ed. Antv. m. pr.—101 *Starent* Florent. Thuan. *Ni staret* Mazar. *jurasset* Put. *juvisset* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *meruisset* Var. LL. ed. Antv. *mixisset* Rott. *vicisset* Vat. duo, Med. tert. *juvisset* Lucens. pr. *parisset* Jun. pr. Voss. pr. m. sec. et Exc. Gevart. vid. vi. Cons. Honor. 116.—102 *alter* pro *altum* Ambr. pr.—103 *tepebat* lib. Barth. Exc. Voss.—

NOTE

93 *Aquilo*] Seu Boreas. flat a Septentrione.

De monte] Ex alto monte Alpium.

95 *Turbine repulit hastas*] Revera historiis proditum est, tam vehementem fuisse ventum a partibus Theodosii, ut ipsa tela retorqueret in corpora hostium, et id S. Augustinus, se a militibus, qui aderant, audivisse ait.

97 *Æolus*] Filius Hippotæ, Deus ventorum, quos in antris retinet, 'Et premere et laxas novit dare jusus habenas.' Ideo autem creditus Deus ventorum, quod ex fumo Strongyles insulæ ventos futuros esse prædiceret.

Armatus hyemes] Pugnantes, velut armis instructæ forent, hyemes, procellas, tempestates. Hyems dicitur, ἀπὸ τοῦ ἕειν, *pluere*. Alii deducunt ἀπὸ τοῦ χέειν, *fundere*, quod fundat pluvias: Unde et χεῖμα, vel potius χεῖμῶν, *hyems*, ut ipsi scribunt.

99 *Frigidus*] Nomen proprium fluvii, qui a Græcis dicitur Φρίγιδος. Est autem non procul Aquileia.

101 *Staret*] Fluvius consisteret ob multitudinem cadaverum, nisi sanguine adjuvante tumescens averteret obices.

102 *Ferus inventor scelerum*] Arbo-

Ensis, et ultrices in se converterat iras
 Tandem justa manus. Jam libertate reducta, 105
 Quamvis emeritum peteret Natura reverti
 Numen, et auratas astrorum panderet arces,
 Nutaretque oneri venturo conscius Atlas,
 Distulit Augustus cupido se reddere cœlo,
 Dum tibi pacatum præsentî traderet orbem. 110
 Nec mora; Bistoniis alacer consurgis ab oris,

profundum, non uno ense, et gladius geminus calebat, ac tandem dextera Arbogastis justa verterat in se furorem vindicem. Jam libertate restituta, licet natura posceret Theodosium seu Numen officio functum redire, atque aperiret domos aureas Cœli, et Atlas cognoscens quateretur opinione ponderis futuri, Augustus Theodosius procrastinavit referre se Polo expetenti, donec præberet tibi præsentî terras pacificas. Continuo, o Honori, latus exurgis a tractibus Thraciæ, audens transmare

//////////

104 *ultricis* Voss. pr. *convertitur aras* Tholos.—105 *cum libertate* Vat. tert. Rott. Oisel. Ambr. sec. Med. sec. m. pr. *tum* Petav. tert. *jam* vel *cum* inc. Heins. *recepta* Pric.—106 *Quantumvis* Exc. Voss.—107 *artes* Var. LL. ed. Antv.—108 *Nuptaretque* Var. LL. ed. Antv. *oneris venturi* Exc. Lucens. sec. *oneri* vel *coram* Reg.—109 *Sustulit* Pal. *capto* Jun. pr. *qui et condere. reddere* quatuor Vat. Pal. Farn. *credere* decem alii, Exc. Schott. et vet. Cod. Rhem. ita Gesn. et Bip.—110 *sibi* Var. LL. ed. Antv. *placatum* Pal. Tholos. Ambr. pr. *præsentem* Vat. tert. *præsentim* Rott. *redderet pro traderet* Moret. sec. Tholos. Petav. tert.—111 *consurgit* duo Vat. Med. tert. Jun. pr. Pat. Bonon. Ambr. pr. *confugit* Med. sec. Put. Lov. Petav. sec. Leid. a m. pr. *consurgit*

NOTE

gastes Comes Valentiniani secundi commotus in Principem ob missum sibi libellum exanctorantem, omnia permiscuit: sed in ipso aditu Alpium eo desperationis adductus est a Theodosio, ut sibi mortem conscisceret, repetito ensis ictu.

105 *Tandem justa manus*] Tandem Arbogastes in se convertit iras ultrices, et se justa manu occidit, qua Valentinianum Augustum nefarie strangulasse dicebatur.

106 *Emeritum Numen*] Quasi Theodosius, ut Numen, e cœlo deciderit, ut orbem placaret, tumultusque extingueret, et hoc officio defunctus, et velut emeritus rediret ad cœlum patrium. *Emeritus* olim dicebatur, qui per certum tempus in Circo pugnaverat, et ab illa pugna deinceps immunis erat: inde transfertur ad eos,

qui defuncti sunt, et velut fatigati quibusdam laboribus.

Natura] Ordo ille rerum omnium seriem continens; vel potius Deus ipse auctor naturæ.

107 *Auratas astrorum panderet arces*] Theodosio ascensuro: credebant quippe, ut diximus, ortas ex stellis Heroum animas, illuc redire.

108 *Nutaret*] Fictio Poëtarum, qui dicebant Heroas aliis hominibus esse graviore.

109 *Augustus*] Theodosius: ab Augusto Casare ceteri Imperatores dicti Augusti.

110 *Præsentî*] Theodosius Constantinopoli ægrotans, accessivit Honorium, quo præseute visus convalescere: mox filiis imperium tradidit, et vitam reliquit.

111 *Bistoniis*] Bistones sunt populi

Inter Barbaricas ausus transire cohortes.
 Impavido vultu linguis Rhodopeia saxa,
 Orpheis animata modis: juga deseris Œtes,
 Herculeo damnata rogo: post Pelion intras,
 Nereis illustre toris. Te pulcher Enipeus
 Celsaque Dodone stupuit, rursusque locuta
 In te Chaoniæ moverunt carmina quercus.
 Illyrici legitur plaga littoris: arva teruntur

115

*inter catervas Barbarorum. Deseris vultu intrepido rupes Rhodopeias commo-
 tas cantibus Orphei: linguis cubina Œtes, condemnata pyra Herculis: postea
 ingrederis Pelion celebratum nuptiarum marinæ Nymphæ, amœnus Enipeus ad-
 miratus est te; et Dodone alta admirata est, ac quercus Chaoniæ loquentes
 iterum pronuntiaverunt versus in gratiam tui. Ora littoris Illyrici raditur:*

vel tum fugit Reg.—113 *Impavido vultu* Med. pr. *Intrepido* Oxon. sec. *Impa-
 vidus* Vat. tert. Pric. *luctu* pro *vultu* Put. *linguens* duo Vat. Moret. pr. Hic
 versus in Medic. sec. desideratur. *sacra* Pric. *signa* Med. tert.—114 *Œte*
 duo Vat. Jun. pr. Pat. Reg. Moret. sec.—115 *juga* Vat. sec. m. pr. Pric.
 Pat. rugo Vat. tert. Rott.—116 *choris* quinque Vat. Farn. Rott. Oisel. *modis*
 Pal. Med. pr. *thoris* vet. Gyr. Jun. sec. Florent. Ambr. sec. quod Heinsio
 placet, qui ascripserat *choris*. l. *toris*. sic et peccatum apud Val. Flacc. Lib.
 v. 240. ‘Fert castos Medea toros.’ vulgo *choros*. *Enipeus* Moret. pr. *Enipeus*
 Lov.—117 *Didone* Var. LL. ed. Antv. *Dodonis* Exc. Voss.—118 *Inter Chaoniæ*
 Mazar. Exc. vet. Cod. Rhem. *Pro te* Ambr. pr. *Saloniæ* Colin. *Per te* conji-
 cit Heinsius. *monuerunt* Var. LL. ed. Antv.—120 *Delmatia* Ald. *Stygii* Reg.

NOTE

Thraciæ, a Bistone Martis et Callir-
 rhoës filio: hinc *Bistonis ab oris*, id
 est Thraciis, seu ab urbe Constanti-
 nopoli, quæ est in Thracia, exurgis
 ecut sidus aliquod; vel consurgis, ut
 Heros animosus, contra hostes.

113 *Rhodopeia*] Rhodope mons est
 Thraciæ, cujus saxa Orpheus olim
 lyrae dulcedine trahere et animare
 dicebatur.

114 *Œtes*] *Œta*, *Œtæ*, et *Œte*, *es*,
 est mons Thessaliæ, in quo Hercules
 se rogo ardenti injecit, seseque dam-
 navit flammis consumendum.

115 *Pelion*] Mons itidem Thessa-
 liæ, in quo nuptiæ celebratae sunt
 Pelei et Thetidis, quæ nua erat ex
 Nymphis marinis, seu Nereidibus,
 unde et dicitur *Nereus torus*, id est,
 marinus, seu Nymphæ marinæ.

116 *Enipeus*] Fluvius Thessaliæ,
 qui alluit pulcherrima et amœnissima
 loca.

117 *Dodone*] Civitas Chaoniæ re-
 gionis Epiri in Græcia: prope hanc
 urbem nemus erat totum querebus
 consitum, et Jovi sacrum. Hic duæ
 columbæ fatidicæ, immo et quercus
 ipsæ vocales, edebant oracula.

118 *Moverunt carmina in te*] In tui
 gratiam post longum silentium ora-
 cula carminibus ediderunt: et ex
 Theodoro nondum obmutuerat ora-
 culum Dodonæum.

119 *Illyrici*] Ora Illyriæ cursu præ-
 tervehitur: Illyria autem regio est
 ad litus maris Adriatici porrecta;
 sicut et Dalmatia, quæ pars est Illy-
 riæ.

Dalmatiæ: Phrygii numerantur stagna Timavi. 120
 Gaudent Italiæ sublimibus oppida muris
 Adventu sacrata tuo: submissus adorat
 Eridanus, blandosque jubet mitescere fluctus:
 Et Phaëthontæ solitæ deflere ruinas
 Roscida frondosæ revocant electra sorores. 125
 Quanti tum juvenes, quantæ sprevere pudorem

*agri Dalmatiæ calcantur: recensentur arvi Timari Trojani: urbes Italiæ altis
 mœnibus evectæ, consecrata accessu tuo latantur: Padus humilis veneratur
 te, et imperat undas lenes mansuescere: ac sorores ramosæ Phaëthontis, consuetæ
 lugere exitium ejus, cohibent electra manantia. Quot tunc adolescentes, quot matres*

//////////

Med. sec. m. pr. *Stigii* Rott. Oisel. Oxon. pr. *claustra* Moret. sec.—121 *fulgen-
 tibus* Med. tert.—122 *adore* Vat. pr. Farn. m. pr. *adornat* Leid. pr. a m. pr.
 —123 *Euridanus* Var. LL. ed. Antv. *jurat* Jun. pr. *rapidisque jubet* Med.
 tert. m. sec.—124 *Phetontæ* Lov. ambo Moreti.—125 *Rosida* Exc. Lucens.
 sec. ed. Vicet. *formosæ* Jun. pr. *renorant* Petav. pr. m. pr. *renovant* Leid. m.
 sec.—126 *Quanti tum juvenes* Moret. sec. *nunc* Vat. quint. *tunc* duo Vat.
 Med. quart. Jun. pr. Tholos. Mazar. Petav. pr. Ambr. sec. ed. Parm. *tunc*

NOTE

120 *Phrygii*] *Phrygius* dicitur *Ti-
 marus*, quia huc appulit Antenor Phry-
 gius, seu Trojannus.

Stagna] Vel ob novem fontes aut
 ostia Timavi, vel ob insulas quarum
 objectu stagnant aquæ.

Timavi] Est fluvius Venetiæ prope
 Aquileiam, vulgo *Brenta*. Oritur ex
 sex fontibus: fons septimus adjungit-
 ur in palude ortus: duo adhuc alii
 fontes ex Virgilio et Pomponio Mela
 adjiciuntur, sicque sunt novem fontes.
 Ille fluvius per cuniculos quosdam ab
 æstu maris recipit incrementum, et
 ubi mare intumuit, ingenti fragore
 saxei montis, ex quo fontes oriuntur,
 per complura illa ostia prorumpit, et
 exundans 'pelago premit arva son-
 nanti.'

122 *Adventu sacrata tuo*] Urbes om-
 nes sacratæ adventu Honorii, velut
 cujusdam Numinis: et quasi urbes
 fierent totidem templa, in quibus ne-
 mo non Honorium colat.

Adorat Eridanus] Id familiare Poë-

tis, fluviorum Genios sic inducere ve-
 nerabundos. *Eridanus* seu *Padus* flu-
 vius maximus Italiæ: Virg. 'Fluvio-
 rum rex Eridanus.'

124 *Phaëthontæ ruinas*] Ruinas
 Phaëthontis, qui cum male regeret
 curram Solis, a Jove, Terræ precibus
 evicto, in Padum fulminis ictu dejec-
 tus est.

125 *Frondosæ sorores*] Sorores Phaë-
 thontis ita casum ejus defleverunt,
 ut in alnos mutatæ sint, aut in arbo-
 res, unde stillat electrum, seu succi-
 num; quod appellant *lacrymas Heli-
 dum*, nam *Heliades*, ἀπὸ ἡλίου, a *Sole*,
 dicuntur sorores Phaëthontis; *Phæ-
 thusa*, *Lampetie*, et *Lampetusa*.

Revocant] Cohibent electra stillare
 parantia, ut facilius mirentur Hono-
 rium.

Electra roscida] Manantia et sudan-
 tia instar rosis.

126 *Sprevere pudorem*] Matres, vel-
 ut spreto pudore, turmatim evolarunt
 mixtæ adolescentibus, studio viden-

Spectandi studio matres, puerisque severi
 Certavere senes, cum tu genitoris amico
 Exceptus gremio mediam veherere per urbem,
 Velaretque pios communis laurea currus! 130
 Quis non Luciferum roseo cum Sole videri
 Credidit, aut junctum Bromio radiare Tonantem?
 Floret cristatis exercitus undique turmis,
 Quisque sua te voce canens. Præstringit athena

contemserunt verecundiam cupiditate videnti, et senes rigidi contenderunt cum pueris, cum tu receptus in sinu caro patris ferreris per civitatem mediam, ac laurea communis cingeret currus sacros! Equis non existimavit cerni Phosphorum cum Sole purpureo, aut Jovem micare conjunctum Baccho. Agmina composita ex cohortibus galeatis florescunt undequaque: unusquisque prædicans te lingua sua:

//////////

vel nunc Reg. *Quam tulum* Varr. LL. ed. Antv.—127 *Spectandi puerum* Med. sec. m. pr. *puerique* Exc. Lucens. pr.—128 *patres* Vat. quint. Moret. pr. *patres* vel *senes* Vat. quart. Petav. pr. *cum tu* Reg. m. sec. *curru* Vat. pr. m. pr. *cum te* Vat. tert. *tu quum* Florent.—129 *Susceptus* Med. pr. Vat. sec.—130 *Velaritque* Pat. *Velarique* Put. *crines* Pric. *cursus* Tholos.—131 *Lucifero...* vel *Sole* Pat.—132 *Junctum* Exc. Lucens. pr. *Juncto* Ambr. pr. *riatum* Jun. pr. *riatum* ed. Vicet. Leid.—133 *Floret* Vat. tert. Rott. Oisel. Med. tert. Jun. sec. Thuan. Exc. Lucens. sec. et Sched. Gud. *Hæret* Oxon. pr. *Hæret* vel *Floret* Med. sec. *Iret* Reg. *Fervet* quatuordecim alii et ed. Vicet. *Floret* Bonon. Ambr. pr. Petav. sec. *Flebat* Put. *Flebat* et emend. *Fertur* Pat.—134 *præstringit* Exc. Latii. *præstrinxit* Moret. sec. Exc. Lucens. pr. *perstringit* tres Vat. Moret. pr. Farn. Rott. Petav. pr. Junian. Oxon. *prostringit* vel *præstrinxit* Reg.—135 *strictique seges* Ambr. tert. *sepes* Var. LL. ed. Antv. *undique pro undique* Vat. pr. *ferri* Med. quart. Exc. Lucens. pr. *belli* duo Vat. Rott. Oisel. Florent. duo Med. Var. LL. ed. Antv. ed. Parm. et Vicet.

NOTE

orum Principum.

128 *Certavere senes*] Senes etsi veri sunt et tetrici, tamen cum pueris certaverunt alacritate currendi, præ desiderio cernendi triumphii.

130 *Communis laurea*] Et patri, qui vicerat, et filio, cujus felicitate citior victoria contigerat.

Pios currus] Patris, qui pietate motus vicerat, ut pacatum liberis relinqueret Imperium. Notandum est currus triumphales aureos fuisse et laureatos.

131 *Quis non Luciferum*] Qui videt triumphantem Theodosium, cum filio Honorio, is putet videre se Solem

cum Phosphoro, aut Luciferum; aut Jovem cum Baccho filio.

132 *Bromio*] Baccho, qui sic dicitur ἀπὸ τοῦ βρέμειν, *fremere, murmurare*; quippe natus est Bacchus inter frementia tonitrua; vel dicitur fremere ab effectis vini.

133 *Floret exercitus*] Ob cristas scilicet floris instar emicantes. Virgilius: 'Florentes ære catervas.' Alii legunt, *Fervet*, id est, ardet honorare, et prædicare Principem.

134 *Voce canens*] Diversi populi diversa te lingua canunt atque commendant. Martialis: 'Vox diversa sonat, populorum est vox tamen una,

Lux oculos, nudique seges Mavortia ferri 135
 Ingeminat splendore diem. Pars nobilis arcu,
 Pars longe jaculis, pars cominus horrida contis.
 Hi volucres tollunt Aquilas, hi picta Draconum
 Colla levant; multasque tumet per nubila serpens
 Iratus, stimulante Noto, vivitque receptis 140
 Flatibus, et vario mentitur sibila tractu.

Ut ventum ad sedes, cunctos discedere tectis
 Dux jubet, et generum compellat talibus ultro:
 Bellipotens Stilichon, cujus mihi robur in armis

fulgor arcus hebetat oculos, et multitudo bellica gladiatorum nudatorum duplicat lucem fulgore suo. Alii insignes sunt arcibus: alii formidandi telis longe, alii hastis prope ferientibus. Hi ferunt Aquilas ceteres, illi attollunt capita Serpentum depicta, et anguis plurimus indignans, vento commovente, turgescit per aërem, atque nutritur exceptis flaminibus, ac fingit sibila flexu diverso. Statim atque perventum est ad palatium, Imperator Theodosius imperat omnes recedere domo, ac sponte sic alloquitur generum. O Stilicho magnanime, cujus virtus experta est mihi in

//////////

ferri vel belli Reg. Oxon. pr. Med. sec. Vat. quart. Pric.—136 *Ingeminet* Vat. quart. Leid.—137 *longis Tholos. nudique pro horrida* Med. tert. *comptis* Jun. pr. *cunctis* Pal. Vat. pr. m. pr. Med. sec. Exc. Voss.—138 *aquilas tollunt* Jun. pr. *leonum* Moret. pr.—139 *tumet* Exc. Lucens. pr. *tumens* Pric. ed. Vicet.—140 *stimulare* Rott. *receptus* duo Vat. Lov. Oxon. pr. item Jun. pr.—141 *tunto mentitur* Pat. *cinctu* Med. sec. *tractu* vel *tinctu* Vat. tert. *tinctu* Jun. sec. m. pr. Rott. Leid. a m. pr.—142 *cunctis* Vat. sec. Pal. Med. pr. *cunctis* vel *cunctos* Vat. quart. *omnes* Exc. Lucens. pr. *tutos* Reg. Tinan. Put. Rott. Bonon. Oxon. pr. Petav. sec. Ambr. pr. Sched. Gud. *tutas* Med. sec. Pat. Oxon. sec. m. sec. *tuto* Exc. Schott. *tutos* vel *cunctos* Reg. Mazar. *discedere* Oxon. sec. m. sec. Exc. Schott. *excedere* Jun. pr. *descendere* Vat. pr. Petav. sec. *castris* Jun. pr. Sched. Gud. Exc. Schotti. *tectis* Oxon. sec.—143 *generis* Vat. pr. *compellit* Pric. *vocibus* Ambr. tert.—144 *Stilico* Vat. pr.

NOTÆ

Qua verus patriæ diceris esse pater?

Athena lux] Splendor armorum, ex ære conflatorum.

137 *Contis*] Contus sumitur pro pertica, remo, hasta.

138 *Aquilas*] Vexilla Romanorum.

Picta Draconum colla] Veteres in vexillis gestabant Dracones depictos.

139 *Tumet per nubila serpens*] Serpens depictus tumet, cum explicatur per aërem, et vento permittitur.

140 *Vivitque*] Draco nutriti et con-

servari flatu videtur, et imitari draconem sibilantem, cum expanditur, et celeri motu, quasi levi flexu ostenditur, et subtrahitur oculis.

142 *Sedes*] Palatium, seu domum Cæsaream.

Cunctos discedere] Magna laus Stilichonis laudari a Theodosio, qui moriens, remotis omnibus arbitris, ipsi magnum quiddam commendaturus est.

143 *Generum*] Stilichonem qui duxerat filiam Honorii senioris, qui frater

Pace probata fides; quid enim per praelia gessi 145
 Te sine? quem merui te non sudante triumphum?
 Odrysium pariter Getico fedavimus Hebrum
 Sanguine: Sarmaticas pariter prostravimus alas;
 Riphæaque simul fessos porreximus artus
 In glacie, stantemque rota sulcavimus Histrum. 150
 Ergo age, (me quoniam cœlestis regia poscit,
 Tu curis succede meis: tu pignora solus
 Nostra fove: geminos dextra tu protege fratres.

bello, fidelitas in pace. Nam quid feci per certamina absque te? Quam retuli palmam te non laborante? Tinximus simul cruore Getarum Hebrum Thracium; simul fudimus cohortes Sarmatarum; et una extendimus membra fatigata in nive Rhiphæa, et curru scidimus Danubium glaciatum. Age igitur, quia Aula cœlestis repetit me, tu succede curis meis, tu unus tutare filios meos, tu defende virtute tua

//////////

et sec.—145 *gessi* Bonon. Ambr. pr. *vixi* Med. sec. m. pr. *gestit* Pat.—146 *non te* Pat. duo Ambr. Voss. pr. Oxon. sec. Jun. sec. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. *sudante* Vat. pr. Put. Mazar. Exc. Læti. *sudante* reliqui magno numero, Exc. Lucens. sec. Gevart. Sched. Gud. et ed. Vicet. *trophæum* Put. Reg. Mazar. *trophæum* Vat. tert. duo Med. Rott. Oisel. marg. Isingr. *trophæum* vel *triumphum* Florent.—147 *Odrysium* Bonon. et Tholos. *Othrysi-um* Lov. Ald. *Othrisium* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Vicet. Parm. *Othrysi-um* Jun. pr. Oxon. sec. *Otrisi-um* duo Moret. Var. LL. ed. Antv. *Odrisium* Florent. duo Petav. tres Med. Exc. Lucens. pr. *Getico pariter* Moret. pr. Leid. *Geticis pariter* Vat. quart. Pric. *fedarimus* Med. sec. m. pr. *sudarimus* Vat. tert. Rott. inc. Heims. Junian. *sudarimus* vel *fedavimus* Florent. *Histrum* pro *Hebrum* Pat. Put.—148 *Sarmaticas* Med. tert. Jun. sec. Exc. Lucens. pr. *Dalmaticas* viginti alii et ed. Vicet. *Dalmatias* Ambr. pr. et ed. Parm. *sudarimus* pro *prostravimus* Rott. Bonon. Tholos. Pat. tres Ambr. *fedavimus* vel *prostravimus* Jun. pr.—149 *Riphæaque* Var. LL. ed. Antv. *Riphæamque glaci-um* Pat. *fessos* vel *pariter* Vat. quart. *simul pariter* Vat. tert. m. pr. Med. tert. *proteximus* Mazar. *projecimus* conjiciebat Heimsius. *arcus* Oisel. Med. sec. Jun. pr. *arcus* Oxon. sec.—150 *Hebrum* pro *Histrum* Ambr. pr. *Ergo age* Exc. Lucens. pr. *Sic age* Jun. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *cœlestis patria* Med. sec.—152 *pueris* pro *curis* Pat. Ald. *succutre* Moret. sec.—153 *prorige*

NOTÆ

erat Theodosii, sed quam filiam ipse Theodosius adoptaverat.

146 *Sudante*] Tuis sudoribus bellicis.

147 *Odrysium Hebrum*] Hebrus fluvius dicitur Odrysus, ab Odrysiis populis Thraciæ, in qua delati a Theodosio Getæ.

148 *Sarmaticas*] Sarmatæ, sen Sauromatæ, populi circa fluvium Tanaim.

149 *Riphæa*] Vel *Rhiphæa*, a Riphæis montibus Scythiæ. Vide l. 1. in Ruf. v. 242.

150 *Histrum*] Danubium, maximum Europæ fluvium, stantem glacie.

151 *Regia poscit*] Quoniam meriti sum proximus.

152 *Pignora*] Filios meos Arcadium et Honorium, quæ mihi sunt carissima pignora.

Per consanguineos thalamos, noctemque beatam,
 Per tædas, quas ipsa tuo Regina levavit 155
 Conjugio, sociaque nurum produxit ab aula,
 Indue mente patrem: crescentes dilige fœtus,
 Ut ducis, ut soceri. Jam jam securus ad astra,
 Te custode, ferar: rupta si mole Typhœus
 Vinculis prosiliat, Tityos si membra resolvat, 160
 Si furor Enceladi projecta mugiat Ætna,
 Opposito Stilichone cadant. Nec plura locutus,
 Sicut erat, liquido signavit tramite nubes,

fratres duos. Per affinitatem matrimonii tui, et lectum felicem, per faces quas ipsa Imperatrix sustulit in nuptiis tuis, et conduxit nurum ex Regia cognata, accipe animum paternum, ama filios surgentes, ut est Ductoris et Soceri. Mox, mox, te relicto tutore, ibo tutus ad sidera. Si Typhæus fractis obicibus erumpat ex catenis; si Tityus expediat corpus; si rabies Enceladi fremat eversa Ætna; hæc monstra ruant Stilichone obstante. Neque dicens plura verba, qualis erat, nota-

//////////

fratres Oisel.—155 levabit Pat. Pat. Petav. sec. Var. LL. ed. Antv. m. pr.—156 rirum duo Vat. duo Med. ed. Parm. nurum vel rirum Oisel. Reg. Oxon. pr. Exc. Læti. nurum triginta Codd. Exc. Gevart. et Lucens. pr. item Schotti. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet.—157 dirige Ambr. pr. m. pr. Var. LL. e marg. Parm. marg. Isingr. dilige vel dirige inc. Heins.—158 et soceri Moret. sec.—159 feror Vat. quint. Oisel.—160 Vinculis Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. marg. Isingr. Undis tredecim alii. Undis vel Vinculis Oxon. pr. Prosiliat vinculis Med. tert. Tityos Med. tert. Exc. Lucens. sec. Tithios Leid. sec. Tityus quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Rott.—161 prorecta Reg. prærupta Moret. sec. mugiat duo Vat. mugiet Leid. pr. Enna Pric.—162 Stilichone quatuor Vat. cadet Moret. sec. cadent decem alii. cadant Jun. pr. Petav.

NOTE

154 *Noctemque beatam*] Noctem nuptialem ita expetitam.

155 *Tædas*] Faces nuptiales ex alba spina ferri solitas: δαῖς, τὴν δαΐδα; hinc deducunt *tædam*, *facem*, *lampadem*: ut deducunt *hæbdomadam* ab accusativo τὴν ἑβδομάδα.

156 *Socia aula*] Cognata, affini, seu in qua sunt cognati et affines.

Nurum produxit] Serenam filiam adoptivam Imperatrix pronuba produxit, ex more matrum veterum, quæ filiabus suis tædas præferabant, easque ad mariti domum deducebant.

158 *Ut ducis, ut soceri*] Ut est proprium ducis et soceri amanti. Stilichio enim erat socer Honorii.

159 *Typhæus*] Gigas Jovis fulmine percussus, et Inarime, Puteolani sinus insula, vel Ætna monte oppressus.

160 *Tityos*] Tityus gigas itidem, Jovis et Elaræ, seu Terræ, filius, ob tentatam Latonæ pudicitiam, aut a Jove fulminatus, aut ab Apolline confixus, et ad inferos detrusus.

161 *Enceladi*] Hic gigas itidem immanis, sub Ætna superimposita gemens.

163 *Sicut erat*] Quasi Theodosius vivus ac corporatus Cælum ascenderit.

Liquido tramite] Semita, quam illustrabat corpus divino splendore.

Ingrediturque globum Lunæ, limenque relinquit
 Arcados, et Veneris clementes advolat auras. 165
 Hinc Phœbi permensus iter, flammamque nocentem
 Gradivi, placidumque Jovem, stetit arce suprema,
 Argenti qua zona riget Saturnia tractu.
 Machina laxatur cœli, rutilaque patescunt
 Sponte fœres: Arctoa parat convexa Bootes: 170

vit aërem semita clara, et intrat orbem Lunæ, ac deserit domicilium Arcadis, et advenit ad mitè sidus Veneris. Inde transgressus riam Solis, et ignem damnosum Martis, ac Jovem mitem, consistit in Cælo alto, qua parte circulus Saturni concretus est in regione frigida. Molis Cæli aperitur, et junuæ micantes panduntur ultro. Bootes præparat convexitatem Septentrionalem: Orion armatus

//////////

pr.—164 *limenque* tredecim Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. et Parm. item Ald. *lumenque* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. et Vat. Livin. *lumen* vel *limen* Oxon. sec. *relinquit* plurimi Codd. Exc. Læti, Lucens. sec. et ed. Viet.—165 *Arcados* Moret. pr. Petav. pr. item Leid. Exc. Lucens. pr. *Arcades* Med. pr. *Arcadis* decem alii. *pervolat* quatuor Vat. Pal. Lov. m. pr. *advolat* Oisc. Med. tert. Florent. Mazar. Reg. Oxon. pr. *auras* tres Med. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm. *auras* Lov. m. pr. Ald. et al. edd. *alas* Var. LL. ed. Antv. *alas* vel *auras* vel *aulas* Florent. *clementem auram* Pat.—166 *Hinc permensus iter Phœbi* inc. Heins.—167 *Gradivum* Vat. tert. Rott. Florent. Med. sec. m. pr. *placidique* Var. LL. ed. Antv. *supremum* Pal. Med. pr. *superna* vel *suprema* Oxon. sec.—168 *quo* Med. pr. *qua* Jun. pr. Oxon. pr. item Leid. *quo* vel *qua* Oxon. sec. *nitet* duo Vat. Petav. pr. Leid. *rubet* Med. sec. m. pr. *rubet* vel *riget* Oxon. sec.—170 *arcana petat* Var. LL. ed. Antv. m. pr. *parat* Med. tert. *devea* Pnt.

NOTE

164 *Globum Lunæ*] Quia primum Lunæ Cælum trajiciendum est in Cælum ituro.

Limen Arcados] Domicilium Arcadis, in Septentrione. Hic Arcas erat filius Calistus, ac cum eam Ursam factam jaculo petere pararet, una cum matre in Cælum raptus est: et illa in Ursam majorem seu Helicem transformata est, hic in minorem, seu Cynosuram: ἑλίκη, dicitur, ἀπὸ τοῦ ἐλίσσασθαι περὶ τὸν πόλον, quod volvatur circa Polum: Cynosura, quia est ad caudam Canis, seu Ursæ, scilicet majoris: κύνων, κυνὸς, canis, et οὐρὰ, cauda.

165 *Veneris*] Alludit forte ad Nummum, in quo infans sculptus erat sep-

tem Planetis circumdatus.

166 *Flammamque nocentem Gradivi*] Planetam ardentem Martis; Planetam blandum Jovis.

167 *Arce*] Cæli: arx enim ponitur pro apice aut fastigio.

170 *Arctou*] Ἄρκτος, Ursu, signum Septentrionale, unde *Arctous* pro Septentrionali ponitur.

Bootes] Βοώτης, bubulcus, a βούς, bos, et ὠθέει, trahit, pello. Sed et *Bootes* dixerunt Sidus caeleste proximum Ursæ, quam antiqui ἄμαξαν sive *Plaustrum* vocabant, sellasque duas pariles, maxime loco conjunctas, pro bobus ex Hygino, reliquas quinque pro *Plaustrum* habebant. Sed postquam Astrologi *Plaustrum* stellis auxerunt, sic

Australes reserat portas succinctus Orion :
 Invitantque novum sidus, pendentque vicissim,
 Quas partes velit ille sequi, quibus esse sodalis
 Dignetur stellis, aut qua regione moveri.

O decus aetherium, terrarum gloria quondam, 175

Te tuus Oceanus natali gurgite lassum
 Excipit, et notis Hispania proluit undis.

Fortunate parens, primos cum detegis ortus,

Aspicias Arcadium : cum te proclivior urges,

Occiduum visus remoratur Honorius ignem. 180

aperit januas Meridianas; et adeocant astrum recens, et dubitant inter se invicem, quas partes eligat ipse amplecti, quæ sidera cohonestet sua societate, vel qua in parte placeat manere. O Theodosi, honor Cæli, olim ornamentum terrarum: Oceanus patrius recipit te sinu natalitio fessum, et Hispania te irrigat aquis familiaribus. O pater felix, cum primo explicas caput, intueris Arcadium: cum proutior præcipitas ad Occasum, Honorius aspectus retardat flammam Occidentem. Et quacumque

//////////

Bonon. Ambr. pr. *penates* pro *Bootes* Exc. Voss.—171 *Australis* Put. Leid. sec. *partes* Moret. pr. *Sicileus* pro *succineus* Med. tert.—172 *immittantque* marg. Marci. *pensantque* Pat. *pendetque* Pal. *quaruntque* Med. tert.—173 *ipse* Vat. tert. Rott. Florent. Mazar. Oxon. et Ambr. pr. Reg. m. pr. Leid. sec. Ald. et Exc. Gevart. *illa* vel *ipse* Med. pr. *quis* Vat. quart. *ipse sodalis* Vat. tert. Rott. Florent. Reg. Mazar. *ille* duo Vat. Tholos. Moret. pr. Ambr. sec.—174 *a qua regione* Med. tert. *vel qua* Pat. *moveri* Vat. tert. Pric. Rott. Oisel. *teneri* Jun. pr. *morari* ed. Gesn. Vat. quatuor, Pal. duo Med. vet. Gyr. et Petav. pr. *morari* vel *moveri* Mazar. Oxon. sec.—176 *titiali* Pric. *lapsum* duo Med. Petav. pr. m. sec. Ambr. tert. marg. Isingr.—177 *perluit* Ambr. sec.—178 *Fortunaque parens* Exc. Lucens. sec. *primus* ed. Parm. et Vicet. *primo* Jun. pr. *artus* vel *ortus* duo Vat.—179 *Respicis* Med. tert.—180 *risu* Petav. pr. Leid. *visum* Moret. pr. Vat. quart. *memoratur* Jun. pr. *ignis* Pat. et ed.

NOTÆ

ut non amplius tam Plaustri, quam Ursæ haberet effigiem: tum et pro Plastro ἄρκτος sive *Ursa* dici cœpit, et βοώτης similiter vocatus ἀρκτοφύλαξ, hoc est, *Ursæ custos*, quod stellas Ursæ regere ac custodire videatur.

171 *Australes*] Meridianas, ab Austro vento, qui flat a Meridie.

Succinctus] Armatus, ad pugnam expeditus; sic enim pingitur Orion. Orion Jovis, Neptuni, et Mercurii filius; vel Scorpionis, cum quo pugnavat, ictu, vel Dianæ telis confixus, ut tentator impudens: at postea inter signa celestia relatus.

176 *Te tuus Oceanus*] Oceanus Hispaniæ patriæ tuæ excipiet te cum aliis sideribus fessum tuo cursu. Poëtæ fingunt sidera post diurnum laborem descendere in mare, et ibi se lavare, inde caput exerere.

177 *Notis undis*] Cognitis, familiaribus. Nam Theodosius oriundus erat ex Gallæcia Hispaniæ regione.

179 *Arcadium*] Imperatorem Orientis: vetus liber scribit *Archadium* cum aspiratione, quasi deducatur ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ab imperio.

180 *Honorius*] Imperator Occidentis.

Et quocumque vagos flectas sub cardine cursus,
 Natorum per regna venis, qui mente serena,
 Maturoque regunt victas moderamine gentes;
 Sæcula qui rursus formant meliore metallo.
 Luget avarities Stygiis innexa catenis, 185
 Cumque suo demens expellitur ambitus auro.
 Non dominantur opes: non corrumpentia sensus
 Dona valent. Emitur sola virtute potestas.
 Unanimi fratres, quorum mare terraque fatis
 Debentur, quocumque manus evasit avaritas, 190
 Quod superest patri. Vobis jam Mulciber arma
 Præparat, et Sicula Cyclops incude laborat.

sub regione vertas vias, incedis per imperia filiorum, qui gubernant populos edomitos animo placido, et imperio prudenti; qui faciunt iterum atatem metallo pretiosiore conspicuam. Avaritia ligata vinculis infernis flet, et Ambitio insana exultat cum opibus suis: divitiæ non regnant, nil munera deparantia animos prosunt: honores acquiruntur una virtute. O fratres concordēs, quorum felicitati terræ et maria destinantur, et id omne quod effugit fortitudinem avorum vestrorum, quod restabat superandum patri Theodosio. Jam Vulcanus fabricatur vobis arma, et Cyclopes

Vicet. Parm.—181 *vagos* Lov. *vago* Moret. sec. *flectis* Vat. pr. et sec. Pal. Farn. Ambr. sec. Petav. tert. *flectas* reliqui fere omnes, Exc. Gevart. et Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *currus* Vat. pr. Farn. Med. quart. Moret. sec. inc. Heins. *cursus* vel *currus* Reg.—182 *serena* Leid. pr. *serena* vel *severa* Vat. quart.—183 *victas* Thuan. Leid. pr. Moret. sec. Med. quart. *vinctas* Var. LL. e marg. Parm. *cunctas* Vat. pr. Jun. pr. Farn. Exc. Latī. *junctas* quatuor Vat. Pal. Rott. Oisel. *gentes moderamine victas* Prie.—184 *formant* Florent. *formant* quatuor Vat. Pal. Farn. Prie. Oisel.—185 *Stygiisque* Lov. *inmissa* vel *innexa* Oxon. sec. *immersa* vel. Gyr. inc. Heins. Leid. sec. Ambr. tert. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. unde Heinsius conjiciebat *immersa carnis*.—187 *Nec dominantur* Reg. Rott. Oxon. pr. Med. sec. Ambr. tert. *non corr.* Vat. sec. *nec* plurimi alii et Exc. Lucens. sec.—189 *Unanimis* Bonon. *Unanimes* Oxon. sec. *unanimos* Prie. *factis* Med. quart. Leid. sec. Exc. Gevart. Oxon.—190 *Debentur* duo Vat. Jun. pr. Lov. m. sec. *quocumque* Lov. et ed. Vicet. Parm.—191 *nobis* Oisel. Petav. tert. *Mulcifer* Prie. Mazar. Oxon. pr.—192 *Præparat* Oxon. pr.—193 *Prontes* Med. tert.

NOTÆ

183 *Maturo moderamine*] Imperio justo, tranquillo, prudenti, et maturis ac sapientibus Imperatoribus digno.

184 *Formant*] Renovant, faciunt sæculum aureum.

185 *Stygiis*] Infernis. Styx dicitur ἀπὸ τοῦ στύγειν, *odisse*, quod sit fluvius odii atque horroris. Styx est fons

Arcadiæ veneno frigidissimo ac præsentissimo scætus; unde tribuitur Inferis. Alexander hac aqua sublatus dicitur.

191 *Mulciber*] Vulcanus vobis arma fabricatur, ut antiquis Semideis; Mulciber dicitur, quasi *mulcens* tractansque *ferrum*.

192 *Cyclops*] Cyclopes, Neptuni et

Brontes innumeris exasperat ægida signis :
 Altum fulminea crispate in casside conum
 Festinat Steropes ; nectit thoraca Pyracmon ; 195
 Ignifluisque gemit Lipare fumosa cavernis.
 Vobis Ionia virides Neptunus in alga
 Nutrit equos : qui summa freti per cœrula possint
 Ferre viam, segetemque levi percurrere motu :
 Nesciat ut spumas, nec proterat ungula culmos. 200
 Jam video Babylona rapi, Parthumque coactum

sudant in incude Ætnea. Brontes insculpit in clypeo signa infinita ; Sterops pro-
perat concinnare in galea fulminanti apicem sublimem : Pyracmon colligat loriceam ;
et Lipare fumans mugit antris flammiferis. Neptunus alit vobis equos cœruleos in
littore Ionio, qui valcant tendere iter per terga suprema maris glauci, et pererrare
cristas currn celeri ; adeo ut seges non sentiat spumas ; et pedes equorum non pro-
culcent spicas. Jam cerno Babylonem vastari, et Parthos subactos metuere, effugio

exasperet ed. Parm. et Vicet.—194 *Artum Pric. crispans* Med. tert. *cornu*
Vat. tert. Rott. Med. pr.—195 *Festinet* Rott. Oisel. Petav. sec. et tert. m.
pr. Bonon. Ambr. pr. Pyragmon Put. Lov. Leid. sec. Reg. dno Moret. et
Petav. duo. edd. Vicet. Parm. Ald. Isingr. et aliæ.—196 *Ignifluis* Var. LL.
ed. Antv. Igniferisque Reg. Jnn. pr. Oxon. pr. Med. sec. *Lupare* Moret.
sec. Lipate Var. LL. ed. Antv. *furiosa* Med. sec.—197 *in unda vel alga* Med.
quart.—198 *eos pro equos* Vat. tert. *equas* Put. *per nubila Pric. possunt*
Oxon.—199 *jubam pro viam* Moret. sec. Heinsius ascripserat tv. Cons. Hon.
 548. *segetesque* Med. sec.—200 *Nesciat os spumas* Med. tert. *spicas* Moret.
pr. m. sec. ne Vat. pr. Farn. *non Mazar. proteret* Vat. pr. Farn. *prote-*
gat Ambr. pr.—201 *Jamque videt* Vat. tert. Rott. Med. sec. Florent. m.
pr. marg. Isingr. Heinsius corrigit Jamque videt. sic aliquoties apud Val.

NOTÆ

Amphitrites filii, Vulcani ministri,
 sic dicuntur ἀπὸ τοῦ κύκλου, a circulo,
 quod dicantur habere tantum unum
 oculum, velut ingentem circulum aut
 orbem. Virg. ‘Argolici clypei aut
 Phœbeæ lampadis instar.’

Sicula incude] Ætnea, quæ est in
 Sicilia.

193 *Brontes, Steropes, Pyracmon*
 Tres Vulcani ministri. Brontes dici-
 tur ἀπὸ τῆς βροντῆς, a tonitru: Ste-
 ropes, ἀπὸ τῆς στεροπῆς, a fulgure:
 Pyracmon, quasi πῦρ, ignis, et ἄκμων,
 incus.

Exasperat] Asperam reddit clype-
 um, insculptis multis signis.

Ægida] Clypeum: Ægis autem
 erat Jovis clypeus, contextus ex pelle

capræ Amalthææ: unde dicitur Æ-
 gis, ἀπὸ τῆς αἰγός, a capra.

194 *Crispate conum*] Concinnare,
 attollere apicem, cristas.

196 *Lipare*] Una ex insulis Æoliis,
 officina Vulcani.

197 *Neptunus nutrit equos*] Primus
 equorum creator atque domitor vo-
 bis alit equos generosissimos. Cui
 Neptuno, ex Virgilio, ‘prima fre-
 mentem Fudit equum tellus magno
 percussa tridente.’

Alga] Est herba marina.

Ionia] Asiæ minoris regio, cœli bo-
 nitate et situs commoditate cele-
 brata.

201 *Babylona*] Babylon, (vulgo *Bag-*
dat, quæ urbs mutato loco sic dicitur;

Non ficta trepidare fuga : jam Bactra teneri
Legibus, et famulis Gangem pallescere ripis,
Gemmatosque humilem dispergere Persida cultus.

Ite per extremum Tanain, pigrosque Triones : 205

Ite per ardentem Libyam : superate vapores
Solis, et arcanos Nili deprendite fontes.

Herculeum finem, Bacchi transcurrite metas.

Vestri juris erit, quicquid complectitur axis.

haud simulato : jam cerno Bactra subijci Imperio vestro, et Gangem pallere littoribus famulantibus, ac Persidem rictam effundere ornata gemmarum. Vadite per Tanain ultimum, et Septemtrionem frigidum : vadite per Libyam aestuantem : transite calorem Solis, et detegite capita secreta Nili. Transite terminos Herculis, et limites Bacchi. Quicquid mundus continet, erit vestrae potestatis. Mare rubrum

//////////

Flacc. ut Lib. v. 548. capi Med. tert.—202 *trepida* pro *ficta* Med. tert. *Bactra* Moret. pr.—203 *Gangem* Ambr. sec. *Gangem* Florent. quatuor Med. Pat. Reg. Thim. Bonon. Pat. Tholos. Mazar. Ambr. tert. tres Petav. Exc. Lucens. pr. et ed. Vicet. *flavescere* Med. sec. *flavescere* vel *palescere* Reg. *nimbus* v. *ripis* Vat. sec.—204 *Gemmatosque iterum* Oxon. sec. *dispergere* Med. tert. *disperdere* Reg. Oisel. Lov. Bonon. Moret. sec. duo Oxon. duo Petav. et Ambr. Var. LL. ed. Ant.—205 *Ite et deprendere* Med. sec. *Ite et superare* id. Med. sec. *Tanain* Med. quart.—206 *ardentem Zonam* Vat. pr. Farn. in Med. quart. hic versus deest. *ardentem* legit Heinsius, ut *arida Barca*. Lucan. Lib. I. 686. ‘dubia super aquora Syrtis Arentemque feror Libyam.’ *calores* Jun. pr.—207 *deprendite* Leid. pr.—208 *Bacchi* Med. quart. Exc. Lat. et Lucens. pr. *Bacchi* Pat. *Bactri* Florent. m. pr. Mazar. incert. Heins. Leid. pr. m. pr. Var. LL. ed. Antv. et Vicet. *Bactri* vel *Bacchi* Lov. *percurrite* Med.

NOTÆ

est enim ad ripam Tigris fluvii, cum vetus Babylon staret ad ripam Euphratis.) Assyriae, sive Babyloniae, sive Chaldaeae urbs primaria, admirandis coctili latere muris latissimis a Semiramide conditis cineta : at per Babylonem intelligit Persarum et Parthorum regna esse diripienda ab Arcadio et Honorio.

202 *Non ficta*] Parthus enim fugam simulabat, et fugiendo vincebat.

Bactra] Scythiae Asiaticae provincia : est et urbs ejusdem nominis.

203 *Gangem*] Fluvius est auriifer Indiae : hic designat Indiam.

204 *Gemmatos cultus*] Vestes gemmatas, seu gemmis distinctas.

205 *Tanain*] Tanais fluvius in Pa-

ludem Maotidem se exonerans, extremus Asiae et Europae terminus, dicitur hodie, *Dou*.

Triones] Ursam, sidus caeleste, cujus stellas Triones, et Terriones, id est, Boves, iustico vocabulo appellant : pigros autem, quia haec stellae cursum suum absolvunt lente : hic significant Septemtrionem.

206 *Libyam*] Ardentem Africae regionem, arenosam, siticulosam.

207 *Nili fontes*] Olim ignoti erant : hodie scimus duos esse Nili fontes, ultra lacum *Dambet*.

208 *Herculeum finem*] Columnas Herculis, constitutas ad fictum Gaditanum, seu Herculeum.

Bacchi metas] In India, ubi a Bac-

VIII.

CL. CLAUDIANI

DE QUARTO CONSULATU

HONORII AUGUSTI PANEGYRIS.

ARGUMENTUM.

IMPERATOREM Honorium rursus Consulem comitantur milites, Duces, Bellona, Mars. Hujus Imperatoris celebratur et origo ab Ulpio Trajano, et a patria Hispania: unde natus Avus ejus bellicosus, Avoque major pater Theodosius, qui barbaros fudit, Remp. restituit, Maximum et Eugenium tyrannos, horumque Duces Andragathium et Arbogasten, aut inactavit, aut ad desperationem mortemque impulit, ipse clemens, misericors, liberalis, carus militibus. Ex hoc nascitur Honorius, ejus patria et mater præferuntur patriæ et matribus Deorum: de hoc fausta præsentia, seu nascatur, seu Consul et Imperator fiat. Comparatur Iulo, Castori, Polluci, Jovi. Theodosius hunc docet non nobilitate, sed virtute confidere; docet notitiam sui habendam, frændasque cupiditates, ut bene imperet, ut virtutes Imperatorum consequatur, vitia Tyrannorum fugiat: quid faciendum in bello, a quo illum flagrantem areet; quid faciendum in pace: præclara ipsi Ducum exempla proponit. Mox Honorius æquat patrem, fretus Stilichone tot victoriis illustri, ejus ductu, ut animosus est ad bella, ita et in pace sapiens, justus, moderatus, liberalis, amabilis, venerabilis, industrius, in armis, in equitudo. Describitur ejus pompa, incessus, comitatus, vestes, libertas data, Consulatus felicitas, et denique voto clauditur hæc Panegyris.

AUSPICIIIS iterum sese regalibus annus

Annus rursus ornat se sub auspiciis Imperatoriis, ac superior politur Regia cogni-

Hic liber deest in Vaticano Livinei, in Codd. Moreti et Excerptis Gevartii sequitur post superiorem Panegyricum. in Vaticano quarto erat *Incipit Pana-*

NOTÆ

1 *Auspiciis regalibus induit*] Induit Imperatoriis; ut enim annus designatur per Consules, ita hic annus
Dclph. et Var. Clas. Claud. P

Induit, et nota fruitur jactantior aula.

Limina nec passi circum privata morari

Exultant reduces, Augusto Consule, fasces.

Cernis, ut armorum proceres, legumque potentes

5

Patricios sumunt habitus, et more Gabino

Discolor incedit legio, positisque parumper

Bellorum signis, sequitur vexilla Quirini ?

ta, et fasces recusantes manere circum domos privatorum, letantur redeuntes, Imperatore Consule. Vides quomodo duces legionum, et praesides legum, induunt vestes Senatorias, et pro consuetudine Gabina legiones differentes veste progrediuntur, et vexillis belli aliquamdiu depositis, comitantur insignia Romuli? Aquilae gestantur a

giricus de iv. Consulatu Honorii. Petav. pr. simpliciter inscribit Quartus Honorii Consulatus. in Leid. pr. itidem priori continuus erat, et inscribitur Liber de quarto Consulatu Honorii.

1 *regentibus* Vat. pr. Farn.—2 *rota* Ambr. tert. *voto* Med. tert.—3 *Lumina* Med. pr. inc. Heins. *passi* Moret. pr. *passi* vel *passim* Reg. *passim* sedecim alii, Ald. marg. Isingr. et Var. LL. ed. Antv. *morari* duo Ambr. *morari* vel *vagari* Pat. *morati* Vat. sec. Moret. sec. Leid. et Oxon. sec. Exc. Gevart. *morati* vel *morari* Reg. in Jun. pr. hic tertius versus deest.—4 *Exsultent* Lov. Tholos. Vat. sec. Oxon. sec. Med. tert. Leid. sec. Exc. Gevart. *fratres* pro *fasces* Med. sec. m. pr.—5 *regumque* Vicet. *longumque* Jun. pr.—6 *sumant* Vat. pr. Farn. Med. quart. Moret. sec. *amore* Rott. *en more* legit Heinsius.—7 *incedat* Ambr. pr.—8 *Quiritum* Jun. pr.—9 *cedere* Var. LL. ed. Antv. *cre-*

NOTÆ

praefere gloriabatur nomen Imperatoris Consulis. Auspicia autem hic memorantur, quia olim in creandis magistratibus, aves inspiciebantur, seu auspicia captabantur, ut omnia fierent auspicate, sicque Deorum voluntas exploraretur.

2 *Induit*] Quasi veteres Consulium praecedentium enxias abjecerit: iustar serpentis, qui se vere renovat: vel potius *Annus se induit*, id est, in hoc anno Imperator induit se veste Consulari, et est continens pro contento, Metonymicâs.

Fruitur] Quasi annus id optaverit. *Jactantior* tanto titulo, et Aula tam magnifica.

4 *Reduces fasces*] Hi affigebantur postibus eorum, qui magistratum iniissent: hi epulantibus praesto erant, &c. *Reduces*, autem, quasi exules antea fuerint per privatas domos, et

nunc ab Honorio pristino honori restituantur.

6 *Patricios*] Senatorios: nam a *Patre*, *patricius* factus est, ut a *Latere*, *latericius*: Senatores autem ob aetatem et prudentiam vocabantur patres.

More Gabino] More vetustissimo, cum milites Consulibus parebant: cinctus Gabinus autem, est vestis longa, seu, toga sic in tergum rejecta, ut una ejus lacinia hominem cingat. Serv. Et inde orta ejusmodi toga arcta, quod cum Gabii in Campania, sacris hac veste operantes, hostes ex improviso supervenientes fuderint, hæc inde ut vestis felix usurpata est.

7 *Discolor*] Non eo colore, non ea veste, qua ante utebatur: nam tum erat togatus miles, qui antea erat sagatus.

8 *Bellorum signis*] Aquilis et Draconibus: his addebatur Honorii effi-

Lictori cedunt Aquilæ, ridetque togatus
 Miles, et in mediis effulget Curia castris? 10
 Ipsa Palatino circumvallata Senatu
 Jam trabeam Bellona gerit, parmamque removit,
 Et galeam, sacras humeris vectura curules.
 Nec te laurigeras pudeat, Gradive, secures
 Pacata gestare manu, Latiaque micantem 15
 Loricam mutare toga, dum ferreus hæret
 Currus, et Eridani ludunt per prata jugales.
 Haud indigna coli, nec nuper cognita Marti,
 Ulpia progenies, et, quæ diademata mundo

Victoribus, et miles togatus gaudet, et Senatus micat in castris mediis? Bellona ipsa circumdata Senatu Palatino, gestat nunc trabeam, et rejecit scutum, et cassidem, laturæ humeris curules sacratas. Neque crubescas, o Mars, ferre dextra pacificæ secures laureatas, et commutare thoracem fulgentem toga Romana, dum currus tuus ferreus consistit, et equi tui lasciviant per pascua Padi. Gens Ulpiorum non indigna est honorari, neque nove nota est Marti; et non indigna honorari patria

dunt Wolf, a. m. pr. *gaudetque* Jun. pr.—11 *Palestino* Ambr. pr. *tumultu* ed. Vicet.—12 *petit* Ambr. pr. *trahit* al. *pallamque* Put. Pat. m. pr. *parmamque* Ambr. pr. *parmamque* Ambr. sec.—13 *galeata* Rott. *sacris* Vat. sec. Pal. Med. duo, Reg. Moret. sec. Ambr. pr. Oxon. sec. Jun. pro *vectura* Heinsius *ductura* conjicit.—14 *Nec tibi* Exc. Luc. pr. et ed. Vicet. *pigeat* Ambr. sec. ceterum deest hic versus in Rott. Bonon. Tholos. Pat. Jun. pr. Oxon. pr. Lov. dnob. Leid. et Ambr. item Var. LL. ed. Antv. sed in pr. Ambr. tribus Vat. item in Pal. et Oisel. margini ascriptus erat.—16 *manu* pro *toga* duo Vat.—17 *Conus* vel *Currus* Oxon. sec. *currunt per prata* Med. quart.—18 *condita* pro *cognita* Med. sec. Pat. m. pr. Put. Petav. tert. *mundo* pro *Marti* Jun. pr.—19 *Vulpia* Lov.—20 *tantæ* Med. quart. Jun. pr. Moret. sec.

NOTE

gies, ejus sæculo.

Vexilla Quirini] Insignia togati Senatoriique ordinis instituti a Romulo, qui in Cælo *Quirinus* dicitur.

9 *Cedunt*] Cedunt arma togæ: lictores nempe cum fascibus Cæsari propiores sunt, quam Aquiliferi; ac proinde cum locum honorificentiorum occupent, Aquilæ cedunt lictori.

Ridet] Depositis minis ac feritate bellica.

11 *Palatino Senatu*] Tota Aula Senatorum referente, et Palatium petente.

12 *Trabeam*] Vestem Consularem.

13 *Curules*] Sellam eburneam, in qua sedebat Consul curru vectus.

14 *Gradive*] Mars, qui dicitur Gradivus, quod per gradus eatur in bellum, et ex parva scintilla sæpe magnum oriatur incendium: vel dicitur, ἀπὸ τοῦ κραδεύειν, vel κραδαίνειν, *vibrare*.

Secures laurigeras] Insignia Consulatus secures, quæ in prospero successu laureis cingi solebant.

17 *Eridani*] Sen Padi, qui fluvius Poëtis amatus: hinc per campos Elysios fluere dicunt.

19 *Ulpia progenies*] Poëta ait oriundum esse Theodosium ab Ulpio

Sparsit, Hibera domus : nec tantæ vilior unda 20
 Promeruit gentis seriem ; cunabula fovit
 Oceanus : terræ dominos pelagique futuros
 Immenso decuit rerum de principe nasci.
 Hinc processit avus : cui post Arctoa frementi
 Classica Massylas annexuit Africa lauros. 25
 Ille, Caledoniis posuit qui castra pruinis,

Hispania, quæ distribuit per orbem diademata. Neque fluxius abjectior meritis est incipere ordinem tantæ familiæ. Oceanus ipse complexus est cunas hujus : decorum fuit principes futuros terre et maris, oriri ex infinito patre rerum. Inde Arus egressus est, cui post pugnas Septentrionis furculi, Africa alligavit palmas Massylas. Ille est, qui castra metatus in glacie Scotorum, qui passus est sub ga-

//////////

Exc. Gevart. *tantum* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. *tandem* Vat. tert. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. *aula* Var. LL. ed. Antv. marg. Isingr. *unda* Jun. pr. duo Oxon. duo Leid. et Vicet.—21 *seriem generis* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *seriem gentis* Leid. *gentis seriem* Florent. Med. sec. Jun. pr. Oxon. pr. Petav. sec. post *seriem* τελεία στιγμή erat in Moret. pr. *speciem* vel *seriem* Vat. tert.—22 *dominos terræ* Petav. tert.—23 *docuit* Ambr. sec. *regum* Vat. pr. m. sec. *immenso n. decuit de pr. rerum* Put. Pat.—24 *qui post* Junian. quo Vicet.—25 *Maxylas* Var. LL. ed. Antv. *Massilas* Ald. et al. edd. *Maxillas* Vicet. *Massirias* Leid. pr. *Massilicas* Petav. tert. *Massylas* Oxon. pr. Exc. Cod. Rhem. *Massillas* decem alii. *Massitios* Jun. pr. Med. sec. et Leid. *Massillas laurus* vel *Massillos Mauros* Reg. *advexit* Pal. Jun. pr. *laurus* Exc. Lucens. sec. *Mauros* Vat. tert. Jun. pr. Florent. et Med. sec.—26 *Catidoniis*

NOTE

Trajano Hispano, summo Imperatore, cui etiam habitu corporis similem fuisse tradunt.

Diademata] Intellige Principes Romanos, signum pro re signata. Diadema ἀπὸ τοῦ δεῖν, *ligare*, est fascia candida, qua Reges caput præcingebant.

20 *Hibera domus*] Patria Hispania, unde ortus Theodosius : Ibera dicitur ab Ibero fluvio, vulgo *Ebro*.

Nec vilior unda] Non fluvius aliquis vilis originem dedit huic Augustæ Ulpiorum genti, ut multis viris illustribus ; at ipse qui alluit Hispaniam, Oceanus, *pater rerum*, ἀθανάτων τε θεῶν, et *Deorum immortalium*, ex Homero et Virgilio.

24 *Hinc processit*] Ex hoc Oceano, seu potius, ex hac Hispania, Oceani

aquis irrigata, natus Theodosius pater Theodosii, avus Honorii, Dux fortissimus, domuit Barbaros multis in locis ; trans Rhenum ; in Britannia ; in Africa, unde et dictus, *Saxonicus*, *Britannicus*, *Alcammicus*, &c.

Arctou classica] Id est, pugnas Septentrionis : signum pro re signata ; nam classica seu tubæ sunt signum pugnae. Ἄρκτος, *Ursa major*, est signum cæleste in Septentrione, unde Ἄρκτος Septentrionalis.

25 *Massylas lauros*] Victoriam Theodosius senior retulit de Massylis Africae populis, qui, Numidarum instar, neque fraus, neque ephippiis utuntur. *Annexuit lauros*, id est, adjunxit novas victorias.

26 *Caledoniis*] Caledonia olim sylva erat Britanniae, in ea parte quæ

Qui medios Libyæ sub casside pertulit æstus,
 Terribilis Mauro, debellatorque Britanni
 Littoris, ac pariter Boreæ vastator et Ausfri.
 Quid rigor æternus cæli, quid sidera prosunt, 30
 Ignotumque fretum? maduerunt Saxone fuso
 Orcades: incaluit Pictorum sanguine Thule:
 Scotorum cumulos flevit glacialis Ierne.
 Quid calor obsistit forti? per vasta cucurrit

lea ardores violentissimos Libyæ, formidabilis Mauris, domitorque ora Britannicæ, et populator Septentrionis simul et Meridiei. Quid frigus perpetuum ætris jurat, quid astra et mare incognitum? Orcades tinctæ sunt strage Saxonum: Thule intepuit cruore Pictorum: Ierne frigida deflevit acerros Scotorum. Quid æstus resistit Duci generoso? ille volavit per deserta Æthiopum, et obsedit Atlantem

//////////

Put. *Calydoniis* Vicet. *ruinis* Vat. pr.—27 *medio* Exc. Læti, Junt. Ald. Gryph. Colin. *medios* reliqui omnes fere, Exc. Lucens. pr. Schotti et Gevart. Var. LL. ed. Antv. item ed. Parm. et Vicet. *Libyæ* Petav. sec.—28 *Terribiles Mauros* Vat. pr.—29 *ac pariter* Pric. aut Med. sec. et Vat. pr. Pal. Farn. Med. pr. Reg. Jun. pr. et Oxon. *Boreæ pariter* Jun. pr.—30 *calor* Pat. m. sec. *rigor æternus?* Vat. pr. et sec. *rigor æternus cæli!* Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. Moret. sec. duo Ambr. *æternus*, Lov. Vicet. Parm. Junt. Ald. Isingr. Gryph. *sidera* Vat. pr. Farn. ed. Parm. *littora* Vat. tert. Rott. *frigora* quatuor Med. inc. Heins. Mazar. Lov. Moret. sec. Exc. Lucens. pr. Ald. Exc. Gevart. Sched. Gud. *litora vel frigora* Florent. *possunt* Pot. Bonon. inc. Heins. Jun. pr. duo Leid. Exc. Gevart. *possunt vel prosunt* Reg. Oxon. pr. Ambr. sec.—31 *sanguine* Farn. Ambr. sec. Oxon. sec. *Sancone* Ambr. pr. *sanguine* vel *Saxone* Med. sec. Reg. Petav. tert.—32 *Cyclades* Vat. quint. *Arca-des* Vat. tert. Rott. Jun. Oxon. et Leid. pr. *Archades* Var. LL. ed. Antv. *Pictorum* Ald. *Pictorus* Pal. *Pictorum* duo Med. Florent. Put. duo Petav. Tyle Put. Thuan. duo Petav. *Thyle* Var. LL. ed. Antv. *Thile* duo Vat. Reg. Moret. pr. item Petav.—33 *Scotorum* Med. tert. *tumulos* Pal. Med. pr. Tholos. Oxon. pr. Leid. sec. Exc. Gevart. *tumulos vel cumulos* Reg. *flevit* Pric. *fremuit* Med. sec. *Hibere* Jun. pr. *Hiberne* omnes Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Osel. Lov. Oxon. pr. duo Leid. *Hyberne* ed. Parm. Isingr. Gryph. *Hyberne* Ald. Colm. *hiberne* Vicet. *Hibernus* Oxon. sec. *Ierne* Vossian.—34 *Quis* Isingr. *Quid calor* duodecim scripti, Exc. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *obsistit* quatuor Vat. Pal. Pric. Rott. *obstituit* Vat. pr.

NOTE

Scotia esse creditur. Theodosius senior Britanniam armis victricibus peragravit.

27 *Libyæ*] Quæ est ardens Africae regio, sicut et Mauritania, ubi Mauri.

29 *Boreæ et Austri*] Per Boream, Septentrio, per Austrum, Meridies designatur; in quibus triumphavit Theodosius senior.

30 *Rigor cæli*] Frigus, Cæli incle-

mentia, quæ est in Scotia, et aliis regionibus.

32 *Orcades*] Insulæ in mari Britannico, in quibus Theodosius senior profligavit Saxones, qui in Angliam trajecerant.

Pictorum] Seu *Pchitorum*, strage a Theodosio seniore facta, Thule seu Islandia frigida incaluit.

33 *Ierne*] Seu Hybernia, in qua

Æthiopum, cinxitque novis Atlanta manipulis.
 Virgineum Tritona bibit, sparsosque venenis
 Gorgoneis vidit thalamos, et vile virentes
 Hesperidum risit, quos ditat fabula, ramos.
 Arx incensa Jubæ: rabies Maurusia ferro
 Cessit: et antiqui penetralia diruta Bocchi.
 Sed laudes genitor longe transgressus avitas,
 Subdidit Oceanum sceptris, et margine cœli

35

40

novis catervis: potavit Tritona Virginealem, et aspexit cubilia infecta veneno Gorgoneo, et irrisit arbores Hesperidum, quas fabula locupletat, habentes viriditatem vilem. Castellum Jubæ combustum est: furor Maurusiorum compressus est arinis, et palatium veteris Bocchi eversum est. At pater multum superans facta avi, subjecit Oceanum ditioni suæ, et terminavit Imperium finibus Cæli: quantum Gades

//////////

Farn. Heinsius *obstitit* vel *obsistat* conjicit.—35 *Achata* pro *Atlanta* Var. LL. ed. Antv. *Jovis* pro *novis* Vat. pr. Farn.—36 *Virgineum Tritona* Gronov. in Exc. Schotti ascripserat. vid. Lucan. l. ix. *subit* Leid. *sparsisque* Med. quart.—37 *Gorgoneos* omnes Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *Gorgoneis* inc. Heins. Ambr. sec. et Moret. item Var. LL. e marg. Parm. quod probat Heinsius. *risit* Pal. Med. pr. Heinsius legit *risit*. ut *vile* Med. tert. *jure* pro *vile* Ambr. sec. *rite* Pat. m. sec.—38 *Hesperios* Moret. pr. *Hesperidum* vel *Hesperios* Vat. quart. *ditat* Med. tert. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. *dictat* plurimi alii, Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. m. pr. *ditat* vel *dictat* inc. Heins. *ditat*, *quos risit* Exc. Voss.—39 *Ars* Vat. tert. Rott. Florent. Petav. tert. Var. LL. ed. Antv. *intacta* Vat. tert. Florent. Oxon. pr. m. pr. *intenta* inc. Heins. *immensa* Lov. Leid. Oxon. sec. m. pr. *intensa* Var. LL. ed. Antv. *intacta* vel *incensa* Med. sec.—40 *Bocchi* Vat. sec. Pal. *Bocchi* Leid: sec. *Bocci* Oxon. pr. *Bachi* Jun. pr.—41 *longe genitor laudes* Pric. *genito* Var. LL. ed. Antv.

NOTE

devicti sunt Scoti ab eodem.

35 *Æthiopum*] Hi sunt in Africa, et latissimum obtinent Imperium. Dicuntur Æthiopes, quod *αἰθῶσιν ὄρες*, ardeant, et nigri sint eorum vultus.

Atlanta] Atlas mons altissimus Mauritaniæ, in Africa.

36 *Virgineum Tritona*] Paludem in qua nata est Minerva inupta, semperque virgo.

Sparsosque venenis] Vidit Dorcidas insulas in mari Æthiopico, ubi reponuntur domicilia Gorgonum, Medusæ, Sthenus, et Euryales, quarum Medusa pro crinibus habebat serpentes veneno omnia inficientes.

37 *Vile virentes*] Non aureos, ut jactant fabulæ, sed vili tantum viriditate insignes.

38 *Hesperidum*] Hæ oriundæ erant ex Hespero, Atlantis fratre: ad oras Africae habitabant; et secundum poetas, hortos colebant, pomis aureis pretiosos.

39 *Jubæ*] Regis Mauritaniæ in Africa: sed per Jubam, intelligitur Firmus latro, Gildonis frater.

Maurusia] Id est, rabies Mauritiorum, quos Firmus latro excitabat.

40 *Bocchi*] Qui Mauritaniæ et Gætulæ Rex fuerat.

41 *Genitor*] Theodosius, pater Honorii.

Clausit opes : quantum distant a Tigride Gades,
 Inter se Tanais quantum Nilusque relinquunt. 45
 Hæc tamen innumeris per se quæsitâ tropæis,
 Non generis dono, non ambitione potitus.
 Digna legi virtus : ultro se purpura supplex
 Obtulit, et solus meruit regnare rogatus.
 Nam cum barbaries penitus commota gementem
 Irrueret Rhodopen, et mixto turbine gentis 50

remota sunt a Tigride : quantum terrarum Tanais et Nilus inter se continent. Attamen Theodosius possedit hæc parta a se victoriis infinitis, non favore gentis, non ambitione. Virtus ejus increbatur eligi. Purpura velut rogans sponte ambivit ipsum : et unus ille oratus, meritus est imperare. Etenim cum Barbari longe excitati irruperent in Rhodopen suspirantem, et Ursa devicta, quasi com-

 —42 regnis pro sceptris Pric. captis Leid.—43 distent Bonon. Ambr. pr. Tibride Pal.—44 quantum Danavus Nilumque Jun. pr. relinquunt Bonon. reliquit Vat. tert. relinquit Vat. pr. Farn. Pric. Rott. Reg. Tholos. Oxon. pr. Med. sec.—45 Hæc sunt vet. Gyr. Hic tantum Vat. pr. immeritis Jun. pr.—46 potitus ed. Vicet. potitus Med. tert. Jun. pr. Leid. sec. potitus vel potitur Lov. Oxon. pr. potitur viginti Codd. Exc. Gevart. et Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv.—48 togatus Vat. tert. Pric. Ambr. pr. m. pr. Moret. sec.—50 Irruerat

NOTÆ

43 *Tigride*] Tigris est fluvius Mesopotamiæ.

Gades] Parva insula (hodie, *Cadis* vel *Calis*) ad fretum Gaditanum, seu Herenleum, quam dixere, *cubilia Solis*. *Quantum*, id est terminavit imperium per tantum spatium, per quantum Gades distant a Tigride.

44 *Tanais*] Vulgo, *Don*, fluvius Asiam ab Europa discriminans.

Nilus] Fluvius Africæ ingens, aluens et fœcundans Ægyptum.

45 *Tropæis*] Victoriis, triumphis : τροπαίων, dicitur, ἀπὸ τῆς τροπῆς, a fuga hostium, quod tropæum excitaretur ex spoliis hostium fugientium.

46 *Potitus*] Theodosius non ambitione, non generis splendore, sed sola virtute Imperium adeptus est, seu potitus. Nam et potior jungitur cum accusativo, apud Plautum et Terentium, quorum hic sic ait, ‘ Miseriam omnem capio, hic potitur gaudia.’ Ille vero, ‘ fortiter malum qui

patitur, idem post potitur bonum.’

47 *Digna legi virtus*] Theodosius, patre Theodosio sibi scelere Valentis imperatoris adempto, privatam in Hispania vitam agebat, nec sine metu paternorum inimicorum : unde S. Ambrosius : ‘ Portavit jugum grave Theodosius a juventute, quando ei insidiabantur, qui patrem ejus triumphatorem occiderant.’ At Gratianus Ansonii illustris consiliis, eum evocavit, suis exercitiis præfecit, ut Barbaros contunderet : tandemque ob virtutem Heroicam, et Augustum eum fecit, et imperii consortem, cum oblatum etiam Imperium deprecaretur. Unde Pacatus, ‘ Orat ecce te Dominus adhuc tuus, (Gratianus) et qui posset cogere, mavult impetrare.’

49 *Barbaries*] Ita effusa barbarorum multitudo, ut ipsa Barbaries effusa esse videretur.

50 *Rhodopen*] Montem Thraciæ, in

Jam deserta suas in nos transfunderet Arctos,
 Danubii totæ vomerent cum prælia ripæ,
 Cum Geticis ingens premeretur Mysia plaustris,
 Flavaque Bistonios operirent agmina campos :
 Omnibus afflictis, et vel labentibus ictu,
 Vel prope casuris, unus tot funera contra

55

mixta tempestate, populos suos Septemtrionales immitteret contra nos, cum omnia littora Istri effunderent certamina, cum Mysia magna obrueretur vehiculis Getarum, et exercitus flari legeret agros Thraciæ: cunctis conflictatis, et vel ruentibus calamitate, vel mox fere ruituris, solus Theodosius opposuit se adversus tot clades,

Pat. *gentes* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. *gentis* undecim alii, et Exc. Lucens. sec.—51 *deserta* Exc. Lucens. sec. *referta* ed. Vicet. *suos* Pric. Oxon. pr. *suos hunnos* Vat. pr. Farn. *transfunderat* Reg. *transfuderat* Jun. pr. *Alpes* Vat. sec. m. pr.—52 *vomerent jam* Moret. sec. *moveant* Florent. Petav. tert. *moveant* Vat. tert. Rott. *gomerent* Pat. *tremere* Med. sec. m. pr. *moveant* vel *quaterent* Oisel. *tremuerunt* vel *vomerent cum* Oxon. pr.—53 *lugens* conj. Heins. *ingens*, hic vetus lectio erasa erat in Vat. tert. *Misia* Vat. pr. *Mesia* Lov. *Massia* Vat. tert. *Misia* vel *Nursia* Oxon. sec.—54 *campis* Rott. *Bistonios* Thuan. *operirent* viginti Codd. Exc. Gevart. Schott. et Lucens. pr. Sched. Gud. item ed. Vicet. Ald.—55 *afflatis* Jun. pr. *vel jam* Mazar. *et jam* vel *et vel* Oxon. sec. *igni pro ictu* Med. tert.—56 *milia pro funera* Med. quart. Moret. sec. Exc. Gevart. Leid. duo a m. s. *Constitit* Pric. illa vero, ‘Exstinxitque faces agrisque colonos Reddidit,’ desiderantur in Jun. pr. et Petav. tert. *Exstinguitque* Put. *Pharos* Vat. tert. *Phares* Med. sec. *Phares* vel *faces* Oxon. pr. *faces* vel

NOTÆ

quo delati a Theodosio Barbari.

Mixto turbine] Mixta colluvie variarum gentium, quæ velut turbine aliquo quassabat Imperium Romanum.

51 *Arctos*] Regio Septemtrionalis. Nam, Ἄρκτος, *Ursa*, signum cæleste in Septemtrione, hic ponitur pro regionibus Septemtrionis.

Transfunderet] Gentes immitteret, ut procellam aliquam a Septemtrione erumpentem.

52 *Vomerent prælia*] Cum ripæ ita essent plenæ, ut vomere atque effundere viderentur populos ita ad prælium paratos, ut ex Danubio non milites, sed ipsa prælia effundi putares.

53 *Mysia*] Partem Thraciæ et Phrygiæ continebat, et ideo ingens dicitur. Hujus dux erat Theodosius, et in ea rem feliciter gessit. Alii

legunt *lugens Mysia*, id est afflictæ, ut supra, *gementem Rhodopen*.

Geticis] Getæ populi Scythiæ erant, quos Theodosius superavit. *Geticis plaustris*, quibus scilicet Getæ abundabant.

54 *Flava agmina*] Gothi, Getæ, et alii hostes versus Septemtrionem, dicuntur fuisse flava coma.

Bistonios] Thracios, a *Bistone* Martis filio, unde Thracis dicti sunt *Bistones*, et Thracia *Bistonia*.

55 *Afflictis*] Alii legunt, *afflatis*, quasi ictu fulminis, postquam scilicet Valens Imperator a Gothis cum exercitu deletus est, et ipse in rustici casa, in quam fugerat, vivus combustus.

56 *Funera*] Tot clades, tot funera edita, et edenda.

Restitit, extinxitque faces, agrisque colonos
 Reddidit, et leti rapuit de faucibus urbes.
 Nulla relicta foret Romani nominis umbra,
 Ni pater ille tuus janjam ruitura subisset 60
 Pondera, turbatamque ratem; certa que levasset
 Naufragium commune manu. Velut ordine rupto
 Cum procul insanæ traherent Phaëthonta quadrigæ,
 Sæviretque dies, terramque et stagna propinqui
 Haurirent radii, solito cum murmure torvis 65
 Sol occurrit equis: qui postquam rursus hæriles

et oppressit tadas, et restituit campos agricolis, et liberavit oppida ex gurgite ipsius mortis. Nulla species Imperii Romani remansisset, nisi ille tuus pater Theodosius sustinisset onus Imperii mox casurum, et navim perturbatam; et remorisset forti dextera naufragium universum. Quemadmodum, cursu interrupto, cum equi præcipites raperent longe Phaëthontem, et calor fureret, et flammæ proximæ siccerent terram et aquas, Sol pro more increpans, obriam venit equis

//////////

fares cum glossa i. e. populos Oisel. agrisque colonos plurimi Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. agrosque colonos vel ugrisque colonis Oxon. pr.—58 letis Vat. tert. m. pr. tecti Var. LL. ed. Antv. m. pr. fascibus pro faucibus Pnt. Bonon.—60 peritura Ambr. pr. Sched. Gud. subiret Vat. quint. subiret vel subisset Moret. pr.—62 ruit ordine Vat. tert.—63 Cum procul Thuan. ruerent Jun. pr. Phetonta ambo Moret.—64 Sæviretque Ambr. tert. terrasque Reg. Moret. sec. Ald. Exc. Voss. Oxon. terras Pric. Tholos. Exc. Gevart. terras et Med. quart. Leid. sec. et terram Vat. pr. in stagna Vat. tert. Rott. Med. sec. profundi Exc. Gevart. Leid.—65 subito Pat. m. sec. solitque in Med. sec. torvis duo Vat. duo Med. Thuan. Moret. sec. Exc. Lucens. sec. torvus tres Vat. Farn. Pric. Rott. Oisel. torvus vel torvis Oxon. sec.—

NOTE

57 *Faces*] Incendio et vastationi paratas.

58 *Leti de faucibus*] Ex ipso interitu, et ruina præsentissima, velut ex faucibus inhiantis belluæ, liberavit Imperium. Cicero: 'Urbem ex omni impetu hostium, ac totius belli ore ac faucibus ereptam esse atque servatam.'

61 *Turbatamque ratem*] Navim Reipub. fluitantem in alto, tempestatibus bellorum, quæ Barbari, velut Archipiratæ contra Romanos excitabant.

62 *Naufragium*] Nisi Theodosius sua virtute relevasset navim commu-

nem, mox naufragam futuram, seu naufragium passuram. Sic naufragium ponitur pro navi naufraga, ut apud Ciceronem scelus pro scelerato, Metonymicòs.

Ordine rupto] Elementorum rerumque omnium cursu abrupto.

63 *Phaëthonta*] Phæbi et Clymenes filium, cui efflagitanti in paterni amoris pignus, Phæbus dederat equos regendos; at equi mali rectoris conscii, eum per devia raperunt, et orbem incenderunt. Phaëthon dicitur, ἀπὸ τοῦ φαέθεις, *lucere, ardere.*

64 *Stagna*] Aquas, pars pro toto.

Agnovere sonos; rediit meliore magistro
 Machina, concentusque poli, currusque recepit
 Imperium, flammæque modum. Sic traditus illi,
 Servatusque Oriens: at non pars altera rerum
 Tradita, bis possessa manu, bis parta periclis.
 Per varium gemini scelus erupere tyranni
 Tractibus occiduis: hunc sæva Britannia fudit,
 Hunc sibi Germanus famulum delegerat exul;

70

sævientibus: qui ubi senserunt iterum vocem domini sui, moles et harmonia Cæli restituta est, Rectore præstantiore, ac currus subiit præcepta, et ignes passi sunt moderationem: ita Oriens commissus est illi Theodosio, atque defensus; sed pars alia mundi, non commissa est, bis occupata est dextera, bis acquisita variis casibus. Duo Tyranni emeruerunt per crimina diversa ex regionibus Occidentis; Britannia crudelis peperit hunc Maximum; exul Germanus Arbogastes elegerat sibi illum

//////////

68 *contentusque* Mazav. *conceptusque* Med. quart. *contemptusque* duo Vat. Med. pr. et sec. m. pr. *contentusque* vel *conceptusque* Reg. *polis* malebat Barthius, ex suo codice. *currusque* Pric. Med. quart. et sec. m. sec. vet. Gyr. Thuan. Exc. Lucens. sec. Isingr. et Raph. *currusque* Oisel. Var. LL. ed. Antv. *rursusque* Pat. *rursusque* omnes Vat. Pal. Farn. Rott. Jun. pr. Leid. sec. dno Oxon.—69 *modus* Jun. pr. *traditus* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *traditur* decem ali. *illis* octo scripti, et Var. LL. ed. Antv. *traditus illi* vel *traditur illis* Oxon. sec. *traditus illis* Wolf.—70 *Servatusque* vet. Gyr. Vat. pr. Farn. Oisel. Bonon. dno Petav. Exc. Lucens. sec. *Servatur mundus* vel *Serratusque Oriens* Oxon. sec. *Servaturque* quatuor Vat. Pal. Pric. *pars ultima* Med. sec. Oxon. pr. a m. pr.—72 in schedis Gud. est scriptum. *ad hunc versum nomina eorum Tyrannorum notaverat. Maxentius et Eugenius.* paulo post: *Arbogastus. irrupere* pr. Med. sec. Vatic. et Pal.—73 *Tractibus* Exc. Lucens. pr. *Thracibus* ed. Vicet. *Partibus* vel *Tractibus* Oxon. sec. *assiduis* Vat. pr.—74 *Hunc sibi* inc. Heins. *famulus* Pal. Med. pr.

NOTE

68 *Machina, concentusque poli*] Ordo ille cælestis et corporum cælestium, statique et admirabiles eorum cursus in harmonia quadam consistere dicebantur a Pythagora.

Poli] Cæli; *polus* dicitur, ἀπὸ τοῦ πολεῖν, *vertere, volvere*, quod Cælum *Polis* velut cardinibus volvi fingatur.

69 *Traditus servatusque*] Imperium Orientis et commissum Theodosio est, et statim in pristinam salutem, pacemque restitutum.

70 *Pars altera*] Occidens scilicet, seu Imperium Occidentis.

71 *Bis possessa manu*] Theodosius duobus Tyrannis, Maximo et Euge-

nio, oppressis, bis possedit Imperium Occidentis, bis sibi sua virtute peperit.

73 *Britannia fudit*] Maximus erat genere Hispanus, domus Theodosianæ verna; dux strenuus, fortis, et laudandus, si non eo superbiam deveneret, ut se Theodosii affinem diceret, et animo subdolo de tyrannide cogitaret: dicitur ortus ex Britannia, quod inde legiones eduxisset, nam vere fuit Hispanus.

74 *Germanus exul*] Arbogastes Francus, qui Germanus dicitur, quia Franci et Germanis oriundi sunt.

Famulum] Clientem Eugenium ele-

Ausus uterque nefas, domini respersus uterque 75
 Insontis jugulo. Novitas audere priori
 Suadebat, cautumque dabant exempla sequentem.
 Hic nova moliri præceps: hic quaerere tuta
 Providus: hic fuis, collectis viribus ille.
 Hic vagus, excurrens: hic intra claustra reductus. 80

secrum Eugenium. *Ambo ausi sunt patrare scelera; ambo fadati sunt cruore Imperatorum innocuum, Gratiani et Valentiniani. Ignobilitas impellebat primum Maximum ad audendum; et exempla faciebant alium securum Eugenium. Hic Maximus temerarius ad nova suscipienda: ille Eugenius cautus ad tuta ca-*

famulum vel socium Ambr. pr.—75 *scelus pro nefas* Pric. Pnt. Pat. Exc. Voss.—76 *audire* Pal.—77 *Suadebant* Lov. m. pr. et Viett. *tutumque* Moret. sec. *tantumque* Voss. a m. pr. et alii. *cautumque* Pric. duo Med. Thuan. Petav. pr. Ambr. sec. Exc. Lucens. pr. quod probat Heinsius ascripto loco ex III. Cons. Hon. vs. 90. ‘cauto nec profuit hosti Munitis hæsisse locis,’ et Lectorem remittit ad notas lib. II. de R. Pros. vs. 11. *tutumque* vel *tantumque* Vat. quint. *tutumque* vel *cautumque* Vat. sec. *dabant* Jun. ex altero codice, Leid. pr. Florent. Bonon. duo Petav. *sequenti* Vat. pr. Pat. *sequentem* triginta Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. et Schotti. Var. I.L. ed. Antv. item e marg. Parin.—78 *princeps* Jun. Florent. Oxon. pr. *rita* Var. E.L. ed. Antv. Wolf, a m. pr. *tutum* Tholos.—79 *iste* Oxon. sec.—80 *inter* quatuor Vat. Farn. Pric. Oisel.

NOTE

gerat Arbogastes, ut sub ejus umbra imperaret. De Eugenio supra.

75 *Ausus uterque nefas*] Eugenius arte et manu Arbogastis Valentinianum Imperatorem apud Viennam in Gallia strangulavit. Quidam dicunt eum tædio vitæ, laqueo periisse. Maximus Andragathii manu usus jugulavit Gratianum Imperatorem, quem deceperat lectica adornata in speciem lecticæ uxoriæ, quasi Flavia Maxima Constantia Augusta eum, Gratianum scilicet conjugem, invisceret.

76 *Novitas*] Generis, fortunæ: nam Maximus fuerat verna Theodosianæ domus, et lixa: at multas victorias retulerat, et a militibus creatus fuerat Imperator, etsi invitus, ut simulabat.

77 *Cautum dabant*] Id est, efficiebant. Sic Titus Livius de Horatio: ‘alterum, intactum ferro corpus et

geminata victoria ferocem, in tertium certamen dabant.’

Cautum dabant sequentem] Faciebant alium securum, scilicet Eugenium. Alii legunt, *tantumque dabant exempla sequenti*, id est, exemplum Maximi feliciter agentis dabat tantum audaciæ sequenti, seu secundo, scilicet Eugenio.

Exempla] Maximi, cui res feliciter successerat.

78 *Hic nova*] Laudat in Eugenio prudentiam, in Maximo audaciam; quas duas res superasse gloriosum erat Theodosio.

80 *Reductus*] Arbogastes et Eugenius ultro admittendum Theodosium censere, ut loca commodiora in Alpibus occupantes, ejus exercitum delerent: et forte ita contigisset; nisi favore divino ventis vehementioribus exortis, et tela in Arbogastem retorquentibus, Theodosius vicisset.

Dissimiles ; sed morte pares : evadere neutri
 Dedecus, aut mixtis licuit procumbere telis.
 Amissa specie, raptis insignibus, ambo
 In vultus rediere suos, manibusque revinctis
 Oblati gladiis submitunt colla paratis :
 Et vitam veniamque rogant. Pro damna pudoris !
 Qui modo tam densas nutu movere cohortes,
 In quos jam dubius sese libraverat orbis,
 Non hostes victore cadunt, sed iudice sontes.

85

pessenda ; hic copiis laxis ; ille munimentis. Disparis ingenio, sed pares interitu ; neutri concessum est effugere ignominiam, aut mori collatis signis. Amba figura splendida sibi erepta, erepta purpura, resumerunt formam pristinam, et manibus ligatis producti subiciunt cervicem cultris expeditis : ac poseunt vitam atque indulgentiam. O ruinam verecundiæ ! qui nuper excitaverunt ad arbitrium catervas tam immensas, in quos jam mundus aneeps pendebat, non occiduntur a victore ut

intra Vat. sec. Pal. Moret. sec. tres Med. Oxon. sec. Exc. Lucens. sec. vid. Gronov. ad Liv. p. 558. *reductas* Rott. *reductus* conjiciebat Heins.—82 *haut mixtis* Pat. *haud* Moret. sec. *missis* conjiciebat Barth.—83 *Amissa* Var. LL. ed. Antv. *Admissa* Wolf. *Amisssam spem raptis* Jun. pr. *raptis* plurimi Codd. Exc. Gevart. et Lucens. pr.—84 *In cultus* conj. Heins.—85 *Oblita* Med. tert. *Oblaque* inc. Heins. *Oblata* legit Heinsius, ultima sc. longa vel propter cæsuram vel geminas consonantes vocis sequentis, nam ascripserat ‘ sic Statius sæpe.’ *peractis* Tholos.—87 *Quomodo* Leid. sec. *Qui mihi* Tholos. *tot densas* Mazar.—88 *In quo* Med. tert. *dubiis* Var. LL. ed. Antv. *tam* Moret. sec.

NOTÆ

81 *Morte pares*] Ambo carnificis manu perire, quanquam alii aliter sentiunt ; et Eugenium obtruncatum a militibus aiunt, dum Theodosio supplicat.

82 *Mixtis telis*] In acie, in conflictu militari.

83 *Amissa specie*] Eugenius et Maximus amissa figura quadam splendida, quæ eorum ignobilitatem certa specie tegebat, spoliati purpura, et aliis insignibus imperii, redierunt in vultus suos, hoc est, in formam statumque pristinum, Eugenius rediit in formam Grammatici ; Maximus in figuram vernæ, lixæ, armigeri.

85 *Submittunt*] Non ignari, se morte esse dignissimos.

86 *Et vitam veniamque rogant*] De

Eugenio nemo dubitat : de Maximo multi : erat enim fortis et audax. Immo sunt, qui eum a militibus occisum dicant ; nec in Theodosii venisse potestatem. Alii contra asserunt eum Aquilicæ captum a Theodosio, et cum filio Victore capitali supplicio affectum.

Pro damna pudoris] O ruinam pudoris ! o pudorem amissum ! vitæ rogare non erubescunt, qui de vita sua statuere poterant, et fortiter se occidere ! id enim fortitudinis esse veteres credebant.

88 *Sese libraverat*] Terrarum orbis nesciebat, cujus victoria futura esset, an Theodosii, an aliorum ; et sic dubius pendebat cujus potestati sese subiceret.

Dannat voce reos, petiit quos Marte tyrannos. 90
 Amborum periere duces. Hic sponte carina
 Decidit in fluctus: illum suus abstulit ensis.
 Hunc Alpes, hunc pontus habet. Solatia cæsis
 Fratribus hæc ultor tribuit. Necis auctor uterque
 Labitur: Augustas par victima mitigat umbras. 95
 Has dedit inferias tumulis, juvenumque duorum
 Purpureos merito placavit sanguine Manes.
 Illi justitiam confirmavere triumpho;

hostes, sed damnantur ab eo iudice, ut nocentes: et Theodosius condemnat sua sententia, ut noxios, quos aggressus est bello, ut tyrannos. Ductores utriusque Maximi et Eugenii ceciderunt. Hic Andragathius ultro ex navi præcipitavit se in aquas: gladius proprius interfecit illum Arbogasten. Alpes possident unum: mare possidet alterum. Vindex Theodosius dedit hanc consolationem fratribus interfectis Valentiniano et Gratiano: ambo parricidæ perierunt. Hostia similis placat manes Imperatorios. Vindex immolarit has inferias sepulchris eorum, et sedavit cruore digno umbras Augustas duorum Principum iurum. Ille ric-

se jam Reg. Oxon. pr. Med. sec. libraverit Vat. pr. Leid. pr. Farn. Oxon. vibraverat Vat. tert. Rott. Oxon. pr. Florent. m. pr. vibraverat vel libraverat Med. sec. hostis pro orbis Pat.—89 vindice Ambr. tert.—90 Dannant Tholos. Oxon. pr. m. pr. petiit quos decem scripti et ed. Vicet. qui Raphael. arte marg. Isingr.—91 Amborum Jun. pr. duo Oxon. duo Leid. Ambo rei conj. Seal. et sic edidit Raphael. male. preces pro duces inc. Heins.—93 deest hic versus in Jun. pr. habent Tholos. quod probat Heins.—94 hic Vat. pr. hic vel hæc Reg. cultor Florent. tribuit ultor Ambr. sec. mox necis actor Barth. Cod. duo Vat. Pal. Rott. Med. pr. inc. Heins. ultor Med. tert.—95 Augustas Leid. sec. augustas vel augustus Oxon. pr.—96 cumulis inc. Heins. thalamis Jun. pr. cumulus Bonon. tumulus Oxon. sec. et pr. a m. pr. Vat. tert. item Petav. deorum Vat. pr.—97 Purpureo meritis Reg. Med. sec. Purpureus meritis Vat. tert. Rott.—98 victricium Var. LL. ed. Antv. victricium Wolf. justitia confirmatrice con-

NOTÆ

91 *Amborum periere duces*] Andragathius et Arbogastes, qui erant velut duces Maximi et Eugenii, infelicitate perierunt.

Hic] Andragathius accepta clade Maximi, Gratianique a se interemti, ultorem timens, eo desperationis incidit, ut in mare Ionium se precipitem egerit.

92 *Illum*] Biduo post Eugenii cladem, Arbogastes se ipsum interfecit, in ipsis Alpium claustris.

94 *Fratribus*] Valentiniano et Gratiano, quorum hunc Andragathius,

illum Arbogastes sustulerat.

95 *Augustas umbras*] Umbras Imperatorum Valentiniani et Gratiani placat: erdebant autem veteres, Manes amicorum posse placari, ad tumultum cæsis ipsorum hostibus.

96 *Juvenum*] Gratianus natus erat annos circiter 25. Valentinianus adhuc adolescens. Hos velut oculos sibi effossos doluit S. Ambrosius.

97 *Purpureos Manes*] Augustos Manes Imperatorum purpura micantium.

98 *Justitiam*] Æquitatem causæ, quam defendebat Theodosius.

Præsentes docuere Deos. Hinc sæcula discant
Indomitum nihil esse pio, tutumve nocenti. 100

Nuntius ipse sui longas incognitus egit,
Prævento rumore, vias: inopinus utrumque
Perculit, et clausos montes, ut plana, reliquit.

Exstruite immanes scopulos, attollite turres,
Cingite vos fluviis, vastas opponite sylvas: 105
Garganum Alpinis, Apeminumque nivalem
Permixtis sociate jugis, et rupibus Hæmum
Addite Caucasiis, involvite Pelion Ossæ:

toriæ stabiliverunt acquitatem causæ Theodosii: ostenderunt Deos esse adjutores: inde posteritas cognoscat nihil esse invictum viro pio; nihil securum sonti. Theodosius ipse nuntius sui, peragravit ignotus longum iter, præcurrens fumam; et improvisus irruit in ambos, et transgressus est montes munitos, quasi planitiem peragraret. Erigite saxa prodigiosa, erigite arces, circumvallate vos fluminibus, obijcite nemora ingentia, cumulate Garganum et Apeminum frigidum, montibus Alpium conjunctis; et adjungite Hæmum saxis Caucasi: commiscete Pelion cum

jecerat Heinsius, sed postea deleverat. *triumphis* et emend. *dum firmavere* etiam conjecerat Heinsius. *confirmatore triumpho* Conj. Barth. *triumphi* Oxon. sec. *triumphi* omnes Mss. Exc. Gevart. Lucens. pr. et Cod. Rhem. Var. LL. ed. Antv. Ald. ed. Parm. et Vicet. *triumpho* Ms. Vicet. et Parisien.—99 *Præsentis* ed. Parm. *hoc sæcula* Vat. pr. Faru.—100 *nil pro nihil* Vat. sec. Pnt. Thuan. Pat.—101 *sui* Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Vicet. Ald. et Raphael. *sibi marg. Isingr. suis* Bas.—102 *Prævento* Bonon. Pat. tres Ambr. *Prævectas* Var. LL. ed. Antv. *uterque* Jun. pr.—103 *perculti* vitiose Colin. *Pertulit* Vat. pr. *ut clausos . . . ubi* Vat. pr. *clausit* Reg. et *clausos* vel *obstructos* Exc. Gevart. *relinquit* Vat. tert. Rott. Thuan.—104 *immanis* Oisel. *turris* Bonon.—105 *vastas* Exc. Lucens. pr. *astasque* Mazar. Ambr. sec. ed. Parm. et Vicet. *componite* Vat. pr. Farn.—106 *Garganon* Med. quart. *nivales* Oisel. *Apenninoque Niphata* conj. Barth. *Permisto* Exc. Lucens. sec. *Permirtos* Mazar. Lov. Ambr. sec. inc. Heins. *Pernices* Med. tert. duo Ambr. Exc. Schotti et Lucens. pr. et unus Petav. *Permirtos* vel *Pernices* Reg. cum glossa i. e. *celeris. Permirtos* vel *Pyrnes* conj. Heins. et Barth. *sociare* Vat. quart. *Permittes sociare* Var. LL. ed. Antv. et Cod. Helmæstad. *pernicem* Schotti Codd. *pernici* Palat.—108 *Abdite* Moret. pr. *Carrusiis* Pat. *advolvite* Mazar.

NOTÆ

99 *Præsentes Deos*] Adjutores, et scelerum ultores.

100 *Indomitum nihil esse pio*] Nihil esse, quod non domet pietas; nullum esse tutum asylum nocentibus.

103 *Clausos montes*] Claustra montium eadem alacritate, ac planitiem superavit.

104 *Scopulos*] Munimenta in rupibus Alpium.

105 *Sylvas*] Scribitur *silva* a *silendo*, et *sylva*, ἀπὸ τῆς ὑλῆς, *materia, sylva*.

106 *Garganum*] Montem Apulie in Italia.

Apenninum] Montem, qui mediam secat Italianam.

107 *Hæmum*] Vel *Æmum*, montem Thraciæ.

108 *Caucasiis*] Caucasus est mons Scythiam ab India separans.

Non dabitis murum sceleri : qui vindicet, ibit.

Omnia subsident meliori pervia causæ. 110

Nec tamen, oblitus civem, cedentibus atrox

Partibus infremuit. Non insultare jacenti

Malebat : mitis precibus, pietatis abundans,

Pœnæ parcus erat : paci non intulit iram :

Post acies odiis idem, qui terminus armis. 115

Profuit hoc vincente capi : multosque subactos

Prospera laturæ commendavere catenæ.

Ossa ; non præbebitis propugnaculum criminibus ; Dux aliquis procedet, qui ulciscatur : cuncta cedentia submittentur causæ justiori. Theodosius tamen haud immemor se esse civem, non iratus est crudeliter in caterras fugientes : non sustinebat exagitare prostratos : lenis erat in precantes, plenus clementia, moderatus in suppliciis : non miscuit iracundiam cum pace. Post prælia idem fuit finis odiis, et telis. Jure capî ab hoc victore, et vincula prosperitatem paritura conciliaverunt Principi captivos plurimos. Theodosius dator erat ingentium divitiarum, dator

Ambr. sec. et Moret. inc. Heins.—109 *Non d. murum* : ed. Parm. Nec Vat. quint. Moret. pr. *vindicet* Vat. pr. Farn. Exc. Lucens. sec. *vindicat* Exc. Gevart. *vindicat* tres Vat. Prie. Rott. Oisel. Heinsius vero hic aliquid deesse suspicatur.—110 *subsident* Pat. Tholos. Ambr. pr. Oxon. pr. Leid. a m. pr. et sec. Moret. sec. Exc. Gevart. *meliorum* Var. LL. ed. Antv.—111 *Non tamen* duo Vat. Pal. Farn. Thuan. duo Med. Jun. pr. *cives* Leid. sec.—113 *mixtis precibus* Pal. et Med. pr.—114 *contulit* Med. quart. *iram* : Moret. pr.—115 *post acies*. hic *τελείαν σπικυήν* habent Med. pr. Lov. ambo Moret. et Gesn. aliter distinguitur ap. Heins. *non terminus* Med. tert. *annis* Jun. pr.—116 *hæc vincente* Rott. Heinsius ascripserat locum Rutil. in Hin. l. 61. ‘Profuit invictis te dominante capi.’ ut ibi rescripsit, cum vulgo *invictis* legeretur : monnit tamen posse ibidem legi, *Profuit et victis*, &c.—117 *Prospera* Prie. Thuan. Med. tert. ed. Viet.

NOTÆ

Pelion] Pelion et Ossa sunt montes Thessaliæ in Græcia.

110 *Meliori causæ*] Alludit ad dictum Theodosii, quem dicere aiebant, se non copiis, non armis, non animis militum, sed justitia causæ, favore Dei, et pietate Principum confidere.

111 *Oblitus civem*] Theodosius in civilibus bellis nunquam oblitus est se esse civem ; neque insectatus est crudeliter partes cedentes, seu adversas factiones.

113 *Pietatis*] Clementiæ, quæ cum exercetur a pio Principe, dici potest pietas, quæ in Theodosio tanta fuit,

ut S. Ambrosium meruerit suarum laudum habere præconem.

115 *Odiis idem, qui terminus armis*] Post arma deposita, nullum odium remansit : victus non oderat victorem ; neque victor victis insultabat, id quod faciunt Tyranni.

116 *Profuit capi*] Mutato in meliorem conditionem statu. Id dicitur de Alexandro, a quo Barbari victi gaudebant, siquidem ab eo ad mansuetiorem honestioremque vivendi rationem traducti sunt.

117 *Commendavere catenæ*] Ipsæ catenæ, quæ miseros homines red-

Magnarum largitor opum, largitor honorum :
 Pronus, et in melius gaudens convertere fata. 120
 Hinc amor, hinc validum, devoto milite, robur.
 Hinc natis mansura fides. Hoc nobilis ortu
 Nasceris, æquæva cum majestate creatus,
 Nullaque privatæ passus contagia sortis.
 Omnibus acceptis, ultro te Regia solum
 Protulit : et patrio felix adolescis in ostro ; 125

dignitatum, proclivis lætansque mutare calamitatem hominum, in feliciorum statu. Inde amor omnium in illum ; inde vires insuperabiles militum, se pro illo devotentium. Inde duratura fidelitas subditorum in filios ejus. Illustris hoc patre, o Honori, oris, natus cum majestate coæva, et nullam ferens maculam conditionis privatæ. Aula te produxit unum, receptis cunctis ornamentis, et fortunatus crescis in purpura parentis, ac corpus tuum nunquam violatum veste pro-

//////////

Aspera novem alii, Exc. Læti et Lucens. sec. Prospera vel Aspera Leid. pr. cateræ marg. Isingr.—118 largitor honorum Pronus, ita distinguunt Vicet. Barth. Ald. Isingr. Gryph. Colin. et alii.—119 Pronus vel Comis Oisel. aridus convertere Mazar. facta Med. quart.—120 odium pro validum ed. Vicet. voti tum Var. LL. ed. Antv.—121 hinc nobilis Vat. tert. Jun. pr. sed nobilis Var. LL. ed. Antv. hic Farn. Pric.—122 æqua Pal. tunc majestate Moret. sec.—123 pateris pro passus Jun. pr. commercia Ms. Pulm. sordis pro sortis conjiciebat Heins.—124 exceptis duo Vat. Med. quart. Thuan. Moret. sec. Ald. exceptis vel acceptis Petav. pr. Ambr. pr. item Moret. acceptis Exc. Schotti, ad quæ Gronov. citaverat Liban. Basil. p. 103. 'cum omnes acceperit regia, te dedit ipsa.' se Var. LL. ed. Antv.—125 Pertulit Vat. pr. Farn. Moret. pr. Pratulit Vat. sec. Moret. sec. adolescit. Put.

NOTÆ

dant, reddidere captivos commendabiles, sen conciliaverunt Theodosio, et prosperitatem ipsis attulerunt : etenim si eos Theodosius non vicisset, non cognovisset, non affecisset beneficiis ; sicque ipsis sua profuit clades et captivitas.

119 *In melius convertere fata*] In meliorem statum, in felicitatem gauderat Theodosius mutare fortunam miseram hominum : quod certe divinum est, homines afflictos facere felices.

120 *Hinc amor*] Ob liberalitatem Theodosii, aliasque dotes divinas, milites pro illo se debebant, subditi fidem inviolatam servabant.

122 *Æquæva cum majestate*] Laudat Honorium quod ex patre jam Impe-

ratore natus sit ; qui honos non contigit Arcadio : quod libenter dixit Poëta in gratiam Patroni sui Stilichonis, qui infensus erat Arcadianis partibus.

123 *Contagia*] Non passus est Honorius maculam privatæ conditionis ; sed natus est e domo Imperatoria, quæ sacra est.

124 *Omnibus acceptis*] Non quaesitis, sed acceptis jure nativitatis, atque hæreditatis.

Solum] Quia Theodosio nondum imperante, Arcadius natus est in domo privata, non in Regia, ut Honorius.

125 *Patrio*] In purpura patris jam Imperatoris.

Membraque, vestitu nunquam temerata profano,
 In sacros cecidere sinus. Hispania patrem
 Auriferis eduxit aquis : te gaudet alumno
 Bosphorus. Hesperio de limine surgit origo :
 Sed nutrix Aurora tibi. Pro pignore tanto
 Certatur : geminus te civem vindicat axis.
 Herculis et Bromii sustentat gloria Thebas :
 Hæsit Apollineo Delos Latonia partu :

130

fana, exceptum est cultu sacro. Hispania extulit parentem tuum e fluvii auriferis. Bosphorus superbit te alumno : ortus tuus primus provenit e tractu Occidentali ; sed Oriens nutritor est tibi. Certamen est pro tali honore. Uterque Orbis tribuit sibi te civem. Gloria Herculis et Bacchi cohonestat Thebas ; Delos Lato-

//////////

—126 Gronov. ad Exc. Schott. ascripserat locum Liban. Basil. p. 108. *temerata* duo Med. *violata* Jun. Oxon. marg. Isingr. Lovan. a m. s. et alii. *temerante* et emend. *violata* Lov. *sinistro* Jun. pr.—128 *deduxit* Med. tert. *produxit* Mazar. Ambr. pr. *produxit* vel *eduxit* Oxon. pr. Reg. *equis* Var. LL. ed. Antv. *Olympo* Jun. pr.—129 *surgit de limite* Prie. et Petav. pr. m. sec. *surgit de semine* Exc. Voss. *litore* Moret. pr. *limine* Oisel. *lumine* novem alii. *limite* legit Heins. ex Ms. *erexit* Vat. tert. m. pr. *imago* Put.—131 *Cenatur* Var. LL. ed. Antv. *civem te* Rott. Leid. Oisel. *te civem vindicat* Med. tert. *vindicat* duo Moret. Exc. Gevart. *civem sic* Ald. *nude* Heinsius legit *civem sibi*.—132 *sustentant* Amb. sec. Jun.—133 *Apollineæ* Leid. pr.—134 *ruptata*

NOTE

126 *Temerata profano*] Vestes privatorum profanae dicuntur, quia opponuntur vestibus regiiis, quæ sacrae appellantur : ac proinde idem est, ac si diceret, Corpus tuum exceptum est in purpura regali, quæ sacra est. non in veste privatorum, quæ est profana.

127 *Cecidere*] Infans statim atque natus erat, terram tangebatur, inde sublatus excipiebatur a parentibus, et vestibus involvebatur.

128 *Auriferis eduxit aquis*] Heromn ortus fluminibus ascripti : inde Theodosius Hispanus, dicitur natus e Tago aurifero Hispaniæ fluvio.

129 *Bosphorus*] Thracius scilicet, dictus a havis meabili transitu, ob angustias maris : *βοῦς*, *bos*, et *πόρος*, *transitus*, *meatus*.

Hesperio] Occidentali, ab Hespero stella Occidentis.

130 *Nutrix Aurora*] Quæ pulchra, *Delph.* et *Var. Clas.*

et ex Homero *ροδοδάκτυλος*, *rosco* habens digitos. Id autem dicitur, quod Honorius educatus sit Constantino-poli, quæ sedes est Imperii Orientis.

131 *Geminus axis*] Oriens et Occidens : axis enim hic usurpatur pro parte mundi.

132 *Herculis et Bromii*] Hercules multi fuere, sed omnium facta tribuntur Herculi Jovis et Almenæ filio, qui natus est Thebis ; sicut et Bacchus, qui dicitur Bromius ἀπὸ τοῦ βρέμεω, *fremere*, *minari*, nam ebrii fremunt, minantur, bacchantur.

Thebas] Bœoticas scilicet, in Bœotia Græciæ regione. Paucatus : 'Cedat his terris terra Cretensis parvi Jovis gloriata eunabulis, Delosque geminis reptata Numinibus ; et Thæ hæ alumno Hercule nobiles.'

133 *Hæsit Delos Latonia*] Delos, insula maris Ægei, olim fluitabat, sed

Claud.

Q

Cretaque se jactat tenero reptata Tonanti :
 Sed melior Delo, Dictæis clarior oris, 135
 Quæ dedit hoc Numen regio. Non littora nostro
 Sufficerent angusta Deo : nec inhospita Cynthi
 Saxa tuos artus duro læsere cubili.
 Acclinis genetrix auro, circumflua gemmis,
 In Tyrios enixa toros. Ululata verendis 140
 Aula puerperii. Quæ tunc documenta futuri ?
 Quæ voces avium, quanti per inane volatus ?

nia constitit nativitate Apollinis : et Creta in qua Jupiter infans repsit, gloriatur. At terra, quæ peperit Honorium divinum præstantior est Delo, et nobilior insula Creta. Parva littora non satisfacerent Numini nostro, neque rupes inaccessæ Cynthi offenderunt tuum corpus in lecto saæco. Mater cubans in veste aurea circumdata lapillis peperit in cubili purpureo : Regia personuit ob felicem partum. Quæ tunc signa fuerunt venturi ? Qui cantus volucrum erant ? qui volatus per aërem ? qui

//////////

Voss. a m. pr. *Tonante* inc. Heins. *Cretæis* Med. quart. Leid. sec. m. sec. Exc. Gevart.—135 *annis pro oris* Med. sec. m. pr. unde *antris* conj. Heins.—137 *angusta* Pal. Leid. sec. Exc. Gevart. *angusta vel angusta* Reg. Oxon. pr.—138 *arcus* Florent. Med. sec. *ortus* Vat. quart. *actus* Var. LL. ed. Antv. *læsura* Vat. sec. Pal. *læsere* vel *pressere* Florent. *serere* vel *fudere* vel *fodere* Oisel.—139 *Acclinis* viginti Codd. et Exc. Lucens. sec. *Acclivis* Vat. pr. Pric. Reg. Ambr. pr. m. pr. Leid. sec. Med. quart. Ald. et Vicet. item Var. LL. ed. Antv. m. pr. *Acclivi* Pulman. *Acclini* malit Barth.—140 *Tyrius toris* ed. Parm. Vicet. Junt. Col. et Parisienses. *Tyrios toros* Var. LL. e marg. Parm.—141 *futuris* Moret. sec.—142 *quantus* Jun. pr.—143 *Qui* Rott. Tholos. ed. Vicet. *decursus*

NOTÆ

postquam Latona hic peperit Apollinem et Dianam, Apollo eam stare jussit, e Virg. ‘Immotamque coli dedit, et contemnere ventos.’

Delos Latonia] Id est, Latonæ partu consecrata.

134 *Creta*] Insula nobilis e regione Græciæ, in qua parvus Jupiter educatus est. Virgilius : ‘Creta Jovis magni,’ &c.

135 *Dictæis oris*] Cretæis : Dicte est mons Cretæ, unde Creta dicitur terra *Dictæa*.

137 *Cynthi*] Hic est mons Deli, ad quem Latona palmam amplexa peperit Apollinem.

138 *Læsere*] Ut læsum corpus Apollinis editi prope arbores et saxa.

139 *Circumflua*] Abundans gemmis velut undique affluentibus.

140 *In Tyrios enixa*] Emisit fœtus in vestes Tyrias, hoc est, purpureas, ab urbe Tyro in Phœnicia, ubi purpura nobilis.

Ululata verendis Aula puerperii] Aula personuit vel faustis acclamationibus, vel votis quæ fiebant pro puerpera, et quibus Lucinam parturientium Deam propitiabant.

142 *Quæ voces avium*] Et voces seu garritus avium, et volatus observati, mira de Honorio promittebant.

Quanti volatus] Nam si volabat major avium multitudo, felicius erat auspiciis ; et ille vincebat, cui id contigerat : sic Romulus visis duode-

Quis vatium discursus erat? Tibi corniger Hammon,

Et dudum taciti rupere silentia Delphi.

Te Persæ cecinere Magi; te sensit Etruscus

145

Augur, et inspectis Babylonius horruit astris.

Chaldaei stupuere senes, Cumanaque rursus

Intonuit rupes rabidae delubra Sibyllæ.

cursus raticinantium? Ammon cornutus, et Delphorum Oracla jam pridem reticentia abruperunt silentium pro te. Sacerdotes Persarum prædixerunt te: Augur Thuscus cognovit te, et Babylonius timuit, sideribus observatis. Senes Chaldaei admirati sunt, atque saxum Cumanaum, quod est, sacellum Sibyllæ furentis, iterum

Petav. sec. erant Vat. pr.—114 dudum Exc. Læti. dubium ed. Vicet. Qui pro Et Vat. quint. Vel Vat. pr. rapuere Pat. rupere vel rapuere Florent.—145 Te propter Vat. sec. Pal. dno Med. Moret. sec. Persæ vel propter inc. Heins. sentit Florent. Sensus Pat.—146 stupuit Babylonius Med. quart. et Ald.—147 Cumanaque Pal. Vat. quart.—148 rabidae duo Vat. duo Med. Put. Thuan. Mazar. Pat. Petav. pr. tres Ambr. Exc. Lucens. sec. et ed. Vicet. rapide

NOTÆ

cim vulturibus, vicit fratrem Remum, qui sex tantum viderat.

143 *Vatum discursus*] Vates ultro citroque cursitabant, ut explicarent felices de Honorio prædictiones.

Corniger Hammon] Seu *Ammon*: Jupiter, pictus in speciem Arietis, quod Baccho sitienti in forma Arietis terram pedibus conuenientis fontem ostenderit. Hic porro Oracula edebat inter arenas Libyæ in Africa; unde nomen, nam ἄμμος, seu ψάμμος, arenam significat. Alii deducunt ab *Ammone* pastore, qui ibi templum exstruxit. Alii a *Chamone*, seu *Chamo*, Noë's Patriarchæ filio, qui veram religionem depravavit, et in Africa superstitiones invenit.

144 *Delphi*] Urbs ad radicem Parnassi, in qua Apollo edebat oracula; sed post natum Christum tacuit. (Nero tamen, e Suetonio, 'Consulto Delphis Apolline septuagesimum ac tertium annum cavendum sibi audivit.') Unde notabis hæc omnia dici e licentia poetica.

145 *Magi*] Hi erant Persarum sa-

pientes, quos Græci Philosophos, Latini Sapientes, Galli Druidas, Ægyptii Prophetas seu Sacerdotes vocabant. Jactabant se habere scientiam futurorum: ideoque postea hæc vox ad eos translata est, qui prædicendis rebus futuris se applicuerunt.

Cecinere] Te nasciturum, te fore felicem.

145 *Etruscus Augur*] Huic magis Romani credebant; quod ab Etruria Italiæ regione superstitionum leges caerimoniasque accepissent.

Babylonius] Philosophus Genethliacus, seu qui inspecta nativitatis hora futura prædicat: Babylonius dicitur ab urbe Babylone, quæ caput erat Chaldaeorum; unde et Chaldaus etiam appellatur.

147 *Cumanaque*] Cumæ sunt urbs Campaniæ in Italia: ubi Sibylla rabida, Deo, vel potius Dæmone plena furebat edens oracula. Sibylla dicitur quasi, Σιωῦ βουλή, *Dei consilium*.

148 *Delubra*] Antrum, quod ipsi erat velut templum.

Nec te progenitum Cybeleius ære sonoro
 Lustravit Corybas. Exercitus undique fulgens 150
 Astitit: ambitur signis augustior infans :
 Sentit adorantes galeas, redditque ferocem
 Vagitum lituis. Vitam tibi contulit idem
 Imperiumque dies : inter cunabula Consul
 Proveheris : signas, posito modo nomine, fastos ; 155
 Donaturque tibi, qui te produxerat, annus.
 Ipsa Quirinali parvum te cinxit amictu

personuit. Neque Corybas Cybeleius te natum circumdedit armis sonantibus: legiones undequaque coruscantes affuerunt. Infans venerabilior cinctus vexillis, cernit cassides cultrices, et respondet tuis vagitu terribili. Lux eadem dedit tibi vitam et honores: Consul procedis inter cunas, et designas fastos nomine imposito tibi nuper, et idem fere annus, qui ediderat te, attribuitur tibi. Parens ipsa vestivit te tenellum trabea Consulari, et monstravit tibi obrepere ad curules primas.

Voss. Jun. Oxon. Leid. Lovan. et alii.—149 *Non te* duo Vat. Farn. Mazar. Moret. sec. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Vicet. *ore* duodecim scripti Exc. Gevart. Jun. Oxon. Leid. *ore sereno* Vat. tert. Rott. *ore sereno* vel *ære sonoro* Florent.—151 *ambitus* Oxon. sec. *ambitur* decem alii. *ambitus* et emend. *ambitur* Var. LL. e marg. Parm. *augustior* Vat. quart. Lov.—152 *sentit adorantes* Leid. pr. Exc. Lucens. sec. *Sensit* novem alii. *odorantes* Var. LL. ed. Antv.—153 *lituus* vet. Gyr. *pueris* Med. tert.—155 *Procheris* Exc. Lucens. sec. *Percheris* ed. Vicet. Parm. *signas* duo Vat. Exc. Lucens. sec. *signans* septem alii. *positos* Jun. pr. *primos* duo Moret. *posito tibi* Moret. sec. *positos de nomine* Moret. pr. m. pr. *fastus* Exc. Lucens. sec. quod probavit Heins.—156 *produxerit* Jun. pr.—

NOTE

149 *Cybeleius Corybas*] Corybantes, Cybeles magnæ Deorum matris Sacerdotes, non te *lustrarunt*, vel in circum ambierunt, ut Jovem in Creta insula recens natum, *ære sonoro*, cum cymbalis sonantibus ex ære factis, ne pueri vagitus a Saturno patre liberos masculos devorante audiretur.

150 *Exercitus*] Astitit tibi inter arma nascenti.

152 *Adorantes galeas*] Non galeæ adorant, sed milites galeati, sese adorantium more submittentes.

Redditque ferocem] Edidit ferocem tubis clangentibus vagitum, qui jam audacem arguat animam. Id tamen de Honorio non confirmavit eventus.

154 *Inter cunabula Consul*] Honorius

tertio ætatis anno Consul factus est.

155 *Posito modo nomine*] Poëtice: nam lustricus dies puellarum octavus, puerorum nonus erat: tumque iis nomina imponebantur. *Signas fastos*, denominas: dictum enim est, *Honorio et Evodio Consulibus*: sicque annus seu fasti designabatur per Honorium. Sic et Poëtice intelligendus versus sequens *donaturque, &c.* Nam Honorius non factus est Consul anno quo natus est, sed, ut diximus, tertio ætatis anno.

156 *Donatur*] Nomini tuo consecratur.

157 *Quirinali*] Trabea seu veste Consulari, qualis fuit Quirini seu Romuli Regis.

Mater, et ad primas docuit reptare curules.
 Uberibus sanctis, immortalique Dearum
 Crescis adoratus gremio: tibi sæpe Diana 160
 Mænalios arcus venatricesque pharetras
 Suspendit, puerile decus: tu sæpe Minervæ
 Lusisti clypeo, fulvamque impune pererrans
 Ægida, tractasti blandos interritus angues.
 Sæpe tuas etiam, jam tum gaudente marito, 165
 Velavit Regina comas, festinaque voti
 Præsumtum diadema dedit: tum lenibus ulnis

Tu honoratus sacris mammis, et æterno sinu Dearum adolescis. Diana frequenter suspendit ex humeris tuis arcus Mænalios, et pharetras aptas venationi, in honorem pueri: tu frequenter delectatus es scuto Palladis, et percurrans tulo clypeum ejus terribilem, tetigisti securus serpentes ejus blandientes. Frequenter quoque Imperatrix cinxit tuum caput, jam tum lactante conjugè Theodosio; et desiderio prompto tribuit tibi diadema destinatum prius: tunc extulit te brachiis teneris, et admovit te

157 *Jamque Quirinali* Moret. sec.—158 *docuit* Vat. pr.—159 *sacris Mazar. immortalisque* Exc. Gevart. *Dearum* Vat. quart. Med. tert. Petav. pr. Ambr. tert. Exc. Lucens. sec. *Dearum* septem alii. *Dearum* vel *Dearum* Vat. pr. Farn. *duarum* vel *Dearum* Vat. quint.—160 *Crescit* Vat. tert. Rott. Reg. m. pr. *Cum sis* Med. quart. *odoratus* Exc. Lucens. sec. *adornatus* olim legebat Heins.—163 *Jussisti* Var. LL. ed. Antv. *flavamque* Ambr. sec. inc. Heins.—164 *blandosque* Jun. *non territus* Put. Pat. *perterritus* Vat. tert. Rott. Oisel. Bonon. Florent. m. pr. duo Petav. *anguis* Exc. Lucens. pr.—165 *jam tum* ambo Moret. Exc. Læti et Lucens. pr. *Jam nunc* Med. quart. Bonon. Pat. Leid. pr. et sec. m. sec. Lucens. et ed. Vicet. *Jam tum* vel *Jam nunc* Exc. Gevart. *Jam tunc* reliqui omnes.—167 deest hic versus in Jun. pr. *Præsumtum* Vat. pr. Farn.

NOTE

158 *Primas curules*] Mater docuit te tum primum reperere ad dignitatem, qua qui conspicuus est, velitur *sella curulica*, seu *curuli*, quæ in ipsius curru imponitur. Sic *curulis* ponitur pro Consulatu; signum pro re signata.

159 *Uberibus sanctis*] Cura et educatione matris Augustæ, crescis, adoratus in gremio Dianæ et Palladis, quæ tibi blandiuntur. Id dicitur forsan, quod Honorius venatione, armis, et literis delectaretur.

160 *Diana*] Soror Apollinis, filia Latonæ et Jovis, Dea venationis.

161 *Mænalios arcus*] Quibus utitur in Mænalo, monte Arcadiæ in Græcia.

162 *Minervæ*] Quæ et Pallas, filia Jovis, Dea armorum et doctrinarum.

164 *Ægida*] Clypeum sic dictum, ἀπὸ τῆς ἀίγδος, a capræ pelle, qua Ægis seu Clypeus Jovis patris tegebatur: hinc Ægis sæpius sumitur pro Deorum clypeis.

Blandos angues] Serpentes Medusæ, quibus horrebat clypeus Palladis, blandiebantur Honorio, non secus ac ipsi Palladi: magnum Deæ in illum amoris argumentum.

166 *Festinaque voti*] Ante præcipiens præveniensque suum de Honorio votum, suum desiderium, quo ipsum Imperatorem esse optabat.

167 *Præsumtum*] Ante legitimum

Sustulit, et magno porrexit ad oscula patri.
 Nec dilatus honos. Mutatus Principe Cæsar
 Protinus æquaris fratri : nec certius unquam 170
 Hortati Superi : nullis præsentior æther
 Affluit omnibus : tenebris involverat atra
 Lumen hyems, densosque Notus collegerat imbres.

patri ingenti ad oscula danda. Neque dignitas tardata est. Tu Cæsar factus princeps statim ad æquaris fratri Arcadio. Neque Dii quenquam clarius unquam excitaverunt : Cælum nullis præsagiis magis fecit cuiquam. Tempestas nigra obscuraverat lucem caligine, et Auster congregaverat pluvias spissas. At statim atque milites te sustulerunt

//////////

Heinsius ascripserat seqq. *Præsuntum*] de voce *præsumptionis* vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 6. et Salmas. p. 5. Casaub. p. 9. et Salmas. p. 11. idem est *sponsio*, sic *sponsio adoptionis* Lamprid. ut locum recte emendat Salmas. pag. eadem. *tunc lenibus* duo Med. duo Ambr. Moret. pr. cum Med. sec. Jun. pr. et Leid. pr. *lenibus* duo Vat. Pal. Pric. Rott. Oisel. *lenius* Ambr. sec. inc. Heins. *lenibus* Reg. Mazar. Moret. pr. duo Leid. duo Petav. item Med. Exc. Gevart. *lævibus* Gesn.—168 *puerum* Jun. pr. *parvum* Petav. pr. Moret. sec. *parrum* vel *mugno* Vat. quart. Oxon. sec. *porrexerat oscula* Exc. Cod. Rhem. *patris* Vat. quint. Moret. sec.—169 *Ne* Vat. tert. Pal. *mutatus* Vat. pr. Pal. Farn. *mutato* Moret. sec. Jun. pr. *miratur* Tholos. *mutatur* Oxon. Lovan. duo Leid. Palm. Ald. et reliqui fere omnes. *mutatur* vel *mutato* Petav. tert. *mutantur* Var. LL. ed. Antv.—170 *æquaris* omnes Vat. Farn. Pric. Rott. Oisel. *æquari* Med. pr. et Palat. *æquatur* Pal. *nec certius* Ambr. pr. non viginti alii et Exc. Lucens. sec. *non ociosus* Moret. pr.—171 *Hortari* octo Codd. *Hortantur* Var. LL. ed. Antv. *nullus* Pat. Reg. Jun. pr. Leid. pr. Oxon. —172 *violaverat* inc. Heins. *atris* duo Vat. Pal. Farn. Mazar. *astris* Vat. quint. *astri* Vat. quart. Reg. Pat. Jun. pr. Petav. tert. duo Ambr. *astra* Vat. tert. Rott. Oisel. Bonon. Var. LL. ed. Antv. m. pr. Exc. Gevart. *atra* duo Med. inc. Heins. Leid. pr. Lov. Thuan. vet. Gyr. Ambr. sec. Exc. Lucens. sec. *atra* vel *astra* Var. LL. e marg. Parm. *atris* vel *astra* Med. sec. *atris* vel *astri* Petav. pr. *atra* vel *astri* Exc. Schott. *astra* et emend. *atra* Leid. sec. *Austri* et emend. *astri* Oxon. sec. *atra*, vel *astri*, vel *atris* Oxon. pr.—173 *deñsos* pro

NOTÆ

ætatem, sumi atque gestari cœptum est.

Diadema] Fasciam candidam, ἀπὸ τοῦ δειν, *ligare* ; qua fascia cingebantur Regum capita.

169 *Mutatus Principe Cæsar*] Hoc est, Honorius Cæsar factus est Imperator. *Principes juventutis*, filii Imperatorum primo dicebantur, deinde *Augusti* fiebant, sen Imperatores.

170 *Æquaris fratri*] Honorius factus est Princeps, sicut et Arcadius. Theodosius contra Eugenium iturus,

ambos in Oriente reliquit ; ut hi superstitēs remanerent, si qua calamitas ingrueret.

171 *Hortati Superi*] Nunquam Dii præsagiis frequentioribus hortati sunt quicquam facere, quam voluerunt te Principem fieri.

Æther] Ἄπὸ τοῦ αἰθεῖω, *ardere* ; est enim pars superior aëris, subtilis instar ignis : hic sumitur pro Cælo.

173 *Notus*] Sive Auster, ventus flans a meridiē, pluvias creans.

Sed mox, cum solita miles te voce levasset,
 Nubila dissolvit Phæbus; pariterque dabantur 175
 Sceptrâ tibi, mundoque dies. Caligine liber
 Bosphorus adversam patitur Chalcedona cerni.
 Nec tantum vicina nitent: sed tota repulsis
 Nubibus exiit Thracæ. Pangæa reident,
 Insuetosque palus radios Mæotia vibrat. 180
 Nec Boreas nimbos, aut Sol ardentior egit:
 Imperii lux illa fuit. Præsagus obibat
 Cuncta nitor: risitque tuo Natura sereno.

cum plausu consucto, Sol dissipavit nubes: et simul sceptrum tibi, et lux orbi donabantur. Bosphorus liberatus tenebris, sinit Chalcedona oppositam videri. Neque solum tractus finitimi resplendent: at omnis Thracia, expulsa caligine, expurgatur. Pangæus mons refulget, et palus Mæotis emittit splendorem insolitum. Neque Aquilo agitarit nubes; neque Sol calidior has excitavit. Ver illud fuit nascentis Imperii. Splendor prænuntius felicitatis lustrabat omnia, et natura delectata est

densosque Farn. —174 cum mox Ald. subita Ambr. pr. te miles Med. quart. —175 deposit pro dissolvit Med. sec. Phæbi Med. quart. —176 mundi que Vat. pr. Farn. —178 Nec tamen Med. quart. Non tantum Jun. pr. —179 Extrahitur Moret. sec. terre pro Thracæ Vat. tert. Hylacæ Med. tert. retulcent Vat. quart. Pal. Med. pr. reident vel reident Moret. pr. retundunt Vat. pr. Farn. —180 Mæotia Med. tert. Exc. Lucens. sec. Mæotica quatuor Vat. Pal. Farn. Mæotida Pric. Rott. Oisel. Reg. Put. Bonon. Tholos. Lov. Florent. m. pr. duo Petav. Moret. sec. duo Oxon. et Leid. Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet. Nilotica vel Mæotida Moret. pr. —181 Nec B. n. aut Pric. Pal. Farn. Rott. Oisel. et tres Vat. Non B. n. non Jun. pr. Leid. sec. Gesn. et ed. Bipont. Nec—nec Vat. quart. et quint. nec sol Put. Petav. pr. item Ambr. Sched. Gud. —182 lux ista Rott. vix ista Var. LL. ed. Antv. m. pr. adibat Bonon. —183 Certa Var. LL. ed. Antv. arsitque Med. quart. Exc. Gevart. suo Pat. tuo vel suo Vat. tert. tua Sercnæ Jun. pr. in duobus Moret. Lov. Excerptis Gevart. et ed. Ald. hic ordo servatur ut

NOTE

174 *Lerasset*] Cum milites faustis acclamationibus Honorium Imperatorem salutassent, et in solium extulissent. Mos ille antiquus: sic Claudius, 'militibus vicissim succollantibus, in castra delatus est.' Suetonius in Claudio.

177 *Bosphorus*] Thracicus scilicet, ubi situm erat Byzantium seu Constantinopolis. De Bosphoro supra l. i. in Ruf. v. 175.

Chalcedona] Urbem Bithyniæ, e regione Byzantii, quæ ante non videbatur ob tenebras nubesque.

179 *Pangæa*] Pangæus, et in plurali *Pangæa*, mons Thraciæ: quæ

Thracia nebulosa est; ac proinde mirum sic subito claram evasisse.

180 *Palus Mæotia*] Seu *Mæotica* supra Pontum Euxinum.

181 *Boreas*] Seu *Aquilo*, ventus flans a Septentrione, non turbavit serenitatem diei. Alioquin fugat nubes Aquilo. Ovid. 'Protinus Æoliis Aquilonem claudit in antris, Et quæcumque fugant inductas flamina nubes.'

Aut Sol ardentior (git) Sol calidior non excitavit nubes.

183 *Tuo sereno*] Ea serenitate, quæ diei Imperii tui præluxit.

Visa etiam medio, populis mirantibus, audax
 Stella die, dubitanda nihil, nec crine retuso
 Languida, sed quantus numeratur nocte Bootes.
 Emicuitque plagis alieni temporis hospes
 Ignis, et agnosci potuit, cum Luna lateret.
 Sive parens Augusta fuit, seu forte reluxit
 Divi sidus avi, seu te properantibus astris

185

190

tranquillitate tua. Astrum quoque ardens conspectum est, in media luce, gentibus obstupefactis, non dubitabile, nec debile coma hebetata, at tantum, quantus Arctophylax censetur nocte: et flamma effulsit hospita in regionibus Cœli, alteri tempori destinatis, ac potuit animadverti cum Luna delitesceret. Seu mater Imperatrix extitit, sive forsân Astrum Avi tui Divi refulsit, sive Sol facilis concessit Cælum

//////////

Imperii lux illa fuit sequenti Cuncta nitor præponatur, secus ac in aliis.—184 Et visa est Vat. pr. Farn. mediis Reg. Med. tert. cunctis mirantibus Oxon. sec.—185 recuso Oisel. Oxon. pr. Leid. pr. et Ms. recusso Exc. Schott. reciso Med. sec. a m. pr. recisso Prie. Thuan. Exc. Voss. retento Vat. pr. Farn. retruso Leid. sec. Exc. Gevart. Lugd. et Basil. refuso ed. Vicet. retuso vet. Germ. Colin. Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et alii.—186 quatitur numeratus Vat. tert. Med. sec. m. pr. luce Vat. quart. et quint. item Jun. pr. luce vel nocte Petav. pr.—187 expers pro hospes Med. tert.—188 luceret marg. Isingr. contra metum.—189 potens Tholos. Auguste Med. quart. sponte reluxit Vat. pr. Farn.—190 Divi sidus avi, seu te vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Divus avus Lov. Divus avus fausta seu te Ambr. tert. Divus avus seu te claris Pal. Farn. et omnes Vat. Thuan. et Ambr. pr. claris seu te Med. quart. Moret. sec. Leid. sec. Exc. Gevart. seu te claris vel claris Prie. seu te calo Leid. pr. Vat. tert. pro var. Lect. Med. sec. calo seu te ed. Vicet. calo vel claris Florent. claris in jam tum Med. tert. seu te cunctis Rott. seu te puero Pnt. seu te natum vel seu te jam jam Oxon. sec. seu te dominum Mazar. manu recenti. Dives avus, claris

NOTÆ

184 *Audax stella*] Quasi stella ausa sit prodire meridie: sed notandum est hic stellam die visam poni pro fortunato præsagio; etsi alias infelix stellæ diurnæ aspectus esse credatur, quod scilicet id fiat verso naturæ ordine.

185 *Dubitanda nihil*] Tam clare videbatur stella, ut de ea dubitare nequa posset.

Crine] Radii hujus stellæ, capillorum speciem habebant.

186 *Languida*] Moriens: veteres dicebant ignem, instar animalis, spirare et exspirare, languescere et excitari.

Sed quantus] Stella sola tanta erat, quantus est Bootes; hoc est, suo

splendore æquabat numerosam stellarum Bootæ multitudinem. De Boote supra diximus in III. Cons. Hon. v. 170.

187 *Hospes ignis*] Flamma, stella: et optime hospes, quæ in eo loco esse non solet hoc tempore.

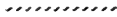
189 *Augusta*] Sive stella illa fuerit mater tua Placilla seu Flaccilla, sive avus, qui, instar Julii Cæsaris, probabiliter conversi sunt in astra.

190 *Divi*] Julius Cæsar, Augustus, et alii multi deinceps Imperatores, post mortem consecrati sunt, et appellati *Divi*.

Astris] Gentilibus, sive e familia Honorii desumptis, matre scilicet et avo.

Cernere Sol patiens cœlum commune remisit.
 Apparet, quid signa ferant. Ventura potestas
 Claruit Ascanio, subita cum luce comarum
 Innocuus flagraret apex, Phrygioque volutus
 Vertice fatalis redimiret tempora candor. 195
 At tua cœlestes illustrant omina flamma.
 Talis ab Idæis primævus Jupiter antris
 Possessi stetit arce poli, famulosque recepit,
 Natura tradente, Deos. Lanugine nondum
 Vernabant vultus, nec adhuc per colla fluebant 200

commune sideribus Gentiliis festinantibus te videre. Jam videtur quid signa illa portentant. Nota fuit Iulo magnitudo futura, cum vertex ejus capillorum illæsus arderet flamma repentina, et candor felix effusus per caput Trojani pueri, ambiret ejus tempora. Sed ignis ætheri illuminant tua præsagia. Similis Jupiter adolescens a cavernis Idæ constitit in alto Cœli occupati, et excepit Deos obedientes, Natura dante: genue Jovis vestiebantur prima barba, et crines concussuri Cælum

dominam properantibus astris Cod. Barth. *austriis* Exc. Voss.—191 *reliquit* Moret. sec. *reluxit* Var. LL. ed. Antv. m. pr.—192 *Apparet* Jun. pr. *quod signa ferant* Barth. ed. prim.—193 *sabito* Med. sec. Pat. Tholos. Moret. sec.—194 *flagravit* Med. tert. *fluidoque* Vat. pr. Farn. *solutus* Med. sec. m. pr.—196 *At tua* Moret. sec. *omina* Vat. sec. et tert. vet. Gyr. Bonou. Tholos. duo Ambr. Luccus. pr. Ald. Junt. Pulmann. et Colin. *omnia* duo Vat. Med. tert. Petav. tert. Voss. et edd. Vicet. Ald. Isingr. et Gryph. *omnia* vel *omina* Mazar.—199 *tribuente* Vat. pr. Farn. *mundum pro nondum* inc. Heins.—200 *nec ad*

NOTÆ

191 *Sol remisit*] Inhibita tantisper sua luce, ut locus daretur Astris illis gentilibus, Honorum factum Imperatorem videre gestientibus.

193 *Subita luce*] Subita lux, subitus ignis, felix præsagium esse credebatur. Sic ignis lambens caput Servii Tullii pueri, ipsi causa fuit felicitatis.

194 *Phrygioque volutus vertice candor*] Candor seu lux candida, purior, cœlestis, ambiens caput Phrygium, aut caput Ascanii seu Iuli, pueri Phrygii, Trojani. In *candore* autem alludit ad diadema, quod erat fascia candida, *candor fatalis*, felix, fatoque promissus.

196 *At tua cœlestes*] Ignis purus,

candidus, cœlestis, reddit illustriora præsagia tua, seu de futura tua magnitudine.

197 *Talis*] Qualis est Honorius flamma lucidiore atque candidiore illustratus, talis fuit *Jupiter primævus*, in primo ævo, seu prima ætate.

Idæis] Ida, unde Idæus, mons est in insula Creta, ubi Jupiter educatus est.

199 *Natura tradente*] Naturæ auctoritas Numinibus imperat: et quæ porro est ista Natura Decorum vestrorum dominatrix, o pagani, nisi verus Deus, qui est *super omnes Deos!*

Lanugine vernabant] Vernabant, vestiebantur prima barba; ut prata prima vernant herba.

Moturæ convexa comæ. Tum scindere nubes
 Discebat, fulmenque rudi torquere lacerto.
 Lætior augurio genitor, natisque superbus
 Jam paribus, duplici fultus consorte redibat,
 Splendebatque pio complexus pignora curru. 205
 Haud aliter summo gemini cum patre Lacones,
 Progenies Ledæa, sedent: in utroque relucent
 Frater, utroque soror. Simili chlamys effluit auro:
 Stellati pariter crines. Juvat ipse Tonantem

non adhuc diffundebantur per cervicem: tunc ediscebat rumpere nimbos, et vibrare fulmen manu inexperta. Pater Theodosius hilarior hoc præsigio, et glorians filiis jam aequalibus, fretus gemino socio Imperii revertebatur, ac fulgebat amplectens filios in curru, pius ipse. Sic Lacones gemelli, Ledæ filii considunt cum patre supremo Jove. In ambobus, species fraterna refulget, in ambobus species sororia. Chlamys eorum contexta auro pari diffunditur: capilli sunt similiter aurei: error

hæc Vat. quart.—201 *Moturæ convexa comæ*] Rott. *Juba* Put. Pat. cum *scindere* Ambr. pr. Jun. et Moret. pr. *tunc* Oxon. Leid. et alii.—202 *fulmenque* Leid. pr.—203 *auguriis* Med. tert. *augurio* vel *augusto* Petav. tert.—204 *fultus duplici* Mazar. *fastus* Rott. cum *sorte* Vat. pr. Med. tert. Thuan.—205 *suo* Put. Pat.—206 *gemini summo* Vat. tert. Rott. Oisel. Tholos.—207 *sedent: in utroque* Moret. ambo, Ald. et Exc. Gevart. ad Schotti Exc. Gronov. ascripserat locum Martial. lib. ix. Epigr. 103. *neutroque* Exc. Cod. Rhem. *uterque* Med. quart. *sedentem utroque* ed. Pulman. unde Barthius pr. ed. *sedentum. relucet* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. *relucent* septem alii.—208 *simili* Med. tert. Reg. Moret. pr. Leid. pr. duo Oxon. Exc. Lucens. sec. *similis* novem alii. *similis* vel *simili* Mazar. in Petav. pr. erat glossa. Stat. 'simili coma fulgurat astro.' *chlamys* Pric. *clamor* Vat. pr. *affluit* Exc. Voss. Pric. Thuan. ed. Vicet.—209 *crinem* legit Heins.—211 *Eurota* Med. pr. *proprio alumno*

NOTÆ

201 *Moturæ convexa comæ*] Ovidius: 'Terribilem capitis concussit terque quaterque Cæsariem, cum qua terram, mare, sidera movit.'

202 *Discebat*] Dii in pueritia discebant quæ in aliis ætatibus essent facturi.

203 *Lætior augurio*] Theodosius gaudens se vidisse, et ignem lambentem, qui innocuus illustrabat caput Honorii.

204 *Paribus*] Honore Imperatoris dignitatis.

Fultus] Filii sunt parentum spes, et columen.

205 *Pio curru*] Complectens curru filios, qua in re ostendebat pietatem

in liberos: sic dicitur *pius curru*, quia pium Principem continet.

206 *Gemini Lacones*] Castor et Pollux, quorum hic Jovis filius, alter Tyndari, ambo Ledæ, ambo e Laconia Græciæ regione oriundi.

208 *Frater*] In utroque satis cognoscitur eos esse fratres, et similes sorori Helenæ.

Chlamys effluit] Chlamys contexta auro, seu filis aureis, effluit ac diffunditur ventis agitantibus.

209 *Stellati crines*] Flavi, aurei, instar stellarum. Alludit ad fabulam Argonautarum, quibus navigantibus singulæ stellæ in capitibus Castoris et Pollucis effulserunt.

Error, et ambiguae placet ignorantia matri.	210
Eurotas proprios discernere nescit alumnos.	
Ut domus exceptit reduces, ibi talia tecum	
Pro rerum stabili fertur ditioe locutus :	
Si tibi Parthorum solium Fortuna dedisset,	
Care puer, terrisque procul venerandus Eois	215
Barbarus Arsacio consurgeret ore tiaras ;	
Sufficeret sublime genus, luxuque fluentem	
Deside nobilitas posset te sola tueri.	
Altera Romanae longe rectoribus aulae	
Conditio : virtute decet, non sanguine niti.	220

ipse delectat Jovem, et inscitia recreat Matrem dubiam. Eurotas non potest discriminare alumnos suos. Statim atque Aula recepit vos redeuntes, ibi Theodosius narratur dixisse haec verba tecum, o Honori, pro Principatu mundi confirmando. Si fatum concessisset tibi imperium Parthorum, o fili dilecte, et tiaras Barbaricus reverendus longe in regionibus Orientis attolleretur in capite tuo Arsacio ; origo excelsa satis esset tibi, atque una generis claritas valeret te sustinere etiam diffluentem luxu molli. Longe alia sors est Moderatorum Imperii Romani: convenit sustentare se virtute, non

Petav. tert. *populos* Var. LL. ed. Antv. *Eurotasque suos nescit disc.* Moret. pr. *nescit discernere* Pal. Med. pr. *crevit* Rott. *cernit* Codd. Voss. Leid. Oxon. Lovan. et Pulman. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. m. pr. *nescit vel cernit* Reg. *dinoscere* Mazar.—212 *accepit* duo Vat. Petav. pr. Lov. Jun. pr. Moret. sec. *sicem* Oisel. Med. sec. Mazar. marg. Isingr.—213 *statione* Pric. Exc. Voss.—214 *Natura* Put. Pat. m. pr. Ambr. pr. Moret. sec. Sched. Gud. Exc. Schotti, in quibus Gronovius ascripsit, vid. infr. vs. 380. *Fortuna* vel *Natura* Oxon. sec. in quibusdam Mss. *natura*, sed correctum *fortuna*.—216 *Assyrio* Vat. pr. Farn. Heinsius notaverat locum Prudent. p. 257. ubi ex vet. Cod. Put. legit *Assyrii tiaræ*. vulgo ibi *Assyriæ* edebatur. *cum surget* duo Med. Put. Mazar. Var. LL. ed. Antv. *orbe* duo Vat. *ore* vel *orbe* Farn.—217 *fluentes* Pal. Med. pr. *fluente* duo Vat.—218 *possit* Reg. Oxon. pr.—220 *Conditio est* Oxon. sec. sequentes vero versus Vet. Gyrald. et lib. Lucens. sec. hoc ordine exhibent : ‘ Hanc tamen laud quisquam, qui non agnoverit ante Semet, et incertos animi placaverit æstus, Inveniet : longis illuc ambagibus itur. Major

NOTE

Juvat error] Dum alterum pro altero esse censet, sicque errat, fallitur. Virg. ‘ proles Indiscreta suis, gratuose parentibus error.’

211 *Eurotas*] Fluvius Laconiae, ad quem educati Castor et Pollux.

214 *Solium*] Imperium Parthorum : signum pro re signata, Metonymicæ.

216 *Barbarus tiaras*] Qualem habent Barbari : *Tiaras* autem est Regium capitis insigne, quod soli Reges

rectum, et velut *consurgens* gestabant, aliis depressum gestantibus. Et tum Parthorum dominio late per Orientem patebat.

Arsacio consurgeret ore] Consurgeret supra os, in capite scilicet Principis *Arsacii* vel *Arsacidae*, a primo Rege *Arsacc*.

217 *Luxuque fluentem*] More Regum Orientis, qui diffluunt, consumunturque deliciis.

Major et utilior fato conjuncta potenti,
 Vile latens virtus. Quid enim submersa tenebris
 Proderit obscuro? veluti sine remige puppis;
 Vel lyra, quæ reticet; vel, qui non tenditur, arcus.
 Hanc tamen haud quisquam, qui non agnoverit ante 225
 Semet, et incertos animi pacaverit æstus,
 Inveniet. Longis illuc ambagibus itur.

stemmate. Virtus excelisior et fructuosior juncta magnis fatis; si delitescat, abjecta est: nam illa virtus sepulta obscuritate, quid proficiet ignoto? erit sicut navis absque remis: aut sicut lyra, quæ silet: aut sicut arcus, qui non contenditur. Nemo tamen reperiet hanc virtutem, qui non prius cognoverit se ipsum, atque sedaverit perturbationes affectuum fluctuantes. Itur ad hanc virtutem per anfractus longos.

//////////

et utilior fato conjuncta potenti, Vile latens Virtus, quid enim submersa tenebris Proderit, obscuro veluti sine remige puppis, Vel lyra, quæ reticet, vel qui non tenditur arcus? et hoc probat Heins.—221 *utilior* Put. Oxon. pr. et sec. m. sec. duo Leid. *ulterior* Petav. tert. *ulterior facto* Var. LL. ed. Antv. *facto* duo Vat. Rott. Vicet. Parm. Ald. Isingr. *fato* viginti duo Codd. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. *facto* vel *fato* Florent. *potenti* Oxon. sec. m. pr.—222 *Virtus vile lateus* Med. quart. *mox quid si* Med. tert. *submissa* Med. sec. *latebris* Rott. Florent. Med. sec. Moret. sec. *tenebris* Med. quart.—223 *Proderet* Vat. tert. *Proderit*. Moret. pr. *Proderit?* Moret. sec. Exc. Gevart. *Proderit obscuro?* Put. Reg. Thuan. Mazar. Pat. Petav. pr. Ambr. sec. Var. Lect. e marg. Parm. *Proderit? obscuro veluti* Vicet. Ald. Isingr. et al. *Proderit obscuro*: tres Vat. et Farn. in Vat. sec. autem et Rott. colon desideratur. *obscuris* Ambr. pr. Leid. pr. m. sec. Sched. Gud. Heinsius ascripserat Lucan. Paneg. ad Pison. p. 120. ed. Pithæi. *sine remige* Med. tert. *sub remige* duo Vat. Pal. Farn. Florent. un. Heins.—225 *Haud tamen hanc q.* Med. sec. *haudquaquam* Vat. pr. Farn. *aut quisquam* Var. LL. ed. Antv. *cognoverit* Vat. sec. Pal. Pric. Pat. *agnoverat* Vat. tert. Florent.—226 *incertos* Pat. Reg. Thuan. tres Petav. *ingratos* Moret. sec. *incestos* decem scripti, Sched. Gud. Voss. a m. pr. marg. Isingr. *animum* Med. tert. *placaveris* Vat. quart. m. pr. *placaverit* decem alii. *paccaverit* Put. *pacaverit* Pat. Heinsius annotaverat seqq. *incerti animi æstus*] Valer. Flacc. Lib. v. 303. ‘Præcipue /Esonidem varios incerta per æstus Mens rapit.’ vid. Salmas. ad Hist. Aug. p. 181.—227 *longisque* Florent. *illic*

NOTE

221 *Fato conjuncta potenti*] Virtus Principum, quæ solet nancisei fatum magnum et potens.

222 *Vile latens*] Virtus latens est vile negotium: ‘Dulce sopor fessis.’ Virgilius.

225 *Agnoverit*] Scientia est oraculo digna, γνῶναι σεαυτὸν, nosse seipsum, et quid de se Deus, patria, parentes, amici expectent.

226 *Incertos æstus*] Animi affectus instabiles, et maris instar, hominem

fluctuantem efficientes. Et jure quidem Theodosius jubet placari animi motus; ad iram enim erat propensior, et hac inflammatus sævierat atrociter in Thessalonicensis. Vide Lib. II. in Ruf. v. 280.

227 *Longis illuc*] Ad virtutem, longa, ardua, salebrisque et anfractibus plena via est. Sed ad eam consequendam duo requiruntur, nosse seipsum, et placare animi cupiditates.

Disce orbi, quod quisque sibi. Cum conderet artus
 Nostros, aetheriis miscens terrena, Prometheus,
 Sinceram patrio mentem furatus Olympo 230
 Continuit claustris, indignantemque revixit.
 Et cum non aliter possent mortalia fingi,
 Adjunxit geminas. Illæ cum corpore lapsæ

Edisce pro orbe, quod privatus ediscit pro se. Cum Prometheus effingeret corpora nostra, commiscens res terrestres cælestibus, rapiens ex Carbo natati animam spiritalem, eam coarcevit hoc carcere, et alligavit repugnantem: cumque mortalia non possent aliter formari, addit duas animas, sentientem, et vegetantem. Ille

//////////

Pat. Moret. sec. Med. quart.—228 *orbis omnes* Vat. Pal. Farn. Exc. Gevart. *orbi* Med. tert. Tholos. Leid. pr. Ambr. tert. Florent. qui Glossam adjungit *i. e. de orbe. orbis vel orbi* Pric. *quod quosque* Florent. Mazar. *quodcumque* inc. Heins. *quod quisque vel quodcumque* Ldv. a m. s. *sibi est* Med. tert. *orbis quodcumque* Ambr. sec. sed in margine alia manu *orbi quod quisque*. in Excerptis Schotti a Gronovio seqq. ascripta erant, *Discordis* Dempster. p. 400. Philostr. de vit. Apollon. L. viii. c. 3. p. 392. Barth. Advers. xv. 14. Dionys. Long. p. 110. Isocrates ad Nicoel. p. 34. Veget. prolog.—230 *patrio* Raphael. Isingr. Pric. a m. pr. et sec. Moret. sec. et Wolf. Cyprian. de Mortal. c. 13. ‘nam quod moriturus audivit, ad hoc audivit, ut diceret. audivit non sibi ille sed nobis.’ *dum* Jun. pr. Vat. tert. *crederet* id. Vat. tert. et Wolf. *patri* quatuordecim alii, item Var. LL. ed. Antv.—231 *reccpit* Med. pr. m. pr.—232 *frangi* Vat. tert. Rott. Med. sec. m. pr. *fingi vel frangi* Pric.—233 *Adjungit* inc. Heins. *gemmas vel geminas* Thuan. *cum e corpore* Vat. pr. Farn.—

NOTÆ

228 *Disce orbi, &c.*] O Honori, disce pro orbe regendo, quod privatus quisque discit, ad seipsum regendum, suamque familiam.

229 *Prometheus*] Filius Iapeti, primus hominem e luto finxisse dicitur, et Minervæ, opus ipsius admirantis, ope in Cælum fuisse sublatum. Hic fœnham seu virgulam rotæ Solis admovit, eaque accensa, ignem detulit in terras, quo luteum suum hominem animavit. Dicitur est Prometheus ἀπὸ τῆς προμηθείας, a providentia Dei, qui ‘formavit hominem de limo terræ, et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ:’ hoc est, animam rationis participem, spiritalem, quæ velut ignis cælestis hominem animat. Has fabulas ex sacris historiis detortas esse nemo non videt.

Ætheriis] Miscens lutum rebus cæ-

lestibus, hoc est corpus anima cælesti.

230 *Sinceram mentem*] Animam sinceram, et puram ab omni corporea fæce: animam rationis participem, spiritalem, immortalem.

231 *Claustris*] Animam velut in carcere corporeo, repugnantem coarcevit, atque vinxit.

232 *Non aliter*] Et cum homo mortalis non posset fingi, ac formari aliter, quam si anima ejus spiritalis, cælestis, immortalis jungeretur corpori mortali ac terreno, per vinculum aliquod; ideo Prometheus addidit geminas animas, unam sentientem, alteram vegetantem, quæ essent velut nexus et vincula animæ immortalis cum corpore mortali. Sic Virgilius dat ‘tres animas’ Heuilo.

233 *Ille*] Anima sentiens, et anima vegetans.

Intereunt: hæc sola manet, bustoque superstes
 Evolat. Hanc alta capitis fundavit in arce 235
 Mandatricem operum, prospecturamque labori.
 Illas inferius collo, præceptaque summæ
 Passuras dominæ, digna statione locavit.
 Quippe opifex veritus confundere sacra profanis,
 Distribuit partes animæ, sedesque removit. 240
 Iram sanguinei regio sub pectore cordis
 Protegit inbutam flammis, avidamque nocendi,

pereuntes cum corpore moriuntur: hæc remanet una, et vicinis post rogum exsilit. Prometheus collocavit hanc in celso vertice capitis, imperaturam faciendam, et provisuram operibus. Posuit illas, sentientem et vegetantem, infra cervicem, perlaturas in loco apto imperia Reginae supremæ. Etenim Creator vincens miscere sacra cum impuris, separavit sedes animæ et mansiones divisit ab invicem. Regio quædam sub domicilio cordis sanguinem facientis foret iracundiam incensam igne,

//////////

234 *Intereant* Vat. pr. Heinsius sequentia ascripserat: 'Hæc et sequentia omnia ex Timæo Platonis hausit. Cic. Lib. 1. Tusc. Quæst. Ejus auctor Plato triplicem fingit animam. vid. ibi seqq. Hanc Platonis sententiam Galenus probat ac passim sequitur, etsi Aristoteli improbatam. vid. Jul. Firmicium contra gentes p. 8. ed. Leid. in 4. Ouzel. p. 74. Wouwer. in Minuc. p. 21. Elmenhorst. p. 37.'—236 *prospecturamque laborum* Lov. *perspectricemque laborum* Petav. pr. *præspecturamque* Moret. sec. *perspecturamque* Reg. *spectatricemque laborum* Vat. quint. *prospectricemque* Moret. pr. Jun. Vat. quart. unus Pet. Ambr. sec. m. sec. *laborum* Moret. pr.—237 *Illis* Thuan.—238 *digne* Reg.—239 *conjungere sancta* Moret. sec. *committere* Pal. Med. pr. *sacra* Vat. sec. *sancta* sedecim alii.—240 *remisit* Farn. m. pr.—241 *Iram*, vid. Val. Maxim. IX. 3. Horat. Carm. 1. 16.—242 *inbutam* Leid. pr.—243 *rabies* Jun. pr. *tumescit*

NOTÆ

234 *Hæc*] Anima rationis particeps sola vivit, sola superstes, corpore in pyra cremato, evolat in Cælum.

235 *Hanc*] Animam rationis participem collocavit in capite, tanquam in arce, in qua, ut Regina, imperat faciendam, providetque rebus omnibus.

236 *Labori*] Quo vita humana constat: quippe vita labor est perpetuus.

237 *Illas*] Sentientem et vegetantem inferius collocavit, ut ex ipso loco inferiore, in quo constitutæ sunt, discant parere animæ, superiori in sede regnanti.

239 *Opifex*] Prometheus, vel po-

tius divina providentia.

Sacra profanis] Metuens confundere animam rationis compotem, quæ est sacra atque 'divinæ particula auræ,' cum profanis, hoc est, cum impuris terrenisque animabus sentiente et vegetante, quæ e materia conflatae sunt, et quæ secum trahunt perturbationes animi, ut iram, odium; sedes earum omnium separavit, atque distinxit: adeo ut ex illis una pars esset superior; altera inferior.

241 *Pectore cordis*] Sub domicilio cordis, sub intimo corde; ubi sedem iræ Platonici reponunt, simulque fontem sanguinis; quod ultimum astruit Aristoteles, et contra Galenum aliosque medicos multi recentiores.

Præcipitemque sui. Rabie succensa tumescit:
 Contrahitur tepefacta metu: cumque omnia secum
 Duceret, et requiem membris vesana negaret; 245
 Invenit pulmonis opem, madidumque furenti
 Præbuit, ut tumidæ ruerent in mollia fibræ.
 At sibi cuncta petens, nil collatura Cupido,
 In jecur et tractus imos compulsa recessit.
 Quæ, velut immanes reserat dum bellua rictus, 250

et cupidam nocendi, et se precipitantem. Ea regio inflammata furore turget, adhuc subcalida, angustatur timore; et cum ira raperet cuncta secum, atque insana non daret quietem corpori, reperit auxilium pulmonis, et illum objecit humidum ardentem, ut fibræ turgentes subsiderent leniter. Sed cupiditas poscens pro se omnia, et nihil datura, pulsa recessit in jecur, et regiones infimas. Quæ cupiditas, sicut

vel tremescit Vat. quart.—244 *tepefacta* tres Vat. Farn. Pric. Oisel. Exc. Lucens. pr. *stupefacta manu vel metu* Lov. *stupefacta* Pal. Med. pr. Ambr. pr. et sec. m. sec. ed. Parm. Vieet. et sic edidit Gesn. *tabefacta* vet. Cod. nuda *labefacta* legit Heinsius, ut Lib. 1. in Ruf. iuit. ‘rursus labefacta cadebat Religio.’ *tremefacta* Pric. *tumefacta* Med. tert. *tepefacta* vel *stupefacta* Vat. pr. *tabefacta* vel *stupefacta* Reg. Oxon. *fecit pro secum* Med. quart.—245 *Verteret* Moret. pr. *rabies vesana* Put. *levaret* Thuan.—246 *furenti* viginti Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL e marg. Parm. *fluenti* ed. Vieet. *furoris* Put.—247 *timidæ* pro *tumidæ* Leid. pr.—248 *At sibi cuncta petens*. Heinsius ascripserat locum Val. Max. IX. 4. *certa* Var. LL ed. Antv. *nec collatura* Reg. *nil collatura* Exc. Lati. *collatura* Exc. Lucens. pr. *secum latura* Ald. *cum latura* Med. tert. *celatura* ed. Vieet. *præstatura* Pric.—249 *compressa* Exc. Voss.—250 *immanis* Med. tert. Reg. Pat. Oxon. pr. Exc. Lucens. pr. et Var. LL e marg. Parm. *reserat* Med. sec. *reseret* Jun. Leid. Lovan. Var. LL e marg. Parm. Ald. et alii. *dum* duo Med. Put. Var. LL e marg. Parm. et Ald. *dum*

NOTÆ

243 *Præcipitemque sui*] ‘Furor iraque mentem Præcipitant,’ et ad temere agendum impellunt.

Rabie succensa] Illa regio per iram effervescit atque ebullit, venis toto corpore incensa.

244 *Tepefacta*] Adhuc subcalida, et refrigescens ex illo ardore iracundiæ contrahitur, detumescit. Alii legunt *tremefacta metu*, vel *stupefacta*, nec male.

245 *Duceret*] Cum ira secum omnia raperet, everteret, et suo motu totum corpus, velut torrens, opprimeret atque pessumdaret, pulmonem invenit, cujus humido et salutari flatu, fervorem cordis ardentis atque

furentis leniat atque eventilet.

247 *In mollia*] Ut fibræ tumentes subsident leniter, fiantque molliores.

248 *Cupido*] Cupiditas mater omnium scelerum, sed præsertim avaritiæ et amorum, in regione jecoris, quæ regio inferior est quam sedes cordis, collocata est. Hinc distichum illud: ‘Cor sapit, et Pulmo loquitur, Fel concitat iras, Splen ridere facit, cogit amare Jecur.’

249 *Tractus imos*] Quos pudor abscondit, et nominare vetat.

Compulsu] Cupiditas et libido, nisi coëreantur, emicant, et partem superiorem invadunt, impudenterque turbant.

Expleri pascique nequit : nunc verberare curas
 Torquet avaritiæ, stimulis nunc flagrat amorum :
 Nunc gaudet, nunc mœsta dolet : satiataque rursus
 Exoritur, cæsaque redit pollentius Hydra.
 Hos igitur potuit si quis sedare tumultus,
 Inconcussa dabit puræ sacraria menti :
 Tu licet extremos late dominere per Indos,
 Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorent :
 Si metuis, si prava cupis, si duceres ira,

255

bestia cum aperit guttur ingens, non potest satiari et nutriri : modo flagello impellit curas avaritiæ, modo letatur, modo tristis affligitur ; et saturata iterum exurgit : ac renouatur valentius Hydra interfecta. Si aliquis ergo valuit placare hos motus animi, præbebit animæ sinceræ templa stabilia. Tu etiamsi regnes longius, per Indos ultimos ; etiamsi Medi adorent te, et Arabes et Seres : si times, si desideras im-

//////////

vel cum Vat. tert. Heinsius conjicit *ceu*.—251 *Compleri* Moret. sec. *nequit* Mazar. Ambr. pr. Exc. Lucens. sec. ed. Vicet. *velit* triginta alii, Var. LL. ed. Antv. et marg. Parm. *velit* vel *nequit* Pric. *nunc verberare* vel *contraria* Lov.—252 *dum flagrat* Exc. Voss. *amoris* Vat. pr. Pat. Moret. item Ambr. pr.—253 *Tunc gaudet* Ambr. sec. *gaudet* etiam habet Petav. tert. m. pr. *mæsta silet* marg. Isingr.—254 *valentius* Med. tert. *parentius* Reg. *pollentior* Moret. sec.—255 *potuit* si quis Vat. pr. et tert. Farn. Pric. Rott. Pal. Oisel. si quis *potuit*. Jun. pr. Petav. pr. Ambr. sec. Med. tert. duo Moret. inc. Heins. *poterit* Vat. duo. Ambr. sec. *fadure* Var. LL. ed. Antv.—256 *sacraria mentis* Moret. pr.—257 *longe* Moret. sec. *dominare* Vat. tert. Farn. Rott. Oisel. Med. sec. Petav. sec.—258 *adorent* duo Vat. Pat. *adorant* Moret. pr. *adorant* Med. sec. Oxon. pr.—259 *prava* viginti

NOTÆ

251 *Expleri*] Cupiditas enim e sua natura est insatiabilis, ac proinde non potest expleri ; immo ne quidem satis unquam pasci. Unde cum belua non immerito comparatur.

252 *Avaritiæ*] Cupiditas modo avaritia, quasi verberare, torquetur et agitur ultro citroque : modo amore incenditur, &c.

253 *Satiataque*] Cupiditatem cum putas esse satiatam atque contentam, sicque edomitam, ea tamen iterum exurgit fortius ac valentius quam Hydra ; cui, cum caput abseisum est, duo pullulant. Ea nempe cupiditatum natura est, ut iterum reviviscant, cum extinctas putamus : ideo improbo labore demandæ sunt.

256 *Puræ sacraria menti*] Si quis possit sedare tumultuaria pugnan-

tium inter se cupiditatum bella, anima ab omni motuum perturbatione ac contagione pura atque tranquilla, in ipso præsidebit capite, tanquam quoddam numen in templo stabili et inconcusso ; et in hac animæ tranquillitate posita esse videtur beatitudinis humanæ ratio.

258 *Medus*] Medi, Arabes, Seres, Indi, sunt Asiæ populi celebres.

Mollis Arabs] Arabes mollitia et luxu diffinere dicuntur.

Seres] Populi sunt in extrema Asia ultra Tartariani, vulgo Sinenses vocant.

Adorent] Reges adorare familiare erat Persis, Seribus, et aliis populis Orientis.

259 *Si metuis*] Si es obnoxius timori, malo desiderio, iræ ; eris ser-

Servitii patiere jugum: tolerabis iniquas 260
 Interius leges. Tunc omnia jure tenebis,
 Cum poteris rex esse tui. Proclivior usus
 In pejora datur: suadetque licentia luxum,
 Illecebrisque effrena favet. Tum vivere caste
 Asperius, cum prompta Venus: tum durius iræ 265
 Consulitur, cum pœna patet. Sed comprime motus:
 Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit,

proba, si abriperis iracundia, feres jugum servitutis: feres duras leges interius. Tum imperabis cunctis merito, si valebis esse imperator tui ipsius. Consuetudo prior ruit in mala majora, et libertas persuadet luxuriam, atque effrenata indulget voluptatibus. Tum difficilius est vivere pudice, cum facilis est voluptas: tunc impeditur iracundia operosius, cum facilis est vindicta. At colibe affectus pravos, et cogites, non quid permittatur tibi, sed quid decorum erit agere: et contemptatio honestatis.

quatuor Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. et Sched. Gud. parva Med. quart. Bonon. et ed. Vicet. *capis* Jun. pr. *relis* Pric.—260 *Si vitii* Med. quart. *patiare* Vat. tert. Pat. Jun. pr. Leid. pr. m. pr. *tolerabit* Var. LL. ed. Antv.—261 *Interius* Exc. Læti et Lucens. pr. *Uterius* ed. Vicet. *Interius* vel *Imperii* Lov. *max jura pro jure* Jun. pr. *timebis* Tholos.—263 *luxus* Vat. quint.—264 *Illecebris effrena* Florent. Med. sec. Lov. et Ald. *patet* Moret. sec. *tunc vivere* Vat. quat. et quint. *quam vivere* Vat. pr. *tum vivere* tredecim alii, Exc. Gevart. et Lucens. sec. *juste* Med. quart. Pnt.—265 *tum prompta* Pal. Med. pr. *prompta manus* Exc. Voss. *tunc durius* Benon. Pat. Tholos. tres Ambr. Moret. sec. Exc. Gevart.—266 *Consultum* Reg. a m. sec. Tholos. *Consultus* Petav. sec. *Consulimus* Vat. pr. Farn. Ois-el. Leid. pr. *Consulimur* Vat. tert. Pric. Exc. Voss. *Consulitur* decem alii, Exc. Lucens. sec. item Var. LL. e marg. Parm. *Consulimus* Vicet. Parm. *dum pœna* Pnt. *petet pro patet* Pal. Med. pr. *pœna pati* Jun. pr. *plena patet* legebat Heins. *supprime* Pric. *comprime* Exc. Voss.—267 *Ne tibi* Vat. pr. Med. sec. Bonon.

NOTE

vus cupiditatum tuarum, et servitutis jugo, bovis instar, opprimeris. Ceterum hos versus multi viri docti aureis literis censent inscribendos in institutione Principum.

Si duceris ira] Jure Theodosius ait vitandam esse iram, qua ipse inflammatus ita saevierat in Thessalonicenses. Vide in Ruf. ii. 280. Seneca de ira: 'Si effectus ejus damnaque intueri velis, nulla pestis humano generi pluvius stetit. Videbis cades ac venena, et reorum mutuas sordes, et urbium clades, et totarum exitia gentium,' &c.

261 *Interius*] In te ipso patieris duras leges, et senties 'legem in

membris tuis repugnantem legi mentis tuæ.' S. Paulus.

262 *Proclivior usus*] Habitus seu consuetudo præceps ruit in pejora magis ac magis. S. Augustinus: 'E voluntate perversa facta est libido, et dum servitur libidini, facta est consuetudo, et dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas.'

263 *Licentia*] Licentia et impunitas, pessima sunt vitiorum incentiva. Cicero: 'Impunitatis spes maxima est illecebra peccandi.'

266 *Pœna patet*] Difficilius prospicitur iræ retinenda, cum ostenditur facilis vindicta, et occasio pœnæ sumenda.

Occurrat: mentemque domet respectus honesti.

Hoc te præterea crebro sermone monebo,

Ut te totius medio telluris in ore

270

Vivere cognoscas, cunctis tua gentibus esse

Facta palam; nec posse dari regalibus usquam

Secretum vitii: nam lux altissima fati

Occultum nihil esse sinit, latebrasque per omnes

Intrat, et abstrusos explorat fama recessus.

275

Sis pius inprimis: nam cum vincamur in omni

tatis superet animum tuum. Insuper hoc admonebo te verbis frequentibus, ut scias te rivere in ipso conspectu totius Orbis, et tuas actiones esse coram omnibus populis, neque ullum arcanum locum posse quæri peccatis Regum. Etenim splendor celsissimus fati regalis nihil permittit manere absconditum, et penetrat per cuncta latibula; et fama perscrutatur angulos occultiores. Esto pius et clemens ante omnia: etenim

Lox. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *quod liceat* Rott.—268 *Occurret* Lov. dein *domat* Reg. Jun. pr. item Oxon.—269 *Hæc* Med. quart. Mazar. *manebo* Thuan. *docebo* Ambr. pr. m. pr.—270 *Ut tu te totius* Vat. quart. m. pr. *ore* Oxon. pr. Ambr. sec. Reg. m. pr. inc. Heins. Petav. sec. Exc. Lucens. sec. *orbe* decem al. et ita edidit Gesn. *ore vel orbe* Leid. pr.—272 *Fata* Oxon. pr. Med. tert. *usquam* Med. tert. *unquam* Jun. Var. LL. ed. Antv. et al.—273 *lux altissima fati* Gronov. in Exc. Schotti ascripserat locum Dion. Lib. III. p. 559.—274 *nil quatuordecim* Codd. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. Lovan. Leid. edd. Vicet. Ald. Colin.—275 *abstrusos* Med. tert. Jivin. Exc. Lucens. sec. *obtrusos* Vat. tert. Farn. Oxon. pr. *obstructos* Jun. pr. *obstrusos* Oxon. edd. Vicet. Parm. Ald. Isingr. Colin. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. *obstrusos* vel *obstructos* Oxon. sec. *obscuros* marg. Isingr. ex cod. Barth. *implorat* decem Codd. et Exc. Schotti cum Glossa S. *explorat* decem alii et Exc. Lucens. sec.—276 *Sis* Leid. et edd. Vicet. Ald. Isingr. Colin. Gryph.

NOTÆ

267 *Quid liceat*] Plinius: 'Leges Principi nemo scripsit: non tamen ei licet, quod libet, ac minimum decet licere, cui nimium licet.' Alexander in Plutarcho: πάντων οἰόμενος δεῖν περιεῖναι, τοῦ δικαίου δὲ ἡπτάσθαι: Putans omnia sibi circumoccupari quidem, sed justitiæ submitti se oportere.

268 *Respectus honesti*] Contemplatio et reverentia honestatis.

Honesti] 'Et incoctum generoso pectus honesto.' Persius.

269 *Crebro sermone*] Repetita sæpius admonitione inculcabo, ne id ex animo excidat. O digna magno Principe monita!

272 *Facta palam*] Facta Regum

sunt in oculis omnium gentium. Etsi e Seneca: 'Magna pars peccatorum tollitur, si peccatoris testis assistat:' quo sensu esse illi debent, qui factorum suorum πολλοὺς μάρτυρας ἔχουσι, multos habent testes. Pindarus.

273 *Secretum*] Euripides (Iph. T. 670.) τὰ γὰρ τῶν βασιλείων παθήματα ἴσασι πάντες: Regum vitia omnes cognoscunt.

Lux] Altissimus splendor eorum fati, hoc est, majestatis, quæ ipsis fato contigit.

275 *Abstrusos explorat fama recessus*] Et quid fugere queat monstrum illud, cui quot plumæ, tot oculi, tot linguæ, tot ora, tot aures?

Munere, sola Deos æquat clementia nobis.
 Neu dubie suspectus agas: neu falsus amicis,
 Rumorumve avidus. Qui talia curat, inanes
 Horrebit strepitus, nulla non anxius hora.
 Non sic excubiae, non circumstantia pila,
 Quam tutatur amor: non extorquebis amari.
 Hoc alterna fides, hoc simplex gratia donat.
 Nonne vides, operum quo se pulcherrimus ille

280

cum superemur a Diis in omni virtute, una clementia nos assimilat Diis. Neve quid facias animo dubio et suspicaci: neve sis simulator amicitiæ, aut cupidus rumusculorum. Qui sequitur ista, timebit vana murmura, inquietus momentis omnibus. Non ita custodiæ, non ita arma cingentiæ defendunt Principem, quam amor subditorum. Non coges alios ad amorem tui. Hunc fidelitas mutua parit, hunc sincerus candor. An non aspicias, qua concordia mundus ille ornatissimus

Sic Farn. et inc. Heins. in fatis Pric. Exc. Voss. imprimis Heins. Gesn. et ed. Bipont.—278 Nec dubie Pal. Med. pr. Ne Jun. pr. Leid. sec. inc. Heins. ne falsus Pric. Lov. Jun. Leid. Voss. amicus Pat.—279 Rumorisæ Vat. pr. currit ed. Vicet.—281 Nec sic Vat. sec. Pal. Med. pr. et quart. non circumstantia sedecim scripti, Var. LL. e marg. Parm. nec duo Vat. Pal. Farn. pila vel tela Reg.—282 tutetur Pat. extorquebit Med. quart.—283 Hæc alterna Vat. pr. æterna conjiciebat Heins. supplex Moret. sec. gloria Med. sec.—284 quo se Thuan. Petav. tert. Med. quart. et sic legebat Heins. qui se Vat. pr. Farn. Lov. Jun. pr. Oxon. pr. quod se alii magno numero, Exc. Gevart. Lucens. sec. Voss. Ms. Palm. Var. LL. e marg. Parm. et Sched. Gud. quod non Tholos. pulcherrimus ille Med. quart. Pat. Moret. pr. iste Pat. ipse decem alii.—

NOTE

276 Pius] Gregorius Thaumaturgus: εὐσέβειαν μητέρα φασι τῶν ἀρετῶν ὁρθῶς λέγοντες: Pietatem matrem dicunt virtutum, qui recte dicunt.

277 Clementia] 'Pietate et Justitia Principes Dii fiunt.' Seneca pro persona Augusti. 'Animum vincere, iracundiam colubere, &c. Hæc qui faciat, non ego cum summis viris comparo, sed simillimum Deo judico.' Cicero.

278 Dubie suspectus] Ne iadulgeas suspitionibus dubiis; ne credas calumniis, &c. Ipsam maledicentiam sprevere Cæsar, Augustus, et alii magni Principes.

Falsus amicis] Ne simules te amare, ne decipias amicos.

280 Anxius] 'Dii Deæque! quam

male est extra legem viventibus! quod semel meruerunt semper expectant.' Petronius.

282 Amor] 'Amor subditorum, minus alienus.' Id sapius usurpabat Ludovicus XII. populi pater.

283 Alterna fides] Amor mutuus et fidelitas reciproca. 'Ego tibi monstrabo amatorium, sine medicamento, sine herba, sine ullius venetiæ carmine. Si vis amari, ama.' Seneca.

Simplex gratia] Simplicitas et candor, quæ conciliant amorem et gratiam omnium.

284 Nonne vides] An non vides quomodo mundus ille pulcherrimus partes omnes suas contineat, velut quoddam amoris et concordie vinculo inter se conjunctas?

Mundus amore ligat, nec vi connexa per ævum 285
 Conspirant elementa sibi? quod limite Phœbus
 Contentus medio, contentus littore pontus?
 Et qui perpetuo terras ambitque vehitque,
 Nec premat incumbens, oneri nec cesserit aër?
 Qui terret, plus ipse timet. Sors ista tyrannis 290
 Convenit. Invideant claris, fortesque trucidant:
 Muniti vivant gladiis, septique venenis:

operibus vinciat sese, et elementa consentiant secum, non per tempus colligata inter se impetu aliquo? an non aspicias, quod Sol contentus via media sit, quod mare contentum sit littoribus; et aër qui cingit et sustentat semper terras, neque opprimat subsidens, neque opprimatur pondere? Ille qui terreat alios, ipse magis metuit: ea propria est Tyrannorum conditio, ut invidiant viris illustribus, occidantque generosos; vivant freti ensibus, et cincti venenis, incolant turres dubias, et timidi

//////////

285 *ligat* duo Vat. Pal. Rott. edd. Vicet. Parm. Junt. Isingr. Pulm. Ald. Colin. Gryph. *liget* viginti duo Codd. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. Scalig. Heins. et Gesn. *nec non connexa* Pat. *convexa* quatuor Vat. Farn. Jun. pr. Ambr. sec. inc. Heins. *connexa* Pal.—286 *Aspirent* Thuan. *Conspirent* octodecim alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. et ita Heins. et Gesn. *qui limite* Vat. pr. Farn. Lov. *quod* Isingr. *quo* Jun. pr. *quod* viginti Codd. Exc. Gev. Lucens. sec. Sched. Gud. et Var. LL. e marg. Parm.—287 *Contemptus* Med. tert. *portus* inc. Heins. *pontos* Vat. quart. *pontus* vel *portus* Vat. tert.—288 *perpetuus* Moret. sec.—289 *nec premat incumbens.* cum τελέεια στρυμῆ Petav. tert. *omen* pro *oneri* Tholos. *hominum* Vat. quart. et quint. *ne cesserit* Mazar. —290 *ipse* Exc. Læti. *iste* ed. Vicet. *tumet* Pal. Med. pr. *sors ipsa* Med. quart.—292 *vivant gladiis* duo Vat. Petav. pr. et sec. m. pr. *septique venenis* Petav. pr. *fretique* Vat. tert. Med. sec. m. pr. Petav. sec. *fretique* vel *septique* Flo-

NOTE

Mundus pulcherrimus] Ornatisissimus pulcherrimis operibus, unde a Græcis, κόσμος dicitur, id est, ornatus.

285 *Nec vi*] Elementa inter se conjuncta sunt, sed naturali quodam amoris nexu, non vi, non impetu.

286 *Phœbus*] Quod Sol sese continet in Zodiaco seu in mediis limitibus Cæli, ut luceat prositque omnibus.

287 *Pontus*] Quod mare contineatur littoribus, seu terminis, quos constituit divina providentia, quos præterire non poterit.

288 *Ambitque*] Multorum ea est opinio, ut existiment aëris molem non tantum superimpositam esse terris,

casque undequaque cingere, sed et eas ita sustentare, ut terra in medio aëre velut librata remaneat. Ovidius: ‘Nec circumfuso pendebat in aëre tellus, Ponderibus librata suis.’

289 *Oneri nec cesserit*] Aër non cedat, non opprimatur pondere orbium celestium.

290 *Qui terret*] Sallustius: ‘Fieri non potest quenquam a multis metui, quin ad eum e multis formido recidat.’

292 *Septique venenis*] Quod septimentum! Tyranni se defendunt munitque gladiis, at sunt septi venenis. Hoc est, si qua vis ingruat, parata habent venena, quibus se pœnis

Ancipites habeant arcēs, trepidique minentur :
 Tu civem patremque geras. Tu consule cunctis,
 Non tibi : nec tua te moveant, sed publica vota. 295
 In commune jubes si quid, censesve tenendum,
 Primus jussa subi : tunc observantior aequi
 Fit populus, nec ferre negat, cum viderit ipsum
 Auctorem parere sibi. Componitur orbis
 Regis ad exemplum : nec sic inflectere sensus 300

minitentur. Tu vero agas civem et parentem. Tu provide omnibus, non tibi. Non desideria tua tangerent te, sed desideria populi. Si aliquid imperas pro Rep. aut aliquid judicas observandum, tu prior exequere imperia tua. Tunc populus est religiosior custos justitiæ, neque recusat obtemperare, cum animaliterit ipsum legistatorem obedire suis legibus. Mundus regitur ad imitationem Principis; neque

rent. *fullique vel septique* Moret. pr.—293 *Ancipites arcēs* probat Heinsius, ut lib. I. in pr. Cons. Stilich. 142. ‘Ancipites rerum ruituro culmine lapsus;’ qui etiam *Præcipites* conjecerat: ut Ovid. Met. I. 97. ‘Nondum præcipites cingebant oppida fossæ.’ *arcēs* Exc. Lucens. sec. *aves* Moret. sec. Ambr. pr. m. pr.—294 *geras* Put. *feras* Pric. et Exc. Voss.—295 *Non tibi* viginti duo scripti, Exc. Lucens. sec. Ald. et Var. LL. e marg. Parm. *Nec tibi* Reg. *mox non tua te* Pric. Med. quart. Florent. Put. Mazar. *ne tua* Med. tert. *publica fata* Put. *facta* Pric. *notu pro tota* Var. LL. ed. Antv.—296 *In commune jubes* Exc. Schott. ubi Gronovius ascripserat, vid. Dio lib. LII. p. 559. Justin. III. 2. *censes si quidque* Med. tert. *si quid censesque* Vat. tert. Farn. Rott. Oisel. *censesve* Reg. duo Med. Petav. pr. ambo Moret. Leid. pr. duo Oxon. *tucudum* Ambr. tert. Exc. Gevart. unde Heins. conj. *censesve jubendum*.—297 *Jussa subi primus* Put. *sibi* Vat. tert. *subi vel sequi* Reg. *sic observantior* Pat. Var. LL. ed. Antv. *cum servantior* Med. quart. unde Heins. legit *conservantior*.—298 *negat duo* Vat. vet. Gyr. Med. tert. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Ambr. et Petav. pr. Exc. Lucens. sec. Sched. Gnd. *vetat* quatuordecim alii. *vetat vel negat* Lov. Oxon. sec.—299 *Auctorem* Exc. Lucens. pr. *Actorem* Vat. tert. Pal. Med. pr. Petav. sec. Leid. Vicet. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *cum punitur* Thuan. Petav. sec.—300 *nec tantum* Vat. sec. *tantum neclere* Pal. *tantum flectere*

NOTE

eripiant. Sic enses paratos habent in hostes, venena in semetipsos.

293 *Ancipites*] Id est, arcēs ancipites, præruptas, altas, in quas descendere quis non facile queat, nisi in periculum haud dubium se adducere velit. Ovidius: ‘Ab ancipiti delapsus acumine montis:’ id est, excelso, prærupto.

294 *Tu civem*] Tu te geras, ut ci-

vem, ut patrem. Xenophon: Ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ: *Bonus princeps non differt a bono patre.* Contra sentiebat Cæsar, de quo Lucanus: ‘Concessa pudet ire via, civemque fateri.’

Consule cunctis] Imperator enim eligitur, non ut sibi, sed ut ceteris provideat, iisque pacem pariat et tranquillitatem.

Humanos edicta valent, ut vita regentis.
 Mobile mutatur semper cum principe vulgus.
 His tamen effectis, neu fastidire minores,
 Neu pete præscriptos homini transcendere fines :
 Inquinat egregios adjuncta superbia mores. 305
 Non tibi tradidimus dociles servire Sabæos ;
 Armeniæ dominum non te præfecimus oræ ;
 Non damus Assyriam, tenuit quam foemina, gentem.
 Romani, qui cuncta diu rexere, regendi :
 Qui nec Tarquinii fastus, nec jura tulere 310
 Cæsaris. Annales veterum delicta loquuntur.

edicta sic possunt regere animos hominum, ut vita regentis regit eos. Populus mutabilis perpetuo mutatur cum Rege. Nihilominus his perfectis rebus, ne velis contemnere inferiores, neve velis transgredi terminos præfixos homini. Arrogantia admixta dedecorat indolem eximiam. Non dedimus tibi Sabæos assuetos obedire ; non constituimus te Regem regionis Armeniæ ; non tradimus tibi populum Assyrium, quem femina rexerat : gubernandi sunt tibi Romani, qui gubernaverunt omnia diu : qui nec passi sunt superbiam Tarquinii, neque passi sunt leges Cæsaris. Historiæ referunt peccata antiquorum. Dedecus remanebit. Equis non in ater-

Med. pr. non pro nec Thuan.—301 ut vita Petav. pr. Moret. sec. quam vita duo Vat. Pal. Farn. Rott. Oisel. Jun. pr. duo Oxon. duo Leid. Jura Leid. pr. Med. quart. vita vel jura Vat. tert. dicta ed. Vicet. vita regentis Exc. Læti et Lucens. sec. ut vita regentis vel quam jura tenentis Vat. pr. jura Jun.—303 neu duo Vat. Moret. sec. item Oxon. Exc. Lucens. sec. non inc. Heins. Moret. pr. Tholos. Ambr. sec. nec tres Vat. Pal. Farn. Rott. duo Ambr. Exc. Gevart. Voss. ne Pric. Leid. pr.—304 Nec duo Vat. Pal. Farn. duo Med. Leid. sec. Put. Mazar. Nec te ed. Parm. Ne pete Thuan. Pric. hominis Pat. hominum Pal. consculere Vat. tert. transcurrere Pric. mores vel fines Put.—305 Inquint Pric. admota Florent. adjuncta inc. Heins.—306 Non te Oxon. duo et Leid. duo. Nec tibi Vat. quint. Thuan. Hunc tibi Mazar. dociles servare Moret. sec. dein—307 nec te præfecimus quatuor Vat. Pal. Farn. te non Put. non te reliqui omnes fere, Exc. Lucens. sec. Lov. Ald.—308 sic Med. quart. Put. Mazar. duo Moret. Nec damus quatuor Vat. Pal. Farn. Rott. Oisel.—310 non Florent. tenere pro tulere duo Vat.—311 edicta Pal. loquen-

NOTÆ

301 *Ut vita*] Pacatus: 'Blandissime jubetur exemplo.' Ceterum magni Duces si quid egregium a militibus perfici volebant, primi manum operi admovebant. Sic Germanicus apud Tacitum primus cespitem posuit in tumulo Varianis exstruendo.

305 *Superbia*] Ea enim est ruina virtutum omnium, et qui altius se tollit, citius ruat graviore casu. Superbia dicitur, quasi ὑπερ βίαν, supra

vim, quod vim omnem et violentiam superet. Et gravior est servitute contemtus.

306 *Sabæos*] Populos Arabiæ, thure divites.

308 *Assyriam*] Assyria regio est Asiæ, quam Semiramis foemina rexerat.

310 *Tarquinii*] Superbi, quem cum filiis ejecerunt Romani.

311 *Cæsaris*] Julii Cæsaris, quem occiderunt in ipso Senatu.

Hærebunt macula. Quis non per sæcula damnet
 Cæsareæ portenta domus? quem dira Neronis
 Funera, quem rupes Caprearum tetra latebit,
 Incesto possessa seni? victura feretur 315
 Gloria Trajani; non tam quod Tigride victo
 Nostra triumphati fuerint provincia Parthi,

num condemnet monstra familie Cæsareæ? Equis non cognoscat cædes erudiles Neronis? equis non cognoscat saxa probrasa Caprearum occupata a senè impurissimo? Laus Trajani mansura celebrabitur, non tam, quia domito Tigride, Parthi

~~~~~
tur Vat. quint. Pal. inc. Heins. Pat. Petav. pr. Ambr. sec. Leid. loquuntur septem alii.—312 *Hærebunt* Med. tert. Oxon. Jun. Leid. pr. m. sec. *Hærebunt* vel *Hörrebunt* Reg. Oxon. pr. mox *damnet* Vat. sec. Med. pr. Moret. sec. Jun. pr. Oxon. sec. et Ald. *damnat* octo alii.—313 *portenta manus* Med. tert. *quem* Exc. Lat. *quam* Vicet.—311 *munera* conj. Heins. *Campanum* Oxon. sec. *tecta* Vat. pr. Farn. Med. sec. m. pr. *latebant* vel *latebunt* Farn. *latebræ* Var. LL. ed. Antv.—315 deest hic versus in quatuor Vat. tribus Med. item Florent. Put. Reg. Thuan. Mazar. Voss. Jun. pr. duobus Petav. totidem Leid. et Oxon. nec non Bonon. Tholos. Pat. Moret. sec. Lov. et duob. Ambr. sed in Petav. pr. et Tholos. manu recentiore margini ascriptus erat.—316 *non tam quod T. r.* Pal. Farn. Pric. Oiccl. Exc. Lucens. pr. *tam qui* ed. Parm. Vicet. et Colin. *tandem* Vat. tert. *tanquam* Rott. Jun. pr. *pro Tigride* inc. Heins. *nec qui cum* Var. LL. e marg. Parm. *nonquam* Var. LL. ed. Antv. *victor* Jun. pr.—317 *fierent provincia* tres Vat. Pal. *fuert* Vat. tert. Exc. Lat. Ald. Isingr. *fuert* Rott. *fuert* Vat. quint. Med. quart. Pat. Mazar. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *fuert* quatuordecim alii, Exc.

NOTE

Annales] Historiæ loquuntur delicta veterum Imperatorum; quibus, cum Imperium male rexerint, sempiterna inuretur infamiæ macula. In hoc differunt *Annales* et *Historiæ*, quod *Annales* referant res gestas plurimum annorum, servato anni ordine; *Historiæ* vero referant res sine hac distinctione.

— 312 *Hærebunt*] Maculæ turpitudinis æternæ, ob male gestum Imperium, pravis Imperatoribus hærebunt.

313 *Cæsareæ*] *Monstra* domus Cæsareæ; quæ insignis fuit variis fœdisque criminibus, non solum ob Tiberium, Caligulam, Neronem, sed et ob feminas, quales fuere infames Julia, filia, neptisque Augusti Cæsaris.

Dira funera] Parricidia infinita pa-

trata a crudelissimo Nerone.

314 *Caprearum*] Capreæ, parva insula ad oras Campaniæ in Italia, ubi Tiberius senex sese omni turpitudinum generi totum permisit; unde dicitur incestus senex, quia nulla libido est, nulla impudicitia, qua non se polluerit spurcissimum illud portentum.

316 *Trajani*] Principis optimi atque fortissimi; cujus hic præsertim mentio facta est, quod nonnulli dicerent ex ejus familia Theodosium originem duxisse.

Tigride] Tigris, vulgo, *Tigil*, et Euphrates, vulgo, *Frat*, sunt fluvii, qui alluunt Armeniam, Mesopotamiam, quæ hic denotantur; ut familiare est pœtis, per fluvios designare provincias.

Alta quod invectus fractis Capitolia Dacis ;
 Quam patriæ quod mitis erat. Ne desine tales,
 Nate, sequi. Si bella tonant, prius agmina duris 320
 Exerce studiis ; et sævo præstrue Marti.
 Non brumæ requies, non hybernacula segnes
 Enervent torpore manus. Ponenda salubri
 Castra loco : præbenda vigil custodia vallo.
 Disce, ubi denseri cuneos, ubi cornua tendi 325
 Æquius, aut iterum flecti ; quæ montibus aptæ,
 Quæ campis acies, quæ fraudi commoda vallis :

ericti fuerint ditionis nostræ ; non tam quia vectus in Capitolium excelsum, Dacis subactis ; quam quia benignus erat in patriam. O fili, ne cessu imitari tales Principes. Si bella imminet, assuefac prius ceteras disciplinæ severæ, atque præpara eas militiæ asperæ. Non otium hyemis, non hyberna emolliant luxu manus inertes : castra collocanda sunt in situ salutari : excubiæ vigillum deponendæ sunt in munitionibus. Edisce, ubi melius sit conglobari cuneos, ubi melius cornua explicari, vel rursus sinuari : qui exercitus sunt idonei in montibus, qui in planitie, quæ vales aptæ strategemati, quod iter sit arduum ? Si hostis confi-

//////////

Lucens. pr. Sched. Gud. et ed. Vicet.—318 *invectus* Med. tert. *inventus* Var. LL. ed. Antv. *fractus* Bonon. *fractis* maxima Codd. pars, Exc. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. ed. Parm. et Vicet. in Mss. Heins. invenit *fractum*.—319 *nec desine* tres Vat. *ne desine* quatuordecim alii, Exc. Gevart. et Lucens. sec.—320 *tonant* Vat. pr. et quint. Pal. Farn. Pric. Med. pr. Thuan. Mazar. Ald. et ed. Vicet. *juvant* Jun. pr. *sonant* Leid. sec. *cantant* plurimi Codd. Exc. Lucens. sec. Sched. Gad. et Var. LL. ed. Antv. *cantant* vel *tonant* Vat. quart. Petav. pr. *cantant* Helmst. Jun. *post agmina* Petav. tert. *diris* Med. sec. *diris* Oisel.—321 *aut sævo* Med. tert. *perstrue* Vat. pr. Farn.—324 *jugis custodia* Ambr. tert. *rigil* vel *rigis* Reg. et. Lov. *gravis* vel *rigil* Oxon. sec. *Concordia* inc. Heins. *belli pro vallo* Jun. pr.—325 *denseri cuneos* Livin. et Exc. Lucens. sec. et sic legit Heins. qui lectorem remittit ad notas in Ovid. iii. Fast. *densari* Pat. Put. Gesn. *diversus cuneus* Jun. pr. *densus erit cuneus* triginta alii, Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. et e marg. Parm.—327 *In campis* Jun. pr. *quæ fraudi* sedecim Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et Ald. *accommoda* Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Parm. Isingr. Gryph. Colin. Raphel. *commoda* reliqui omnes, Exc.

NOTE

318 *Dacis*] Hi populi erant Danubio finitimi, quos vicit Trajanus.

321 *Exerce*] Disciplina militaris e Valerio Maximo : ‘ Præcipuum decus et stabilimentum Romani Imperii.’

322 *Non brumæ*] Milites ne quidem per hyemem et hyberna a labore cessent ; ne emolliantur et enerventur otio, sicque in luxum et torporem in-

cidant.

325 *Cuneos*] Cunei sunt catervæ militum, in cunei formam conglobatæ.

Cornua] Sunt catervæ militum, instar cornu flexæ atque sinuatæ, ut hostem facilius circumveniant.

327 *Vallis*] Virgilius : ‘ Est curvo anfractu vallis accommoda fraudi.’

Quæ via difficilis. Fidit si mœnibus hostis,
 Tum tibi murali libretur machina pulsu,
 Saxa rota: præceps aries, protectaque portas 330
 Testudo feriat: ruat emersura juventus
 Effossi per aperta soli. Si longa moretur
 Obsidio; tum vota cave securo remittas,

dit muris, tunc tibi machina vibrabitur tormento murali; contorque rupes: aries impetuosa, et testudo aperta emulsiat portas. Juvenes latentes erumpant per cuniculos terra cœstis. Si obsidium longius te retardet; vide tunc, ne tutus

Geart. Var. LL. ed. Antv. item e marg. Parm.—328 *Qua via* Vat. pr. Farn. Put. Mazar. Pat. Ambr. sec. Petav. tert. *Et quæ vel Qua via* Lov. si *fidit* Pal. Meil. pr. *fidet* Med. sec. *fidis* ed. Vicet.—329 *Tum mihi* Med. sec. Jun. pr. Oxon. sec. *Tunc tibi* Vat. pr. Farn. Pric. Thuan. Moret. pr. *Tunc tua* Moret. sec. *murali libretur* duo Vat. *libretur murali* Oisel. Petav. pr. *Tum tibi muralis librato machinæ pulsu Saxa rotæ* Gesn.—330 *Saxa rota* octodecim libri scripti. *rotæ* Reg. Var. LL. ed. Antv. *rotæ* Pal. tres. Med. et quatuor Vat. *protectaque* Petav. tert. inc. Heins. *protectaque* viginti Codd. Exc. Geart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et Ald. *protectaque* Vat. tert. Rott. Med. sec. Jun. pr. ed. Parm. et Vicet. *protectaque* Var. LL. ed. Antv. *projectaque* Bonon. *protectaque* vel *projectaque* Reg. *portentaque* vel *protectaque* Florent. unde *protectaque* legit Heinsius, qui ascripserat seqq. *protectaque* l. *prætentaque*. apud Martial. Speetac. Ep. II. similiter peccatum: ‘Splendida jam tecto cessent venabula ferro.’ lege *tento*. etsi non ignorem Scaligerum et Scriverium pro vulgata stare, quod venatores domum reversi facilius involvant venabula.—331 *feriat* Pal. *reseret* Tholos. *mox ruit* Rott. *emensura* Vicet.—332 *effusi* Rott. *aperta soli* Vat. pr. Farn. *opaca* Var. LL. ed. Antv.—333 *tunc*

NOTÆ

329 *Murali pulsu*] ‘Tormento murali,’ Virgilius, seu impulsu, qui muros subruat, atque evertat.

330 *Aries*] Est machina bellica, e ligno ferroque compacta, tam portentosa magnitudinis, ut aliquando sex hominum millia eam impellerent. Dicitur *Aries*, quod arietis instar, fronte feriat et labefactet. Alii legunt, *saxa ferat præceps aries*. In ultima obsidione Constantinopolis Machometes Othomanus vix traherat monstrum æreum cum 150 bobus.

331 *Testudo*] Est quoque machina bellica, tabulatis, et crudo corio, ne comburatur, contexta; trabem ingentem funibus suspensam habens, quæ si uno tantum ferro muniretur, ad avellenda saxa, *falx* dicebatur; si un-

eo bifureo ad impetendos muros, dicebatur *Aries*; quod feriret, moxque retrocedens, Arietis instar, ad ferendum majore impetu concitaretur. Appellatur *testudo*, quod eeu viva testudo, modo caput exerat, modo abscondat.

332 *Effossi*] Juventus erumpat per effossos cuniculos, qui sic dicti sunt ab animali cuniculo, qui egerendo humum, et sibi specus fodiendo, videtur docuisse hominem effodere cuniculos, ut hostium munitionibus improvisus adsit ad urbium eversionem. Martialis: ‘Gaudet in effossis habitare cuniculus antris, Monstravit tacitas hostibus ille vias.’

333 *Vota securo*] Cave, ne per ignavam securitatem, tua vincendi

Inclusumve putes. Multis damnosa fuere
 Gaudia: dispersi pereunt, sommove soluti. 335
 Sæpius incautæ nocuit victoria turbæ.
 Neu tibi regificis tentoria larga redundant
 Deliciis, neve imbelles ad signa maniplos
 Luxuries armata trahat: neu flantibus Austris
 Neu pluviis cedas; neu defensura calorem 340
 Aurea submoveant rapidos umbracula Soles.
 Inventis utere cibus: solabere partes

*minas desideria vincendi; et credas conclusum hostem. Lætitiâ fuit pernicio-
 sa multis Principibus. Milites dissipati, et oppressi vino occiduntur. Victoria fre-
 quentius incommodavit exercitibus imprudentibus. Neve tabernacula tua copiosa
 impleantur tibi illecebris regalibus, neve luxus armatus ducat caterras inertes ad
 bella: neve remittas te Notis furentibus, neve imbribus: neve vela aurata æstum
 repulsura arceant calores ferrentissimos Solis. Fruere alimentis repertis: levabis*

Ambr. Jun. pr. amho Moret.—334 *Inclusive* Med. tert. *Inclusumque* Vat. sec. Parn. Med. pr. ed. Vicet. *Inclusumne* Vat. quart. et quint. *putas* Oxon. pr.—335 *somno percuntque* Moret. pr. *somnoque* Med. tert. ed. Vicet. *somnoque* vel *somno* Oxon. sec. *somno* reliqui magno numero, Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. et Ald.—337 *Nec tibi* Jun. pr. Var. LL. ed. Antv. *larga* Exc. Læti et Lucens. sec. *longa* Vat. pr. ed. Vicet. *redundant* Jun. pr.—338 *neve* Exc. Læti, et Var. LL. e marg. Parm. *non* Moret. pr. ed. Parm. et Vicet. *magistros* Med. tert. *ministros* decem alii. *maniplos* Moret. pr. inc. Heins. qui ascripserat. vid. de B. Gild. vs. 416.—339 *trahit* Jun. pr. *ne* inc. Heins. *ne* Moret. sec. Lov. *flantibus Austris* Lov. *flantibus* Austri Pal. Med. pr. Exc. Lucens. pr.—340 *Ne pluviisne* Lov. Moret. sec. Jun. pr. Leid. sec. *Nec pl. e. neve* decem Codd. Var. LL. ed. Antv. ed. Parm. *ne* septem alii, Exc. Gevart. et ed. Vicet.—341 *rabidos* Vat. quint. Med. sec. Thuan.—342 *utere* plurimi Codd. Exc. Lucens. sec. et Vicet. in Thuan.

NOTÆ

cupiditas, vigorque obsidentium re-
 langueat: cave ne ita putes inclusum
 hostem, ut non possit erumpere.
 Nam per istam stultam securitatem,
 quæ initium est calamitatis, milites
 dispersi vagantur, lætitiæ vinoque
 indulgent, sicque facile maclantur.
 Nullus enim facilius opprimitur,
 quam qui nihil timet.

336 *Incautæ*] Sæpe nimia exul-
 tatio, aut nimia fiducia de victoria
 referenda nocuit turbæ militum im-
 prudenti; quibus, quo magis victo-
 ria certa speratur, eo certior clades
 imminet: qui quo magis de victoria

non dubitant, eo facilius vincuntur.

339 *Luxuries armata*] Nimius ap-
 paratus aulicus, quales sunt Pistores,
 Coqui, Pincernæ, mensarum asseclæ,
 qui non sunt milites, sed potius luxus
 armatus, quo castra minime farcien-
 da sunt.

*Neu flantibus Austris, neu pluviis ce-
 das*] Id est, ne cedas pluviis Austro-
 rum, qui nabili sunt, et pluviis: ne
 cedas tempestatibus, quod argumen-
 tum est animi generosi.

341 *Umbracula*] Vela. tapetes auro
 texti.

342 *Inventis cibus*] Sic Julium Cæ-

Æquali sudore tuas. Si collis iniquus,
 Primus ini : sylvam si cadere provocat usus,
 Sumta ne pudeat quercum stravisse bipenni. 345
 Calcatur si pigra palus, tuas ante profundum
 Prætentet sonipes : fluvios tu protere cursu
 Hærentes glacie ; liquidos tu sciunde natatu.
 Nunc eques in medias equitum te consere turmas :
 Nunc pedes assistas pediti : tum promptius ibunt 350
 Te socio : tum conspicuus gratusque feretur
 Sub te teste labor. Dicturum plura parentem

tuos milites labore simili. Si mons est arduus, prior ascende. Si qua belli utilitas postulat excindere sylvam, ne erubescas, capta securi, prosternere quercum. Si palus tarda transitur, equus tuus prius exploret profunditatem, tu proinde currendo flumina astricta gelu, tu seca nando liquentio. Modo tu canes, o Honori, conjice te in densas catervas equitum ; modo tu pedes astes cum pedibus. Illi tunc progredientur alacrius, te comitante : tunc sub te presente, opus nobile et jucundum sustine-

glossa ascripta *i. e. uteris. utare* Leid. pr. Med. sec. Vat. tert. Rott. *partis* Vat. tert. item Petav. *paucis* Jun. pr. Med. sec. m. sec. *parthis* vel *paucis* Reg.—343 *tuos* Vat. tert. Oisel. Med. sec. Petav. tert. *tuos* Oxou. sec.—344 *Primus uti* Vat. pr. m. pr. *provocat astus* Florent. m. pr. Rott. Med. sec. Vat. tert.—345 *ne* plurimi Codd. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Vicet. *ne pudeat* Petav. tert. *quercus* Med. quart. *rapuisse* Ambr. pr. Exc. Schott.—347 *Pertentet* Vat. pr. Mazar. Farn. Exc. Lucens. pr. *Tentet equus sonipes* Pric. Exc. Voss. *primus pro fluvios* ed. Vicet. *tum* Med. sec. Put. inc. Heins. *curru* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *cursu* Ambr. sec. m. pr. Exc. Læti et Schotti. Vat. duo. *cursu* vel *curru* Med. pr.—348 *Hærentes* sedecim scripti, Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *Horrentes* Jun. pr. Med. sec. Mazar. *Hærentes* vel *Horrentes* Reg. *Horgentes* Vat. tert. Rott. unde *Torquentes* conjiciebat Heins. *liquido* Oisel. Vat. tert. *liquidus* Vat. pr. *tum* inc. Heins. *succinde* Thuan. *rolatu* Vat. tert. *meatu* vel *natatu* Lov.—349 *contere* Put.—350 *existas* Vat. quint. *equiti* Vat. pr. Farn. *assistas. pedites tum* Jun. pr. *tunc* duo Vat. Farn. Rott. Florent. duo Med. Put. Thuan. Petav. sec. *protinus* Pric. Med. tert. *promptius* Vat. tert. *protinus* vel *promptius* Med. sec.—351 *te conspicuus* Med. tert. *cum* Oxou. sec. *tunc* septem

NOTE

sarem circa victum adeo indifferen-
 tem fuisse aiunt, ut quondam ab
 hospite, condititium oleum pro viridi
 appositum, aspernantibus ceteris, so-
 lum etiam largius dicat appetisse
 Suetonius, ne hospitem negligentia,
 aut rusticitatis arguere videretur.

343 *Æquali*] Nunquam promptior
 ad arma miles, quam cum Imperator
 ‘opera inter talia primus Hortatur
 socios, paribusque accingitur armis.’

Virgilius.

345 *Ne pudeat*] Sic Cæsar apud
 Lucanum: ‘raptam primus vibrare
 bipennem Ausus, et acitiam ferro
 pra cadere quercum.’

349 *Eques*] Imperator modo eques,
 modo pedes pugnet, et primus ag-
 grediatur pericula. Cæsar in peri-
 culis, equum suum primus dimitte-
 bat. Suetonius.

Voce subis: Equidem, faveant modo Numina cœptis,
 Hæc effecta dabo: nec me fratrique tibi que
 Dissimilem populi commissaque regna videbunt. 355
 Sed cur non potius, verbis quæ disseris, usu
 Experior? gelidas certe nunc tendis in Alpes.
 Duc tecum comitem: figant sine nostra tyrannum
 Spicula: pallescat nostro sine barbarus arcu.
 Italiamne feram furiis prædonis acerbi 360
 Subjectam? patiar Romam servire clienti?
 Usque adeone puer? nec me polluta potestas,

bitur. Honorius respondet voce, patri Theodosio locuturo plura: Ego certe, modo Dii aspirant consiliis meis, hæc ostendam perfecta: et nationes et imperium traditum mihi non aspicient me degenerantem a te et fratre. At quare non magis re ipsa patefacio quæ tu dicis sermone tuo? Vadis quidem nunc in Alpes frigiditas, duc me socium tuum. Permite, tela nostra confodiant Tyrannum: permitte, barbarus pertimescat arcum nostrum. An ego Honorius sinam Italiam subditam esse furori prædonis crudelis? An sinam Romam famulari clienti suo? An usque adeo sum puer? Neque majestas violata movebit me, neque justa

alii. *conspicuo* Jun. pr. *prospicuis* inc. Heins. *perspicuis* Ambr. sec. *clarusque* Put. Pat. *feretur* Ambr. tert. Leid. sec. *geretur* Vicet. et plurimi Codd. Var. LL. e marg. Parm.—353 Hic versus manu recenti in margine ascriptus erat in Petav. pr. *subis* tredecim Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *subit* Jun. pr. Ambr. sec. Vat. tert. Rott. Oisel. *subis* vel *subit* Lov. *faveant equidem* Var. LL. ed. Antv.—354 *effuta* Jun. pr. *non me* Med. sec. Oxon. pr. *patrieque* vel *tibi que* Oxon. sec.—355 *demissaque* Pric. *sacra videbant* Ambr. pr. m.—356 *verbis potius* Pric. *dixeris* Med. sec. Ambros. sec. item Moret. *nec disseris* Var. LL. ed. Antv.—357 *Experiar* Oxon. pr. Leid. pr. *certe gelidas* Jun. pr. Crete inc. Heins. *nunc certe* Pric. *mittendus pro nunc tendis* Vat. pr. Farn. *ad Alpes* Med. quart. Moret. pr. Ald.—358 *comitem tecum* Pric. *fugiant* Jun. pr. *sine nostro* Vat. quint. *en nostra* Var. LL. ed. Antv. m. pr. et *hac nostra* m. sec. *tyranni* inc. Heins.—359 *ictu pro arcu* Ambr. pr. sched. Gud.—360 *Italiamve* Oxon. pr. *furtis* Oisel. *furtis* vel *spoliis* Moret. pr. *iniqui* Pric. *iniqui* vel *acerbi* Oxon. sec. *acerbi* vel *acerbi* Oxon. pr. Reg.—361 *dicati pro clienti* Rott.—362 in Jun. pr. ab hoc versu

NOTE

352 *Teste*] Quis non miles sub oculis Imperatoris audacius provocet periculum?

358 *Duc tecum*] Sunt qui dicant Theodosium contra Eugenium, e Grammatico Tyrannum factum, proficiscentem, sibi comitem Honorium assumisisse: qui Eugenius, ut supra diximus, Arbogaste Gallo confidebat.

360 *Prædonis*] Arbogastis, hominis Galli, qui Eugenium armabat in Italiam: de utroque supra.

361 *Clienti*] Eugenio militi et Grammatico, cui Romam servire dedecebat.

362 [*usque adeone puer*] Generosa pueri indignatio. Virgilius: 'Usque adeone mori miserum est?'

Nec pia cognati tanget vindicta cruoris?
 Per strages equitare libet. Da protinus arma.
 Cur annos obicis? pugnae cur arguor impar? 365
 Æqualis mihi Pyrrhus erat, cum Pergama solus
 Verteret, et patri non degeneraret Achilli.
 Denique si Princeps castris hædere nequibo,
 Vel miles veniam. Delibat dulcia nati
 Oscua, miratusque refert: Laudanda petisti: 370
 Sed festinus amor. Veniet robustior ætas:
 Ne propera. Necdum decimas emensus aristas

ultio sanguinis affinium meorum! jurat equitare per cades: da mihi continuo tela: quare obicis mihi pueritiam? quare reprehendor ut nondum aptus certamini? Pyrrhus erat æquævus mihi, cum solus destrueret arcem Trojæ, et non degeneraret Achilli patri suo. Necdum si ego non potero adhaerescere castris tuis ut Princeps, saltem proficiscar ut miles. Theodosius dat blandia oscula filio Honorio, et admirans dicit: poposcisti, o fili, rem laudabilem; ast amor tuus nimis properus: juventus fortior adveniet. Ne festina. Tu nondum permensus

reliqua desunt ad vs. 463.—363 *tangit* Oxon. Leid. Lovan. et plurimi Codd. *tanget* Ambr. sec. *tangat* conj. Heins.—364 *equitare licet* Vat. pr. Farn.—365 *Contra annos* Tholos.—367 *Sterneret* Oisel. *dedignaret* Lov. *degeneravit* Ambr. sec.—368 *castris princeps* Ambr. pr.—371 *festinus* Med. quart. *amor* Exc. Lucens. pr. *honor* ed. Vicet. *honor* Vat. pr. Farn. LL. e marg. Parm. *venit et* tredecim scripti, Exc. Schott. Var. LL. e marg. Parm. *venit modo fortior* Pric. Heins. conj. *venit en.*—372 *Neu propera* Oxon. sec. *Nec* Petav. tert.

NOTE

Potestas] Majestas Imperatorum violata a barbaris vilibusque hominibus, qui Imperatores trucidarunt.

363 *Cognati*] Valentiniani Imperatoris, qui avunculus erat Honorii, quia frater Gallæ ejus matris: quem Valentinianum occidit Arbogastes, ut Eugenium ad Imperatorium culmen eveheret, ipse pro hac Imperatoris umbra, mox, ut putabat, regnaturus. [Primas Barthii curas secuti diximus Gallam matrem fuisse Honorii, quod quidem a veritate abhorre postea comperimus: siquidem Flaccilla fuit mater Areadii et Honorii: at Galla, Valentiniani II. soror, post Flaccillæ mortem a Theodosio Imperatore in matrimonium ducta, non mater fuit Honorii, sed

noverca. Novercæ tamen aliquando mitiore nomine matres appellantur. *Ex Addend.*]

366 *Æqualis Pyrrhus*] Cum hæc diceret Honorius, annum agebat decimum e Claudiano, at ex aliis decimum quartum.

370 *Laudanda*] Rem petiisti laudabilem, o Honori, cum me rogas, ut te ducam ad Alpes contra Eugenium et Arbogasten.

371 *Festinus*] Sed amor et rerum pulcherrimarum desiderium, quo flagras, prævenit annos et robur: nimis properas.

372 *Ne propera*] Ante tempus: *σπεῦδε βραδέως, festina lente*, aiebat Augustus Cæsar.

Aggrederis metuenda viris. Vestigia magnæ
 Indolis agnosco. Fertur Pellæus, Eoum
 Qui domuit Porum, cum prospera sæpe Philippi 375
 Audiret, lætos inter flevisse sodales,
 Nil sibi vincendum patris virtute relinqui.
 Hos video motus. Fas sit promittere patri:
 Tantus eris: nostro nec debes regna favori,
 Quæ tibi jam Natura dedit. Sic mollibus olim. 380
 Stridula ducturum pratis examina regem
 Nascentem venerantur apes, et publica mellis
 Jura petunt, traduntque favos. Sic pascua parvus
 Vindicat, et necdum firmatis cornibus audax

decem annos, suscipis res formidandas viris ipsis. Animadverto in te signa egregiæ naturæ. Pelleus Alexander, qui subegit Porum Eoum, cum audiret frequentius successus secundos patris Philippi, inter socios gaudentes dicitur lacrymatus esse, quod fortitudine patris nihil sibi linqueretur superandum. Cerno in te affectus similes. Liceat parenti polliceri sibi id de te. Tantus eris, quantus Alexander, neque debes nostræ felicitati imperium quod natura jam tribuit tibi: ita aliquando in pascuis teneris apes adorant Regem exorientem vecturum examina resonantia; ac poscunt ab eo communem mellis colligendi potestatem, et committunt ipsi favos: ita parvus taurus tribuit sibi prata, et nondum fractus cornibus

//////////

Leid. pr. *nondum* Put. *necdum* Med. sec.—375 *Porum* Exc. Læti. *Pyrrhum* ed. Vicet. *Porum* Ald. *populum* Vat. quint. *portum* Petav. tert. Var. LL. ed. Antv.—376 *iterum flevisse* Med. tert.—377 *patria virtute* legit Heins. *relinquit* Vat. tert.—378 *Hoc* Mazar. *fas est* Ambr. tert. Moret. pr. *fasti* legit Heins. *Sat sit* Ald. *permittere* Vat. pr.—379 *Tantus eas* Lov. m. pr. *regna fovendi* Leid. pr. m. pr. Var. LL. ed. Antv. m. pr. *favori vel fovendi* Reg. Oxon. pr.—380 *mollibus* Reg.—381 *Stridula* Med. quart. *victurum* Ambr. pr. *partis* Reg.—382 *Nascentem* inc. Heins. *Nascentes* Moret. pr. m. pr. *Nascentes* Vat. quint. *messis pro mellis* Vat. quint.—383 *traditque* Vat. quint. *tradique* conjiciebat Heins. mox *parvus* Var. LL. ed. Antv.—384 *Vindicat* Reg. Petav. sec. *Vendicat* duo Moret. Exc. Gevart. *necdum* Reg. *nondum* Ambr. pr. Exc.

NOTÆ

Aristus] Decem annos, qui designantur per æstates et aristas.

374 *Pellæus*] Alexander, qui in urbe Pella natus est: Pella est urbs Macedoniæ.

375 *Porum*] Alexander devicit Porum Eoum, id est, in India, quæ est in Oriente. "Eos, Aurora, inde 'Eôpos, qui pertinet ad Orientem.

379 *Favori*] Non debes Imperium, o Honori, nostræ felicitati, sed

indoli tuæ præstantissimæ, quæ illa tibi dedisset, si et fortuna et meus favor abfuisset. Quasi Honorius divinitus natus sit ad imperandum.

381 *Stridula*] Examina apum stridentia, et bombos suos edentia.

382 *Apes*] recte bonus Princeps, et divinitus natus ad imperandum, comparatur cum Rege apum: hujus enim imperium est prorsus admirabile.

Jam regit armentum vitulus. Sed praelia differ 385
 In juvenem, patiensque meum cum fratre tuere,
 Me bellante, locum. Vos impacatus Araxes,
 Vos celer Euphrates timeat: sit Nilus ubique
 Vester, et emissio quicquid Sol imbuat ortu.
 Si pateant Alpes, habeat si causa secundos 390
 Justior eventus, aderis, partesque receptas
 Suscipies: animosa tuas ut Gallia leges
 Audiat, et nostros æquas modereris Hiberos.

validis, jam gubernat armentum. At differ certamina in juventutem tuam, ac cernit libens eum fratre Arcadio partes meas, me pugnante. Vos Araxes indomitus formidet, eos Euphrates rapidus, Nilus sit vester ubique, et quodcumque Sol spargit prima luce. Si Alpes aperiantur; si causa æquior nanciscatur exitum prosperiorem, tu advenies, et capesses imperium tibi traditum: ut Gallia ferox obediat legibus tuis, et benignus regas Hispanos nostros.

Voss. Tholos. Thuan. Med. tert.—385 *regit* Vat. quart. Exc. Lucens. pr. et sec. Thuan. Petav. pr. Tholos. Med. tert. Ambr. tert. Var. LL. e marg. Parm. *regit* ed. Vicet. *regat* Petav. sec. *redit* Var. LL. ed. Antv. m. pr. *differ* Ald. *differ* octo alii. *differ* vel *differ* Reg. Moret. pr. Petav. tert.—386 *In juvenem* Ambr. tert. Vat. quart. duo Med. Reg. Thuan. Petav. pr. Exc. Gevart. Sched. Gud. *In Venerem* vel *juvenem* Florent. Mazar. Moret. pr. Oxon. sec. Petav. tert. *In tempus* vel *In verem* Oxon. sec.—387 *Te bellante* duo Vat. Rott. Oisel. Lov. Bonon. Tholos. Ambr. pr. Petav. sec. *Me* Exc. Lati.—388 *sic Nilus* Lov. Putman. *sit Nilus* Bonon. pro *ubique* Hein. conj. *utrinque* vel *Iberque*, ut et versu seq. ‘et emerso quicquid Sol ambit ab ortu.’ et ascripserat locum II. in Stilich. vs. 60.—392 *Suscipiens* Rott. Med. sec. Vat. tert. *Suscipias* Leid. pr. m. pr. *Suscipies* Var. LL. ed. Antv. *animosa* Vat. quint. *animosa* Leid. pr. m. sec. et *Gallia* Med. sec.—393 *vestros* Med. quart. *Hiberos* Var. LL.

NOTE

386 *Cum fratre tuere*] Cerne, expecta eum fratre locum, quem teneo pugnans in bellis: seu, *locum tuere*, id est, sustine fortiter personam, quam sustineo in bellis.

387 *Araxes*] Fluvius, qui alluit Parthos, qui nunquam bene domiti sunt, et ideo dicitur impacatus, pro populi ipsis impacatis.

388 *Euphrates*] Euphratis accolæ vos timeant: Euphrates alluit Syriam, Mesopotamiam, aliasque regiones.

Nilus] Vester sit ubique Nilus; id est, regiones omnes quas Nilus alluit

in Africa, vestræ ditioni subjeiantur.

389 *Imbuat*] Quicquid Sol Oriens prima luce spargit, atque calefacit.

390 *Si pateant Alpes*] Si Alpes, quas obsedere Eugenius et Arbogastes, mihi pateant, ita ut possim de illis hostibus reportare victoriam; sique Dii faveant aequitati meæ causæ.

391 *Partesque receptas*] Imperium Occidentis suscipies.

392 *Animosa*] Ferox, indomita Gallia.

393 *Hiberos*] Hispanos nostros o quibus duxi originem.

Tunc ego securus fati, lætusque laborum
 Discedam, vobis utrumque regentibus axem. 395
 Interea Misis, animus dam mollior, instes:
 Et quæ mox imitere, legas; nec desinat unquam
 Tecum Graia loqui, tecum Romana vetustas.
 Antiquos evolve duces: assuesce futuræ
 Militiæ: Latium retro te confer in ævum. 400
 Libertas quæsitâ placet? mirabere Brutum.
 Perfidiam damnas? Meti satiabere pœnis.

Tunc ego non curans fatum, et gaudens operibus meis abibo, vobis gubernantibus orbem geminum. Interim studeas Misis, dum animus est tenerior, et legas facta quæ mox possis amulari: et antiquitas Græca non cesset colloqui tecum, nec cesset Romana. Perlege ductores præcos: assuesce bellis futuris. Repete superius sæcula Latia. An libertas parta jucunda est tibi? Admiraberis Brutum. An condemnas proditorem? Saturaberis supplicio Metii Suffetii. Niuvia severitas est

//////////

ed. Antv.—394 *lenisque* Ambr. pr. Sched. Gud.—395 *orbem* Med. sec.—396 *ut mollior* Vat. quint. *instat* Pric. Med. quart. Pat. Ald. *instet* Raphael. et al. *instet* et Emend. *instat* Leid. pr. *insta* Vat. sec. *insta* vel *instet* Med. sec.—397 *imitanda* Vat. pr. Farn. *legas* Vat. sec. duo Med. Ambr. pr. *legat* viginti alii, ut et Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *legas* vel *legat* Med. quart. *non desinat* Pat.—400 *Latium* Vat. pr. vero inc. Heins.—401 *deest* Med. quart. *mirabile* Oisel.—402 *dammus* Med. quart. Tholos. Oxon. pr. Lov. m. sec. Var. LL. ed. Antv. *dammans* Mazar. *Mutii* Med. sec. *Mitti* Moret. sec. *Metii* Mazar. *mitis* Reg. *Menti* Med. quart. *Methi* Put. Thuan.

NOTÆ

394 *Securus*] Non curans amplius fata rerum humanarum.

Lætusque laborum] Virgilius: 'Nec veterum memini lætorve malorum.'

395 *Discedam*] Abibo, et ad Cælum ascendam.

Utrumque arcem] Utrumque Imperium, Orientis scilicet et Occidentis.

397 *Legas*] Facta Heroorum monumentis Musarum consecrata evolvas, et ea tibi proponas ad imitandum. Legas libros in quibus te velut in speculo inspicias, &c.

398 *Tecum Graia*] Antiquitas Græcorum et Romanorum tecum colloquatur assidue; hoc est, legas perpetuo Historias veteres Græcorum et Romanorum. Inde enim honorum virtutes, improborum vitia cognoscas; et vitæ humanæ va-

rias mutationes, rerumque in ea conversiones. Talis Carolus Magnus erat, de quo Saxo: 'Cœnanti lector recitans non deficit unquam, perque vices aliquod audivit æroama. Res antiquorum gestas, Regumque priorum, ipse legi sibi met fecerat assidue.'

399 *Duces*] Facta Ducum antiquorum lege.

400 *Retro*] Confer te retrocedens in superiora sæcula Latii, seu Italiæ.

401 *Brutum*] Lucius Junius Brutus, a stultitia, quam Tarquinii metu simulabat, sic dictus; expulsis ob violatam Lueretiam Tarquinii, libertatem populo Romano peperit: hunc fato functum matres, ut pudicitia muliebris ultorem, per annum integrum defleverunt.

402 *Meti*] Vide v. 254. infra de bello Gildonico.

Triste rigor nimius? Torquati despue mores.

Mors impensa bonum? Decios venerare ruentes.

Vel solus quid fortis agat, te ponte soluto 403

Oppositus Cecles, Mucii te flamma docebit.

Quid mora perfringat, Fabius: quid rebus in artis

quid *triste*? *Condemna asperitatem Torquati. Mors dometa patriæ est quid pulchrum? Cole Decios se devoverunt. Horatius Cecles abrupto ponte ostendit tibi quid vir generosus faciat etiam solus, ignis Mucii ostendet tibi idem. Fabius*

nec tu Leid. pr. *Meli*. Florent. Med. sec. duo Petav. inc. Heins. Bonon. Leid. sec. *Meli* et emend. *recti* Lov. *Meli* vel *nec tu* Vat. tert. *Methi* vel *menti* Oxon. sec.—103 *rigor* *circus* Ambr. tert. m. pr. *despue* Pal. Prie. Thuan. Med. tert. m. pr. *respice* Vat. quint. *despice* decem alii. *despice* vel *despue* Vat. quart. duo Oxon. *dispice* marg. Oxon. *sensus* pro *mores* inc. Heins.—104 *bonis* Pal.—105 *Ut solus* Med. quart. *Vir solus qui* marg. Isingr. *qui fortis* Rott. Exc. Voss. *agas* Var. LL. ed. Antv.—106 *juvenum* pro *Mucii* Med. tert.—107 *proficiat* Exc. Lovii. *proficiat* Vat. tert. Florent. Med. sec. *perfringat* undecim scripti. Ms. Isingr. Ald. et Exc. Gevart. *profringat* duo Petav. inc. Heins. *perstringit* Vat. pr. *perstringat* Pal. Farn. Pat. duo Med. Ambr. pr. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *prostringat* Thois. *perfringat* vel *proficiat* Prie. *perstringat* vel *perfringat* Thuan.—108 *agat* Vat. sec. *ostendit* Moret.

NOTE

103 *Triste rigor*] Virgilius: 'Triste lupus stabulis.' Id est, negotium est triste.

Torquati] Titus Manlius Torquatus filium, etsi ab hoste provocatum, etsi eo occiso victorem, tamen quia contra edictum pugnavrat, virgis caesum securi perenti iussit.

104 *Decios*] Et patrem et filium, et nepotem, qui se pro salute patriæ devoverunt, in bellis Latino, Hetrusco, et Tarentino.

106 *Cocles*] Horatius Cocles, cum Porsenna Rex Hetruscorum Tarquinius restituere tentaret, solus, ceteris fugientibus, totam exercitus Hetrusci molem sustinuit, dum pons sublicius, quem defendebat, abrumperetur: quo abrupto, ipse in Tiberim, ut erat armatus, insiliit, et femore vulnerato, amissoque oculo, ad suos tamen tranavit: inde ob amissum oculum *Coclitis* nomen gloriosum navavit. Cumque a nonnullis post ir-

videretur, quod claudicaret: 'Per omnes,' inquit, 'gradus admoncor triumphi mei.'

Mucii] Mucius in castra ejusdem Porsennæ solus intravit, ut Regem occideret: sed chiso circa purpuratum ictu, injecta in foculum dextera sponte eam exussit, quasi penam a manu exigeret, quod purpuratum pro Tarquinio occidisset. Quo prodigio territus Porsenna, et cum et Romanos liberos esse jussit. Hinc Mucius dictus *Scævola*, quod pro dextera uteretur *σκαυῆ*, hoc est, *sinistra* manu.

107 *Fabius*] Fabius Maximus Dictator, cum videret eos omnes qui contra Annibalem pugnarent, superatos esse, novam invenit rationem vincendi, non pugnando; sicque semper, 'Cunctando restituit rem' Romanam; copiam scilicet hostilibus, mole sua ruentibus. Inde Fabius *Cunctator* appellatus est.

Dux gerat, ostendat Gallorum strage Camillus.
 Discitur hinc nullos meritis obsistere casus:
 Prorogat æternam feritas tibi Punica famam, 410
 Regule: successus superant adversa Catonis.
 Discitur hinc, quantum paupertas sobria possit:
 Pauper erat Curius, Reges cum vinceret armis:
 Pauper Fabricius, Pyrrhi cum sperneret aurum.
 Sordida Serranus flexit Dictator aratra: 415
 Lustratæ lictore casæ, fascisque salignis

patefaciat quid cunctatio pervumpat, et Camillus clade Gallorum, quid Dux faciat in fortuna adversa. Hinc cognoscitur nullam Fortunam resistere virtuti. O Regule, crudelitas Carthaginensis perpetuat tibi gloriam sempiternam. Infelicitas Catonis vincit felicitatem omnem. Hinc cognoscitur quantum paupertas moderata valeat: Curius erat pauper, cum superaret Reges vi armorum. Fabricius erat pauper, cum contemneret aurum Pyrrhi. Serranus Dictator rexit aratrum vile. Tugurium hujus honestatum est lictoribus, et fascis alligati sunt foribus ligneis.

sec. ostendit quatuor alii. ostentat Moret. pr. cæde pro strage Thuan.—409 hinc Med. tert. huic Rott. hic Mazar. mentis pro meritis Reg.—410 hic et duo sequentes versus desunt in Med. quart. Porrigat Med. tert. æternum Moret. sec.—411 superant Reg. superant vel superans Oxon. pr.—412 hinc Leid. pr. Moret. sec. duo Oxon. Var. LL. ed. Antv. hic Pat. et Ald. in octodecim alii, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. vid. Castal. in Rutil. p. 53. 54. [Lib. i. 46.] poscit Vat. tert. Rott. Florent. Mazar. possit septem alii. prosit conj. Heins.—413 cum reges vinceret Med. quart. Exc. Voss. Ald. reges vicerat Var. LL. ed. Antv. regem Moret. pr.—414 Hic versus in Moret. pr. margini est ascriptus.—415 Dictator Serranus flexit Vat. quint. Dictator flexit Serranus Med. tert. Oxon. pr. Leid. sec. Exc. Lucens. pr. vertit Dictator Ambr. pr.—416 facis pro casæ Moret. pr. m. pr. silignis Moret. sec.—417 affixit vet. Gyr.

NOTE

408 *Camillus*] Hic Dictator Gallos, Roma direpta, Capitolium obsidentes, et e pacto, pendendo auro intentos, nil tale opinantes, oppressisse dicitur. Unde dictus est alter Romulus, alterque nr̄bis conditor. Negat a Gallis aurum extortum esse, et docte probat Gosselinus noster, in Historia veterum Gallorum. Cap. 40.

409 *Discitur hinc*] E rebus gestis veterum Heroum cognoscitur nihil esse quod virtuti possit resistere. 'Invia virtuti nulla est via.'

410 *Punica*] Feritas Carthaginensium, qui dicti sunt Pœni, a Phœnicia regione Asiæ, unde orti sunt; et hinc Punicus.

411 *Regule*] Marcus Attilius Re-

gulus arte Xantippi Lacedæmonii captus, moxque de permutandis captivis Romam missus, conditionem disuasit, rejectisque a se conjuge et liberis, Carthaginem, ut promiserat, rediit, ubi in arcam ligneam conjectus clavis introrsum adactis, vigiliis ac dolore extinctus est. 'Regulus toto corpore cruce patitur.' Tertullianus.

Adversa Catonis] Catonis adversitates Heroica constantia toleratæ, præferendæ sunt prosperis aliorum successibus.

413 *Curius, Fabricius, Serranus*] De his omnibus lib. i. in Ruf. v. 200. et seqq.

Postibus affixi: collectæ Consule messes,
Et sulcata diu trabeato rura colono.

Hæc genitor præcepta dabat: velut ille carinæ
Longævus rector, variis quem sæpe procellis 420
Exploravit hyems, ponto jam fessus et annis
Æquoreas alni nato commendat habenas,
Et casus artesque docet, quo dextra regatur
Sidere, quo fluctus possint moderamine falli:
Quæ nota nimborum: quæ fraus infida sereni: 425

Fruges decryptæ sunt a Consule, et agri arati sunt diu ab agricola trabeato. Pater Theodosius dabat hæc documenta Honorio: sicut senex ille navis gubernator, quem tempestas exercuit frequenter turbinibus diversis, fatigatus jam mari et ætate, tradit filio suo gubernaculum marinum navis, et monstrat ipsi artem et eventus; quibus astris felix puppis dirigatur, quo regimine videri queant cludi: quæ sint signa tempestatum imminentiũ: quam incerta sit species serenitatis: quid Sol

affixi Bonon. collecti Var. LL. ed. Antv.—119 velut ante Ois-el.—120 doctor Med. tert. saxa vel sæpe Oxon. sec.—121 cum fessus duo Vat. Tholos. jam vel cum Reg. Petav. pr. confessus Voss. forte pro confectus. annis Exc. Læti. anno Med. tert. Austro Med. sec. omnis ed. Vicet. in annis Thuan.—122 olim pro alni Vat. tert. Rott. Oisel. Ambr. pr. Med. sec. Florent. m. pr. Sched. Gud. habenas Vat. tert.—123 caussas conj. Heinsius artemque Med. quart. læva regatur Rott.—124 possint fluctus duo Vat. Petav. pr. Lov. fluctus possint Vat. quart. Exc. Læti. possit codd. tres et viginti, item Exc. Voss. Exc. Lucens. pr. Oxon. duo. Leid. ed. Parm. et Vicet.—125 membrorum Vat. tert. serenis ed. Parm. et Vicet.—127 Discolor Vat. pr.

NOTÆ

418 *Trabeato*] Vestæ Consulari induto.

419 *Ille*] Usurpatur a Poëtis emphaticus ad ornatum. Virgilius: 'Pænorum qualis in arvis Saucius ille Læo,' &c. Ceterum navis et resp. sapius simul comparantur.

420 *Procellis*] Procella est vis venti cum pluvia, et in mari potius quam in terra. Sic dicitur quod omnia procellat, agitet, concutiat. Tempestas vero est Cæli quivis status turbidus, sed utrumque sapius confunditur.

421 *Hyems*] Tempestas, ἀπὸ τοῦ ἕω, pluere. Virgilius: 'Emissamque hyemem sentit Neptunus,' &c. id est, tempestatem. Vide lib. de III. Cons.

Hon. vs. 97.

422 *Alni*] Navis ex arbore alno facta: ponitur causa, scilicet materia, pro effectu.

423 *Artes*] Scientiam regendæ navis.

Dextra] Dexter, dextera, vel dextra, usurpantur pro eo quod est felix, et quod successus habet prospectos.

424 *Falli*] Qua ratione, qua providæ mentis sagacitate fluctus eludi possint, ne supervenientes nautas navemque opprimant: hoc enim a gubernatoribus providendum est.

425 *Quæ fraus*] Quam serenitas obnoxia sit mutationi dolosæ ac fraudulentiæ.

Quid Sol occiduus prodat : quo saucia vento
Decolor iratos attollat Cynthia vultus.

Aspice nunc, quacumque micas, seu circulus Austri,

Magne parens, seu te gelidi meruere Triones ;

Aspice : completur votum. Jam natus adæquat 430

Te meritis, et, quod magis est optabile, vincit,

Subnixus Stilichone tuo ; quem fratribus ipse

Discedens clypeum defensoremque dedisti.

Occidens designet : quo offensa vento Luna subrubens erigat faciem ardentem : O Theodosi, pater ingens Honorii, vide nunc, ubicumque effulgeas, seu circulus Noti teneat te, seu Triones frigidi meriti sunt te habere : vide, desiderium tuum impletur. Jam filius tuus æquiparat te virtute sua, et, quod magis expectandum est, superat te fretus Stilichone tuo, quem tu ipse moriens commisisti duobus fra-

//////////

Farn. Mazar. Ambr. pr. Lov. m. sec. Heinsius ascripserat, *Discolor*] i. e. *rubens, auratos* Ambr. tert. *inflatos* coniecerat Heins. *attollit* Tholos.—428 *Aspice* vel *Auspice* Moret. pr. *quocumque* Vat. pr. Pal. duo Med. *quodcumque* Vat. tert. Rott. *ceu circulus* Med. tert.—429 *seu te gelidi* Vat. pr. Pal. Med. pr. *geminii* Med. quart. *Austri Magne parens gelidi seu te meruere Triones* Ald. et Colin.—430 *Completum* Med. quart. *num* Petav. tert. Tholos.—432 *Deest* hic versus in omnibus Vaticanis, quatuor Med. tribus Petav. totidem Ambr. nec non in Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Florent. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Tholos. Pat. Lov. Oxon. pr. Moret. sec. duob. Leid. inc. Heins. Exc. Gevart. et Lucens. pr. Aid. ed. Parm. et Vicet. item Var. LL. ed. Antv.—

NOTÆ

426 *Quid Sol occiduus*] Nam e Sole Occidente signa, vel serenitatis, vel tempestatum colliguntur.

Saucia] Offensa Luna, rubens, sanguinolenta, quasi vulnerata fuisset.

427 *Decolor*] Luna nihil habens soliti coloris.

Iratos] Faciem ardentem, accensam, et irato similem.

Cynthia] Luna, sic dicta a Cyntho, monte Deli, ubi eam Latona peperit.

428 *Micas*] Instar sideris alicujus, in quod mutatus sis, instar Julii Caesaris.

Seu circulus Austri, &c.] Seu in tractu Australi vel Meridiano ; seu in tractu Septentrionali sedem constitueris.

Austri] Seu Noti, qui ventus est flans a Meridie.

429 *Gelidi Triones*] Supra in III. Cons. Hon. vs. 170.

431 *Vincit*] Pergrata est parentibus victoria filiorum, etiamsi ab iis virtute vincantur. Sed a Theodosio, quicquid Claudianus dicat, degeneravit Honorius.

432 *Tuo*] Stilichone tuo, id est, tibi caro, tibi probato, quem solum tutorem dedisti duobus fratribus. Unde Stilicho arripuit occasionem opprimendi Rufini, qui se Arcadii tutorem relictum esse jactabat.

433 *Clypeum*] Firmum columen ac præsidium.

Defensorem] Tutorem : ‘ Nam, ’ e Servio Sulpitio, ‘ tutela est potestas in capite libero ad tuendum eum, qui per ætatem se defendere nequit. ’

Pro nobis nihil ille pati, nullumque recusat
 Discrimen tentare sui: non dura viarum, 435
 Non incerta maris. Libyæ squalentis arenas
 Audebit superare pedes, madidaque cadente
 Pleiade Gætulas intrabit navita Syrtes.
 Hunc tamen imprimis populos levitate feroces,
 Et Rhenum pacare jubes. Volat ille citatis 440
 Vectus equis, nullaque latus stipante caterva,
 Aspera nubiferas qua Rhætia porrigit Alpes,
 Pergit, et hostiles (tanta est fiducia) ripas
 Incomitatus adit: totum properare per annum

tribus, ut praesidium ac tutorem. Ille Stilicho nihil reuult perferre pro nobis, et nullum experiri periculum capitis sui: non reuult experiri asperitatem itinerum, non inconstantiam maris. Ille pedes audebit trajicere arenas Libyæ deserta, et nauita ingredietur Syrtes Gætulas Pleiade humida Occidente. Imperas tamen prius illum sedare gentes feras, et placare Rhenum. Ille inuictus equis r. locissimis exolat, et nullo crederit tigente latus, it, qua Rhætia saxosa extendit Alpes aëreas, et intrat incomitatus littera hostilia, tanta est confidentia! Cerneres Reges trepidos demisso

//////////

431 *volis* Moret. sec. *nil* Med. sec. *ipse* Vat. quart. et quint. Petav. pr. Moret. pr. et Tholos.—436 *incerta magis*. Med. tert. *Libyæque calentis* Med. quart. *Libyæ arentis* Var. LL. ed. Antv.—437 *Audebit* Pal. Med. pr. *seruare* Med. tert. *cadentem* Thuan.—438 *Syrtilibus nudas omnes* Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Leid. sec. et Gesn. *navita Syrtes* Petav. sec. et pr. m. sec. Med. tert. Raphael. Var. LL. ed. Antv. *navita Syrtes* vel *Syrtilibus undas* Reg. Oxon. sec.—439 *Nec tamen inc.* Heins. *Hunc igitur primum* vel *Hunc tamen in primis* Oxon. sec. *lauræ feroces* quatuor Vatt. Farn. Pric. Rott. *levitate feroces* Leid. pr. *pacare feroces* Med. pr.—440 *regnum pacare* Med. tert. Reg. a m. pr. Oxon. pr. et Leid. pr. *Rethum* Tholos. *pacare* duo Vatt. Petav. pr. Moret. pr. Ambr. sec. Leid. sec. Exe. Gevart. *pacare* Vat. sec. Pal. *peccare* Var. LL. ed. Antv.—441 *Vectus aqvis* Vat. tert. Rott. Med. sec. *corona* Med. tert.—444 *annem* vel *annum* Florent. *annem* vel *agmen* Oxon. sec. Med. quart. ad firmandum τὸ *annem* Heins. ascripserat locum ex Lib. 1. Cons. Stilich. 206. ubi similiter de Regibus ait, ‘transvecti lintribus annem.’—445 *humili Re-*

NOTE

435 *Dura viarum*] Duras et asperas vias. Hellenismus. Sic est, *incerta maris*, id est, incertum dubiumque mare, seu dubios et incertos atque inconstantes maris easus.

436 *Squalentis*] Libyæ, ob nimios Solis calores, partim sterilis, arenosa, squalida, deserta.

438 *Pleiade*] Pleiades sunt septem stellæ in signo Tauri cælestis, quæ occasu suo pluvias et tempestates important. Dicuntur ἀπὸ τοῦ πλεῖν, na-

vigare, quod ortu suo temporis navigationis indicent: dicuntur et *Vergilia*, quod vere oriantur.

Gætulas] Gætulia regio est Libyæ: hic ponitur pro Libyæ, ad quam sunt illæ Syrtes nautis formidande. De his supra.

440 *Rhenum pacare*] Placare Germaniæ populos Rheni accolæ, pace composita.

442 *Rhætia*] Regio est Alpibus vicina, Rhætis subjecta, *uxæ* Grisons.

Attonitos humili Reges cervice videres. 445
 Ante ducem nostrum flavam sparsere Sygambri
 Cæsariem, pavidoque orantes murmure Franci
 Procubuere solo. Juratur Honorius absens,
 Imploratque tuum simplex Alamannia nomen.
 Bastarnæ venere truces; venit accola sylvæ 450
 Bructerus Hercyniæ: latisque paludibus exit
 Cimbrus, et ingentes Albin liquere Cherusci.

capite accelerare per omnem fluvium. Sygambri effuderunt crines flavescentes coram Ductore nostro, et Galli supplicantes susurro timido, prostrati sunt humi. Juratur in nomen Honorii absentis, et Alamannia humilis invocat nomen tuum. Bastarnæ immites advenerunt: Bructeri accolæ sylvæ Hercyniæ advenerunt, et Cimbri egrediuntur e paludibus immensis, ac Cherusci proceri deseruere Albin. Ille Stilicho

ges Exc. Voss. Thuan. *Reges humili* novem alii.—446 *restrum* Var. LL. ed. Antv. *flavi* Pric. *judere* Ambr. pr. inc. Heins. Sched. Gud. *Sygambri* Vat. quart. Exc. Lucens. sec. *Sicambri* Sched. Gud.—447 *pavidanque* Petav. sec. *pavidoque* vel *tumidoque* nomine inc. Heins. *errantes* Pric. *Franci* vel *fracti* Petav. pr. *fracti* Leid. a m. s.—448 *miratur* marg. Isingr.—449 *suum* Vat. pr. et quart. Farn. Petav. pr. *simplex* Put. Pat. *Alamannia* Vat. pr. Pal. Med. tert. Exc. Lucens. sec. *Alemannia* quatuor Vat. Farn. Rott. Oisel. pro *nomen* Heins. conj. *nomen*.—450 *Baltarnæ* Vat. sec. *Basturni* Med. tert. *Busternæ* Lov. *Basturnæ* Reg. Oxon. pr. Leid. pr. *Busternæ* tres Vat. Pal. Rott. Pric. *Bastarnæ* Vat. pr. Farn. Med. quart. Bonon. Tholos. Moret. sec. inc. Heins. duo Petav. tres Ambr. Exc. Gevart. Lucens. sec. et ed. Parm. *movere* Med. tert. *duces* Petav. tert. ed. Parm. et Vicet. item Var. LL. ed. Antv. *truces* vel *duces* Vat. sec. *accola* Exc. Læti. *incola* Vat. pr. Farn.—451 *Buterus* Florent. *Bruteus* Med. quart. *Brutenus* Vat. pr. Farn. *Brutherus* Petav. pr. Moret. pr. Leid. sec. *Busterus* ed. Vicet. *Brusterus* ed. Parm. *Bructerus* Junt. *Brutterus* Exc. Lucens. pr. *Bruterus* viginti alii, Lovan. et Exc. Gevart. *Busterus* vel *Burcerus* Mazar. *Hercyniæ* Exc. Læt. *Ertenia* Vat. sec. *Arcentia* Vat. tert. *latusque* Tholos.—452 *Cimbrus* omnes Vatt. Pal.

NOTE

445 *Attonitos*] Trepidus, obstupefactus, fama, celeritate, audacia tanti Ducis.

446 *Sygambri*] Vel *Sycambri*. Populi ad Rhenum: sparsere cæsariem, id est, sparsis crinibus supplicavere, vel sparsis crinibus, quo pro more gentis, nodo constringere solent, testati sunt se, deposito more patriæ, servire velle Romanis moribus.

447 *Pavido murmure*] Susurro timido, et verba premente atque impediendo.

Franci] Si tales extitere Franci, quod minime reor, longe alii sunt sub Ludovico Magno, cujus auspiciis ter-

rori sunt orbi terrarum universo.

448 *Juratur*] Jurare in nomen, in verba, in salutem Principis, solitum erat Romanis. Jurare etiam, est præstare atque obstringere fidem sacramento.

450 *Bastarnæ*] Vel *Basternæ*. Populi versus Scythiam, iique fortissimi.

451 *Bructerus*] Bructeri populi ferocissimi juxta sylvam Hercyniam, versus eam regionem quæ nunc dicitur Boiohæmia.

452 *Cimbrus*] Cimbri erant Dani hodierni, et Holsatii populi: nonnulli et hoc nomine Zelandos continebant, ubi tot paludes.

Accipit ille preces varias, tardeque rogatus
 Annuit; et magno pacem pro munere donat.
 Nobilitant veteres Germanica fœdera Drusus, 455
 Marte sed ancipiti, sed multis cladibus emta.
 Quis victum meminit sola formidine Rhenum?
 Quod longis alii bellis potuere mereri,
 Hoc tibi dat Stilichonis iter. Post otia Galli
 Limitis, hortaris Graias fulcire ruinas: 460

recipit supplicationes diversas, et exoratus sero concedit petita, datque pacem vixit donum ingens. Pax Germanica celebrat Drusus antiquos, sed quæsitâ bello dubio, et stragibus multis. Quis vero recordatur Rhenum subactum esse timore solo? Profectio Stilichonis dat tibi, o Honori, quod Duces ceteri valuerunt parare præliis longis. Post pacem redditam in finibus Galliarum, exhortaris Stilichonem

*****

Pric. Rott. Oisel. *Cimber* Reg. m. pr. Oxon. pr. Exc. Lucens. sec. *Alfin* Vat. pr. Farn. *Albi* Vat. tert. *Albin* octo alii, item Var. LL. e marg. Parm. *Ceruchi* Vat. pr. Farn. *Cheruchi* Pric. *Cherunti* Rott. Florent. *Cheruchi* Pat. tres Vatt. totidem Med. Moret. pr. *Cheruci* ed. Parm. *Ceruchi* decem alii, Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *Cherunti* Vat. tert. *Cheruscii* Exc. Latii. *Ceruschii* vel *Cheruchi* tres Ambr. Tholos.—453 *tardeque* Exc. Latii. *tardeque* vel *tandemque* Reg. Leid. pr.—456 *sub ancipiti* Sched. Gud. *sub ancipiti* quatuordecim alii, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *sub* vel *sed ancipiti* Reg. Ambr. sec. *multis sed cladibus* Moret. pr. *casibus* Med. quart. *casibus* vel *cladibus* Reg.—457 *Quid* Leid. pr. *vinctum* Florent. Med. quart. *Rhetum* Exc. Latii. *Rhetum* Rott. *regnum* Petav. tert.—458 *Quot* Vat. quint.—459 *Hoc quoque* inc. Heins. *Quæ et Hac tibi* Put. *Stilichonis* Vat. pr. *Gallis duo* Petav.—460 *Militis* marg. Isingr. *sarcirc* ruinas Rott. Mazar.—161 *regitur velis* Petav.

NOTE

Cheruscii] Germaniæ populi Transrhenani.

453 *Tarde*] Majestatis Romanæ esse putant non prompte, sed tarde concedere petita; id quod et Itali et Hispani hodierni observant.

455 *Nobilitant*] Germania pacata a Drusus, ipsos nobiliores ac celebriores facit: sed tamen id perfectum non est nisi bello et multa strage. Secus de Stilichone, qui solo nominis sui terrore, sine bello, sine eade, Germaniam sedavit. Sic præcis Heribus præfertur Stilicho.

Drusus] Drusus pater et Drusus filius, qui ob res præclaras contra Germanos, *Germanicus* est cognominatus.

456 *Marte ancipiti*] Bello, ejus sæ-

pe anceps est ac dubius eventus.

457 *Rhetum*] Populos Rhenum accolentes solo Stilichonis timore subactos. Mirum certe ita Rhenum esse domitum: sed quæ posteritas non mirabitur eundem Rhenum, relictante hostium exercitu, a Ludovico Magno tribus horis esse tractum?

459 *Iter*] Sola Stilichonis via et celeritas placans Germaniam, tibi dat, o Honori, quod alii facere non possent longis bellis.

Post otia] Post redditam Gallis pacem, deleta in Alpibus Galliarum finibus Eugenio Tyranno, hortaris Stilichonem, ut resarciat damna Græciæ, quæ ab Alarico Vandalorum et Alannorum Rege vastata fuerat.

160 *Hortaris*] Hortaris tantum, o

Ionium tegitur velis, ventique laborant
 Tot curvare sinus : servaturasque Corinthum
 Prosequitur facili Neptunus gurgite classes.
 Et puer Isthmiaci jam pridem littoris exul
 Secura repetit portus cum matre Palæmon. 465
 Plaustra cruore natant : metitur pellita juventus.
 Pars morbo, pars ense perit. Non lustra Lycæi,

sarcire damna Græciæ. Mare Ionium statim operitur navibus, et venti vix possunt inflectere tot vela: ac Neptunus deducit mari secundo classes defensuras Corinthum. Et puer Palæmon expulsus jamdudum ab ora Isthmiaca, redit in portum cum Matre tuta. Currus exundant sanguine: juventus pellita occiditur: pars perimitur morbo, pars gladio: non sylvæ Lycæi, non abundantia nemoris Eryman-

//////////

tert. *cutisque* Med. quart.—462 *servare sinus* Med. sec. *serraturusque* vel *serraturasque* Reg. Oxon. pr. *servatasque* vel *serratosque* Var. LL. ed. Antv.—463 *celerè Neptunus* Moret. pr. *facibus Neptuni* Jun. pr.—464 *Isthmiaci* Tholos. *Isthmiaci* Var. LL. ed. Antv. *Hirmaici* Oxon. *Hismaici* Viett.—465 *Securaque petit* Vat. pr. Farn. *Securus* Tholos. *portus* Var. LL. ed. Antv. *cum patre* Tholos.—466 *Castra omnes* Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Plaustra* vet. Gyrald. Exc. Læti. *moritur pellita* Vat. quint. Pric. Thuan. Jun. pr. Oxon. pr. Leid. sec. ed. Parm. *metuit* Med. quart. Moret. sec. *metitur* tres Med. totidem Ambr. et Petav. Reg. Put. Pat. Bonon. Tholos. Mazar. Exc. Lucens. sec. Ald. et Var. LL. c marg. Parm. *metitur* vel *moritur* Vat. quart. Oisel. *mentitur pelta* vel *metuit pellita* Var. LL. ed. Antv. *metitur* vel *moritur* vel *metuit* Lov. *polluta* pro *pellita* Ambr. sec.—467 *Jam morbo* Wolf. *Pars morbo*

NOTÆ

Honori, et statim Stilicho obedit :
 nam naves ducit in Græciam.

461 *Ionium*] Mare quod est inter
 Italiam, Epirum, et usque ad Cretam
 protenditur. Sic dicitur ab Io, Ina-
 chii filia, quæ in bovem transformata
 et œstro Junonio percita, illud mare
 tranavit, et in Ægyptum transiit.

Laborant] Tanta est navium multi-
 tudo, ut venti velut fatigentur ac
 laborent tot impellere vela.

462 *Corinthum*] Hæc tamen, teste
 Zosimo, jam spoliata erat, antequam
 Stilicho in auxilium veniret. Corin-
 thus est nrbs Achaïæ in Græcia, in
 Isthmo Corinthiaco.

463 *Neptunus*] Fictio Poëtis fami-
 liaris, Deos inducere suis Heroibus fa-
 ventes.

464 *Puer*] Palæmon puer et Leu-
 cotheca ejus mater, nunina marina,
 fugati metu Barbarorum, rediere ad

suos portus adventu Stilichonis. A-
 thamas Rex Thebarum, pulsa uxore
 Nephele, liberisque ejus, Phryxo et
 Helle, Ino Cadmi filiam superinduxe-
 rat novcream: unde in furorem ver-
 sus, dum putat Ino esse lænam, et
 filios suos Learchum et Melicertam
 ejus catulos, Learchum saxis illidit ;
 quod Ino videns cum Melicerta se e
 rupe Leucothea in mare præcipitavit.
 Ast ambo Deorum commiseratione
 in Deos conversi sunt : Ino in Matu-
 tam, et Leucothecam : Melicerta in
 Palæmonem, qui et Portunus dicitur,
 quod in portibus coleretur : ambo
 nautis favent.

466 *Plaustra*] Currus, vehicula,
 quibus utuntur Getæ.

Pellita] Pellibus vestita, more Bar-
 barorum.

467 *Non lustra*] Sylvæ Lycæi et
 Erymanthi non sufficiunt ad rogos

Non Erymanthea jam copia sufficit umbræ,
 Imnumeris exusta rogis : nudataque ferro
 Sic flagrasse suas letantur Mænala sylvas. 470
 Excutiat cineres Ephyre ; Spartanus et Arcas
 Tutior exsanguis pedibus proculcet acervos ;
 Fessaque pensatis respiret Græcia pennis.
 Gens, qua non Scythicos diffusior ulla Triones
 Incoluit, cui parvus Athos, angustaque Thrace, 475

thei absunta pyris infinitis satis est, et Mænala, spoliata securi, gaudent ita lucos suos arsisse. Ephyre dissipet cineres : Lacedæmonii et Arcades securiores calcant pedibus cumulos mortuorum : et Græcia defatigata quiescat damnis compensatis. Natio, qua nulla latius habitavit Triones Scythicos, cui Athos exiguus erat, et Thra-

Var. LL. ed. Antv. *perit* Petav. tert. *cadit* Pal. Med. pr. *non lastra* Vat. sec. *castra* Vat. tert. Rott. Florent. m. pr.—169 *exhausta* Tholos. Ambr. sec. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *exuta* Exc. Voss. Jun. Barth. Cod. et ed. Vicet. *rogi* Exc. Lucens. pr. *jugis* vel *rogis* Vat. sec. Med. pr. *nudataque* Exc. Lucens. pr. *exutaque* ed. Vicet. marg. Isingr. et Parm.—170 *latatur* Farn. Med. quart.—171 *Ephyre cineres* Lov. *Nephere* Jun. pr. *Parthanus* ed. Vicet. *Athlas* pro *Arcas* Ambr. pr.—172 *conculcet* Pul. Pat. Bonon. Ambr. pr. ambo Moret.—173 *Celsaque* Thuan. Bonon. *pensatis* vel *pulsatis* Oxon. sec. *pennis* pro *panis* Jun. pr.—174 *Gens que* Rott.—175 *Athos* pro *Athos* Var. LL. ed. Antv. *inclusaque* Med. quart. *aut grataque* Jun. pr. *terre* pro *Thrace* Vat.

NOTE

ministrandos. Tanta est mortuorum Getarum multitudo!

Lycii] Lycaeus mons est Arcadiæ, arboribus consitus variis in locis.

468 *Erymanthea*] Erymanthus itidem est mons Arcadiæ sylvosus, ubi stabulabat aper Erymantheus, qui dicitur a Cicerone, ‘Aper Erymanthius.’

Umbræ] Copia seu multitudo arborum umbram latam porrigentium, sicque umbra ponitur pro arboribus; effectus scilicet pro causa; ut apud Virgilium, ‘Falee seces umbras,’ id est, frondes, quæ faciunt umbras.

470 *Mænala*] Mænalus, et in plurali, Mænala, mons itidem Arcadiæ: gaudet suas sylvas ardere atque impendi ad cremandos Barbaros, qui Provinciam illam vastaverant.

471 *Ephyre*] Urbs in Isthmo Corin-

thiæo, quæ et Corinthus dicitur: hodie *Coranto*.

Spartanus] Sparta aut Lacedæmon, urbs nobilissima Peloponnesi, ejus cives dicuntur Spartani, aut Lacedæmonii.

Arcas] Populi Arcadiæ, sic dicti ab Arcade Jovis et Calistus filio.

473 *Respiret*] Græcia quiescere ac liberius respirare incipiat, damnis et suppliciis, quæ a Barbaris passa est, compensatis morte ipsorum Barbarorum.

474 *Triones*] Getarum gens, quæ vastas occupavit Scythiæ regiones, versus Septentrionem. Triones supra vs. 170. in III. Cons. Hon.

175 *Athos*] Mons est Thraciæ, notus ob Xerxem: et si maximus, parvus tamen erat præ hostium multitudine; et ipsa Thracia hos non capiebat.

Cum transiret, erat : per te, viresque tuorum
 Fracta ducum : lugetque sibi jam rara superstes.
 Et, quorum turbæ spatium vix præbuit orbis,
 Uno colle latent : sitiens, inclusaque vallo
 Ereptas quæsit aquas, quas hostibus ante
 Irriguas alio Stilichon deflexerat actu,
 Mirantemque novas ignota per avia valles
 Jusserat averso fluvium migrare meatu.
 Obvia quid mirum vinci, cum barbarus ultro

480

cia arctior, cum transgredereetur : deleta est per te, et per virtutem Ductorum tuorum : ac jam illa pauca velut post se superstes remanens flet. Atque hostes scpeliontur in colle unico ; hostes quorum multitudini vix mundus suppeditavit spatium : gens sitibunda et circumsepta aggere requisivit aquas ademptas, quas Stilicho attererat ductu diverso, prius fluentes pro hostibus, et imperaverat fluvium admirantem valles insuetas, per vias incognitas, fluere cursu contrario. Quid admirabile est superari a te

//////////

pr. Exc. Voss.—476 *transiret aquas* Tholos. *transnarct* Jun. pr.—477 *lugetque* Ambr. pr. *luetque* Pit. *licetque* Tholos. *jam rara* vel *gens rara* Oisel.—478 *turbis* Petav. sec. *spatium turbæ* Vat. pr. *sufficit* Moret. pr. *contulit* Vat. quart. Petav. pr. Moret. sec. *invenit* vel *contulit* Med.—479 *jacens* Vat. pr. Farn. *inclusaque colle* Jun. pr.—480 *Ereptas* Vat. tert. Rott. Leid.—481 *Continuas* Pat. *Contiguas* decem alii. *Irriguas* Moret. pr. *alto* Rott. *Stilichon* Exc. Læti. *Stilico* Vat. pr. et quint. *deduxerat* Vat. quart. Petav. pr. *deflexerat* vel *deduxerat* Oxon. sec. *arcu* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *actu* Med. tert. Reg. Thuan. Petav. pr. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Lov. vet. Gyr. Oxon. pr. Leid. sec. Exc. Lucens. sec. Exc. Gevart. et Var. LL. ed. Antv. Heinsius conjiciebat *astu*, cui *ꝛo arcu* minus probabatur, quia *arcus* tantum locum habet in Aquæductibus laqueatis vel fornicatis, de quibus hic non agitur : et hoc probatum ibat loco Stat. Lib. 1. Sylv. 28. ‘ præcelsis quarum vaga molibus unda Crescit, et innumero pendens transmittitur arcu.’ quo allusit Rutil. Lib. 1. Itin. 97. ubi agit de Roma, ‘ Quid loquor aërio pendentibus fornice rivos, Qua vix imbriferas tolleret Iris aquas ?’ hæcenus Heins.—482 *per incia* Florent. m. pr.—483 *averso* Med. tert. Reg. m. sec. Var. LL. ed. Antv. *adverso* Exc. Voss. Oxon. Leid. Lovan. Wolf. Exc. Gevart. Lu-

NOTE

477 *Sibi superstes*] Quasi vivens post mortem suam, id est, vivens, adempta sibi gloria, quæ fortium vita est. Vel *rara superstes*, id est, pauci ex Getis remanentes, vivunt sibi superstitibus, id est, superstitibus suæ genti, quæ deleta fuerat maximam partem.

479 *Inclusa*] Notaut Scriptores a Stilichone inclusos esse hostes, et ab eodem dimissos, sicque ab eo peccatum esse contra Remp. Orosius.

481 *Deflexerat*] Fluvios ab hostibus

avertere, et sibi accommodare, herocum est.

Actu] Agendo et impellendo aquas alio ductu. Alii legunt *arcu*, id est, fossa curvata flumen deflectere.

483 *Jusserat*] Quasi numen aliquod. *Averso meatu*] Cursu, qui aversus sit et contrarius cursui naturali.

484 *Obvia*] Quid mirum est a te vinci obvia, id est, contraria, adversa, hostilia agmina, quacumque occurrunt.

Jam cupiat servire tibi? Tua Sarmata discors 485
 Sacramenta petit: projecta pelle Gelonus
 Militat: in Latios ritus transistis Alani.
 Ut fortes in Marte viros, animisque paratos,
 Sic justos in pace legis, longumque tueris
 Electos: crebris nec succedentibus urges. 490
 Judicibus notis regimur, fruimurque quietis
 Militiæque bonis; ceu bellatore Quirino,

*contraria, cum Barbari sponte jam expectant obedire tibi? Sarmata dissentientis ro-
 gant tuam militiam. Geloni abjecta pelle pugnant pro te: vos, o Alani, transmigras-
 tis in mores Italia. Sicut tu, o Honori, deligis viros generosos in bello, et prontos ani-
 mo, ita deligis a quos in pace, et diu retines eos delectos; neque expellis eos succes-
 soribus continuis. Gubernamur a Magistratibus cogitis; et potimur ornamentis
 pacis et belli, quemadmodum potiebamur Romulo pugnante, quemadmodum leni*

//////////

cens. pr. Sched. Gud. et edd. Vicet. Ald. Parm. Colin. *transire pro migrare*
 Ambr. pr. Exc. Schotti.—486 *petunt* Ptic. Exc. Voss. Hic vero versus deest
 Bonon. *projecta pelle* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *tibi*que Pnt. Pat. Ambr.
 sec. Petav. tert. Exc. Cod. Rhem. *projecta fraude* quatuor Vatt. Pal. Farn.
 Pric. Jun. pr. duo Oxon. totidem Leid. Raphael. Isingr. *tibi*que vel *fraude*
 Florent. Mazar. *projectaque alba* Var. LL. ed. Antv.—488 *fortes in arma* Med.
 tert. *animisque paratis* idem Med. tert. *animisque probatos* Pat. m. sec.
 Heins. conj. *armisque paratos*, et ascripserat locum Ovid. iii. Fast. 215.
 ‘acies ferro Martique paratas.’—489 *in pace regis* Oxon. pr.—490 *cre-
 bris non* Pal. Med. pr. Moret. sec. *suadentibus pro succedentibus* Farn.
urges. cum *τελεία στήμη* Put. Reg. duo Petav. Moret. pr.—491 *Judicibus*
 Pal. *regimur notis* Vat. jr. Farn. Reg. inc. Heins. Var. LL. e marg.
 Parm. *gerimur* Jun. pr. *totis* Oxon. sec. Petav. tert. *fruimur regimurque*
 Lov. Moret. pr. Petav. sec. Ambr. tert. Oxon. et Leid. sec. Exc. Gevart.—
 492 *seu* vel *ceu* Oxon. sec. *cum bellatore* Mazar.—493 *Cum placido* legit

NOTE

485 *Servire*] Tibi velut agnito proprio Principi. Barbari porro his temporibus in stipendia Romana ascripti sunt. Immo et eorum Duces Theodosius Imperatoria mensæ adhibebat.

Sarmata] Sarmatæ vel Sauromatæ populi sunt, qui Sarmatiam vastissimam regionem incolebant: duplex erat Sarmatia, Europæa et Asiatica: utraque fluvio Tanai dividebatur.

Discors] Sarmatæ perpetuo inter se tumultu agitari solebant.

486 *Sacramenta*] Petit, vel Sacramento vel Jurejurando sese tibi astringat, tuisque sub auspiciis militet.

Gelonus] Geloni populi sunt Scythiæ, qui te Duce militare gestiunt, et patrias pelles, moremque peregrinum abjicere.

487 *Alani*] Populi erant Scythiæ versus fluvium Tanaim.

488 *Ut fortes, &c.*] Jam describit Principem justum et moderatum in pace.

489 *Longumque turis*] Crebriores Magistratum mutationes perniciosæ sunt.

492 *Bellatore*] Laudat Honorium, quod iisdem artibus præditus sit, quibus Quirinus seu Romulus, Rex rei militari addictissimus; et Numa Pompilius, secundus Romanorum Rex,

Ceu placido moderante Numæ. Non imminet ensis :
 Nullæ nobilium cædes : non crimina vulgo
 Texuntur : patria mœstus non truditur exul, 495
 Impia continui cessant augmenta tributi :
 Non infelices tabulæ, non hasta refixas
 Vendit opes : avida sector non voce citatur :
 Nec tua privatis crescunt æraria damnis.

Numa regnante. Non gladius minatur: nullæ sunt cædes nobilium; non scelera excogitantur passim. Exul tristis non expellitur e patria. Incrementa nefaria vectigalium assiduorum desinunt. Non sunt proscriptiones infausta: non divitiæ Dominis extortæ publicantur sub hasta: creditor non appellatur clamore cupido; neque fiscus tuus augetur jacturis privatorum. Tu liberalis das aurum copiosum,

Heinsius, *miserante* Vat. quint. *numerante* Bonon. *veniet pro imminet* Var. LL. ed. Antv.—494 *nec crimina* Lov. *funera* Var. LL. ed. Antv. *crimina vulgi* Vat. sec. *vulgi* vel *vulgo* Med. pr.—495 *truditur* Moret. sec. Hic versus totus ad marginem scriptus erat in Var. LL. ed. Antv.—496 *contigui* Med. tert. m. pr. ad vocem vero *augmenta* notaverat Heinsius sequentia: ‘*Augmentum* tributum vocabant et *incrementum* posterioris ævi scriptores. vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 16. *tributorum auctionem* dixit Tacitus in vita Agricolæ apud Casaub. in Hist. Aug. p. 215.’—497 *cum felices* Var. LL. ed. Antv. *refixa* Vat. sec. Pal. Med. sec. Ambr. pr. Jun. pr. Lov. m. sec. Var. LL. ed. Antv. *refixa* vel *refixas* Florent. Med. pr.—498 *avidis entor* quatuor Vat. Farn. Pric. Rott. Pétav. pr. Lov. m. pr. Tholos. ambo Moret. Oxon. sec. Leid. sec. Ambr. tert. Var. LL. e marg. Parm. Ald. et Exc. Gevart. *avidus* septem alii. *avidus* Med. quart. *avidus* vel *avidis* Florent. Med. pr. Mazar. *non entor* Moret. pr. *avida sector* vct. Gyr. Exc. Lucens. sec. Heinsius ad vocem *sector* notaverat locum Cicero. Philipp. II. p. 186. ed. Faëra.—449 *Non tua* Med. quart. Tholos. Notandum vero, versum 499. et 500. inverso ordine posi-

NOTE

pacis tuendæ peritissimus.

493 *Ensis*] Semper cædi paratus.

495 *Texuntur*] Delatores non fingunt, non machinantur, non dolose texunt nova crimina.

496 *Impia*] Augmenta tributorum collecta per impietatem Tyrannorum, non locum habent, Honorio imperante.

497 *Tabulæ*] Vel proscriptionum, vel mulctarum, quæ fisco addicebantur.

Non hasta] Sub hasta vendebantur bona proscriptorum: hasta autem præfigebatur publicis venditionibus.

Refixas] Dominis ereptas, extortas.

498 *Sector*] Hic est vel creditor, qui jure antiquo debitorum, qui solvendo non essent, corpora in partes secare poterat: vel sector est qui bona proscriptorum emit, et quasi in partes secat: vel sector denique est delator qui per fas et nefas accusat aliquem, ut partem ejus bonorum aut mulctæ auferat.

Avida voce] Præconis scilicet, qui lucri avidus sectores citat, ut solvant, quæ licitati sunt.

Munificus largi, sed non et prodigus, auri. 500
 Perdurat non emta fides : nec pectora merces
 Alligat. Ipsa suo pro pignore castra laborant.
 Te miles nutritor amat. Quae denique Romæ
 Cura tibi? quam fixa manet reverentia Patrum?
 Firmatur senium juris, priscamque resumunt 505
 Canitiem leges, emendanturque vetustæ,
 Acceduntque novæ. Talem sensere Solonem
 Res Pandioniae : sic armipotens Lacedaemon
 Despexit muros rigido munita Lycurgo.

sed tamen non es profusus. Fides non emta remanet, neque lucrum constringit corda. Ipsæ cohortes sollicitæ sunt pro suo amore. Milites altiores diligunt te, o Honor. Quid demum est studium Romanorum pro te? Quæa infert animo et veneratio Senatorum in te? Sic antiquitas consuetudinem stabilit, et leges recipiunt reverentiam antiquam, ac veteres corriguntur, novæque adduntur. Imperium Atheniensium exoptatum est Solonem talem: ita Sparta te, cosa freta legibus Ly-

tos esse in Var. LL. ed. Antv.—500 *largi* Petav. pr. m. sec. Oxon. pr. *largis* Med. tert. Raphael. Isingr. Thuan. Var. LL. ed. Antv. *ludis* omnes Vatt. Pal. Farn. Prie. Rott. Oisel. Jun. pr. Oxon. sec. duo Leid. Barch. *largi* vel *ludis* Reg. *lanti* coniecerat Heins. *non es* Vat. quint. *non et viginti* sex alii, Exc. Lucens. pr. Sched. Gud. Ald. et Var. LL. e marg. Parma.—501 *non pectore* Ambr. tert.—504 *quæ fixa* Reg. Jun. pr. *sententia* Oxon. a m. pr. *sententia* vel *reverentia* Oxon. sec.—505 *Firmavit* Jun. pr.—506 *vetustas* Jun.—507 *Acceduntque* Vat. quint. *Solonem* Vat. tert. Oisel. Med. tert. Mazat. Moret. pr.—509 Hic versus deest Vatt. omnibus, quatuor Med. tribus Petav. et Ambr. nec non Pal. Farn. Rott. Oisel. Florent. mc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazat. Pat. Bonon. Tholos. Lov. Jun. pr. duobus Leid. et Oxon. ambobus Moret. Exc. Lucens. pr. item Ald. ed. Parm. et Vicet. et Var. LL. ed. Antv. *Re-*

NOTE

501 *Fides*] Fides militum erga te perdurat, stabilis est, sed non est mercenaria, et lucro quæsita, sed per virtutes tuas tibi conciliata.

Merces] Non lucrum tibi conciliat ligatque animos, sed virtus tua. Ipsi milites, qui te inter signa aluerunt, te spectant; *laborant*, solliciti sunt pro te, ut pro veri sui amoris venerabili pignore.

504 *Reverentia Patrum*] Marcus Imperator, vel in rebus arctissimis, non capiebat, sed petebat pecuniam a Senatu, adeo eum venerabatur!

506 *Canitiem*] Ut canities in ho-

mine, sic antiquitas in legibus venerabilis.

507 *Solonem*] Atheniensium legislatorem sapientissimum.

508 *Pandioniae*] Imperium Atheniense a Pandione Rege.

509 *Lycurgo*] Spartanorum legislatore admirabili; ejus leges Spartæ pro muris erant. Sparta sine muris regnabat, veram fortitudinem, non in murorum, sed in animorum robore citam esse dictitans. Et merito: sic enim diu floruit: at cum muris solis cepit fidere, cito periit.

Quæ sub te vel causa brevis, vel judicis error 510
 Negligitur? dubiis quis litibus addere finem
 Justior, et mersum latebris educere verum?
 Quæ pietas, quantusque rigor, tranquillaque magni
 Vis animi, nulloque levis terrore moveri;
 Nec nova mirari facilis! quam docta facultas 515
 Ingenii, linguæque modus! responsa verentur
 Legati, gravibusque latet sub moribus ætas.
 Quantus in ore pater! radiat quam torva voluptas

curgi severi contempsit muros. Quæ causa vel brevis, vel culpa Magistratus sub te spernitur? Ecquis æquior imponere metum litigationibus ambiguis, et eruere veritatem sepultam in tenebris? Qualis pietas, et qualis gravitas, et vis placida animi ingentis, non facilis concuti ullo metu; neque prompta admirari noritates! Quam erudita copia ingenii, et lepos sermonis est tibi! Oratores venerantur oracula tua, et jurcatus tua occultatur sub moribus plenis gravitate. Quanta species patris tui

//////////

spexit Pric.—510 caussa gravis tres Vatt. Pal. Med. pr. et quart. Exc. Læti. brevis viginti duo alii, Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Autv. gravis vel brevis Reg. Petav. pr. Var. LL. e marg. Parm. Heinsius hic sequentia notaverat. brevis caussa] compendii caussam dixit Capitolin. p. 27. l. 34. p. 32. l. 30. 'prætorem reprehendit, qui cito reorum causas audierat.' sic horti brevissimi pro parvis. Spartian. in Sever. p. 65. l. 28. p. 127. l. 20. p. 187. l. 16. vid. Casaub. p. 168. d. qui errat, dum putat, sic recentiores tantum loqui. Ovid. in Fast. rus breve dixit. Hæc Heinsius.—511 Negligitur Reg. Oxon. pr. Leid. pr. m. pr. et cum nota interrogandi Livin. Exc. Schott. Non legitur Vat. tert. Pal. Pric. Oisel. Florent. duo Med. Mazar. Tholos. Jun. pr. Leid. pr. m. sec. Nunc legitur Rott. Nec legitur quatuor Vatt. dno Med. quis Exc. Lucens. pr. qui Med. tert. Petav. tert. duo Moret. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Vicet. legibus pro litibus Vat. sec. m. pr. Mazar.—512 Certior Med. quart. Moret. pr. emersum Vat. pr. m. pr. deducere Jun. pr.—513 Quod pietas Vat. pr. quantusque Ambr. sec. quantusve duo Vatt. Pal. Med. sec. et quart. duo Petav. Bonon. Tholos. Moret. sec. Ambr. tert. Lov. rigor Vat. pr. Reg. Thuan. Petav. sec. Moret. sec. rigor duodecim alii, Exc. Gevart. Vicet. rigor vel rigor Ambr. pr. Leid. pr.—515 mutari Pal. Med. pr. quam docta Reg. Thuan. duo Petav. Oxon. pr. Leid. pr. Moret. sec. Ambr. tert. Exc. Lucens. sec. Isingr. quæ docta novem alii.—517 timet Jun. pr.—518 Q. in o. pater! Petav. tert. Parm. Isingr. Colin. Gryph. pater? cum signo interrogationis ed. Vicet. radias Vat. quint. radiat! cum signo exclamationis Lov. duo Moret. Ald. Exc. Gevart. et ita edidit Gesn. parva voluptas Vat. tert. Rott. Oisel. Med. sec. m. pr. marg. Isingr. voluntas Petav. tert. parva vel torva Florent. torva Gesn.—

NOTÆ

510 *Error*] Si quis judex vel tantillum erraverit, id sub te non negligitur.

516 *Modus*] Vel lepos, vel moderatio, vel gravitas quædam sermonis.

517 *Latet*] Adeo ut quis non facile

crederet juvenem esse, qui tam sapienter tamque graviter loquatur.

518 *Radiat*] Quasi in Honorii vultu divina quædam Theodosii magni imago radiare videatur.

Voluptas] Ipsa species frontis tuæ,

Frontis, et augusti majestas grata pudoris!
 Jam patrias impleas galeas : jam cornus avita 520
 Tentatur vibranda tibi : promittitur ingens
 Dextra rudimentis, Romanaque vota moratur.
 Quis decor, incedis quoties clypeatus, et auro
 Squameus, et rutilus cristis, et casside major!
 Sic cum Thracia primum sudaret in hasta, 525
 Flumina laverunt puerum Rhodopeia Martem.
 Quæ vires jaculis! vel cum Gortynia tendis
 Spicula, quam felix arcus, certique petitor
 Vulneris, et jussum mentiri nescius ictum!

mient in vultu tuo! Quante illecebre vultus tui bellicosus! Et quam jucunda est majestas tua plena reverentia venerabili! Jam tu, etsi puer, repleas cassidem Patris tui: jam hasta avi exploratur tibi torquenda: magna fortitudo expectatur e primis tuis exercitiis, et occupat desideria Romana. Quæ præstantia tua est, quotiescumque radis scutatus, et habens loriceam e squamis aureis, et júbas micantes, et procerior ob galeam ipsam. Ita fluvii Rhodopei irrigaverunt Martem puerum, cum laboraret primæ in cuspide Thracia. Qui impetus est in telis tuis! Aut cum vibras jacula Gortynia, quam arcus tuus est fortunatus, et infligens certo

519 *decoris* Put. Pat.—520 *implens* Med. tert. *cornus* Leid. pr. *acuta* Med. sec. *avitas* Put. Petav. sec.—521 *vibranda tibi*, cum *τελεία σπιγμή* Lov. Moret. pr. Ald. Exc. Gevart. *vibranda tibi*, Exc. Lat. et Lucens. pr. *vibrata* Vat. pr. Pal. Farn. Pric. Med. pr. Mazar. Exc. Schotti, Exc. Voss. Barthii cod. et ed. Vicet.—522 *moraris* Pat. et Ald. *moratus* Vat. sec. Pal. Med. tert. inc. Heins. Moret. pr. Leid. sec. duo Petav. Bonon. Ambr. sec. Var. LL. e marg. Parm. *moratur* vel *moratus* Florent. et Exc. Lucens. pr.—524 *rutilus* Tholos.—525 *Thracia* Pric.—526 *puerum* Vicet.—527 *vel quæ* Bonon. *et quum* Med. tert. *cum tu* Moret. sec. *Gortynia* omnes Vatt. Pal. Put. Thuan. Mazar. Petav. pr. Moret. pr. Var. LL. e marg. Parm. *Gorthinia* vel *Corinthia* Lov. *tendis* Lov. duo Moret. totidem Oxon. et Leid. Jun. pr. Ald.—529 *Sanguinis* Med. quart. *jussum* tres Vat. *risum* viginti septem alii, Exc. Schott. Gevart. item

NOTE

mascula, bellicosæ, et velut ad honestam quandam ferociam et torvitatem accedentis, voluptatem nescio quam habet.

519 *Majestas pudoris*] Id est, plena pudore augusto et venerando.

520 *Cornus*] Hasta e cornu arbore facta. Jam tentas torquere eandem hastam, quam olim avus tuus torquebat.

522 *Moratur*] Promittitur ingens fortitudo e primis tuis exercitationibus militaribus; et detinet, occupat

vota nostra, quæ tota sunt in ea expectanda.

523 *Casside major*] Major, altior, procerior videris, ob altam cassidem.

526 *Rhodopeia*] Thracia, a monte Rhodope. Mars natus dicitur apud Thracas, quod populi sint bellicosus.

527 *Cylon, Gortynia spicula*] Id est, præstantissima, a Gortyne et Cydone oppidis Cretæ, ubi populi erant peritissimi ad sagittas vibrandas.

529 *Mentiri*] Arcus ita felix, ut si

Scis quo more Cydon, qua dirigat arte sagittas 530
 Armenius; refugo quæ sit fiducia Partho.
 Sic Amphioniae pulcher sudore palaestrae
 Alcides pharetras Diræaque tela solebat
 Praetentare feris, olim domitura Gigantas,
 Et pacem latara polo: semperque eruentus 535
 Ibat, et Almenæ prædam referebat ovanti.
 Cœruleus tali prostratus Apolline Python
 Implicuit fractis moritura volumina sylvis.
 Cum vectaris equo, simulacraque Martia ludis,

plagam, et qui nescit aberrare a scopo proposito! Nosti qua industria Cydon, qui dexteritate Armenius torqueat spicula, et quæ sit confidentia Partho fugienti. Ita Hercules decorus labere palaestrae Thebanae consueverat prius experiri sagittas, et jacula Diræa in feris occidendis, jacula occisura aliquando gigantes, et data pacem Cælo; et semper sanguinolentus incedebat, ac reportabat prædam Almenæ gaudenti. Python licidus domitus a Phæbo simili impedit gyros suos morientes in sylvis ruptis. Cum veheris equo, et agis exercitium armorum, quis regetior cur-

//////////

Sched. Gud. visu Mazar. *irision* Jun. pr. *visum* Var. LL. ed. Antv.—530 *Sidon* duo Vat. Med. quart. *Citon* Oxon. sec. *Cython* Mazar. *dirigit* Vat. pr.—531 *sit quo fiducia* Pat.—532 *satus Amphione* Farn. *Ephyrae* Moret. pr. *pulchrum sudare* Var. LL. ed. Antv.—533 *Diræaque* Vat. quart. et quint. Farn. Reg. Petav. pr. Moret. pr. Oxon. pr. et Leid. m. sec. Med. tert. *Diræaque* vel *Diræaque* Moret. sec. *Diræaque* vel *directaque* Oxon. sec. *regna pro tela* Rott.—534 *feros* Vat. pr. Med. sec. Var. LL. ed. Antv. *fuga Tholos. Gigantes* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oiscl. *Giganto* Bonon. Petav. sec.—535 *Ut pacem* Vat. tert. Rott. *creatus* Pat.—536 *Armeno* Jun. pr.—537 *Python* duo Moret.—538 *Implevit* Vat. tert. Rott. Med. sec. Mazar. Petav. tert. Exc. Cod. Rhem. *Implicuit* Petav. pr. m. sec. *Implicuit* vel *Implevit* Vat. quart. Florent. *factis* Var. LL. ed. Antv. *moribunda* malit Heins.—539

NOTÆ

jusseris hunc vel illum scopum petere, petat fideliter, nec unquam fallat mendacii vanoque lectu.

531 *Armenius*] Parthos Armeniosque intellige telorum torquendorum itidem peritissimos.

532 *Amphioniae*] Thebanæ, ab Amphione qui condidit Thebas Herculis patriam futuram.

533 *Diræa*] Id est, Thebana sen patria tela, a Dirce Lyci Thebarum Regis uxore, quæ a Zetho et Amphione ob vexatam matrem suam Antio-pan, equis indomitis alligata et tracta est, ac Deorum commiseratione in

fontem *Dirceæ* prope Thebas commutata. Alii legunt, *Diræa*, et beue, id est, optima, a Dicte, monte Cretæ, in qua spicula exquisita.

536 *Almenæ oranti*] Filii sui Herculis virtute gaudenti, triumphanti.

537 *Ceruleus*] Niger, lividus, horridus.

Python] De Pythone, in Præf. lib. 1. in Ruf.

538 *Fractis*] In sylvis, quas ipse spiris et cauda rumpebat, dum extremos impetus torquet in arbores.

539 *Simulacraque Martia ludis*] Agis per ludum incruenta armorum exer-

Quis molles sinuare fugas, quis tendere contum 540
 Acrior, aut subitos melior flexisse recursus?
 Non te Massagetæ, non gens exercita campo
 Thessala, non ipsi poterunt æquare bimembres.
 Vix comites alæ, vix te suspensa sequuntur
 Agmina: ferventesque tument post terga dracones. 545
 Utque tuis primum sonipes calcaribus arsit,
 Ignescunt patulæ nares: non sentit arenas
 Ungula, discussæque jubæ sparguntur in armos.
 Turbantur phaleræ: spumosis morsibus aurum
 Fumat: anhelantes exundant sanguine gemmæ. 550

vare gyros lenes fugiendo, quis vibrare hastam, vel quis doctior detorquere circuitus repentinos? Non Massagetæ valebunt imitari te, non natio Thessaliæ exercitata cursu, non Centauri ipsi: vix turma sociæ, vix exercitus currentes sequuntur te, et serpentes ardentes turgescunt post terga tua. Et statim atque equus incedit stimulis tuis, nares ejus apertæ incenduntur: pes non tangit pulverem, et jubæ excussæ diffunduntur in humeros: phaleræ agitantur: frænum aurum fumat e spuma dentium: lapilli habenarum equi anhelantis replentur cruore. Ipse labor

//////////

Martia vel mollia Reg.—540 *mollis* Vat. tert. Rott. Oisel. *simulare marg.* Isingr. *comptum* Moret. pr. *cunctum* Tholos. *cum tu* Jun. pr. *contum* vel *contra* Petav. pr.—541 *Aptior* Put. Pat. *Acrior* vel *Aptior* Lov. *Acrior* vel *Doctior* Petav. pr. *Doctior* Voss. *subito* Med. sec. *iterum pro melior* Put. Pat. *fixisse* Pric. Oisel. Med. sec. Mazar. *fixisse* Ambr. pr. Sched. Gud.—542 *campos* Vat. *quint.*—543 *poterint* conj. Heins. *biformes* Vat. pr. Farn.—544 *feruntur pro sequuntur* Petav. sec. *sequuntur* inc. Heins. Put.—545 *post bella* Pric. inc. Heins. Exc. Voss. *timent* Vat. tert. Rott. Med. quart. Jun. pr. Put. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv.—546 *tuus* Pal. Pat. duo Med. *tuus primum* Jun. pr. *sonipes primum* Pat. *hesit vel arsit* Mazar. ad illa vero, *Ignescunt patulæ nares*, Heins. ascripserat not. Ouzel. ad Minuc. pag. 12.—547 *habenæ* Sched. Gud.—549 *Turbantur* Ald.—550 *Spumat* Jun. pr. Leid. sec. Exc. Gevart. *crudant* Lov. *exudat* Oisel. *Exsudant* Med. duo, Ambr. pr. Exc. Schott. *exundant* Florent. Med. pr. et quart. Put. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Bonon. Tholos. Pat. Ambr. tert. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Vicet.—

NOTE

ciã, quæ sunt velut quædam præliorum cruentorum præludia.

540 *Sinuare fugas*] Equum levi fuga, hoc est, levi cursu, in varios orbes hectere.

542 *Massagetæ*] Populi Scythiæ Asiaticæ ultra mare Caspium, equis domandis nobiles. Equorum sanguinem cum lacte bibere dicuntur.

543 *Bimembres*] Centauri membris humanis equinisque conflati, et Thes-

sali, optimi equites habiti sunt.

544 *Suspensa*] Ita currentia, ut in altum sublata vix terram tangant.

545 *Dracones*] Depicti in vexillis turgent ob cursum celeriorum; tunc enim magis vento distenduntur.

550 *Anhelantes gemmæ*] Gemmæ in frænis Honorii: *anhelantes* autem, non quod anhelent, sed quod sanguineo equi halitu cruentatæ videantur.

Ipse labor pulvisque decent, confusaque motu
 Cæsaries : vestis radiato murice Solem
 Combibit : ingesto crispatur purpura vento.
 Si dominus legeretur equis, tua posceret ultro
 Verbera, Nereidum stabulis nutritus, Arion : 555
 Serviretque tuis, contento Castore, frænis
 Cyllarus, et flavum Xanthus sprevisset Achillem.
 Ipse tibi famulas præberet Pegasus alas,
 Portaretque libens : melioraque pondera passus
 Bellerophontas indignaretur habenas. 560
 Quin etiam velox Auroræ nuntius Æthon,
 Qui fugat hinnitus stellas, roseoque domatur

*et pulvis, et crines tui turbati cursu decent te. Vestimentum tuum purpura micanti attrahit Solem : ostrum tuum ventilatur vento impulso. Si dominus eligere-
 tur ab equis, Arion pastus in præsepibus Nereidum peteret sponte imperium tuum ;
 et Cyllarus Castore spreto famularetur habenis tuis, et Xanthus neglexisset Achillem
 flacentem. Ipse Pegasus offerret tibi pennas servientes, et volens ferret te,
 gerensque onus præstantius respueret lora Bellerophontis. Præterea Æthon nun-
 tius celer Auroræ, qui Æthon expellit sidera hinnitus, et domitur a Lucifero pul-*

551 *decent* duo Vatt. Var. LL. ed. Antv. *concussa*que Oxon. sec. Med. tert. *vultu* Med. quart. *mundo* Jun. pr.—552 *radianti murice* Mazar. *moderato* Ambr. tert.—553 *Combibit* Put. *Cum bibit* Var. LL. ed. Antv. *infecto* vel *ingesto* Moret. sec.—554 *domini legerentur* Moret. sec.—555 *Orion* Vat. duo Farn. Tholos. Ambr. pr. Exc. Voss. Leid. sec. Exc. Gevart.—556 *contento* inc. Heins.—557 *clarum Achillem* Pric. et Exc. Voss. *fulvum* Exc. Lucens. sec. *flavum* vel *rigidum* Oxon. sec.—558 *famulus* Reg. *famulus* Exc. Voss.—559 *pro passus* Heins. conj. *passus*.—560 *harenas* pro *habenas* Jun. pr.—561 *Athon* Vat. tert. Pal. Rott. Oisel. Med. tert. inc. Heins. Put. Thuan. Jun. pr. Leid. pr. duo Moret. et Ambr. tres Petav. Exc. Lucens. sec. *Athos* Med. sec. *Aton* Oxon. pr. m. pr. *Ethon* vel *Athon* Reg. *Athon* vel *Alchon* Lov.—563 *equidem* pro

NOTÆ

551 *Pulvis*] Horatius : ‘Duces, Non indecoro pulvere sordidos.’

552 *Solem combibit*] Adeo ut ex aspectu Solis, purpura videatur esse ardentior, plenior, et speciosior.

555 *Arion*] Adraști equus a Neptuno datus, nutritus a Nereidibus, vocalis esse dicebatur.

557 *Cyllarus*] Equus Castoris.

Flavum] Heroës non raro flavi dicuntur.

Xanthus] Balius et Xanthus erant

equi Achillis. Politianus : ‘Quos Zephyro peperit geminos Harpyia Podge.’

558 *Pegasus*] Equus alatus, Neptuni et Medusæ filius, quo Bellerophon usus est contra Chimæram.

560 *Bellerophontas*] Propertius, ‘Bellerophonteï qua fluit humor equi.’

561 *Æthon*] Id est, ardens, ἀπὸ τοῦ σθεῖν, ardere. Æthon quoque fuit equus Solis, et Pallantis Virgiliani.

Lucifero, quoties equitem te cernit ab astris,
Invidet, inque tuis mavult spumare lupatis.

Nunc quoque quos habitus, quantæ miracula pompæ 565
Vidimus, Ausonio cum jam succinctus amictu
Per Ligurum populos solito conspectior ires,
Atque inter niveas alte veherere cohortes:
Obnixisque simul pubes electa lacertis
Sidereum gestaret onus! sic numina Memphis 570
In vulgus proferre solet. Penetralibus exit
Effigies; brevis illa quidem: sed plurimus infra
Liniger et posita suspirat veste sacerdos,

chro, quotiescumque videt e Cælo te equitantem, æmudatur et malit spumescere sub habentis tuis. Jam etiam quas aspeximus vestes, quanti prodigia apparatus, cum tu, o Honori, decoratus toga Romana, spectabilior more consueto, incederes per gentes Ligurum, et portareris excelsæ inter cæterras candidas, et juvenus delecta ferret te velut onus cælestæ manibus una laborantibus! Ita Ægyptus consuevit producere Deos suos in populum. Imago eorum egreditur ex adytis, illa certe parva: ast infra multus Sacerdos cum veste linea, anhelat, baculo supposito, significans

equitem Vat. tert. Florent. austris Reg. Oxon. pr.—561 *mullet* duo Ambr. Exc. Voss.—565 *Tunc quoque* duo Vat. Farn. Moret. pr. *Nunc* vel *Tunc* Vat. quart. *miracula formæ* Moret. sec. Oxon. sec. *quanti ponti* Vat. pr. Farn. *pompæ* vel *formæ* Reg. Oxon. pr.—567 *solito spectantior ires* Exc. Cod. Rhem. *iret* Petav. sec.—568 *varius alte* Moret. pr.—570 *gesturat* Reg. vel *numina* Exc. Voss. *nymphis* Rott. Var. LL. ed. Antv. *Nymphis* Vicet. Parm. Isingr. Colin.—571 *In vulgus gestare* Med. tert. Ambr. pr. Sched. Gud. *solent* Mazar. *penetrabilis* Colin. vitiose.—572 *pluribus* Put. Bonon. Petav. tert. *infra* Oisel. *intra* Pric. Exc. Voss.—573 *Liniger* Vat. sec. Pal. Med. pr. et quart. Put. Thuan. Mazar. Ambr. pr. duo Petav. Exc. Læti. *Liniger* viginti alii, Exc.

NOTE

566 *Ausonio amictu*] Trabea seu veste Consulari, Ausoniis seu Romanis propria.

567 *Per Ligurum populos*] Ligures latius accipit, pro tota Gallia Cisalpina. Nam Honorius sumisit hunc Consulatum Mediolani, quod est in eadem Gallia Cisalpina.

568 *Vehere*] Manibus militum te gestantium.

Niveas cohortes] Candida veste indutas; id quod fiebat in testificationem gaudi.

570 *Memphis*] Urbs Ægypti celeberrima, vulgo, *Le grand Caire*: po-

nitur pro tota Ægypto, ubi diebus solemnibus effigies Deorum in publicum deferebantur. [Sic ego sentiebam secutus Carolum Stephanum, Calepinum, et alios; sed monitus sum a doctissimo Huetio, Memphi fuisse ad Occidentalem Nili ripam, *Cairum* vero esse ad Eoam ripam; ideoque *Cairum* esse potius Babyloniam, id quod tradit etiam Munsterus; quamquam tamen, ut ait idem Huetius, Babylon erat ad ripam Nili, a quo tantisper distat *Alcaïrum*. Ex Ad-dend.]

573 *Liniger*] Ægyptii Sacerdotes

Testatus sudore Deum. Nilotica sistris
 Ripa sonat, Phariosque modos Ægyptia ducit 575
 Tibia: submissis admugit cornibus Apis.
 Omnis nobilitas, omnis tua sacra frequentant
 Thybridis et Latii soboles: convenit in unum

hoc labore esse Deum. Littora Niliaca resonant sistris, et fistula Ægyptia cantat melos patrium: Apis admugit cornibus demissis. Nobiles omnes, omnes populi Romæ et Italie celebrant cærimonias tuas. Quicquid primorum extitit in mundo,

Gevert. et Lucens. pr. et ed. Vicet. et posita Lov. inc. Heins. Oxon. sec. Leid. sec. duo Med. ambo Moret. Exc. Gevert. et ed. Vicet. et posito Tholos. Ambr. tert. imposita voce Pric. Ambr. pr. imposita suspirans veste tres Vatt. Exc. Latii. Laniger et posita suspirans veste duo Vatt. Pal. Farn. Rott. suspirat Pric. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Thuan. Mazar. Reg. m. pr. duo Petav. Bonon. Pat. Jun. pr. Oxon. pr. duo Ambr. duo Leid. Exc. Gevert. suspirat voce Sched. Gud. suspirans Ambr. tert. suspirant Var. LL. ed. Antv. imposito recte Med. tert. Thuan. Reg. m. pr. Oxon. pr. Leid. pr. m. pr. Bonon. Petav. sec. et ed. Gesn. recte etiam emendaverat Gronov. ad Exc. Schott. Heinsius ascripserat: imposito recte] quærendum qui sint μελανηφόροι in veteri Inscriptione nondum edita, sic dendrophori, cistophori, thyrsophori.—574 Testatus Med. tert. Thuan. Mazar. Oxon. pr. Leid. pr. Testatur Vatt. omnes Pal. Oisel. Exc. Læti. stridore Med. quart. Heinsius hic notaverat, non opus esse legi Deam. vid. Fabri Semestria, nam intelligendum esse de Anubi. vid. Spartian. p. 76. l. 28. et ad illum locum Salmas. p. 151. vid. Casaub. p. 23. 96. 97. 134. Lamprid. in Commodio p. 49. l. 23. 'sacra Isidis coluit, ut et caput raderet et Anubin portaret.' Spartian. Caracall. p. 89. 'cum Antoninus Commodus ita ea (sacra Isidis) celebraverit, ut et Anubin portaret et pausas ederet.' Salmas. p. 166. Niliaca Med. quart. sistris Farn. ripis ed. Vicet. Sirtis Vat. tert. Rott.—575 Ripa sonat vel Turba Oxon. sec. fractosque Jun. pr. Phariosque viginti duo alii, Exc. Gevert. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et Sched. Gud.—576 Submissisque Moret. pr. adjungit Petav. tert. Var. LL. ed. Antv.—577 tuæque omnia sacra Vat. pr. Farn. frequentat tres Vat. Pal. Rott. Oisel. frequentant novem alii.—578 Tigridis Vat. quint. Thybridis vel Tigridis Florent. Moret. pr.—579 ubique pro in orbe Moret. pr.

NOTÆ

linea veste utebantur; unde Juvenali et Martiali, *Linigeri* dicuntur.

574 *Testatus sudore Deum*] Tanto et labore et sudore testantur esse Deum, quem gestant, ob majus scilicet hujusce pondus. Deos enim esse graviore, aut putabant aut simulabant, ad augendam populi superstitionem.

Sistris] Sistrum est crepitaculum æneum, quo Ægyptii Sacerdotes utebantur in sacris Isidis. Dicitur, ἀπὸ τοῦ σείειν, *quatere*, quod quatiatur et sonum edat.

575 *Pharios modos*] Concentum patrium sen Ægyptiacum, a Pharo insula ad ostia Nili.

576 *Apis*] Seu Osiris, Argivorum Rex, Jovis filius et Niobes, trajecit in Ægyptum, ubi populos ad mitiorem vivendi rationem traduxit: docuit eos segetum sationem, et post obitum adoratus est sub vivi bovis specie.

577 *Tua sacra*] Velut numinis alicujus, cærimonias Consulatus tui celebrant.

Quicquid in orbe fuit procerum : quibus auctor honoris
 Vel tu, vel genitor. Numeroso Consule Consul 580
 Cingeris, et socios gaudes admittere Patres.
 Illustri te prole Tagus, te Gallia doctis
 Civibus, et toto stipavit Roma Senatu.
 Portatur juvenum cervicibus aurea sedes,
 Ornatuque novo gravior Deus. Asperat Indus 585
 Velamenta lapis, pretiosaque fila smaragdis
 Ducta virent. Amethystus inest ; et fulgor Hiberus
 Temperat arcanis hyacinthi cærulea flammis.
 Nec rudis in tali sufficit gratia textu :

congregatum est in unum locum, quibus Proceribus vel tu dedisti Magistratus, vel pater tuus Theodosius. Tu Consul stiparis a multis Consulibus, et letaris adsciscere Senatores socios. Hispania circumdedit te accolis suis clarissimis, Gallia te incolis cruditis, et Roma circumdedit te Senatu uiversono. Sella curulis aurata fertur humeris juvenum, et Numen venerabilius ornamentis novis. Vestis rigescit gemmis Indicis, et fila ditia virescunt deducta e Smaragdis. Amethystus inseritur, et splendor Hispanus moderatur hyacinthum subnigrum ignibus secretis. Neque venustus impolita satis fuit in hoc opere contexto: acus adjungit pretium, et labor

in ore Exc. Voss. actor honoris Pal. Oisel. Med. pr. inc. Heins. Bonon. Ambr. pr. duo Petav. ed. Vicet.—581 juvenis Put.—586 Vestimenta vel Velamenta Oxon. sec. signa pro filia inc. Heins. smaragdo Pric. m. pr. smaragdus Vat. sec. m. sec. Farn.—587 Busta Leid. pr. m. pr. Ducta vel Structa Oisel. Ducta vel Mixta Oxon. sec. nitent Exc. Voss. fulgor hibernus Var. LL. ed. Anv.—588 Hyacinthus Vat. quint. hyacinthia conj. Heins.—589 Græcia Put. Voss.—590

NOTE

581 *Socios*] In Consulatu eodem, et simul in incesso comites.

582 *Gallia*] Cisalpina scilicet, in qua Mediolanum, qua urbe delectabatur Honorius, et ante ipsum Theodosius, puto ob præsentiam sanctissimi Præsulis Ambrosii.

584 *Aurea sedes*] Sella curulis ex ebore, sed auro variis in locis mixto. In hac conspicuus Imperator more majorum sedebat.

585 *Deus*] Honorius instar Numini gestabatur.

Asperat] Ipsa Trabea seu vestis consularis, gemmis contexta, aspera est, rigescit.

587 *Amethystus*] Gemma est diluto

violæ colore, et colore etiam purpuræ non prorsus igneo, sed in vini colorem desinente. Græce ἀμέθυστος ab α privante, et μεθύσκω, inebriō, quod ebrietati credatur resistere.

Fulgor Hiberus] Innuitur fulgor Carehedoniorum, seu carbuncolorum, qui sic dicti sunt a Carthagine magna Hispaniarum domitrice : et eos vocat Hispanos in gratiam sui Principis ex Hispania oriundi. Vel *Fulgor Hiberus*, id est, fulgor auri e Tago, et ex Hispania allati.

588 *Hyacinthi*] Gemma colorem habens amethysto non absimilem, sed tamen dilutiorem.

589 *Rudis*] Naturalis ; impolita.

Auget acus meritum, picturatumque metallis	590
Vivit opus, multa que ornantur Iaspide cultus,	
Et variis spirat Nereia bacca figuris.	
Quæ tantum potuit digitis mollire rigorem	
Ambitiosa colus? vel cujus pectinis arte	
Traxerunt solidæ gemmarum stamina telæ?	595
Invia quis calidi scrutatus stagna profundi	
Tethyos invasit gremium? quis divitis algæ	
Germina flagrant inter quæsivit arenas?	
Quis junxit lapides ostro? quis miscuit ignes	
Sidonii rubrique maris? tribuere colorem	600
Phœnices, Seres subtemina, pondus Hydaspes.	

pictus e metallis spirat, et vestes decorantur Iaspide plurima, et concha marina quasi animatur formis diversis. Quæ colus superba evaluit emollire digitis asperitatem tantam? Vel cujus industria pectinis duxit fila e Margaritis, ad telas solidas faciendas? Equis rimatus loca inaccessa maris æstuantis, occupavit sinum Tethyos? Equis indagavit fœtus musci marini pretiosi inter arenas tepentes? Equis conjunxit lapillos cum purpura? Equis conjunxit flammæ maris Phœnicii et rubri? Phœnices dederunt colorem, Seres fila, et Hydaspes pondus gemmarum. Si tu, o

//////////

picturarumque Farn. metallus Oxon. pr.—591 multoque Petav. tert. hortatur Vat. pr. ortatur Farn. oneratur Oisel. honoratur Mazar. ornatur Pal. Pric. Tholos. Ambr. pr. Moret. pr. variantur Med. tert. remorantur Exc. Lucens. pr. cultus Med. quart. Moret. pr. Oxon. Var. LL. ed. Antv. cultus novem alii. cultus vel cultus Oxon. pr.—592 Nereida Put. varias figuras conj. Heins.—593 potuit tantum Oxon. sec.—594 Ingeniosa vel Ambitiosa Reg. manus Put. Pat. manus vel colus Moret. pr. artem Vat. pr.—595 Texerunt vel Traxerunt Lov. Heins. conjiciebat Texerunt, ut et gemmantia. flamina Med. sec. Lov. Pat. Ambr. tert. flamine Rott. stamina vel flamina Pric. Heins. conjiciebat flumina. flamina tedæ Exc. Voss.—596 Invida Exc. Voss. scrutatur Leid. sec. regna Ambr. pr.—597 invisæ Jun. pr. digitum inc. Heins.—598 Gramina Vat. quint. inc. Heins. Florent. Jun. pr. fragantes Pric. flagrant vel flavescentes Med. quart.—599 vinxit Exc. Gevart. aut quis miscuit Jun. pr. tinxit conj. Burm.—601 subtegmina Vat. sec. ambo Moret. Var. LL. ed. Antv. pondera Vat. pr. pontus Reg. Oxon. pr.

NOTE

590 *Auget acus*] Opus superat materiam.

592 *Nereia bacca*] Gemmæ e mari, seu Nereidum regno adjectæ.

597 *Tethyos*] Quasi tot gemmæ e Tethyos ornatu avulsæ sint.

Algæ germina] Coralia nempe, et alii fœtus maris.

599 *Ignes*] Gemmas, ignis instar, micantes.

601 *Pondus*] Gemmarum, quæ quo graviore sunt, eo pretiosiores. Suetonius ait Cæsarem, 'Britanniam petiisse spe Margaritarum, quarum amplitudinem conferentem, interdum sua manu exegisse pondus.'

Hoc si Mæonias cinctu graderere per urbes,
 In te pampineos transferret Lydia thyrsos,
 In te Nysa choros. Dubitarent orgia Bacchi,
 Cui furerent: irent blandæ sub vincula tigres. 605

Talis Erythræis intextus nebrida gemmis
 Liber agit currus, et Caspia flectit eburnis
 Colla jugis: Satyri circum, crinemque solutæ
 Manades astringunt hederis victricibus Indos:

Honori, *incederes hac veste per urbes Lydiæ, Lydia eadem daret tibi hastas pampineas, Nysa daret tibi choros Bacchantum. Orgia Bacchi ambigerent pro quo bacchantur: tigres blandientes venirent sub habenas tuas. Sic Bacchus habens vestimentum contextum e margaritis maris rubri, ducit currum, et e sede eburnea domat colla tigrum Hyrcanarum: Satyri circum eunt, et Bacchantes habentes capillos*

//////////

nudus Jun. pr.—602 *Mæonidas* Vat. tert. Rott. Oisel. Petav. tert. *cinctu* Thuan. Mazar. ed. Parm. *cum tu* Med. sec. m. pr. Oisel. *cultu* duo Vatt. Farn. Put. Pat. inc. Heins. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *vultu* viginti quatuor alii, Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. *vultu* vel *cinctu* Vat. *vultu* vel *cultu* Vat. quart. Med. pr. Petav. tert. Exc. Schotti. *graderere* vel *reherere* Vat. quint.—603 *transferret* Pric. Florent. Reg. Thuan. vet. Gyr. Jnn. pr. Leid. pr. Med. vet. Exc. Lucens. sec. Isingr. *proferret* novem alii. *præferret* ed. Parm. *tuscos* pro *thyrsos* Vat. pr.—604 *Nisa* Lov. *visa* Vicet. *choors* Lov. *choros* vel *choors* Vat. tert. *cohors* vel *choros* Moret. pr. *dubitarent* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. *dubitassent* viginti alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. ed. Parm. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv.—605 *Cum furerent* Put. Petav. sec. *Quoi* Med. tert. *blndos* Petav. sec.—606 *Erythæis* Put. Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. *Eritæis* Oxon. pr. Leid. sec. *Eritheis* Vat. tert. *cum vitreis* Vat. pr. Farn. *Eritæis* Ambr. sec. Tholos. Leid. pr. *Erycteis* Var. LL. ed. Antv. *Eritheis* Vat. sec. Moret. pr. *Eritheis* Moret. sec. *Aristæis* Exc. Voss. *intextis* Pal. Med. pr.—607 *Caspida* Lov. *flexit* Tholos. *nectit* vel *flectit* Oxon. sec. *ahenis* Vat. quint.—

NOTÆ

601 *Nysa*] Urbs vel Arabia vel India, a Baceho condita, qui inde dicitur *Dionysius*, quasi *Deus Nysæ*.

Orgia] Cærimoniarum Bacchi, vel Bacchantes, quæ eas celebrant, ἀπὸ τῆς ὀργῆς, a *furere*, quo incitabantur.

605 *Tigres*] Quæ trahunt currum Bacchi. Id quod finxerunt ob crudelitatem ebriorum.

606 *Erythræis*] Mare ἐρυθραίων, id est, *mare rubrum*, ab Erythra Rege, quem Edom, id est, rufum, Esau fuisse quidam putant.

Nebrida] Νεβρίς est vestis Bacchi e pellibus contexta.

607 *Caspia*] Colla Tigrum Caspiarum, seu Hyrcanarum, ad mare Caspium.

608 *Jugis*] Jugum est etiam sedes in qua sedet qui currum ducit.

Satyri] Monstra libidinosissima, vultu humano, capite cornuto, simis naribus, pedibus caprinis, quæ ut Numina rustica coluit antiquitas. Dicuntur et *Fauni*, *Panes*, *Sylvani*, *Ægipanæ*. De Faunis et Satyris S. Hieronymus in vita S. Pauli Eremitæ.

609 *Manades*] Bacchantes, ἀπὸ τοῦ μάλνεσθαι, *furere*.

Ebrius hostili velatur palmite Ganges. 610
 Auspice mox lætum sonuit clamore tribunal,
 Te fastos ineunte quater: solennia ludit
 Omina libertas: deductum Vindice morem
 Lex celebrat, famulusque jugo laxatus herili
 Ducitur, et grato remeat securior ictu. 615
 Tristis conditio pulsata fronte recedit.

sparsos, constringunt Indos hederis triumphalibus. Ganges inebriatus cingitur ramis vineæ inimicæ. Solium Consulare gratum resonuit statim acclamationibus auspiciatis, te intrante quartum fastos. Libertas exhibet cærimonia solennes. Lex frequentat consuetudinem derivatam a Vindice, et servus solutus e potestate domini sui adducitur, et recedit tutior, ob alapam jucundam. Conditio mæstissima extinguitur,

//////////

608 *Jubis* Moret. pr. *tigris* Ambr. sec.—610 *hostili* pro *hostili* Med. tert.—611 *Auspice* Tholos. Ambr. pr. Exc. Lucens. sec. atque ita in Exc. Schotti emendaverat Gronovius. *Aspice* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *clangore* Med. quart.—612 *Te fasces* Exc. Cod. Rhem. *ludos* Pat. *ludit* Exc. Schotti, in quibus Gronovius ascripserat locum Amm. Marcell. l. xxii. p. 226. et Claud. in Eutrop. l. 310. *ludit* vel *dedit* Vat. quint.—613 *Omnia* tres Vatt. Oisel. *Omina* tredecim scripti, Exc. Lucens. sec. Ald. ed. Parm. Exc. Schott. et Gevart. item Sched. Gnd. *Judice* pro *Vindice* Vat. sec. Med. tert. *pollice* Ambr. pr. m. pr.—614 *serrusque* Exc. Voss. *famulumque* Ambr. tert. *lapsatus* Lov. Exc. Gevart. *laxatur* duo Vatt. Farn. Rott. Med. quart. *lussatus* Reg. m. sec. Bonon. Moret. sec. Oxon. sec. duo Petav. duo Ambr. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *harili* Var. LL. ed. Antv.—616 *resedit* Vat. pr. *recedit*. cum *τελεία στιγμή* Put. Thuan. duo Petav. ambo Moreti.—617 *In civem*. hic

NOTÆ

610 *Ganges*] Ganges ipse ebrius cingitur palmitibus ab hostibus, et trahitur in triumphum. Adeo nihil resistit Bacchi, sen vini, potentia!

611 *Auspice*] Clamore seu acclamatione fausta, bene omnia ansipiente.

612 *Te fastos ineunte quater*] Te ineunte quartum Consulatum, et nomine tuo in Fastis quartum inscripto.

Ludit] Libertas exhibet velut ludo quodam cærimonia; vel cærimonia celebrantur in danda libertate, in qua manumissus tangitur alapa, virgula, quæ omnia ludus quidam gratissimus videri possint.

613 *Omnia solennia*] Felicitatem solennem. Alii legunt, *omnia solennia*, id est, solennes omnes cærimonia.

Vindice] Vindex servus Aquileiorum, qui cum patefecisset conjurationem contra populum Romanum, a Regum fautoribus initan; primus vindicta publice manumissus est. Vindicta autem manumittere, est virgula quadam amice percutere, in signum datæ libertatis; quod tum servus ultimo sic percutiatur, postea liber futurus, et a verbere immunis. Id autem e Servio fiebat in templo Feroniæ, libertorum Deæ.

Morem] Qui a Vindice ad posteros manavit.

615 *Grato ictu*] Alapa gratissima, qua percutiebatur is qui manumittebatur: ut scilicet, exuta servili impudentia, disceret indueretque ruborem ingenuum.

In civem rubuere genæ : tergoque removit
 Verbera permissi felix injuria voti.
 Prospera Romuleis sperantur tempora rebus,
 In nomen ventura tuum : permissa futuris
 Dant exempla fidem. Quoties te cursibus ævi
 Præfecit, toties accessit laurea patri.
 Ausi Danubium quondam tranare Gruthungi

620

genis percussis. Vultus ejus erubuit instar civis, et ignominia fortunata post libertatem e desiderio concessam repulit flagra ex ejus dorso. Anni casuri in nomen tuum expectantur fore felices Imperio Romano. Exempla præterita excitant ad id credendum. Quotiescumque pater tuus Theodosius præposuit te annis currentibus, toties victoria ipsi patri contigit. Olim Gruthungi audentes trajicere

//////////

interpungitur in quatuor Vatt. *tribuere* pro *rubuere* Ambr. tert.— 618 *permissi* Rott. Med. quart. Reg. Put. Thuan. Bonon. Pat. Moret. sec. inc. Heins. duo Petav. totidem Oxon. et Leid. tres Ambr. Ald. Exc. Gevart. et Lucens. sec. item Var. LL. e marg. Parm. *promissi* novem alii. *promissi* vel *permissi* Petav. pr. *Verbera. permissi* Lov.—619 *Aspera* Put. Jun. pr. inc. Heins. *secula* Ambr. pr.—620 *promissa futuris* Put. Ambr. pr. *præmissa* ed. Gesn.—621 *casibus* Var. LL. ed. Antv. *quotiesque recursibus* Med. sec. m. pr. Moret. pr. m. pr.—622 *Profecit* Vat. quint. *Defecit* inc. Heins. *successit laurea* Exc. Voss. *concessit* Vat. sec. Pal. Med. pr. *gloria* inc. Heins.—623 *transire* Vat. sec. Med. pr. Pal. *transare* Florent. Med. sec. inc. Heins. Vicet. Ald. Isingr. Colin. Gryph. *tranare* Reg. Petav. pr. Ambr. sec. *Gothuuni* Exc. Latii. *Grithongi* Bonon. Petav. sec. *Grithungi* Thuan. *Grotouni* Vat. duo, Pal. Farn. Put. *Grotongi* Vat. quart. et quint. Petav. pr. *Grotouni* Pric. Med. pr. Pat. Moret. pr. ed. Parm. *Grothuuni* Florent. *Gruthungi* Vat. tert. Rott. *Grotungi* Exc. Gevart. *Grotungi* Reg. *Grutonni* Oxon. sec. *Grutongi* duo Med. Lov. Leid. sec. Petav. tert. *Gruthongi* Tholos. duo Ambr. Moret. sec. Var. LL. ed. Antv. *Gruthungi* Oisel. Vet. Gyr. Leid. pr. *Gruthuuni* Med. sec. Mazar. Ald. *Grutungui* Exc. Lucens. pr. *Grutungi* Oxon. pr. Sched. Gud. Exc. Cod. Rheimens. *Grutouni* Jun. pr. Ambr. sec. Vicet. *Grutouni* vel *Gruthongi* Var. LL.

NOTÆ

618 *Felix*] Injuria est alapam pati, sed pati ad libertatem accipiendam felix ea est. *Felix voti*, id est, feliciter consequens votum, seu libertatem e voto seu desiderio contingentem.

Verbera] Quia servus post manumissionem civis est, ideoque non amplius verbera timere debet. Nam 'scelus est verberare civem Romanum.' Cicero. Hæc omnia in danda libertate peragebantur, sed et qui manumittebatur, circumagebatur, ut disceret sibi esse potestatem eundi,

quo vellet. Accipiebat et prænomen Patroni sui, nude Persius: 'momento turbinis exit Marcus Dama,' &c.

620 *In nomen*] Anni casuri in Consulatum tuum, et tuo nomine designandi.

621 *Cursibus*] Quoties Theodosius dedit tibi Consulatum, et præfecit te curriculo anni regendi, toties messuit novas lauros.

623 *Gruthungi*] Seu *Gothuuni*, gens belliosa e Gothis et Hunnis conflata.

In lintres fregere nemus. Ter mille ruebant
 Per fluvium plenæ cuncis immanibus alni. 625
 Dux Odothæus erat: tantæ conamina classis
 Incipiens ætas et primus contudit annus.
 Submersæ sedere rates: fluitantia nunquam
 Largius Arctoos pavere cadavera pisces.
 Corporibus premitur Peuce: per quinque recurrens 630
 Ostia barbaricos vix egerat unda cruores.
 Confessusque parens Odothæi regis opima
 Retulit exuviasque tibi. Civile secundis
 Conficis auspiciis bellum: tibi debeat orbis

Istrum, everterunt sylvam ad naves ædificandas: rates ex alno, ter mille repleta catervis ingentibus irrumpebant per flumen. His Ductor erat Odothæus: ætas incipiens et prior annus subruit conatus classis tantæ. Naves mersæ, depressæ sunt: nunquam cadavera fluctuantia nutriverunt liberalius pisces Septentrionales. Peuce obruitur corporibus mortuis. Fluvius exonerans se per ora quinque, vix eiecit sanguinem Barbarorum. Et pater tuus Theodosius fassus est se reportavisse tua felicitate opima spolia de Rege Odothæo, et prædus. Tu vero perficis secundo

//////////

e marg. Parm.—624 *manus* Vat. quint. *naves* Vat. pr. m. pr. Farn. *rates* idem m. s. *tum mille* Vat. quint. *cum mille* Ambr. pr. Sched. Gud. *tibi mille* Vat. pr. Farn. Oisel. Mazar. *ter mille viginti octo alii*, Exc. Lucens. sec. Ald. Var. LL. e marg. Parm.—625 *penæ* Jun. pr. Petav. sec. *navalibus* Pal. Med. pr. *immanibus* vel *navatibus* Vat. sec. *alni* Vat. pr.—626 *Othodeus* Petav. sec. Moret. sec. *Edotheus* Pric. Pal. Vat. quart. Med. pr. Moret. pr. sequente hac glossa: ‘In anno primo Consulatus hujus victus est a patre suo Edotheus Rex Grotunnorum, et exercitus ejus submersus.’ *Ethotheus* Mazar. *Edocheus* Petav. pr. *Othodoxus* Lov. *turbæ* pro *classis* Vat. sec. *fraudis* vel *classis* Oxon. sec.—627 *astus* Med. tert. *contudit* quatuor Vatt. Pal. Farn. Florent. tres Med. Put. Mazar. Tholos. Ambr. sec. Moret. sec. Lov. Exc. Lucens. pr. Ald. ed. Vicet. item Var. LL. e marg. Parm. *condidit* Med. quart. *contulit* quatuordecim alii, Exc. Gevart. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *contudit* vel *contulit* Petav. pr.—628 *Subtractæ* Jun. pr. *Succensæ* Pulm. *sedere* Med. quart. *cedere* duo Vatt. Pal. Pric. Oisel. tres Med. Florent. m. pr. Put. m. sec. Mazar. Moret. pr. Jun. pr. et Leid. Exc. Cod. Rhem. *sedere* vel *cedere* Vat. quart.—629 *Longius* Vat. quart. Leid. a. m. pr. *Largius* vel *Longius* Petav. pr. *Aretheos* Rott.—630 *Peuce premitur* Vat. quint. *recursus* Jun. pr.—632 *pares* Parm. *Othodæi* Moret. sec. *Edothei* Vat. quart. Pal. Pric. Moret. pr. *Edochei* Petav. pr. *Odothei* Med. sec. *Othoethi* Mazar.—634 *Conspicis* Put. Bonon. Pat. Petav. sec. Moret. sec. *debut* Petav. tert.

NOTÆ

627 *Incipiens*] Ætas tua incipiens vicit hostes, hoc est, hostes tui feliciter victi sunt prima ætate.

629 *Arctoos*] Pisces Danubii, qui fluvius est versus Septemtrionem.

630 *Peuce*] Insula Danubii, cujus

incolæ dicuntur *Peuceni*.

631 *Vix egerat*] Re vera Promotus unus e Ducibus Theodosii Odothæum navigiis aggressus, tantam stragem edidit, ut flumen cadaveribus repletetur.

Fata Gruthungorum, debellatumque tyrannum. 635
 Ister sanguineos egit, te Consule, fluctus.
 Sed patriis olim fueras successibus auctor,
 Nunc eris ipse tuis. Semper venere triumphi
 Cum trabeis, sequiturque tuos Victoria fasces.
 Sis precor assiduus Consul, Mariique relinquis 640
 Et senis Augusti numerum: quæ gaudia mundo,
 Per tua lanugo cum serpere cœperit ora,

tuo Consulatu civile prælium. Mundus debet tibi funera Gruthungorum, et Tyrannum profligatum. Danubius, Consule te, volvit acervos mortuorum cruentos. At quondam auctor extiteras felicitatis paternæ, nunc cris ipse auctor tuæ. Tropæa semper contigerunt cum Consulatu tuo, et victoria comitatur fasces tuas. Utinam sis Consul perpetuus, et expleas numerum Consulatum Marii et Augusti senis. Verum quæ lætitia erit Orbi, cum prima barba inceperit vestire genus tuas, cum

Lov. m. sec. quod debeat Farn. deliberat Vat. pr.—635 *Facta* Med. quart. Gothunorum Exc. Lat. Grotunorum Vat. pr. Farn. Grotungorum duo Vat. Petav. pr. Grothontorum Lov. Grothungorum Florent. Grothunporum Reg. Grothundorum Mazar. Grothunorum Vat. tert. Rott. Grotunorum Vat. sec. Pal. pr. Med. pr. Put. Moret. pr. Gruthunorum Med. sec. Ald. Gruthungorum Thuan. Oxon. pr. Leid. pr. Med. quart. Exc. Lucens. sec. Grutingorum Exc. Cod. Rhem. Sched. Gud. Grutunorum Jun. pr. Ambr. sec. Pat. inc. Heins. ed. Parm. et Vicet. Grutunorum Moret. sec. Grutongorum duo Ambr. Med. quart. Petav. tert. Exc. Gevart. Gruthongorum Oisel. Tholos. Petav. sec. Leid. sec. Var. LL. ed. Antv.—636 *sanguineos exegit consule* Med. sec. montes quatuor Medd. tres Petav. totidem Ambr. duo Oxon. et Leid. Florent. Thuan. Mazar. Bonon. Tholos. Pat. Jun. pr. Lov. ambo Moret. Reg. Put. inc. Heins. Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. *Ister sanguineos e. t. c. fluctus: Alpinos genitor rupit te consule montes.* Gesn. et al. recentiores.—637 *actor omnes* Vatt. Pal. Rott. Oisel. duo Med. Petav. sec. Ambr. sec. inc. Heins.—638 *Non erit* ed. Vicet. *erit* Oxon. et duodecim scripti. *cris vel erit* Florent. *tuis* Vat. quart. Oisel. Var. LL. ed. Antv. *crit ille tuis* Mazar. Exc. Cod. Rhem. *tuis vel tuis* Reg. Oxon. pr.—610 *assidue* ed. Vicet. *assiduus* viginti duo Codd. Exc. Gevart. et Lucens. sec. item Ald. Heinsius rescribit *assiduam.* ut it. Cons. Stilich. vs. 212. 'Adsis perpetuum Latio.' *matrisque* Oxon. a m. pr. *matrisque* vel *Marii* Oxon. sec. *relinques* inc. Heins. *relinquens* Oisel. Leid. pr.—641 *mundi* tres Vatt. Pric. Rott. Oisel. *mundo* Vat. pr. et sec. Pal. Med. pr. Exc. Lucens. sec.—642 *erescere caperat* Jun. pr.—613 *tua*

NOTE

635 *Tyrannum*] Odothæum, quem Theodosius vicit sua virtute, sed e Claudiano, felicitate Honorii.

636 *Sanguineos fluctus*] Alii *montes*, acervos mortuorum cruentos et sublato instar montium.

641 *Numerum*] Utinam expleas

numerum Marii, qui septies fuit Consul; et Augusti, qui ter decies.

642 *Lanugo cum serpere cœperit*] Quam lætabitur Orbis, cum te virum videbit! Lanuginem ponere magno cum gaudio, magna cum cærimonia solebatur apud antiquos.

Cum tibi prodiderit festas nox pronuba tædas!

Quæ tali devota toro, quæ murice fulgens

Ibit in amplexus tanti Regina mariti?

645

Quænam tot Divis veniet nurus, omnibus arvis

Et toto dotanda mari? quantusque feretur

Idem per Zephyri metas Hymenæus et Euri!

O mihi si liceat thalamis intendere carmen

Connubiale tuis, si te jam dicere patrem!

650

Tempus erit, cum tu trans Rheni cornua victor,

Arcadius captæ spoliis Babylonos onustus

nox nuptialis protulerit tibi faces solennes! Quæ Imperatrix destinata est tali viro, quæ micans purpura veniet in conjugium sponsi tanti! Quæ nurus veniet tot Divis, locupletanda terris omnibus, et mari universo? Et quantus hymenæus idem celebrabitur per fines Orientis et Occidentis! O si permittatur mihi canere versus conjugales in nuptias tuas, o si permittatur laudare te patrem! Tempus adveniet, cum tu triumphator trans brachia Rheni, cum Arcadius oneratus exuviis Babylonis captivæ, nominabitur unum commune cum Majestate grandiori, et

//////////

Med. sec. Moret. pr. *protulerit* Leid. pr. *protulerit* Med. quart. Thuan. Oxon. pr. Exc. Lucens. pr. Isingr. Gyrard. *prodiderit* Florent. duo Med. *fetas* Pat. vox Jun. pr. *pernuba* Put. *improba* Pric.—644 *devota* viginti scripti, Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. *viro* Vat. tert. *manere* Jun. pr.—646 *Quidnam* Tholos. *ejus pro arvis* Med. tert.—647 *tanto* Farn. *dotanda* Ambr. tert. *dotata* Vat. pr. Farn. Leid. sec. Exc. Gevart. *donanda* octodecim alii, Exc. Lucens. sec. Exc. Voss. *donanda* vel *dotanda* Ambr. pr.—649 *O modo* Rott. *modo* vel *mihi* Vat. tert. *impendere carmen* legit Heins. qui sequentia ascripserat. *impendere carmen*] sic *impendere operam alicui rei*. Similiter apud Spartian. peccatum. vid. Salmas. p. 12. noster alibi [Cons. Mall. 66.] ‘Ant curam impendit populis aut otia Musis.’ ut in vet. Cod. Gallico legitur. et [Bell. Gild. vs. 89] e Mss. ‘impensaque sæcula bello.’ Capitolin. in Antonin. ‘tantumque operis ac laboris studiis impendit, ut corpus afficeret.’ Valer. Flacc. iv. 581. ‘Ne vanas impende preces.’—650 *Jam te* Ambr. tert. *patrem*. cum *τελέα στιγμή*, et glossa, *i. c. si liceat*. Exc. Gevart.—651 Hic *τελείαν στιγμήν* habent Reg. et Put.—652 *spoliis captæ* Mazar. *Babylonos* Pric.

NOTÆ

643 *Nox pronuba*] Nox nuptialis, gerens officium pronubæ, quæ deducere solet novam nuptam.

644 *Murice*] Purpura Imperatoria. Purpura quippe e Murice pisce manare credita.

646 *Tot Dicis*] Tot Imperatoribus, qui in Deorum numerum ascripti sunt.

648 *Zephyri et Euri*] Per hos ventos intelligit Orientem a quo flat Eurus, et Occidentem a quo flat

Zephyrus.

649 *Intendere carmen*] Lyra tensa canere carmen nuptiale, seu Epithalamium, de quo mox.

651 *Trans Rheni cornua*] Subacta Germania ultima, ubi Rhenus in duo cornua immania funditur: unum dicitur *Vahalis*, et alterum *Isala*.

652 *Babylonos*] Intellige Persas et Parthos, populos invictos. Hi eo anno quo natus est Honorius pacem a Theodosio per legatos petierunt.

Communem majore toga signabitis annum,
 Crinitusque tuo sudabit fasce Suëvus :
 Ultima fraternas horrebunt Bactra secures.

655

*Suevi capillati laborabant in fascibus tuis gestandis, sed Oriens ultimus timebit
 secures fratris tui Arcadii.*

Rott. Oisel. Florent. Thuan. Pat. Bonon. Lov. m. sec. duo Leid. m. pr. totidem Petav. Exc. Gev. [Martial. p. 108. ex vet. Cod. Put.] *Babylonis* omnes Vatt. Pal. Farn. *Babylonos* vel *Babylonis* Oxon. pr.—653 *meliore* Exc. Voss. marg. Isingr. *signaveris* Petav. tert.—654 *sudabis* Pal. *signabit* Put. Pat. *sudabit* vel *signabit* Reg. *Lyæus* tres Vat. Farn. Rott. Jun. pr. inc. Heins. et edd. Vicet. Parm. Ald. Isingr. Gryph. Colin. *Liceus* Vat. sec. m. sec. *Lyæbus* Florent. quatuor Med. Bonon. Tholos. Ambr. sec. *Liebus* Oisel. Pal. Pric. Thuan. Mazar. Moret. pr. Petav. sec. duo Oxon. totidem Leid. Var. LL. ed. Antv. *Libæus* Petav. pr. Moret. sec. *Libeus* Voss. Vat. quart. et quint. *Licebus* Lov. *Liebus* vel *Libæus* Reg. *Suevus* vet. Gyr. Ambr. tert. Exc. Gevatt. et Lucens. sec. in quo præfixo + signo notabatur, veterem lectionem ibi erasam aut interpolatam esse. *Ultra* vel *Ultima* Lov. *horrebant* Oxon. sec. *Bruetca* pro *Bactra* Moret. pr.

NOTE

653 *Communem annum*] Id est, simul geretis Consulatum: *majore toga*, cum majestate grandiore, statuque Orbis clariore.

654 *Tuo fasce*] In tua militia, in tuis stipendiis.

Suëvus] Sævi populi ad Danu-

bium, denotant Imperium Occidentis. *Criniti* autem dicuntur, quod comam alerent, id quod et barbari plerique faciebant.

655 *Bactra*] Urbs et regio, in Scythia Asiatica, designant Imperium Orientis.

IX.

CL. CLAUDIANI

EPITHALAMII IN NUPTIAS

HONORII AUGUSTI

ET

MARIÆ

P R Æ F A T I O.

ARGUMENTUM.

Ur nuptiis Thetidis et Pelei Dii adsunt, Apollo Musæque canunt, sic et in nuptiis Honorii et Mariæ.

SURGERET in thalamum ducto cum Pelion arcu,
Nec caperet tantos hospita terra Deos ;

Cum Pelion mons fornicatis antris attolleretur in formam thalami, neque tellus hospita contineret tanta Numina; cum socer marinus et ingens

---

In Vaticano quarto et Petaviano primo inscribitur *Cl. Claudiani Liber de Nuptiis Honorii et Mariæ.* in Petav. tert. Moret. sec. et Var. LL. e marg. Parm. *Epithalamium de Nuptiis Honorii et Mariæ.* in Exc. Lucens. sec. erat *Incipit Epithalamium de Nuptiis Honorii Aug. Præf.* Vat. pr. exhibet, *Proëmium in Nuptias Honorii et Mariæ.* et dein post præfationem *Incipit Epithalamium metro Heroico.* in Petav. pr. Præfatio manu recenti ascripta erat. —1 *Surgerat* Med. tert. *cum ducto* Oxon. pr.—2 *Non caperet* Med. tert. *terra*

NOTE

Epithalamii] Hymnus in nuptiis cani solitus. Dicitur ab ἐπι, *super*, et θάλαμος, *cubiculum conjugale.*
Mariæ] Hæc erat filia Stilichonis

Ducis fortissimi, de quo multa jam diximus.

1 *Surgeret*] Attolleret fornices, ut Peleo et Thetidi thalamum præ-

Cum socer æquoreus numerosaque turba sororum
 Certarent epulis continuare dies ;
 Præberetque Jovi communia pocula Chiron, 5
 Molliter obliqua parte refusus equi ;
 Peneus gelidos mutaret nectare fontes,
 Cætæis fluerent spumea vina jugis ;
 Terpsichore facilem lascivo pollice movit
 Barbiton, et molles duxit in antra choros. 10

multitudo Nympharum sororum conarentur perpetuare dies in convivis ; ac Chiron leniter inclinatus parte inflexa equi, ministraret vinum idem Jovi, et hominibus ; cum Peneus transformaret aquas frigidas in nectar, et vina copiosa effluerent ex monte Cætæo ; Terpsichore tetigit citharam mollem digitis luxuriant-

dies Oisel.—3 Dcorum Thuan. Med. pr. Ambr. sec. m. pr. Exc. Pat. rec. suorum Exc. Læti. sororum vel Dcorum Reg. Vat. sec. Ursini Cod.—4 thalamis Lov. m. pr. diem Thuan. dapes Pal. dapes vel dies Med. pr. diem vel dapes Vat. quint. diem vel dies Moret. sec.—5 praberetque Barth. ed. pr. pabula Med. sec. Chiro Prie.—6 reflexus equi Tholos. pro obliqua Heins. obliqui legit.—7 Peneusque pro Peneus Var. LL. ed. Antv. mutat Lov. m. pr. misceret Var. tert. Med. pr. Pal. Thuan. marg. Isingr. mutaret vel misceret Florent. Put. nectaris amnes Pat. nectaris amnes vel nectare fontes Put.—8 Cætæis vel Otreis Moret. sec. punica Jun. a m. pr.—9 gracilem marg. Isingr.—10 mollis Lov. et edd. Vicet. Parm. Ald. ducit

NOTÆ

beret: hoc est, cum Pelion mons Thessaliæ magnificentius exornaretur, ac velut majori pompa altius assurgeret, extentis sinuatisque, in arcus speciem, antri sui fornices, ad celebraudas Pelei Thetidisque nuptias, ad quas Dii ipsi convenirent.

3 *Socer*] Nereus pater Thetidis, quæ nupsit Peleo, cujus Pelei proinde erat socer.

Sororum] Nereidum, maris Nympharum, quæ filia sunt Nerci et Doridis, ideoque Thetidis sorores.

5 *Communia pocula*] Cum Chiron vinum idem Jovi, Diisque aliis, atque hominibus ministraret, ipse communis omnium pincerna: tum enim Dii dignati sunt communibus epulis uti, cum mortalibus

Chiron] Centaurus, partim hominis

partim equi figuram habens. Possidebat regionem Thessalicam, circa montem Pelium: erat optimus, et Medicus, et Astronomus, Achillisque futurus præceptor.

6 *Molliter refusus*] Chiron in latus leniter reclinatus, ea parte qua equus erat.

7 *Peneus*] Fluvius Thessaliæ in Græcia.

8 *Cætæis*] Cæta mons est Thessaliæ; unde Cætæus dicitur.

9 *Terpsichore*] Τέρψις, *delectatio, χορδς, chorus, saltatio*, hinc diæta est Terpsichore una ex Musis, quasi delectatio, voluptasque chori seu saltationis.

10 *Barbiton*] Barbitos est instrumentum musicum, multis intentum chordis.

Carmina nec Superis, nec displicuere Tonanti,

Cum teneris nossent congrua vota modis.

Centauri Faunisque negant. Quæ flectere Rhæton,

Quæ rigidum poterant plectra movere Pholum?

Septima lux aderat coelo, totiesque renato

15

Viderat exactos Hesperus igne choros.

bus, et traxit in cavernum choros lascivientes. Cantilenæ Terpsichores neque Jovi injucunda fuerunt, neque Diis aliis, cum agnoscerent nuptius esse convenientes cantibus tenellis. Centauri et Fauni inficiantur cantus esse jucundos. Sed quæ carmina valebant tangere Rhætum, quæ valebant tangere Pholum agrestem? Septima dies advenerat Cælo, et vesper toties resurgens aspexerat sua luce sultatio-

//////////

Pric. Ambr. pr. Med. tert.—11 hi sex seqq. versus desiderantur in Pal.—12 *nossent teneris* Moret. pr. *possent* Petav. tert. *essent* Jun. pr. m. sec. *cognita* ed. Vicet.—13 *Faunisque negant* Jun. pr. Oxon. pr. edd. Vicet. Parm. Ald. et al. *notant* Var. LL. ed. Antv. *Craton* Oisel. Lov. inc. Heins. Vicet. Ald. Parm. Junt. Isingr. Colin. Gryph. *Crathon* quatuor Vatt. Rott. Petav. tert. *Chaon* Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *Craion* Leid. pr. *Trachon* Mazar. *Trathon* Reg. *Chrathon* Petav. sec. Var. LL. e marg. Parm. *Caron* Tholos. *Cruton* Moret. sec. *Rechon* Moret. pr. *Rhætum* Med. quart. *Rhæton* Farn. Med. tert. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *Rhcton* Oxon. pr. *Rhetum* Med. pr. et sec. et Thuan. *Craton* vel *Charon* Pat. *Chaon* vel *Craton* Vat. tert. *Crathon* vel *Chaon* Put. *Chaon* vel *Cheton* Florent. *Crathon* vel *Rhetum* Petav. pr. *Craton* vel *Raton* Ambr. sec. *Crathon* vel *Herchon* Exc. Voss.—14 *Et rigidum* inc. Heins. *poterat* edd. Ald. Isingr. Gryph. Colin. Pulm. *poterant* Lov. *Pholum* Ald. *Potum* Exc. Gevart.—15 *renato* viginti Codd. Exc. Cod. Rhem. et Lu-

NOTE

12 *Vota*] Nuptiæ, quæ sunt vota et desideria parentum atque virginum.

Congrua vota modis] Id est modi cantusque congrui et convenientes votis seu nuptiis; vel carmina digna festivitate nuptiarum.

13 *Fauni*] Sunt rustica Numina.

Negant] Centauri et Fauni negant molles Terpsichores cantus placere. Claudianus per Centauros Faunosque creditur carpere quosdam ineptos ætatis suæ censors, quibus versus suos non placuisse cognoverat.

Quæ flectere Rhætum] Quæ porro plectra seu carmina movere possent Rhætum, Pholum, et alios Centauros agrestes, duros, intractabiles, et rus-

ticis cantibus assuetos?

15 *Septima lux aderat*] Numerus septenarius apud antiquos celebratus, et præsertim in nuptiis. Donatus in Phormione Terentii; ‘In nuptiis septimus dies iustaurationem voti habet, ut in funere nonus dies, quo parentalia concluduntur.’ Macrobius: ‘Hic numerus est, qui hominem concipi, formari, edi, vivere, ali, ac per omnes ætatum gradus tradi senectæ, atque omnino constare facit.’ Ex his Donat. Macrobiique locis satis patet numerum Septenarium nuptialibus Gentilium festivitibus fuisse destinatum. Id moris ab Hebræis hausisse Pagani videntur. Unde Laban [Gen. c. 29.] ‘Imple,’ ait, ‘Hebdomadam dierum hujus copulæ:’

Tum Phœbus, quo saxa domat, quo pertrahit ornos,
Pectine tentavit nobiliore lyram.

Venturumque sacris fidibus jam spondet Achillem :

Jam Phrygiæ cædes, jam Simoënta canit. 20

Fronioso strepuit felix Hymenæus Olympo :

Reginam resonant Othrys et Ossa Thetin.

nes perfectas. Tunc Apollo impulit citharam plectro diviniore, quo mollit rupes, quo trahit arbores; et jam, Lyra sacrata, promittit Achillem nasciturum esse, jam prædicit clades Trojanas, jam Simoëntem. Hymen fortunatus personum per Olympum frondentem: Othrys et Ossa recipient nomen Reginae Thetidis.

cens. pr. Var. LL. ed. Antv. *renatus* edd. Viett. Gesn. Bipont. *renatos* duo Vatt. Med. tert. Tholos. Mazar. item tres Petav. *remotos* Bonon. m. pr. *reducto* Ambr. pr. *renato* vel *renatus* vel *renatos* Reg. Oxon. pr.—16 *exhaustos* Florent. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *toros* Exe. Gevart.—17 *Tunc Phæbus* Vat. quint. Pric. Rott. Florent. Tholos. Petav. pr. duo Moret. tres Med. *Cum Phæbus* Ambr. pr. Exe. Gevart. *Saxa movet* Med. tert. *protrahit* Vat. sec. Farn. Florent. Jun. pr. Ambr. pr. et Moret. Cod. Ursini, item Exe. Lucens. sec. apposito + signo, ut significetur, erasam vel interpolatam esse veterem lectionem. *alnos* Ambr. pr. *alnos* vel *ornos* Med. sec.—18 *mobiliore* Mazar.—19 *pandit* Pat.—20 *sedes* Put. Med. quart. Exe. Voss. *sedes* vel *cædes* Med. pr. *Simoonta* Reg. duo Petav. ambo Moret. Exe. Gevart. Voss. Cod. *Simonta* Var. LL. ed. Antv.—21 *tepuit* Oisel. Put. Pat. Florent. Lov. Petav. sec. m. sec. Var. LL. ed. Antv. *strepuit* vel *crepuit* Ambros. tert. item Cod. Epigr. Ambr. Exe. Gevart. *strepuit* vel *crepuit* Exe. Pat. in *antro* pro *Olympo* Put. Pat.—22 *resonat* Med. tert. *resonans* Ambr. tert. *resones* Reg. *Thetin* Oisel. Cod. Ursini, Ald. *Thetim* Vatt. quatuor, Pal. Faru. Pric. *Thetin* vel *Thetim* Moret. sec.

NOTE

quanquam tamen hebdomada hic annorum est non dierum, ut et apud Ausonium: ‘Clandius hebdomaden duplicem trahit.’ Unde non mirum est hunc diem usurpari, et præcipue cum agatur de Peleo et Thetide, nunc nasciturus Achilles patre major. Forte et conjugium per sex dies celebratum, et die septimo consummatum. Id quod conjicitur ex verbis sequentibus, ‘Fronioso strepuit,’ &c. Hæc perbenigne mihi suppeditavit nobilissimus doctissimusque Huetius; ad quem, si quis in Claudiano nostro locus est difficilis, aut interpretibus intactus, velut ad inex-

Delph. et Var. Clas.

haustum eruditionis et humanitatis fontem, confugere soleo.

16 *Hesperus*] Seu Vesper, est stella serotina, quæ matutinis horis dicitur Lucifer et Phosphorus.

17 *Ornos*] Quaslibet arbores: species pro genere.

18 *Nobiliore*] Apollo canit nobilior diviniusque quam Terpsichore.

19 *Spondet Achillem*] Apollo fatidicus præcinit nasciturum esse Achillem, ex hoc Pelei et Thetidis conjugio: ipsumque editurum esse Trojanorum cædes ad fluvium Simoëntem in Troade.

21 *Fronioso Olympo*] Olympus

Claud.

U

NOTE

mons est altissimus Thessaliæ, sylvis frondentibus variis in locis consitus. Virgilius: 'Frondosum Olympum.'

Hymencus] Vel Hymen, Deus Nuptiarum, vel Hymnus, qui canitur in laudem nuptiarum, ut in hoc

loco.

22 *Othrys et Ossa*] Sunt Thessaliæ montes, qui sæpius in hac nuptiarum celebritate, resonant nomine Reginæ Thetidis, quæ nupserat Peleo Thessaliæ Regi.

X.

CL. CLAUDIANI EPITHALAMIUM
HONORII ET MARIE.

ARGUMENTUM.

HONORIUS amat, suspirat, poscit Mariam sibi promissam, conqueritur de mora. Subridet Cupido, volat ad montem Cyprium, matri Veneri denuntiat suum Triumphum. Venus gaudet, festinat, et Diis maris plaudentibus Tritone invecta, Amoribusque comitata, Mediolanum petit: ejus adventu recedunt nubes, arma; succedunt serenitas, lyræ, flores; paratur Thalamus. Hinc Mariam vestit, ornat, eamque ducit venienti obviam Honorio. Post exercitus gratulatur Theodosiique Manibus, et Stilichoni, cujus laudes celebrantur: votumque additur in gratiam nepotum.

HAUSERAT insolitos promissæ virginis ignes
Augustus, pronoque rudis flagraverat æstu.

Honorius Imperator conceperat amorem insuetum Puellæ sibi desponsatæ, et in-

1 *Progressæ* Lov. m. pr.—2 *pronoque* Cod. Ursini et plurimi alii, Exc. Schott.

NOTE

1 *Hauserat*] Honorius hauserat hoc est, ex puella omnium maxime amorem ex Maria Stilichonis filia, amabili.
velut ex fonte amorum plenissimo; 2 *Prono astu*] Amore prompto et

Nec novus unde calor, nec quid suspiria vellent,
 Noverat incipiens, et adhuc ignarus amandi.
 Non illi venator equus, non spicula curæ :
 Non jaculum torquere libet. Mens omnis aberrat
 In vultus, quos finxit Amor. Quam sæpe medullis
 Erupit gemitus ! quoties incanduit ore

5

expertus, incensus fuerat ardore prompto; et amens, et adhuc imperitus amoris non cognoscebat unde flamma illa recens nasceretur, nec quid gemitus significarent. Non ille curat equum venatorem, non tela: non juvat illum vibrare sagittas. Totus animus occupatur in ictu, quem Cupido fecit. Quam crebro suspiria ericiunt ex pectore intimo! quoties rubor prodens arcana animi exarsit in vultu ejus! et quo-

Lucens, sec. et Gevart, ed. Parm. et Vicet. item Var. LL. e marg. Parma. primoque Vat. tert. Pal. Pric. Thuan. primoque vel pronoque Vat. pr. Put. Florent. Oisel. Heinsius ad firmandam lectionem primoque, ascripserat locum ex Fescen. vs. 41. 'Præmisque sese junget amoribus.'—3 Exc. Voss. ita hos versus exhibent: *Sed novus unde calor, sed adhuc securus amandi Noverat incipiens, nec quid suspiria possent.*—4 *Insipiens* Heins. et al.—5 *nec spicula* duo Vatt.—6 *aberrat* Florent. duo Med. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Tholos. duo Ambr. tres Petav. Cod. Epig. Ambr. Exc. Lucens. pr. edd. Vicet. Gesu. Bipont. *oberrat* Vat. sec. Farn. duo Med. Ambr. pr. m. sec. Lov. m. sec. Leid. pr. Moret. sec. Cod. Ursini, Ald. et Exc. Gevart. *aderrat* incert. Heins. qui remittebat ad Gronov. Gust. in Stat. p. 103.—7 *pinxit* Put. Moret. sec. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm. Sched. Gud. *vulnus quod finxit* Vat. quint. Reg. iuc. Heins. Oxon. pr. Leid. pr. Exc. Pat. et ed. Gesu. et Bipont. *vultus quos finxit* vet. Gyr. *vulnus quod pungit* Pat. *vulnus quod finxit* Florent. Med. sec. Ambr. sec. *vulnus quod pinxit* Thuan. Mazar. Petav. sec. *vulnus quod pinxit* Farn. duo Med. duo Petav. Cod. Epigr. Ambr. Tholos. Ambr. tert. Exc. Gevart. et Lucens. pr. ed. Vicet. *finxit* Exc. Lacti, Pal. ed. Parm. *pinxit* Ursini Cod. et decem alii. *pinxit* vel *finxit* Oxon. pr. *vulnus quod finxit* vel *vultus quos pinxit* Petav. pr. Lov. *vulnus quo pinxit* vel *vultus quos pinxit* Vat. quart.—8 *Erupit* Farn. *Erumpit* Vat. sec. Cod. Ursin. *Erumpunt* Mazar.

NOTE

proclivi, quod Mariæ forma videri non posset, quin amor conciperetur. Alii legunt *primo æstu*, id est, primo amore: primi amores sunt vehementiores.

Rudis] Rudis et imperitus in arte amandi.

3 *Nec novus unde calor*] Negligit venationem, et alias exercitationes: ardet, suspirat, nec tamen cognoscit adhuc ea omnia ex amore provenire.

4 *Incipiens*] Sc. amare. Alii legunt *insipiens*, i. e. amens, et velut extra se positus.

6 *Aberrat*] Notum Proverbium,

'Anima est magis, ubi amat, quam ubi animat.' Itaque Honorii totus animus videtur esse extra illum, aberrat, exulat, et nihil spectat, nisi vulnus, quod amor fecit; hoc, est semper se pascit amore Mariæ.

7 *In vultus, quos finxit Amor*] i. e. Animus ejus totus est in vultu Mariæ, quem Amor ipsi representavit formavitque. Alii legunt *vulnus*. Vulnus, ignes, flammam de amore dici notissimum. Virgilius: 'Vulnus alit venis, et cæco carpitur igni.'

Medullis] Ex intimo cordis recessu.

Confessus secreta rubor, nomenque beatum
 Injussæ scripsere manus! Jam munera nuptæ 10
 Præparat, et pulchros, Mariæ sed luce minores,
 Eligit ornatus; quicquid venerabilis olim
 Livia, Divorumque nurus gessere superbæ.
 Incusat spes ægra moras, longique videntur
 Stare dies, segnemque rotam non flectere Phœbe. 15
 Scyria sic tenerum virgo flammabat Achillem,

ties manus ejus ultro signaverunt felix nomen Mariæ! Jam deligit dona pro sponsa, et restes magnificas, sed inferiores tamen pulchritudine Mariæ; deligit scilicet, quicquid Liviæ veneranda tulit quondam, et quicquid nurus gloriosæ Deorum tulerunt. Spes Honorii inquieta damnat moras; et dies longiores videntur consistere, et Luna videtur non volvere currum inertem. Ita Deidamia puella Scyri, ignara adhuc doli, inflammabat Achillem juvenem; et instruebat manus bel-

//////////

—9 *beatæ* Moret. pr.—10 *Invisæ* Florent. Moret. sec. Var. LL. ed. Antv.—11 *populos* vel *pulchros* Jun. pr. *dignos Mariæ* Pat. *Mariæ pulchros sed* Moret. sec. *sub luce vel seu luce* Vat. pr. *jure pro luce* Jun. a m. pr.—14 *spes longa* Med. tert.—15 *moram* vel *rotam* Vat. pr. *rotam* vel *currum* Rott. *flectere* triginta fere Codd. Exc. Gevart. et Lucens. sec. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. item Ald. Heinsius ascripserat locum Ovid. Lib. x. Met. vs. 11. ‘Flexerat obliquo planstrum temone Bootes.’ *jam volvere* Pat. *nec volvere* Thuan. *volvere* quoque habet ed. Parm. et Vicet. *volvere rotam* Silium Lib. vi. et alios quoque dixisse notaverat Heins. *Phæbe* Exc. Pat. rec. *Phæbi* Vat. quint. *Phæbus* vel *Phæbe* Vat. tert. Reg.—16 *flammavit* Pal. Med.

NOTE

9 *Rubor*] Rubor subitus frontis inter amoris iudicia reponitur. Ovidius: ‘Et rubor in vultu pignora mentis habet.’

10 *Injussæ*] Manus scripserunt nomen beatum Mariæ, sed sponte, sed injussæ, quasi non ipse Honorius sentiret. Id quod accidit amantibus, suaque natura cogitatione aliqua defixis, qui etiam canunt, nec canere se sentiunt.

11 *Luce*] Pulchritudine micante lucis instar.

12 *Venerabilis Liviæ*] Augusti conjux, quæ inter Deos relata est, ideoque veneratione digna.

13 *Nurus gessere*] Adulatio Poëtica, quasi hæc ornamenta jure hæreditatis ad Honorium venirent.

14 *Spes ægra*] Non quod spes sit

ægra, sed quod curis continuis reddat sollicitum et ægrum amantem. Virgilius: ‘Ægram vana spe ludit amantem.’

Moras] Sallustius: ‘Animo cupienti nihil satis festinatur.’

15 *Stare*] Dies non fluere, sed stare videntur; adeo longi apparent.

16 *Scyria*] Apud Lycomedem Scyri Ægæi maris insulæ regem Achilles a matre Thetide bellum Trojanum filio funestum timente, habitu muliebri occultatus fuerat. Tum Deidamia Regis filia, ab Achille compressa peperit Pyrrhum, Neoptolemum dictum.

Flammabat] Amore vehementer inflammabat.

Fraudis adhuc expers : bellatricesque docebat
 Ducere fila manus, et, mox quos horruit Ide,
 Thessalicos roseo pectebat pollice crines.
 Hæc etiam queritur secum : Quonam usque reverendus 20
 Cunctatur mea vota socer ? quid jungere differt,
 Quam pepigit, castasque preces implere recusat ?
 Non ego, luxuriam Regum moremque secutus,
 Quæsivi vultum tabulis : ut nuntia formæ

licos Achilles ad fila uenda : et pollice purpureo pectebat capillos Thessalicos, quos mox Troja formidavit. Honorius sic quoque conueritur secum : Quousque socer venerandus Stilicho differt mea desideria ? Quare procrastinat conjungere mihi virginem, quam promisit, et refugit cumulare preces meas pudicas ? Haud ego imitatus pompam et consuetudinem regum, exquisivi pulchritudinem per simulacra aliqua, ut

//////////

pr. *inflammabat* Moret. pr.—18 *Ide* plurimi Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. et Cod. Rhem. Sched. Gnd. item Ald. *Ida* Med. quart. Exc. Schott. *Idem* Parm. *idem* vel *Ide* Reg.—19 *Thessalicos roseo* Farn. inc. Heins. Ursin. Cod. Mazar. Moret. sec. Vat. Livin. edd. Gesn. et Bipont. *Thessalico roseos* tres Vat. Pal. Pric. Rott. *Thessalicos roseo* vel *Thessalico roseos* Vat. pr. et sec. m. pr. *Thessalicos roseo nectebat pollice* Pat. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. sec. *pectebat pollice* Florent. Put. vet. Gyr. Exc. Schott. *nectebat* Vat. pr. et sec. m. sec. Pric. Oisel. *pectebat* Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. Ambr. et Jun. pr. Lov. ambo Moreti. *nectebat pectine* Vat. tert. cod. Ursin. Med. sec. Tholos. duo Petav. *pectebat pectine* duo Vatt. Pal. Farn. Rott. Med. tert. inc. Heins. *pectebat* et emendatum *nectebat* Med. pr. *pectebat* vel *nectebat* Reg. Oxon. pr. Ambr. sec. *flectebat*, vel *nectebat*, vel *pectebat* Oxon. sec.—20 *Hoc* Vat. sec. Med. quart. inc. Heins. Petav. sec. duo Oxon. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. Sic Rott.—21 *senex* Pat. *senex* vel *socer* Put. *quid jungere* Vat. Livin. *qui jungere* Ald.—22 *Quod pepigit* Moret. pr. *pepigi* legit Heins.—23 lii duo versus manu recenti ascripti sunt in Vat. pr. *luxuriam* duo Vat. Pric. Exc. Pat. rec. Lucens. sec. Cod. epigr. Ambr. ed. Vicet. *luxuriam* viginti tres alii, edd. Parm. Heins. Gesn. et Bipont. item Var. LL. e marg. ejusdem. *luxuria* Vat. quart. *moremque* duo Vatt. Petav. pr. *moremve* Jun. pr. *moremque* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Rott. Oisel. *moremque* vel *patrumque* Med. sec.—21 *Quæsierim* Med. sec. *multum* vel *multum* Petav. sec. *tabulis* Var. LL. ed. Antv. *thalamis* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Jun. pr. Leid. pr. duo Oxon. *tabulis* vel *thalamis* Moret. pr. ut *mutua* Med. tert. *noxia* Ambr. pr. Sched.

NOTÆ

17 *Fraudis adhuc*] Nondum gnara fraudis, qua Achilles veste puellari indutus seipsam decept.

18 *Horruit Idæ*] *Ida* mons Trojæ, seu potius ipsa Troja tremuit, adventu Achilles pulchre capillati. Lucianus : ‘ Quam speciosa cæsaries ! quam terribilis in bellatoribus ! quam decora in adolescentibus ! &c.

19 *Thessalicos crines*] Pectebat cri-

nes Achilles Thessali : hunc enim Phthia urbs Thessaliæ genuerat.

20 *Queritur*] Ob amoris impatientiam.

23 *Non ego*] Non petivi, ut pulcherrimarum Principum imagines pictæ ad me mitterentur ; id quod faciunt Reges ad pompam et ostentationem.

Lena per innumeros iret pictura penates : 25
 Nec variis dubium thalamis lecturus amorem
 Ardua commisi falsæ connubia ceræ.
 Non rapio præceps alienæ fœdera tædæ,
 Sed quæ sponsa mihi pridem, patriisque relicta
 Mandatis, uno materni sanguinis ortu 30
 Communem partitur avum. Fastigia supplex

imago illa adulatrix nuntia pulchritudinis circumferretur per domos innumerabiles. Neque ego electurus amorem ambiguum facturum thoros diversos, credidi speciei fallaci conjugia difficilia. Non ego temerarius aufero pactum alieni matrimonii, sed eam, quæ desponsata est mihi, et data imperio patris mei, vindicat sibi avum communem una origine generis materni. Ego precaturus abjeci majestatem impera-

*****

Gud.—25 *Lena* viginti Codd. Exc. Gevart. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. *Plena* octo alii, Exc. Lucens. sec. *Lava* Rott. Med. tert. Thuan. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. et ed. Vicet. *Lena* vel *Plena* Vat. pr.—26 *Non variis* Thuan. *thalamis varium dubiis* Jun. pr. *tabulis* Exc. Schott. *laturus* Pric. Oisel. *lectura pudorem* inc. Heins.—27 *connubia* Exc. Gevart. *formæ* Thuan.—28 *Nec rapio* Moret. pr. *princeps* pro *præceps*, et *mensæ* pro *tædæ* Jun. pr. et Oxon.—29 *patriisque* Vat. pr. Farn. ambo Moret. Lov. *patrisque* Vatt. quatuor. Pal. Pric.—30 *Mandantis* Thuan. *uno* vel *immo* Oisel.—31 *par-*

NOTÆ

25 *Lena*] Ut imago adulatrix, lenocinans, et amoris conciliatrix circumferretur per domos. *Lena* autem dicitur, quasi fungatur officio lenæ, dum puellas minus decoras, adulante penicillo depictas ostentat principibus, quos sic ad amorem et matrimonium accendit, de eo nunquam cogitatos, nisi talibus lenociniis decepti fuissent. Ovidius: ‘maxima lena mora est,’ id est, maxima amoris conciliatricula. Alii hoc verbum *lena* aversati legunt *lava*, id est favorabilis, ut apud Virgilium, ‘Numina læva sinunt.’

Pictura] Mos ille antiquus mittendi puellarum principum imagines, etiam a nostris observatus. Missa enim est Henrico Magno Mariæ Medicæ effigies. Ceterum, Claudianus arguit tacite factum Eutropii, qui Flavii Promoti filiam, vel Neptim, egregie depictam Arcadio ostentans, illum

vel sola pictura pellexit ad nuptias.

26 *Nec variis*, &c.] Non elegi amorem dubium, hoc est instabilem, et toties mutandum, variisque thalamis occasionem daturum, quoties nova virginum aliarum imago mihi proponeretur.

27 *Ardua commisi*] Non ego exposui, credidi imagini ceræ sæpe fallaci, conjugium meum, cum arduum ac difficile sit optime eligere, ac præsertim cum videntur tantum imagines.

28 *Non rapio fœdera*] Non rapio nuptas, aut fœdere pactoque aliquo aliis desponsatas. Sic Augustus abduxit Liviam etiam prægnantem.

29 *Patriisque relicta mandatis*] Probabile est Theodosium, antequam moreretur, mandavisse, ut Honorius Mariam Stilichonis filiam duceret in uxorem.

31 *Partitur avum*] Theodosium sc-

Deposui, gessique procum : de limine sacro
 Oratum misi proceres, qui proxima nobis
 Jura tenent. Fateor, Stilichon, non parva poposci :
 Sed certe mereor Princeps, hoc Principe natus, 35
 Qui sibi te generum fraterna prole revinxit,
 Cui Mariam debes. Fœnus mihi solve paternum.
 Redde suos aulae. Mater fortasse rogari
 Mollior. O patrum germen, cui nominis hæres

toriam, et egi me procum. Primores, qui occupant locum propinquum nobis, missi sunt ex aula sacrata rogaturi. Confitcor, o Stilicho, non petiri rem exiguam, at quidem hac dignus sum ego Imperator orinudus tali Imperatore Theodosio, qui derinxit sibi te generum per filiam fratris, cui debes Mariam. Repende mihi usuram paternam : restitue suos palatio. Serena mater Mariæ forsitan facilius est exorari. O soboles patrum mei Honorii : cui ego Honorius successi hæres nominis ejusdem, o Serena

timur Thuan. fastidia Vat. pr. simplex Farn.—32 cessique procul Med. quart. procum vel procul Med. sec.—33 Oratum Farn. misi quatuor Vatt. Pal. Pric. Rott. missi Vat. tert. Med. sec. Put. Petav. tert. Ambr. tert. misi vel missi Med. pr. Moret. pr. Stilicho Vat. pr. Stilico Vat. sec. fateor Stilico triginta fere Codd. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et edd. Vicet. Parm. Isingr. Gryph. Colin. parca vel prava Put. poposci vel repositi Oxon. sec.—35 hic principe Cod. Epigr. Ambr. Si principe Med. tert. et principe Vat. quint. ac principe Vat. quart. hoc principe viginti alii, Exc. Schott. et Lucens. pr. Var. LL. e margine Parm. de principe vet. Gyr. Var. LL. ed. Antv. sed principe Jun. pr.—36 mole Oisel.—37 differs? Ald. debes viginti duo Codd. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. fœnus Bonon. fœdus quatuor Vatt. Pal. Rott. fœnus Oisel. Petav. sec. fœnus vel fœdus Vat. pr. Petav. pr. et Pric. Heinsius ascripserat loca Propert. Lib. I. El. 7. et Lib. III. Eleg. 1.—38 tuos Farn.—39 ob Cod. Ursini. patrium Jun. pr. Heinsius legit patrum. cui

NOTE

niorem, qui filios habuit Theodosium Magnum, et Honorium seniorem: hujus Honorii filiam Serenam Stilicho uxorem duxerat: ex Serena et Stilichone nata est Maria, quæ nubit Honorio juniore: hinc et Honorius junior et Maria agnoscunt communem, hæc proavum maternum, ille avum paternum, Theodosium scilicet seniorem.

Fastigia] Ego, qui Imperatoris titulo imperare poteram, me supplicem exhibui.

33 *Misi proceres*] Hæc dicta sunt ad Stilichonis laudem.

36 *Qui sibi te generum*] Mereor Mariam ego natus Theodosio, qui tibi

dans uxorem Serenam fratris sui Honorii filiam, et a se adoptatam, te fecit suum generum.

37 *Cui debes*] Cui Theodosio debes Mariam: hæc enim accepisti a conjugæ Serena, quam ipse tibi dedit.

Fœnus solve] Da mihi Mariam, quæ mihi erit velut fœnus et merces ampla eorum, quæ debes patri meo Theodosio.

38 *Aulae*] Redde suas Principes aulae Cæsareæ.

39 *O patrum germen*] O Serena filia patrum mei Honorii senioris, cujus nomen ego Honorius velut hæres gero.

Successi, sublime decus torrentis Hiberi, 40
 Stirpe soror, pietate parens, tibi creditus infans,
 Inque tuo crevi gremio, partuque remoto
 Tu potius Flaccilla mihi. Quid dividis ergo
 Pignora? quid juveni natam non tradis alumno?
 Optatusne dies aderit? dabiturne jugalis 45
 Nox unquam? tali solatur vulnere questu.

Risit Amor, placidæque volat trans æquora Matri
 Nuntius, et totas jactantior explicat alas.
 Mons latus Ionium Cypri præruptus obumbrat,

altus honor Iberi rapidi, soror gente, sed mater affectu, ego infans commissus sum tibi, et crevi in sinu tuo, et partu excepto, tu potius es mihi Flaccilla. Cur igitur separas filios tuos? Cur non das alumno tuo juveni filiam tuam? An non dies exoptatus veniet? an non nox nuptialis concedetur unquam? Honorius mulcet vulnus suum hac querela. Cupido subrisit, et statim erolat ultra maria, nuntius futurus matri blandæ, atque superior porrigit pennas omnes. Mons altus legit latus Ionium Cypri, mons

//////////

germen Farn. tibi nominis Oxon. pr.—41 Stirpe sata Thuan. Stirpe parens pietate soror Moret. pr. pietate potens Jun. pr. m. sec. carens Thuan. mihi creditur Var. LL. ed. Antv. creditus Ambr. pr. creditur Oxon. et alii. creditur vel creditus Put.—42 crevit Oxon. sec. thalamo vel gremio Vat. quint. partumque Oxon. pr.—43 potior Exc. Schotti. Placcilla Ambr. tert. Placcella Tholos. Placilla Rott. Facilla Med. tert. Petav. tert. Mazar. Fascilla Oxon. sec. Flacilla Florent. duo Med. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. et Parm. Flaccella Med. pr. Floccilla Moret. sec. Facilla vel Placella Reg. Placella vel Facella Oxon. pr.—44 natam juveni inc. Heins. Ambr. sec. reddis duo Vatt. Pal. Florent. Med. pr. Leid. pr. Thuan. Mazar. tradis Med. sec. credis inc. Heins. Exc. Schotti; Heinsio improbatur hæc lectio, quia jam præcessit creditus.—45 dabiturque Farn. Pric. Lov. dabiturne Pat.—47 placidoque Vat. quart. placidusque vel placidæque Oxon. sec.—48 horas Petav. tert. Lov. Var. LL. ed. Antv. horas vel alas Petav. sec.—49 Ionium viginti Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. et Vicet. in Moret. sec. ascriptum erat, DESCRIPTIO PALATHI VENERIS. Eoum Vat. pr. Pal. Pric. Oisel. et ed. Gesn. et Bipont. Eoum vel Ionium Vat. tert. Florent. Lov. Cypri præruptus Bonon. Pat. Exc. Schott. Vat. Isingr. Pulm. Delr. Cyprea rupis tredecim alii. ruppis Var.

NOTE

40 *Torrentis Hiberi*] Fluvii Hispaniæ, sed ponitur pro ipsa Hispania.

41 *Stirpe soror*] Nam Serena adoptata fuerat a Theodosio patre Honorii.

42 *Partuque remoto*] Si partum demas, tu potius mihi mater es, quam Flaccilla. Hæc obiit, Honorio puero admodum relicto. Ea porro non

minus dicenda est mater, quæ affectu materno educavit, quam quæ genuit.

44 *Pignora*] Quid separas Mariam et Honorium, quos aut spectas, aut spectare debes, ut proprios liberos.

49 *Latus Ionium Cypri*] Cyprus insula maris Mediterranei credita est Veneri sacra sedes, ob amœnitatem; et quia ad eam nata est; *Ionium latus,*

Inuius humano gressu, Phariumque cubile 50
 Proteos, et septem despectat cornua Nili.
 Hunc neque canentes audent vestire pruinae ;
 Hunc venti pulsare timent, hunc laedere nimbi.
 Luxuriæ Venerique vacat. Pars acrior anni
 Exulat : æterni patet indulgentia veris. 55
 In campum se fundit apex : hunc aurea sepes
 Circuit, et fulvo defendit prata metallo.
 Mulciber, ut perhibent, his oscula conjugis emit
 Mœnibus, et tales uxoriis obtulit arces.

inaccessus pedibus hominum, despicit lectum Ægyptium Protei, et septem ostia Nili. Glacies albæ non audent tegere hunc montem ; venti metuunt hunc percutere. Nubes metuunt offendere hunc : hic scribit voluptati et Veneri. Pars violentior anni expellitur. Clementia veris perpetui aperitur. Vertex montis extendit se in plañitiem. Aurata sepes cingit hunc, et tuctur prata metallo fulvo. Vulcanus, ut aiunt, emit basia uxoris suæ his muris, et ipse uxoriis dedit tales turres. In-

LL. ed. Antv. abundat vel obumbrat Oxon. sec.—50 gressu vel gressui Reg. generi Vat. Liv. gressu vel generi Vat. pr. Phariique Pric.—51 despectans Med. quart. despectant Vat. quart. Farn. Rott. despectat Florent. duo Med. Mazar. Vat. Livin. Jun. pr. Leid. pr. Exc. Lucens. sec. cornua vel hostia Ambr. sec.—52 Hunc neque canentes Exc. Læti. Vat. pr. m. pr. Pric. Oisel. cadentes Vat. quint. cadentes et emend. canentes Lov. cadentes Exc. Lucens. sec. apposito + signo, ut notetur, veterem lectionem esse vel erasam vel interpolatam. spectare vel sperare pro vestire Jun. pr.—53 nimbus Moret. pr.—54 Venerique Exc. Læti. ventricque inc. Heins. Petav. pr. Ambr. tert. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Gevart. ed. Vicet. ventricque vel Venerique Reg. Oxon. pr. Moret. sec. duo Petav.—56 fundit Exc. Læti. fudit Farn. Petav. sec. Ambr. tert. Lov. Exc. Gevart. ed. Vicet. desidit vel se fundit Ambr. sec. huc aurea Med. tert.—57 flavo plurima pars Codd. Exc. Schott. Gevart. et Lucens. pr. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. item Oxon. Leid. Lovan. et ed. Vicet. rura Med. sec.—58 Mulcifer Mazar. Oxon. pr. m. sec.—59 artes pro arces Pal. aures

NOTE

id est, qua Cyprus respicit mare Ionini, quod ad Ægyptum usque extenditur.

50 Phariumque] Id est, Ægyptium, a Pharo parva olim Nili insula, ad quam Proteus ille formarum mutatione insignis stabulabat.

51 Septem cornua] Septem ostia Nili, qui inde dicitur a Vigilio, 'Septemgeminus.'

53 Venti pulsare timent] Monti Ve-

neris nullam hyemem, ver perpetuum tribuit. Hæ enim Dea est serenitatis, risuumque et voluptatis.

55 Patet] Aperitur, porrigitur: omnia quippe verno tempore expli-cantur, aperiuntur.

58 Mulciber] Vulcanus omnia opera insignia, et duratura, facere tingitur.

59 Uxoriis] Qui uxori placere gestit.

Intus rura micant, manibus quæ subdita nullis 60
 Perpetuum florent, Zephyro contenta colono:
 Umbrosumque nemus, quo non admittitur ales,
 Ni probet ante suos Diva sub iudice cantus.
 Quæ placuit, fruitur ramis: quæ victa, recedit.
 Vivunt in Venerem frondes, omnisque vicissim 65
 Felix arbor amat. Nutant ad mutua palmæ
 Fœdera: populeo suspirat populus ictu;
 Et platani platanis, alnoque assibilat alnus.
 Labuntur gemini fontes: hic dulcis, amarus
 Alter, et infusis corrumpit mella venenis, 70
 Unde Cupidineas armavit Fama sagittas.

tus agri splendent, qui nullis subacti manibus, et contenti Favonio cultore, florent continuo: et intus sylva est frondosa, in qua avis non recipitur, nisi prius sub Dea judicante probet concentus suos. Quæ avis probata est, potitur sylva; quæ superata est, abit. Folia rivunt pro Venerem, et arbor omnis fortunata amat mutuo. Palmæ annunt ad amicitiam reciprocam: populus gemit impulsu populeo; et platani admurmurant platanis, et alnus alno. Fontes duo hic fluunt. Unus dulcis est, alter est amarus, et inficiunt mella venenis immixtis, quibus

Vat. quart.—60 *rura micant* Pnt. Mazar. Vat. Livin. ed. Parm. *pruta* duo Vatt. Farn. Rott. Pric. Med. sec. Reg. Thuan. duo Petav. Lov. Moret. sec. Ald. Exc. Gevart. *rura* vel *pruta* Vat. pr. Med. pr. Florent. Jun. pr. *rivunt* Vat. sec. m. pr. Florent. m. pr. *maribus* Oxon. pr. *morbis* Oxon. alt. a m. pr.—61 *Perpetuo* Vat. pr. Thuan. Jun. et Moret. pr.—63 *sub Diva iudice* Vat. sec. Cod. Ursin.—66 *nutantque* Jun. pr. *mutant* Vicet.—68 *platani* vel *platanus* Oxon. pr. *platanis platani* Florent. unus Heins. *platani platanis* Med. tert. Petav. tert. Vat. Livin. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. Vicet. *platanus platanus* tres Vatt. Med. sec. Pnt. Mazar. Petav. pr. Tholos. Moret. pr. Jun. pr. Ald. *platanus platanus* Vat. tert. Farn. *platani platanus* Rott. Petav. sec. *platanus platanis* Pal. Pric. Oisel. Florent. duo Med. Exc. Gevart. *platanis platanis* vel *platanis platani* Reg. *alnoque assibilat alno* Jun. pr.—70 *corrumpit* tres Vatt. *corrumpunt* viginti quinque alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *corrumpit* vel *corrumpunt* Put.—71 *armaci* Leid. pr. *armari* duo Vatt. Pal. Oisel. Florent. quatuor Med. Put. Thuan. Mazar. Petav. sec. inc.

NOTE

61 *Zephyro*] Carus Veneri ventus, cuius uxor Flora, seu Zephyritis, Veneri itidem cara.

66 *Felix arbor*] Frugifera, fœcunda. Arbores autem a Poëtis amare finguntur, cum levi Zephyro pulsæ sese osculantur.

Nutant palmæ] In palmis duplex sexus agnoscitur: si hinc inde ad

ripas exsurgant mas et fœmina, inclinare et admovere sese videntur velut ad oscula.

69 *Dulcis, amarus*] Fontium montis Veneriei, alter dulcis est et melle plenus, cum felix amor; alter amarus, et felle infectus, cum infelix amor est.

71 *Unde*] In utroque fonte amor

Mille pharetrati ludunt in margine fratres,
 Ore pares, similes habitu, gens mollis Amorum.
 Hos Nymphæ pariunt : illum Venus aurea solum
 Edidit. Ille Deos cœlumque et sidera cornu 75
 Temperat, et summos dignatur figere reges :
 Ibi plebem feriunt. Nec cetera numina desunt.
 Hic habitat nullo constricta Licentia nodo,
 Et flecti faciles Iræ, vinoque madentes
 Excubiæ, Lacrymæque rudes, et gratus amantum 80
 Pallor, et in primis titubans Audacia furtis,
 Jucundique Metus, et non secura Voluptas ;
 Et lasciva volant levibus Perjuria pennis.

fama armavit tela Cupidinis. Mille fratres pharetrati, qui sunt genus blandum Amorum, collidunt in ripa, similes vultu, similes veste. Nymphæ producunt hos: pulchra Venus peperit illum solum Cupidinem. Ille moderatur arcu suo Deos, Cœlum, et Astra; et dignatur ferire reges supremos: hi Amores percipiunt vulgus. Neque numina alia hic absunt. Hic Licentia nullis compressa catenis manet, et Iræ promptæ excitari, ac Vigilia ebria vino, et Fluctus juveniles, et Pallor jucundus amantum, et Audacia tremens in furtis prioribus, et Metus dulces, et Voluptas non tuta, et Perjuria impudica volitant ventis velocibus. Inter

//////////

Heins. Bonon. Pat. m. pr. duo Ambr. Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. armavit tredecim alii, Ald. et ed. Vicet. armavit Sched. Gad. armavit vel armari Vat. quart. Pric. Lov.—72 pharetrata Med. quart.—73 *Mente pares* Rott. *Ore pares* duo Vatt. Pal. *habitu similes* Pric. Vat. Livin. *similes habitu* Vat. pr. Oisel. Florent. Med. pr. Thuan. Mazar. Jun. pr. Heinsius ascripserat locum Cons. Hon. vi. 178. ‘Hoc Deus effulgens habitu,’ &c. *ævo similes* tres Vatt. duo Med. Pal. Farn. *ævo* vel *habitu* Pat.—75 *Decum* Vat. quint.—77 *neque* Leid. pr. *numera* Oxon. sec. m. pr.—78 *habitat* Exc. Læti. *habitant* Vat. quint. m. pr. *districta* Farn. vet. Gyr.—79 *flecti faciles* Med. tert.—80 *gratus unorum* Pric.—81 *titubant* Vat. tert. *factis* Thuan. *factis* vel *furtis* Med. pr.—82 *Jocundique* Vat. pr. et sec.—83 *pennis Florent. ventis* triginta Codd. Exc. Lucens. pr. Gevart. et Cod. Rhem. Ald. Parm. Vicet.

NOTE

sagittas tingit : est enim et melle et telle facundus.

75 *Deos Cœlumque*] Omnia vincit amor, supcros quoque. Muretus : Poëtæ tamen ‘in Minervam et in studiorum præsides Musas nihil Veneri, nihil Cupidini, juris esse voluerunt.’

76 *Dignatur*] Reges tantum dignos putat quos suis figat telis.

77 *Nunina*] Alia sunt Numina, vel potius aliæ pestes, quæ comitantur

amorem : tales sunt Licentia, Iræ, &c. 79 *Iræ*] Terentius : ‘Amantium iræ, amoris redintegratio est.’

Vino madentes] Item Terentius : ‘Sine Cerere et Libero friget Venus.’

80 *Excubiæ*] Solitæ agi ad fores Amasiarum.

Lacrymæ rudes] Effusæ a juvenibus rudibus, et primos tum amores expertis.

83 *Perjuria*] Ovidius : ‘Jupiter ex

Quos inter petulans alta cervice Juventas
 Excludit Senium luco. Procul atria Divæ
 Permutant radios, sylvaque obstante virescunt.
 Lemnius hæc etiam gemmis extruxit et auro,
 Admiscens artem pretio, trabibusque smaragdis
 Supposuit cæsas hyacinthi rupe columnas.
 Beryllo paries, et iaspide lubrica surgunt

85

90

quos Deos Jurentus impudens celso capite expellit ex sylva Senectutem. Palatium Deæ longe mutat splendorem, et florescit nemore invito. Vulcanus construxit hoc etiam ex gemmis et ex auro, conjungens industriam, et subjecit trabibus smaragdis columnas recisas ex lapide Hyacinthi. Murus ex Beryllo, et limina levia ex iaspide

//////////

et Colin. *ventis* vel *pemis* Med. pr. et sec. Leid. pr. inc. Heius.—84 *Quos inter duo* Vatt. Pal. Pric. Oisel. Florent. Med. pr. Thuan. Mazar. Vat. Livin. *lasciva alta cervice* Pal. *juvenca* inc. Heius. *juventa* Vat. sec. Med. quart. Lov. duo Oxon. ed. Vicet. *juventus* duo Vatt. Oisel. Florent. vet. Gyr. Med. tert. Petav. sec. Ambr. tert. m. pr. Bonon. Tholos. Vat. Livin. Exc. Schott. Lucens. sec. ed. Parm. *juventus* quatuordecim alii. *juventus* vel *juventas* Vat. quart. Pat. Ambr. pr.—85 *ludo* Put. Reg. Petav. tert. *luto* Reg. m. pr. *luco procul*. cum *τελεία στυγῆ* Moret. sec.—86 *permutant* Exc. Lucens. pr. *permittant* Vat. quint. ed. Vicet.—87 *hoc* Var. LL. ed. Antv. *hoc* vel *hæc* Med. pr. *instruxit* Med. tert. *astrinxit* tres Vatt. *extruxit* Voss. *construxit* Pal. Pric. Med. pr. Reg. Thuan. Moret. sec.—88 *Conjungens* Moret. pr. *graribusque* tres Vatt. Farn. Rott. *Smaragdi* Med. pr. Vat. quint. Pal. Oisel. *trabibusque* Vat. pr. Pal. Pric. Oisel. Med. pr. Mazar. Ambr. sec. Var. LL. ed. Antv. *trabibusque Smaragdis* cum glossa *i. e. Smaragdinis* Leid. pr. *graribusque Smaragdis* vel *trabibusque maragdis* pro *maragdinis* Petav. pr. et sec. Heinsius ascripserat seqq. ‘Similes appositiones multæ in Historia Augusta, sic Spartian. vit. Hadrian. pag. 2. lin. 27. *adamantem gemmam pro adamantina.* *Statuæ Colossæ* pro *Colosseis*. pro quo male Casaub. p. 164. *Colosseus* reponit. vid. Salmas. ad Hist. Aug. p. 65. et 196. *homo prostibulus* idem Salmas. p. 170. *miles podager* pro *podagricus* p. 194. *ratio fabrica* pag. 209. sic *Bajæ aquæ* pro *Bajanis* Propert. lib. 1. Eleg. xi. Ah pereant Bajæ crimen amoris aquæ!’ &c. hæc Heinsius ad edit. Lugd. A. 1551. *Zmaragdis* Vat. pr.—89 *Supposuit celsas* Ambr. tert. *columbas* Pal. Med. pr. Heinsius notaverat *Supponere* esse verbum Mechanicum, et citaverat Casaub. ad Hist. Aug. p. 133. non autem *superponere*, miraturque id Salmasio non visum p. 165.—90 *lubrica Jaspide*

NOTÆ

alto perjuriam ridet amantem, Et jubet Æolios irrita ferre Notos.’ At contra Propertius: ‘Non semper placidus perjuros ridet amantes Jupiter.’

86 *Permutant*] Palatia aurea ob varium lucis repercussum radios identidem permutare videntur.

Virescunt] Etiam invita et obstante sylvarum opacitate. Vel Palatia hinc auro, inde smaragdis nitentia, modo radios flavos, modo virides emittunt, atque permutant.

87 *Lemnius*] Vulcanus, qui habitat modo Lemnon insulam, in mari Ægæo, modo Ætnam.

88 *Trabibusque smaragdis*] Trabibus, quæ sunt smaragdi. Sic Statius dixit *turnas hostes*: Persius *Heroas sensus*. *Smaragdus* autem est gemma coloris viridis.

89 *Hyacinthi, &c.*] Vide vs. 587. et 588. iv. Cons. Hon.

90 *Beryllo*] Gemma subviridis in India frequens.

Limina, despectusque solo calcatur achates.
 In medio glebis redolentibus area dives
 Præbet odoratas messes. Hic mitis amomi,
 Hic casiae matura seges, Panchæaque turgent
 Cinnama, nec sicca frondescunt vimina costo,
 Tardaue sudanti prorepunt balsama ligno.

95

attolluntur, et ex Achate spreto parimentum stratum est. In medio planities locuples fundit messes fragrantis frustis bene olentibus. Hic est copia exquisitissima amomi suavis, et via sternitur casia. Cinnama Arabica abundant; neque rami sylvescunt, costo arente, neque balsama sera stillant ex caudice lacrymanti. Quo posteaquam Cu-

Med. quart.—91 *Limina* Ambr. sec. Var. LL. ed. Antv. *despectoque* Florent. —92 *glebis redeuntibus* Farn. *radiantibus* Pric.—93 *odoratas* Bonon. Pat. Tholos. m. sec. tres Ambr. *hinc mitis amomi, Hinc casiae* Moret. pr.—94 *nativa vel matura* Oxon. sec. *Panchaia* Pal. Florent. Med. pr. Thuan. vet. Gyr. *Panchæaque* Vat. pr. Pric. Oisel. *Pangaæque* Lov. *Pangaæque* vel *Panchæaque* quatuor Vatt. *turgent* viginti quatuor Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. et Pat. rec. Var. LL. e marg. Parm. *surgunt* vel *turgent* Florent. Moret. sec.—95 *non minima* vel *limina* Florent. *succo* Vat. sec. Pal. Rott. Ursin. Cod. *costo* vel *succo* Vat. quart. Med. pr. vid. Lactant. de Phœnicie. *acantho* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Heinsius ascripserat: ‘acanthus Sidonius’ Stat. Lib. iii. Silv. Hercule Surrent. vs. 37. Salmas. ad Solin.—96 *prorepunt* quatuor Vatt. Oisel. duo Med. Oxon. pr. Leid. pr. Exc. Lucens. pr. Ald. ed. Vicet. *prorepunt* Exc. Cod. Rhem. *prærepunt* Ambr. pr. *prorumpunt* Rott. Moret. sec. Petav. tert. Var. LL. ed. Antv. *prasumant* Florent. m. pr. *prasudant* Vat. tert. Pal. Med. pr. Thuan. Jun. pr. m. pr. *prorepunt* vel *prorumpunt* Reg. Petav. pr. Oxon.

NOTE

Lubrica] Limina levia, facta ex jaspide levi, politissima. Jaspis est gemma ex genere viridinum, sed tamen varii sunt hujus colores et species.

91 *Calcatur*] Quasi solum sternatur Achate, ex quo stratum sit pavimentum. Achates est gemma viscoloribus venis ita distincta, ut nemorum, fluviorum, montium, nonnunquam et currum speciem referat. Laudatur a Plinio Pyrrhi achates, in quo novem Musæ et Apollo spectabantur.

92 *Glebis*] Hæc sunt frusta aut thuris aut myrrhæ.

94 *Matura seges*] Collecta in ipsa

matritate, et ideo exquisitor.

Panchæa] Panchæi populi habitant deserta Sabæ, ubi thus optimum. Alii legunt *Panchaia* ob Panchaiam regionem Arabiæ thure et aromatis divitem.

95 *Vimina*] Sunt rami leuti, qui facile flectuntur.

Costo] Costum est Persidis arbor, quæ unguentum pretiosissimum fundit, in monte Veneris, non sicco caudice, sed abundante.

96 *Prorepunt*] Non balsama lenta guttatim prorepunt, stillant, sed ubertim effluunt.

Quo postquam dilapsus Amor, longasque peregit
 Penna vias; alacer, passuque superbiior intrat.
 Cæsariem tunc forte Venus subnixta corusco
 Fingebat solio. Dextra lævaque sorores 100
 Stabant Idaliæ. Largos hæc nectaris imbres
 Irrigat: hæc morsu numerosi dentis eburno
 Multifidum discrimen arat: sed tertia retro
 Dat varios nexus, et justo dividit orbes
 Ordine, neglectam partem studiosa relinquens. 105
 Plus error decuit. Speculi nec vultus egebat

pido descendit, et ala ejus absolvit iter longum, ingreditur latus, et gloriosior incessu. Tum forte Venus innixa solio micanti comebat capillos. Sorores Idaliæ Charites astabant ad dextram et sinistram. Hæc aspergit comæ ipsius copiam ingentemambrosiæ; hæc separat differentiam multiplicem crinium, cum pectine eburneo habente multos dentes: at tertiu retro neclit cincinnos diversos, et discriminat rotulas serie æquali, omittens consulto partem comarum velut contentam. Negligentia magis convenit. Neque facies indigebat approbatione speculi. Si-

sec. prorepunt vel præsudant Florent. Cinnama Ambr. sec. succo tres Vatt. Farn. Med. sec. Petav. sec. Put. inc. Heins. ligno Med. quart. Jun. pr. rivo octodecim alii, Exc. Lucens. sec. rivo vel ligno Lov. Exc. Schotti. Heinsius ascriperat seqq. de Balsamo. Plinius Lib. XII. cap. 25. corrupto loco, cujus initium 'Suavitatis eximie.' Justin. Lib. XXXVI. Rhodius ad Composit. 33. Scribon. Largi.—97 dilapsus Jun. pr. m. sec. Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv. delapsus Raphael. Ms. Pulm. Exc. Lucens. sec. et al. Heinsius conjiciebat delatus. peremit Vat. quart.—98 Pinna Exc. Lucens. pr.—99 tum forte Ambr. pr. Jun. pr. Moret. sec. Cod. Epigr. Ambr.—100 Fingebat Farn. Cingebat Vat. quint. Pectebat vel Fingebat Oxon. sec. Fingebat vel Pingebat Petav. pr.—101 Idalides Farn. latus Prie.—102 hoc Med. quart.—103 Multifidum Exc. Læti et Lucens. sec. Multimodum decem alii, Exc. Schotti et Gevart. Sched. Gud. Oxon. Lovan. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. Multifidum vel Multimodum Petav. pr.—104 nexus varios Ambr. sec. orbem Jun. pr. orbis duo Vatt.—105 relinquens Med. sec. reliquit Vat. pr. Pal. Florent. Med. pr. relinquit octo alii, Var. LL. e marg. Parm. Heinsius relinqui conjiciebat.—106 speculi. cum τελεία

NOTE

97 Quo] Quem locum, quod Veneris palatium postquam Amor attigit.
 98 Superbiior] Gloriosior, et ipso incessu jactantior, quod fixerit Honorium.

100 Sorores] Charites seu Gratia administræ Veneris. Charites porro sunt tres Aglaia seu Pasithea, Thalia, et Euphrosyne.

103 Multifidum discrimen arat] Crines ita pectit, ut arare videatur, eosque discriminare fissos in multas partes.

104 Orbes] Rotulas, spiras, comarum, seu capillos in orbem replicatos, et ut ait Ovidius, 'in statione positos.'

106 Error decuit] Non est error, sed negligentia quædam, quæ videri posset error, et quæ magis decora est, quam si coma composita esset diligentia accuratissima.

Speculi] Non indigebat speculo, quia tota domus crystallina et gemmata speculum erat,

Judicio. Similis tecto monstratur in omni,
 Et rapitur, quocumque videt. Dum singula cernit,
 Seque probat, nati venientis conspicit umbram;
 Ambrosioque sinu puerum complexa ferocem, 110
 Quid tantum gavisus, ait? quæ prælia sudas,
 Improbe? quis jacuit telis? iterumue Tonantem
 Inter Sidonias cogis mugire juvencas?
 An Titana domas? an pastoralia Lunam
 Rursus in antra vocas? durum magnumque videris 115
 Debellasse Deum. Suspensus in oscula matris
 Ille refert: Lætare, parens: immane tropæum

milis Venus apparet in tota domo, et trahitur quemcumque aspiciat locum. Dum videt omnia, et approbat se, spectat umbram filii advenientis. Ac Venus amplexata gremio suo immortalis natum superbum; Cur, inquit, adeo lataris? ob que sudas certamina maligne? Quis prostratus est jaculis tuis? an cogis rursus Jovem mugire inter boves Phœnicia? an vincis Solem? an evocas iterum Lunam in cavernas pastorales? Videtis mihi superasse Deum aliquem ferocem et ingentem. Ille Cupido inclinans se ad matrem osculandam,

στρυμῆ, Med. tert. non nullus Pal. Moret. sec. vulgus Rott.—107 *Judicio* Ambr. sec. *Judicio* vel *Indicio* Vat. tert. *monstratus* Vat. quint.—108 *quocumque* sedecim scripti et Ald. *quæcumque* Oisel. *quodcumque* vet. Gyr. tres Vatt. *quodcumque* vel *quocumque* Oxon. pr. Petav. sec. *quodcumque* vel *quocumque* Oxon. sec. *quicumque* vel *quodcumque* vel *quocumque* Reg.—109 *umbras* pro *umbram* inc. Heins.—110 *Ambrosiæque* Vat. tert. Put. Oisel. m. sec. *umbrosoque* Petav. tert.—111 *gavisus, ait, tantum* Pal. Florent. Thuan. *prælia sudas*. Heinsius ascripserat locum Prudent. Cathem. p. 68. ‘Sudavit impar prælium.’—112 *iterumne* Put. Thuan. *ipsurne* vel *iterumne* Vat. tert. *iterumne* Var. LL. ed. Antv.—114 *Titana* vel *Titona* Lov. *hic pastoria* Wolf. *tu pastoria* Var. LL. ed. Antv.—115 *ad antra vocas* Ambr. pr. *durum Tholos. clarum Bonon. magnumque* Vat. tert. Pal. Florent. Med. sec.—117 *triumplum* Med. sec. m. pr. inc.

NOTE

108 *Et rapitur*] Quocumque vertat oculos, ea rapitur, hoc est tota effigies trahitur atque exhibetur in muris crystallinis, aureis, gemmatis.

109 *Seque probat*] Dum se approbat, et considerat, exploratque, an sua pulchritudo ex ipsa crystalli inspectione sit probatissima.

110 *Ambrosio*] Βροτός mortalis: ἄμβροτος immortalis: hinc ambrosius, id est fragrans spiransque suavitatem immortalitatis.

112 *Tonantem mugire*] An iterum cogis amoris vi Jovem se in taurum transformare, et mugire inter boves

Phœnicia, ut Europam aliquam rapiat?

113 *Sidonias*] Sidon est urbs Phœnicia; unde Sidonius et Phoenix promiscue usurpantur: pars pro toto.

114 *Titana*] An vincis Solem, seu Phœbum; qui amavit Daphnen, et alias?

Lunam] An evocas Lunam in antra, ut Endymioni pastori placeat? Endymio per annos 30. observavit Lunæ cursum; inde habitus est Lunæ amasius.

115 *Durum*] Nullis vacantem deliciis.

Retulimus. Nostrum jam sentit Honorius arcum.
 Scis Mariam, patremque ducem, qui cuspide Gallos
 Italiamque fovet; nec te præclara Serenæ 120
 Fama latet. Propera. Regalibus annue votis.
 Junge toros. Gremio natum Cytherea removit:
 Et crines festina ligat, peplumque fluentem
 Allevat, et blando spirantem numine ceston
 Cingitur, impulsos pluviis quo mitigat amnes, 125
 Quo mare, quo ventos, irataque fulmina solvit.

respondet: Gaude, o mater. Reportavi victoriam maximam. Honorius nunc sentit tela nostra. Nosti Mariam et patrem ejus ductorem Stilichonem, qui regit hasta sua Italiam et Gallos: neque fama illustris Serenæ incognita est. Festina, face nuptiis Imperatoriis. Conjunge horum thalamos. Venus repulit filium ex sinu suo, et prompta religat comam, et attollit vestem laxiorem, atque circumdat sibi cingulum respersum odore Divæ anubilis, quo cingulo temperat fluvios tumentes imbribus, quo placat mare, quo ventos, et fulmina furentia. Postquam Venus

//////////

Heins.—118 *Detulimus* Leid. pr. *Detulimus* vel *Retulimus* Reg. Oxon. pr. *sentit* Vat. sec. Pal. Med. pr. Thuan. Jun. et Oxon. pr. *sumpsit* Moret. sec. *sensit* Leid. edd. Vicet. Parm. Junt. Ald. Colin. Isingr. Gryph.—119 *Cis Mariam* Var. LL. ed. Antv. *patremque* Exc. Lucens. pr. *fratremque* ed. Vicet.—120 *Italiamque fovet, regalibus*, intermediis illis, *nec te...propera*, omissis. Moret. pr.—121 *Forma* conj. Burm.—122 *Junge thorum* Vat. Liviu. Pric. *thoro* Moret. pr. *choros* Rott. Exc. Thuan. duo Ambr. Oxon. pr. Lov. cod. Epigr. Ambr. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *thorum* vel *choros* Vat. pr. *choros* vel *thoros* Pat. Thuan. Put. Petav. sec. *gremio natum* Florent. duo Med. Reg. Thuan. Jun. pr. Oxon. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. *natum gremio* Rott. Exc. Læti. *removit tres* Vatt. Med. quart. Pat. *reforit* triginta Codd. Exc. Schott. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gud. cd. Parm. et Vicet. *removit* vel *reforit* Vat. sec. Florent. Med. sec. Heinsius ascripserat. *refovere* pro *fovere* Spartian. p. 5. l. 8. 'Equites Romanos, ac libertinos visitavit, solatiis refovit, consiliis sublevavit.'—123 *festiva* Ambr. pr. *plerumque* Med. sec. m. pr. *fluenti* Vat. sec. m. pr.—124 *Allevat* Petav. sec. *Allebat* Exc. Lucens. sec. *Allevat* vel *Colligit* Reg. Oxon. pr. *Allevat* vel *Allidat* Petav. pr. *nirere* pro *numine* inc. Heins. *cestem* Oisel.—125 *pluviis* Med. quart. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *fluviis* tredecim scripti. *pluviis* vel *fluviis* Jun. pr. Lov.—126 *ful-*

NOTÆ

119 *Cuspide*] Hasta, potentia; non enim Stilicho est Imperator, sed Imperatoris vices obit.

Gallos, Italiam] Stilicho præfectus erat Occidenti, sed Italiam præsertim Galliamque nominat, quia dulcius id Stilichoni, qui eos a Barbaris liberaverat.

120 *Serenæ*] Hæc uxor Stilichonis, Mariæque mater.

122 *Cytherea*] Venus a Cytheris,

vulgo *Cerigo*, insula maris Mediterraneæ, in qua colebatur.

123 *Peplum*] Peplus est vestis fœminea, laxior.

124 *Ceston*] Cestus, *κεστὸς ἀπὸ τοῦ κεντεῖν* *pungere*, est cingulum acu pictum quo utebatur Venus, et quo placare dicebatur fluvios, mare, &c.

125 *Impulsos pluviis amnes*] Id est torrentes.

Ut stetit ad littus, parvos affatur alumnos :
 Ecquis erit, pueri, vitreas qui lapsus in undas
 Huc rapidum Tritona vocet, quo vecta per altum
 Deferar? haud unquam tanto mihi venerit usu. 130
 Sacri, quos petimus, thalami. Pernicius omnes
 Quærite, seu concha Libycum circumtonat æquor,
 Ægæas seu frangit aquas. Quicumque repertum
 Duxerit, aurata donabitur ille pharetra.
 Dixerat; et sparsa diversi plebe feruntur 135
 Exploratores. Pelagi sub fluctibus ibat

constitit ad littus, sic alloquitur amores alumnos teneros: Quis erit, o pueri, qui currens ad aquas nitentes, huc adducat Tritonem velocem, quo ego invecta rapiar per mare? Nunquam Tritonem venit ad me, in tanto opere. Conjugia, que nos adimus, sacrata sunt. Explorete omnes citius Tritonem, seu personat mare Libycum buccina, seu findit aquas maris Ægæi: quicumque adduxerit inventum, ille ornabitur pharetra aurea. Venus sic locuta erat, et statim indagatores varii ex vaga-

mina Med. quart. Bonon. limina Oisel. flumina quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. flumina vel fubmina Vat. pr. solvit Exc. Læti. solvit vel sistit Vat. sec. Reg. Ursin. cod.—127 *Et stetit* duo Ambr. Pat. cod. Epigr. Ambr. parris Oisel. parrishæe Vat. pr. Vat. Livin. et ed. Gesu. et Bipont. parris que Pat.—128 *ecquis* Vat. quint. vet. Gyr. duo Ambr. Pat. cod. Epigr. Ambr. Raphel. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *En quis* Med. sec. m. pr. *Et quis* Leid. pr. Oxon. sec. Med. tert. duo Petav. Exc. Gevart. *Hei quis* Pal. *Heu quis* Pric. Oisel. Med. quart. Put. Var. LL. ed. Antv. *Heus quis* duo Vatt. Farn. Rott. Jun. pr. *Hec quis* Med. pr. *Heu* vel *En quis* Vat. pr. *Heus* vel *Hec quis* Vat. tert. Petav. pr. *Heu quis* vel *Et quis* Oxon. pr. *Ecquis* vel *Et quis* Exc. Schott. *primum pro pueri* Pat.—129 *Qui rapidum* Mazar. *Hunc rapidum* Farn.—131 *Sacris—thalamis* Oisel. *Sacros—thalamos* Med. tert.—132 *circumtonat* Vat. sec. Pal. Florent. Med. quatuor, Put. Petav. tert. Pat. duo Ambros. Lov. cod. Ursin. Leid. pr. Oxon. sec. Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. ed. Vicet. *circumsonat* duodecim alii. *circumtonat* vel *circumsonat* Reg.—133 *Ogygiæ* duodecim scripti, Exc. Gevart. Schott. Lucens. pr. edd. Vicet. Bipont. et Gesu. *Ogigias* Leid. pr. duo Oxon. Var. LL. ed. Antv. *Ægæas* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Ogygius* vel *Ægeus* Vat. quart. Petav. sec. Tholos. *frangat* Florent. Moret. sec.—134 *donabitur* vel *dominabitur* Reg. Oxon. pr.—135 *sparsa diversi plebe* Jun. pr. m. pr. Vat. Livin. *spargi* Bonon. *Dixerat; at sparsi* legit Heinsius, *sparsi diversa plebe* tres Vatt. Pal. Pric. Rott. *sparsi diversa parte* decem alii, Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *pars adversi de plebe* vel *Sparsi diversa parte* Vat. pr. *diversa plebe* Rott. Oisel. Petav. pr. Jun. pr. Leid. pr. duo Oxon. *divisa* vel *diversa* Reg. Oxon. pr.—136 *Exploratores*, cum *τελεία στιγμή* Vat. sec. Rott. Florent. Bonon. Tholos. Cod. Ursin. duo Ambr. cod. Epigr. Ambr. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *Exploratores pelagi*. sic interpungitur in Vat. pr. et quart.—

NOTÆ

129 *Tritona*] Tritones sunt Veneris salacitatem.
 vectores, ideoque Veneri sacri, ut Pa- 130 *Tanto usu*] Nunquam mihi Tri-
 lumbi, quod tingunt Poëtæ ob eorum ton fuerit utilior.

Delph. et Var. Clas.

Claud.

X

Carpathii Triton, obluſantemque petebat

Cymothoën. Timet illa ferum, ſeſeque ſequenti

Surripit, et duris elabatur uda lacertis.

Heus! inquit ſpeculatus Amor: non veſtra ſub imis 140

Furta tegi potuere vadis: accingere noſtram

Vecturus dominam. Preſium non vile laboris

Cymothoën facilem, quæ nunc detrectat, habebis.

Hac mercede veni. Prorupit gurgite torvus

Semifer: undoſi verrebant brachia crines: 145

Hiſpida tendebat bifido veſtigia cornu,

bunda Amorum multitudine erant. Triton nabat ſub undis maris Carpathii, et perſequebatur Cymothoën reluctantem. Illa metuit beſtiam, et ſubtrahit ſeſe illi prementî, et ipſa lubrica effugit ex brachiis ejus crudis. Heus, unus Amorum intuitus illum, ait: num amores veſtri poterunt occultari ſub aquis profundis? præpara te, portaturus Reginam noſtram Venerem: conſequeris mercedem non parvam operis tui, ſcilicet Cymothoën docilem, quæ nunc renuit. Adveni ob hoc præmium. Semifer terribilis feſtinavit per mare, capilli madentes verrebant lucertos ejus. Qua

//////////

137 *Carpathii* T. Vat. ſec. Ambr. ſec. Pnt. inc. Heins. cod. Uſſin. Var. LL. e marg. Parm. *Triton Carpathii* duo Vatt. *Carpathiis* tres Vatt. Farn. Pric. Rott. Petav. pr. et Vat. ſec. m. ſec. *Carpathius* Pal. Med. pr. Thuan. Exc. cod. Rhem. *petebat* Leg. *tenebat* Pric.—138 *Cymothoën* Florent. duo Med. Put. Thuan. Petav. tert. *Tymothoën* Var. LL. ed. Antv. *feram* Med. quart. Oxon. pr. *petenti* Med. tert. Ambr. pr. Sched. Gud.—139 *ſubtrahit* Pat. *unda lacertis* duo Vatt. Rott. Oſel. inc. Heins. Put. Reg. m. pr. cod. Uſſin. Var. LL. ed. Antv.—140 *inquam* Med. ſec. m. pr. *ſpoliatus amor* Rott. *non veſtra* quatuor Vatt. Pal. Farn. *num* Exc. Lucens. ſec. item edd. Gesn. et Bipont. quæ poſt τὸ vadis ſignum interrogationis exhibent. *num* vel *non* Vat. pr. *furta ſub imis* *Veſtra tegi*, ſc. Mazar.—141 *vadis*. στυγμῆ τελεία Vat. ſec. Pric. Rott. *reſtram* Pal. Med. pr.—142 *Ducturus* Pric. *Laturus* Thuan.—143 *Cymothoëm* Florent. Med. ſec. Put. Thuan. Mazar. Petav. ſec. *ſe detrectat* Florent.—144 *prorupit* Vat. pr. Florent. Exc. Læti et Lucens. ſec. *prorumpit* octo alii.—145 *Semifer* vel *Semivir* Vat. pr. *humoſi* Pal. Florent. Med. pr. *verrebant* vet. Gyr. Exc. Lucens. ſec. *relabant* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oſel.—146 *Hiſpida* Florent. duo Med. Thuan. Mazar. *Aspera* viginti quinque Codd. Exc. Gevart. Schott. et Lucens. ſec. ed. Vicet. et Var. LL. ed. Antv. *Aspera* vel *Hiſpida* Vat. quart. Put. *tentabant* Rott. Med. tert. *tentabat* Exc. Schott. *certabant* Vat. ſec. Uſſin. cod. Var. LL. e marg. Parm. *tendebat* Vat. quart. Med. quart. Ambr. ſec. Exc. Lucens. pr. *tendebant* quatuordecim alii, ed. Parm. et Vicet. *terrebat*

NOTÆ

137 *Carpathii*] Mare Carpathium dicitur ab insula Carpatho ad oras Asiæ minoris, inter Ægyptum et Rhodum: *Mer de Scarpanto*.

138 *Cymothoën*] Est Triton femina, sic dicta quod per fluctus currat: *κύμα fluctus*, et *θεώ curro*.

141 *Furta*] Amores furtivi et clan-

destini.

143 *Detrectat*] Concubitum.

146 *Bifido cornu*] Triton cum desinat in piscem, non habet pedes bisulcos, sed branchias quasdam bisulcas sub ventre, crurum similitudinem habentes.

Qua pristis commissa viro. Ter pectora movit.
 Jam quarto Paphias tractu sulcabat arenas.
 Umbratura Deam retro sinuatur in arcum
 Bellua: tum vivo squalentia murice terga 150
 Purpureis mollita rosis. Hoc navigat ostro
 Fulta Venus: niveae delibant aquora plantae.
 Prosequitur volucrum late comitatus Amorum:
 Tranquillumque choris quatitur mare. Serta per omnem

parte piscis conjunctas est homini, ferebat pedes hirsutos cornu bisulco: ter agitavit membra. Et jam quarto motu fidebat mare Paphium. Triton pone curvatur in orbem, obumbraturus Deam. Tunc dorsum ejus rigens ostro vivo temperatum est rosis purpureis. Venus innixa hac purpura navigat: pedes candidi perstringunt mare. Turba Amorum alatorum comitatur hanc undique; et mare placidum verberatur

Reg. *tendebant* vel *tendeat* Vat. pr. *tendeat* vel *terrebat* Oxon. pr.—117 *pistris* Vat. tert. Pal. Florent. duo Med. Put. Thuan. Mazar. Jun. pr. *pistria* quatuor Vatt. Farn. Pric. Rott. Leid. pr. Vicet. Parm. Ald. duo Oxon. *commixta* Put. *commissa* vel *commixta* Reg. *per pectora* Vat. pr. m. pr. Parm. *tum pectora* Med. quart.—148 *Pharias* Ambr. pr. *tractu quarto Paphias* Pric. Put. Ambr. tert.—119 *Umbratura* Oxon. sec. *Umbratura* vel *Fibratura* Reg. Oxon. pr. *Deum* Med. tert. *curratur* Oxon. sec. *sinuatur* vel *sinuantur* Put. *arca* Florent.—150 *Bellua tum* vel *Fula tamen* Put. *tunc viro* Vat. pr. Pric. Petav. sec. inc. Heins. Med. quart. Tholos. Mazar.—151 *comis* Pat. *loris* Med. tert. Reg. duo Petav. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *thoris* Vat. sec. Jun. pr. Leid. pr. duo Oxon. *rosis tres* Vatt. Pal. Florent. duo Med. Thuan. Mazar. Vat. Livin. *comis* vel *rosis* Put. *haec* inc. Heins. *antro* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Leid. pr. duo Oxon. *antro* vel *ostro* Florent. *antro* vel *arca* Moret. pr. Mazar. *antro* vel *alte Oisel*. *ostro* vel *arca* Med. sec. *ostro* Vat. quint. Jun. pr.—152 *Pulchra* Vat. tert. Pal. Oisel. Thuan. Mazar. duo Med. *Fulta* Pat. *Fulta* vel *Pulchra* Vat. pr. Put.—153 *late volucer* Mazar. Pat. *volucrum* Vat. quint. Pric. Med. quart. Jun. pr. Moret. sec. Exc. Gevart. Ald. ed. Parm. et Vicet. *volucer septem alii*. *rotis* Med. tert. cod. Ursin. inc. Heins. Leid. pr. Ambr. sec. duo Oxon. totidem Petav. cod. Epigr. Ambr. Exc. Schott. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. *rotis* vel *volucer* Lov. Petav. pr. Vat. et Med. sec.—151 *Tranquillisque choris* Lov. *per orbem* Pric. *omnem domum* Vat. duo Rott. Pal. Oisel. Florent. Med. pr. Thuan. Mazar. Vat. Livin. Jun. pr. *domus* Med. tert. *omnes domos tres* Vatt.

NOTÆ

147 *Pristis*] Genus piscis longissimi, sed hic ponitur pro ea parte Tritonis, qua viro committitur.

148 *Paphias*] Paphos est urbs Cypri Veneri sacra.

149 *Umbratura*] Triton, qua parte bellua est, incurvat caudam immensam, ut hac, quasi fornice aut arcu triumphali obumbret Venerem, eamque a Solis ardoribus defendat.

150 *Squalentia murice*] Dorsum Tri-

tonis squalens rigensque squammis rubris aut violaceis, ideoque murici aut purpuræ similibus, mitigatur rosis Veneri sacris.

151 *Rosis*] Vestibus, aut contexta ex rosis stragula purpurea, seu Tritone tanquam navi vchitur. Flores spargere adventu Heroum solebant: id accidit Alexandro, cui totas vias populi floribus sternebant.

152 *Niveae*] Candidae instar nivis.

Neptuni dispersa domum. Cadmeia ludit 155
 Leucothoë, frænatque rosis delphina Palæmon.
 Alternas violis Nereus interserit algas.
 Canifiam Glaucus ligat immortalibus herbis.
 Nec non et variis vectæ Nereides ibant,
 Audito rumore, feris. Hanc pisce volutam 160
 Sublevat, Oceani monstrum Tartessia tigris :
 Hanc timor Ægæi, rupturus fronte carinas,
 Trux Ariès. Hæc cœruleæ suspensa lænæ
 Inmatat : hæc viridem trahitur complexa juvenum.

ab his cætibus: flores sparsi sunt per totum palatium Neptuni. Leucothoë Cadmeia lascivit, et Palæmon infrænat rosis Delphinum. Nereus adjungit violis algas vicissim. Glaucus alligat canos graminibus æternis, et Nereides accepto murmure, invectæ bestiis diversis, ferebantur. Tigris Tartessia, portentum maris, tollit hanc rectam pisce. Ariès crudelis, terror maris Ægæi, fracturus fronte naves portat illam. Una sublimis in læna marina nutat. Altera rapitur amplexata bovem

//////////

Farn. Moret. sec. *tranquilla domum* Thuan.—155 *ludis* Pat.—156 *frænatque rosis* Exc. Schotti, in quibus Gronovius ascripserat locum Sidonii carm. xi.—157 *violis* fere triginta Codd. Exc. Gevart. Schott. et Lucens. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *Nereus violis* Vat. sec. Pric. Thuan. *violis Nereus* Farn. Rott. *infrænavit* Med. tert. *interserit* Ursin. cod. et duo Med. *intererat* Leid. pr. *violas interserit algis* Moret. sec.—158 *immortalibus undis* Ambr. sec.—159 *in variis* Farn. *nectæ* Thuan. Tholos.—160 *rumore* Jun. pr. Leid. pr. duo Oxon. ambo Moret. Lov. Bonon. Pnt. Exc. Læti, Schott. cod. Rhem. item Lucens. pr. et Gevart. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *audito Tritone* ed. Vicet. et Parm. *pisce volutam* Vatt. duo, Ambr. pr. et Ald. *voluta* septem alii. *voluta* vel *volutam* Vat. pr. Petav. sec. *volentem* Exc. Schott.—161 *Sullevat* Med. pr. Lov. *Tartessia* Ambr. tert. Exc. e marg. Parm. *Tarcheia* Med. sec. *Tarchesia* Med. tert. Lov. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *Tracesia* Oxon. pr. *Carcheia* Vat. tert. *Carthesia* Rott. *Carchesia* viginti duo alii, et ed. Vicet. *Carticsia* Exc. Lucens. pr.—162 *rupturus* sedecim scripti, Exc. Læti, Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. *rapturus* Vat. sec. *fracturus* Med. pr. Thuan. *fracturus* vel *rapturus* Vat. tert. Pal. Pnt. *rapturus* vel *rapturus* Ambr. pr. ambo Moret. *fonte* Tholos. Pric. *fronte* Ambr. pr.—163 *cœruleæ lænæ* Vat. pr. et sec. Farn. Oisel. inc. Heius. Mazar. Vat. Livin. Exc. Læti et Var. LL. e marg. Parm. *cœrulea læna* viginti duo, Exc. Lucens. pr.

NOTÆ

154 *Quatitur*] Chori Amorum Veneri famulantes remis quatunt mare.

155 *Cadmeia Leucothoë*] Ino Cadmi filia. Vid. iv. Cons. Honor. vs. 464.

156 *Frænat rosis*] Frænis roseis vel ex rosa nexis retinet Delphinum. Apuleius: 'Auriga parvulus Delphini Palæmon.'

161 *Tartessia tigris*] Monstrum

maris, quod visitur frequens citra Tartessum urbem Hispaniæ in extrema Andaluza: habet similitudinem aliquam cum tigride, unde ipsi nomen inditum est.

163 *Ariès, læna, juvcucus*] Sunt totidem monstra marina, ab animalium terrestrium similitudine sic appellata.

Certatimque novis onerant connubia donis. 165
 Cingula Cymothoë, rarum Galatea monile,
 Et gravibus Spatale baccis diadema ferebat
 Intextum, rubro quas legerat ipsa profundo.
 Mergit se subito, vellitque coralia Doto.
 Vimen erat, dum stagna subit: processerat undis: 170
 Gemma fuit. Nuda Venerem cinxere caterva:
 Plaudentesque simul tali cum voce sequuntur:
 Hos Mariæ cultus, hæc munera nostra, precamur,
 Regina Regina feras. Dic talia nunquam
 Promernisse Thetin, nec cum soror Amphitrite 175

viridem. Et cumulant certatim matrimonium muneribus recentibus. Cymothoë afferebat zonam; Galatea torquem pretiosum, et Spatale diadema insignitum gemmis pulcherrimis, quas ipsa collegerat in mari rubro. Doto mergit se repente, et arellit coralium; quod frutex erat, cum intrat aquas, cum exiit aquis, margarita fuit. Catus nudi circumdederunt Venerem, et una applaudentes prosequuntur eam hoc sermone: Rogamus te, o Venus Regina, ut offeras Mariæ Reginae hæc ornamenta, et hæc dona nostra. Dic ipsi Thetidem nunquam consecutam esse hos

//////////

Id. ed. Parm. et Vicet.—164 hæc *viridem* vel *aquorum* Vat. tert.—165 *honerant* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. *ornant* Thuan. Pat. Moret. sec. Exc. Læti. *ornant* vel *onerant* Florent. *connubia* Exc. Gevart.—166 *Cymothoë* Farn. *Cymodoce* Vat. sec. *Cymedoe* Var. LL. ed. Antv. *carum* Petav. tert.—167 *Patate* Vat. sec. Mazar. *Pacale* Med. quart. *Spalate* Jun. pr. *Fatate* Reg. Oxon. pr. *Spectate* ed. Vicet. *Pigmea racis* Oisel. *Pigmea bacis* Vat. pr. m. pr. *ducis diadema* Exc. Gevart.—168 *Intextum*. cum *τελεία στρυμῆ* Thuan. *illa* Vat. quint. Rott. Ambr. pr.—169 *Mersit* Mazar. *vellit* Pal. *corallia* Vat. pr. Farn. Rott. Reg. *Doto* Petav. sec. Med. tert. cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. *Coto* Ambr. pr. *Dotho* Exc. Schott. et Pat. *Dote* duo Vatt. Pal. Oisel. Med. pr. et sec. m. pr. Put. duo Petav. Leid. pr. Var. LL. ed. Antv. *Dothe* Vat. quint. Pric. Florent. Med. quart. Exc. Læti. *Lotho* Ald. *Cloto* Vat. quart. Moret. pr. *Clotho* Reg. Thuan. duo Petav. *Cloe* Vat. sec. cod. Ursin. *Clote* Rott. inc. Heins. Ambr. sec. Mazar. Exc. Gevart. *Clothe* ed. Vicet. *Doto* et emend. *Clote* Lov. *Dote* vel *Cote* Jun. pr. *Doto* vel *Clyto* Moret. sec.—171 *texere* pro *cinxere* Var. LL. ed. Antv. *nuda caterva* quatuor Vatt. Pal. Pric. Oisel. Ambr. sec. Exc. Læti. *nuda caterva* decem alii, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *nuda corona* Bonon. Pat. *nuda caterva* vel *corona* Oxon. sec. Ambr. pr. *nuda caterra* vel *nuda caterva* Med. sec. Reg. Lov. Oxon. pr. *nuda caterva* vel *nuda corona* Vat. pr. Put. Petav. tert.—173 *præmia* Pat. *precantur* vel *precamur* Med. pr.—175 *Thetim* tres Vatt. *Thetin* Florent. inc. Heins. *Amphitrite* Bonon. *Amphitrites* Farn.

NOTÆ

165 *Onerant connubia*] Cymothoë, Galatea, Spatale, Doto, Nymphæ marinæ, onerant Venerem gemmis suis, quibus Venus ornet connubia, oneretque novos conjuges.

167 *Gravibus*] Gemmis gravibus,

et ideo pulchrioribus. Vide IV. Cons. Hon. vs. 601.

170 *Vimen erat*] Ovidius: 'Sic quoque coralium, quo primum surgit in auras Tempore durefcit, mollis fuit herba sub undis.'

Nostro nupta Jovi: devotum sentiat æquor,
 Agnoscat famulum virgo Stilichonia pontum.
 Victricis nos spem patriæ, classemque paternam
 Veximus, ad tristes cum tenderet ultor Achivos.

Jam Ligurum terris spumantia pectora Triton 180
 Appulerat, lassosque fretis extenderat orbis.
 Continuo sublime volans ad mœnia Gallis

honores, neque Amphitriten sororem nostram, cum ea ducta est a Jove nostro Neptuno. Puella Stilichonia experiatur mare sibi esse addictum, cognoscat aquas famulantes. Nos frequenter tulimus naves triumphales, et classem patris ipsius, cum vindex rediret, Græcis profligatis. Jam Triton admoerat finibus Ligurum pectus spumans, et porregerat arcus fessos in aquis. Et statim illa volitans in altum advenit ad urbem adificatam a Gallis, ostendentem pellem suis media parte

//////////

Amphitridæ Vat. pr.—176 *Nostrum nupta sibi* Vat. pr. m. pr.—177 *Tritonia* Petav. tert. *Stilichonia* Vat. sec.—178 *victricis nos spem patriæ* Med. tert. Ambr. tert. cod. Epigr. Ambr. Exc. Læti, ed. Viett. *Victrices nos sæpe rates* Exc. Lucens. sec. et ita edidit Gesn. *Virtutes nos sæpe patris* Petav. tert. *Victrices nos esse* Var. LL. ed. Antv. *Victricis nos sæpe patriæ*, et emend. *ratem* Leid. pr. *Victrices nos sæpe rates* vel *Victricis nos vela patris* Reg. Oxon. pr. *Victricis spem patriæ* vel *victrices rates* Lov. Oxon. sec. pro *sæpe* Heinsius *ncempe* legebat. *classesque paternas* Rott.—179 *ad tristes Achivos* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. Med. tert. *ad tristis Achiris* Petav. sec. m. pr. *a victis Achiris* Vat. tert. *atritis Achiris* Vat. pr. Oisel. vet. Gyr. Vat. Livin. Bonon. Pat. m. pr. Exc. Lucens. sec. et Heins. ad hanc lectionem confirmandam Heinsius ascripserat seqq. [*atritis*] Aurel. Victor apud Casaub. ad Hist. Aug. p. 79. *atritis* jam barbaris ne permitteret vires recipere. Capitolin. in Clodio Albino: Ad eas civitates instaurandas, quas Niger attriverat, pecuniam misit. Trebell. Pollio in Claudio. Hos igitur Claudius ingenita virtute superavit, hos brevi tempore attrivit: et paulo post, Trecenta viginti millia armatorum delevit, oppressit, attrivit. Vopiscus in Aureliano Erumpentes Sarmatas in Illyrico cum trecentis præsidiariis solus attrivit. *afflictis Achiris* Pric. Florent. *ad victos Achivos* vel *atritis Achiris* Put. *afflictis Achiris* vel *ad victos* vel *ad tristes Achivos* Med. sec. *afflictis Achiris* Heinsio quoque non displicuisse videtur, qui ascripserat loca Vopisc. in Aureliano p. 211. ‘Gallos irruentes per totam Galliam afflixit.’ et p. 219. ‘Illic Carporum copias afflixit.’ *contenderet* Petav. tert.—180 *terras vel terris* Med. pr. *cumpis* vel *terris* Vat. tert. Heinsius ascripserat locum Fescenn. vs. 47. ‘Ligures favete campi.’ *litora* Jun. pr. Vat. sec. Cod. Ursin.—181 *Impulerat* Jun. pr. *lapposque* Pric. *lavosque* Med. sec. Pat. *lassosque* Vat. sec. *sequens* Pric. *frequens* Pal. Med. pr. Vat. Livin. *frequens vel fretis* Vat. pr. et tert. Oxon. pr. Oisel.—182 *sullime* Med. pr.

NOTE

175 *Thetin*] Thetis, etsi mater futura esset Achillis, hæc tamen non est consecuta.

176 *Jovi*] Jupiter æquoreus pro Neptuno, Jupiter Stygius pro Plu-

tone dicitur.

181 *Lassos orbis*] Triton fatigatus extendebat in aquis caudam orbiculatam, qua obumbrabat Venerem.

Condita, lanigeri suis ostentantia pellem,
 Pervenit. Adventu Veneris spissata recedunt
 Nubila: clarescunt puris Aquilonibus Alpes. 185
 Lætitia causas ignorat dicere miles;
 Lætaturque tamen. Mavortia signa rubescunt
 Floribus, et subitis animantur frondibus hastæ.
 Illa suum dictis affatur talibus agmen:
 Gradivum, nostræ comites, arcete parumper; 190
 Ut soli vacet aula mihi. Procul igneus horror
 Thoracum, gladiosque tegat vagina minaces.
 Stent bellatrices aquilæ, sævique dracones.

lanati. Nubes expulsæ diffugiunt, adventu Veneris; Alpes nitescunt, Aquilonibus siccis: miles nescit afferre rationes gaudii, et tamen gaudet: vexilla Martis videntur floribus rubentibus, et Cuspides tridunt folia repentina. Illa Venus alloquitur his verbis choros suos: O comites nostri, remove tantisper Martem, ut aula sit mihi soli. Horribilis splendor loricarum longe sit, et vagina occultet enses minitantes. Aquilæ bellicæ figantur, et dracones crudelēs. Decet hodie castra cedere

*****

rolant Jun. pr.—183 *lanigeri suis* Vat. Livin. *lanigera suis* Florent. m. pr. Raphael. *lanigeris ovīs* quatuordecim alii, Exc. Gevart. Ald. et Var. LL. ed. Antv. *lanigeri suis* Jun. pr. m. pr. et *lanigeris ovīs* m. s. *ostendentia* Jun. pr. *ostentantia* Vat. pr. Exc. Lati. *obtestantia* Rott. Med. tert.—184 *spissata* duo Vatt. tres Med. Ambr. tert. Tholos. Cod. Epigr. Ambr. ed. Vicet. *pulsata* Exc. Lucens. sec. Isingr. Vat. pr. ed. Gesn. et al. *pulsata* vel *spissata* Vat. tert. Rott. Reg. Petav. pr. Pnt. Oxon. pr.—185 *Agmina* Pat. m. pr. *Nubila* vel *Agmina* Put. *rarescunt* viginti duo Codd. Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. *rarescunt* vel *clarescunt* Vat. quart. Put. *pulsis* Med. tert. *nudis* Pric. Heinsius *sulis* conjiciebat. *Alpes* Exc. Lucens. pr. *imbres* Vat. sec. Rott. Lov. Moret. sec. Tholos. Ambr. tert. Cod. Ursin. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *Alpes* vel *imbres* Leid. pr. duo Oxon. *Alpes* probat Heinsius, qui ascripserat locum iv. Cons. Mon. 179. 'tota repulsis Nubibus exiit Thraee, Pangæa resident,' &c. 186 *ducere* Med. sec. m. pr. *discere* Reg. Oxon. pr.—187 *Mavortis signa* Thuan.—188 *animantur floribus* Vat. tert.—189 *Jamque suum* Mazar. *ferum* Med. tert. *verbis* Leid. pr.—190 *nostræ* Vat. sec. Ursin. Cod. *nostrī* Gesn. Heins. et ed. Bipont.—191 *Et soli* Moret. sec.—192 *regat* Oxon. sec. *terat* Moret. pr. Var.

NOTÆ

183 *Lanigeri suis*] Mediolanum a Gallis Insubribus conditum, ubi tunc degebat Honorius, sic dictum a sue media parte lanato in fundamentis reperto. 'Urbs quæ lanigero de sue nomen habet.' Sidonius Apollinaris.
 185 *Puris Aquilonibus*] Id est, purum aërem reddentibus, sine pluvia

scilicet, sine nube.

186 *Ignorat dicere*] Dicit se ignorare.

188 *Animantur*] Hastæ tridunt frondes, quasi animatæ essent ab ipsa parente terra.

1 3 *Dracones*] Signis insculpti.

Fas sit castra meis hodie succumbere signis.
 Tibia pro lituis, et pro clangore tubarum 195
 Molle lyræ festumque canant: epulentur ad ipsas
 Excubias: mediis spirent crateres in armis.
 Laxet terribiles majestas regia fastus,
 Et sociam plebem non indignata potestas
 Confundat turbæ proceres. Solvantur habenis 200
 Gaudia: nec leges pudeat ridere severas.
 Tu festas, Hymenææ, faces; tu, Gratia, flores
 Elige; tu geminas, Concordia, necte coronas.
 Vos, pennata cohors, quocumque vocaverit usus,

vexillis meis. Tibia sonet pro lituis; et pro strepitu buccinarum, lyræ personent leniter et feliciter. Milites genio indulgeant in ipsis stationibus: patcræ spument in medio armorum. Majestas imperatoria remittat superbiam verendam; et potestas imperatoris non repudians societatem populi misceat primores multitudini. Frenu laxentur lalitiæ: neque leges rigida erubescant ridere. O Hymenææ, tu delige tadas solennes, tu flores o Gratia; tu o Concordia para coronas duas. Vos, o cælus alatus, festinate, turba vestra separata, quocumque utilitas impellit; et ne

//////////

LL. ed. Antv. *minores* Vat. quint. m. pr.—194 *cuncta* Ambr. pr. *procumbere* Tholos.—195 *clamore tubarum* Vat. quint. *plangore* Med. tert.—196 *festumque* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *fastumque* Med. tert. Put. m. pr. Pat. vet. Gyr. Exc. Gevart. *faustumque* quatuordecim alii, Exc. Schott. Lucens. sec. Gyrald. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *faustumque* vel *festumque* Lov. Reg. Florent. Oxon. duo. *canent* Pric. *canant* vel *sonent* Vat. sec. Cod. Ursin. *epulemur* vel *epulentur* Reg. Oxon. pr. *ad omnes* Tholos.—197 *spirant* Oxon. pr. *spirent* Reg. et Florent. cum glossa. *i. e. redoleant. spirent*, forte *spument* est in Lov. *spirent* vel *spument* Vat. quint. m. sec.—198 *Ignet* Petav. pr. m. pr. Voss. a m. pr. *Lasset* Ambr. sec. *terribilis* Exc. Lucens. pr. ed. Vicet.—200 *Confundat* octodecim scripti, Exc. Schott. Var. LL. e marg. Parm. *Confundant* Exc. Luc. pr. ed. Vicet.—201 *pudeat leges* Med. quart.—203 *Collige* Moret. pr. *selige*, ex conjectura, Lov.—204 *pinnata cohors* Vat. tert. m. sec. Oisel. Reg. duo Petav. Oxon. sec. Exc. Gevart. et Lucens. sec.

NOTÆ

197 *Spirent*] Crateres reddant optimum odorem, spument et impleantur vini copia, quæ spirare facit, seu quæ spiritibus vivis et igneis homines implet et inflammat.

200 *Confundat turbæ proceres*] Licentia nuptiali.

201 *Leges ridere*] Non leges rident, sed Legislatores et Judices severi: causa pro effecta.

202 *Hymenææ*] Est hic filius Ve-

neris, seu adolescens Atheniensis, qui post liberatas a Piratis virgines intactas, data optione, unam ex iis duxit, cum ea feliciter vixit; ideoque est in nuptiis invocatus.

Faces] Nuptiales: hæ pingebantur in manu Hymenæi: Hymenæus cum face et corona pingi solitus.

203 *Concordia*] Ea in nuptiis invocari solita, et merito.

Divisa properate manu : neu marceat ulla
 Segnitias. Alii finalibus ordine ductis
 Plurima venturæ suspendite lumina nocti.
 Hi nostra nitidos postes obducere myrto
 Contendant, pars nectareis aspergite tecta
 Fontibus, et flamma lucos adolete Sabæos. 210
 Pars infecta croco velamina lutea Serum
 Pandite, Sidoniasque solo prosternite vestes.
 Ast alii thalamum docto componite textu.
 Stamine gemmato, picturatisque columnis

ulla pigritia langucat. Alii candelabris ordine rite dispositis, suspendite faces multas nocti imminenti. Hi contentur ornare januas micantes myrto nostra: pars vestrum irrigate domum aquis ambrosiis, et incendite igne sylvas Sabæos: pars explicite vestes fulvas Serum tinctas croco, et sternite solum stragulis purpureis. Sed alii concinnate cubile textu erudito. Vertex lecti extollatur filis gemmeis et

pinna vel pennata Petav. tert. quoscumque Bonon. quo quemque legit Heinsius, qui ascripserat locum Epith. Pallad. vs. 10. 'Pennati passum pueri, quo quemque vocavit Umbra, jacent.'—205 *Diversa* Med. quart. *ne marceat* Moret. sec. *non marceat* Pal. Med. pr. Thuan. aula Med. quart.—206 *fugacibus* Var. LL. ed. Antv.—207 *Sacrate suspendite nubila* Oxon. *felici* Voss, a m. pr.—208 *Hi* Med. quart. *Hæc* Rott. Leid. pr. *Hic* decem alii, Exc. Schott. Lucens. pr. et Gevart. Var. LL. ed. Antv. *positis pro postes* Petav. tert. *obducite vel obducere* Moret. pr.—209 *Contendat* Rott. tres Med. Cod. Ursin. inc. Heins. Reg. Tholos. duo Petav. Leid. pr. Moret. sec. duo Oxon. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Gevart. Lucens. sec. *Contendat vel Contendant* Moret. pr. *conspargere* Exc. Schott. *adspergere* Gesn.—210 *fontibus* Exc. Latii et Lucens. pr. *fluctibus* Prie. *frondibus* Pat. Var. LL. ed. Antv. *frontibus* Vat. quint. m. pr. *floribus* Farn. Moret. pr. ed. Vicet. Heinsius roribus legit. *flammis* Pat. *adolere* duo Vatt. duo Med. et ed. Gesn. *abolere* Vat. sec. *adolete* quatuordecim alii. *abolere vel adolere* Ursin. Cod. *Sabinos vel Sabæos* Med. pr.—211 *lutea Serum* Farn. Ambr. tert. item Cod. Epigr. Ambr.—212 *prosternite* Leid. pr. duo Oxon. *præsternite* Raphel.—213 *ducto* Florent. m. pr. *docte textum* Pal. Ambr. pr. Med. pr. m. pr. *docte vel doctum* Thuan. Petav. tert. *docto vel ducto* Vat. quint. *docto textu vel docte textum* Oisel.—214 *gemmarum* Med. sec. m. pr. *tergemino* Leid. pr. *gemma* vel *tergemino* Reg. Petav. pr.

NOTE

208 *Nostra myrto*] Myrtus est arbor sacra Veneri.

210 *Lucos Sabæos*] Incendite tantam thuris copiam, ut sylva ipsæ incendi videantur. Copiam thuris majorem tibi, o Leonida, mittimus, aiebat Alexander, ne sis pareus in Deos. *Sabæi* autem sunt populi Arabiæ thure divites, dieti ἀπὸ τοῦ σέβασθαι, *venari, colere*, quod Dii thure colau-

tur.

211 *Serum*] Hi sunt populi extremi Orientis, ultra Sinenses, unde Serica advehuntur.

212 *Sidonias*] Purpureas, a Sidone urbe Phœnicæ purpuris commendata.

213 *Thalamum*] Veteres geniale matorum impensius ornare consueverant.

Ædificetur apex : qualem non Lydia dives 215
 Erexit Pelopi : nec quem struxere Lyæo
 Indorum spoliis et opaco palmite Bacchæ.
 Illic exuvias omnes cumulate parentum :
 Quicquid avus senior Mauro vel Saxone victis,
 Quicquid ab innumeris, socio Stilichone tremendus, 220
 Quæsivit genitor bellis : quodcumque Gelonus
 Armeniusve dedit : quantum crinita sagittis
 Attulit extremo Meroë circumflua Nilo :
 Misit Achæmenio quicquid de Tigride Medus,
 Cum supplex emeret Romanam Parthia pacem. 225
 Nobilibus gazis opibusque cubilia surgant
 Barbaricis : omnes thalamo conferte triumphos.

columnis picturatis; qualem non Lydia opulenta extruxit Pelopi; qualem non Bacchantes condiderunt Baccho ex præda Indorum, et ex umbraculis vitis. Illic congerite spolia omnia parentum; quicquid avus Theodosius senior comparavit delictis Mauris vel Saxonibus: quicquid metucudus pater Theodosius, Stilichone comitante, collegit a bellis innumerabilibus, quodcumque Geloni, vel Armenii dederunt; quantum Meroë capillata telis, circumdata Nilo ultimo apportavit; quicquid Medi miserunt de Tigride Achæmenio, cum Parthia humilis emeret pacem Romanorum: lectus attolitur gazis Regalibus, et divitiis barbarorum, aggerite omnes victorias in lecto.

Voss. a m. s. Leid. et Oxon. pr.—218 *cumulare* Farn.—219 *Santone victo* Ambr. tert.—220 *in innumeris* vel *ab innumeris* Jm. pr. a m. s. *socero* Med. quart. *Stilichone* Vat. sec. *tremendis* Reg. Mazar. Petav. sec. duo Ambr.—221 Hic versus margini ascriptus est in Petav. pr. et in Bonon. desideratur. *quodcumque* viginti Codd. Exc. Gevart. Var. e marg. Parm. *quæcumque* Vicet. Ald. et alii olim editi.—222 *Armeniusque* Oxon. pr. *dabit* vel *delit* Petav. tert. *quidquid* vel *quantum* Reg. Oxon. pr. *crinata* Lov. *sagittas* Moret. pr.—224 *Misit* Med. sec. *Mittit* Vat. tert. Pal. Pric. Ois-el. Florent. Med. pr. *Achæmenio* Exc. Lucens. pr. *Achimenio* Leid. pr. duo Vatt. Put. Reg. Thuan. Moret. pr. Petav. pr.—227 *thalami* Ambr. sec. *thalamis* Vat. sec. Cod. Ursin. Voss. *conferre* Pal.—

NOTE

215 *Lydia dives*] Regio minoris Asiæ, Cræso et aurifero Pactolo insignis.

216 *Pelopi*] Tantali filio.

Lyæo] Baccho; ἀπὸ τοῦ λέειν, solvere, quod solvat curis animos.

219 *Mauro*] Mauri sunt Africae populi: Saxones Germaniæ.

221 *Gelonus*] Geloni sunt populi Scythiæ.

222 *Armenius*] Armenia regio est Asiæ.

223 *Meroë*] Insula facta a Nilo, vulgo *Guegueres*, cujus populi sagittas suis crinibus indebant.

224 *Achæmenio*] Persico: Achæmenia enim est pars Persidis, a Rege Achæmene.

227 *Omnes triumphos*] Omnes cumulate fructus omnium triumphorum.

Sic ait : et Sponsæ petit improvisa penates.
 Illa autem, secura tori, ta-dasque parari
 Nescia, divinæ fruitur sermone parentis, 230
 Maternosque bibit mores : exemplaque discit
 Prisca pudicitia. Latios nec volvere libros
 Desinit aut Graios, ipsa genitrice magistra ;
 Mæonius quæcumque senex, aut Thracius Orpheus,
 Aut Mitylenæo modulatur pectine Sappho. 235
 Sic Triviam Latona monet : sic mitis in antro
 Mnemosyne docili tradit præcepta Thaliæ.
 Cum procul augeri nitor, et jucundior aër
 Attonitam lustrare domum, fundique comarum
 Gratus odor. Mox vera fides, numenque refusit. 240

Venus ita loquitur, et inexpectata radit domum sponsæ Mariæ. Illa autem Maria non sollicita de matrimonio, et ignara nuptias præparari sibi, potitur colloquiis matris divinæ Serenæ, et imbibit animo virtutes maternas, atque ediscit exempli antiquæ castitatis, neque cessat legere libros Latinos vel Græcos, matre ipsa præceptrice. Legit quæcumque senex Mæonius canit, aut Orpheus Thracius, aut Sappho canit plectro Mitylenæo. Latona ita admonet Dianam: ita Mnemosyne lenis dat in recessu suo documenta Thaliæ ingenuæ. His Maria vacat, cum splendor longe cœpit crescere, et aër purior illustrare domum admirantem, ac suavis odor

228 *sponte* Leid. pr. Var. LL. ed. Antv. et ed. Gesn.—229 *chori* Vicet.—230 *divino* Moret. pr. *divinæ* vel *dirino* Vat. pr.—231 *exemplaque* dicit Rott.—232 *priscos* pro *Latios* Pal. Med. pr.—234 *quodcumque* Med. tert. Thuan. quoscumque Ambr. tert.—235 *moderatur* Mazar. *pectine* vel *carmine* Vat. tert.—236 *moret* Rott. Ambr. sec. Jun. pr. Leid. pr. m. pr.—237 *Mnemosyne* Moret. pr. *Heumonie* Leid. pr. *Neumasie* Oxon. pr. *Nemosine* Reg. *Nemosine* Vicet. *Nesimone* Var. LL. e marg. Parm. *tradit docili* Reg. *Mater casta piæ* tradit Oxon. sec.—238 *Tunc procul* Pat. Tholos. *facundior* Pat. *jucundior* Lov. omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. Put. Petav. pr. Ald.—240 *lumenque*

NOTÆ

228 *Improvisa*] Ipsa inexpectata, et ex improvise adveniens.

230 *Nescia*] Felicem virginem, cui Numina student impensus, dum vacat ipsa, et fruitur innocentia a-tatis.

Divinæ fruitur sermone parentis] Serenæ, quæ docta erat, et doctorum patrona, ut Proba mater Probini et Olybrii, et Cornelia mater Græchorum.

234 *Mæonius senex*] Homerus, natus, secundum aliquos, ad Mæonem, fluvium Asiæ minoris.

235 *Mitylenæo*] Mitylene est urbs in Lesbo, maris Ægæi insula, ubi nata Sappho poetria excellentissima.

236 *Triviam*] Dianam in triviis coli solitam.

237 *Mnemosyne*] Hæc, ex Jove in serpentem verso, novem Musas peperit.

Thaliæ] Una est Musarum, sic dicta ἀπὸ τοῦ θάλλειν, *florere*, quod Poëtarum laudes in dies magis ac magis efflorescant.

Cunctatur stupefacta Venus. Nunc ora puellæ,

Nunc flavam niveo miratur vertice matrem.

Hæc modo crescenti, plenæ par altera Lunæ.

Assurgit ceu forte minor sub matre virenti

Laurus, et ingentes ramos, olimque futuras 245

Promittit jam parva comas : vel flore sub uno

Ceu geminæ Pæstana rosæ per jugera regnant.

Hæc largo matura die, saturataque vernis

Roribus indulget spatio : latet altera nodo,

Nec teneris audet foliis admittere soles. 250

Astitit, et blande Mariam Cytherea salutat.

Salve, sidereæ proles augusta Serenæ,

Magnorum soboles Regum, parituraque Reges.

capillorum dispergi. Statim veritas patuit, et Dea effulsit. Venus attonita remanet: modo obstupescit pulchritudinem igneam filia, modo matrem micantem capite cano: una similis est Lunæ crescenti, altera plenæ Lunæ: quemadmodum laurus forte inferior attollitur sub matre virescente, et parva jam pollicetur ramos magnos, et verticem futurum aliquando: vel quemadmodum duæ rosæ triumphant sub uno ramulo per agros Pæstanos: hæc matura ob multum tempus, et satiata roribus Veris, porrigitur in loco; altera delitescit sub nodo, neque audet recipere calores frondibus delicatis. Venus stetit prope, et alloquitur officiose Mariam. Ave, o filia augusta Serenæ divina, progenita ab Imperatoribus ingentibus, et progenitura Impe-

*****

decem Codd. *lumenque vel numenque* Vat. pr.—242 *crinem* Jun. pr.—243 hi quinque versus manu recenti ascripti erant in Vat. pr. *modo crescenti* Vat. sec. Oisel. tres Med. Reg. Moret. sec. Petav. tert. Ald. et ed. Vicet. *nova Leid.* pr. cum duodecim aliis, Exc. Læti. Lucens. sec. et Colin. *nova vel modo* Vat. tert. Petav. Lov. *pars altera* Oisel.—244 *Assurgit.* cum *τελεία σπιγμή* Vat. sec. et tert. *seu forte* Lov. duo Petav.—246 *Permutat jam parva* Jun. pr. *sub imo* Thuan. Mazar. Tholos.—247 *seu* Reg. *Passana* Var. LL. ed. Antv. *in jugera* Vat. pr. *nova per juga* Pric.—248 *securaque* Pric. *veris* Moret. pr.—249 *Floribus* Med. tert. Cod. Epigr. Ambr. *Imbribus* Moret. sec. *Solibus* Med. sec. *Roribus* vel *Floribus* Oxon. sec. *Roribus* vel *Solibus* Vat. tert. *jacet altera* Jun. pr.—250 *committere* Pat. *committere* vel *admittere* Reg. *solem* Pric. Oisel.—251 *Constitit* Med. sec. *Mariam blande* Pric. *matrem vel Ma-*

NOTE

241 *Cunctatur*] Venus stat velut dubia et suspensa, quam magis admiratur, an matrem Serenam, an filiam Mariam; quarum hæc, forma ignis instar micante; illa, venerabili canitie, conspicua est.

244 *Sub matre*] Arbor enim est mater alterius. Horatius, 'Sylvæ filia nobilis.'

246 *Comas*] Ostendit spem comæ cujusdam eximie.

Flore sub uno] Sub uno ramulo florido.

247 *Pæstana*] Urbs Pæstum est in Calabria, Italiæ regione, in qua bis per annum nascuntur rosæ. Virgilius: 'biferique rosaria Pæsti.'

248 *Matura*] Quasi matura sit, quod

Te propter Paphias sedes Cyprumque reliqui,
 Te propter libuit tantos explere labores, 255
 Et tantum tranasse maris : ne vilior ultra
 Privatos paterere lares : neu tempore longo
 Dilatos juvenis nutriret Honorius ignes.
 Accipe fortunam generis : diadema resume,
 Quod tribuas natis, et in hæc penetralia rursus 260
 Unde parens progressa, redi : fac nulla subesse
 Vincula cognatæ : quamvis aliena fuisses
 Principibus, regnum poteras hoc ore mereri.
 Quæ propior sceptris facies ? quis dignior aula

ratores : tui causa deserui palatium Paphi et Cyprum : tui causa juvit perficere tantum laborem, et irajicere tantum maris : ne tu diutius, minus honorata quam par est, remaneres in domo privata, neve Honorius juvenis aleret per tempus longius amorem dilatum. Fruere felicitate gentis tuæ, et recipe diadema, quod des filiis tuis : ac revertere iterum in hanc Regiam, unde mater tua orta est. Esto nulla supersint jura cognationis : etsi non fores cognata Imperatoribus, poteras tamen promereri Imperium ob hanc pulchritudinem. Quæ forma dignior erat sceptro ?

riam Petav. sec.—252 *suboles Augusta* Exc. Lucens. sec.—254 *Phasias* Var. LL. ed. Antv. *aces* duo Vatt. Farn. Med. tert. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *sedes* Lov. ex conjectura, cum octodecim aliis. *ades* vel *sedes* Oxon. pr. *Cyprumque* Oisel. *velinquit* Rott. Leid. pr.—255 *tantos libuit* Jun. pr. Reg. Tholos. *licuit* Oxon. pr. *magnos* Florent. *tantos* Oxon. pr. *implere* Ambr. pr. *tantum complere laboris* Med. quart.—256 *tranasse* duo Med. Reg. Put. Petav. pr. Ambr. tert. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parin. *transare* tres Vatt. Pric. Pal. Thuan. Mazar. *transare* duo Vatt. Jun. pr. Oisel. Florent. Med. pr. Cod. Ursin. *neu vilior* Jun. pr. et Moret. Exc. Schott. et Gevart. Var. LL. ed. Antv. *nee vilior* octo aliis.—257 *paterere* Florent. tres Med. Jun. pr. Moret. pr. Thuan. Pnt. Vat. Livin. Mazar. *patiare* duo Vatt. Rott. Med. quart. inc. Heius. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *patiare* Vat. sec. m. pr. Pat. duo Ambr. *patiare* vel *paterere* Petav. sec. *nee tempore* Pnt. Cod. Epigr. Ambr. *ne tempore* Med. quart. Reg. Pat. Ambr. sec.—258 *Duratos* Ambr. pr. Sched. Gud. *Dilato* Bonon. *Jureni* Ambr. sec. inc. Heius. *differret* Reg. *nutriret* vel *differret* Oxon. sec.—259 *generis* : hic *τελείαν στιγμήν* habent Florent. Med. pr. Put. Mazar. duo Petav. ambo Moret.—260 *Quid tribuas* Oisel. *ad hæc* Vat. sec. Ursin. Cod.—261 *egressa* Pat. Moret. pr. *veni* vel *redi* Oxon. sec. *subesse* vel *subisse* Vat. quart. Florent.—263 *Principibus regum* Florent.—261 *proprior* vel *propior* Oxon. pr. *qui*

NOTÆ

largam et copiosam multorum dierum lucem hauserit.

257 *Paterere*] Ne sustineres te remanere diutius in privata domo, quæ te indigna erat.

259 *Fortunam*] Fruere felicitate generis tui, hoc est, augusta dignitate quæ tibi debetur, et propter genus

tibi commune cum Honorio, et propter pulchritudinem tuam.

Diadema resume] Quod jure cognationis eum Theodosio habere debebas.

261 *Parens progressa*] Tua quippe mater agnoscit avum Theodosium seniore, cujus nepos est Honorius.

Vultus erat ? non labra rosæ, non colla pruinae, 265
 Non crines æquant violæ, non lumina flammæ.
 Quam juncto leviter sese discrimine confert
 Umbra supercilli ! miscet quam justa ruborem
 Temperies ! nimio nec sanguine candor abundat.
 Auroræ vincis digitos, humerosque Dianæ. 270
 Ipsam jam superas matrem. Si Bacchus amator
 Dotali potuit cælum signare Corona,
 Cur nullis virgo redimitur pulchrior astris ?
 Jam tibi molitur stellantia sarta Bootes,
 Inque decus Mariæ jam sidera parturit æther. 275

quæ facies dignior Regia? rosæ non adæquant labra, non nives collum, non violæ capillos, non ignis oculos. Umbra supercilli quam leniter producit sese differentia conjuncta ! quam æqualis temperies affundit ruborem ! neque candor affluit sanguine nimio ! superas digitos Auroræ, cervicem Dianæ. Jam vincis matrem ipsam. Si Bacchus amans potuit cælum insignire coronæ conjugali, quare puella formosior Ariadne nullis ornatur sideribus ? jam Bootes præparat tibi sarta sidera, et cælum

//////////

dignior Exc. Lucens. sec.—265 *erit* Gesn. ed. Bipont. et al. *erat* Pal. Med. pr. Thuan. Heins.—266 *æquant* malit Heins.—267 *leviter* *vincto* Put. *leviter* vel *pariter* Reg. Oxon. pr. *juncto* Leid. pr. et duodecim alii, et Exc. Schott. *juncti* septem alii, Var. LL. e marg. Parm. *vincto* Exc. Læti. Viet. Parm. Ald. *victo* Med. quart. inc. Heins. *vincti* Cod. Ursin. Exc. Lucens. pr. et ed. Viet. *juncti* vel *vincti* Oxon. pr. *juncto* vel *juncti* Oisel. *jugi* Moret. sec. *differt* Pat.—268 *ruborem* Jun. pr. Ald. *pudorem* vel *ruborem* Vat. pr. et quart. *ruborem ex pudore* interpretatur Vat. quart.—269 *abundans* inc. Heins. Petav. sec.—270 *digitos vincis* Pric.—271 *Jam superas ipsam matrem* Mazar. *sed Bacchus* Cod. Epigr. Ambr. *si* vel *sic* Vat. pr. *Bacchus amorque* Oxon. sec. m. pr.—272 *donare* Med. sec. Petav. tert. Moret. pr. *ditare* Med. tert. Ursin. Cod. Reg. Tholos. duo Oxon. Moret. sec. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. ed. Viet. *signare* inc. Heins. Exc. Læti. et Lucens. pr. *donare* vel *signare* Vat. tert. *signare* vel *redimire* Vat. quart. *dignare* vel *signare* Petav. sec. *ditare* vel *signare* Lov. *signare* vel *signare* Vat. pr. unde *insignire* conj. Heins.—273 *Cum nullis* Mazar. Petav. tert. Var. LL. ed. Antv. *rutilis* Oxon. sec. m. pr. *Cur* vel *Cum* Vat. pr.—274 *signa* Vat. quint.—275 *Jamque decus* Ambr. pr. et Cod.

NOTE

266 *Violæ*] Non æquant crines subnigros, et violis similes.

268 *Supercilli*] Supercilia sese producant, sese conferunt, separata a se invicem quodam discrimine, quod tam leve est ut juncta esse videantur.

269 *Candor*] Ita temperatus est, huic ut nimius sanguis non officiat.

270 *Digitos*] Roscos: Aurora dicitur *ροδοδάκτυλος*, id est, *digitos roseos*

habens.

Humeros Dianæ] Cervicem lacteam.

271 *Superas matrem*] Pulchrior es, quam fuit tua mater.

272 *Corona*] Ariadnem Minois filiam amavit Bacchus, ejusque coronam inter astra retulit.

274 *Bootes*] Supra in III. Cons. Hon. vs. 170.

I digno nectenda viro, tantique per orbem
 Consors imperii! jam te veneribitur Hister.
 Nomen adorabunt populi. Jam Rheus et Albis
 Serviet: in medios ibis Regina Sygambros.
 Quid numerem gentes, Atlanteosque recessus 280
 Oceani? toto pariter dotabere mundo.
 Dixit; et ornatus, dederant quos nuper ovantes
 Nercides, collo membrisque micantibus aptat.
 Ipsa caput distinguit acu, substringit amictus:
 Flammea virgineis accommodat ipsa capillis. 285
 Ante fores jam pompa sonat, pilentaque sacram
 Præradiant ductura nurrum. Calet obvius ire

jam parit astra in honorem Mariae. I Maria conjungenda viro merito, et sociæ futura imperii tanti per orbem. Jam Danubius colet te. Gentes omnes colent nomen tuum. Jam Rheus et Albis obediunt tibi: incedes tu Imperatrix in Sycambros medios. Quare commemorem populos, et fines Atlanteos Oceani? Dotaberis æqualiter orbe universo. Venus sic locuta est: et accommodat corrici, et corpori Mariae splendenti, ea ornamenta, quæ modo Nercidès gaudentes tribuerant ipsi. Ipsa Venus discriminat acu capillos capitis, constringit vestes ejus: ipsa adaptat velum nuptiale comis puellaribus. Jam comitatus resonat ante portam, et

Ep. Ambr. *æthra* Ambr. pr.—276 *I digno* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. atque ita correxerat Heinsius. *O digno* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Jam digno* Petav. tert. *Condigno* Pat. *In digno* Med. tert. *Indigno* Var. LL. ed. Antv. *I digno* vel *O digno* Petav. sec.—278 *Rheus et Albis* Farn. Petav. tert.—279 *Sygambros* Oisel. *Sicambros* Vat. tert. *Sycambros* Gesn.—280 *Atlanteique* legit Heins.—281 *dotabere* quatuor Vatt. Put. Thuan. Mazar. duo Petav. *donabere* Vat. pr. Leid. pr. Pal. Pric. Vat. Livin. *dominabere* Med. quart. Tholos. *ditabere* Moret. sec. m. pr. *ditabere* vel *dominabere* Oxon. sec. *donabere* vel *dotabere* Med. pr. Ambr. sec. *donabere* vel *dominabere* Exc. Schott. Gronovius ascripserat locum iv. Cons. Honor. 648. 'Et toto dotanda mari.' *dotabere* vel *donabere* vel *dominabere* Oxon. pr. *ditabere* vel *donabere* vel *dominabere* Reg. calo pro mundo Med. sec.—282 *dedit* aut Put.—281 *constringit* acu Leid. pr. *constringit* Vat. sec. Rott. duo Med. Ursin. Cod. duo Oxon. Reg. Pat. Tholos. duo Petav. totidem Ambr. Exc. Lucens. sec. *constringit* Var. LL. ed. Antv. *distinguit* vel *constringit* inc. Heins. *succingit* amictus Med. quart. *amictum* Vat. pr. Med. pr. Pal. Vat. Livin.—286 *pilenta sonant* Moret. pr. Heinsius lectorem ablegaverat ad not. Casaab. ad Hist. Aug. p. 145. *sacram* Oisel. Ambr. sec. *sacra* omnes fere Codd. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. in quibus et *sacram* ex conjectura, Ald. edd. Parm. Vicet. et Colin.

NOTÆ

279 *Sygambros*] Hi sunt bellicosissimi Germaniæ populi.

280 *Atlanteosque recessus*] Loca remota Africae, quæ alluit Oceanus Atlanticus.

281 *Substringit*] Ut Maria tenuior graciliorque appareat.

285 *Flammea*] Flammeum est ve-

lum nuptiale, sic dictum a colore flavo flammæ imitante.

286 *Pompa*] Comitatus egregius, quo pompa nuptiarum celebrior efficitur.

Pilenta] Species currus, quo virgines sacrae, seu sacrarum antistitæ, vehi solebant. Sed postea hic mos ad

Jam Princeps, tardumque cupit discedere solem.
 Nobilis haud aliter sonipes, quem primus amoris
 Solicitavit odor, tumidus quatiensque decoras 290
 Turbata cervice jubas, Pharsalia rura
 Pervolat, et notos hinnitu flagitat amnes,
 Naribus accensis: mulcet sæcunda magistris
 Spes gregis, et pulchro gaudent armenta marito.
 Candidus interea positus exercitus armis 295
 Exultat socerum circa; nec signifer ullus,
 Nec miles pluviae flores dispergere ritu
 Cessat, purpureoque ducem perfundere nimbo.

currus portaturus nimum sacratam praeferget. Imperator Honorius ardet procedere obviam, et expetit Solem longiorem abire. Ita insignis equus, quem odor primus amoris impulit, praetrepidans et concutiens jubas pulchras, collo undante, curvat per agros Thessalos, ut petit hinnitu suo flavios cognitos, naribus inflammatis; hic equus spes abundans gregis recreat rectorem ejus, et armenta latantur marito praestanti. Interim exercitus togatus, armis depositis, gaudet prope socerum Stilichonem, neque ullus vexillifer, neque ullus miles desinit spargere flores instar imbrum, et aspergere ductorem Sti-

//////////

—288 *tantumque* Oxon. sec. m. pr.—289 *priscus amoris* Vat. pr. et tert. m. pr. Pric. Oisel. Florent. *primus* vel *priscus* Med. sec. inc. Heins.—291 *Turbata cervice* Exc. Lucens. sec. apposito + signo, ut ibi erasa vel interpolata fuerit vetus lectio. *Curvata* omnes Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. *Curvatas* Farn. *Crinata* Tholos. *Pharsalica* duo Vatt. Petav. pr. Exc. Læti.—292 *totos* Pal. atque *notos* Mazar. *totos* vel *notos* Med. pr. *Pervolat hinnitu conceptos* Exc. Cod. Rhem. *efflagitat* Exc. Læti. *amnes* Exc. Lucens. pr. *omnis* ed. Vicet. *annis* Med. tert. *ignes* Leid. pr. m. sec. et decem alii, Exc. Schott. Var. LL. e marg. Parm. ed. Gesn. et Bipont. *amnes* vel *ignes* Vat. quart.—293 *accensos* Petav. tert. *accensis* Exc. Lucens. pr. *accensus* viginti Codd. Exc. Schott. et Gevart. ed. Vicet. et Parm. *accensis* vel *accensus* Med. tert. Reg. Mazar. Oxon. pr. *mulcet* Vat. pr. m. pr. *magistrum* inc. Heins. Ambr. sec. ed. Gesn. et Bipont. *magistros* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel.—294 *magistro pro marito* Med. sec. m. pr.—296 *socerum juxta* ed. Vicet. *circa* triginta alii, Exc. Gevart. Schott. et Lucens. pr. Schott. et Lucens. pr. Sched. Gud. Ald. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *signifer ultra* Exc. Gevart.—297 *ritu dispergere flores* Vat. sec. Pric. Ursin. Cod. Tholos. Pat. Exc. Gevart. *ritu pluviae* duo Vatt. Petav. pr. *diffundere* Jun. pr. *flores* vel *rores* Reg. Oxon. pr.—298 *diem perfundere* Pal. Med. pr. Put. Thuan.

NOTÆ

virgines principes, quæ quodammodo sacræ dici possunt, transiit.

289 *Haud aliter sonipes*] Vel ex hac comparatione discas paganorum turpitudinem. Hanc tamen comparationem laudat Scaliger Pater.

291 *Pharsalia*] Thessalica: Thessaliæ autem equi optimi.

295 *Candidus*] Vel togatus placidusque, armis depositis: vel revera alba veste indutus ad hilaritatem.

Hæc quoque velati lauro myrtoque caneant :
 Dive parens, seu te complectitur axis Olympi, 300
 Seu colis Elysias, animarum præmia, valles,
 En promissa tibi Stilichon jam vota peregit.
 Jam gratæ rediere vices. Cunabula pensat:
 Acceptum reddit thalamum: natoque reponit,
 Quod dederas genitor. Nunquam te, sancte, pigebit 305
 Judicii: nec te pietas suprema fefellit.
 Dignus, quem legeres: dignus, cui pignora tanti
 Principis, et rerum commendarentur habentæ.

lichonem nube florea. Milites etiam coronati lauro et myrto cantabant hæc: O Dive pater, Theodosi, seu sedes cæli possidet te, seu habitas valles Elysias, quæ sunt merces animarum fortium, ecce Stilicho complerit vota promissa tibi. Jam vicissitudo jucunda reversa est. Compensat te ob eunas suas: restituit thalamum acceptum a te: redditque filio tuo, quod tu pater concesseras. Nunquam panitebit te, Dive Theodosi, delectus tui. Neque voluntas extrema decepit te. Dignus erat Stilicho, quem deligeres; dignus erat, cui Imperator, qui est tantum

*****

Bonon. Pat. m. pr. diem vel ducem Vat. pr. et tert. profundere Farn. —299 Hoc quoque Reg. myrraque Med. tert.—300 Dure parens Jun. pr. —301 premis Vat. Pr. Pal. Pric. Oisel. Med. pr. Thuan. Mazar. colis vel premis Jun. pr. Vat. tert. Florent. sedes Pat. colles Vat. sec. Cod. Ursin. sedes vel valles Put.—302 præmissa Jun. pr. Stilico Vat. sec.—303 hic versus deerat in Pal. *Eu gratæ* duo Vat. Oisel. Jun. pr. Florent. Med. quart. Ald. *grates* Vat. sec. *jam cæ* pro *gratæ* Var. LL. ed. Antv. *cunabula* vet. Gyr. Leid. pr. Ambr. sec. Pat. m. pr. Moret. sec. Med. tert. duo Oxon. Cod. Epigr. Ambr. *conubia* omnes Vatt. Pal. Farn. Oisel. *conubia* vel *cunabula* inc. Heins. Mazar. Exc. Lucens. pr. *pensant* Vat. tert. Put. duo Petav. ed. Parm.—304 *rotumque reponit* Pric. *rependit* Farn. Med. quart. *reponit* Exc. Schotti, in quibus Gronovius ascripserat locum ex i. laud. Stilic. vs. 70. *rependit* vel *reponit* Lov. Florent. Med. pr.—305 *Quæ dederat* Moret. pr. *dederas* Petav. pr. et Jun. m. sec. Ursin. Cod. Mazar. Barth. *dederat* duo Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. *genitor dederas* Tholos. Ambr. *dederat* vel *dederas* Moret. *pigeseit* Var. LL. ed. Antv.—306 *extrema fefellit* Farn.—307 *quem legeres* duo Vatt. Pal. tres Med. Put. Thuan. duo Petav. Leid. pr. Oxon. pr. m. pr. Lov. Bonon. Vat. Livin. Exc. Læti et Lucens. *cui leges* duo Vat. Pric. Rott. Reg. Mazar. *quem leges*, vel, *cui leges* Petav. sec. *cui leges* vel *quem legeres* Vat. tert. Jun. pr. Farn. Med. sec. *pignora tanta* Ambr. pr.—308 *regni* Jun. pr. *tantæ* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Oisel. Med. pr. Put. m. sec. Thuan. Mazar. *rerum* Med. sec. *tantæ* vel *rerum* Florent.—309 *dicere nunc possem* Vat. sec. Med.

NOTÆ

303 *Rediere vices*] Grata redit vicissitudo, qua, ut tu, Theodosi, dederas filiam adoptivam Serenam conjugem Stilichoni; hic vicissim dat Mariam filiam Honorio, sicque reddit thalamum, seu matrimonium alterum, seu alternatim, vicissim.

Dichh. et Var. Clus.

Cunabula pensat] Te compensat ob eunas et educationem suam. Stilicho quippe educatus fuerat a Theodosio.

306 *Pietas*] Supremus piæ voluntatis actus, quo Theodosius Stilichonem dedit Honorio tutorem.

Claud.

Y

Dicere nunc possem, quæ prælia gesta sub Hæmo,
 Quæque cruentarint fumantem Strymona pugnae : 310
 Quam notus clypeo, quanta vi fulminet hostem,
 Ni prohiberet Hymen. Quæ tempestiva relatu
 Nunc canimus. Quis consilio, quis juris et æqui
 Nosse modum melior? quod semper dissidet, in te
 Convenit: ingenio robur, prudentia forti. 315
 Fronte quis æquali? quem sic Romana decerent
 Culmina? sufficerent tantis quæ pectora curis?

pignus, et habena Imperii committerentur. Nunc possem referre bella, quæ gesta sunt a Stilichone sub Æmo, et certamina, quæ infecerint Strymonem calentem. Possem referre, quam insignis est armis, quanta fortitudine deiciat hostem, nisi nuptiæ Honorii impedirent: nunc cantamus, quæ sunt idonea dictu. Quis præstantior est Stilichone providentia? quis præstantior cognoscere rationem justitiæ et æquitatis? Quod ubique disjungitur in aliis, conjungitur in te, scilicet fortitudo cum ingenio, et sapientia cum fortitudine. Quis est simili dignitate oris? Quem ita fastigium Romanum deceret? Quis animus par esset tantis laboribus? Etiamsi

//////////

tert. Cod. Ursin. vet. Gyr. Moret. sec. Leid. pr. Ambr. tert. Lov. Exc. Gevart. et Lucens. *Discere* Petav. pr. Mazar. Exc. Gevart. *possemus* tredecim alii. *possent* Petav. tert. Cod. Epigr. Ambr. *possent* vel *possemus* Oxon. sec. *possem* vel *possemus* Petav. sec. *prælia justa* Farn.—310 *cruentarint* Exc. Lucens. pr. *cruentarunt* inc. Heins. Med. sec. Jun. pr. Var. LL. e marg. Parm. *cruentarent* octo alii et ed. Vicet.—311 *fulminat* Rott. Med. tert. *hostes* Vat. sec. Cod. Ursin. *hastam* Reg. m. sec.—312 *quem tempestiva* Med. tert. *Cui tempestiva* leg. Heins.—313 *Non canimus* Pat. *qui consilio* Jun. pr. *Consilii* Vat. tert. *consilio* Farn.—314 *dissidet* Thuan. Petav. Mazar. Ald. et ed. Parm. *dissilit* tredecim alii, Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. m. pr. et ed. Vicet. *dissilit* vel *dissidet* Oiscl. Reg. duo Oxon. Lov. Exc. Gevart.—315 *in gremio* Vat. tert. m. sec. *ingenio vel invicto* Florent. *prudentia vel patientia* Jun. pr.—316 *æqualis* Pric. Rott. Florent. Ambr. pr. Moret. sec. Med. quart. Lov. Exc. Gevart. Jun. a m. pr. *æqualis* vel *æquali* Vat. pr. *quam sic* Exc. Lucens. sec. apposito + signo. *decerent* Vat. pr.—317 *sufficiens* Jun. pr. *tantis quæ* quatuor Vatt. *quæ tantis* Vat. pr. Pal. Med. pr. et Moret. Thuan. Mazar. Vat. Livin. *culmina* Reg. *terris pro curis* Exc. Gevart.—318 *Stet* Ambr. tert. *Sis*

NOTÆ

309 *Hæmo*] Monte Thraciæ, ubi Theodosius, comitante Stilichone, Thracas Scythasque vicerat.

310 *Fumantem*] Strymonem, fluvium Thraciæ, calido hostium sanguine fumantem.

311 *Notus clypeo*] Exercitatus insignisque armorum tractatione. Virgilius: 'Quantus in clypeum assurgat,' id est, quam fortis sit.

313 *Juris et æqui*] Jus est summus rigor: æquitas, est benigna legis in-

terpretatio. Ut si quis transilierit muros ad tuendam urbem: si summum jus spectes, necandus; si æquitatem, remunerandus. Æquitas dicitur ἐπιείκεια.

316 *Quem sic Romana decerent culmina*] Quem sic deceret regere Imperium Romanum, et in solio sedere? Miror tamen, cur ista Claudianus dicat, auget quippe suspicionem, quæ in multorum animis insederat, Stilichonem de imperio cogitare.

Stes licet in populo; clamat, quicumque videbit,
 Hic est, hic Stilichon. Sic se testatur et offert
 Celsa potestatis species; non voce feroci, 320
 Non alto simulata gradu, non improba gestu.
 Affectant alii quicquid, fingique laborant,
 Hoc donat Natura tibi. Pudor emicat una,
 Formosusque rigor: vultusque auctura verendos
 Canities festina venit. Consorte remota, 325

stes inter vulgus; quicumque aspiciet, exclamabit, Hic est hic Stilicho. Ita alta majestas potestatis ostendit et exhibet sese, non affectata sermone superbo, non arroganti passu, non lasciva gestu. Quicquid alii exquirunt, et tentant formari, natura tribuit hoc tibi. Pudor et pulchra gravitas simul nitent in te; et canis citius adveniunt, aucturi reversionem oris tui. Expulsæ fato pro aliis sunt tibi et gravitas

Jun. pr. *Sis* vel *Stes* Vat. quart. et quint. Petav. pr. *populis* Tholos. *clamat* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *clament* et *ridebunt* Moret. sec. *clamet* ed. Bipont. et Gesn. atque ita leg. Heins.—319 *Hic est, hic Stilico* duodecim scripti et Sched. Gud. *Hic* vel *Hoc* Petav. pr. *Hic ille est* tres Vatt. Rott. *Hic est hic Stilico sese* Vat. Livin. *qui sic* Med. tert. *sic se* Farn. atque ita leg. Heins. *sese* Leid. pr. et tredecim alii, item Sched. Gud. *Sic te* vel *sic se* Vat. pr. Rott. Med. sec. *effert* Oxon. sec. Heinsius ascripserat locum vi. Cons. Honor. vs. 11. ‘quem mons Evandrius effert.’ ut ibi in Cod. Oxon. comparet.—320 *potestati* inc. Heins. *nec voce* Rott. Reg. Ambr. pr. Bonon. Tholos.—321 *stimulata* duo Vatt. Petav. sec. m. pr. Var. LL. ed. Anty.—323 *Hoc donat* triginta Codd. et Var. LL. e marg. Parm. *Hecc donat* Cod. Epigr. Ambr.—324 *Formosusque rubor* Thuan. *vultus auctura* Jun. pr. Vat. sec. Med. quart. Reg. Mazar. Cod. Ursin. *auctore* Petav. tert. *vultuque actura verendo* Var. LL. ed. Anty. *vultuque auctura verendo* Med. pr. *actore verendo* Cod. Epigr. Ambr. *actore verendo* vel *auctura verendos* Petav. sec. *verendos* Petav. sec.—325 *festiva* Exc. Gevart. *festina* vel *festiva* Petav. sec. *festiva venit* vel *canit* Vat. quint. Heinsius ascripserat locum Plin. in Panegyrico. ubi ‘festinatæ senectutis insignia’ vocat *Canitiem*, quam in Trajano commendat, quæ Claudianus videtur respexisse: vide locum apud Casaub. ad Hist. Aug. p. 239. *cum sorte* Leid. pr. et duodecim alii, item Exc. Lucens. sec. *non sorte* Pric. *cum sorte remota* ed. Gesn. et Bipont. *consorte remoto* duo Vat. Jun. pr. duo Oxon. Cod. Ursin. item Ald. et sic leg. Gevart. Rufinum intelligens, in Epist. ad Heinsium. *remota* vel *remoto*

NOTE

319 *Hic est*] Persius: ‘At pulchrum est digito monstrari, et dici Hic est.’

320 *Celsa potestatis*] Status erectus et excelsus cum quadam majestate conjunctus, seu animus ille victor, Regumque tutor, sese prodit eximia quadam ipsius corporis specie, et sermone, inessu, gestuque quodam

gravi, sine ulla affectatione.

321 *Improba*] Effæminata, lasciva, turpis, ob gestum indecorum.

322 *Fingique laborant*] Quicquid alii esse cupiunt, quascumque formas inducere conantur, eas omnes Natura tibi liberaliter impertita est.

325 *Canities festina*] Sic Plinius de Trajano, ‘Nec sine quodam munere

Contingunt gravitasque seni, viresque juventæ.

Utraque te cingit propriis insignibus ætas.

Ornatur Fortuna viro. Non ulla nocendi

Tela, nec infecti jugulis civilibus enses.

Non odium terrore moves, nec fræna resolvit

330

Gratia: diligimus pariter, pariterque timemus.

Ipsæ metus te noster amat: justissime legum

Arbiter, egregiæ custos fidissime pacis,

Optime ductorum, fortunatissime patrum,

senectutis, et rigor juventutis. Ætas utraque ornat te ornamentis propriis. Fortuna commendatur te tali viro; nulla sunt arma ad nocendum, neque gladii polluti sanguine circum: non excitas odium terrore, neque gratia relaxat habenas: amamus te simul, et simul timemus: ipse noster timor colit te, moderator acquissime legum, conservator religiosissime pacis eximia, fidelissime ducum, felicissime patrum; plus

//////////

Put. Petav. pr.—326 *Contingunt* octodecim scripti, Exc. Gevart. et Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *Contingat* Vat. tert. Pric. Med. sec. *Contingunt* Med. tert. *Contingit* Vat. Livin. Ald. *Contingunt* vel *Contingat* Vat. pr. *Contingunt* vel *Contingunt* Exc. Schott. *gravitas senio* Vat. sec. Farn. Put. Ambr. tert. Exc. Læti et Gevart. *senio gravitas* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Oisel. Florent. duo Med. Cod. Ursin. Thuan. Mazar. Moret. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. *gravitas senii* decem alii, Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. nec non Var. LL. e marg. Parm. *gravitasque seni* pro *senii* duo Med. inc. Heins. Moret. sec. duo Petav. Leid. pr. Ald. item Var. LL. ed. Antv. *gravitasque seni* vel *gravitas senii* Oxon. pr. *gravitasque seni*, vel *gravitas senii*, vel *senio gravitas* Exc. Schott. *viresque regendi* Pal. Thuan. Med. pr.—328 *non ima* Mazar. *nocenti* leg. Heins.—329 *infesti* Exc. Schott. *infensi* vel *infesti* Reg. *infecti* vel *infesti* Vat. quart. Oxon. pr.—330 *movet* Jun. pr. *non fræna* Florent. Mazar. *removet* pro *resolvit* Petav. sec.—333 *custos fidissime pacis* duo Vatt. Petav. pr. *justissime* Jun. pr. *pacis fidissime custos* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *pacis fidelissime custos* Vicet. et Parm. vitiose.—334 *doctorum* Vat. pr. m. pr. Ambr. sec. m. pr. Bonon. Pat. *doctorum* et emend. *tutorum* Put.

NOTE

Deum festinatis senectutis insignibus ad augendam majestatem ornata cæsaries.

Consorte remota] Id est, ægritudine, dolore, languore, qui consortes et socii sunt canities seu senectutis. Nam ex Horatio: 'Multa senem circumveniunt incommoda.' Alii legunt *cum sorte remota*: id est, tibi et gravitas senii seu senectutis, et vires juventutis, sorte, seu ipsa natura remotæ pro aliis senibus, tibi contingunt præter sortem conditionemve com-

munem.

327 *Insignibus*] Insignia senectutis sunt canities; insignia juventutis sunt robur. Utrumque habet Stilicho.

328 *Ornatur Fortuna viro*] Sic fortuna ornabatur Alexandro. Plutarchus.

330 *Fræna*] Non gratia quicquam remittit ex justa sua severitate.

332 *Metus*] Qualis scilicet est filiorum in parentes, quos metuunt offendere.

Plus jam, plus domino cuncti debere fatemur, 335
 Quod gener est, inviete, tuus. Vincire corona:
 Inserere te nostris, contento jure, choreis.
 Sic puer Eucherius superet virtute parentem:
 Aurea sic videat similes Thermantia tædas:
 Sic uterus crescat Mariæ: sic natus in ostro 340
 Parvus Honoriades genibus considat avitis.

jam, plus omnes confitemur, o insuperabilis Stilicho, nos debere imperatori, quod est gener tuus: circumda tibi coronam; misce te choris nostris, magistratu seposito. Hoc annuas, et sic Eucherius filius tuus vincat te patrem virtute; sic Thermantia formosa filia tua aspiciat nuptias tales: sic venter Mariæ turgeat: sic tenellus Honoriades natus in purpura, sedeat in genibus avi Stilichonis.

doctorum vel ductorum Moret. sec.—335 *Plus tibi plus* Vat. sec. Ursin. Cod. *Plus tibi quam* Reg. Oxon. sec. Moret. sec. *Plus tibi plus* vel *Plus tibi quam* Oxon. pr. *plus tibi jam* marg. Isingr. *functi Oisel. cunctis Ambr. pr. fatentur vel fatemur* Med. pr.—336 *Et gener est* Moret. pr. *tuum genus* Med. quart. *tuis* Vat. quart. *tui* Ambr. pr. Med. sec. m. pr. Sched. Gud. *innecte coronas* Moret. sec. *innecte vel vincire* Reg. *coronam* idem. Reg. Exc. Læti. Vicet. Parm.—337 *Inserere* Pal. unde Heinsius *Inserere* O legit. *contento jure* Petav. tert. *tropæis* Oxon. sec. m. pr.—338 *parentum* Vicet. Parm.—339 *jubeas similes* Pric. m. pr. *similes vident* Med. quart. *similis* Exc. Lucens. pr. *Thermantia* Oxon. pr.—340 *proles crescat* Reg. *uterus vel proles* Oxon. pr.—341 *Honorides* Vat. sec. *considat* Lov. Tholos. Moret. sec. Exc. Gevert. ed. Parm. et Vicet. in calce Vat. pr. ascriptam erat, EPIPHALMIUM HONORII EXPLICIT. INCIPIT DE BELLO GILDONICO LIB. I.

NOTÆ

337 *Contento jure*] Seposita illa dignitatis tuæ gravitate, quæ debet removeri a turba hominum, ob lætitiâ nuptialem.

338 *Eucherius*] Stilichonis filius.

339 *Thermantia*] Stilichonis filia, quæ similiter nupsit Honorio; sed paulo post extincta fato præcoce. Zosimus addit Serenam, regnandi cupiditate incensam, ope veneficæ effecisse, ne Honorius susciperet liberos.

340 *Mariæ*] Claudiani vota ventus rapuit; nam hæc nympha delicatula non suscepit liberos, quia immatura morte abrepta est, et sepulta in Ba-

silica S. Petri. Ejus sepulchrum haud ita pridem patuit Romæ; ubi ejus pepulum, pila Insoria, et alia crepundia, quibus viva delectabatur, inventa sunt, cum hac inscriptione, *Maria florentissima.*

341 *Honoriades considat*] Parvus Honorii filius, natus in purpura, imponatur genibus avi Stilichonis, seu statim excipitur ab avo. Veteres recens natos liberos tollebat, sublatis genibus imponebant. 'Ingredere ad illam, ut pariat super genua mea,' aiebat Rachel, Gen. c. 30.

XI.

CL. CLAUDIANI

IN NUPTIAS^a

HONORII AUGUSTI

ET

MARIÆ

FESCENNINA.^b

ALCAICUM.^c

ARGUMENTUM.

LAUDATUR HONORIUS a forma, a dexteritate in jaculando et equitando : præfertur Heroibus Diisque : ejus pulchritudo digna est, quæ moveat Deas, quæ flectat Scythas, Amazonas ; unde beator est, quæ tam pulchro nubet Principi.

PRINCEPS corusco sidere pulchrior,
Parthis sagittas tendere certior,

O Imperator formosior astro micanti, peritior Parthis vibrare tela, eques auda-

Hæc Fescennina in Mss. omnibus Epithalamio præfiguntur. In Moret. sec. hoc carmen sequitur post libros in Eutropium. In Moret. pr. et Exc. Gevart. nulla est inscriptio, et sequuntur hæc post iv. Cons. Honor. In Vat. quarto erat, *Incipit proœmium Honorii et Mariæ Epithalamium.* et in margine, *Incipit Epithalamium carmen vel Fescenninum.* In Petav. pr. legebatur, *Incipit Fescennina de Nuptiis Honorii Aug. l. II.* Tholosanus habet, *Incipit Fescennina*

NOTE

^a *Nuptias*] De his nuptiis cogitavit lata sunt.
Stilicho, ut rudi Principe in generum ascito securius imperium regeret.

^b *Fescennina*] Sunt species carminum, quæ majori cum licentia composita sunt : sic dicta ab Urbe *Fescennia* in Hetruria, unde primum al-

^c *Alcaicum*] Hoc carminum genus sic appellatum est ab Alcæo Lesbio inventore.

2 *Parthis*] Asiæ populis, qui in sagittis vibrandis solertiores erant ; adeo ut vel fugiendo vincerent.

Eques Gelonis imperiosior,
 Quæ digna mentis laus erit arduæ?
 Quæ digna formæ laus erit igneæ? 5
 Te Leda mallet, quam dare Castorem:
 Præfert Achilli te proprio Thetis:
 Victum fatetur Delos Apollinem:
 Credit minorem Lydia Liberum.
 Tu cum per altas impiger ilices 10
 Prædo citatum cornipedem regis,
 Luduntque ventis instabiles comæ,

eior Gelonis, quod meritum erit elogium animi tui excelsi? quod meritum erit elogium pulchritudinis tuæ radiantis? Leda mallet peperisse te, quam Castorem: Thetis anteponebat te Achilli suo filio. Delos confiteatur Phœbum superatum a te. Lydia putat Bacchum inferiorem. Tu cum venator diligens im-

//////////

nina de Nuptiis Honorii Aug. Fescenna est in Bonon. Lucens. pr. exhibet Incipit Fescennina de Nuptiis Honorii Augusti. Aldus Epithalamium inscribit. In Var. LL. e marg. Parm. similiter legitur Epithalamium super Nuptias Honorii. Fescennina. in Lov. Exc. Schott. et Sched. Gud. Fescennina vocatur. Heinsius ascripserat loca Senec. Med. p. 223. Casaub. de Satyr. Pœsi p. 235. Horat. Epist. ad Aug. et Schol. p. 694.

1 clarior Vat. tert. m. pr. Var. LL. e marg. Parm. clarior vel pulchrior Mazar.—2 sagittis vel sagittas Vat. tert. mittere Pal. Med. pr. tendere est in vulgatis. Heinsius ascripserat seqq. 'Videndum an tendere sagittas sit Latium. Tendere arcum dicitur. intendere spicula Epithal. Pallad. 20.: Mollia lascivis intendunt spicula Faunis. quomodo et Bell. Gild. et intentos capiti circumspicit enses.' doctior Vat. pr. Exc. Put. Var. LL. e marg. Parm.—3 Equis Tholos. Eques vel Equis Vat. tert. Heins. ascripserat Anson. Ep. xxi. init.—6 Lede Vat. pr. malet Mazar.—7 Profert Oxon. pr. propior Thetis Exc. Cod. Rhem.—9 Credit vel Condit Rott.—10 Tu quum Florent. tres Med. Ambr. pr. Tholos. Exc. Lucens. pr. Tum quum edd. Vicet. Parm. Isingr. Colin. Gryph. Tunc quum Med. quart. Ursin. Cod. Cum tu inc. Heins. I nunc Lov.—11 Prædo Vat. pr. vet. Gyr. Farn. et Exc. Lucens. sec. apposito + signo. Præda Kœnig. Gesn. et ed. Bipont. Rheda vel Freno conjecerat Heinsius, sed Rheda deleverat. regis Vat. quint. Rott. Petav. sec. reges quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. Vicet. Parm. Ald. Raphael. Isingr. regas Leid. pr. Oxon. pr. Lucens. vet. Gyr. Reg. m. pr. Med. tert. Heins.—12 Luduntque Rott. Reg. Oxon. pr. Ludantque octo alii, item Gyr. Exc. Lucens. sec. et Heins. Ludentque om-

NOTE

Certior] Adeo, ut nullus ictus a scopo aberraret.

3 Gelonis] Hi sunt Scythiæ populi, equitandi peritissimi.

Imperiosior] Adeo ut equum vertat quocumque voluerit.

4 Mentis arduæ] Rebus excelsis occupatæ, vel animi sublimis.

5 Formæ igneæ] Excellentis, cœ-

lestis, divinæ.

6 Leda] Uxor Tyndari Cæbaliæ Regis, mater Pollucis et Castoris.

10 Per altas ilices] Per sylvas aliis invias.

11 Prædo] Prædator venatorque ferarum. Alii legunt, præda citatum, quasi ipse equus inflammatus præda volet.

Telis jacebunt sponte tuis feræ,
 Gaudensque sacris vulneribus leo
 Admittet hastam, morte superbior. 15
 Venus reversum spernat Adonidem,
 Damnet reductum Cynthia Virbium.
 Cum post labores, sub platani voles
 Virentis umbra, vel gelido specu,
 Torrentiorem fallere Sirium, 20
 Et membra somno fessa resolveris :
 O quantus uret tum Dryadas calor ?

pellas equum stimulatam per sylvas excelsas, et crines tui mobiles diffunduntur ventis, feræ ultro cadent jaculis tuis, et leo latatus plagis sacratis, gloriosior sua morte recipiet cuspidem. Venus contemnat Adonidem redeuntem: Diana condemnat Hippolytum resuscitatum. Sed cum post venationem voles eludere Sirium ardentiorum sub tegmine platani viridantis, vel sub antro frigido, et cum relaxaveris sopore corpus fatigatum: o quantus amor inflammabit Dryades? Quot

//////////

nes Vatt. Pal. Farn. Ald. Raphel. Isingr. Gesn. et ed. Bipont. *Laudantque* Bon. Pat. *Ludentque* Leid. a. m. s. *Ludentque* vel *Pludentque* Petav. pr.—13 *hærebunt* Exc. Lucens. sec.—15 *Admittit* Florent. *studium* pro *hastam* Oxon. Jun. pr. *superbior* Var. LL. e marg. Parm. *superior* Petav. tert. ed. Vicet. et Parm. Var. LL. ed. Antv.—16 *adversum* vel *adductum* Jun. pr. Exc. Voss. *spernet* Vat. tert. m. sec. *spernit* octo alii. *spernat* Vat. pr. m. sec. Thuan. Moret. lib. unus Ambr. atque ita corrigit Heinsius.—17 *Damnet* Vat. m. sec. Thuan. Moret. pr. *Damnat* decem alii. *reductum* vel *revinctum* Reg. *Dclium* pro *Virbium* Thuan.—18 *voles* Med. quart. inc. Heins. duo Ambr. Pat. Cod. Epigr. Ambr. ed. Parm. et Vicet. *cubes* Leid. sec. cum duodecim aliis, item Sched. Gud. *viles* Exc. Voss. Var. LL. ed. Antv. *Cibi* Pal. *vires* Vat. pr. Farn. Oisel. Pat. m. pr. *jaces* Med. tert. Oxon. pr. *jaces* et emend. *voles* Leid. pr. *petes* Exc. Lucens. sec. *jaces* vel *cubes* Reg. *jaces* vel *voles* Vat. pr. et quint. Farn. *vires* vel *jaces* Petav. sec. *cubes* vel *voles* Pric. Moret. pr. et Lov. cum glossa sc. *fallere*. *jaces* vel *vires* vel *voles* Tholos. *vires* vel *soles* vel *cubes* Florent. Heinsius corrigebat *lubet*.—19 *gelida* Vat. pr. et tert. Pal. Farn. Med. pr.—22 *uret tunc* Thuan. Jun. pr. Ambr. sec. item Moret. *uret tum* duo Med. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *tum* deest Moret. sec. *uret tam* Oxon. pr. *uret in Dryadas* septem alii et Var. LL. ed. Antv. *uret tum* vel *iret in* Put. *iret in Dryadas* Vat. tert. Pal. Oisel. duo Med. Mazar. Petav. tert. Var. LL. ed.

NOTÆ

14 *Sacris vulneribus*] A principe sacro illatis.

16 *Reversum*] Ex fato, alternis semestribus, postquam ab apro occisus est. Hunc dicunt fuisse Solem, qui per sex menses hyemis hirsuta facie a nobis longius recedit.

17 *Virbium*] De bello Getico, vs. 410.

20 *Sirium*] Stella in ore Caniculæ, ex Servio. Ponitur et pro toto sidere Caniculæ. Græce *σείριος*, ἀπὸ *σελεῖν*, *exsiccare*, ex Vossio: quod illa stella ardentissima crederetur a veteribus.

22 *Dryades*] Dicuntur ἀπὸ δρυὶς, α *quercu*. Sunt Nymphæ sylvarum.

Quot æstuantēs ancipiti gradu Furtiva carpent oscula Naidēs?	
Quis vero acerbis horridior Scythis, Quis belluarum corde furentior, Qui, cum micantem te prope viderit, Non optet ultro servitium pati?	25
Quis non catenas arripiat libens, Colloque poscat vincula libero?	30
Tu si nivalis per iuga Caucasi Sævas petisses pulcher Amazonas, Peltata pugnas desereret cohors, Sexu recepto: patris et immemor Inter frementes Hippolyte tubas	35

Naidēs fluctuantes pede suspensio delibabant basia occulta? Equis autem inhumanius Scythis diris, equis crudelior natura ferarum, qui cum aspexerit propius te fulgentem, non sponte expelat ferre jugum tuum? Equis non rapiat volens catenas, et poscat vincula cervicē libera? Si per culmina Caucasi nivosi tu formosus lacessisses Amazonas crudeles, cætera peltata desisteret prælio, resunto ingenio muliebri, et Hippolyte oblita patris, abjiceret mollita bipennem districtam inter buccinas

*****

Antv. m. pr. Barth. cod. *ibit* vel *iret* in Vat. pr. *iret* vel *uret* in Florent. *Dryadas* Med. tert. Reg. duo Ambr. Vet. Gyr. Oxon. pr. Leid. pr. Exc. Lucens. sec. *Dryades* sex alii. *Dryadas* vel *Dryades* tres Vatt.—23 *Quo te* Oxon. pr. Petav. sec. Med. tert. Bonon. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. *Quot te* Vat. sec. Moret. sec. Reg. Cod. Ursin. Exc. Læti, ed. Parm. *Quod te* ed. Vicet. *Quantum* Vat. tert. Leid. pr. *Quantæ* Pric. *Quot te* vel *Quam te* Rott. *Qua te* Exc. Voss.—24 *capere* Mazar. *Naiudes* omnes Vatt. duo Leid. Pal. Farn. Oisel. *Naidēs* Lov. m. sec. Exc. Lucens. sec.—25 *horridis* pro *acerbis* Vat. pr. *acrior* pro *horridior* Mazar. *Getis* pro *Scythis* Pric. *Scrtis* vel *Getis* Exc. Voss.—26 *bestiarum* Jun. pr. *ferocior* Leid. sec. m. sec. Med. quart. Exc. Gevart.—27 *Quis* Vat. tert. Med. quart. Cod. Ursin. Raphel. *Quis* vel *Qui* Vat. pr. *Qui* septem alii.—29 *accipiat* tres Vatt. Jun. pr. Rott. Petav. pr. Cod. Ursin. Exc. Pat. rec. *ambiat* Med. tert. Pal. qui et *ambierit* ex conjectura exhibet. *accipiat* vel *arripiat* Put.—32 *sæva* Leid. pr. Petav. sec. *petisses* vel *petisti* Reg. *Amazones* Vat. pr. Farn. Pric. Florent. Med. tert. m. pr. Reg. Thuan. Mazar. duo Moret.—33 *Peltataque pugnas deseret* Mazar. *desererent* Bonon.—34 *patris* vel *Martis* Petav. pr. Voss.—35 *In te frementes* Mazar. *frequentes* Exc. Pat.

NOTE

24 *Naidēs*] *Náω*, nato, fluo, sunt hæ Nymphæ aquarum.

31 *Caucasi*] Mons hic Scythiæ.

32 *Amazonas*] Mulieres bellicosæ, habitantes in Scythia ad fluvium Thermodoontem: sic dictæ ab aprivante, et *μάστος*, *mamma*, quod sci-

licet mammam dextram exurerent, quo essent ad jaculandum peritiores. Vel dicuntur quasi *ἄμα ζῶσαι*, simul viventes, ab omni vitorum consortio separatæ.

34 *Patris*] Hippolyte Regina Amazonum oblita patris Martis.

Strictam securim languida poneret ;
 Et seminudo pectore cingulum
 Forti negatum solveret Hercali,
 Bellumque solus conficeret decor.
 Beata, quæ te mox faciet virum,
 Primisque sese junget amoribus.

40

clungentes, et mamma exerta exueret Balteum recusatum Herculi generoso: atque una pulchritudo absolveret pugnam. Felix illa, quæ reddet mox te maritum, et conjunget sese tibi primis amoribus.

rec.—37 *seminidum* Jun. pr. m. sec. *E seminudo* Cod. Epigr. Ambr.—38 *traheret* marg. Isingr.—40 *nox te* Farn. Mazar. *te nox* Vet. Gyr. Ambr. sec. Exc. Lucens. sec. Cod. Rhem. Var. LL. e marg. Parm. *mox te* Thuan. *mox omnes* Vatt. Pal. Prie. Rott. Oisel. *faciat* Leid. sec.—41 *Primisque* Lov. *Novisque* Mazar. *Jungi* Pal.

NOTÆ

38 *Negatum*] Hercules, secundum quosdam, dum contra Amazonas bellum gerit, balteum Hippolytæ de-

XII.

ARGUMENTUM.

IN nuptiis Honorii lætentur omnia, terra, nemora, fluvii, campi, montes. Astrepat Athesis, Mincius, Padus, Tiberis, Roma: gaudeat natalis Hispania, ejusque fluvii, et Oriens et Occidens: taceant omnes venti, unus regnet Zephyrus.

AGE cuncta nuptiali
 Redimita vere tellus,

Eia o terra universa coronata floribus genialibus, honora matrimonium domini tui

Hic in vulgatis *Ode secunda* scribitur. in Moret. pr. et Exc. Gevart. hæc inscriptio deest. duo ultimi versus hujus odes in unum committuntur in tribus Vatt. duobus Med. et Petav. Reg. Pal. Moret. sec. et Exc. Gevart. Ald. ed. Parm. et Vicet.—1 *Auge* Reg. m. pr. Oxon. pr. *Lege Tholos. cuncta thoro nup-*

NOTÆ

Sunt hi Versus Trochaici Iambici, Trochæus et Iambus.
 in quibus scilicet dominantur pedes 1 *Cuncta*] Nuptiis Regum et Im-

Celebra toros heriles.
 Omne nemus cum fluviiis,
 Omne canat profundum. 5
 Ligures favete campi :
 Veneti favete montes :
 Subitisque se rosetis
 Vestiat Alpinus apex :
 Et rubeant pruinæ. 10
 Athesis strepat chorœis ;
 Calamis flexuosus
 Leve Mincius susurret,
 Et Padus electriferis
 Admoduletur alnis. 15

Honorii. *Omnis sylva cum fluminibus, omne mare resonat ; plaudite o agri Ligurum, plaudite o montes Venetorum, et cacumen Alpium ornet se rosetis repentinis, ac nives florescant. Athesis resonet chorœis, et Mincius sinuosus admurmuret leniter cum arundinibus suis ; et Eridanus accinat alnis electriferis. Ac Tiberis personat,*

//////////

tiali Petav. sec.—2 *Delius* pro *tellus* Pal.—3 *Celebret* Jun. pr. m. sec. Petav. pr. Vatt. duo *celebra* vel *celebret* Florent. *choros* tredecim Codd. Exc. Cod. Rhem. *toros* vel *choros* Reg. *crilis* Leid. pr. *herilis* Vat. pr. Vicet. *viriles* Med. sec. Put. Mazar. Ambr. sec. Exc. Cod. Rhem. *heriles* vel *viriles* Petav. tert.—4 *foliis* Oxon. pr. Med. sec. m. sec. Pat. Ambr. sec. duo Pulman. item Moret. *fluvii* vel *foliis* Vat. quint. Rott. Reg. Put. Petav. pr.—5 *canta* Med. sec. m. pr. *cunct* Lov.—6 *tacte* inc. Heins. *campis* ed. Parm.—7 *Venere facete* Pal. Med. pr. Mazar. *Venetici* Med. tert. *Veneri* vel *Veneti* Put.—8 *jara rosatis* Ambr. sec. *se rosis* Med. sec. m. pr. Mazar. *se deest* Thuan. et Moret. pr.—10 *Et rubeant pruinæ rosis* Thuan. *rubescant* inc. Heins. *modo pruinæ* Moret. sec.—11 *Athos* Med. quart.—12 *Calamisque* vel *Clanisque flux.* Oiscl. *flexuosus* Florent. Med. tert. *flexuosus* Lov. Voss. Barth. lib. et alii.—13 *Leve* quatuordecim Codd. et ed. Vicet. *Leve* duo Vatt. Pal. Farn. Jun. pr. Oxon. Ambr. pr. Parm. Ald. *nuncius* pro *Mincius* Vat. pr. qui et *micus* exhibet. *mitius* Var.

NOTÆ

peratorum lætentur omnes, coronas sumant, choreas ducant.

Nuptiali vere] Vere nubant omnia, Flora cum Zephyro, aves cum avibus, &c.

3 *Toros heriles*] Omnium rerum dominum facit Honorium.

6 *Ligures*] Mediolani celebratæ sunt nuptiæ, non longe ab Alpibus, Liguribus, &c.

8 *Subitis*] Repente natis, sponte

terra prodeuntibus.

10 *Rubeant pruinæ*] Vertantur in rosas rubeentes.

11 *Athesis*] Athesis, Mincius, et Padus, totidem fluvii in Gallia Cisalpina.

14 *Electriferis*] Ad Padi ripas sorores Phæthontis versas esse in arbores electrum ferentes Poëtæ fabulantur.

Epulisque jam repleto
 Resonet Quirite Tybris :
 Dominique læta votis
 Aurea septemgeminas
 Roma coronet arces. 20
 Procul audiant Iberi ;
 Fluit unde semen aulae :
 Ubi plena laurearum,
 Imperio foeta domus,
 Vix numerat triumphos. 25
 Habet hinc patrem maritus,
 Habet hinc puella matrem,
 Geminaque parte ductum
 Cæsareum flumineo

Romanis jam plenis dapum, et Roma pulchra gaudens nuptiis Imperatoris sui, coronet colles septemplex. Audiant Hispani longe, ex quibus sanguis Imperatorum deducitur: ubi domus est repleta lauris, et fecunda imperiis vix recenset victorias. Sponsus trahit inde patrem Theodosium; sponsa trahit inde matrem Serenam: et Nobilitas Cæsarea deducta ex parte duplici redit velut origine fluminea. Viri-

//////////

LL. ed. Antv. *Minciusque* Vat. sec. Med. sec.—15 *altis* Vat. pr.—17 *Resones* Pat. *Quirine* Ald. *Quirite* viginti quatuor scripti, Exc. Gevart. Schott. et Lucens. sec. ed. Vicet. et Parm. *Tigris* Tholos.—18 *Dominique* Exc. Lucens. pr. *Deumque* Med. sec. m. pr. Mazar. *Denique* Vat. quint. *Donumque* Vat. pr. *Demumque* Rott. Tholos. Ambr. sec. Moret. sec. Cod. Epigr. Ambr. ed. Vicet. *Demumque* vel *Dominique* Reg. *Dominique* vel *Omni* Exc. Læti. *jocis* pro *rotis* Ambr. sec.—20 *coronat* Vat. quint. Tholos. *arces* vel *fores* Mazar.—22 *Fluit* viginti octo Codd. Exc. Schott. et Lucens. sec. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. item e marg. Parm. et Ald. *unde omnes* Vatt. Farn. Lov. *inde* Ambr. pr. Vat. tert. m. sec. Put. *Effluit* pro *Fluit unde* Med. pr. *unde vel inde* Exc. Schott.—24 *fata* duo Ambr. Med. quart. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *feta* Vat. quart. *ferta* inc. Heins. *freta* Leid. sec. et viginti septem alii, Exc. Gevart. Sched. Gud. *fata* vel *freta* Petav. pr. Moret. sec.—25 *numeret* Vat. tert. post hunc versum Tholos. tres alios inserit: *Theodosium faventibus Cunctis apud Sirmium Purpuram induit.*—27 *matrem puella* Pal. Med. pr.—28 *ductus* Rott.—29 *flumineo* Rott. tres Vatt. Pal. Farn. Ambr. sec. Med. quart. Mazar. Exc. Læti. *flumneo* vet. Gyr. Oxon.

NOTÆ

16 *Repleto*] Dapibus ab Imperatore datis; in magnis enim celebritatibus publicum dabatur epulum.

18 *Votis*] Nuptiis, quæ ita optatæ sunt: *Lata votis*, id est, gaudens votis satiatis.

19 *Aurea*] Pulchra vel splendida,

ob templa aurata.

20 *Coronet*] Postes ædium novis nuptis destinatarum sertis coronabantur.

22 *Semen*] Theodosiorum, qui nati sunt in Hispania.

Stemma recurrit ortu.	30
Decorent vireta Bætin ;	
Tagus intumescat auro ;	
Generisque procreator	
Sub vitreis Oceanus	
Luxurietur antris.	35
Oriensque, regna fratrum,	
Simul Occidensque plaudant.	
Placidæ jocentur urbes,	
Quæque novo, quæque nitent	

darum orient Bætin ; Tagus exundet auro, et Oceanus auctor gentis lasciviat sub cavernis crystallinis, et Oriens Imperium fratris Arcadii, et una Occidens applaudant. Urbes tranquillæ rideant, et quæ splendent Sole Oriente, et quæ Occidente.

//////////

pr. Leid. sec. Moret. sec. tres Med. Pat. Pat. Tholos. Lov. cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. Vicet. ed. *flumine* Vat. quart. Oisel. Petav. tert. *flameo* Vat. tert. m. pr. Pric. *flumigero* Ambr. sec. *flumineo* vel *flammeo* Vat. pr.—30 *Stigma* Med. pr. *Scema* Vat. quint. Rott. *recurrit* Pat. *recurrat* Oisel. Ambr. sec.—31 *rineta* Jun. pr. Var. LL. ed. Antv. quod probat Schottus. *virecta* Oxon. pr. Leid. sec. Pat. Exc. Gevart. *Bætin* Florent. *Bætin* Jun. pr. *Bæthin* Farn. *Bætin* Exc. Lucens. pr. *Bæthen* Vat. tert. Pal. Rott. Oisel. tres Med. *Bæthem* quinque alii et ed. Vicet. *Bæthem* Bonon. Pat. cod. Epigr. Ambr. *Bæthen* Pat. Thuan. Mazar. Ambr. pr. *Bæten* Leid. pr. Reg. Oxon. pr. *Betem* duo Petav. Leid. sec. Lov. *Bæthem* vel *Bæthin* Vat. pr.—33 *Generis*, sine copula, Mazar. Reg. Oxon. pr. *procurator* Vat. tert.—35 *Insiditur* Petav. tert. *undis* duo Vatt. ed. Vicet. *antris* Codd. plurimi, Exc. Lucens. sec. Ald. ed. Parm. item Var. LL. ed. Antv.—36 *Oriensque* Pric. Exc. Lucens. sec. *Oriens*, sine copula, tres Vatt. Pal. Med. pr. *signa* Ambr. sec. Cod. Epigr. Ambr. *regna* Petav. Ambr. sec.—37 *Similisque* Rott. *plaudant* Vat. pr. Farn. *plaudas* Pal. Med. pr. Thuan. *plaudens* Vat. quint. *laudat* Vat. sec. Cod. Ursin. *pangat* Pat. *pangat* vel *plaudat* Pat. Gesn. Kœnig. et ed. Bipont. *Occidens*, sine copula, Moret. sec. Hic vero versus deest in Med. quart. et Oxon. pr. Jun. pr. vero duos illos versus sic transponit *simul Occidensque plaudant Oriensque regna frat.*—38 *jocentur* Pric. Med. tert. Reg. Mazar. duo Petav. Ambr. pr. Moret. pr. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. *locentur* octodecim alii, Cod. Barth. ed. Vicet. et Parm. *locantur* Lov. cum glossa *i. e. letentur*. *loquentur* Var. LL. e marg. Parm. *letentur* duo Med. Thuan. Ambr. sec. Ald. *latentur* vel *locentur* duo Vatt. Pal. *jocentur* vel *locentur* Oxon. pr.—39 *quæque tepent* Ambr. pr. Sched. Gud.

NOTE

29 *Flumineo recurrit ortu*] Nobilitas conjugum ex latere paterno et materno *recurrit ortu flumineo*, id est, serie non interrupta, quasi fluxu perpetuo ex eadem Hispania nascens recurrit, redit, conjungitur in Honorio et Maria. Claverius legit, *Ortu fæ-*

mineo recurrit, ob Mariam scilicet nuptam Honorio.

31 *Bætin*] Bætis et Tagus sunt fluvii Hispaniæ, vulgo *Tajo* et *Guidalquivir*.

33 *Generis procreator*] Quia ad Oceanum Theodosius natus est.

Deficiente Phœbo.	40
Aquiloniæ procellæ,	
Rabidi tacete Cori :	
Taceat sonorus Auster :	
Solus ovantem Zephyrus	
Perdominetur annum.	45

Silete tempestates Boreæ ; Silete o Cauri furentes ; sileat Notus turbulentus, minus Favonius moderetur annum florentem.

//////////

—41 *Aquilone* Exc. Gevart.—42 *Rabidi* dno Leid. cum viginti quatuor aliis, Exc. Gevart. Latii, et Lucens. pr. ed. Vicet. *Rapidi* Vat. quint. Pal. Farn. Reg. *Rapidi* vel *Rabuli* Tholos. *Chori* pro *Cori* Var. LL. ed. Antv.—43 *Taceat* Tholos.—45 *dominetur annum* Vat. pr. *per annum dominetur* Rott. *Prodominetur* Ambr. sec.

NOTÆ

39 *Noro*] Nonnulli ex Philosophis denuo in diem accendi. Dicebant, Solem nocte extinguere, et

XIII.

ARGUMENTUM.

STILICHON coronetur, tubas expellat tæda nuptialis : sanguis ab aula tractus recurrit in aulam : Stilicho et gener est et socer Imperatoris.

SOLITAS galea fulgere comas,
Stilichon, molli necte corona.
Cessent litui, sævumque procul

○ *Stilicho cinge corona florea crines consuetos micare casside. Tubæ taceant,*

//////////

Hoc carmen bis legitur in nonnullis libris, hic et posteriori loco in fine libri de Bello Gildonico. Put. Liber Gyrald. inscribit Ad Stiliconem. in Petav. pr. vocatur Epinitium Epigr.—1 Solis Petav. tert. solitas galea Lov.—2 Stilicho tres Vatt. Stilicho Vat. quart.—3 sævumque procul Put. Lov. Petav. pr. Barth. lib. Voss. Wolf. Oxon. sec. Heins. conj. viduumque.—

NOTÆ

Versus Anapæstici, in quibus pes 2 *Molli*] Florea, nuptiali. Anapæstus dominatur.

Martem felix tæda releget,
 Tractus ab aula rursus in aulam 5
 Redeat sanguis patris officiis.
 Junge potenti pignora dextra.
 Gener Augusti pridem fueras,
 Nunc rursus eris socer Augusti.
 Quæ jam rabies livoris erit ? 10
 Vel quis dabitur color invidiæ ?
 Stilichon socer est : pater est Stilichon.

et faces nuptiarum fortunatæ expellant longe Martem terribilem. Sanguis fluens ex palatio recurrat iterum ad palatium, officiis patris Stilichonis. Conjunge, o Stilicho, liberos tuos firmo fœdere. Jamdudum fueras gener Imperatoris Theodosii, nunc iterum eris socer Imperatoris Honorii. Quis jam furor erit invidiæ? Quam zelotypia speciem sumet? Stilicho socer est, Stilicho pater est.

//////////

4 relegat Vat. quint.—5 Gratus pro Tractus Vat. pr. ad aulam Pric.—6 matris vel patris Vat. quart.—7 fœdera Petav. pr. m. sec. Sched. Gud. Cod. Cnjac. fœdera vel pignora Florent.—8 primum Florent. prius Vat. pr. fueras vel fuerat Jun. pr. fuisti Moret. sec.—9 eris vel erit Jun. pr.—10 Quæ jam rabies in Leid. sec. hic erat hiatus aliquot foliorum.—11 *Ecquis dabitur color Pat. Stilico socer est! Stilico pater est. Oxon. sec. Stilico pater est, socer est Stilico Florent. Pal. Med. pr. Put. Moret. pr. Lov. Jun. pr. Oxon. pr. Petav. pr. Ambr. tert. Scaliger volebat Stilico socer est, gener est Stilico.*

NOTÆ

7 *Pignora*] O Stilicho junge filios Honorium et Mariam; non quod Honorius sit filius, sed quia a Stilichone tutore educatus est at filius.
 8 *Gener Augusti*] Ob Serenam a Theodosio adoptatam, quam in uxorem duxerat.

Dextra] Firmo fœdere, quod intel-

ligitur per dextram, quam jungebant convenientes in matrimonium.

8 *Gener Augusti*] Ob Serenam a Theodosio adoptatam, quam in uxorem duxerat.

XIV.

ARGUMENTUM.

CLAUDIANS prosequitur Honorium euntem ad thalamum nuptialem, hortaturque omnes ad cantus et jocos.

ATTOLLENS thalamis Idalium jubar
 Dilectus Veneri nascitur Hesperus.
 Jam nuptæ trepidat sollicitus pudor ;
 Jam produnt lacrymas flammea simplices.
 Ne cessa, juvenis, cominus aggredi, 5
 Impacata licet sæviat unguibus.
 Non quisquam fruitur veris odoribus,
 Hyblæos latebris nec spoliat favos,
 Si fronti caveat, si timeat rubos.
 Armat spina rosas : mella tegunt apes : 10
 Crescunt difficili gaudia jurgio :
 Accenditque magis, quæ refugit, Venus.

Hesperus charus Veneri exoritur, efferens radios Idalios pro nuptiis. * * Nemo consequitur odoramenta suavissima, neque refert mella Hyblæa ex alvearibus, si pareat vultui suo, si metuat senticeta. Vepres defendunt rosas, apes defendunt

//////////

1 *Sidereum* Vat. tert.—2 *Dilectus Veneri* Petav. pr. cum hac Glossa. Virgil. *Æn.* viii. 589. ‘Lucifer unda, Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes,’ &c.—3 *pudor* Exc. Lucens. pr. *timor* Pal. Med. pr. Thuan. ed. Vicet.—4 *lacrimæ* Thuan.—5 *Nec cessa* Vat. pr. et quart. Pric. Rott. inc. Heins. Moret. pr. Ald. Oxon. Voss. *Nec cessat* Amb. tert. Var. LL. e marg. Parm. *propius* Pric.—6 *Impacata* octodecim scripti, Exc. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. *Jam pacata* inc. Heins. ed. Parm. et Vicet. *Nam pacata* Ambr. tert. *serviat* Var. LL. ed. Antv.—7 *Nec quisquam* Vat. tert. Oxon. pr. *Non, fruitur quisquam* Lov. *coloribus vel odoribus* Oxon. pr.—8 *tenebris* Mazar. *Hyblæum factum* Pric. *spoliet* Oxon. pr. m. pr. *non spoliat* duo Med. Ald.—9 *Si fronti timeat, si caveat rubos* Vat. sec. Cod. Ursin. *timeat tubas* Jun. pr. m. pr.—10 *tegent* Voss. a m. pr. *tuentur* id. a m. s.—12 *Acceditque* Thuan. Pal. Petav. tert. Barth. lib. xiii. Hic versus deest in Vat. pr. *tulerim* Med. pr. *oscule*

NOTE

- 1 *Idalium jubar*] Seu radios Idalios, id est, Veneri sacros : ab Idalo Cypri monte.
 2 *Dilectus*] Oriente Hespero, seu stella vespertina, sponsa collocaba-

tur in thalamo sponsi, et ideo dilectus Veneri et amantibus Hesperus.

8 *Hyblæos*] Ab Hybla monte Siciliae, ubi apes optimæ.

Quod flecti tuleris, plus sapit, osculum.
 Dices o quoties, Hoc mihi dulcius,
 Quam flavos decies vincere Sarmatas! 15
 Aspirate novam pectoribus fidem,
 Mansuramque facem tradite sensibus.
 Tam junctis manibus nectite vincula,
 Quam frondens hedera stringitur æsculus,
 Quam lento premitur palmite populus. 20
 Et murmur, querula blandius alite,
 Linguis assidui reddite mutuis.
 Et labris animam conciliantibus,
 Alternum rapiat somnus anhelitum.
 Amplexu caleat purpura regio, 25
 Et vestes Tyrio sanguine fulgidas
 Alter virgineus nobilitet error.
 Tum victor madido prosilias toro,
 Nocturni referens vulnera prælii.
 Ducant pervigiles carmina tibiæ, 30

mella. * * O quoties dices! Hoc est gratius mihi, quam superare decies Sarmatas flavos. Infundite vestris cordibus novam fidelitatem, et figite imis sensibus flammam duraturam. * * Quam æsculus frondescens constringitur ab hedera, quam populus comprimitur ramis lentis. * * Tibiæ vigiles resonent cantibus, et

Med. tert.—14 *hoc quoties* Vat. pr. Put.—16 *Aspirare* Bonon. *facem* Pal.—17 *Mansuramque fidem* Pal. Thol. duo Med. Cod. Barth. *mensibus* Moret. sec. *gentibus* Jun. pr. m. pr.—18 *vinctis* duo Med. *vinctis* Pal. Med. pr. et quart. *tradite* tres Vatt. Florent. Med. sec. Cod. Ursin. Jun. pr. Moret. pr. Lov. tres Petav. Var. LL. e marg. Parm. *tradite* vel *nectite* duo Vatt. Rott.—20 *lato* Jun. pr. *plumite* Var. LL. ed. Antv.—22 *assidui* Farn. atque ita Heinsius legit. *assiduo* octodecim scripti, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *assiduis* Thuan. Oisel. Med. sec. Mazar. Petav. tert. Exc. Schott. et Cod. Rhem. *assidue* Var. LL. e marg. Parm. *assiduo* et a m. sec. *assiduis* Jun. pr. *assidui* vel *assiduis* Put. *nuncii* Oisel. *nunciis* duo Med. Mazar. Petav. tert. Exc. Cod. Rhem. Var. LL. ed. Antv. *mutuo* Thuan. *mutui* Jun. pr. *mutuis* vel *nuncii* Vat. pr. *mutuis* vel *nunciis* Vat. tert. Put. *nunciis* vel *labiis* Pal.—23 *animam* omnes Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. *animam* Exc. Schotti.—24 *capiat* Vat. pr. Farn. *haelilitum* Var. LL. ed. Antv.—25 *caleat* Reg. Moret. pr. m. sec. Vat. tert. Exc. Schott. *rubeat* Pat. Ald. *careat* viginti quinque Codd. Exc. Lucens. pr. Lov. Jun. Oxon. Leid. Exc. Voss. ed. Parm. et Vicet. *caleat* vel *careat* Leid. pr. Oxon. pr.—26 *Tyrias* Vat. pr. *alio sanguine* Moret. sec.—27 *nobilitet virgineus* Med. tert. *nobilitat* Tholos.—28 *Tunc* quindecim scripti. *Dum* Ambr. pr. *prosiliat* Pal. Thuan.—29 *referas* Reg. Ambr. pr.—31 *Promissisque*

NOTÆ

30 *Tibiæ pervigiles*] Per totam noctem tibicines seu insomnes cauant.

Dclph. et Var. Clas.

Claud.

Z

Permissisque jocis turba licentior
 Exultet tetricis libera legibus.
 Passim cum ducibus ludite milites,
 Passim cum pueris ludite virgines.
 Hæc vox ætheriis insonet axibus : 35
 Hæc vox per populos, per mare transeat :
 Formosus Mariam ducit Honorius.

risu concesso, cætera liberior, soluta severis legibus, saltet. O milites, colludite promiscue cum ductoribus: o virgines colludite promiscue cum adolescentibus. Hæc vox resonet per Populos caelestes; hæc vox pervolet per terras, per mare: Pulcher Honorius ducit Mariam conjugem.

//////////

Pal. Oisel. Med. pr. *permissis* Anson. Epigr. 2. 'Ludat permissis sobria Musa jocis.' uti est in vet. Cod. Ms. *locis* duo Vatt. Pric. Bonon. Med. sec. *loris* vel *jocis* Pat. *licentius* Petav. pr. m. sec.—34 *Deest* hic versus in Med. sec.—35 *insonet* Med. quart. *insonet* omnes Vatt. *consonet* Florent. *axibus* Med. tert. *auribus* quatuordecim Codd. et Exc. Gevart.—36 *scopulos* vel *populos* Vat. pr.—37 *Famosus* Ambr. pr. *Formosum* Lov. Moret. pr. m. pr. *Mariam* Oisel. *duxit* Jun. Leid. pr. et sedecim alii. in Vat. quart. et quint. *Ducit Honorius* novum constituit versum.

NOTÆ

36 *Populos*] Per terras, quæ continet populos: Metonymia.

XV.

CL. CLAUDIANI

DE

BELLO GILDONICO

LIBER.

ARGUMENTUM.

POETA exultat ob restitutam a Stilichone Libyam. Res narratur. Roma macilenta queritur apud Jovem, quod olim rerum domina, ob ademptam sibi a Gildone Libyam, pane indigeat. Diique Deæque moventur. Adest et Africa querula et præferens serpentes suos Gildoni tyranno, latroni, impuro et venefico. Jupiter motus promittit Gildonem ab Honorio victum iri. Hinc duo Theodosii Avus et Pater petunt, hic Constantinopolim, ille Italiam: ambo detestantur inimicitias fraternas, perfidiamque Gildonis; et hortantur fratres Arcadium et Honorium ad concordiam. Post Honorius ardet vincere, sed ab hoc bello, ut indigno, hunc deterret Stilicho, qui eo auspice armat, et statuit petere Africam, Gildonemque vincere.

~~~~~

Hunc librum nonnulli Codd. inscribunt *tertium in Rufinum*. recenti manuscriptus erat in Petav. pr. In Moret. pr. legitur post Panegyricum Theodoro dictum. In Moret. sec. et Exc. Gevart. secundo loco legitur. Florentinus Codex inscribit, 'De Victoria Stiliconis et Honorii contra Gildonem.' Vaticanus quartus simpliciter, *De Gildone sive Bello ejus*. Vat. sec.

NOTE

De Bello Gildonico] Hoc bellum susceptum est contra Gildonem, qui mortuo Theodosio, minimam spem in parvulis Arcadio et Honorio fore arbitratus, Africam, aut Africæ magnam partem invaserat. Ille autem Gildo, auspiciis Honorii, a Stilichone devictus est, sicque Imperio Romano restituta est Africa.

REDDITUS imperiis Auster, subjectaque rursum
 Alterius convexa poli. Rectore sub uno
 Conspirat geminus frænis communibus orbis.
 Junximus Europen Libyæ. Concordia Fratrum
 Plena redit. Patriis quod solum defuit armis, 5

Pars Meridiana restituta est ditioni Romanæ, et convexitas poli alterius est iterum subdita: uterque Mundus conjurat sub uno moderatore legibus iisdem. Conjunximus Europam cum Africa. Concordia fratrum perfecta revertitur. Ty-

Rott. pr. Exc. Schott. Sched. Gud. inscribunt, DE BELLO GILDONICO. Exc. Læti præfigunt Præfationem, quæ ante lib. II. in Rufin. legitur, cum inscriptione BELLI CIVILIS LIBER TERTIUS. In Ambr. sec. et Leid. pr. erat, INCIPIT LIBER DE GILDONE. Petav. pr. habet dictam Præfationem, ut et Leid. pr. in quo erat, *Incipit Propositio Libri de Gildone*. In Vat. tert. vet. Gyr. item Vat. Livin. Præfatio desideratur. In Gyraldi Cod. ascriptum erat, 'De Gildone vid. Oros. in VII. et Diaconus XVIII.' Hic vero liber cum Mss. Lucensibus collatus non erat.

1 *Redditur* Put. Pat. *Redditus* vel *Subditus* Oisel. rursus tres Vatt. Oisel. rursus Put.—2 *Alterius* decem scripti. *Alterni* Moret. pr. poli. cum *τελεία στρογγή* tres Med. Thuan. Put. Mazar. Lov. duo Petav. totidem Ambr.—3 *Conspirat gemini orbis* Vat. pr. Oisel. Vat. Livin. *Conspirant gemini orbis* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Lov.—4 *Europam* Farn. Pric. Rott. *Europem* tres Vatt. Pat. Florent. Mazar. Petav. pr. *Europen* Vat. pr. Pal. Oisel. Med. pr. *factum pro fratum* ed. Vicet.—5 *Lata redit* Vat. quint. Exc. Pat. rec. *Leta* Petav. pr. *patriis solum quod* duo Vatt. et totidem Med. Oisel. Vat. Livin. *patriisque solum quod* Pal. Pat. Med. pr. *armis* Exc. Læti. *arvis* ed. Parm. et Vicet. *annis* inc. Heins.

NOTÆ

1 *Auster*] Ventus est Meridianus: ponitur pro Africa, quæ terræ pars est Meridiana, comparatione Romanorum. Id est, altera pars Orbis, Africa nempe, seu pars Meridiana: in quo Orbe Imperatores Arcadius et Honorius regnant.

2 *Alterius convexa poli*] Duo Imperatores regnant in orbe terrarum, velut duo Numina in suo polo seu Cælo. Polus autem duplex; Arcticus seu Septemtrionalis, quem Romani conservabant: et polus Antarcticus, seu Meridianus, quem Gildon invaserat. At duce Stilichone hic polus, seu convexitas hujus poli, seu potius regio vergens ad hunc polum, scilicet Africa, reddita est Imperio Romano.

Rectore sub uno] Stilichone, qui, Rufino sublato, rector erat Arcadii et

Honorii, ac proinde totius Orbis.

3 *Geminus orbis*] Oriens et Occidens, vel potius Septemtrio et Meridies.

Frænis communibus] Legibus, imperiis, quibus tanquam habenis homines regantur. Mens autem ea fuerat Theodosii, ut Arcadius et Honorius simul orbem possiderent: at Rufinus invasit Illyricum, Entropius partem Africæ; partem aliam Gildon ante occupaverat: tres illi tyranni a Stilichone sublati sunt: quorum tertius est Gildon.

4 *Libyæ*] Africæ: pars ponitur pro toto; vel Libyæ, quia Gildo magnam Libyæ interioris partem expilarat.

5 *Plena*] Absoluta, perfecta fratrum Arcadii et Honorii renovatur concordia, quæ artibus Rufini turbata

Tertius occubuit nati virtute tyrannus.
 Horret adhuc animus, manifesta que gaudia differt,
 Dum stupet, et tanto cunctatur credere voto.
 Necdum Cinyphias exercitus attigit oras,
 Jam domitus Gildon. Nullis victoria nodis 10
 Hæsit, non terræ spatium, non objice ponti.
 Congressum, profugum, captum vox nuntiat una,

rannus tertius prostratus est fortitudine filii Honorii, id quod unum defuit triumphis patris Theodosii. Animus meus horrescit adhuc, et differt tam apertam latitiam, dum obstupescit, ac moratur credere tantis optatis. Exercitus non adhuc perrenit ad tractus Africanos, et Gildon jam superatus est. Triumphus non impeditus est ullis difficultatibus, non longitudine viarum, non obstaculis maris. Vox eadem refert eum Gildonem certasse, fugisse, et captum esse, et victoria præcer-

//////////

armis vel aris Exc. Pat. rec.—7 *tempora differt inc.* Heins. *gaudia desunt* Pal. Med. pr. lib. Barth.—9 *Nondum tres* Vat. Reg. *Nondum Cinyphas* Leid. *Cinyphias* vel *Cepheas* Med. sec. *alas pro oras* Vat. sec. m. pr.—10 *Gildo domitus* Moret. sec. *Gildon* Vat. tert. Pric. Florent. duo Med. totidem Petav. Bonon. Tholos. Lov. Ambr. et Oxon. sec. ed. Parm. et Vicet. *Gildo septem alii.* Oxon. pr. sequentem de Gildone Glossam exhibet. ‘Mortuo Theodosio Junio Gildo Comes Africæ, arbitratus parvam in parvulis spem fore se. Arcadio et Honorio, Africam viribus propriis cepit usurpare. Hujus frater Mazelzer germani perfidiam perhorrescens in Italiam rediit. Gildo duos ejus filios, quos pater reliquerat, circumventos occidit. Mazelzer sciens a Theodosio quantum omnino homines in rebus desperatis per fidem impetraverint, Scapanam insulam adiit, inde secum sanctos viros abducens, eum quibus dies aliquot jejunium continuavit ante triduum quam hosti contiguus fieret. Cernit nocte beatum Ambrosium paullo ante defunctum, quo victoriam caperet, diem sibi indicentem ac locum. Ae tertio die hostes suos et Gildonis auxiliares sine bello dei nutu in deditiorem accepit. Gildo ipse fugam arripiens adscensa navi Africam rediit, et ibi post aliquot dies strangulatus interiit.’—11 *nec spatium* Moret. sec. *terræ spatium* Vat. quart. Pal. duo Med. Reg. ambo Moret. Lov. Tholos. Petav. pr. Ambr. tert. *spatium terræ* tres Vatt.

NOTE

atque imminui videbatur.

Defuit] Theodosius non vicit Gildonem, ac proinde hæc victoria ejus felicitati defuit.

6 *Nati virtute*] Honorius non interfuit huic bello, sed bellum hujus auspiciis a Stilichone gestum est.

8 *Cunctatur credere*] Etsi victoria de Gildone clara est, tamen tam admirabilis est, tam subita, atque insperata, ut dubitem huic credere.

Tanto voto] Tantis victoriis ex voto seu ex desiderio contingentibus, vel ita desideratis.

9 *Cinyphias*] Africanas, a fluvio

Cinyphæ. *Cinyphis*, vel *Cinyphos*, inter duas Syrtes in colle gratiarum nascitur, teste Herodoto, et grandes hircos alit, dictos inde *Ciniphios*, vel *Cinyphios*.

11 *Hæsit*] Virgilius: ‘Hectoris Æneæque manu victoria Graium Hæsit,’ &c.

Spatium terræ] Poterat enim Gildo in immensa Africæ spatia recedere, sicque bellum producere: id ne fieret Stilicho mira prudentia providit: vel potius spatium terræ, id est locorum distantia.

12 *Congressum*] Mira victoriæ ce-

Rumoremque sui prævenit laurea belli.

Quo, precor, hæc effecta Deo? robusta vetusque

Tempore tam parvo potuit dementia vinci? 15

Quem veniens indixit hyems, ver perculit, hostem.

Exitii jam Roma timens, et fessa negatis

Frugibus, ad rapidi limen tendebat Olympi,

Non solito vultu, non qualis jura Britannis

Dividit, aut trepidos submittit fascibus Indos. 20

Vox tenuis, tardique gradus, oculique latentes

tit famam belli sui. Quo, quæso, Deo auspice hæc res perfecta est? An insania violenta et inreterata superari potuit tam brevi tempore? quem hyems adveniens declaravit hostem, ver profligavit eundem. Roma jam metuens perniciem, ac fatigata frugibus sibi adentis, ibat ad portam Cæli volubilis, non vultu consueto, nec qualis dat leges Britannis, aut subjicit imperiis suis Indos timentes. Vox ipsi erat infirma, et gressus lenti, et oculi languentes: genæ ceciderunt interius: maciæ

//////////

Oisel.—13 *suum vel sui* Pnt. *voti* Reg. *mundi* Rott. Med. tert. Tholos. Lov. et Leid. m. pr. *belli vel mundi* Oisel. *mundi vel rotæ* Oxon. pr. *belli vel rotæ* Oxon. sec.—14 *effata* Put. m. pr. *effata* Mazar. *effeta* Vat. pr. m. pr. et quart. Oisel. Bonon. Pat. *effata* vel *effecta* Reg. Florent. Ambr. sec. *loco pro Deo* Pal. Med. pr.—16 *inluxit* tres Vatt. Pric. Oisel. *indixit* octodecim alii, Exc. Gevart. et Pat. rec. ed. Vicet. *indixit*, vel *induxit* duo Oxon. et Vat. tert. *perdidit hostem* Pat. *pertulit* Farn. Exc. Gevart. *proterit* Lov. vet. Gyr. *perculit* vel *recidit* Vat. pr. *perculit* vel *pertulit* Oxon. pr.—17 *Exitium* Mazar. *Ericium* quatuor Vatt. Farn. Pric. Oisel. *Exitii* duo Vatt. Rott. duo. Med. totidem Heins. et Petav. Reg. Thuan. Bonon. Tholos. Lov. Ambr. tert. duo Oxon. Exc. Pat. rec. *Exicii* vel *Ericium* Petav. sec.—18 *rabidi* Farn.—19 *vultu* Vat. tert. Pal. Farn. Pric. Oisel. ed. Parm. *nisu* Oxon. sec. *visu* septemdecim alii, Exc. Pat. rec. Var. LL. ed. Antv. *luxu* Vat. sec. *vultu* vel *visu* Vat. pr. Put. *non qualis* Vat. sec. Pal. Pric. tres Med. Reg. Mazar. Moret. pr. *rura* marg. Isingr.—20 *trepidus* Ambr. tert. *submittat* Petav. sec. *legibus* duo Vatt. Reg. Petav. pr. Tholos. Leid. Moret. sec. Exc. Pat. rec. *fluctibus* Med. sec. m. pr. *fascibus* vel *legibus* Oxon. pr.—21 *tardusque* Oxon.

NOTÆ

leritas, et Cæsarianæ similis, *Veni, vidi, vici.*

Profugum] Gildo tentabat fugere, et ideo profugus dicitur, et mox captus est.

13 *Prærenit*] Victoria pæne ante bellum nuntiata est.

16 *Quem veniens*] Hyeme bellum indictum est, vere hostis velut fulmine aliquo percussus est.

17 *Exitii jam Roma timens*] Ut hominibus, sic et urbibus sunt sua fata. 'Tot oppidorum cadavera projecta

jacent:] Cicero. 'Mortis timens,' Lucretius.

Negatis frugibus] Gildo frumentarias Romæ naves ita in Africa retinuerat, ut jam Proceres timerent ne plebs ob annonæ caritatem efferata in seditionem erumperet.

18 *Olympi rapidi*] Cæli, quod rapido motu volvitur.

20 *Fascibus*] Fasces sumuntur pro Imperio, cujus signa sunt: signum pro re signata, Metonymicâs.

Interius: fugere genæ: jejuna lacertos
 Excedit macies: humeris vix sustinet ægris
 Squalentem clypeum: laxata casside prodit
 Cautiem, plenamque trahit rubiginis hastam. 25
 Attigit ut tandem cælum, genibusque Tonantis
 Procubuit, tales orditur mœsta querelas:
 Si mea mansuris meruerunt mœnia nasci,
 Jupiter, auguriis; si stant immota Sibyllæ
 Carmina, Tarpeias si necdum respuis arces; 30

orta ex jejunio attenuavit brachia: ægre sustentat humeris infirmis scutum triste: galea soluta ostendit canos, et trahit cuspidem oppletam rubigine. Postquam tandem contigit Cælum, et accedit ad genua Jovis; mœrens incipit hos questus. Si muri mei meriti sunt surgere, auspiciis æternis, o Jupiter; si prædictiones Sibyllæ remanent constantes; si non adhuc contemnis turres Tarpeias, venio ad te rogans,

//////////

sec. latentes Petav. pr. Moret. pr. Exc. Ruben. ed. Vicet. *jacentes* Exc. Læti. *jacentes* vel *latentes* Exc. Pat. rec.—22 *Interius*. cum *τελεία στιγμή* duo Vatt. Petav. pr. Vat. Livin. Gesn. Kœnig. et ed. Bipont. *jacentes: Interius fugere* Heins. *sedere* Thuan. ed. Vicet. Gesn. Kœnig. ed. Bipont. Ruben. in Exc. suis notat ita legi in aliis, et Lipsium hoc maluisse. *fugere* vel *sedere* Exc. Pat. rec.—23 *Excedit unus* Heins. *Excedit* Petav. sec. ed. Vicet. *Extendit* Thuan.—24 *laxata* Vat. quint. Pal. Florent. duo Med. unus Heins. Bonon. Tholos. Lov. Oxon. sec. Ambr. tert. marg. Isingr. duo Pulm. et Barth. tres libri. *laxata* vel *forata* Pric. *cuspidem* Mazar. m. pr. Ambr. pr. Petav. sec. Sched. Gud. *cuspidem* vel *casside* Med. sec. Reg.—25 *Caniciem* vel *Canicis* Vat. pr.—26 *genibusque gravatis* Pric.—27 *talesque* ed. Parm. et Vicet. *tales* duo Moret. Lov. Ald. Raphel. Exc. Gevart. *voce querelas* Med. quart. Exc. Pat. rec. *loquelas* Ambr. pr.—28 *meruisset* octodecim scripti, Var. LL. ed. Antv. *meruissent* Oxon. duo, Voss. duo, Lov. *meruerunt* Exc. Pat. rec. m. sec. *meruisset* vel *meruerunt* Vat. quart. Pal. Leid. pr. Moret. sec. *mœnia* Exc. Læti. *nomina* ed. Vicet.—30 *necdum* Mazar. *nondum* Leid. pr. et quatuordecim alii, Ald. Var. LL. ed. Antv. *respicis* Vat. sec. *despicis* duo Vatt. Pal. Farn. Rott. *respuis* Vat. tert. Pric. vet. Gyr. Florent. Pat. Mazar. *respicis* vel *respuis* Vat. pr. *despicis* vel *respuis*

NOTÆ

22 *Fugere genæ*] Genæ olim rubentes, et succo optimo plenæ, marcent, fugiunt, cadunt, flunt.

25 *Cautiem*] Velut senectus argumentum esset fati imminens.

Trahit] Quasi onus molestum, cui ferendo vires tenues non sufficient.

28 *Mansuris auguriis*] Præsagiis ex avium inspectione observatis, et æternitatem Imperio Romano pro-

mittentibus.

29 *Sibyllæ carmina*] Quæ itidem populo Romano imperium Romanum sempiternum promiserunt: Sibylla dicitur, quasi *Σιοῦ βουλή*, *consilium Dei*.

30 *Tarpeias arces*] Capitolium, sic dictum a Tarpeia vestali, Tarpeii custodis filia, a Sabinis, quibus arcem prodiderat, oppressa.

Advenio supplex, non ut proculcet Araxen
 Consul ovaus, nostræve premant phraretrata secures
 Susa, nec ut rubris Aquilas figamus arenis.
 Hæc nobis, hæc ante dabas. Nunc pabula tantum
 Roma precor. Miserere tuæ, pater optime, gentis. 35
 Extremam defende famem. Satiavimus iram,
 Si qua fuit. Lugenda Getis, et flenda Suëvis
 Hausimus: ipsa meos exhorret Parthia casus.
 Quid referam morbive luem, tumulosve repletos
 Stragibus, et crebras corrupto sidere mortes? 40

non ut consul triumphans proterat Araxen, et potestas nostra contundat Susa Pharetras ferentia, neque ut figamus signa ad rubrum mare. Hæc nobis, hæc prius indulgebas. Ego Roma nunc solum rogo alimenta: o pater optime, miserere populi tui. Renove famem ultimam. Explevimus iracundiam tuam, si qua fuit. Pertulinus mala deflenda Getis, et dolenda Suevis: Parthia ipsa horret calamitates meas. Quorsum narrem contagia morbi, et ingentes strues cadaverum, ac funera assidua

//////////

Put.—31 *Oaxen* Vat. pr. *Oaxem* decem alii. Exc. Ruben. *Oraxem* Leid. pr. Oxon. pr. Lov. Vat. quart. Rott. Reg. Mazar. Pat. Tholos. *Araxem* duo Med. Thuan. Ambr. sec. Moret. sec. Vat. quart. pro varia lectione, vet. Gyr. Exc. Gevart. *Oaxem* vel *Oraxem* Moret. pr. Med. pr.—32 *nostræve* duo Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. duo Moret. et Ambr. totidem Oxon. tres Petav. Var. LL. ed. Antv. *nostræque* duo Vatt. Pal. Pric. Oisel. Ald. *nostræne* ed. Vicet. *prement* Oisel.—33 *in rubris* viginti octo Codd. ed. Parm. et Vicet. Exc. Gevart. *rubris* Med. quart. *fugiamus* Pat.—34 *robis* ed. Parm.—35 *Roma tamen vel Roma petit* Med. sec. *dur optime* Med. quart.—36 Heins. conj. *satiarimus*.—37 *Si qua fuit vel forent* Moret. sec.—38 *exhorret* vet. Gyr. *horrescit* Moret. pr. *horreret* omnes Vatt. Pal. Pric. *horrebat* Farn. ed. Vicet. Exc. Pat. rec. m. sec. *horret jam* Vat. pr. m. sec. Rott. Med. sec. Bonou. Put. Vat. Livin. *en horret* corrigebat Heinsius.—39 *mundire* Ambr. pr. *morbique* Farn. Med. sec. *tumulosve* Vat. quart. Pal. Pric. Rott. Oxon. pr. Leid. pr. *tumulosque* alii. *cumulosve* Med. pr. m. pr. Vicet. Ald. Isingr. Raphel. et Gesn. et ed. Bipont. *cumulosque* vel *tumulosre* quatuor Vatt. Farn. Oisel.—40 *crebris* Vat. quint.—

NOTÆ

31 *Araxen*] Fluvium Armeniæ, sed accipitur pro Asia: pars pro toto.

33 *Susa*] Regia est Persarum peritissimorum usu sagittarum.

Aquillas] Non ut signa Romanorum figamus ad rubrum mare.

35 *Tuæ gentis*] Ex te ortæ; nam Romulus Martis filius; Mars filius erat Jovis; sicque Romani originem ducunt ab ipso Jove.

37 *Getis*] Getæ, et Suevi, populi

immanissimi, qui Romanos sæpius infestant.

38 *Parthia*] Parthorum Persarumque regio tangitur casibus meis; sicque sum *vel hosti miseranda*: adagium.

39 *Luem*] Ex fame pestis, ex peste mors late grassabatur.

40 *Corrupto sidere*] Non quod sidus corruptum sit, sed quod astrorum malignitate aër corrumpatur.

Aut fluvium per tecta vagum, summisque minantem
 Collibus? ingentes vixi submersa carinas,
 Remorumque sonos, et Pyrrhæ sæcula sensi.
 Hei mihi, quo Latiae vires, Urbisque potestas
 Decidit? in qualem paulatim fluximus umbram? 45
 Armato quondam populo, Patrumque vigebam
 Consiliis: domui terras, urbesque revinxi
 Legibus: ad Solem victrix utrumque cucurri.
 Postquam jura ferox in se communia Cæsar

ex astro maligno? Vel flumen errans, per domos, et prope assurgens ad verticem montium? Ego mersa tuli magnas nares; ac passa sum murmur remorum, atque mala atatis Pyrrhæ. O me infelicem! quo imperium Italicum et potentia urbis Romæ abiit? In quam devenimus sensim umbram? Olim ego valebam armis populi mei, et prudentia Senatorum: subegi Orbem, et astrinxi uno imperio homines: ego triumphans volavi ad Orientem et Occidentem. Postquam Cæsar fortissimus transmisit in se potestatem communem, et mores corrupti

41 *Aut* quatuor Med. unus Heins. Reg. Lov. Moret. pr. duo Ambr. Exc. Gevart. Nam Pric. An Oisel. Au Ambr. sec. An vel Aut Vat. pr. *minacem* Oxon. pr. *minutum* vel *minantem* Vat. pr.—41 *He mihi* Vat. pr. *Ei mihi* Florent. Med. tert. Petav. sec. Lov. *Heu* duo Vatt. Reg. Pric. Thuan. Petav. pr. Med. quart. ed. Vicet. *Latiae gentes* Med. pr. unus Heins. *gentis* Pal. *urbisque* vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. *Læti, orbisque* duodecim alii, ed. Parm. et Vicet. Ald. Exc. Pat. rec. item Gevart. *urbisque* vel *orbisque* Oisel.—45 *Recidit* Pal. Heins. Gesn. et ed. Bipont. *Procidit* Moret. sec. *quales umbras* Rott. Med. sec. *talem* Reg. *talem* vel *qualem* Oxon. pr. *fleximus* Vat. quint. Tholos. *fiximus* Petav. sec.—46 *Armato populo* vet. Gyr. *Armatis populis* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Armatis* vel *Armentis* Vat. pr. *patrumque omnes* Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *patriisque* Leid. pr. Ambr. pr. Mazar. Exc. Cod. Rhem. Heins. Gesn. et ed. Bipont.—47 *Conciliis* Vat. pr.

NOTÆ

41 *Fluvium*] Tiberim exundantem per domos: mira enim et prodigio similis est Tiberis exundatio.

43 *Pyrrhæ sæcula*] Diluvium, quale tempore Deucalionis et Pyrrhæ contigit in Græcia.

45 *Umbram*] In vanam levemque speciem atque inanem effigiem devenimus; nos, quæ caput eramus totius Orbis, ac solido imperio omnia regebamus.

46 *Armato*] Populo Martio, et arma victricia gestanti.

Vigebam] Valebam, florebam sapientia Senatorum meorum, qui Pa-

tres dicti sunt, quod consilio, auctoritate, et fide patria Rempublicam regerent.

47 *Urbesque revinxi*] Alii legunt, *hominesque revinxi*. i. e. Ego quasi omnium hominum parens atque Imperatrix eos unis legibus, uno imperio, velint communi vinculo, retinui, atque parere assuefeci.

48 *Solem utrumque*] Id est, utramque Solis oram, Orientem et Occidentem.

49 *Ferox Cæsar*] Julius Cæsar, armis acerrimus.

Transtulit, et lapsi mores, desuetaque priscis 50
 Artibus in gremium pacis servile recessi,
 Tot mihi pro meritis Libyam Nilumque dedere,
 Ut dominam plebem, bellatoremque Senatum
 Classibus æstivis alerent, geminoque vicissim
 Littore diversi complerent horrea venti. 55
 Stabat certa salus: Memphis si forte negasset,

sunt, atque oblita antiquæ disciplinæ abii in sinum turpis pacis, Imperatores pro tantis meis beneficiis donaverunt mihi Libyam et Ægyptum, ut nutrent navibus æstate missis populum, Principem, et Senatum bellorum arbitrum, et ex duobus littoribus venti alternatim replerent granaria publica urbis. Tum victus certus manebat: si forsam Ægyptus recusabat frumentum, rependebam pro-

urbesque Reg. Oxon. pr. Leid. pr. m. sec. omnesque Vat. pr. orbemque Moret. sec. Ald. urbesque Tholos. Heinsius ascripserat III. Paneg. Stilic. 284. hominesque tres Vatt. Farn. Pric. Rott. Oisel. hominemque Pal. Med. pr. unus Heins. urbesque vel hominesque Petav. pr.—49 rura Oisel.—50 elapsi Vat. pr. et tert. Pric. Oisel. Ambr. tert. Exc. Læti. et lapsi Leid. pr. et octodecim alii, ed. Vicet. Exc. Gevart. item Var. LL. ed. Antv. et lapsi vel elapsi Vat. quart.—51 Arcibus Med. pr. Ambr. sec. unus Heins. senile ed. Vicet. servire conjiciebat Heins.—52 Nilum Libyamque Moret. pr. Vat. sec. Libyam Nilumque Exc. Schott. Gronovius ascripserat locum Tacit. II. Ann. c. 59. dederunt Pric.—54 alerem Pric. inc. Heins. ad illa Classibus æstivis ascripserat Heinsius locum Spartiani in Commodo. ‘classem Africanam constituit, quæ subsidio esset, si forte Alexandrina frumenta cessassent.’ de his classibus vide Lipsii Electa et Contarennum de re frumentaria.—55 divisi Leid. pr. et Vicet. complerant Pric.—56 Nimphis Rott.—57 parilem Vat. pr. Oisel. Florent. m.

NOTÆ

50 *Priscis artibus*] Antiquæ oblita disciplinæ, quæ fovebat frugalitatem, removebat luxum, qui paci successit. ‘Quippe remoto Carthaginis metu sublataque imperii æmula, non gradu, sed præcipiti cursu a virtute discitum, ad vitia transeursum.’ Velleius. Idque futurum prædixerat Scipio Nasica, dum contra Catonem probabat Carthaginem non esse delendam.

51 *Servile*] Servili modo, turpiter elangescere cæpi in sinu pacis tutæ ac profundæ.

52 *Libyam*] Aucto populo Romano, fruges Italæ Sicilæque non sufficiebant: additæ classes, quæ ex Africa, et Ægypto, ubi est Nilus, frumentum asportarent.

53 *Dominam plebem*] Populum alias

late regem; Senatum bellatorem, cuius nutu bella gererentur.

54 *Gemino littore*] Ex littore et Libyæ et Ægypti.

55 *Complerent*] Non venti quidem ipsi afflantes ex variis regionibus, Libya scilicet et Ægypto, replerent horrea, sed impellerent classes onustas frumento, quod repleret horrea, quæ in urbe numerata sunt plusquam trecenta.

56 *Stabat*] Firma erat, et fixa remanebat salus, seu certus victus, certum alimentum, quo vita seu salus fovetur.

Memphis] Urbs Ægypti, vulgo *Le grand Caire*, ponitur pro tota Ægypto, pars pro toto. Vide IV. Cons. Honor. 570.

Pensabam Pharium Gætulis messibus annum.
 Frugiferas certare rates, lateque videbam
 Punica Niliacis concurrere carbasa velis.
 Cum subiit par Roma mihi, divisaque sumsisit 60
 Æquales Aurora togas: Ægyptia rura
 In partem cessere novam. Spes unica nobis
 Restabat Libye, quæ vix ægreque fovebat

ventum Ægyptium frugibus Libyæ. Cernam undique naves frumentarias contendere, et naves Carthaginienses accelerare cum navibus Ægyptiis. Cum Roma altera æqualis mihi exorta est, et Oriens separatus cepit togas similes: agri Ægyptii fecerunt partem novam. Libya spes una supererat nobis, quæ nos alebat magna

pr. Mazar. marg. Isingr. *Pharium vel parilem* Put. Vat. Livin. *Pharium annum vel Pharium alium* Petav. pr. *Pharum* ed. Vicet. *mensibus* Florent. Pat. Petav. sec.—58 *Frugiferasque rates late certare* Put. *certasse* Farn. Moret. sec. ed. Parm. et Vicet. *vices vel rates* Lov.—59 *occurrere* Mazar. Moret. sec. *ventis* Put.—60 *Quam subiit* Moret. sec. Var. LL. ed. Antv. *subit* Farn. *subito* duodecim alii. *Tum subito* Pat. *divisaque* Ald. *diversaque* Vat. sec. Pal. Med. sec. Thuan. unus Heins. Moret. sec.—61 *tura* Pal. *jura* Med. pr. Ambr. sec. unus Heins. qui hoc probat, et ascripserat vs. 454. infra ‘jus Latium,’ &c. item Vopisc. in Probo p. 239. ‘Copton et Ptolemaidem Romano juri addidit.’—62 *novæ* tres Vatt. duo Oxon. totidem Med. et Petav. Leid. pr. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Mazar. inc. Heins. Moret. pr. et sec. cum glossa *i. e. Romæ*. Exc. Gevart. item Cod. Rhem. *novam* duo Vatt. Pal. Pric. Petav. sec. m. sec. ed. Parm. *novæ* vel *novam* Put. *Nothi* Farn. *unica mundi* Med. tert.—63 *Libyæ* Vat. sec. *Libye* viginti Codd. item Ald. *fovebat* Exc. Læti. *fovebat* Lov. *fovebat* Med. quart. ed.

NOTE

57 *Pharium annum*] Annonam annuam, ubertatemque Ægyptiam. Pharos olim insula Ægypti, a Nilo destructa; inde Ægyptus dicitur Terra Pharia. Ovid. ‘Fluctibus ambitæ fuerant Antissa, Pharosque, Et Phœnissa Tyros, quarum nunc insula nulla est.’

Gætulis] Gætulia pars est Libyæ: ponitur pro ipsa Libya, pars pro toto.

59 *Punica carbasa*] Id est, vela seu naves Carthaginienses, seu Libyæas, cum velis, seu navibus Ægyptiis, ad afferendum mihi frumentum certatim contendere atque concurrere videbam, cum exorta est Constantinopolis, quæ est altera Roma, mihique similis; et cum Aurora, seu Impe-

rium Orientis, divisum ac separatum ab Imperio Romano, quod est in Occidente, sumsisit ‘æquales togas,’ id est, æqualia Imperii et gentis insignia. Porro *carbasa Punica* dicta sunt a Phœnicia, quæ pars est Asiæ, quod populi Libyæ et Carthaginiis ex Phœnicia advenerant. Nec omittendum est, translatum in urbem Constantinopolim Imperium, omen multum visum esse Imperii Romani labantis atque morientis.

62 *Cessere novam*] Ægyptus a novo domino occupata est, scilicet ab Arcadio Imperatore Orientis.

63 *Libyæ*] Vel *Libya*. Hæc sola nobis restabat, spesque erat unica frumenti advehendi, si Auster secundus afflaret.

Solo ducta Noto : nunquam securâ futuri,
 Semper inops, ventique fidem poscebat et anni. 65
 Hanc quoque nunc Gildon rapuit sub fine cadentis
 Autumni. Pavidò metimur cœrula voto,
 Puppis si qua venit, si quid fortasse potenti
 Vel pudor extorsit domino, vel prædo reliquit.
 Pascimur arbitrio Mauri : nec debita reddi, 70
 Sed sua concedi jactat, gaudetque diurnos,

difficultate impulsâ uno Austro, nunquam tuta pro futuro, usque pauper, et rogabat favorem venti, et anni. Gildon ademît nobis etiam hanc Libyam, sub exitum Autumnii finientis. Prospectamus maria, desiderio timido, si aliqui navis advenit, si forsân aut verecundia expressit aliquid a tyranno formidando, vel si prædo omisit aliquid. Nutrimur ad nutum Mauri, et iste gloriatur non rependi debita frumenta, sed sua dari,

//////////

Vicet.—65 *et anni* vel *in annum* Reg.—66 *dum pro nunc* Petav. see. *Gildon* Exc. Læti. *Gildo* omnes Vatt. Pal. Farn. *tenuit* Pal. Med. pr. inc. Heius. lib. Barth. *tacentis* Ambr. see. *cadentis* vel *potentis* Lov.—67 *metitur* Oisel. Pat. Put. m. pr. Leid. pr. Oxon. sec. Pulman. Ambr. tert. Exc. Gevart. *ponto* Mazar.—68 *Si qua venit* Oxon. pr. *quod* Oxon. sec. *parato* Pric.—69 *prædo* Pal. Med. pr. unus Heius. Reg. Thuan. Lov. Tholos. Oxon. pr. Ald. *præda* novem alii. *prædo* vel *præda* Med. pr. Exc. Pat. rec. Heinsius ascripserat locum Spartian. in Severo pag. 71. ‘postea invadentibus multis Rempublicam, res Romana prædonibus direptui fuit.’—70 *non debita* Thuan. Ald. *nec* Vat. Livin. *reddi* Vat. sec. *reddit* octo alii, Var. LL. ed. Antv.—71 *gaudet jactatque*

NOTÆ

64 *Solo ducta Noto*] Non quod Libya ad nos Austro adducatur, sed frumentum in Libya contentum. Auster sive Notus, ventus pluvius, sed in Africa serenus, favet nautis ex Africa in Italiam venientibus.

Nunquam securâ futuri] Libyca annonâ nunquam satis tuta ac certa erat nobis, pro futuro tempore, ob incertam anni Libyæque sitientis spem, incertamque navigationem: sicque ut adveheretur, optabamus ut annus, seu proventus Libyæ annus esset fidus, et bene responderet votis agricolæ; optabamus etiam, ut ventus Anster faveret fideliter: nam alioquin Romam advehi non posset annus ille proventus.

67 *Metimur*] Prospectamus maria oculis, ut solent frumentum alimen-

tamque expectantes, sed timido voto, seu desiderio: sæpius enim desperamus, seu metimur, id est, spectamus quam longo mari interjecto distet a nobis frumentum.

Cærula] Maria sic dicta a colore cœrulo.

69 *Vel pudor*] Si pudor aliquid frumenti extorsit a Gildone tyranno potente.

Vel prædo] Si Gildo, qui Africam prædatus est, aliquam terræ partem reliquit, quam non sit depopulatus.

70 *Mauri*] Gildonis, qui interiorem Africæ partem, ubi Mauri sunt, diripuit.

Nec debita] Gloriatur se non reddere frumenta, quæ deberet Romæ rerum dominæ, sed dare ut famulæ, quæ sua sunt.

Ut famulæ, præbere cibos: vitamque famemque
 Librat barbarico fastu, vulgique superbit
 Fletibus, et tantæ suspendit fata ruinæ.
 Romuleas vendit segetes, et possidet arva 75
 Vulneribus quæsita meis. Ideone tot annos
 Flebile cum tumida bellum Carthagine gessi?
 Idecirco voluit contenta luce reverti
 Regulus! hæc damnis, genitor, Cannensibus emi?
 Incassum toties lituis navalibus arsit 80

*et lætatur ministrare alimenta quotidiana mihi Romæ sicut ancillæ; et ambitione
 barbara trutinatur vitam et famem meam, ac turgescit lacrymis populi, atque differt
 fata tanti exiti. Vendit frumenta Romana, atque occupat agros partos plagis
 meis. An idecirco per tot annos feci bellum lacrymabile cum Carthagine superba?
 An ideo Regulus optavit redire, vita spreta? Hoc acquisiri, o Pater Jupiter, clade
 Cannensi! An mare Siculum et Hispanum toties frustra incensa sunt tubis nava-*

//////////

Tholos. Med. sec.—72 *prære* pro *præbere* Pat.—73 *Fibrat* Med. tert.—76
ideoque Mazar. *annos* quatuor Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. *annis* Vat. sec.
 Farn. Oxon. pr. Moret. sec. Ambr. tert. Lov. m. pr. *annos* vel *annis* Reg.
 —77 *timida* Vat. pr. Reg. Petav. sec. *gessi Carthagine bellum* Moret. sec.
 —78 *contenta* Vet. Gyr. Vat. Livin. Put. Reg. Thuan. Mazar. Lov. Moret.
 sec. tres Ambr. Exc. Gevart. *contenta* Vicet. Ald. Parm. et edd. plurimæ
contempta Pat. Tholos. Sched. Gud.—79 *hoc* Put. Reg. Thuan. Mazar.
 quatuor Med. duo Heins. Lov. Pat. Moret. pr. tres Ambr. Var. LL. ed.
 Antv. hæc Vicet. Parm. Junt. et al. *genitor damnis* Med. tert. *damni* Pal.
 Med. pr. hæc *damnis* Petav. pr. *emi* Vat. pr. et tert. Pric. Oisel. Pat. Pat.
 m. sec. Florent. Med. sec. inc. Heins. Ald. *emit* Med. pr. Thuan. *egi* lib.
 Barth. *egi* tres Vatt. Farn. duo Med. totidem Oxon. tres Petav. duo Ambr.
 Reg. Put. m. pr. Bonon. Tholos. Lov. Leid. pr. Moret. sec. ed. Parm. et
 Vicet. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *egi* vel *emi* Rott. Ambr. sec.—80
vacuis Med. tert. *Latiis* Vat. pr. m. sec. *terris* Pal. *transtris* conjiciebat

NOTE

73 *Librat*] Pendit, atque librat, non vitam, non famem, sed vel amplio-rem annonam, vel pauciora grana, quæ aut vitam fovent, aut famem pariunt: quasi diceret: Do fruges amplas, vivas: do exiguas, patiantur, esuriant.

74 *Suspendit*] Vel differt ruinam Romæ, quasi esset in sua potestate.

79 *Regulus*] Atilius Regulus, qui a Carthaginensibus missus Romam, ut ageret de permutatione captivorum,

probavit non esse permutandos, causatus eos capi non potuisse, si genere mori voluissent: moxque rediit Carthaginem, dissuadentibus amicis, non ignarus quid sibi barbarus tortor pararet.

Damnus Cannensibus] Vicus Apulie in Italia prope fluvium Aufidum, vulgo *Lofanto*, ubi quadraginta Romanorum millia fusa sunt.

80 *Lituis navalibus*] Tubis seu præliis navalibus: signum pro re signata.

Hispanum Siculumque fretum? vastataque tellus,
 Totque duces cæsi, ruptaque emissus ab Alpe
 Pœnus, et attonitæ jam proximus Hannibal Urbi?
 Scilicet, ut domitis fruere tur barbarus Afris,
 Muro sustinui Martem, noctesque cruentas
 Collina pro turre tuli? Gildonis ad usum
 Carthago ter victa ruit? hoc mille gementis
 Italiæ clades, impensa que sæcula bello;

85

libus? An ideo agri mei depopulati sunt, totque ductores interfecti, et erupit ab Alpibus cfractis Annibal Carthaginensis, et jam propinquus urbi obstupescit? Nempè, ut Gildo barbarus potiretur Afris superatis, sustentavi bellum muris meis, atque passa sum noctes sanguinolentas ante turrim Collinam? Carthago ter subacta cecidit pro emolumento Gildonis? Mille strages Italiæ conflictatæ, et sæcula insumta

//////////

Heinsius.—82 *ruptaque* Put. m. pr. ed. Vicet. *emissus* Vat. pr. *inmissus* Vat. Livin. *aula* pro *Alpe* Moret. sec. m. pr.—83 *hosti* Put.—84 *Solis* pro *Scilicet* Var. LL. ed. Antv. *in domitis* vel *ut domitis* Med. pr. *hostis* pro *Afris* Thuan.—85 *Muro* Exc. Læti. *Mauro* Vat. tert. Farn. Med. sec. m. pr. Put. Reg. Ambr. sec. Moret. sec. duo Oxon. Vat. Livin. ed. Vicet. et Colin. *Muro* vel *Mauro* Lov. Med. pr. *mortesque* Med. tert. *noctemque cruentam* Pric.—86 *Collinam* Vat. pr. *sub turre* duo Vatt. Petav. pr. Voss. Exc. Pat. rec. *turre* vel *parte* Put.—87 *ter victa fere* Lov. *victa ruit* Vat. pr. et tert. Florent. inc. Heins. Mazar. Pat. Ambr. sec. Exc. Pat. rec. ed. Parm. et Vicet. *fuit* viginti quatuor alii, Exc. Gevart. *fuit* vel *ruit* Ambr. pr. *hoc mille* Leid. pr. duo Oxon. ambo Moret. Lov. Ald. Wolf. *hæc* duo Vatt. Petav. pr. Thuan. edd. Parm. Vicet. Junt. Gryph. *hæc* Isingr. Raphel. *elapsa litera*.—88 *impensa que* Leid. pr. Pat. inc. Heins. Ald. *impensa que* Florent. quatuor Med. tres Petav. totidem Ambr. unus Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Tholos. ed. Vicet. Heinsius ascripserat loca Spartian. in Hadriano. ‘Socrui suæ præcipuos honores impendit ludis gladiatorii cæterisque officiis.’ pag. 5. l. 20.

NOTÆ

82 *Alpe*] Hannibal superavit Alpes, ruptis aceto ignique cantibus.

83 *Proximus*] Hannibal tertio ab Urbe lapide castra metatus est: unde Proverbium, ‘Hannibal ad portas,’ ad indicandum maximum Romano-rum terrorem. Sed ille imbrium, ventorumque violentia, velut divinitus, ab urbis mœnibus summotus est.

85 *Muro*] Sustinui meis muris Martem, hoc est Hannibalem, circum mea mœnia cum duobus equitum millibus obequitantem.

Noctesque cruentas Collina pro turre] Hannibal a porta Collina usque ad templum Herculis obequitans, Ro-

mam explorabat: Fulvius Flaccus non tulit, sed armata manu illum in castra sua recedere coëgit. Die postera, et adhuc sequente, ambo exercitus alacriter pugnare apparabant, sed exorta subita tempestate, semel atque iterum perculti, a pugna destiterunt. Ceterum quam Livius *Collinam* vocat, Valerius Maximus appellat *portam Capenam*, qua scilicet itur Capuam. Sic enim ille: ‘Capenam portam armis Annibale pulsante.’

88 *Sæcula*] Tribus bellis Punicis, vel Carthaginensibus, Roma diutissime fatigata est.

Hoc Fabius, fortisque mihi Marcellus agebant,
 Ut Gildon cumularet opes? haurire venena 90
 Compulimus dirum Syphacem, fractumque Metello
 Traximus immanem Marii sub vincla Jugurtham?
 Et Numidæ Gildonis erunt? pro funera tanta!
 Pro labor! in Bocchi regnum sudavit uterque
 Scipio? Romano vicistis sanguine Mauri! 95

ad bellum, hoc faciebant; Fabius et Marcellus bellicosus hoc faciebant mihi, ut Gildo accumularet divitias? cœginus Syphacem crudellem bibere virus, et rapimus in catenas Marii Jugurtham efferum, jam edomitum a Metello? Et hæc pertinebunt, ad Gildonem Numidam? O mortes tantæ! o labor! ambo Scipiones sudaverunt, ut Bocchus regnaret? o Mauri superastis cruore Romano? Ille populus tandem bellic-

et Trebell. Pollio. in Odenato, p. 192. 'impendere sudorem.' iv. Cons. Honor. 649. 'O mihi si liceat thalassis impendere carmen!' ubi vide, quæ in his Var. LL. notata sunt. et in Laud. Serenæ vs. 112. 'non ante suis impendit amorem Pigooribus.' et Eidyll. II. vs. 31. 'Nec nisi servandæ jactus impendere vitæ.' infra vs. 450. 'Quas vigilat Veneri, castris impendere noctes.' *bellis* Vat. sec. *bello* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Oisel. Mazar. Vat. Livin.—89 *Hunc* Vat. quint. *simul* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. *mihi* Vat. pr. et tert. vet. Gyr. Pric. Oisel. Florent. inc. Heins. Mazar. Pat. Leid. pr. Ambr. pr. Vat. Livin. Exc. Cod. Rhem. Sched. Gud. *mihi* vel *simul* Put. *agebat* tredecim Codd. et Exc. Gevart.—91 *Siphacem* Lov. *Syphacem dirum* Med. quart. *durum* Vat. quint. Lov. Leid. pr. Oxon. pr. *metallum* Vat. quart.—93 *pro funera* Vat. pr. m. pr. Put. *quanta* Vat. quint. *tanta* vel *quanta* Ambr. sec.—94 *dolor* Vat. quart. Farn. Pric. duo Ambr. *labor* Oisel. Florent. m. pr. duo Med. Put. Thuau. Petav. sec. Bonon. Pat. Tholos. Ambr. tert. Lov. Vat. Livin. Exc. Gevart. *dolor* vel *labor* Med. pr. Oxon. pr. et sec. *Bochi* Vat. pr. *Boci* Var. LL. ed. Antv. *regnum Bochi* tres Vatt. Moret. pr. *sudabit* Vat. pr. *sudaret* Petav. tert. m. pr. unde *sudarit* corrigit Heins. *uterque* vel *utroque* Tholos.—95 *vicisti* Oxon.

NOTÆ

91 *Syphacem*] Hic Rex Numidiæ Scipioni per Lælinum conciliatus, violata fide, Hannibali adhæsit, sed victus a Masinissa, et a Scipione, in triumpho ductus est. In carcere inedia periit: non tamen venenum hausit, sed Hannibal. Unde nonnulli legunt, *Compulimus dirum Hannibalem*. Ovidius *Syphacem* producit in secunda syllaba: 'Superat Masinissa Syphacem.'

92 *Jugurtham*] Micipsa Rex Numidiæ Jugurtham fratris sui Manastabalis filiam, cum duobus filiis suis, hæredem relinquit: at Jugurtha fratres patruales impuberes occidit, ut solus regnet. Romani crimen ulturi

huic bellum indicunt: variis cladibus ille a Metello affligitur atque frangitur; sed tandem captus, atque a Mario in triumpho ductus, post in carcere, dolore contabuit.

93 *Et Numidæ Gildonis erunt*] Et hæc erunt in potestate Gildonis? qui modo Maurus modo Numida dicitur, quia his populis imperabat.

94 *In Bocchi regnum*] Ut Bocchi posteritas Africa potiretur? Bocchus autem fuit Rex Mauritaniæ et Gætulæ.

95 *Mauri*] Populi Africa: vicistisne effuso sanguine Romanorum? An ideo effusus est eorum sanguis, ut vinceretis?

Ille diu miles populus, qui præfuit orbi,
 Qui trabeas et scepra dabat, quem semper in armis
 Horribilem gentes, placidum sensere subactæ.
 Nunc inlunorus, egens, perfert miserabile pacis
 Supplicium, nulloque palam circumdatus hoste, 100
 Obsessi discrimen habet. Per singula letum
 Impendet momenta mihi, dubitandaque pauci
 Præscribunt alimenta dies. Heu prospera fata!
 Quid mihi septenos montes, turbamque dedisti,
 Quæ parvo non posset ali? felicior essem 105
 Angustis opibus: mallet tolerare Sabinos,

tor, qui imperavit Orbi, qui donabat consulatum et regna, quem nationes expertæ sunt formidabilem in bello, domitæ lenem in pace: ille populus, nunc inglorius et pauper, patitur pænas deplorandas otii, et a nullo cinctus hoste aperte suffert pericula obsidionis. Mors imminet mihi per momenta quæque, et annonæ dubia præfinit mihi dies exiguos. O sortem secundam! quare, o Jupiter, tribuisti mihi colles septem, et multitudinem, quæ non posset nutrirî parvo comiteatu? forem

////////

pr. *Mauri?* Florent. *Mauros* Petav. tert. *Mauri*. cum *τελεία στιγμή* Gesn. ed. Bipont. et Kœnig.—96 *populis* Thuan. Moret. pr. Voss. *profuit* Vat. quint. *Urbi* Vat. quart. *urbi* vel *orbi* Med. pr.—97 *scepra dedit* Ald.—98 *placidum gentes* Vat. sec. Moret. pr. *coactæ* Med. tert. *solutæ* vet. Gyr. *coactæ* vel *subactæ* Put.—99 *inops* pro *egens* Petav. pr. *præfert* Pal. Pric. Rott. Med. pr. Lov. m. pr. Oxon. pr. Put. Pat. Petav. sec. Tholos. Ambr. pr. ambo Moreti, ed. Parm. Exc. Gevar. *perfert* Var. LL. e marg. Parm. *pacis* vel *paucis* Florent. Ambr. pr.—100 *nullo palam* Farn. *miseroque palam* Leid. pr. m. sec. *circumdatur* Ambr. pr.—101 *adit* conj. Heins.—102 *Impendit* Thuan. Leid. pr. Moret. pr. Petav. sec. m. sec. *monimenta* Var. LL. ed. Antv. *dubitataque* vel *dubitandaque* Reg.—103 *heus prospera* Vat. quart. Mazar. *perfidæ* Med. tert. *prospera fati* ex conjectura Lov.—104 *trabeamque* Reg. *dedisti* Leid. pr. cum viginti aliis, ed. Parm. et Vicet. *dedisti* Vat. tert. Pric. Rott. m. sec. Oisel. Florent. duo Med. inc. Heins. Mazar.—105 *puero* Vat. quint. Pal. m. pr. Med. pr. *possit* Farn.—106 *Angustis* Put. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. *tolerasse* Oisel. Med.

NOTÆ

97 *Trabeas*] Consulatum, qui designatur per trabeas, quæ sunt vestes consulares.

99 *Pacis supplicium*] Patior mala, quæ longa pax peperit. Juvenalis: 'Nunc patimur longæ pacis mala.'

101 *Obsessi discrimen*] Populus, etsi non cinctus ab hoste, tamen ob famem in periculum vitæ incidit, quasi obsideatur.

102 *Dubitandaque*] Annona, quæ

dubia atque incerta est, mihi præfinire ac præscribere videtur paucos ad vivendum dies.

103 *Heu prospera fata*] Quasi dicat, Heu! nimis prospera nobis fuerunt fata, quæ tantam mihi dederunt civium multitudinem, quæ ali nunc non posset.

106 *Sabinos et Veios*] Primos Romanorum hostes.

Et Veios: brevior duxi securius ævum.
 Ipsa nocet moles. Utinam remeare liceret
 Ad veteres fines, et mœnia pauperis Anci!
 Sufficerent Etrusca mihi Campanaque culta, 110
 Et Quinti Curique seges, patriæque petenti
 Rusticus inferret proprias Dictator aristas.
 Nunc quid agam? Libyam Gildon tenet, altera Nilum.
 Ast ego, quæ terras humeris pontumque subegi,

beatior divitiis exiguis; satius esset pati Sabinos et Veios. Ego minor traduxi vitam tutius. Ipsa magnitudo incommodat mihi. Utinam permitteretur mihi redire ad præcos limites, et muros Anci pauperis! agri Hetruriae et Campaniae, et fruges Quinti ac Curii satis essent mihi, ac Dictator agræstis afferret spicas suas patriæ roganti. Nunc quid faciam? Gildo possidet Libyam, altera Aurora occupat Ægyptum: ast ego, quæ domui terras et mare dextra mea, derelinquor. Mer-

//////////

quart. Exc. Cod. Rhem.—107 *Bejos* Vat. pr. *Veios* Vat. quart. Pal. Leid. pr. Exc. Læti. *duxit* Oncl.—109 *fines veteres* Pat. *cires* Farn.—110 *Sufficerent* Med. quart. *culta* vel *rura* Med. pr.—111 *Ut Quinti* Leid. pr. *Quincti* Florent. *potenti* Vat. tert. Med. sec. Pat. Ambr. tert. Exc. Læti. et Ruben. *potenti* viginti septem Codd. Oxon. Leid. Lovan. tres Pulman. ed. Vicet. et Exc. Gevart. *potenti* vel *potenti* Med. pr.—112 *inferret proprias* Florent. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Lov. Tholos. Vat. Livin. duo Heins. tres Petav. totidem Ambr. quatuor Med. ed. Parm. Exc. Gevart. Sched. Gud. *et proprias ferret* ed. Vicet. *harenas pro aristas* Vat. tert. m. pr. Pric.—113 *Nunc* Vat. Livin. Exc. Læti. *Num* Vat. pr. m. pr. *Heu* Ambr. pr. Ald. Sched. Gud. *Nam* octodecim alii, Exc. Gevart. ed. Vicet. *Heu* vel *Nam* Var. LL. e marg. Parm. *altera Nilum* Florent. cum Glossa, i. e. *Constantinopolis*. vid. vs. 61.—114 *Atque ego* vel *Ist ego* Put. *qui* Petav. sec. *humerisque subegi* Moret. sec. *armis* Vat. Livin. Exc. Læti. et Ruben. qui *humeris* legebat. ad quæ sequentia in margine notavit Heinsius. *humeris*] ‘ita legendum censuit Philippus Rubenius in Electis suis, cui non accedo. probò magis τὸ ἄρμης. vel etiam τὸ ἠμῆρης, ut Gronovius explicat in Statum.’ *peregi* Leid. pr. Heinsius ad vulgatam *humeris subegi* firmandam accipserat loca Claudian. de B. Get. 571. ‘molemque labantis Imperii fulcite humeris.’ et Vopise. in Probo p. 236. ‘Sciendum tibi est tuis nunc humeris inenbuisse rempublicam.’ et Ovid. l. 11.

NOTE

107 *Brevior*] Minor, et breviores habens Imperii limites.

109 *Anci*] Aeneas Martius fuit quartus Rex Romanorum, pauper quidem, si cum immensis Imperatorum divitiis census ejus compareretur.

111 *Quinti*] Lucius Quintius Cincinnatus ab agro evocatus, ut Dictator fieret, sua manu semen spargens inventus est.

Curii] Curius Romanus civis fortissimus et frugalissimus, Pyrrhum

Regem Epirotarum victum Italia expulit, Samnitum muera contempsit, sedens in scamno, rapasque in foco torrens.

112 *Dictator*] Lucius Quintius Cincinnatus, de quo supra modo diximus.

113 *Altera*] Aurora, Imperium Orientis, Constantinopolis, in qua imperabat Arcadius.

114 *Humeris*] Totis viribus, omni conatu.

Deseror. Emeritæ jam præmia nulla senectæ. 115
 Di, quibus iratis crevi, succurrite tandem:
 Exorate patrem; tuque o, quæ vecta per altum,
 Sponte Palatinis mutasti collibus Idam,
 Prælateque lavas Phrygios Almone leones,
 Maternis precibus natum jam flecte, Cybebe. 120
 Sin prohibent Parcæ, falsisque elusa vetustas

ces nulla est senectutis meæ defessæ. O superi, quibus indignantibus aucta sum, subecnite mihi tandem: rogate Jovem parentem; et tu, o Cybele, quæ advecta per mare ultro permutasti Idam montem, cum collibus Romanis, et abluis Leones Trojanos in Almone anteposito, nunc more filium Jovem precibus maternis. Sin fata

Trist. ad Augustum. 221. 'Non ea te moles Romani nominis urgnet, Inque tuis humeris tam leve fertur onus.'—115 *et meritæ* Moret. sec. *tam* Rott.—116 *in terris* Put. *succurrere* Thnan.—117 *Exorata* vel *Explorata* Med. pr. *et si* Moret. sec. *O quæ sponte* Oisel. Pat. Med. sec. Exc. Cod. Rhem. *si vel quæ* Pric. *sic vel quæ* Florent. *quæ vecta per altum Sponte, &c.* Vat. pr. et tert. *si sponte per altum Vecta* Gesn. ed. Bipont. et Kœnig. *altum si sponte per o quæ* Vat. Livin. *altam* Leid. pr. Med. tert.—118 *Palestinæ* Ambr. pr. *mutastis* Oxon. pr. *mutatis* Pat. Petav. sec. Med. tert.—119 *levas* Vat. sec. m. pr. Pric. *Stigio Submone* Vat. tert. *Almone* Var. LL. ed. Antv.—120 *natum precibus* Mazar. *precibus natum omnes* Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *Cybele* duodecim scripti et ed. Parm. *Cybelle* Gesn. et ed. Bipont.—121 *Sin* Moret. sec.

NOTÆ

115 *Emeritæ*] Bellicis laboribus defessæ senectutis, quæ mitius excipi deberet, instar emeritorum, qui post multos labores vacationem a ludis obtinuerunt.

116 *Quibus iratis*] Ego Roma, Diis iratis, crevisse videor, si tantam mihi concessere magnitudinem, ut fame pressa miserabiliter perirem.

117 *Exorate*] Precibus vestris evincite, expugnatæ, reddite propitium.

Vecta per altum] Tuque, o Cybele Deorum mater, quæ advecta mari mutasti Idam montem cum collibus Romanis. Cybele autem, seu Cybeles simulacrum advectum est ductu Claudie virginis Vestalis, quæ navim in qua illud simulacrum erat, adverso Tiberi, Zona sua traxit, 'precata propalam, ut ita demum sequeretur si sibi pudicitia constaret.' Suetonius.

118 *Palatinis*] Mons Palatinus Ro-

mæ, dictus primo *Palantium*, deinde *Palatium*: inde Palatinus.

Idam] Montem Phrygiæ, in quo Cybele colebatur.

119 *Almone*] Fluvius Romæ vicinus, in quo Cybeles simulacrum saxem ablutum est a sacrificiis: qui mos quotannis renovabatur die 12. Aprilis, tumque Dea mitigari credita, et cum sordibus deponere quicquid malevolentie contra Romanos concipere potuisset. At simulacrum ablutum in urbem referebatur. Sed et Cybeles Sacerdotes fanatici et turpes.

Leones] Hi finguntur trahere currum Cybeles: quia Cybele, seu Vesta, seu Terra, mater communis omnium animalium.

121 *Parcæ*] Seu *fata*, quæ sunt etiam supra Jovem. Sed fatum illud nihil est aliud quam verus Deus, qui est supra omnes Deos.

Auspiciis: alio saltem prosternite casu,
 Et pœnæ mutate genus. Porsenna reducat
 Tarquinius; reuovet ferales Allia pugnas.
 Me potius sævi manibus permittite Pyrrhi: 125
 Me Senonum furiis, Brenni me reddite flammis.
 Cuncta fame leuiora mihi. Sic fata, refusus
 Obtulit lacrymis. Mater Cytherea, parensque
 Flet Mavors, sanctæque memor Tritonia Vestæ.

retant, et antiquitas decepta est auguriis fallacibus, saltem percellite me alia ruina, et commutate genus supplicii. Porsenna reuocet Tarquinius: Allia redintegret funesta prælia: tradite me potius potestati Pyrrhi crudelis; tradite me furori Senonum, tradite me ignibus Brenni. Omnia sunt leuiora mihi fame. Ita Roma locuta, siluit fletibus abortis. Venus mater flet, et Mars pater, et Pallas recordata

Si duo Vatt. Rott. Moret. sec. Med. quart. *falsis elusa* Farn. Moret. pr.—122 *Auguriis* Ms. Pulman. *alios saltem* Var. LL. ed. Antv.—124 *reuolet* Leid. pr. *reuolet* Vat. tert. Rott. *feralis* Put. *Alia* Tholos. *Allia* Florent. duo Med. tres Petav. *Gallia* Vat. sec. Pal. Put. Reg. Thuan. Oxon. pr. Ambr. tert. *Gallia* vel *Allia* Med. pr. Moret. sec. Lov. Mazar. *pugnas* Vat. pr. Florent. Oisel. vet. Gyr. Mazar. Vat. Livin. Exc. Cod. Rhem. *tedas* Thuan. *caedes* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. *pugnas* vel *caedes* Vat. tert. Put.—125 *manibus sævi* Lov. Med. quart. *prosternite* Pal. et quatuor Vatt. *committite* Pat. *permittite* Vat. pr. Pric. Oisel. Florent. Mazar. Vat. Livin. Heinsius ascripserat locum Spartian. in Didio Juliano: 'Vespera in Senatum venit, totumque se senatui permisit.' *puni pro Pyrrhi* Mazar.—127 *meliora* Vat. quint. Pat. Med. sec.

NOTE

122 *Auspiciis*] Duodecim vulturum, quos vidit Romulus antequam Romam conderet.

123 *Porsenna*] Rex Hetruriæ reducat Tarquinius superbum, et ejus filios libidinosos, quos mei cives eiecunt.

121 *Allia*] Fluvius, qui influit in Tiberim, insignis clade Romanorum, qui ibi a Brenno Gallorum duce profligati sunt. Unde Lucanus: 'Et damnata diu Romanis Allia fastis.'

125 *Pyrrhi*] Regis Epirotarum inter infensissimos Romanorum hostes reponendi.

126 *Me Senonum*] Senones, Brenno duce, Romam incenderunt.

127 *Cuncta fame*] Omnia mala potius feram, quam famem. Homerus, λιμῶ δ' ὀκτιστον θανάειν, *fame perire miserimum.*

128 *Mater Cytherea*] Venus sic dicta a Cythera, insula contra Cretam, Veneri dicata: vocatur autem mater, quia Roma ex Ænea, Æneas ex Venere ducebat originem.

Pareus Mavors] Mars pater erat Romuli, ac proinde Romanæ gentis. Multi ferre non possunt Deos fentes: sed tales erant Dii Homericæ.

129 *Tritonia*] Pallas sic dicta a fluvio Tritone in Africa, quod primum virginali habitu ad hunc vel fluvium vel lacum apparuerit: qui fluvius vel lacus erumpit ex Palude Tritonide: hinc Pallas dicta *Tritonia*, et *Tritonis, idis.*

Vestæ memor] Palladium, seu Palladis simulacrum custodiebatur apud Virgines Vestales; ideo *Tritonia* seu Pallas recordatur Vestæ.

Nec Cybele, sicco nec stabat lumine Juno. 130
 Mœrent Indigetes, et si quos Roma recepit,
 Aut dedit ipsa Deos. Genitor jam corda remitti
 Cœperat, et sacrum dextra sedare tumultum:
 Cum procul insanis quatiens ululatus axem,
 Et contusa genas, mediis apparet in astris 135
 Africa. Rescissæ vestes, et spicea passim
 Serta jacent: lacero crinales vertice dentes,
 Effractum pendebat ebur, talique superbas

Vesta sancta: neque Cybele manebat siccis oculis, neque Juno. Indigetes lugent, et ii, si quos Deos Roma accepit, vel ipsa dedit. Pater Jupiter jam incipiebat mollire pectus, et placare manu murmur sacrum, cum longe Africa concutiens Cælum lamentis horrendis, et laniata per genas, ostendit se in medio aethere: vestimenta ejus discripta, et sarta aristarum jacent, pecten scissus, et ruptum ebur suspendeba-

//////////

Ambr. tert. modo pro mihi Tholos.—130 *Cybele sicco* Vat. Farn. Florent. Reg. Thuan. Mazar. duo Petav. quatuor Med. inc. Heins. ed. Parm. et Vicet. *sicco Cybele* Bonon. Tholos. Pat. Lov. Moret. sec. et Petav. sec. Ambr. tert. unus Heins. duo Oxon. Var. LL. e marg. Parm. Exc. Gevart. item Gesn. ed. Bipont. et Kœnig.—132 *corda* duo Vatt. et Med. Reg. Put. Bonon. Lov. Leid. pr. duo Oxon. totidem Ambr. tres Petav. Exc. Gev. Var. LL. ed. Antv. corde sex alii. *corda* vel *corde* Oisel. Med. sec. *remittit* ed. Vicet.—133 *sacrum* Flor. m. sec. *sacra* Med. quart.—135 *contusa* Vat. pr. et sec. Oisel. Petav. sec. *confusa* Farn. *concussa* viginti alii, item Exc. Gevart. *contusa* vel *concussa* Reg. Med. pr. *genis* Florent. m. pr.—136 *discissæ* Moret. pr. *decissæ* Moret. sec. *recissæ* Pal. Put. Petav. sec. Exc. Gevart. *descissæ* Vat. sec. Farn. *recissæ* vel *descissæ* Reg. *sparsim* octodecim scripti, ed. Vicet. Exc. Gevart.—138 *Et stratum* Exc. Læti et Ruben. *Et fractum* decem Codd. ed. Vicet. Var. LL.

NOTE

130 *Cybele*] Mater Deorum: nonnulli eam cum Vesta confundunt.

131 *Indigetes*] Homines præstantissimi, qui in Deorum numerum ascripti sunt: ut Romulus, &c.

Roma recepit] Roma, ut Cælum aliquod, recepit gentium omnium devictarum Deos, nequis scilicet remaneret in urbibus aut provinciis sum honorem ulturus. Lepidam certe superstitionem! Roma tamen solum Hebræorum Deum non consecravit, quia is jubebat se coli solum, ceteris exterminat: et Deum aliquem colere alio, quo ipse jussisset modo, nefas. At Romani plures Deos volebant, ut forte nullum haberent: sic

tamen apud eos omnium superstitionum colluvies confluerat.

132 *Aut dedit*] Roma dedit Romulum et Cæsares, qui inter Deos referebantur.

133 *Sacrum tumultum*] Excitatum a Diis Romæ calamitatem indignantibus.

Dextra sedare] Mos eorum, qui errant locuturi. Lucanus: 'Dextraque silentia jussit.'

137 *Dentes, et ebur*] Id est, dentes eburnei, seu pecten eburneus, quo Africa utitur ad pectendos crines. Huic autem datur pecten eburneus propter Elephantos quo alit.

Irrupit clamore fores : Quid magne moraris
 Jupiter, avulso nexu, pelagique solutis 140
 Legibus, iratum populis immittere fratrem ?
 Mergi prima peto. Veniant prærupta Pachyno
 Æquora : laxatis subsidant Syrtibus urbes.
 Si mihi Gildonem nequeunt abducere fata,
 Me rape Gildoni. Felicior illa perustæ 145
 Pars Libyæ, nimio quæ se munita calore
 Defendit, tantique vacat securâ tyranni.
 Crescat zona rubens : medius flagrantis Olympi

tur ex capite lacrato: illa irruit in Cæli limina, hæc vociferans: Quare cunctaris, o magne Jupiter, laxare fratrem Neptunum indignantem in terras ruptis vinculis, et dissolutis legibus maris? Posco prima submergi: erumpant maria præcipitantia ex Pachyno: oppida obruantur Syrtibus apertis. Si fata non possunt eripere mihi Gildonem, eripe me Gildoni. Illa regio Libyæ ardentis fortunatior est, quæ defensa ardore immodico tutatur se, quiescitque tuta a tyranno tanto. Zona

ed. Antv. *Effractum* viginti alii. *superbas omnes* Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Florent. cum glossa, *i. e. nobiles. supernas* Med. sec. m. sec. item Gesn. ed. Bipont. Kœnig. quod probare visus Heinsius, qui ascripserat seqq. sic VI. Cons. Honor. 95. 'seniore supernas Jam repetente plagas.' ubi similis varietas. et in carmine de piis Fratibus 28. 'documenta supernæ Justitiæ.' id est *calestis*. et I. II. de Raptu 239. 'quæ te fortuna supernis Abstulit?' et I. III. Rapt. 107. 'Inque superna refer.'—139 *Irrupit* Vat. sec. Moret. pr. rursus pro *fores* Pric.—141 *Legibus* vel *Nexibus* Oisel. *populis* Exc. Læti. *terris* ed. Vicet. Colin. *terris* vel *populis* Exc. Pat. rec. *frenum* pro *fratrem* Pric. *freni* Var. LL. ed. Antv. m. pr.—142 *cuncta peto* Ambr. pr. *prærupta* Med. pr. Cod. Barth. *Pachyno* Vat. pr. et sec. *Pachynon* Colin.—143 *laxatis* Exc. Læti. *lassatis* Oxon. sec. Med. tert. edd. Vicet. et Parm. *substant* Med. quart.—144 *nequeunt* Ambr. pr. *obducere* Pat. *abrumpere* Exc. Læti.—145 *perustæ* Leid. pr. Oisel.—146 *nimio* Exc. Pat. rec. *medio* Pat. ed. Vicet.—147 *Defendat* ed. Vicet. *qua* Vat. pr. *tantique* vel *tandemque* Med. pr.—148 *Crescit* Petav. sec. Ambr. tert. Exc. Gevart. Med. tert. *Crescit* vel *Crescat* Reg. Oisel. *melius* Thuan. Mazar. Tholos. Vat. sec. Med. tert. Petav. sec. ambo Moret. tres Ambr. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *medius* vel *melius*

NOTÆ

140 *Avulso nexu, &c.*] Avulsis illis limitibus, qui quasi vincula mare retinent: et dissolutis illis legibus, quæ mare vetant transgredi terminos.

141 *Iratum fratrem*] Neptunum, qui ponitur pro mari.

142 *Pachyno*] Pachynus nunc est ex promontoriis Siciliae, respicit Africam: hodie *Capo Passaro*.

143 *Laxatis Syrtibus*] Ita Syrtis Africae laxentur, et aperiantur, ut pateat via facilius undis erumpenti-

bus, et obrutæ urbes subsidant. Syrtes dicuntur, ἀπὸ τοῦ σῦρειν, trahere, quod naves trahere videantur. Avicinus: 'Late trahit æquora Syrtis.'

145 *Perustæ*] Libyæ interioris, quæ perpetuis Zonæ torridæ fervoribus aduritur.

148 *Crescat*] Zona torrida, et totus ille circulus, quo illa continetur, crescat, et me quoque comburat, ut fiam sterilis. Imprecatio est.

Me quoque limes agat. Melius deserta jacebo
 Vomeres impatiens. Pulsis dominantur aratris 150
 Dipsades, et sitiens attollat gleba cerastas.
 Quid me temperies jovit? quid mitior æther?
 Gildoni fœcunda fui. Jam Solis habenæ
 Bis senas torquent hyemes, cervicibus ex quo
 Hæret triste jugum: nostris jam luctibus ille 155
 Consenuit, regnumque sibi tot vindicat annos.
 Atque utinam regnum! privato jure tenetur,
 Exigui specie fundi, quod Nilus et Atlas

torrida augetur: semita media Cæli ardentis rapiat me quoque. Felicius jacebo sterilis, non ferens aratrum. Dipsades regnent, spicis remotis, terra siticulosa proferat cerastas. Quid salubritas profuit mihi? Quid ær lenior? Fertilis fui pro Gildone. Jam Sol cum loris volvit duodecim hyemes, ex quo tempore ferale jugum adhaerescit collo meo: ille jam senior factus est inter calamitates nostras, et per tot annos sumit sibi imperium. Et utinam imperium! quicquid est inter Nilum et Atlantem, occupatur lege privata, quasi campus par-

//////////

Reg. Petav. pr. inc. Heins.—149 *Me quo* Bonon. *agit* Reg. *melius* Leid. pr. Oxon. pr. *melior* vel *melius* Vat. pr. *jacerem* Med. tert.—150 *dominetur* Vat. pr. *aratris* Vat. pr. et tert. Oisel. Med. quart. Pat. Mazar. Exc. Pat. rec. ed. Vicet. *aristis* octodecim alii, Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. Sched. Gud. *aratris* vel *aristis* Oxon. sec. Petav. tert. Florent.—151 *Dipsas* Vat. pr. et tert. m. pr. Florent. marg. Isingr. *Daspes* Med. quart. *Aspides* Thuan. *Cerastes* Med. quart. Moret. sec.—152 *vivit* Leid. pr. *inivit* Med. sec. *mitior ær* Pric. Mazar.—153 *fecunda fui?* cum nota interrogationis, Mazar.—155 *Hæsit* Vat. sec. m. pr. *Hæret* vel *Hæsit* Reg.—156 *Consenuit* vel *Consuevit* Vat. pr. *regnumque sui* Moret. pr. *regnum quod tot sibi* Vat. pr. *vindicat* Moret. pr. Exc. Gevart. *annos* Vat. pr. Oisel. m. pr. Vat. Livin. *annis octo* alii.—157 *privati* Thuan. *privati* vel *privato* Oxon. sec. *rure terremit* Oisel. *jure tenetur* Vat. pr. et tert. Pat. Petav. sec. m. sec. Vat. Livin. *tenemur* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. *tenemur* Moret. sec.—158 *Exilis* vel *Exigui* Put. Florent. *specie regni* Vat. pr. m. pr. *fundi specie* Put. Lov. Petav. sec. *speciem* Moret. sec. *fundi* vel *regni* Vat. tert. *qua* Ambr.

NOTE

151 *Dipsades*] Sunt serpentes dicti ἀπὸ τοῦ διψᾶν, *sitire*, quia ab his perculti, quo plus potant, plus sitiunt, sitique pereunt.

Cerastas] *Cerastæ* sunt etiam serpentes, sic dicti, quod cornua exarant, κέρασ cornu.

156 *Consenuit*] Alii legunt, *consuevit*, nec male: consuevit luctibus, ac proinde non movetur.

157 *Atque utinam regnum*] Si enim Rex esset Gildo, me blandius excipe-

ret, et huic parerem libentius; sed quis non doleat se servire prædoni immanissimo?

158 *Exigui fundi*] Quasi Gildo vilem vel parvam Africae possessionem reputet.

Quod Nilus et Atlas] Immensa illa vastitas terræ, per quam Nilus et Atlas, Barce et Gades, Ganges et Ægyptus disjunguntur, servit prædoni Gildoni.

Dissidet : occiduis quod Gadibus arida Barce,
 Quodque Parætonio secedit littore Ganges, 160
 Hoc sibi transcripsit proprium. Pars tertia mundi,
 Unius prædonis ager. Distantibus idem
 Inter se vitiiis cinctus : quodcumque profunda
 Traxit avaritia, luxu pejore refundit.
 Instat terribilis vivis, morientibus hæres, 165
 Virginibus raptor, thalamis obscœnus adulter.
 Nulla quies : oritur præda cessante libido :
 Divitibusque dies, et nox metuenda maritis.
 Quisquis vel locuples, pulchra vel conjuge notus,
 Crimine pulsatur falso. Si crimina desunt, 170

rus. Secundum quod Barce sitiens recedit a Gadibus occidentalibus, et secundum quod Ganges recedit ab ora Ægyptiaca, hujus sibi Gildo tribuit proprietatem. Pars tertia Orbis est campus latronis unius, ipse stipatus vitiiis multum differentibus : quicquid rapuit immensa avaritia, dissipat luxu deteriore. Formidabilis est viventibus, hæres morientibus, raptor puellis, adulter infamis comubiis. Nulla est illi requies; deficiente præda, nascitur impudicitia; et dies timendus est locupletibus, et nox conjugibus. Quicumque est aut dives, aut cognitus formosa uxore, accusatur falso scelere. Si non sunt scelera, invitatus in convivium occiditur. Nullum mortis

tert. quo Lov. Var. LL. e marg. Parm.—159 Possidet pro Dissidet Leid. pr. duo Petav. occiduis ambo Moret. Ald. occiduis Exc. Læti. quodque Gadibus Florent. quo Var. LL. e marg. Parm. qua Ambr. tert. Barce Vat. pr. duo Med. Exc. Læti. Parce Lov. Bonou. Pat. tres Ambr. Parthe viginti Codd. Oxon. duo. Voss. duo. ed. Viett. Var. LL. ed. Antv.—160 Quaque Paratonio Thuan. Ambr. tert. Pharctonio ed. Viett. gurgite Exc. Cod. Rhem. pinguis pro Ganges Vat. pr. m. pr.—161 Hic sibi Rott. transscripsit vet. Gyr. transcribit omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott.—162 ager vel erit Oisel. Petav. tert.—163 quacumque Put. Mazar. quocumque vel quodcumque Oxon. pr.—164 Tinxit Med. quart. profundit Pat.—165 risus pro rivis Moret. pr. Med. tert. unus ed. Viett.—166 raptu Viett.—169 pulchra vel conjuge quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. vel pulchra conjuge Vat. sec. Med. sec. Put. Mazar. Moret. pr. Ambr. sec.—170 desunt tres Vatt. Pal. Farn. Rott. desunt duo Vatt. Med. tert. Reg. Tholos. Petav. pr. m. pr. duo Oxon. Var. LL. e marg.

NOTÆ

159 Barce] Oppidum Pentapoleos in Africa.

160 Paratonio] Ægyptiaco: nam Parætonium oppidum est Alexandriae vicinum.

Ganges] De hoc sæpius alibi.

162 Distantibus vitiiis] Avaritia et luxu quasi obsessus est, vel cinctus est atque septus; velut suis ipse, iisque

contrariis vitiiis fortior; quasi vitia sint ejus comites et satellites.

165 Morientibus] Persequitur viventes, quibus eripit bona: persequitur morientes, ut seipsum faciant hæredem: rapit puellas, conjuges, &c.

170 Pulsatur] Accusatur, evertitur.

Accitus conviva perit. Mors nulla refugit
 Artificem: varios succos spumasque requirit
 Serpentum virides, et adhuc ignota novercis
 Gramina. Si quisquam vultu præsentia dannet,
 Liberiusve gemat, dapibus crudelis in ipsis 175
 Emicat ad nutum stricto mucrone minister.
 Fixus quisque toro tacita formidine libat
 Carnifices epulas, incertaque pocula pallens
 Haurit, et intentos capiti circumspicit enses.
 Splendet Tartareo furialis mensa paratu, 180

genus latet inventorem sceleris Gildonem: vestigat liquores diversos, et spumas lividas draconum, et herbas incognitas adhuc novercis. Si aliquis vultu arguat statum præsentem, et ingemiscat liberius, satelles sævus inter ipsu convivia exsilit nudo gladio ad arbitrium Gildonis. Quisque affixus lecto cum tacito metu gustat cibos mortiferos, et expallescens vacuat scyphos dubios, atque circumspicit gladios imminentes capiti. Mensa funesta refulget pompa inferna, exundans strage, crudelis

//////////

Parm.—171 *Ascitus Pric. Ascitus Bonon. Arcitus Var. LL. ed. Antv. Adscitus* legebat Heinsius, et inter alia ascripserat locum Ovidii iv. Pont. Ep. ix. 'Tu certe scis hoc Superis adscite videsque Cæsar.'—172 *fucos Med. quart. spumamque Mazar. reliquit Tholos. Moret. pr.*—173 *Serpentes Pal. Med. pr. adhæc Put.*—174 *damnat Pric. Med. tert.*—175 *Libertusce Thuan. gemit Vat. tert. m. pr. in ipsis vel eisdem Oxon. pr. in ipsis vel herilem Reg. Oxon. sec.*—177 *tacita vel tacitus Thuan.*—178 *Carnificis Vat. quart.*—179 *instantes capiti Moret. sec. lateri Vat. tert. Pric. Oisel. Pat. Mazar. unus Heinsii. lateri vel capiti Vat. pr. Florent. Med. pr. Put. inc. Heins.*—180 *feralis Pric. Lov. et*

NOTÆ

171 *Accitus conviva*] Invitatur in convivium, ubi vel gladio vel veneno, seu boletis pestiferis perit. Unde Distichum: 'Defungi fungis hominem, Macrine, putabas: Boleti leti causa fuere tui.' Martiali tribuit hoc Distichum Cujacius.

172 *Artificem*] Gildo sævus mortis artifex scit omnes artes, quibus quis occidi possit; et nemo tam callidus est, ut effugere valeat ejus dolos.

174 *Gramina*] Herbas, vena, qualia nondum norunt novercæ, id est, teterrima. Notæ novercarum insidiæ. Ovidius: 'Lurida terribiles miscent aconita novercæ.'

176 *Emicat*] Satelles ad arbitrium Gildonis emicat, ut occidat eum, qui liberius ausit gemere, et præsentem

rerum statum vel vultu arguere. Sic tyrannus flentes et gementes occidit; sic Caligula, Nero, et alii inter pocula occiderunt convivas.

177 *Fixus*] Quisque in lecto seu triclinio fixus, ac velut attonitus ob timorem gustat epulas, quæ sæpius necant comedentes, ideoque dicuntur *carnifices epulæ*.

178 *Incertaque pocula*] Dubia et ancipitia: postquam enim ea quis hausit, dubitare potest, an non mortem simul hauserit.

179 *Intentos capiti*] Videt, metuitque enses capiti imminentes, instar Damoclis Horatiani, 'Districtus ensis cui super impia Cervice pendet,' &c.

180 *Tartareo*] Apparatu, qui convivas sæpius sub tartara mittat.

Cæde madens, atrox gladio, suspecta veneno.
 Ut vino calefacta Venus, tum sævior ardet
 Luxuries: mixtis redolent unguenta cotouis.
 Crinitos inter famulos, pubemque canoram,
 Orbatas jubet ire nurus, nuperque peremtis
 Arridere viris. Phalarin tormenta que flammæ
 Profuit, et Siculi mugitus ferre juveni,
 Quam tales audire choros. Nec damna pudoris

185

Oh enses, timenda ob viris. Postquam amor incensus est vino, tunc libido atrocior inflammatur: coronæ fragrant unguentis permixtis. Gildo cogit incidere uxores viduatas inter serros comatos et pueros symphoniacos, et arridere sibi post conjuges modo interfectos. Præstabat pati Phalarin, et supplicia ignium, et proferre botus tauri Siculi, quam adesse his saltationibus. Neque infamis jactura honoris, satis

~~~~~

sic conjiciebat Heinsius.—181 *spectata* Pric. m. pr.—182 *vitro* Moret. sec. *calefacta manus* Tholos. *tunc sævior* Vat. tert. Farn. Pric. Florent. Thuan. Pat. duo Ambr. *urguet* Pric. Oisel. Mazar. Pat. Med. quart. *ardet* vel *urget* Florent. Put.—183 *redolet* Lov.—184 *Crinitus* Oisel. *Crinitos* Exc. Lat. *fanulos inter* Vat. quint. *plebemque* Pat. Exc. Gevart. *plebemque* vel *pubemque* Put. *coronam* Farn. Thuan. *canoram* tres Med. *decoram* Vat. tert. Pric. Oisel. Med. sec. Vat. Livin. Mazar. Moret. sec. Exc. Cod. Rhem. et Ruben. ed. Vicet. *decoram* vel *canoram* Vat. pr. Florent. Pat. Pat. item Exc. Pat. rec. Heinsius ad confirmandam lectionem *decoram* ascripserat locum Capitol. in Vero, ubi commissiones ejus describit p. 36. l. 75. ‘donatos autem pueros decoros, qui ministrarent, singulis.’ sc. convivis. utitur et voce *decori* passim. sic p. 39. l. 22. sic ‘pueri decori’ Spartiano in Heliogabalo p. 103. l. 42. notaverat tamen *canoram* rectum esse. vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 166. Salmas. p. 215.—185 *ornatas* Pat.—186 *Phalarin* omnes Vatt. Rott. Oisel. *Phalaris* Thuan.—187 *Profuit* Exc. Lat. *Profuit* Vat. sec. Farn. Rott. Med. quart. ed. Vicet. *Profuit* vel *Præstitit* Ambr. sec. in margine item Vat. pr. *mann Viri docti* correctum *Præstitit. scire juveni* Thuan. *Siculi Tyranni* Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. m. pr.—188 *ambire choros* Mazar. *sonos* Put. *pudori* Ambr.

NOTE

182 *Vino calefacta Venus*] Quæ sine Cerere et Libero frigere solet.

183 *Coronis*] Coronæ redolent, suavissimumque afflant odore, quia mistæ sunt unguentis, seu suffimentis: in convivii autem veteres coronari floribus solebant, et ad voluptatem, et ad retundendos vini vapores.

184 *Crinitos*] Servos illos crinitos atque calamistratos antiqui magno pretio parabant, et epulis ministros præficiabant.

Pubemque canoram] Nec minore delectu conquirebant pueros symphoniacos, psaltriasque, et lasciva minis-

teria, ad cantus sensumque voluptatem.

185 *Nurus*] Fæminas, uxores maritis orbatas; vel nurus propriæ: quasi Gildo eas jubet ire in conspectum socerorum, id quod est crudelius: easque jubet sibi Gildoni arridere, quarum maritos modo occiderit: id quod est crudelissimum.

186 *Phalarin*] Tyrannum Agrigentinum in Sicilia, qui homines in tauro æneo inclusos flammis suppositis omni immanitate torrebat.

188 *Quam*] *Phalarin ferre profuit, quam cheros*, intellige *profuit potius*.

Turpia sufficiunt. Mauris clarissima quæque
 Fastidita datur: media Carthagine ductæ
 Barbara Sidoniæ subeunt connubia matres. 190
 Æthiopem nobis generum, Nasamona maritum
 Ingerit: exterret cunabula discolor infans.
 His fretus sociis, ipso jam Principe major
 Incedit. Peditum præcurrunt agmina longe. 195
 Circumdant equitum turmæ, Regesque clientes,
 Quos nostris ditat spoliis. Proturbat avita
 Quemque domo: veteres detrudit rure colonos.
 Exiliis dispersa feror. Nunquamne reverti

est: illustrissima quæque femina contempta traditur Mauris. Matres Carthaginenses maritatae in luce mediæ Carthaginis tolerant matrimonia barbara. Gildo obtrudit nobis Æthiopem pro genero, Nasamonem pro conjugee: infans degenerans territat ipsas cunas. Gildo stipatus sacerdotis his monstris, et jam potentior est ipso Imperatore. Catervæ peditum procul antecolant: catervæ equitum cingunt eum, et Reges clientes, quos locupletat exuriis nostris: ejicit unumquemque ex avita domo: expellit agricola antiquos suis prædiis. Errabundus agitator exiliis: an non

tert.—190 *ducta* Rott.—191 *connubia* Exc. Gevart. *convivia* vel *connubia* Vat. pr. et tert. Oisel. Florent. Put.—192 *generum nobis* Med. quart. *Nasona* Put.—193 *exterret* Exc. Læti. *et terret* ed. Vicet. *discolor* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. *decolor* Ambr. pr. *degener* Vat. pr. et tert. Oisel. Mazar. Vat. Livin. Gesn. et ed. Bipont. *degener* vel *discolor* Florent. Med. sec. Put. inc. Heins. et Vat. pr. pro diversa lectione.—194 *Hic* Moret. pr. *Hic* vel *His* Oxon. sec. *populis pro sociis* Exc. Pat. rec.—195 *pecudum* Pat. *procurrunt* Tholos. *præcedunt* Mazar. Moret. pr.—196 *Circumstant* Moret. sec.—197 *proturbat* Vat. pr. Pric. Florent. duo Med. Put. duo Petav. Bonon. Tholos. Ambr. sec. Lov.

NOTE

Livius dixit ‘orationem precibus, quam jurgio similem.’ Tacitus, ‘pacem, quam bellum optabant.’

Choros] Cantus saltationesque impurissimas.

189 *Sufficiunt*] Nec satis est violasse pudorem feminarum nobilium; cum Gildonis satiata est libido, fastidiuntur, Maurisque exponuntur.

191 *Barbara*] Matres Carthaginenses coguntur nubere barbaris: Sidoniæ autem dicuntur ab Urbe Sidone in Phœnicia, unde primi Carthaginis incolæ advecti sunt.

192 *Æthiopem*] Æthiops dicitur ἀπὸ τοῦ αἰθεῖν, *ardere*, et δψ, ὄψος, *vultus*, quod hi vultu nigro, et velut adusto

sint.

Nasamona] Nasamones sunt populi Africæ.

193 *Ingerit*] Obtrudit invitis ac repugnantibus.

Discolor] Alii legunt *Degener*, i. e. Infans discolor, seu degenerans a colore et virtute parentum, qui eos terret, immo et ipsa cunabula non assueta his monstris territare videtur.

194 *Sociis*] Æthiopibus et Nasamonibus superbiens, Regnum ipsorum potentiam superare se putat.

196 *Reges clientes*] Quos in fidem et clientelam recepit: quod invidiosum est, tantum potuisse Gildonem.

199 *Exiliis*] Ego Africa sum dis-

Fas erit, errantesque solo jam reddere cives? 200
 Iret adhuc in verba dolor, ni Jupiter alto
 Cœpisset solio: voces adamante notabat
 Atropos, et Lachesis jungebat stamina dictis:
 Nec te, Roma, diu, nec te patiemur inultam,
 Africa. Communi prosternet Honorius hostem. 205
 Pergite securæ. Vestrum vis nulla tenorem
 Separat: et soli famulabitur Africa Romæ.

licebit inquam redire, ac restituere terris nostris cives vagantes? Maror ulterius progrediretur in sermonem, nisi Jupiter ex solio excelso incepisset loqui: Atropos imprimet verba Jovis in adamante, et Lachesis insererat fila verbis jungendis: Neque feremus diu te, ait Jupiter, sine vindicta, o Roma, neque te o Africa. Honorius profligabit hostem utriusque. He sine cura; nulla violentia sejunct vestram conjunctionem; et Africa obediet uni Romæ. Locutus est, et inspi-

//////////

Vat. Livin. Exc. Latī et Gevart. *perturbat* duodecim alii.—200 *Fas erit? Errantesque solo natali redd. cives* Ambr. tert. *atque solo natali* Vat. sec. Moret. pr. Tholos. *errantesque solo jam tres* Vatt. *me reddere* Reg. Moret. sec. *mihī reddere* Rott. Med. sec. Exc. Gevart. atque ita conjecerat Heinsius.—201 *Issit* Exc. Latī, et Ruben. *in multa dolor* Thuan. *ni Jupiter* quatuor Vatt. duo Petav. et Heins. tres Med. Pric. Oisel. Florent. Reg. Pat. Ambr. sec. Mazar. Vat. Livin. *non Jupiter* Pal. n^o *Jupiter* Thuan. Petav. tert.—202 *notabat* Lov. Leid. pr. Vat. tert. ambo Moret. duo Oxon. Ald. Exc. Gevart. *notavit* Vat. pr. Oisel. Pat. *notabat* vel *notavit* Florent. Med. pr.—203 *jungebat* Med. quart. *jungebat* Exc. Latī. *jungebat* vel *urgebat* Exc. Pat. rec.—204 *Non te Roma—non te* Ambr. pr. *inultam* vel *inultus* Vat. pr.—205 *disperdet* Florent.—206 *nostrum* Pal. *tenorem* vel *cruorem* Oxon. sec.—207 *Separat* Mo-

NOTE

persa; id est, incolæ mei variis exiliis a Gildone dispersi sunt.

Nunquamne recerti] An non licebit civibus meis redire in Africam natalem? An non licebit eos exiis restituere solo natali, seu patriæ?

201 *Iret adhuc*] Africa adhuc mærens pergeret loqui, nisi Jupiter ipse vetaret ac loqueretur.

203 *Atropos*] Una ex Parcis, sic dicta ab *a sine*, et *τρέπειν tertere*, quod hæc non possit verti aut mutari. Parcæ autem sunt Jovis amanienses; et ejus verba excerptunt, exscribuntque, et quo firmiora sint, in adamante notant atque incidunt.

Lachesis] Altera ex Parcis, dicta ἀπὸ τοῦ λαγχάνειν *sortiri*, quod sortia-

tur seu sorte trahat fila, simulque hominum vitam. Hæc vero jungebat neccebatque fila seu stamina, ad dicta Jovis simul conjungenda, melius ut possent custodiri, quæ dicta Jovis sunt fata irrevocabilia. Statius: 'Grave, et immutabile sanctis Pondera adest verbis, et vocem fata sequuntur.' Alii fata supra Jovem constituunt, sed hoc liberum Poëtis in varietate fabularum.

206 *Pergite securæ*] Pergite esse securæ, et nihil de Gildonis tyrannide timete.

Tenorem] Vestram conjunctionem, vestram illam Romæ in imperando, Africa in obediendo constantiam immutabilem, vis nulla separabit.

Dixit, et afflavit Roman meliore juvena.
 Continuo redit ille vigor, senique colorem
 Mutavere comæ. Solidatam crista resurgens 210
 Erexit galeam, clypei que recanduit orbis,
 Et levis excussa micuit rubigine cornus.

Humentis jam Noctis equos, Lethæaque Somnus
 Fræna regens, tacitoolvebat sidera curru.
 Jam duo Divorum proceres, seniorque minorque 215

ravit Romæ juventutem vegetiorem. Statim vis illa renouatur, et crines verterunt colorem senectutis: cristæ datæ simul extulerunt cassidem firmam, et rotunditas scuti refulsit, ac celer hasta enituit, rubigine detersa. Jam Somnus ducens equos humidos noctis, et habenas Lethæas, torquebat astra curru silente. Jam Theodosii bini, primores Divorum, et senior et junior incede-

//////////

ret. pr. m. sec.—209 *Continue* Thuan. *rigor* Ambr. sec. *rigorem* pro *colorem* Moret. pr. Vat. sec. Ambr. tert.—210 *solidatum* Lov. m. pr.—212 *conus* tres Vatt. Farn. Rott. Oisel. *cornus* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. m. sec. Florent. m. pr. Pat. Lov. m. sec. Vat. Livin. *comus*, *crocus* vel *cornus* Med. pr.—213 *Humentes* Heins. Gesn. ed. Bipont. Kœnig. *Humentis* Vat. quint. Petav. pr.—214 *ferens* Pric. *gerens* Vat. pr. Oisel. Florent. marg. Isingr. Put. Pat. *gerens* vel *regens* Vat. pr. *volabat* Med. pr. mus Heins. *lapsu* Ambr. sec. *curru* Vet. Gyr. Vat. Livin. Pric. Oisel. Vat. pr. Florent. m. pr. *cursu* quatuor Vatt. Pal. Rott. *cursu* vel *curru* Pnt.—215 *Et jam* Oisel. *Jam duo* vel *Et jam* Vat. pr. *seniorque* Vat. pr. Oisel. Pric. Florent. Mazar. Pat. Exc. Cod. Rhem. *majorque* Gesn. et ed. Bipont. *majorque* vel *seniorque* Vat. tert. Med. pr.—

NOTÆ

208 *Afflavit*] Deorum afflatu omnia reflorescunt.

209 *Vigor*] Vis illa antiqua Romæ renovatur, adeo ut crines qui modo erant cani, mutaverint colorem illum senectutis, et colorem juventutis induerint.

210 *Crista*] *Crista*, quæ dejecta erat a Roma seniore, quæ languida, ac debilis videri poterat, resurgit, et simul galeam ostendit erectiorem atque firmiorem: sic Poëtæ dant sensum rebus inanimis.

211 *Clypei que recanduit*] *Orbis clypei* refulsit, atque novo candore emicuit. Dicitur *clypeus*, vel *clipeus*: hic ἀπὸ τοῦ κλέπτειν, *tegere*, *furari*, quod tegat et quasi furetur oculis lævam hominis partem: ille dicitur ἀπὸ τοῦ γλύφειν, *sculperere*, quod cœletur in-

sculptis imaginibus, et præclaris in bello gestis: vel ἀπὸ τοῦ καλύπτειν, *tegere*, ita ut dicatur *clypeus* per synecopen, quasi *calupeus*.

212 *Cornus*] Arbor ex qua fiunt hastæ, lanceæ, tela: hic ponitur pro hasta aut lancea: causa pro effectu, materia scilicet pro materiato.

213 *Humentis*] Equos noctis rore madentis.

Somnus] Deus habitus ab antiquis; isque placidissimus; fingitur spargere ‘molles suasura papavera somnos,’ regere habenas Lethæas, hoc est, inducentes oblivionem; nam per somnum videas ‘corda oblita laborum.’ Somnus noctis frater. Τινὲς ἀδελφὸν τοῦ θανάτου τὸν ὕπνον ὀνομάζουσι, quidam fratrem mortis somnum vocant: Athenagoras.

Theodosii pacem laturo gentibus ibant :
 Qui Jovis arcanos monitus, mandataque ferrent
 Fratribus, et geminis sancirent fœdera regnis.
 Sic cum præcipites artem vicere procellæ,
 Assiduoque gemens undarum verbere nutat 220
 Descensura ratis, cœca sub nocte vocati
 Naufraga Ledaï sustentant vela Lacones.
 Circulus ut patuit Lunæ, secuere meatus
 Diversos. Italas senior tendebat in oras :

bant, daturî pacem populis: qui Theodosii reportarent duobus fratribus secretas admonitiones, et jussa Jovis, ac stabilirent fœdera in duobus Imperiis. Ita cum turbulentæ tempestates superararent industriam gubernatoris, et navis percussa agitatione continua fluctuum vacillat mox submergenda; Lacones Ledaï invocati inter caliginem obscuram, sustinent navim mox facturam naufragium. Ubi globus Lunæ apertus est, Theodosii fecerunt sibi vias varios: senior avus ibat in tractus

*****

216 *Theodosius* Vat. sec. *Theodosii* Oxon. duo, Leid. Lovan. Vicet. Parm. *Theodosii* Leid. pr. duo Oxon. Ald. Junt. Gryph. Colin.—217 *arcanæque* Leid. pr. Oxon.—218 *sancirent* Ambr. pr. *sociarent* Vat. quint. atque ita conjecerat Heinsius. *regni* Oxon. pr.—219 *artem* quatuor Med. duo Heins. Reg. Pat. Thuan. Mazar. tres Petav. Exc. Laeti, et Var. LL. e marg. Parm. *arcem* Pal. Oisel. Florent. Put. Isingr. Vicet. Parm. Ald. Junt. Colin. Gryph. *arcem* vel *atem* Lov.—221 *Descensura* duo Moret. Lov. Ald. Exc. Gevart. et Ruben. *Descensura* Exc. Laeti. *Defensura* Rott. *Descensura* Vat. quart. *Desessura* legebat Heinsius. *quales sub nocte* Moret. pr. *vocari* Vicet. Parm.—222 *ostendunt bella draconis* marg. Isingr.—223 *ut Lunæ patuit* Vat. sec.—224 *ad oras* Pal. Farn. Rott. *in oras* Vet. Gyr. Moret. pr. Ambr. sec. Pat. Mazar. *ad urces*

NOTE

216 *Theodosii*] Theodosius major, seu senior avus; et Theodosius minor, seu junior, pater Arcadii et Honorii: neque Dii tantum dicuntur, sed proceres eminentes inter Deos: hunc fastum invexit Poëtarum Ethnicorum vel ambitio vel adulatio. Theodosius avus, vir bello strenuus: sed malevolorum invidia, et Valentis Imperatoris superstitiosa suspitione oppressus est. Etenim hic princeps audiens ab aruspibus sibi finestas fore literas, Θ. Ε. Ο. Δ. multos occidit, quorum nomina ab iis literis incipiebant, et inter eos Theodosium seniore, cuius caput Carthagine amputatum est.

218 *Fratribus*] Arcadio et Honorio.

Geminis regnis] Duobus Imperiis, Orientis et Occidentis, stabilirent pacem, quæ velut quodam fœdere immutabili rata et sancita floreret.

219 *Sic cum*] Hæc comparatio 'haud satis magna' visa est Scaligero patri.

222 *Ledaï Lacones*] Ut Castor et Pollux ex Jove et Leda geniti in Laconia Græciæ regione nantis sunt propitii, et pulsa tempestate navem sustentant, sic duo Theodosii, avus et pater, Republicæ navim fluctuantem servaverunt.

223 *Circulus*] Poëtae finxerunt cir-

At pater, intransitum Pontum qua Bosporos arctat, 225
 Arcadii thalamis, urbiq̄ue illapsus Eoæ.
 Quem simul ut vidit natus (nam clara nitēbat
 Cynthia) permixto tremuerunt gaudia fletu,
 Complexuq̄ue fovens, quos non speraverat, artus,
 O mihi post Alpes nunc primum reddite, dixit, 230
 Unde tuis optatus ades? da tangere dextram,
 Qua gentes cecidere feræ. Quis tale removit
 Præsidium terris? ut te mortalia pridem
 Implorant, lugentq̄ue pium, fortemq̄ue requirunt!

Italia: sed pater, qua parte Bosporus Thracius angustat mare ingreditur descendit in cubiculum Arcadii, et in urbem Orientis. Quem statim atque filius aspexit (etenim luna nitida micabat) lætitia ejus horruit mistis lacrymis, et constringens amplexu corpus, quod non expectaverat, ait, O rediens ad me nunc primum post Alpes, unde venis expetitus a tuis filiis? permitte contingere manum, qua barbaræ nationes oppressæ sunt. Quis avertit te tantum columen a terris? Quomodo te homines mortales invocant jamdudum, et deflent ut clementem, et desiderant ut ge-

//////////

duo Vatt. Moret. sec.—225 *intravit partem Thuan. intratum Leid. pr. m. sec. pontum Vat. Livin. portum Leid. pr. cum viginti quinque aliis, item Ald. Lov. et Oxon. duo. pontum vel portum Petav. pr. Florent. Mazar. Bosporos Vat. pr. Exc. Læti. Bosporus Gesn. et ed. Bipont. hastat Med. sec. m. pr.—226 illapsus Vat. Livin. valapsus Vat. pr. elapsus octodecim scripti, Ald. et ed. Vicet. urbi delapsus Med. sec.—227 simul ut Vat. quint. Pal. Farn. Rott. ed. Parm. suus ut Exc. Cod. Rhem. sic ut Vat. pr. et tert. Pric. Oisel. Mazar. Pat. simul ac Med. quart. Vet. Gyr. Lov. m. sec. Put. Leid. pr. Oxon. pr. Var. LL. e marg. Parm. Gesn. et ed. Bipont. jam clara Var. LL. ed. Antv.—228 tenuerunt Med. quart.—229 Conspicueque conjecerat Heinsius.—230 tunc primum Vat. tert. nec primum ed. Vicet. primum vel pridem Put.—231 jungere Vat. tert. Pal. Thuan.—232 remotus Florent. m. pr.—234 implorant Pat. longeq̄ue*

NOTÆ

culum lunæ esse superis ad nos venientibus ostium ultimum: sub quo circulo posita sunt ea omnia, quæ sunt morti obnoxia.

225 *Pater*] Theodosius pater Arcadii et Honorii.

Bosporos] Thracius; ad quem est urbs Constantinopolis, ubi sedes Imperii *Eoi*; id est, Orientis, seu Auroræ. Ἐως et Ἠώς, *Aurora*. Bosporus dicitur quasi βὸς ῥόπος, *transilus bovis*; quia mare ibi tam angustum est, ut bos hac transire queat.

228 *Cynthia*] Luna a Cynthio monte

Deli insula, ubi Diana nata est; quæ Diana eadem est ac Luna.

Tremuerunt gaudia] Arcadius ipse gaudens tremuit ob visum ex improviso patrem, quem non sperabat se visurum.

229 *Artus*] Non artus, quos mortui non habent, sed nescio quam paterni corporis imaginem.

230 *Post Alpes*] Ubi Theodosius tanta dederat virtutis documenta, ut supra diximus.

231 *Fortemq̄ue requirunt*] Ob tumultus secutos, quos tamen feliciter

Cui pater in tales rupit suspiria voces: 235
 Hoc erat? in fratres medio discordia Mauro
 Nascitur: et mundus germanaque dissidet aula?
 Gildonisque salus tanti sit palma furoris?
 Scilicet egregius morum, magnoque tuendus,
 Et cujus meritis pietas a fratre recedat. 240

nerosum! Ad quem Arcadium pater abruptit suspiria in hæc verba: *Hoc erat!* certamen oritur inter fratres, Mauro interposito, atque Orbis et Aula fratrum dissentit? An incolumitas Gildonis erit præmium tantorum odiorum? Est nempe ille excellens virtutibus, et conservandus ingenti pretio, ac dignus cujus virtute

//////////

Oisel. *lugentque* Vat. pr. m. pr. Pric.—235 *Tunc pater* Farn. *Tum* ed. Vicet. *Cum* Thuan. *Cui* Exc. Læti. *rupit* Moret. pr. *rumpit* Thuan. *reddit* vel *rupit* Put.—236 *Hoc erat in fatis*. cum *τελεῖς σπυριῶν* vel signo interrogandi? Ambr. pr. Bonon. duo Med. Exc. Læti et Gevart. item Ruben. *in fratres?* duo Vatt. Put. Petav. sec. *fratres* vel *fatis* Reg.—237 *germana* Oxon. pr. Thuan. Mazar. *germanaque* Gryph. et Exc. Schott.—238 *Gildonisque* Farn. Florent. *Gildonisne* Gesn. ed. Bipont. Kœnig. *sit tanti* Vat. sec. *tanti sit* Florent. quatuor Med. Tholos. Ambr. tert. nms Heins. ambo Moret. Exc. Ruben. *fit palma* Leid. pr. Exc. Cod. Rhem. *fit* vel *sit* Put. *palma* Pric. Oisel. Oxon. sec. m. pr. Mazar. Petav. sec. vet. Gyr. Pat. duo Ambr. Exc. Læti, Sched. Gnd. Var. LL. ed. Antv. *caussa* quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Ambr. tert. *caussa* vel *palma* Vat. tert. Med. pr. Florent. Put.—239 *Si licet* Farn. *timendus* ed. Parm. et Vicet. Exc. Læti. *tuendus* vel *timendus* Florent.—240 *Et quoris* ed. Vicet. *a fratre* Pric. *in fratre* Vat. pr. Oisel. Med. sec. Mazar. inc. Heins. Petav. pr. Ambr. et Moret. sec. Exc. Læti, Gevart. et ed. Parm. *infra* quatuor Vatt.

NOTE

Stilicho compescuit.

235 *Rupit suspiria*] Pater Theodosius abruptit silentia imo pectore suspirans, et alloquens filium Arcadium.

236 *Hoc erat*] Ironica indignatio: quasi diceret: Hæc ergo erat causa, cur vobis fratribus tantum Imperium relinquerem, ut inter vos dissensio excitaretur? ‘Hoc erat alma parens quod me per tela, per ignes eripis,’ &c. Virgilius.

Medio Mauro] Gildone interposito, quem aggrediebatur Honorius, sed Arcadius eum tutabatur, et ideo inter fratres nascebatur discordia.

237 *Germana aula*] Aula Orientis in urbe Constantinopoli, et Aula Occidentis in urbe Roma, quæ fratrum Aula una esse deberet, et uno animo administrari.

238 *Salus*] An salus Gildonis esse debet præmium, mercesque tantorum inter fratres odiorum, tantarumque cladum, Honorio illum lacessente, et defendente Arcadio, ut scilicet ab hoc contra illum ejus vita conservetur?

239 *Morum*] Virtutum, nam mores sunt omne genus virtutis. ‘Maxima enim morum semper patientia virtus;’ Cato. ‘Egregiusque animi,’ Virgilius: reticetur, *virtute*.

Magno] Pretio. Virgilius: ‘Cum magno optaverit emitum Intactum Pallanta.’

240 *Pietas*] Gildo dignus est, qui efficiat, ut frater a fratre recedat, ut frater fratrem oderit? Pietas dicitur de Deo, de patria, de parentibus, de fratribus, &c.

In primo genitore, vide, civile calebat
 Dissidium. Dubio stabant Romana sub ictu.
 Quis procul Armenius, vel quis Mæotide ripa
 Rex ignotus agit, qui me non juvit cuntem?
 Auxilio fovere Getæ, venerè Geloni.

245

Solus at hic, non puppe data, non milite misso,
 Subsedit, fluitante fide. Si signa petisset
 Obyia, detecto submissius hoste dolerem.

amor fratris accertatur a fratre. Considera primum in me patre tuo merita Gildonis. Bellum civile ardebat: res Romanæ stabant sub ictu uncipiti. Quis longe Armenius Rex, aut quis Rex incognitus in littore Mæotico vixit, qui non adjuverit me proficiscentem ad bellum? Getæ sustentarunt nos suis viribus, Geloni advennerunt: sed iste unus Gildo ambigua fide remansit, nari non ministrata, non missis militibus. Si vixisset in vexilla militi contraria, minus irascerer, ipso hoste aperto.

//////////

Pal. Farn. Rott. *in fratre* et emend. *a fratre* Leid. pr. Exc. Ruben. *in fratre* vel *infracta* Florent. Thuan. *infracta, in fratre* vel *a fratre* Vat. tert. *fraterna* leg. Heins. *recedit* Vat. quint. Pat.—241 *rides* Med. quart. *videt* Pric. *ride* vel *rides* Petav. pr. *colebat* Med. sec. m. s.—242 *Dissidium* triginta Codd. Exc. Gevart. male. vid. vs. 237.—243 *quis* vel Vat. sec. Pric.—244 *agit* vel *erat* Pnt. *non me juvit* Leid. pr. et viginti alii, ed. Parm. et Vicet. *me non adjuvit* Pal. Med. pr. *non me quis* Oxon. sec. *vicit* Petav. sec. *novit* pro *juvit* Florent. *egentem* Ambr. pr.—245 *auxilio* cum *σπερμῆ*, Petav. sec. Heinsius ascripserat, '*juvet*' recte hæc leguntur; nil muta. sic et *juvare* absolute. Vuleat. Gallican. in Avidio Cassio: sed et aliis civitatibus, quæ illum juverant, ignovit. Val. Flacc. l. iv. 618. *hostemque juvabis Auxilio.* *fovere* Leid. pr. m. pr. Pric. Oisel. Ald. Exc. Læti. *fovere* viginti duo alii, ed. Parm. et Vicet. *fovere* vel *fovere* Vat. pr. Pnt. *fovere Geloni* Exc. Ruben.—246 *Solus at hic* marg. Parm. et Var. LL. ed. Antv. m. pr. *Solus adhuc* Vat. pr. Pric. Oisel. Exc. Ruben. ed. Parm. et Vicet. *pube* Thuan. Mazar. *puppe* vel *pube* Oxon. sec.—247 *tulisset* *defecto* Vat. pr. Oisel. Florent. m. pr. *detecto* Leid. pr. duo Oxon. *detecto* vel *dejecto* Ambr. sec. Heinsius ascripserat locum Lamprid. in Alexandro Severo. p. 120. '*ne aliquando detectus capitali supplicio subderetur.*' et p. 129. '*statim in furto detectus est.*' *dolorem* pro *dolerem* ed. Parm.

NOTE

241 *Vide*] In me patre tuo vide merita Gildonis, qui me solus non adjuvit, cum reges omnes me adjuverent.

Civile] Cum *Maximo* et *Victore*, qui a Theodosii virtute oppressi sunt. De *Maximo* supra; *Victor* autem erat hujusce filius: utrumque Theodosius in urbe Aquileia morte multavit.

242 *Sub ictu*] Imperium Romanum, quasi victima, stabat, et velut expectabat ictum subitum, qui dubiam efficeret ejus salutem.

243 *Armenius*] Armenia est regio Asiæ.

Mæotide] Palus Mæotis est supra Pontum Euxinum, ejus ripam Mæotidem incolunt varii populi.

245 *Getæ, Geloni*] Sunt populi versus Septemtrionem.

248 *Detecto*] Hoste aperto. Alii legunt *defecto*, i. e. Ipso Gildone de-

Restitit in speculis fati, turbaque reductus
 Libravit geminas, eventu judicæ, vires, 250
 Ad rerum momenta cliens, seseque daturus
 Victori: fortuna simul cum Marte pependit.
 Et si non cupidis essem præreptus ab astris,
 Exemplum sequerer Tulli, laniandaque dumis
 Impia diversis raptarem membra quadrigis. 255
 Germani nunc usque tui responsa colebat:
 En iterum calcat. Tali te credere monstro

At mansit in consideranda sorte futura, et se junctus a cæteris pependit vires utroque exitu judicaturæ. cliens pro varietate rerum, et suscepturus partes victoris: fortuna ejus suspensa est una cum bello. Et si ego Theodosius non fuisset raptus a Cælo desiderante me, imitarem exemplum Tulli Hostilii, et traherem per quadrigas oppositas corpus impii Gildonis lacrandum sentibus. Ille ad hoc usque tempus venerabatur imperia fratris tui: ecce rursus proculcat ea. Apparas confidere tali

//////////

—249 Hic versus deest in Pat. *turbanque* Var. LL. ed. Antv. m. pr.—252 *cum Marte simul Fortuna pependit* Med. pr. Pal. Put. ed. Vicet. *fortuna prior* Mazar. *una pro simul* Thuan. *mente* Farn. Pric. Oisel. Florent. Mazar. Pat. vet. Gyr. Exc. Ruben. *Marte* Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. *morte* ed. Vicet. *Marte* vel *mente* duo Vatt. Med. sec. Put.—253 *O si* Vat. tert. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Florent. Thuan. Mazar. Exc. Læti. *Ut si* Vat. quart. *Et si* Leid. pr. cum duodecim aliis, ed. Parm. et Vicet. *Sed si* Lov. vet. Gyr. Moret. sec. *Ac si* vel *O si* Var. LL. e marg. Parm. *præreptus* Farn. et unus Heins. *præreptus* Thuan. Vicet. Parm. *præreptus* Florent. m. pr.—254 *laniandaque* Vat. tert. Pat. *laniandaque* viginti quatuor Codd. Exc. Læti, Var. LL. e marg. Parm. ed. Antv. et ed. Vicet.—255 *aptarem* decem scripti. *Raptarem* Exc. Ruben. ed. Vicet.—256 *calcabat* Med. sec. m. pr.—257 *En* Vat. tert. Pric. vet. Gyr. Vat. Livin. *Nunc iterum* Leid. pr. cum viginti tribus aliis, Exc. Gev. Var. LL. e marg. Parm. et Ald. *Nunc* vel *En* Put. *Nunc* Ald. vitiose.

NOTE

ficiente, factoque hoste manifesto, minus dolerem; sed ferre non possum hominis perfidiam.

249 *In speculis fati*] Remansit, quasi speculaturus quod fatum, quæ sors futura esset belli, et pependit utriusque exercitus vires ex eventu judicaturus, et fortioris partes suscepturus. Cicero: 'Rex semper in speculis fuit.'

251 *Cliens*] Gildo scilicet imitans libræ ancipitis motum, elicientem se profitebatur pro momentis, seu motu, seu varietate rerum atque temporum, adeo ut cui fortuna, eidem ipse ad-

hæret, et eo penderet, quo res melius viderentur.

252 *Fortuna*] Gildo fortunam suam suspensam tenuit, nec cuiquam favit, donec sors belli remansit dubia atque suspensa.

253 *Præreptus*] Si non fuisset morte præreptus, et in Cælum ascriptus.

254 *Tulli*] Albani 'Fidenate bello missi in auxilium Romanorum ex federe, medii inter duos expectavere fortunam.' At Tullus Hostilius tertius Romæ Rex 'hoste victo ruptorem fœderis Metium Suffetium,' seu

Post patrem fratremque paras? sed magna rependit,
 Inque tuam sortem numerosas transtulit urbes.
 Ergo fas pretio cedit? mercede placebit
 Seditio? taceo, læsi quod transfuga fratris,
 Quod levis ingenio. Quamvis discrimine summo
 Proditor apporet suspensa morte salutem,
 Nusquam gratus erit. Damnamus luce reperta

260

pórtento post patrem et fratrem? At vero Gildo reddit magna, et transmisit multa oppida in tuam partem. Æquitas igitur vincetur mercede? Perfidia placebit ob munera? Silco, quod iste sit desertor fratris tui offensi, quod sit inconstanti indole. Etiam si tamen perfidus iste ingenti cum periculo afferat vitam quæ fluctuabat in morte, nunquam erit jucundus: vita restituta condemnamus proditi-

//////////

calcat Farn. *calcat vel temptat* Pric. *reddere* Leid. pr. *tali sub judice* Pat.—258 *fratrem patremque* duo Med. *matremque vel fratremque* Moret. pr. *rependis* Med. tert.—259 *tuas sortes* duo Vatt. Reg. Petav. pr. *addicit pro transtulit* Vat. quart.—260 *mens pro fas* Med. quart.—261 *Seditio* duo Vatt. Reg. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *Proditio* Heins. Gesn. et ed. Bipont. *Proditio vel Seditio* Vat. pr. Petav. pr. *patris* Leid. pr. Petav. sec. Med. tert. Oxon. pr. Ambr. tert. Reg. Thuan. Tholos. tres Vatt. *fratris vel patris* Vat. pr. Farn. Pric. Med. pr. Petav. pr. Lov. item Moret. pr.—263 *apparet* Vat. pr. n. pr. Pric. *suspensa* cum glossa, *i. c. dilata* Florent. cum decem aliis. *suspensam* Ambr. sec. qui et *Marte pro morte* exhibet. *luce vel morte* Thuan. *suspensam* probat Heins.—264 *Nusquam* Leid. pr. *Nunquam* decem alii. *Nunquam* Gesn. ed. Bipont. Kœnig. *justus pro gratus* Var. LL. ed. Antv. *reperta* Oxon. pr. *recepta* vet. Gyr. Med. tert. Put. Petav. tert. *reperta vel retenta* Pric.

NOTÆ

Fafetium, 'religatum inter duos currus, pernicious equis distrahit: Albanque ipsam, quamvis parentem, æmulam tamen, diruit.' Florus. 'Raptabatque viri mendacis viscera Tullus Per sylvam, et sparsi roabant sanguine vepres.' Virgilius.

258 *Post patrem fratremque*] Quos Gildo fefellit, elusit.

Sed magna] Objicitur, sed Gildo reddit Arcadio magnas urbes, et Africam ipsam Honorio ereptam parat ipsi tradere. Quasi vero id proditor faceret.

260 *Ergo fas*] Responsio: ergo fas seu æquitas vincetur mercede? Et placebit perfidia ob talia munera?

261 *Fratris*] Deseruit fratrem tuum, cuius erat cliens.

263 *Salutem*] Etsi de honore, de Imperio, de vita periclitemur, tamen non placet salus, quam attulerit proditor.

Suspensam salutem] Salus quæ suspensa sit et incerta, quæ vacillat modo casura morte impendente, non placet, si proditor eam afferat.

264 *Damnamus*] Nos certiores facti salutis, de qua desperaverimus, damnamus tamen eum, qui nos perfidia aliqua a periculo liberavit: placet enim aliquando perfidia, semper displicet perfidus. Augustus apud Plutarchum, ἐγὼ προδοσίαν φιλῶ, προδότας οὐκ ἐπαινῶ: ego proditorem amo, proditores non laudo. Philippus prodituros amabat, non proditores.

Perfidiam : nec nos patimur committere tali 265
 Hoc genus emtori. Cives cum mœnibus offert?
 Hoc vendit patriam. Plerique in tempus abusi
 Mox odere tamen. Tenuit sic Graia Philippus
 Oppida. Peliaeo libertas concidit auro.
 Romani scelerum semper sprevere ministros. 270
 Noxia pollicitum domino miscere venena
 Fabricius Regi nudata fraude remisit,
 Infesto quem Marte petit, bellumque negavit
 Per famuli patrare nefas : ductosque Camillus

tionem ; neque nos sinimus credere hanc gentem nostram ejusmodi emtori : iste proponit cives venales cum urbibus ? iste vendit patriam. Multi abusi ad tempus, statim tamen oderunt : ita Philippus occupavit urbes Græcus, libertas eversa est pecunia Pellæa. Romani semper contempserunt administratos criminum. Fabricius, detecto dolo, remisit Pyrrho medicum promittentem dare virus mortiferum domino suo ; quem Pyrrhum Fabricius lucessivit pugna infensa, et noluit conficere bellum

//////////

Oxon. sec. Claver. Barth.—265 *vos* Lov. Mazar. Ambr. sec. Vat. tert. *concurrere vel committere* Med. pr.—266 *Hoc genus cum τελεία στιγμή* Vat. pr. *offert* Thuan. Petav. tert. *effert* Oisel. *assunt* Lov. m. pr. *auferet* Leid. pr. Oxon. pr. Moret. sec. Val. tert. Reg. Petav. pr. *affert* decem alii. *affert* vel *offert* Med. pr. Oxon. sec.—267 *Hic vendit* Vat. quint. Exc. Læti. *Et vendit* Med. quart. *Hæc* Vat. tert. Petav. sec. Med. tert. *Hoc* Leid. pr. cum octodecim aliis, item ed. Viet. *populique* Pal. duo Med. Moret. pr. m. sec. *populique* vel *plerique* Med. pr.—268 *renuit* Oisel. *grata* pro *Graia* Pal. Med. pr.—269 *anno* pro *auro* Thuan. —270 *semper scelerum* duo Vatt. Pric. Reg. Petav. pr. Moret. sec. *prodidit* marg. Isingr.—271 *Pyrrho* pro *domino* marg. Isingr.—272 *mandata* Moret. sec. *fronte* vel *fraude* Moret. pr. *remittit* Mazar.—273 *infestum* Tholos. *infausto* Reg. Oxon. pr. Var. LL. ed. Antv.—274 *ductosque* vel *ductusque* Mō-

NOTE

266 *Emtori*] Nec unquam nos patiemur hoc genus nostrum Imperatorum, hosce nostros filios, credere emtori perfido, qui vendet cives urbesque : non feremus hanc eis inuri maculam, ut alter alterius Imperium minuat artibus eujusemque proditoris.

267 *Abusi*] Multi ad tempus abusi proditoribus, mox tamen eos oderunt.

268 *Philippus*] Rex Macedonum, pater Alexandri, dicitabat nullam arcem esse inexpugnabilem, in quam introduci posset asellus auro ornatus.

269 *Libertas*] Libertas Græcorum

perit, eversa est auro Philippi Peliaei, sic dicti ab urbe Macedoniae Pella, Philippi et Alexandri natalibus inelyta.

272 *Fabricius*] Cum vicina castra ipse Fabricius, et Rex haberent, Timochares medicus Pyrrhi, vel Nicias amicus, nocte ad eum venit, promittens se Pyrrhum veneno occisurum, si sibi quicquam pollicitaretur : quem Fabricius vinetum reduci jussit ad dominum, Pyrrhoque dici, quæ contra caput ejus spondisset. Hoc factum Curio tribuit Florus.

274 *Patrare*] Conficere, et ad finem perducere. Cicero : ‘ promissa

Trans murum pueros obsessæ reddidit urbi. 275
 Traduntur pœnis alii, cum prœlia solvant;
 Hic manet, ut moveat. Quod respuit alter in hostem,
 Suscipis in fratrem. Longi pro dedecus ævi!
 Cui placet, australes Gildon condonat habenas,
 Tantaque mutatos sequitur provincia mores. 280
 Quaslibet ad partes animus nutaverit anceps:
 Transfundit secum Libyam, refluumque malignus

per crimen servi: atque Camillus restituit civibus obsessis pueros adductos ad se trans murum. Ceteri exponuntur suppliciis, cum dirimant pugnas: hic Gildo remanet, ut excitet bellum. Id aggredieris contra fratrem, quod alius renuit contra hostem: O opprobrium non visum longa ætate! Gildo dat Imperium meridianum cui lubet, et provincia tanta obtemperat levitati inconstanti, quamcumque in partem mens dubia propendat, transfert secum Libyam, et improbus ille præbet regnum

ret. pr.—275 *Post murum* Put. *credidit* Pal.—276 *prælia* Med. sec. *præmia* Farn. Ambr. pr. *solvant* Pric. *solvant* vel *tollant* Vat. pr.—277 *Hæc* Var. LL. ed. Antv. *manet* Vicet. Parm. *maneat* vel *moreat* Put. *quod respuit* decem Codd. *quem* Lov. Gesn. ed. Bipont. Kœnig. *in hoste* Thuan. Tholos.—278 *Suscipit* Reg. *Suspiciis* Med. sec. *in fratres* Thuan. *in fratrem* cum τελέεια σπυγμῆ Med. pr. Put. Lov. Ald. Exc. Gevart. cum signo interrog. Gesn. ed. Bipont. Kœnig. *pro dedecus* Vat. pr. *post dedecus* Put.—279 *Qui placet* Oisel. *cum donat* Pat. Moret. pr. *condonat* Pric. Oisel. Pat. m. sec. *cum prodit* inc. Heins. *cum tradit* viginti duo Codd. Var. LL. ed. Antv. *cum tradat* Farn. Reg. Moret. sec. *cum tradet* Vat. quint. *cum turbat* et emend. *tradat* Leid. pr. *contradit* Sched. Gnd. *contradat* Med. quart. Exc. Gevart. *cum donat* vel *cum tradit* Put. *condonat* vel *cum tradit* Vat. pr. *condonat* vel *cum tradat* Florent. *cum donat* vel *condonat* Vat. tert. Heinsius conjiciebat *num tradit. habenas!* cum signo interrogationis, Petav. pr. uti et vs. seq. *mores?*—281 *Quascumque* Moret. sec. Exc. Gevart. *animus nutaverit* Vat. quart. et quint. *animum nutaverit* Leid. pr. Vat. tert. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Florent. Oxon. pr. Ald. *animus* vel *animum* Petav. pr. *animum* Reg. Pat. ed. Parm. *nutaverit* Vat. sec. Med. quart. tres Petav. ed. Parm. *nutaverit* decem alii. *animus nutaverit* vel *animum nutaverit* Vat. pr. Med. sec. *animis nutaverit* Lov. Heinsius legit *animi nutaverit anceps.*—282 *Transfundit* Pric. Exc. Læti. *Transfundit* Var. LL. ed. Antv. *Libyam secum* viginti octo

NOTÆ

patravit, id est, perfecit.

275 *Pueros*] Primorum urbis Faliscorum filios, quos ludimagister sermonibus variis pertrahendo usque ad castra Camilli perduxerat, ipsique Camillo prodiderat: sed hic vinculum ludimagistrum urbis proditorum ultra remisit, sicque Faliscos beneficio magis, quam armis superatos portas sibi pandere officiose coëgit.

276 *Solvant*] Medicus Pyrrhi, ludi-

magister Faliscorum rapiuntur ad pœnas, quod dolo et scelere tentent solvere et finire prœlia.

278 *Longi æri*] O dedecus tale, quale nec visum nec videndum est per longa sæcula.

280 *Mutatos*] Sequitur mutationem, et inconstantiam morum, levitatemque Punicam Gildonis.

282 *Refluumque*] Gildo Maurus quocumque inclinet, transfert secum

Commodat imperium. Mauri fuit Africa munus.
 Tollite Massylas fraudes: removete bilingues
 Insidias, et verba soli spirantia virus. 285
 Ne consanguineis certetur cominus armis,
 Ne, precor: hæc trucibus Thebis, hæc digna Mycenis;
 In Mauros hoc crimen eat. Quid noster iniquum
 Molitur Stilichon? quando non ille jubenti
 Paruit? an quisquam nobis devotior extat? 290

mobile. Africa fuit donum Mauri. Rejicite astutiam Massylam, rejicite dolos ambiguos, et sermones redolentes venenum loci. Ne pugnetur prope telis fraternis, ne quæso, pugnetur. Hæc prælia digna Thebis crudelibus et Mycenis: hoc scelus revertatur contra Mauros. Quid noster Stilicho machinatur injustum? Quando non ille obedivit imperanti? An aliquis est addictior nobis? Ut lateam facta diversa,

Codd. *refugiumque Tholos. malignis* Exc. Læti et Ruben.—283 *mundus pro munus* Moret. pr. m. pr. *Maurique fit Africa munus* legit Heinsius. In Vatic. quarto reliqua desunt usque ad lib. 1. in Eutrop. sub finem.—284 *Massylas* duo Oxon. *Massylas* Pat. Lov. *Massylas* tredecim scripti et Exc. Cod. Rhem.—285 *doli* Pric. *soli* Leid. pr. cum viginti aliis, Exc. Gevart. Ald. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *sperantia* Farn. *soli spirantia fraudes* Pat.—286 *Nec* quatuordecim Codd. Exc. Gevart. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv.—287 *Ne precor* octodecim scripti, Exc. Ruben. Læti et Pat. rec. m. sec. ed. Parm. *Nec precor* Vat. sec. *Hæc precor* Vat. sec. Med. quart. Reg. Ambr. pr. Moret. pr. duo Petav. et Oxon. ed. Vicet. *Deprecor* Farn. Med. tert. *Te precor* Med. sec. Moret. sec. *Ne precor* et m. sec. emend. *Hæc precor* Lov. *Ne precor* vel *Deprecor* Vat. pr. Pric. *Thebis trucibus* Pric. *vel digna* Pric.—288 *instauras* Var. LL. ed. Antv. *erit* Pat.—289 *Stilico* Vat. sec. *Stilichon* Exc. Læti. *minuti* Var. LL. ed. Antv.—290 *aut quisquam* Moret. pr.

NOTE

Libyam, et simul Imperium, instar maris refluï, commodat, pro nutu id ut arenam trahens atque retrahens, et ex Africa donum faciens; quod mirum, Africam esse latronis munus.

284 *Massylas*] Massyli sunt populi Africæ, quos omnes arguunt in perfidum, ut perniciosum, et fugiendum hominum genus; quorum verba venenata sunt, quia mira promittunt, moxque fallunt, ideoque bilingues dicuntur. Virgilius: 'Quippe domum timet ambiguam, Tyriosque bilingues.'

286 *Ne consanguineis*] Ne frater in fratrem pro Gildone arma capiat. Hoc enim tentabant vel Gildo vel

Eutropius, ut fratribus inter se commissis securi forent.

287 *Thebis*] Prælia fraterna digna sunt Thebis, ubi Etheocles, et Polynees fratres inter sese crudelissime pugnarunt, et sese invicem occiderunt.

Mycenis] Hæc prælia digna sunt etiam Mycenis, ubi fratres itidem Atreus et Thyestes sese invicem odio nefario persequebantur. Thebæ et Mycenæ sunt in Græcia, hæc in Peloponneso, illa in Bœotia, unde Thebæ Bœotiæ dicte sunt.

288 *In Mauros hoc crimen eat*] Solebant omnia mala precari hostibus.

Ut sileam varios, mecum quos gesserit, actus ;
 Quæ vidi post fata, loquar. Cum Divus abirem,
 Res incompositas, fateor, tumidasque reliqui.
 Stringebat vetitos etiamnum exercitus enses
 Alpinis odiis, alternaque jurgia victi
 Victoresque dabant. Vix hæc amentia nostris
 Excubiis, nedum puero rectore, quiesset.
 Heu quantum timui vobis, quid libera tanti
 Militis auderet moles, cum cæca remoto

295

quæ edidit mecum, dicam ea, quæ aspexi post mortem. Cum ego Divus ferem, deserui, confiteor, res inordinatas et inquietas. Tunc etiam exercitus ob seditiones Alpinas nudabat gladios illicitos, et victi et victores vicissim præbebant occasiones rixarum: hæc insania ægre sedata fuisset nostris curis, et minus adhuc a puero gubernatore. Ah! quantum ego sollicitus fui pro vobis, ne multitudo tot militum, liberata metu Principis, tentaret aliquid, cum jam amens et gaudens effervesceret

hæc quisquam legit Heinsius. vobis Tholos. nodis Exc. Ruben. ed. Parm. vobis vel nodis Exc. Læti. clementior Moret. pr. derinctior omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. derotior Pat. et Ald. atque ita conjecerat Heinsius.—291 taceam Ambr. pr. mecum quos Vat. pr. et quint. Oisel. Mazar. Pat. Petav. pr. Vat. Livin. gesserat Lov. jusserit Ambr. tert. gesserit vel gesserat Florent.—292 loquar Voss. sequar vel loquar Reg.—293 timidusque ed. Vicet. Numidasque Moret. pr. m. pr. rclinqui Vat. tert.—294 Stringebant etiam vetitos Ambr. pr. Var. LL. ed. Antv. etiamnum Pric. Exc. Læti. jam tunc Med. duo, Pat. jam nunc Pal. Med. pr. unus Heins. Exc. Gevert. etiam nunc duo Vatt. Farn. Oisel. Med. tert. ed. Vicet. etiam tunc Petav. sec. Lov. Leid. pr. Ald. etiam tunc Oxon. sec. Moret. sec. jam non Florent.—295 victis Med. tert.—296 demencia Moret. sec.—297 necdum sex Mss. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. victore Vat. quint. Thuan. Oxon. quiescit Leid. pr. m. pr. Oxon. pr. Moret. sec. Reg. duo Vatt. quiescet Vat. tert. Pal. Farn. Rott. Oisel. Vicet. quiescet Pric. Med. sec. m. pr. Mazar. Ambr. tert. Vat. Livin. Lov. ex emendatione, Exc. Læti, ac Ruben. Var. LL. e marg. Parm. quiesset vel quiescit Vat. pr.—298 timui nobis Thuan. timui liber Vat. quint. qui Reg. quod duo Vatt. Pal. quid Leid. pr. et duodecim alii. quod vel quid Put. per Tholos. ne Pat. Ambr. sec. ed. Vicet. praliam vel libera Put. tanti Exc. Læti. tantum Pal. Med. pr.—299 carcere moto Vat. tert. Pric. Oisel. Florent. m. pr. Med. sec. Ambr. pr. Varr. LL. e marg. Parm. carcere moto, vel terra remoto, vel cæca remoto

NOTÆ

292 *Cum Divus abirem*] Cum ex vita abirem inter Divos referendus.

293 *Tumidas*] Res male quiescentes, et adhuc agitationem ostendentes instar tumidi maris.

295 *Alpinis odiis*] Remanebant adhuc semina odii Alpini; hoc est, quod Eugenius et Arbogastes excitaverant ad Alpes contra Imperium.

297 *Nedum puero*] Hos motus ego non potui sedare meis curis, meis excubiis; a fortiori pueri rector Imperii sedare non potuisset.

298 *Libera*] Nequid moverent milites liberati metu Principis, qui eos sua auctoritate compescere poterat.

299 *Moles*] Multitudo, roburque militum.

Ferveret jam læta metu. Dissensus acerbus, 300
 Sed gravior consensus erat. Tunc ipse paterna
 Successit pietate mihi, tenerumque rudemque
 Fovit, et in veros eduxit Principis annos :
 Rufinumque tibi, quem tu tremuisse fateris,
 Depulit. Hunc solum memorem, solumque fidelem 305
 Experior. Volui si quid, dum vita maneret,
 Aut visus voluisse, gerit : venerabilis illi,
 Ceu numen præsensque, vocor. Si tanta recusās,

pulso timore: discordia atrox inter eos erat, sed concordia atrocior contra Principem. Tum ipse Stilicho successit mihi amore patrio, et fovit te tenellum et ignarum, et educavit te ad legitimam aetatem Imperatoris; et amovit Rufinum, quem tu turpiter tibi timori fuisse confiteris. Agnosco hunc Stilichonem solum gratum, et solum fidum: siquid volui, aut siquid visus sum voluisse, dum vita superesset mihi, ille facit. Ille me invocat, ut Divum verendum, ac præsentem:

//////////

Vat. pr.—300 *jam læta* Ambr. sec. Med. quart. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm. *tum læta* viginti Codd. Ald. et ed. Parm. *tum læta* Exc. Gevart. *tum vel jam* Med. pr. *læta* Thuan. suis pro metu Pric. metu vel manu Put. novis *dissensus acerbis* Oisel. *discessus* Thuan. *acerbis* Pric. novis *dissensus acerbis* vel metu. *dissensus acerbus* Vat. pr.—301 *Sed* Med. quart. Exc. Gevart. *Et gravior omnes* Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *At gravior* Ambr. sec. inc. Heins. *confessus* Farn. nunc Med. sec. *nonne* leg. Heins. *iste* Vat. pr.—302 *miserumque rudemque* ed. Vicet.—303 *in certos* Rott. *veros* i. c. *legitimos* ascripserat Heinsius. *produxit* Thuan. *reduxit* Med. quart.—304 *quem te* Med. quart. *renuisse* Oxon. sec. m. pr. *metuisse* Thuan. *fremuisse* Rott. *timuisse* Florent. Petav. pr.—305 *Reppulit* Moret. sec.—306 *volui dum si quid* Oxon. pr. *fata manerent* Pat.—307 *videor voluisse* Vat. sec. *visus voluisse* Med. quart. *Ad jussus pro* *Aut visus* Thuan. *venerabilis ulli* Med. tert.—308 *numen præsensque* octodecim scripti. Exc. Læti. *præsens numenque* tres Vatt. Pric.

NOTÆ

300 *Dissensus*] Inter milites tumultuantes gravis erat dissensio, aliis alia volentibus; sed gravior et magis timenda consensio, simulque periculum, ne spreta stirpe Theodosii, novum Imperatorem ingerent, ut sæpe ante a militibus factitatum.

302 *Tenerumque*] Arcadius tamen moriente Theodosio annum agebat vicesimum, sed quæ in tali ætate rerum experientia? Huic erat nigra cæsaries, et prava statura, sed in pingendo vel scribendo magna dexteritas: hunc docnerat illustris sanctusque Senator Arsenius, quem non

modo sprevit, sed etiam in eum dira statuit. Qua de re cum cogitaret Arsenius, hanc vocem audivisse dicitur, ‘fuge, sede, tace.’ Hinc desertum petiit, sicque fugit, sedit, tacuit, et ob suam virtutem inter Sanctos est ascriptus.

303 *In veros eduxit*] Formavit annos tuos tales, quales esse debent anni Principis veri, Principis optimi.

304 *Tremuisse*] Erat certe, quod Arcadius timeret Rufinum; nisi enim obstitisset Stilicho, Rufinus aut invasisset aut oppressisset Imperium.

308 *Præsens*] Numina antiqui pu-

At soceri reverere faces, at respice fratris
 Connubium, pignusque meæ regale Serenæ. 310
 Debueras etiam fraternis obvius ire
 Hostibus, ille tuis. Quæ gens, quis Rhenus et Hister
 Vos opibus junctos, conspirantesque tulisset?
 Sed tantum permittite cadat: nil poscimus ultra.
 Ille licet sese prætentis Syrtibus armet, 315
 Oppositoque Atlante tegat, licet arva referta

si renuis talia; honora saltem affinitatem soceri: considera saltem matrimonium fratris tui, et nuptias regias Serenæ meæ. Immo debuisses progredi oppositus hostibus fratris tui, ille tuis: quæ natio, quis Rhenus et Danubius sustinuisset vos conjunctos copiis, et consentientes? At patere solum ut Gildo opprimatur: nihil petimus amplius. Iste etiamsi muniat se oppositis Syrtibus, ut protegat se Atlante

~~~~~

Oisel. numenque vocor præscens Gesn. et ed. Bipont. vocet Med. quart. si jussa Oxon. pr. recuses Thuan. Mazar.—309 Aut soceri Pal. Pric. duo Med. Exc. Læti. At Leid. pr. Put. Mazar. Bonon. Tholos. Lov. Vat. Livin. duo Petav. totidem Ambr. Exc. Gevart. ed. Parm. At vel Aut Ambr. sec. aut respice tres Vatt. Farnes. Pric. duo Med. at respice Vat. Livin. Mazar. Florent. inc. Heins. at vel aut Vat. pr. duo Med. Put. Ambr. sec. unus Heins. ed. Vicet.—310 Connubium Rott. Conjugium Pric. Oisel. Florent. Pat. Conjugium vel Connubium Vat. tert. Put. Med. pr. pignusque meum Med. sec. m. pr. legale Put. m. pr.—311 hostibus ire Obrivus Med. sec.—312 quis gens Pal. Med. pr. quis Rhenus Leid. pr. et sedecim alii, item Exc. Gevart. qui edd. pleræque præter Vicet. Parm. Colin. Rhetus Var. LL. e marg. Parm.—313 junctos Vat. pr. Exc. Læti. opibus junctis Oisel. victos ed. Vicet. junctos opibus Moret. pr. Vos conspirantes opibus junctosque viginti quatuor Codd. Exc. Gev. Var. LL. e marg. Parm. Ald. ed. Vicet. nec non Var. LL. ed. Antv. conspiratis vel conspirantes Leid. pr. tulisset tres Vatt. Rott. tulissent Leid. pr. duo Vatt. Pric. Gesn. ed. Bipont. Kœnig.—314 promittite Lov. Ambr. pr. dimittite Pat. cadat Vat. pr. ed. Vicet. cadet plurima pars Codd. Ald. Exc. Gevart. poscimus vel possumus Lov.—316 adamante tegat Pric.

NOTÆ

tabant ubique præsentia, et nihil non videntia.

Recusas] Si non te movent talia monita, si non virtus Stilichonis, at saltem moveat te observantia ei debita, qui socer est fratris tui Honorii, quique te, ut pater, fovet; sicque avertaris a fovendo Gildone hoste publico.

309 *Soceri*] Vocat Socerum, qui erat socer, non Arcadii, sed Honorii.

Faces] Reverere affinitatem Stilichonis, qui per faces, hoc est, conjugium, dedit filiam Mariam conjugem

fratri tuo Honorio, cujus est socer.

310 *Serenæ*] Reverere nuptias regales Serenæ, fratris mei filiæ, sororisque tuæ patnelis, et filiæ meæ adoptivæ, quæ nupsit Stilichoni; et quæ tibi velut certum pignus esse deberet et mei et tui in Honorium Stilichonemque amoris.

311 *Debueras*] Debuisses, o Arcadi, proficisci contra hostes fratris Honorii, et ille contra tuos.

315 *Syrtibus*] De his supra alibi.

316 *Atlante*] Hic mons est Mauritaniam in Africa.

Anguibus, et Solis medios objecerit astus :
 Novi consilium, novi Stilichonis in omnes
 Æqualem casus animam: penetrabit arenas :
 Inveniet virtute viam. Sic Divus: et inde 320
 Sic natus: Jussis, genitor, parebitur ultro.
 Amplector praecepta libens: nec carior alter
 Cognato Stilichone mihi. Commissa profanus
 Ille luat: redeat jam tutior Africa fratri.
 Talia dum longo secam sermone retexunt, 325
 Hesperiam pervenit avus, castumque cubile
 Ingreditur, Tyrio qua fesus Honorius ostro

objecto: etiamsi iste opposuerit agros plenos serpentibus, et calores ardentissimos Solis: cognosco prudentiam Stilichonis, cognosco fortitudinem ejus: parca casibus cunctis: penetrat arenas, reperit iter virtutis, sua. Ita Theodosius Deus beatus est, et ita deinde filius ejus Arcadius dixit: Sponte obediatur imperiis tuis, o pater: recipio volens manuluta tua: neque alius est mihi dilector Stilichone affini: iste impius Guido puniatur ob delicta: Africa jam securior redit ad fratri meo Honorio. Dum haec Theodosius pater et Arcadius rerolant inter se verbis multis, Theodosius avus attingit Italiani, et intrat cubiculam pulchram in quo Ho-

Ambr. pr. Med. sec. Atlante vel adamante Meret. sec. Exc. Pat. rec. reget pro legat ed. Viett. arma Rott. Med. sec. m. pr. Petav. sec. Exc. Gevat. arma vel arca Lov.—317 mediis objecerit Rott. Med. sec. m. pr. abjecerat Vatic. pr. m. pr. ictus pro astus Lov. m. pr.—318 Stilichonis Vatic. pr. et sec.—321 Sic gnatus Vatic. prim. et Oisel. parebitur Vatic. prim. et tert. Florent. Vat. Livin. ed. Parm. parebitur duo Vatt. totidem Oxon. Pal. Farn. Rott. Moret. sec. Lov. Ald. Viett. Gryph. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. parebitur vel parebitur Put. 322 non carior Med. quart.—323 Cognatus Moret. sec. Stilichone Vat. sec. promissa vel commissa Reg. luat ille profanus Commissum Med. sec.—324 mitior Pat. Ald. Africa tres Vatt.—325 secam longo Vat. quint. Med. tert. Put. retexunt Florent. Oisel. Pat. Vat. Livin. volutat ed. Viett. volutant tres Vatt. Pal. Farn. Prie. Rott. Moret. sec. volutant vel retexunt Vat. pr. et tert.—326 concenit Vat. pr. m. pr.—327 Tyrio qua Vat. pr. fesus Florent. Med. quart. Mazar. inc. Heius.

NOTE

317 *Anguibus*] Africa scatet omni serpentum genere; quorum pulchra descriptio apud Lucanum l. ix.

Medios] Licet se abscondat in regionibus Zonæ mediæ, seu torridæ subjectis, ac perinde in locis quæ ardentissimo Solis calore torrentur.

319 *Æqualem*] Novi fortitudinem et prudentiam Stilichonis nihil non posse aggredi, sustinere, vincere.

Penetrabit] Permeabit deserta arena Africa, et nihil tam arduum est, quo non penetret ejus virtus. 'Invia virtuti nulla est via.' Ovidius.

323 *Profanus*] Impius, qui violat sacram Imperatoris sui majestatem.

327 *Ostro*] Vestes purpureæ antiquis pro stragulis erant in lectis sternendis. Purpura Tyria in pretio

Carpebat teneros Maria cum conjuge somnos.
 Assistit capiti: tunc sic per somnia fatur:
 Tantane devictis tumuit fiducia Mauris, 330
 Care nepos? iterum post me conjurat in arma
 Progenies vesana Jubæ, bellumque resumit
 Victoris cum stirpe sui? Firmumne jacentem
 Obliti, Libyam nostro sudore receptam
 Rursus habent? ausus Latio contendere Gildon? 335
 Germani nec fata timet? Nunc ire profecto
 Nunc vellem, notosque senex ostendere vultus.

norius cubans in purpura Tyria fruebatur sopore dulci cum uxore Maria. Astat prope caput ejus: tum ita alloquitur eum in somnis: An confidentia tanta cepit Mauros subactos, O nepos dilecte? Post prælia mea genus insanum Jubæ rursus conspirat in certamina, et instaurat pugnas cum prole domitoris sui? An obliti sunt Firmum tyrannum deletum? possident iterum Libyam restitutam nostris laboribus? Gildo audeat pugnare contra Italiam? neque metuit calamitatem frutris sui? Nunc certe, nunc ego senex arderem proficisci, et ostentare illi ora cognita.

//////////

Exc. Læti, ed. Parm. *fortis* octodecim alii, Exc. Ruben. Var. LL. ed. Antv. ed. Vicet. *fultus* Moret. sec. *fortis* vel *fusus* Put.—329 *Adstitit et capiti* Reg. tum Med. quart.—330 *devictis tenuit f. Mauris* vet. Gyr. *devictis tumuit f. M.* duodecim scripti, Exc. Læti, Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *devictos tumuit f. Mauros* ed. Vicet. *detectos* Put. *tumuit* Med. tert. Oxon. sec. *tumuit* vel *tenuit* Med. pr. *devictis tumuit dementia M.* Reg. *devictos tenuit f. M.* Heins. Gesn. ed. Bipont.—331 *conjuret* Thuan.—332 *resumat* Thuan. *resumit* Tholos.—333 *Victori* Moret. pr. *Firmum jacentem* Med. quart. *fratremne* Florent. m. pr. Petav. pr. Thuan. cum glossa *i. e. Firmum*.—335 *Rursus habent* Exc. Schott. in quibus Gronovius ascripserat legendum forte *arent: an sub Latio pro ausus Latio* Leid. pr. *Gildon* Exc. Læti. *Gildo* vel *bello* Oxon. pr.—336 *nec* Vat. Livin. *non* Moret. sec. Ald. *nunc* inc. Heins. qui inde *num* corrigebat. *facta* Pal. Farn. Pric. Petav. tert. Lov. m. pr. Oxon. marg. Isingr. *fata* ed. Vicet. et Parm. *fata* vel *facta* Med. pr. Oxon. sec. *non ire* ed. Vicet. *scire* Med. tert. *ipse* Pat. *ire* vel *ipse* Vat. tert.—337 *senes* Reg. Petav. sec.

NOTÆ

fuit: dicitur ab Urbe Tyro in Phœnicia.

330 *Tantane*] Alludit ad illud Virgillii: ‘Tantane vos generis tenuit fiducia vestri!’

331 *Conjurat*] Quasi non tam bellum sit, quam conjuratio. Sic tamen Virgilius: ‘motu Conjurat trepido Latium.’

332 *Jubæ*] Hic Rex erat Mauritanix in Africa.

333 *Firmumne*] *Firmus* Gildonis frater insolens Tyrannus *Zamam* fra-

trem peremerat, et ne, ut contumax, damnatus perimeretur, a Romanis desciverat; hinc pressus a Theodosio seniore homo crapulæ deditus, in mortem ruit voluntariam.

336 *Germani*] Neque Gildo timet fatalem casum *Firmi* fratris sui, qui a Theodosio seniore debellatus est.

337 *Notosque*] Quasi solo vultu posset profligare Gildonem: et re quidem ipsa aiunt in Theodosio avo fuisse Martiam vultus torvitatem.

Nomen meam fugiet Maurus, cum viderit, umbram ?
 Quid dubitas ? exsurge toris : invade rebellem.
 Captivum mihi redde meum : desiste morari. 340
 Hoc generi fatale tuo ; dum sanguis in orbe
 Noster erit, semper pallebit Regia Bocchi.
 Jungantur spoliis Firmi Gildonis opima,
 Exornet geminos Maurusia laurea currus.
 Una domus toties una de gente triumphet. 345
 Di bene ; quod tantis interlabentibus annis
 Servati Firmusque mihi, fraterque nepoti.
 Dixit, et afflatus vicino sole refugit.

An non Gildo Maurus effugiet cum aspexerit vel speciem meam ? Quid cunctaris, O Honori ? surge ex thalamo, aggredere rebellem Gildonem. Restitue mihi captivum meum : noli cunctari. Hoc munus est fatale gentis tuæ : dum genus nostrum regnabit in mundo, palatia Bocchi perpetuo extimescent. Opima spolia Gildonis conjungantur cum cruxibus Firmi. Laurea Mauritia decoret currus duos : una domus triumphet toties de stirpe una. O Superi, bene fecistis ! quod spatio tot annorum interfrequentium reservati sunt, et Firmus mihi, et Gildo Firmi frater nepoti meo Honorio. Sic Theodosius avus locutus est, et mox tactus radiis Solis

//////////

inc. Heins. senes vel senex Oxon. pr.—338 Numme Petav. tert. fugiet Moret. sec. fugeret Thuan. unde Heinsius legebat fugiat. cum viderit Put.—339 dubitas exire Mazar. invade bellum Vat. pr. et tert. Oisel. Mazar. invade rebelles Leid. pr. et viginti octo alii. Oxon. uterque. Lov. Ald. Parm. Viett. Junt. Colin. Var. LL. ed. Antv. invade bellum vel invade rebellem Put. Florent.—340 Captivum Farn.—341 in urbe Reg. orbe vel urbe Oxon. sec.—342 parebit Vat. sec. Ambr. tert. Voss. pr. et alter a. m. s. pallebit vel parebit Petav. pr. Bocchi Vat. pr. Lov. duo Med. Bocci Viett. Bocci Parm. Bocchi Var. LL. ed. Antv.—344 Exornet Put.—345 triumphat Farn.—346 armis Lov.—347 Servatus Thuan. Var. LL. ed. Antv.—348 afflatus vicino Tholos. Vat. Livin.

NOTE

341 *Fatale*] Hoc munus a fatis concessum est generi Theodosiorum, ut vincant Mauros, Firmum, Gildonem, aliosque, qui Bocchi Mauritaniæ Regis Palatium occupant.

342 *Pallebit*] Non Regia pallebit, sed ii Reges qui sunt in Regia extimescent pallescentque. Sic ponitur continens pro contento, et effectus pro causa, quia pallor est timoris effectus.

343 *Opima*] Opima spolia sunt ea quæ dux duci eripit.

344 *Laurea*] Currus triumphales

lauro ornabantur.

346 *Diu bene*] Gloriæ nostræ consuluerunt, quod mihi avo Firmum Tyrannum vincendum dederunt ; quodque triginta circiter annis elapsis, tibi nepoti Gildonem Firmi fratrem superandum reservarunt.

348 *Afflatus*] Impulsus radiis Solis appropinquantis ; tandem enim umbra versari poterant cum mortaliibus, quamdiu Sol non oriretur ; tum enim evanescebant. Virgilius : ' Et me sævus equis oriens afflavit anhelis.'

At juvenem stimulis immanibus æmula virtus
 Exacuit: jam puppe vehi, jam stagna secare 350
 Fervet, et absentes invadere cuspide Mauros.
 Tum jubet acciri socerum, dextramque vocato
 Conserit, et quæ sit potior sententia, quærit.
 Per somnos mihi, sancte pater, jam sæpe futura
 Panduntur, multæque canunt præsentia noctes. 355
 Namque procul Libyco venatu cingere saltus,
 Et juga rimari canibus Gætula videbar.
 Mærebat regio sævi vastata Leonis
 Incursu: pecudum strages, passimque juveni

appropinquantis exacuit. Sed fortitudo imitatrix excitat juvenem Honorium stimulis ingentibus: jam ille ardet ferri navibus, jam findere aquas, et aggredi gladio Mauros remotos. Tum imperat advocari socerum Stilichonem, et jungit dextram cum eo accito, ac petit quod consilium sit melius. Res venturæ jam aperiantur mihi per somnia, o Socer venerande, et noctes plures cantant mihi certa præsentia. Etenim mihi videbar circumdare in venatione sylvas Libyæ longe, et vestigare cum canibus montes Gætulæ: tractus ille squalibat depopulatus excursionibus leonis crudelibus: cædes pecorum cernebantur et tauri semianimes undique,

//////////

divino Vat. sec. *recessit* Med. quart. Pat.—350 *quippe* Lov. m. pr.—351 *Ardet* Pat.—352 *Tunc* Vat. quint. *Tum* Leid. pr. et septem alii, item Exc. Ruben. *valet* Florent. m. pr. *ac sciri* Pric.—253 *melior* Pal. Med. pr. Petav. tert. ambo Moret. unus Heins.—354 *care pater* Pal. Med. pr. unus Heins. *parens* Ambr. sec. inc. Heins. qui ascripserat seqq. *modus loquendi usitatus*: Vopisc. sub finem Taciti pag. 233. ‘Claudius Capellianus Cercio Metiano S. Obtinuius, pater sancte, quod semper optavimus.’ et ibidem: ‘Antronio, justo patri, Antronius Tiberianus S. Nunc te, pater sancte, interesse decuit senatui amplissimo.’ sic SOCER SANCTISSIMUS, vetus Inscriptio apud Castalion. p. 79. in Rutilium. *tum sæpe* Var. LL. ed. Antv. *persæpe* Moret. sec.—355 *multusque* Vat. pr. m. pr. Pric. m. sec.—356 *Jamque procul* duo Vatt. Ms. Pulman. et Barth. *videor mi* Petav. sec. Thuan. qui tamen et *venatu* exhibet. *visus distringere* Mazur. Exc. Cod. Rhem. Isingr. *venatu cingere* vel *visus distringere* Vat. pr. Pric. Oisel. Florent. m. pr. Put.—358 *Mærebat vel Mærebar* Exc. Læti.—359 *Incursu et pecudum* Thuan. *sparsimque* idem Thuan. *pro juveni*

NOTÆ

349 *Stimulis immanibus*] Ingentibus, sævis, ad cædem et sanguinem impelleutibus.

Æmula] Virtus, seu fortitudo æmula, atque imitatrix virtutis Theodosii, inflammat Honorium.

351 *Absentes*] Honorius tanto Martis æstro percitus est, ut in Mauros, licet absentes ac remotos, con-

vertat mucronem, aut jam se convertere putet. ‘Sæviti in absentes’ Virgilius de lupo furente in agnos inclusos, et muro remotos.

351 *Sancte*] Sanctus est venerandus, quem qui violat capitali supplicio puniri debet. Justinianus de rerum divis. §. 10.

Semineces, et adhuc infecta mapalia tabo, 360
 Sparsaque sanguineis pastorum funera campis.
 Aggredior latebras monstri, mirumque relatu
 Conspectio. Dilapsus honos: cervice minaces
 Defluxere jubæ: fractos inglorius armos
 Supposuit, servile gemens, ingestaque vincla 365
 Unguibus, et subitæ collo sonuere catenæ.
 Nunc etiam paribus secum certare tropæis
 Hortator me cogit avus. Quonam usque morati

et tuguria adhuc commuendata sanie, et cadavera pastorum disjecta in agris cruentatis. Invaldo latibula portenti, et videri rem admirabilem dicti: decus ejus evanuit: villi formidabiles demissi sunt in collo. Ipse inhonorus subiecit humeros subactos ingeniscens scribitur: et compedes injectæ unguibus ejus, ac catenæ repentinæ resonaverunt super cervicem. Nunc etiam avus Theodosius suavor impellit me pugnare secum pro victoriis similibus: quo fine nos semper lentū hæremus?

//////////

virenti Vicet, vitiose.—360 *sed adhuc* Leid, pr. *infecta mapalia* Put, Leid, pr.—361 *corpora* Pric.—363 *Aspicio* Ambr, pr. *Conspectio* vel *Concipio* Petav, pr. *dilapsus* Reg, Thuan, Oxon, sec. Petav, tert, Mazar, honor Farn, Pric, Bonon, Ambr, pr, Oxon, sec, Med, tert.—364 *strictos* Med, quart, *fractosque* Florent, Pat, Lov, m, pr, edd, Parm, Junt, Ald, Colin.—365 *ingestaque* quatuor Vatt, Pal, Farn, Pric, Rott, Oisel, *ingestaque* Med, tert, Petav, sec, m, pr, Bonon, Moret, pr, m, sec, duo Oxon, *incensaque* Var, LL, ed, Anty.—366 *collum* Ambr, pr, *sonuere* quatuor Med, Mazar, unus Heins, Exc, Lati, et ed, Vicet, *sabiere* duo Oxon, duo Leid, Lovan, et alii, item Var, LL, ed, Anty, *sonuere* vel *sabiere* Vat, pr, Put.—367 *triumphis* Farn.—368 *Hortator* Florent, Mazar, Vat, Livin, ed, Parm, *Hortatur* Vat, tert, Pric, Put, *Hortatu* Leid, pr, et triginta alii, Exc, Cod, Rhem, Var, LL, e marg, Parm, Ald, et ed, Vicet, *Hortator* vel *Hortatu* Med, sec, *Hortatur* vel *Hortatu* Vat, pr, *tangit avus* Leid, pr, Ambr, sec, inc, Heins, *cogis* ed, Vicet, *morari* Vat, pr, Exc, Lati, *remoti* omnes Vatt, Pal, Farn, Pric, Oisel, *remote* Petav, sec, *remoti* vel

NOTE

360 *Mapalia*] Sunt casæ pastorum Libycorum, seu casæ Punicæ. Virgilius: ‘Et raris habitata Mapalia teetis.’

361 *Funera*] Per *sparsa funera*, intellige disjecta cadavera. Virgilius: ‘Aut fumus lacerum tellus habet?’ ‘Fumus lacerum?’ id est, *cadaver laceratum*. Cicero de Clodio: ‘Neque ullo in loco potius mortem ejus lacerari, quam in quo vita esset damnata.’ Per ‘mortem’ intellige *cadaver*.

363 *Dilapsus honos*] Ea forma, ea species, quæ Leoni regi animantium conciliat honorem ac decus inter

bestias, fluxa est, ac marcescere videtur.

364 *Defluxere jubæ*] Quæ alioqui stant ita erectæ, ut minari putes.

365 *Servile*] Serviliter: quod argumentum est Gildonem Regem, mox instar Leonis popularis esse vincendum, ac servili jugo premendum.

367 *Paribus*] Avus meus Theodosius hortatur me *certare*, hoc est certatim, et ad sui imitationem pugnare, ut vincam Gildonem, sicut vicit Firmum Gildonis fratrem, et talia de hoc tropæa erigam, qualia de Firmo ipse erexit.

Cunctamur? decuit pridem complere biremes,
 Et pelagi superare minas. Transmittere primus 370
 Ipse paro. Quaecumque meo gens barbara nutu
 Stringitur, adveniat. Germania cuncta feratur
 Navibus, et socia comitentur classe Sygambri.
 Pallida translatum jam sentiat Africa Rhenum.
 An patiar tot probra sedens: juvenisque relinquam, 375
 Quæ tenui rexique puer? bis noster ad Alpes
 Alterius genitor defensum regna cucurrit.

*Jamdudum oportuit replere navcs, et viacere iras maris. Ego ipse prior apparaj
 trajicere illud mare. Nationes barbaræ, quæcumque cohibentur imperio meo, ac-
 currant: Germania tota portetur navibus, et Sicambri stipentur me classibus
 auxiliariibus. Jam Africa timens experiatur Rhenum esse transmissum contra
 se. An ego otiosus tolerabo tot opprobria? An juvenis descram ea, quæ ego puer
 possedi et gubernavi? noster parens bis properavit ad Alpes tutaturus Imperium*

morati Moret. pr. remissi conjiciebat Heins.—369 *Conamur* vel *Cunctamur*
 Pric. *quondam complere* Pat.—370 *moras* Vat. pr. Farn. Oiscl. *minas* Leid. pr.
 cum quatuordecim aliis, item Var. LL. ed. Antv. *minas* vel *moras* Vat. tert.
 Florent. Put. duo Oxon. *transmittere pontum* Exc. Læti. *transmittere pinus*
 Ambr. pr. Med. sec. Voss. *primus* vel *pinus* Florent. Petav. pr. Heinsius
 primo conjiciebat *pinu*, sed postea τὸ *primus* pro vera lectione agnovit,
 ascripto loco Tertulliani p. 172. Not. Rigalt. ubi ex veteri Cod. legendum
 ‘nauta transmittit,’ quæ illic ex ejus sententia vera est lectio. *primus* vel
Dirus Vat. tert.—371 *quæcumque* Exc. Læti. Ald. *quocumque* ed. Vicet. et
 Parm. *quæcumque* vel *quæcumque* Lov. *rultu* Farn.—372 *adveniet* Exc. Læti.
adveniens Lov. m. pr. *Germania cuncta* Oiscl. Pat. Med. quart. *tota septem*
alii. cuncta vel *tota* Vat. pr. Florent. Vat. Livin. vet. Gyr.—373 *socii* Reg.
 Tholos. *comitantur* Reg. Var. LL. ed. Antv. *nave* vel *classe* Put. *Sygambri*
 Vat. pr. *Sycambri* Reg. *Sicambri* Gesu. et ed. Bipont.—374 *remum* Lov. m.
 pr. *Rhenum* vel *remum* Vat. tert.—375 *patior* Farn. duo Med. Put. Bonon.
 Lov. Moret. sec. Petav. tert. inc. Heins. ed. Vicet. *tam probra* Rott. Med.
 sec. *senex pro sedens* Pat. m. pr.—376 *Quod tenui* Reg. *rexique* Vat. Livin.
rexique Bonon. vet. Gyr. *rexique* Ald. *nam* vel *bis* Put.—377 *Alterius* Vat.
 pr. Pric. Ambr. tert. Isingr. *Uterius* Leid. pr. et octodecim alii, Ald. ed.
 Parm. Exc. Cod. Rhem. item Var. LL. ed. Antv. *Uterius* vel *Alterius* Petav.

NOTE

372 *Stringitur*] Nationes quæ meo
 imperio ad nutum meum constringuntur,
 retinentur.

373 *Sygambri*] Vel *Sycambri*, populi
 Rheni accolæ, de his supra.

374 *Rhenum*] Africa sentiat Rhe-
 num, id est universas gentes, quæ
 Rhenum accolunt, quæque militi sub-
 ditæ sunt.

376 *Alpes*] Contra Eugenium, et
 Arbogasten; contraque Maximum,
 de quibus omnibus supra.

377 *Alterius*] Valentiniani Impe-
 ratoris; cujus, post Gratiani cædem,
 imperium ut proprii filii tutatus est
 grato animo Dux conspiciens Theodo-
 sius.

Nos prædæ faciles insultandique jacemus?
 Finierat. Stilichon contra cui talia reddit:
 Adversine tubam, Princeps, dignabere Mauri? 380
 An feret ignavus clari solatia fati,
 Te bellante mori? decernet Honorius inde,
 Hinc Gildon? prius astra Chaos miscebit Averno.
 Vindictam mandasse sat est. Plus nominis horror,
 Quam tuus ensis agat. Minuit præsentia famam. 385

alterius. Nos expositi populationi facili et opprimendi torpescimus? Honorius absolverat sermonem suum, cui Stilicho respondet hæc contra: An putabis bellum Mauri oppositi te dignum, o Imperator? An iste iners referet consolationem mortis illustris, cadere scilicet te dimicante? Honorius inde pugnabit, hinc Gildo? Chaos ante confundit sidera cum Inferis: sufficit imperare ultionem: terror nominis tui plus faciet, quam gladius tuus: præsentia imminuit famam, Princeps: qui

pr. Vat. tert. *defendere* Rott. *defensuque* Moret. pr.—378 *Non prædæ inc.* Heins. *prædo* ed. Parm. *præda* Var. LL. e marg. Parm. *insultandique* Pal. *insultantique* Vat. quint. Rott. duo Med. Leid. pr. Moret. pr. Lov. duo Oxon. Ald. Vicet. Parm. Junt. Colin. *insultandique* novem alii et Exc. Pat. rec. *insultandique* vel *insultantique* Med. pr.—379 *Finis erat* Vat. tert. m. sec. *Stilico* Vat. sec. Med. quart. *Stilichon* Exc. Læti. *contra quem* Mazar. *cui contra* duo Vatt. Thuan. ed. Parm. et Vicet. *contra sic* Pat. *fatur pro reddit* Florent. Tholos. Med. tert. m. pr.—380 *Adversine* Med. tert. *Adversumne* Thuan. *tubam* Vat. pr. *tubas* Oxon. pr. *belli pro* *Princeps* Vat. pr.—381 *An feret* Pat. Lov. *Ac feret* Scalig. Exc. Schotti, in quibus Gronovius notaverat in Gryph. ed. legi *Afferat. Afferet* Bonon. *Auferet* Raphael. Isingr. Vat. pr. Pric. Oisel. Florent. m. pr. Vat. Livin. Put. Var. LL. ed. Antv. *Afferet* viginti quatuor Codd. item duo Leid. ed. Parm. et Vicet. *Atferet* Barth. ed. pr. *tanti solatia* Vat. quint. *Acti* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. *fati* vel *lathi* Moret. pr.—382 *deceret* Med. sec. m. sec. *decurrer* edd. Vicet. Parm. Ald. Junt. Isingr. Pulm. et al. *deceret* viginti quatuor alii, Exc. Læti, Gevart. et Ruben. nec non Var. LL. e marg. Parm. *deceret* vel *decertet* Moret. pr.—383 *Gildon* Exc. Læti. *post pro prius* marg. Isingr. *miscebis* Pal. Med. pr.—384 *Vindictis* vel *Vindictam* Reg. *mandare* Thuan. *nominis error* Put.—385 *agit* Vat. pr. Tholos.

NOTE

378 *Nos prædæ faciles*] Nos jacemus, torpescimus, tanquam ii, qui facile expilari possunt, et quibus facile est insultare.

380 *Tubam dignabere*] An iudicabis conflictum bellicum sonante tuba cum Mauro commissum, dignum esse te, tanto Imperatore? *Tuba* pro bello ponitur, signum pro re signata, Metonymicâs.

381 *Solatia*] Ab Augusto victore superari gloriosum est. Ovidius: 'solamen habeto Mortis, ab Æmo-

nio quod sis jugulatus Achille.'

382 *Honorius*] Inde pugnabit Honorius Augustus Imperator, hinc Gildo prædo Africa!

383 *Chaos*] Chaos Poëtis est rerum omnium horrenda confusio, quæ erat ante orbem conditum.

Averno] Avernus lacus Italiæ, de hoc alibi.

384 *Nominis horror*] Alexander plus terrore nominis sui quam armis superavit.

Qui stetit, æquatur campo, collataque nescit
 Majestatem acies : sed quod magis utile facto,
 Atque hosti gravius, sensus adverte, docebo.
 Est illi patribus, sed non et moribus, isdem
 Maseczel ; fugiens qui dira piacula fratris,

390

stetit in arena, fit æqualis ; et exercitus instructus non respicit Majestatem. At quod magis accommodatum est operi, atque acerbius hosti ostendam tibi, adhibe mentem. Est illi Gildoni frater Maseczel eodem genere, sed non eodem ingenio, qui evitans crimina crudelia fratris sui, credidit, et spes suas, et

inc. Heins. *agat* Vat. sec. Ambr. tert. *aget* Exc. Lat. *habet* Pric. *minuit* Leid. pr. Reg. m. sec. duo Oxon. totidem Petav. Vat. Livin. Pat. Moret. sec. Ambr. tert. vet. Gyr. *minuunt* Florent. *minuunt* tres Vatt. Rott. Oisel. *minuit* vel *minuunt* duo Med. *minuet* vel *minuunt* Put.—386 *Qui stetit* Med. sec. Heins. hic notavit *stare* pro *pugnare* quandoque inveniri, et ascripserat locum Spartiani in Caracalla p. 87. ‘*contra leonem etiam stetit.*’—387 *qua magis* Rott. *si quod magis* Florent. m. pr. *sed quid magis* legebat Heinsius. *factum* Mazar. Oisel. Moret. sec. *facto* duo Vatt. Pal. Pric. Rott. Thuan. Moret. pr. Petav. sec. Oxon. sec. duo Leid. Ald. et Exc. Gevart. *factu* Reg. Pat. Vet. Gyr. Bonon. Med. quart. duo Petav. Vicet. *facto* vel *factu* Lov. Oxon. pr. *factum* vel *facto* vel *factu* Put. *facto* Sched. Schott. in quibus a Gronovio notatum erat in aliis *cerno* legi. Heinsius ascripserat locum Spartian. in Didio Juliano. ‘*Convocato Senatu, quæsitisque sententiis, quid facto opus esset.*’ et Victor in Severo. ‘*qua factu ardua.*’ *animos adverte* Vat. tert. *acerte* Farn.—389 *patribus* duo Leid. et viginti alii, Ald. ed. Parm. et Vicet. Exc. Cod. Rhem. et Ruben. *patruus* septem alii. *patruus* vel *patribus* Vat. pr. Oxon. sec. *frater non pro sed non et* Med. quart. *non est moribus* Farn. *idem* Pric. Oisel. Reg. Thuan. Moret. pr. *idem* vel *isdem* Vat. pr.—390 *Maseczel* Vat. pr. Med. pr. Ambr. tert. vet. Gyr. Exc. Lat. et Ruben. *Maseczel* Rott. Mazar. *Marcestel* Thuan. *Masezes* Leid. pr. Petav. sec. Ambr. sec. Tholo’s. Exc. Gevart. *Mascetes* Vat. sec. Put. Ambr. pr. Sched. Gud. *Masezes* Oisel. *Masecelzes* Vat. tert. *Maseczes* inc. Heins. *Mascetes* Bonon. *Masezes* Pal. *Masecelzer* Pric. Florent. *Marcezer* Med. sec. Moret. pr. *Maseczel* ed. Vicet. *Malcezer* Petav. pr. *Malcezer* Var. LL. ed. Antv. *Mazezer* Oxon. pr. *Massaites* Farn. *Massagetes* Vat. quint. Med. tert. Lat. *Massegetes* Moret. sec. *Massgates* vel *Maezzer* Mid. quart. *Masezes* vel *Masegetes* Leid. sec. *Maseczes* vel *Massacales* Lov. *Marcelzer* vel *Masezer* Petav. pr. *Masetes* vel *Masezes* Oxon. sec. *effugiens* Exc. Ruben. *dura* Vat. quint. Florent. Bonon. Pat. Ambr. pr. Oxon. sec. Petav. tert. *dura* vel *dira* Reg. *pericula* Farn. Put. Pat. Ambr. sec. *patris* Pal. Med. pr.

NOTE

386 *Qui stetit*] Princeps qui se commisit, qui stetit in acie, fit quodammodo æqualis in campo, et exercitus inter tubas non respicit amplius Majestatem Principis Romani. Unde Principes in bello cum inferioribus pugnare non debent: nam si vincant, gloria exigua est; si vincantur, grande dedecus.

389 *At non et moribus*] Nec mirum

est: studia fratrum sunt sæpe diversa, et inter se pugnantia. Ovidius: ‘*Fratrum quoque gratia rara est.*’

390 *Maseczel*] Magna certe sagacitas Stilichonis, qui cum nomine Honorii non posset bellum inferre Gildoni sine offensa Arcadii, Masezelem privata injuria accensum summisit in fratrem Gildonem, qui mox versus in desperationem seipsum oc-

Spesque suas vitamque tuo commisit asylo.
 Hunc ubi tentatis frustra mactare nequivit
 Insidiis, patrias in pignora contulit iras ;
 Et quos ipse sinu parvos gestaverat, una
 Obtruncat juvenes : inhumataque corpora vulgo 395
 Dispulit, et tumulo coguatas arcuit umbras :
 Naturamque simul, fratremque, hominemque eruentis
 Exiit, et tenuem cæsis invidit arenam.
 Hoc facinus refugo damnavit Sole Mycenas,

vitam suam præsidio tuo. Postquam Gildo non potuit immobilare hunc Masezelem, dolis expertis inutiliter, convertit odium patris in filios ipsius, et quos ipse tulerat tucellos in gremio, trucidat simul juvenes, ac disjecit passim cadaverum eorum insepulta, atque removit umbras consanguineas a sepulchro, et crudelis expulit sensus naturæ simul, et fratris, et hominis ; atque privavit interfectos pulvere exiguo. Tale crimen infamarit Mycenæ, Sole fugiente, et auerit lucem :

—391 *Spemque tuam* Ald. *Spesque suas* Vat. Livin. suo Pal. Med. pr.—392 *ut tentatis* Pal. Med. sec. *jactatis* Tholos. *mactare* vel *mutare* Vat. sec. *tentare* Oisel. unde Heinsius conjiciebat *temerare*.—391 *Et quos ipse sinu* Vat. pr. Pric. Oisel. Florent. Pat. Leid. pr. Vat. Livin. vet. Gyr. *Et quos ipse manu parvos* Ambr. sec. inc. Heius. Var. LL. e marg. Parm. *Quosque manu pueros parvos* tres Vatt. Pal. *Quosque sinu pueros parvos* Rott. Ambr. pr. *Quosque manu pueros parvos* vel *Et quos ipse sinu parvos* Put. *sinu* vel *manu* Leid. pr. Med. pr.—395 *Obtruncat* Vat. pr. Pric. Oisel. Florent. Mazar. Pat. vet. Gyr. Vat. Livin. *Occidit* tres Vatt. Pal. Farn.—396 *Distulit* Put. Tholos. *Depulit* Pric. Moret. sec. *cumulo* Med. quart. *arguit* Vat. pr. Lov. Ambr. pr. Petav. sec.—399 *Mycenas*

NOTE

cidit. Et victor Masezel post, signo a Stilichone dato, in ponte quodam ambulans in aquam detrusus atque dejectus est. Hanc Masezelis, Firmi, et Gildonis fratrum, et Cyriæ sororis opibus abundantis familiam laudat S. Hieronymus ob fidem in Africa susceptam, ubi amplum patrimonium habuerunt.

Piacula] Crimina, quæ expiari mereantur.

391 *Asylo*] Ad te confugit, tanquam ad asyllum. Asyllum enim est locus tutissimus, ac sanctissimus: *σύλη* et *σόλον* *spolium*; *ἔσπλος* *inspoliatus*, seu *qui non debet spoliari*; *ἄσπλον* *locus in quo nefas quemquam spoliare*.

393 *Patrias iras*] Convertit iras, quas in patrem eorum Masezelem

conceperat, in filios ipsius. *Patrias iras* active, ut vocant, sumi potest, et passive. Nam vel est ira qua pater filios suos insectatur; vel est ira qua pater ipse ab aliquo vexatur. Ita Symmachus ‘injuria Agamemnonis,’ quam fecit, vel quam excepit. Virgilio, ‘vulnus’ dicitur, quod quis fecit, vel quod quis excepit.

395 *Juvenes*] Occidit filios Masezelis fratris junioris.

398 *Invidit*] Invidere sepulchrum mortuis, usque fratribus, aut fratris sui filii, hoc sapit patrii terribiam immanitatem. Cæcero, ‘spoliatus illius diei supremi celebritatis, quam concedere etiam inimici solent.’

399 *Hoc facinus damnavit Mycenæ*] Hoc est Mycenæ damnatæ sunt, et

Avertitque diem: sceleri sed reddidit Atreus 400
 Crimen, et infandas excusat conjuge mensas.
 Hic odium, non pœna fuit. Te prodita jura,
 Te pater ultorem, te nudi pulvere Manes,
 Te pietas polluta rogat. Si flentibus aram,
 Et proprium miseris numen statuistis, Athenæ: 405

ast Atreus rependit scelus pro scelere, et purgat mensas crudeles ob uxorem violatam. Hic furor fuit, non supplicium. Leges derelictæ invocant te, o Honori, pater Mascezel orat te punitorem, te umbræ privatæ cinere, te pietas violata orat. Si decrevistis, o Athenæ, altaria lugentibus, et Deos proprios pro afflictis: si Inachides

Oisel.—400 *Advertitque* Med. tert. Petav. sec. inc. Heins. *sceleris* Pal. Rott. duo Med. duo Heins. totidem Oxon. et Leid. Bonon. Tholos. Ambr. sec. Var. LL. ed. Antv. *diem sceleri*. cum *τελεία στιγμή*, Farn. Pric. Florent. Petav. pr. Var. LL. e marg. Parm. Lov. Wolff. Vicet. Parm. Ald. Junt. Isingr. Colin. Gryph. Raphel. Barth. et al. *diem. sceleris sed* Put. Reg. Tholos. duo Petav. Lov. Exc. Gevart. *diem. sceleri sed* Moret. sec. *diem. sceleris sic* Moret. pr. Mazar.—401 *immanes* vel *infaustus* Reg.—402 *Hic odium* Leid. pr. duo Vatt. Pric. Oisel. Florent. duo Med. Exc. Læti. *Hoc* Vat. sec. Pal. Farn. Rott. Med. pr. Reg. Petav. pr. m. pr. Lov. Moret. sec. unus Heins. *Huic* Vat. quint. duo Ambr. Ald. Barth. *Hic* Put. Thnan. Bou. Pat. Tholos. Oxon. sec. Leid. sec. Med. tert. ed. Parm. et Vicet. Exc. Gevart. *sed prodita* Pric. Moret. sec. atque ita Heinsius legit. *per prodita* quatuor Vatt. Pal. Oisel. *vita* Var. LL. ed. Antv. *jura* vel *vita* Ambr. sec.—404 *Te polluta rogat pietas* Moret. sec. *flentibus* Vat. pr. m. sec. Med. tert.—405 *Si proprium* Reg. Petav. pr. Vat. quint. *Si* vel *Et proprium* Oxon. sec. *statuistis nomen* Moret. sec. *numen* viginti sex Codd. item duo Leidd. ed. Parm. et Vicet. Exc. Ge-

NOTÆ

infamatæ ob tale facinus, sive ob eandem pnerorum, quos Atrens ex uxore Ærope a Thyeste fratre adulterata susceptos eidem Thyestæ dedit epulandos. Quod facinus ita Sol exhorruisse dicitur, ut revocato ad auroram cursu diem averterit. Ovidius: ‘Si non Æropen frater sceleratus amasset, Aversos Solis non legeremus eqnos.’

Mycenas] Mycena, vel Mycenæ, urbs Peloponnesi, ubi regnavit Atrens.

401 *Conjuge*] Atrens reddidit scelus pro scelere, et ideo factum excusat, quod uxor sua a Thyeste fratre constuprata fuerit.

402 *Hic*] Atreo odium fuit Thyestes, non pœna: hoc est pro scelere reddidit scelus, quod est impetus

animi effervescentis; non vero punivit Thyesten, ut fuit justitiæ et æquitatis; hoc est, odio persecutus est Thyesten; non eum pœna mortis affecit; sed in odium ejus, mactavit pueros ex Ærope natos.

Prodita] Jura naturæ, humanitatis, sanguinis, quæ ab omnibus fideliter servari debent, a Gildone prodita, neglecta, proculcata sunt.

403 *Pater*] Mascezel pater liberorum a Gildone interfectorum rogat te futurum ultorem impiæ cædis.

Nudi pulvere] Manes horum juvenum, qui nudati sunt, exiguo pulvere, velut indumento necessario exuti, destituti sunt a Gildone, quod summæ est impietatis.

404 *Flentibus*] Ara Misericordiæ et Clementiæ in foro Atheniensium

Si Pandionias planctu traxere phalanges
 Inachides, belloque rogos meruere maritis :
 Si mæstæ squalore comæ, lacrymisque Senaturn
 In Numidas pulsus solio commovit Adherbal :
 Hunc quoque nunc Gildon, tanto quem funere mersit, 410
 Hunc doleat venisse ducem, seseque minorem
 Supplicibus sciat esse tuis. Quem sede fugavit,
 Hunc præceps fugiat : fregit quem clade, tremiscat ;

rapuerunt fletu cuterras Athenienses, et promerita sunt pugna sua pyras pro conjugibus suis : si Adherbal dctrusus ex solio suo incendit sordibus capillorum tristium et fletibus Senaturn contra Numidas : Gildo pariter mærebit ob hunc Masezelem quem afflirit tantis mortibus, mærebit nunc adesse hunc ductorem, et cognoscat inferiorem se esse clientibus tuis. Ille Gildo effugiat celer eum, quem expulit ex

//////////

var. Var. LL. ed. Antv.—406 *Et Pandionias* Vat. quint. Tholos. *Inachidæ* Vat. sec. *Inachidæ* Tholos. Med. tert. duo Oxon. Var. LL. ed. Antv. *mariti* Moret. pr. Oxon. sec. m. sec. *maritos* legit Heins.—108 *marito squalore* duo Leidd. et viginti septem alii, Exc. Læti, Gevart. Ald. et Var. LL. e marg. Parm. *mæstus sq. comæ* Exc. Cod. Rhem. *mæstæ squalore comæ* Exc. Ruben. *sparsæ comæ* Put. unde Heinsius *passæ* legit. *mæstas comas* ed. Vicet. *comæ* duo Leidd. totidem Oxon. et Heins. ambo Moret. tres Ambr. quatuor Med. Florent. Bonon. Pat. Tholos. Lov. Vat. Livin. Ald. et Exc. Gevart.—409 *solio pulsus* Petav. sec. *socios* Leid. pr. m. pr. Oisel. Florent. m. pr. *solio vel socios* Put. *commissit* Pal. Med. pr. *Adherbal* Vat. quint. *Atherbal* Florent. *Adherbas* Pric. tres Med. Ambr. pr. *Adherbas vel Hiarbas* Petav. sec.—410 *Huc quoque* Mazar. *Nunc quoque* duo Vatt. Farn. Oisel. Leid. pr. Oxon. sec. Moret. sec. Exc. Læti, Gevart. ed. Vicet. *Hunc* octodecim alii, Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *nil Gildo* Rott. *Gildon* Exc. Læti. *quem tanto* Vat. quint. Med. quart. Reg. Petav. pr. Tholos.—411 *Hunc doleat* duo Leidd. eum sedecim aliis, Exc. Læti, Gevart. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et Var. LL. ed. Antv. *Huc* Bonon. *Nunc* Pat. Tholos. tres Ambr. ed. Vicet. *renisse vel crerisse* Med. sec. *sibi pro ducem* Thuan.—412 *Supplicibus* Exc. Læti. *suppliciiis* Med. sec. m. pr. Pat. Moret. sec. Vicet. *suis* inc. Heins. *clade* Med. sec.—413 *Hunc* plurimi Codd. Exc. Gevart. Læti et Ruben. Ald. item Var. LL. ed. Antv. *princeps* Vat. quint. Farn.

NOTÆ

constituta, miseris et afflictis futurum perfugium.

406 *Pandionius*] Athenienses a Pandione Rege.

407 *Inachides*] Argivæ mulieres, dictæ ab Inacho fluvio Argos alluente.

Belloque rogos] Creon Thebarum Rex Argivos occisos vetabat sepeliri, volebatque esse prædam canum, aviumque : at mulieres *Inachides*, seu Argivæ, suis fletibus eo impulerunt

Athenienses, ut bellum gererent contra Creontem : quo implicato hac pugna, illæ meruerunt hac arte, ut sibi maritos suos sepelire liceret.

409 *Adherbal*] Africanus victus, et pulsus a Jugurtha, supplice habitu commovit Romanos in Jugurtham Numidia Regem.

410 *Mersit*] Velut in malorum gurgite. Virgilius : ' His mersere malis.'

413 *Clade*] Filiorum suorum.

Agnoscatque suum, trahitur dum victima, fratrem.

Hæc ubi sederunt genero, notissima Marti 415

Robora, præcipuos electa pube maniplos

Disponit, portuque rates instaurat Etrusco.

Herculeam suos Alcides, Joviamque cohortem

Rex ducit Superum: premitur nec signifer ullo

Pondere: festinant adeo vexilla moveri. 420

Nervius insequitur, meritusque vocabula Felix,

Dictaque ab Augusto legio, nomenque probantes

solio: timeat eum, quem dejecit strage filiorum: et cognoscat eum fratrem esse suum, etiam dum rapitur, ut hostia. Postquam hæc statuta sunt a genero Honorio, Stilicho præparat cutervas eximias e selecta juventute, corda probatissima bello, et refecit nares in portu Hetruriæ. Hercules favens ducit turbam Herculeam, et Rector Deorum Joviam: neque signifer fatigatur ullo onere: adeo signa ipsa propecrunt promoveri! Nervius sequitur, et Felix promeritus hoc nomen, et legio

Reg. Petav. pr. m. pr. Tholos. Moret. sec. *præceptus vel princeps* Oxon. sec. *tremiscat* Vat. Livin. *tremescat* Oisel. *tumescat* Ald.—414 *cum victima* Lejd. pr. Vat. pr. Oisel. Pat. Florent. *victima Martia* Vat. pr. m. pr.—415 *notissima* Pric. *notissima* Put. m. pr. *Martis* Farn.—416 *plebe* Farn. Med. sec. Reg. Petav. pr. m. pr. Tholos. Lov. m. pr. *puppe* Med. tert. *pube vel plebe* Florent. *ministros* Thuan. *maritos vel maniplos* Vat. pr.—417 *Disposuit* Pric. Med. quart. Reg. Leid. sec. *mox disponit pro instaurat* Pal. Med. pr.—418 *Herculeam* Lov. Moret. sec. duo Oxon. et Leidd. Ald. Exc. Gevart. et Ruben. *Herculiam* vet. Cod. *Heracleam* Isingr. Pulm. Colin. Gryph. *Jovianamque* Oxon. pr. *Jonianamque* Farn. Moret. sec. Exc. Gevart. Ald. Vi-

NOTÆ

414 *Dum victima*] Dum trahetur orans, obsecrans, et immolandus ut victima. De Morte Gildonis, historici non satis consentiunt: Zosimus eum sua manu, Orosius ab aliis ait esse strangulatum.

415 *Sederunt*] Postquam talia sederunt, id est, rata ac fixa fuerunt in animo Honorii, qui gener erat Stilichonis. Dicitur optime, 'Hæc animo sententia sedit,' vel, 'Quæ animo sententia surgat?'

417 *Etrusco*] Vel Hetrusco, in urbe Pisis, quæ urbs est Hetruriæ cum portu commodo.

418 *Herculeam*] Hercules suos, id est, favens ducit legionem a suo nomine dictam. Legio *Herculea* dicta est a Maximiano Herculo; *Jovia* au-

tem a Diocletiano Jovio, qui eas instituerunt.

Alcides] Hercules sic dictus, ἀπὸ τῆς ἀλκῆς, a robore.

419 *Premitur*] Nec signiferi laborant in avellendis signis, quod bonum erat omen victoriæ referendæ: contra, si ægre signa avellerentur pro infelici portento habebantur. Id quod et Flaminio, quem delevit Annibal, et Crasso, quem Parthi profligarunt, evenit.

421 *Nervius*] Unus e Ductoribus.

Felix] Unus quoque e Ductoribus, cui res prospere et feliciter gestæ nomen *Felicitis* pepererunt.

422 *Dictaque*] Legio *Honoriana* dicta ab Honorio Imperatore Augusto.

Invicti, clypeoque animosi teste Leones.
 Dietis ante tamen Princeps confirmat ituros
 Aggere conspicuus. Stat circumfusa juventus 425
 Nixa hastis, pronasque ferox accommodat aures :
 Gildonem domitura manus, promissa minasque
 Tempus agi : si quid pro me doluistis in armis,
 Ostentate mihi. Justo magnoque triumpho
 Civiles abolete notas. Sciat orbis Eous, 430

appellata ab Augusto : et confirmantes vocem Invicti, ac Leones indomiti scuto testante. Prius tamen Imperator spectabilis in cespite excelso excitat verbis suis milites profecturos. Juventus circum effusa astat fulta lanceis, et animosa adhaeret aures attentas : o exercitus superature Gildonem, jam tempus est impleri promissa et comminationes. Si quid indignati estis pro me in bello, ostendite mihi, eluite maculas civiles Triumpho pleno et ingenti. Imperium Orientis cognoscat, et sil notum

cet. Parm. Isingr. Colin. Pulm. Joriamque Lov.—123 *Invicto* Vicet. Parm.—124 *informat* Oxon. pr. *iturus* Oisel.—125 *stat circumfusa* Florent. Thuan. duo Petav. quatuor Med. duo Heins. Put. Reg. ed. Parm. et Vicet.—126 *Nixa Exc. Læti. Nota* ed. Vicet. *iras pro aures* Thuan.—128 *agi* Pric. Rott. Oisel. Ms. Moret. Sched. Gud. *agit omnes* Vatt. Pal. Farn. Lov. Moret. sec. Exc. Schotti et Gevart. *age* ed. Vicet. *agit vel agi* Moret. pr. *meruistis in armis* Put. Petav. pr. vet. Gyr. ed. Parm. et Vicet. *doluistis* duo Leidd. et viginti quatuor alii, Exc. Læti, Ruben. et Gevart. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *doluistis, in armis o.* ita distinguunt Gesn. ed. Bipont. Kœnig.—129 *nilhil pro mihi* Exc. Læti et Ruben.—130 *Imbelles* Exc. Ruben. ed. Vicet. *Civiles vel Imbelles* Exc. Pat. rec. *nees* Med. sec. m. pr. marg. Isingr. *notus vel nees* Vat. tert. Pric. Put. *omnis pro orbis* Leid. sec. Rott.

NOTÆ

423 *Invicti*] Legio *Invicta* nominata, cujus milites probant sua virtute non immerito legionem suam appellari *Invictam*.

Clypeo teste] Quia præclara facta sua in sentis depingebant; unde Virgilius, 'picti scuta viri,' ideoque fortes, quod facta edant digna, quæ depingantur in scuto. Contra parma pura et alba de iis dicitur, qui nihil adhuc memorabile fecerunt, idem Virgilius, 'Parmaque inglorius alba.'

Leones] Legio *Leonum* dicta, quod hujus milites leonum gestarent insignia. *Leones* autem *animosi*, id est, milites Legionis *Leonum*, *animosi et indomiti* instar *Leonum*, quorum gerebant insignia.

121 *Princeps*] Honorius hortatur

incenditque milites eloquentia sua, ut tum moris erat.

425 *Aggere*] Spectabilis in aggere, id est, in Tribunali castrensi, quod cespite congesto exstructum in medio attollebatur.

426 *Ferox*] Vel in ipso silentio milites præferunt ferociam Martis.

427 *Minasque*] Quas toties intentasti in barbarum Gildonem.

428 *Si quid doluistis*] Si quo dolore, si qua indignatione accensi estis contra Gildonem in mei gratiam.

429 *Justo*] Triumpho pleno, et numeris omnibus absoluto.

430 *Civiles notas*] Eluite maculas, seu dedecus susceptum in bello civili, in quo pro Eugenio, et Maximo, Tyrannis, arma tulistis contra Romam.

Sitque palam, Gallos causa, non robore, vinci.
 Nec vos, barbariem quamvis collegerit omnem,
 Terreat. An Mauri fremitum, raucosque repulsus
 Umbonum, et vestros passuri cominus enses ?
 Non contra clypeis tectos, galeisve micantes 435
 Ibitis. In solis longe fiducia telis.
 Exarmatus erit, cum missile torserit, hostis.
 Dextra movet jaculum ; prætentat pallia læva ;

publice, Gallos superari æquitate causæ, non vi. Neque Gildo territet vos, etiamsi congregaverit totam Barbariam. An Mauri sustinebunt prope impetum vestram, et repercussus stridentes scutorum, et gladios vestros ? Non irructis contra homines munitis scutis, et refulgentes casside. Confidentia eorum est in jaculis solis ex longinquo : hostis inermis remanebit, cum vibraverit telum. Dexteræ eorum impellit

Exc. Gevart. orbis Exc. Læti.—432 barbariam Petav. pr. Vat. quint. barbaries Rott.—433 haud Mauri Vat. Livin. aut Mauri Vat. quint. Rott. Ambr. pr. Oxon. sec. Med. tert. vet. Gyr. edd. Vicet. Parm. Junt. Isingr. Ald. Pulm. et al. en Mauri Mazar. Var. LL. ed. Antv. an Mauri Florent. Put. Reg. Bonon. Pat. Tholos. Lov. duo Heins. tres Med. totidem Petav. et Ambr. Var. LL. e marg. Parm. Exc. Gevart. fremitum Vat. pr. Pric. raucosque Exc. Schott. in quibus Gronovius notaverat in Gryphiana ed. sic quoque legi. tantosque Var. LL. ed. Antv.—434 Umbonem Put. Umbone Exc. Ruben. ed. Vicet. Umbrorum Oxon. pr. m. pr. nostros duo Vatt. Pal. vestros Leid. sec. Vat. Gyr. cum multis aliis, item Exc. Gevart. enses Exc. Gevart.—435 Nec contra duo Med. Ambr. tert. Non etiam Var. LL. ed. Antv. clypeo Med. tert. gladiisque Vat. pr. Moret. sec. galeisque Vat. tert. galeaque Pal. duo Med. unus Heins. radiisque Oisel. galeisque Reg. Med. quart. galeisque vel gladiisque Put.—436 solis Med. pr. solitis Oisel. solis vel solitis Pric. inc. Heins. Ambr. sec.—437 miserit Thuan. Pat.—438 prætentat Bonon.

NOTÆ

In exercitu Honorii multi erant milites, qui Eugenium, Maximumque, et bellum civile secuti fuerant.

431 *Causa*] Galli erant in exercitu Honorii, atque eos nunquam posse superari nisi causa legitima destituantur. Id quod contigit, cum Eugenium et Maximum sequerentur. Et vero cum sequantur nunc Honorium Principem legitimum, rogat eos, ut probent se ante victos esse causæ æquitate, non vero robore, et vi armorum. Gallorum fortitudinis infinita sunt propemodum exempla : hos Julianus Imperator Romanis præferat. Sed cum semper fortes fuerint, nunquam tamen fortiores, quam his temporibus, quibus sub auspiciis Lu-

dovici Magni in præliis omnibus triumphant.

432 *Barbariem*] Gildo non terrebit vos, licet colligat omnes gentes barbaras, immo licet armet ipsam barbariem.

433 *Fremitum*] Milites ruentes, et arma quatientes cum fremitu, et clamore.

437 *Exarmatus*] Cum Mauri vibraverunt tela, in quibus solis confidunt, remanent exarmati.

Missile] Telum omne, quod jacitur, quod mittitur.

438 *Pallia*] Quod designat tumultuariam Maurorum, et impeditam quandam pugnandi rationem ; contra Romani erant sine pallio expeditiores.

Cetera nudus eques. Sonipes ignarus habenæ :
 Virga regit. Non ulla fides, non agminis ordo. 410
 Arma oneri, fuga præsidio. Connubia mille :
 Non ulli generis nexus, non piguora curæ ;
 Sed numero languet pietas. Hæc copia vulgi.
 Umbratus dux ipse rosis, et marcidus ibit
 Unguentis, crudusque cibo, titubansque Lyæo, 445
 Confectus senio, morbis stuprisque solutus.
 Excitet incestos turmalis buccina somnos ;
 Imploret citharas, cantatricesque choreas,

spiculum ; at sinistra opponit pallia : quoad cetera eques est detectus. Equus est imperitus lori : virga ducit hunc. Fides nulla est inter illos, nullus ordo exercitus. Arma iis sunt oneri, effugium est auxilio; mille conjugia sunt illis: nulla sunt vincula consanguinitatis: liberi non sunt iis curæ, sed pietas eorum nimium multitudinem: hæc facultas est plebis. Ipse ductor cooperatus rosis, et emollitus aromatis, et onustus dapibus crudis incedet; et vacillans vino, oppressus senectute, morbis, et enervatus libidine. Tuba bellica excitat soporem impudicum; invocet lyras, et

//////////

prætentant Put. m. pr. *læra* vel *laram* Thuan.—439 *ignarus* Pric.—440 *gerit* Oisel.—441 *hominum* Med. tert. *connubia* Exc. Gevart.—442 *Non illi* Farn. *illis* quatuor Vatt. Pal. Rott. *ulli* Mazar. Pat. Oxon. pr. Ambr. sec. *ullis* Petav. pr. m. pr. *illis* vel *ulli* Pric. Med. pr. Put. *nexus generis* Ambr. sec. *scelus* Bonon. Oxon. sec. Med. tert. Petav. tert.—443 *languet numero* Med. quart.—444 *rer* Vat. sec. m. pr. Rott. Med. sec. Oxon. pr. Moret. sec. *ibat* Ambr. pr.—445 *Unguento* Put. *nudusque* ed. Vicet.—446 *Confractus* Moret. sec. *stuproque* idem.—447 *Excitat* Med. tert. Exc. Læti et Var. LL. ed. Antv. *ingestos* Vat. pr. Oisel. *infestos* Pal. *incestos vel infestos* Oxon. sec.—448 *Implorat* Vat. tert. *puellas* Pal. Med. pr. unus Heins. *sorores* Oxon. sec. m. pr. *cuterras* Moret. sec. *joculatricemque cohortem vel cantatricesque choreas*

NOTÆ

441 *Arma*] Arma eis onerosa et molesta sunt: fuga salutaris præferitur.

Connubia] Habent multas conjuges: numerus certus pro incerto ponitur.

442 *Non pignora curæ*] Nulla habent inter se generis et consanguinitatis vincula; non curant liberos; quorum ob multitudinem, multum minuitur, immo evanescit fere amor patrius. Ovidius: 'Alterius vires subtrahit alter amor.'

443 *Copia*] Hæc est copia, hæc est facultas populi: tale est vulgus.

444 *Umbratus*] Tectus grandiori

corona, quæ umbræ instar illum operiat.

445 *Lyæo*] Bæcho, qui dicitur ἀπὸ τοῦ λύειν, solvere, quod solvat curas. Hic *Lyæus* sumitur pro vino.

447 *Incestos*] Somnos non solum impudicos sed etiam incestos, quod forte Gildo, barbarorum more, cum feminis consanguineis et affinibus dormire non perhorresceret.

448 *Imploret*] Ἰρωεῶς: ipse nimirum Gildo pressus Romanorum telis, immo læsus solo tubæ clangore imploret, invocet, in auxilium citharas, chorosque mulierum ac puerorum inter cœnam saltantium et canentium.

Offensus stridore tubæ : discatque coactus,
 Quas vigilat Veneri, castris impendere noctes. 450
 Nonne mori satius, vitæ quam ferre pudorem ?
 Nam quæ jam regio restat, si, dedita Mauris
 Regibus, Illyricis accesserit Africa damnis ?
 Jus Latium, quod tunc Meroë, rubroque solebat
 Oceano cingi, Tyrrhena clauditur unda ? 455
 Et cui non Nilus, non intulit India metas,
 Romani jam finis erit Trinacria regni ?
 Ite recepturi, prædo quem sustulit, axem,
 Ereptumque Notum. Caput insuperabile rerum
 Aut ruet, in vestris aut stabit Roma lacertis. 460
 Tot mihi debetis populos, tot rura, tot urbes
 Amissas. Uno Libyam defendite bello.
 Vestros imperium remos, et vestra sequatur

saltationes contentium, ipse læsus clangore tubæ, et inritus discat insumere in castris noctes, quas insimul in voluptatibus. An non præstaret emori, quam pati hoc dedecus vitæ? Etenim quæ jam ora superest nobis, si Africa, subacta a regibus Mauris, addatur jactura Illyricæ? Imperium Italiæ, quod consueverat tunc terminari Meroë, et mari rubro, terminatur aquis Hetruricæ? Et Sicilia jam erit limes Imperii Romani, cui non Nilus dedit limites, non India. Properate milites restitutori regionem, et tractum Australem ablatum, quem Gildo prædo eripuit nobis. Roma caput indomitum Mundi, aut cadet in brachiis vestris, aut stabit. Debetis mihi tot gentes, tot agros, tot oppida erepta: tutamini Libyam uno prælio. Imperium comitetur vestras naves, et vela vestra. Reducite trans maria leges

//////////

Med. quart.—449 *Offensus* Oxon. sec. *Ostensus* Exc. Læti.—450 *vigilet* Put. *jūgulat* Vicet. vitiose. *castrisque* ed. Vicet.—451 *quam vitæ* quatuor Vatt. Pal. Flor. Med. sec. Leid. sec. Thuan. Pat. Ambr. tert. *vitæ quam* Rott. Oisel.—452 *quænam* Mazar. *quæ jam* vel *quænam* Exc. Læti. *restat regio* Moret. sec. *debita* Florent. Put. Oxon. pr. Moret. pr. duo Med.—453 *illicitis* Vat. pr. m. pr. Farn.—454 *Latio* Vat. tert. *latum* Exc. Gevart. *nunc* Pric. *tunc* Leid. pr. Petav. pr. Put.—455 *jungi* Sched. Gud.—456 *jam Nilus* Oxon. pr.—459 *Erectumque* Oxon. sec.—460 *Vel ruet* et *vel stabit* Moret. sec. *ruat in nostris* Pal. Florent. Med. pr. unus Heins. Tholos. duo Ambr. Cod. Barth.—461 *dilectos* Pal. Med. pr. unus Heins. *jura* Vat. sec. Pal. Rott. Thuan. Mazar. duo Petav. *rura* duodecim alii. *rura* vel *jura* Vat. pr.—463 *vestra*

NOTE

453 *Illyricis*] Illyria capta fuerat ac vastata ab Alarico.

454 *Meroë*] Hodie, *Gueguere*, insula quam Nilus efficit.

455 *Tyrrhena*] Hetrusca, seu mari infero, quod et Tyrrhenum appellatur.

457 *Trinacria*] Sicilia ἀπὸ τῶν τριῶν ἀκρῶν, a tribus promontoriis, ut supra dictum est.

459 *Notum*] Tractum seu Africanam Australem, vel Meridianam.

463 *Imperium*] Quocumque remos, navesque agatis, vincatis, et sic vos

Carbasa. Despectas trans æquora ducite leges.
 Tertia jam solito cervix mucrone rotetur, 465
 Tandem funereis finem positura tyrannis.
 Omina conveniunt dicto, fulvusque Tonantis
 Armiger ad liquidam, eumetis spectantibus, æthram
 Corruptum pedibus curvis innexuit hydram.
 Dumque reluctantem morsu partitur obunco, 470
 Hæsit in ungue caput: truncatus decidit anguis.
 Licet auguriis alacres per saxa citati,

contentus. Jam caput tertium tyrannorum demetatur ense consueto, allaturum tandem finem tyrannis funestis. Prasugia consentiunt his verbis Honorii, et aquila, fulra armigera Joris, omnibus videntibus, implicuit unguibus aduncis serpentem raptum in ære sereno, et dum dilaniat illo resistente rostro recurro, caput ejus adhæsit inter ungues, corpus draconis mutilatum corruit. Statim milites hilares excitati his auspiciis currunt per rupes, et fluvios, non mox remo-

//////////

sequetur Med. quart. Leid. sec. m. sec. Exc. Gevart.—465 *solito cervix* Pat. Mazar. Moret. sec. Vat. Livin. *cervix solito* duo Vatt. Pal. Farn. Rott. *subito vel solito* Med. sec. Oxon. sec. *notetur* ed. Vicet.—466 *Tertia funereis* Pal. Med. pr. unus Heins. *curamus pro tyrannis* Var. LL. ed. Antv. *ruinis* Moret. sec. *ruinis vel tyrannis* Reg.—467 *Omina* Pal. Farn. Oisel. Leid. sec. Petav. tert. m. sec. Ald. *Omina* vet. Gyr. cum decem aliis. *dictis* Vat. tert. Florent. *ductos* Vat. pr. m. pr. *dicto vel dictis* Put. *fulvisque* Var. LL. ed. Antv.—468 *ad liquidum* Ambr. pr. *ad liquidum* quatuor Vatt. Pric. Oisel. *obliquida æthra* Rott. *ab liquida æthra* Leid. sec. Ambr. tert. duo Oxon. Exc. Gevart. et Ruben. *a liquida æthra* septem alii et Exc. Latii. *obliqua æthra vel ad liquidam æthram* Florent. Med. sec.—469 *Corruptum* Vat. pr. et tert. Florent. Mazar. Pat. Ambr. sec. m. pr. inc. Heins. et ed. Vicet. *Collectum* Leid. sec. cum viginti quatuor aliis et Exc. Gevart. *Arrectum* Vat. quint. *Arrectam* Ambr. pr. *Arreptam* Sched. Gud. *curvis pedibus* Pal. Med. sec. m. pr. *servis* octo alii, Exc. Cod. Rhem. Heinsius ascripserat locum Praef. III. Cons. Hon. vs. 10. 'Unguibus hunc servis ira paterna ferit' *servis vel curvis* Vat. pr. *interxuit* Exc. Latii et Ruben. *Hydrum* Sched. Gud. *anguem* Pric. Hic Exc. Rubenii desinunt et finis desideratur, quia Ms. Ruben. hic deficiebat.—470 *obunco* Oisel. Med. pr. *abunco* Rott. Moret. pr. Sched. Gud. ed. Vicet. *acerbo* Mazar. Exc. Cod. Rhem. *adunco* quindecim scripti, Oxon. et Lov. *obunco vel adunco* Put.—471 *decidit unguis* Vat. sec.—472 *citati* Pat. *rotati*

NOTÆ

Imperium sequatur.

464 *Leges*] Romanas leges reducecite trans maria, in Africam scilicet, ubi a Gildone impie contentæ sunt.

465 *Tertia cervix*] Cervix Gildonis tyranni rotetur, id est, gladio rotato amputetur, et addatur cervicibus amputatis Eugenii et Maximi tyrannorum, de quibus supra dictum est.

466 *Funereis*] Qui perpetuo gaudent eade, sanguine, funere.

468 *Armiger*] Hæc comparatio poetis familiaris, Homero, Virgilio, &c.

471 *Truncatus*] Id quod indicabat Gildoni caput esse amputandum, ejusque corpus truncum remansurum esse.

Torrentesque ruunt: non mons, non sylva retardat.
 Pendula ceu parvis moturæ bella colonis
 Ingenti clangore grues æstiva relinquunt 475
 Thracia, cum tepido permutant Strymona Nilo.
 Ordinibus variis per nubila texitur ales
 Litera, pennarumque notis inscribitur aër.
 Ut fluctus tetigere maris, tunc acrior arsit
 Impetus, arripiunt naves, ipsique rudentes 480
 Expediunt, et vela ligant, et cornua summis
 Associant malis. Quatitur Tyrrhena tumultu

ratur illos, non sylva. Quemadmodum grues indicturæ pugnas in aëre suspensas incolis exiguis deserunt magno strepitu æstiva Thraciæ, cum mutant Strymonem cum Nilo tepenti: volatus celer implicatur per aërem serie diversa, et aër notatur signis alarum. Postquam milites attigerunt undas maris, tunc vis rehemtor incauit: occupant nares, et ipsi explicant funes, atque constringunt vela, et coniungunt malis altis antennas. Littus Hetruscum concutitur hoc motu, et Pise

Rott.—473 *Torquentesque* Petav. tert. *nec mons aut silva* Vat. pr. et tert. Oisel. Mazar. Pat. aut *silva* Vat. Livin. *retardat* Florent. *retardat*. cum *τελεία στιγμή*, duo Vatt. Farn. Oisel.—474 *Pendula sic* vet. Gyr. *Pendula*. cum *τελεία στιγμή*, Florent. Med. tert. Mazar. Moret. sec.—475 *clangore* Vat. Livin. *clamore* viginti octo alii et ed. Vicet. *clamore* vel *clangore* Put. Hic versus non extat in Med. quart.—476 *tunc* Pal. Med. pr. unus Heins. pro Florent. *permutat* Pat.—477 *alis* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. *ales* Vat. pr. m. pr. Lov. ex correctione, atque ita legit Heins. qui ascripserat, ita ‘ales arundo’ apud Prudent. p. 37.—478 *notas* Petav. sec. *conscribitur* Vat. pr. Oisel. Pat. Vat. Livin. *inscribitur* vel *conscribitur* Put.—479 *manus* Tholos. *ardet* Pal. *ardet* vel *arsit* Med. pr.—480 *ipsaque* Mazar.—481 *Expediunt* vel *Exsolvant* Lov. *ligant* Lov. Pat. Petav. pr. Moret. sec. Med. quart. Vat. quint. *legunt* Ambr. sec. m. sec. Heinsius ascripserat Lucan. III. 44. ‘legere rudentes’ Valer. Flacc. I. II. initio, ‘Vela legunt, remis insurgitur.’ *legunt* vel *ligant* Vat. pr. et tert. Pric. Florent. Med. sec. Put.—482 *Queritur*

NOTÆ

474 *Parris colonis*] Pygmæis populis Thraciæ, cum quibus bella gerere grues dicuntur ab Aristotele. Pygmæi pugnaturi insident arietibus, armati lanceis scirpeis, Pygmæi appellantur ἀπὸ τῆς πνυγμῆς, pugno aut cubito, cuius mensuram magnitudine non excedunt.

475 *Æstiva*] Loca Thraciæ, in quibus æstatem traducebant.

476 *Strymona*] Strymon est fluvius Thraciæ, ob grues satis notus. Hinc dicuntur Strymonia.

Nilo] Fluvio Ægypti notissimo; tepidus dicitur, est enim sub ardenti cælo.

477 *Ales litera*] Volatus gruum celer ac velox, imitaturque literam Græcam Δ. De gruib. tempestate sparsis Lucanus: ‘Et turbata perit dispersis litera pennis.’

482 *Tyrrhena ora*] Hetruria, quæ dicitur *Tyrrhenia* a *Tyrrheno* Atyos filio, qui ex Lydia in hanc regionem colonos deduxit.

Ora, nec Alpheæ capiunt navalia Pisæ.
 Sic Agamemnoniam vindex cum Græcia classem
 Solveret, innumeris fervebat vocibus Aulis. 485
 Non illos strepitus, impendentisque procellæ
 Signa, nec adventus dubii deterruit Austri.
 Vellite, proclamant, socii, jam vellite finem.
 Per vada Gildonem quamvis adversa petamus.
 Ad bellum nos trudat hyems. Per devia ponti 490
 Quassatis cupio tellurem figere rostris.
 Heu nimium segnes, cauta qui mente notatis,

Alpheæ non comprehendunt tot naves. Ita cum Græcia ultrix emitteret naves Agamemnonias, Aulis incendebatur clamoribus infinitis. Non murmur, et indicia tempestatis imminentis arerit illos milites, neque accessus Noti incerti: exclamant, Rapite, o commilitones, rapite jam funem: aggrediamur Gildonem per freta, etsi infesta: tempestas impellat nos ad prælia: exopto penetrare terram rostris navium concussis per anfractus maris. Heu! vos nimis inertes, qui animo

//////////

Florent.—483 *neque* Pal. Med. pr. unus Heins.—484 *classim* Tholos.—485 *Solverit* Tholos. *Solveret* Leid. sec. *Solverat* Pal. Med. pr. Lov. m. pr. Raphael. unus Heins. *frembat* Thuan.—486 *trepidus* Var. LL. ed. Antv.—487 *neque* Pal. Med. pr. duo Heins.—488 *Vellite* Vat. pr. et tert. Oisel. *Rumpite* vet. Cod. teste Heinsio, qui ascripserat locum Lucan. v. 422. ‘Rumpite quæ retinent felices vincula proras.’ *Solrite jam clamant socii, jam vellite* Mazar. *Solrite jam socii clamant aut rumpite* duo Vat. Pal. Farn. Rott. *Vellite proclamant socii jam vellite f.* Vat. Livin. Pat. Oisel. *Vellite proclamant socii, dissolrite f.* Pric. *jam rumpite funem* Thuan. Ambr. sec. inc. Heins. qui ascripserat *solvere funem* frequens esse apud Auctores, citans Passerat. ad Propert. p. 179. *abrumpite funem* Vat. Livin. m. sec.—490 *trudat* Vat. pr. et tert. Oisel. Mazar. *trudat* Vat. quint. *trudit* duo Leidd. totidem Oxon. cum viginti aliis, Var. LL. ed. Antv. ed. Vicet. *devia ponti* Oisel. *carula* Pat. *perque avia* Vatt. duo.—491 *cupuli tellurem figite* Farn.—492 *cauta* duo Med.

NOTE

483 *Alpheæ Pisæ*] Pisa urbs est Hetruriæ, condita a Pisanis, qui Arcades erant, et quos alluit fluvius Alpheus in Elide regione Græciæ.

485 *Aulis*] Portus est Bæotiæ in Græcia, ubi sub Agamemnone congregatæ Græcorum naves contra Trojanos ituræ, et raptam a Paride Helenam ulturæ.

486 *Illos*] Milites *Honorianos* dictos a Stilehione.

490 *Hyems*] Ipsa tempestas nos impellat ad bellum Gildonem: *Hyemem* pro tempestate ponit Virgi-

lius: ‘Emissamque hyemem sensit Neptunus,’ &c.

Per devia] Etiam si ego miles Honorii cursum teneam per ipsos anfractus maris, hac tamen via volo figere, ac velut superare terram Africanam rostris navium concussis atque vibratis.

491 *Figere*] Superare, confodere non terram, sed rebelles qui sunt in terra Africa: ponitur contentus pro contento, Metonymicûs.

492 *Cauta*] Vos estis nimium prudentes, immo inertes, si observatis

Si revolant mergi, graditur si littore cornix.
 Ora licet maculis aspersione occiduis Sol,
 Lunaque conceptis livescat turbida Coris,
 Et contusa vagos jaculentur sidera crines,
 Imbribus humescant Hædi, nimboaque Taurum
 Ducat Hyas, totusque fretis descendat Orion;

495

provido animadvertitis, si mergi redeunt, si cornix spatietur in arena. Etiam si Sol occidens inficiat os suum maculis, et Luna turbulenta subrubescat ventis formatis, et astra confusa emittant comas errantes: et si Hædi malefiant pluviiis, et Hyas aquosa regat Taurum, et Orion totus delabatur in nuce, indicium Cali certa

//////////

Reg. Thuan. Pat. Mazar. Tholos. Bonon. tres Petav. totidem Ambr. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. Sched. Gud. ed. Vicet. *tanta* Moret. sec. *capta* Pal. Florent. Pat. unus Heins. *captos* Var. LL. ed. Antv. *tanta* vel *cauta* Med. sec. *capta* vel *cauta* Med. pr. Oxon. sec. *quid* Ambr. pr. *vocetis* Pal. *vocatis* Med. pr. Var. LL. ed. Antv.—493 *volitant* Leid. sec. m. sec. *revolent* Thuan. *litora* Rott. Thuan. *per litora* Farn.—494 *consperserit* Ambr. sec. inc. Heins. *conspexerit* Leid. pr. *aspexerit* Leid. sec. et decem alii, Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet. *assiduus sol* Med. pr. unus Heins.—495 *conceptis* vel *contemptis* Med. pr. *lucescat* Vat. quint. *turbida* Florent. m. sec. duo Heins. *turgida* triginta alii, Var. LL. e marg. Parm. et Exc. Gevart. *Cauris* Vat. pr. item Vat. Livin. *choris* Lov. Var. LL. ed. Antv.—496 *confusa* Farn. ed. Vicet. *contusa* Leid. pr. Vat. quint. Florent. Med. tert. Reg. Bonon. Tholos. Lov. vet. Gyr. Moret. sec. duo Oxon. duo Ambr. tres Petav. Var. LL. e marg. Parm. *concessa* Pat. *concussa* Leid. sec. cum quatuordecim aliis et Sched. Gud. *concussa* vel *confusa* Med. sec. *jaculantur* Moret. sec.

NOTÆ

alia signa, quam quæ dat Honorius.

493 *Si revolant mergi*] Mergi sunt aves, quæ continuo merguntur, ideoque si immergi desinant, atque revolent, hoc contra naturam esse creditur, et idcirco auspiciam navigaturis inauspicatum, quasi immineat tempestas aliqua turbulenter.

Cornix] Et illud quoque est auspiciam infantum ex Virg. ‘Si cornix plena pluviam vocat improba voce, Et sola in sicca secum spatietur arena.’

494 *Maculis*] Sol habet suas maculas: nemo dubitat: sed hic nubes intellige.

495 *Conceptis Coris*] Cori vel Cauri sunt venti flantes ab occasu solstitiali, hoc est, ab iis regionibus in quibus Sol occidere videtur tempore bruma-

li: hic ponuntur pro ventis violentis, et ex Virgilio, ‘Semper frigora spirantibus.’

496 *Crines*] Etsi astra *contusa*, seu obtusa, vel *confusa*, ac turbida ostendunt, ac vibrant crines terribiles, ibimus in hostem. Cometæ intelligit, quos antiqui timebant, velut certa calamitatem imminentium præsentia.

497 *Hædi*] Duo sunt signa cælestia Septentrionalia in manu sinistra Aurigæ seu heniochi quæ creant pluvias: unde Virgilio dicuntur, ‘Pluviales hædi.’

498 *Hyas*] Hyas seu Hyades sunt septem stellæ in capite Tauri signi cælestis, quæ ortu suo creant pluvias: hinc dicuntur *Hyades*, ἀπὸ τοῦ ἕναι pluere: Latini dicuntur *sues* et *subvecula*, quod *sues* imbribus, et luto

Certa fides cœli; sed major Honorius auctor.
 Illius auspiciis immensa per æquora miles, 500
 Non Plaustris Arctore regor. Contemne Booten,
 Navita: turbinibus mediis permitte carinas.
 Si mihi tempestas Libyam ventique negabunt,
 Augusti Fortuna dabit. Jam classis in altum
 Provehitur. Dextra Ligures, Etruria laeva 505
 Linquitur, et cæcis vitatur Corsica saxis.
 Humanae in speciem plantæ se magna figurat,

sunt, sed Honorius est auctor certior. Ego miles sub auspiciis ipsius Honorii; per maria infinita non ducor Plaustris aut Ursa: o nauta, despicere signum Bootæ: trade naves procellis ipsis, si tempestas et venti non dent mihi Libyam, felicitas Imperatoris dabit eam mihi. Jam classis progreditur in mare profundum. Liguria relinquatur a dextra, Etruria a sinistra, et Corsica vitatur ob rupes latentes. Insula ingens formatur se in figuram pedis humanæ (antiqui incolæ appellarunt eam

//////////

jacentur Med. pr.—498 *hyems* Med. pr. m. pr. *totisque* Reg.—499 *actor* Rott. Petav. pr. Med. sec. *actor* vel *auctor* Moret. pr. Var. LL. ed. Antv. 500 *immersa* Oxon. pr. m. pr.—501 *Arctore* duo Vatt. Farn. Prie. Ousel. *Arctore* duo Leïd. cum viginti aliis, Var. LL. e. marg. Parm. item ed. Antv. ed. Vicet. *regor* Vat. pr. m. sec. *regar* Vat. quint. item Vat. Livin. *contemno* Med. pr. *Bootam* Vat. quint. *Boeten* Lov. *Boeten* viginti alii et ed. Vicet. *Booten* Ambr. tert. Ald.—502 *inmitte* unus Heins. *carinam* Med. quart.—503 *negabant* Vat. pr. m. pr.—504 *Fortuna* vel *formido* Vat. tert. in *Austrum* inc. Heins.—505 *Etruria* duo Vatt.—506 *cæsis* Florent. m. pr. inc. Heins. *cæsis* vel *cæcis* Put. *cæsis* vel *cæcis* Petav. pr. Heinsius *cæsis* conjiciebat. *versatur* Var. LL. ed. Antv.—507 *Humanae speciem in plantæ* Farn. Rott. ed. Vi-

NOTÆ

gandeant: ‘et amica luto sus.’ Horatius.

Orion] Signum itidem cæleste est, inter signa meridiana repositum: diciturque vel ἀπ’ οὐρου, ab *Urina*, quod genitus sit ex *Urina* trium Deorum, Jovis, Neptuni, Mercurii, aut Apollinis; vel ἀπὸ τοῦ ἀρπύειν, *excitare*, quod excitet tempestates per mare et terras; unde et *agrosus* et *nimbosus* *Orion* passim dicitur.

499 *Certa fides*] Cælo signisque cælestibus certa fides habenda est, sed major habenda est Honorio, qui auctor est, qui jubet: satis enim est eum imperasse; sicut enim, quæcumque imperavit. Sic Poëtæ adulantur.

500 *Illius auspiciis*] Miles Martio

furore abreptus pro ineptiis habet signa cælestia, quæ nauta observant ad viam in mari regendam.

501 *Non Plaustris Arctore, &c.*] Sunt signa Septentrionalia. De his supra III. Cons. Hon. vs. 170.

504 *Fortuna*] Julius in Suetonio: ‘Quid times, nauta? Casarem velis et Casaris fortunam.’

505 *Ligures*] Liguria, Côte de Génes, in ipso lumine Italiae.

Etruria] Italiae regio, dicta quasi ἑτεροπία, ἀπ’ ἑτέρου ὄρου, ab altero fine, termino, quod ad alteram Tiberis ripam extenderetur, qui terminus est inter Latium et Etruriam.

506 *Corsica*] Corse, ou Corsegué, insula ad oras Etruriæ.

Insula (Sardoam veteres dixerē coloni)

Dives ager frugum. Pœnos Italosve petenti

Opportuna situ. Quæ pars vicinior Afris, 510

Plana solo, ratibus clemens : quæ respicit Arcton,

Immitis, scopulosa, proçax, subitisque sonora

Flatibus. Insanos infamat navita montes.

Hinc hominum pecudumque lues, hinc pestifer aër

Sævit, et exclusis regnant Aquilonibus Austri. 515

Quos ubi luctatis procul effugere carinis ;

Sardiniam) terra est fecunda messibus : commoda ob situm nautæ eunti ad Carthaginienses aut ad Italos : ea pars, quæ propior est Africæ habet planitiem camporum, et est benigna navibus : quæ pars spectat Septentrionem est aspera, lapidosa, molesta, et stridens fluminibus repentinis. Nauta maledicit montibus insanis hujus insulæ : hinc pestis hominum et bestiarum, hinc aër insalubris furit et Noti dominantur pulsus Aquilonibus. Quos Notos postquam milites procul evita-

//////////

et. in speciem Pric. Thuan. Pat. *Humanæ specie* duo Leidd. cum triginta aliis, Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm.—508 *Sandaliam* Exc. Læti. *Sardaniam* Pat. *Dardaniam* Petav. sec. m. pr. *Sardiniam* octo alii. *Sardoniam* Pal. Med. pr. Mazar. unus Heinsii, qui *Sardoam* legit.—509 *ager* Med. quart. ed. Vicet. *agerque* Med. tert. *Italosque* Pat. *Italosve* ambo Moret. Lov. duo Oxon. duo Leidd. Ald.—510 *quo* Tholos. *Austris* vet. Gyr. Farn. Thuan. *Afris* vel *Austris* Med. sec.—511 *Plena* Leid. pr. Vat. quint.—512 *Inmunis* Var. LL. ed. Antv.—513 *Fluctibus* Exc. Læti. Gesn. et ed. Bipont. *Flatibus* duo Leidd. et triginta alii, Exc. Gevart. Sched. Gud. ed. Parm. et Vicet. *Fluctibus* vel *Flatibus* Vat. pr. Florent. Med. sec.—514 *Hic hominum* et *hic pestifer* Reg. Pat. *si pestifer* Oxon. pr. *pestis et aer* Var. LL. ed. Antv.—515 *excussis* Med. tert. *excussis* vel *exclusis* Mazar.—516 *Quos ut* Med. sec.

NOTE

508 *Sardoam*] Sardinia dicitur a Sardo Herculis filio ; nam antea dicebatur *Sandulia* et *Saudaliois*, ἀπὸ τοῦ σαρδαλίου, solea vel calceo, cujus figuram imitatur. Sallustius, ‘Sardinia facie vestigii humani.’

511 *Arcton*] Ἄρκτον, *Ursam*, signum Septentrionale : hic ponitur pro Septentrione.

512 *Proçax*] Obnoxia Austris proçacibus, et nautas crudeliter impetentibus.

513 *Insanos*] Nihil enim gentium feritas, atque *insanorum* montium (nam ita vocantur) ‘immanitas profuere.’ Florus.

Infamat] Nautæ, qui sæpius hic naufragium patiuntur, reddunt scopulos illos infames, et conviciis crebris detestandos, dirisque ab irato nautarum genere devovendos.

514 *Hinc*] Ex hoc insalubri, ac pestilenti situ insulæ, in quam ideo exules nonnunquam mittebantur. Martialis : ‘Nullo fata loco possis excludere ; cum mors Venerit in medio Tybure Sardinia est.’

515 *Austri*] Morborem, pestis, mortisque parentes.

516 *Luctatis carinis*] Hoc est, navibus luctando seu magno conatu et discriminine aversis ac detortis.

Per diversa ruunt sinuosæ littora terræ.
 Pars adit antiqua ductos Carthagine Sulcos :
 Partem littoreo complectitur Olbia muro.
 Urbs Libyam contra Tyrio fundata potenti 520
 Tenditur in longum Caralis, tenuemque per undas
 Obvia dimittit fracturum flamina collem.
 Efficitur portus medium mare : tutaque ventis
 Omnibus ingenti mansuescunt stagna recessu.
 Hanc omni petiere manu, prorisque reductis 525

runt detortis navibus, eunt per varia littora terræ curvatæ. Pars militum intrat Sulcos conditos a Carthagine: Olbia recepit partem militum in mœnibus littoreis. Urbs Calaris e regione Libyæ exstructa a Carthaginiensibus potentibus porrigitur in longum, et opposita protendit per aquas montem exiguum rupturum rentos: mare intermedium fit portus: et stagna maris defensa a ventis omnibus sedantur cum recessu magno: milites eunt in hanc urbem cum omni impetu, et proris navium

jactatis vet. Gyr. simul Ambr. pr. Sched. Gud.—517 *sinuosæ* vel *fumosæ* Pric.—518 *Sulcos* Vat. pr. et tert. Oisel. Mazar. vet. Gyr. Var. LL. ed. Antv. *Muros* Vat. quint. *muros* Vat. sec. Pal. Farn. Pric. Rott. duo Oxon. duo Leidd. *muros* vel *sulcos* Pnt.—519 *Olbia* Ambr. tert. *Olbia* vet. Gyr. *Oria* Pat. *Olbia* Vat. pr. *Obvia* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Vicet. Ald. Isingr.—520 *contra Libyam* Thuan.—521 *Caralis* duo Med. Put. Bonon. Pat. Tholos. Ambr. pr. ed. Vicet. *Karalis* Vat. tert. Med. pr. unns Heins. *Cerulis* Petav. pr. *Carabis* Oisel. *Calaris* Pric. Florent. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *Coralis* Med. sec. *tenuisque* Pnt. *urbes* Lov. m. pr. *unbras* Vat. tert. *undam* Med. tert. Ald. *undas* viginti octo Codd. ed. Vicet.—522 *Oria* Pat. *demittit* Med. sec. Vat. tert. *facturum* Oisel. Leid. sec. *flumina* Farn. Med. pr. Thuan. Mazar. Ambr. pr. Petav. sec. Pat. Tholos. vet. Gyr. *flumina* vel *flumina* Pric.—523 *ruptaque* Moret. pr.—524 *urgenti* Thuan. Petav. tert. *saxa* Ambr. sec. *recurso* vel *recesso* Oxon. sec.—525 *mari pro manu* Pat. *reducti* Med. sec.

NOTE

517 *Sinuosæ terræ*] Circumeunt, ruuntque per diversa littora terræ, variis anfractibus plene.

518 *Sulcos*] Urbem Sardinia a Carthaginiensibus conditam. Alii dicunt *Sulchos*, et Plinius hujus urbis incolas, *Sulchiranos*.

519 *Olbia*] Vel *Ulbia*, Urbs itidem Sardinia, recipit milites in suis mœnibus ad littus exstructis, ideoque dicitur *littoreis*.

520 *Tyrio*] Urbs condita a Carthaginiensibus, qui ex Phœnicia oriundi sunt, ubi urbs Tyrus.

521 *Caralis*] Vel *Calaris*, metropolis

Sardinia, optimo portu insignis, quo naves Honorii convenisse testatur Claudianus. Floro Calaris dicitur 'urbs urbium.'

522 *Dimittit*] Protendit collem velut promontorium, contra impetum ventorum.

523 *Medium mare*] Sed quod inter urbem, et collem illum prominentem, portum facit commodum.

525 *Hanc*] Calarum omni conatu petere contendunt.

Reductis] Proris retroversis versus mare, adeo ut puppes in terra figantur,

Suspensa Zephyros expectant classe faventes.

retro versis opperiantur ventos secundos, classe retenta.

//////////

m. pr. in Excerptis Læti erat 'Deest sequens Liber de Gildone et desideratur finis temporum injuria.' Vat. pr. habet EXPLICIT DE BELLO GILDONIS : INCIPIT LAUS STILICONIS LIBRI NUMERO III. in Ald. erat, 'desiderantur reliqua.'

NOTE

526 *Suspensa*] Classe funibus re- *Zephyros*] Ventos prosperos : po-
tenta et coërcita, sicque ventos fa- nitur species pro genere, Synecdo-
ciles expectante. chicâs.

OBSERVATIO.

Multis deesse videtur Liber secundus : alii negant phura dicenda fuisse, propter similitates, quæ erant inter Arcadium et Honorium Imperatores.

Ceterum omittendum non est, in hujus operis gratiam Claudiano nostro statuam aheneam erectam esse. Sed hac de re infra in Præfatione de Bello Getico.

XVI.

CL. CLAUDIANI

DE CONSULATU

FL. MALLII THEODORI

V. C.

PANEGYRIS.

PROLOGUS.

ARGUMENTUM.

POETA increpat Musæ suæ audaciam, quod sese exponat iudicio Senatus; qui tantus est, ut quemadmodum Jupiter Aquilarum ope orbem cognoscere potuit, sic et Honorius Senatorum concilio possit orbem metiri.

AUDEBISNE, precor, doctæ subjecta catervæ
Inter tot proceres, nostra Thalia, loqui?

O *Thalia* Musa nostra, an audebis, quæso, loqui exposita cætui erudito, inter tot

Recitavit hunc Panegyricum Claudianus, ut patet ex Præfatione vss. 19. et 20. *Mallius* autem vocandus hic Consul. vid. Onuphr. in Fast. p. 302. ed. Commelin. De consulatu Mallii Theodori meminit Augustin. de Civ. D.

NOTÆ

[*Fl.*] Flavius Mallius Theodorus, gam habuit in Oriente Eutropium: vir clarissimus atque doctissimus, nam alter Consul erat in Imperio Arcadii, alter in Imperio Honorii, at
Delph. et Var. Clas. *Claud.* 2 D

Nec te fama vetat, vero quam celsius actam

Vel servasse labor, vel minuisse pudor ?

An tibi continuis crevit fiducia castris ?

5

Totaque jam vatis pectora miles habet ?

Culmina Romani majestatemque Senatus,

Et, quibus exultat Gallia, cerne viros.

primores? Neque fama prohibet te, quam famam difficile est, aut conservare elatam jam altius merito tuo, aut pudendum est imminuere? An confidentia aucta est tibi, o Musa, bellis assiduus, et audacia militis possidet jam totum animum poetæ. Aspice magnitudinem et majestatem Curie Romanæ, et viros, quibus Gallia trium-

//////////

lib. XVIII. cap. ult. Ejusdem tamquam Christiani meminit in libro *Retractionum*, ubi citat librum Theodori *de Vita beata*. Gyrald. Theodori Præf. Præt. mentio est in Cod. Theodos. p. 488. et 489. In Moret. pr. sequitur hic Panegyricus post Epithalamium Honorii; in Moret. sec. post Quartum Cons. Honorii. Rottend. habet, *Panegyricus dictus Theodoro Consuli*. Vat. pr. *Incipit de Consulatu Manlii Theodori*. in Vat. tert. erat, *Liber Cl. Claudiani de secundo Manlii Theodori Consulatu. Præfatio*. Leid. pr. quoque exhibet, *Liber de secundo Consulatu Theodori*. in Petav. pr. a m. pr. erat, *Liber de secundo Consulatu Theodori. Prologus ad librum sequentem de secundo Consulatu Theodori*. dein manu recenti, *Cl. Claudiani Prologus in Panegyricum Manlii Theodori Cons.* Petav. sec. habet, *Incipit Panegyricus dictus Theodoro Consuli. Præfatio*. Porro in Schedis Gudianis, item Excerptis Schotti, Vossii, et Codicis Rhemensis nulla erat Præfatio.

1 *prior pro precor Jun. pr. tantæ* Vat. pr. *subjecte* Tholos.—3 *Nec vero te fama vetat* Oxon. sec. *negat* Petav. sec. *vetat* vel *negat* Reg. *quam vero celsius* duo Vatt. Pal. Med. quart. *non unquam celsius* Mazar. *falsius* Put. *actam* Mazar. *auctam* Leid. pr. et duodecim alii, item Exc. Læti. *auctor* Reg. m. pr. *altam* et m. sec. emend. *auctam* Var. LL. ed. Antv. *actam* vel *auctam* Tlman.—4 *servare* Mazar. *meminisse* Med. sec. Tholos. duo Leidd. *meruisse* Vat. sec. m. pr. Lov. *minuisse* vel *meminisse* Oxon. pr. *minuisse* vel *meruisse* Reg.—5 *At tibi* Med. sec. m. s. Oxon. sec. *Aut tibi* Jun. pr. *Non tibi* Oxon. pr. *Num tibi* Reg. *Num* vel *Num tibi* Pat. Heinsius *Num* legit. *rebus* vel *castris* Tholos.—7 *Culmina* omnes Codd. Heinsius correxerat *Lumina* ex Cod. Vet. et ascripserat locum Cic. Philipp. II. ‘Illos ego tot præstantissimos viros, *Lumina*

NOTÆ

Eutropius hic damnatus est, ipsiusque nomen ex fastis erasum.

Prologus] Præfatio: *πρὸς, ante*, et *λόγος, sermo*; quasi esset id quod dicitur ante sermonem aliquem longiorem.

1 *Subjecta*] *Exposita* iudicio viro- rum doctissimorum.

2 *Thaliu*] *Musa*: ἀπὸ τοῦ θάλλειν, *florere*; quod Poëtarum gloria, vel quod laudes versibus Poëtarum comprehensæ magis ac magis efflores-

cant.

3 *Vero celsius*] *Elatam* altius merito meo, vel elatius quam quisquam vere dicere queat. Jam statua Claudiano erecta fuerat, quem honorem vix credibilem, et supra veritatem esse poetam innuit.

6 *Miles*] Tum Claudianus arma gerebat: militaverunt ante illum Ennius, Ovidius, Horatius.

7 *Culmina*] Senatores, qui sunt columina Senatus: alii legunt *lumina*,

Omnibus audimur terris, mundique per aures
 Ibimus, ah nimius Consulis urget amor. 10
 Jupiter, ut perhibent, spatium cum discere vellet
 Naturæ, regni nescius ipse sui;
 Armigeros utrimque duos æqualibus alis
 Misit ab Eois Occiduisque plagis.
 Parnasus geminos fertur junxisse volatus; 15
 Contulit alternas Pythius axis aves.

phat. Terra universa audiet nos, et dicta nostra volabunt ad aures totius Orbis. Tene te, o Musa. Sed ah! nimius amor in consulum Theodorum impellit me. Jupiter, ut aiunt, cum vellet cognoscere vastitatem Orbis, non cognoscens ipse imperium suum; emisit hinc inde a finibus Orientis et Occidentis duas aquilas pennis similibus. Parnassus dicitur conjunxisse volatum utriusque. Ora Apollinis Pythii

Reip. vivere volebam; tot consulares, tot prætorios, tot honestissimos Senatores.' Idem eadem Orat. p. 21. b. ed. Faërn. et p. 22. a. sed *culmina* tamen ferri posse notaverat, quemadmodum *apices* dixit Ammianus l. xxix. 'Horret animus reminisci, quo justitio humiliati tot rerum apices visebantur, et præcipue Consulares.'—9 *auditus* Med. tert. *auditi* leg. Heins. *muris* Florent. m. pr.—10 *Icimus* Oxon. sec. *ac nimius consule surgit* Vat. pr. m. pr. *a nimius* Petav. pr. *ac* Vat. tert. *ha* duo Leidd. duo Oxon. Jun. pr. Reg. Thuan. Mazar. Put. ambo Moret. duo Petav. *nimum* Jun. pr. Med. quart. *urget* vel *urit* Reg. Oxon. pr.—11 vid. Lucian. p. 511. *dum* Prie.—12 *conscius* Rott. Oisel. Med. sec. m. pr.—13 *Crinigeros* vel *Armigeros* Reg. *utrumque* Var. LL. ed. Antv. *suos* Tholos. *annis* vel *alis* Vat. quint. *horis* Med. sec.—15 *Parnasus* Reg. Put. Thuan. Mazar. ambo Moret. tres Petav. Ald.—

NOTE

nec male: de quibus Regi Pyrrho interroganti legatos suos, quid de hostium sede sentirent, ii responderunt, 'urbem templum sibi visum, Senatum Regum esse consessum.' Florus.

8 *Gallia*] Mediolanum urbs a Gallia condita, et in Gallia Cisalpina reposita: ibi tum debebat Imperator Honorius. Hanc urbem nonnulli Imperatores Romæ prætulerunt. Attila, Suida teste, videns Mediolani Imperatores in aureis soliiis sedentes, Scythas vero ad eorum pedes depictos; se in solio sedentem, Romanos vero Imperatores saccos humeris ferentes, et ante pedes suos aurum effundentes, pingi voluit.

9 *Audimur*] Hæc urbs tam celebris

est, ut quicquid in ea dictum fuerit putare quis debeat dictum orbi universo. Unde major est difficultas: unde, o Musa, te tenere debes; sed nimius amor Theodori impellit te, quam ut silere possis.

13 *Æqualibus*] Id est, Aquilæ erant æquales atate et robore.

14 *Eois*] *Eos* vel ἠώς, *Aurora*: inde Eois, ad Orientem Auroramve pertinens.

15 *Parnasus*] Hic mons dictus est terræ nubiliens, quasi in medio terrarum existeret.

16 *Contulit*] Simul recepit, et comparavit volatum utriusque.

Pythius] Vide Præf. lib. 1. in Ruf.

Princeps non aquilis terram cognoscere curat :

Certius in nobis æstimat imperium.

Hoc ego concilio collectum metior orbem :

Hoc video cœtu, quicquid ubique micat.

20

recepit simul ambas volucres. Imperator non laborat noscere Orbem ope aquilarum: noscit imperium certius per nos. Ego definitio in hoc conventu mundum congregatum: aspicio quicquid splendet ubique terrarum in hoc consessu.

//////////

17 *mundum* Put. *terras* Moret. pr. Exc. Lucens. sec.—18 *vobis* Vat. pr. m. pr. Exc. Lucens. sec.—19 *concilio* Oisel. *consilio* Leid. sec. cum duodecim aliis. *annum* Med. tert.—20 *Et video* Jun. pr. *certus* pro *cætu* Med. quart. *tecum* pro *cætu* Var. LL. ed. Antv. m. pr. *cætu* vel *cætum* Reg. in *orbe* quatuor Vatt. Pal. Farn. Reg. dno Med. totidem Petav. Pat. Oxon. pr. Ambr. tert. *ubique* vel *in orbe* Vat. pr. *meat* Pal. Rott. *micat* vel *manet* Oxon. sec. *in orbe fuit* vel *ubique micat* Put.

NOTE

18 *In nobis æstimat*] Satis noscit Claudianus.
Imperium per nos; satis judicat ex 19 *Metior*] Reputo, ex tanto tali-
nostro consessu, quantum sit Imperio- que Senatorum cœtu, quantus sit Or-
rium. *In nobis.* 'Se quoque principi- bis: cogito hic esse quicquid est in
bus permixtum agnovit' Senatoribus Orbe præstantius.

XVII.

CL. CLAUDIANI DE CONS. FL. MALLII THEODORI V. C. PANEGYRIS.

ARGUMENTUM.

HONORES ambiunt virtutem in Theodoro, qui in adolescentia sapiens fuit et eloquens: rexit Libyam et Macedones. Hinc factus Quæstor rexit Provincias Occidentis, postea incumbit studiis, excutit varios Philosophos de Physica, Morali, Mathematica. His enim vacantem adit Justitia, hortatur Curiam repetere, vivere cum Stilichone virtutum fautore. Cunctatur ille, vitam rusticam causatus, sed tamen obedit: fit Rector Italiæ, Libyæ, Illyriæ, Sardinia, semper constans, justus, incorruptus, moderatus, iræ inimicus, nunquam superbus; omnibus admirandus ob probitatem et eloquentiam. Fit Consul ab Honorio unis virtutibus favente. Lætatur Helicon, et potissimum Urania, quæ hortatur Musas ad gaudia et ludos Equorum, Pugilum,

Venationum : hortatur ad Risus, Facetias, Comœdiam, Tragœdiam, et omnia cantuum lætitiæque genera. Sic colitur doctus Theodorus, cui similes optantur nepotes.

IPSA quidem virtus pretium sibi, solaque late
 Fortunæ secura nitet : nec fascibus ullis
 Erigitur, plausuve petit clarescere vulgi :
 Nil opis externæ cupiens, nil indiga laudis,
 Divitiis animosa suis, immotaque cunctis 5
 Casibus, ex alta mortalia despicit arce.
 Attamen iuvitam blande vestigat, et ultro
 Ambit Honos. Docuit toties a rure profectus

Virtus certe ipsa merces est sibi, et una micat passim, non curans fortunam : neque attollitur ullis honoribus, aut poscit celebrari acclamatione populari : non arida ornamentorum alienorum, gloriosa ornamentis propriis, et inconcussa cretibus omnibus, despectat res caducas ex turre excelsa. Honos tamen quærit leniter hanc refugientem, et sponte huic blanditur : lictor toties reniciens ex agris id proba-

1 De variis Philosophorum opinionibus vid. Minucium Felicem, ibique Commentatores, et imprimis Elnenhorstium.—2 *viret* Florent. *fastibus* duo Leidd. cum viginti aliis. Exc. Gevart. Schott. et Cod. Rhem. Sched. Gud. item Gesn. et ed. Bipont. *fascibus* tres Vatt. Pal. duo Petav. Tholos. Moret. pr. *fastibus* vel *fascibus* Florent.—3 *plausure* Farn. *plausuque* Vat. pr. Reg. Vat. Livin. *tumet* Pric. *tagi* pro *vulgi* Pal. lib. Barth.—4 *hesternæ* duo Vatt. Leid. *exile* Var. LL. ed. Antv. *nihil* Med. tert. *non* Pric.—5 *immotaque* semper Moret. sec. *immotaque mundi* Ambr. pr.—6 *Cassibus* Pat. *Casibus* vel *Cassibus* Med. tert.—7 *Hanc tamen* Farn. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *Et tamen* Vat. pr. *At tamen* Vat. sec. Jun. pr. duo Leidd. totidem Oxon. *Hanc tamen* vel *At tamen* Pric. Petav. tert. Vat. quart. *in vitam* divisis vocibus Junt. Ald. *in vitam* vel *incentam* Ambr. pr.—8 *honos* Mazar. *honor* decem alii. *docuit* ed. Parm. sed in ea *deceit* emendatum erat manu diversa ab illa, qua ceteræ Variæ Lectiones notatæ erant. Ut incertum sit, an hæc ex Vet. Cod. sit deprompta lectio. hæc Heinsius ad Lugd. ed. 1551, qui vulgatam tamen non mutabat. *quoties* Med. tert. *a rure* Bouon. Tholos. Ambr.

NOTÆ

1 *Virtus*] ‘Virtutum omnium pretium in ipsis est.’ Seneca.

2 *Fascibus*] Nullis extollitur honoribus, quorum insignia sunt fascies.

5 *Animosa*] Freta, audax, gloriosa. Sic vir constans, ‘sua se virtute involvit.’ Cicero.

6 *Ex arce*] Virtus supra res mortales constituta, velut ex arce de-

spectat peritura. Ipsa sibi arx est, ipsa sibi turris inexpugnabilis : veteres Sapientiæ arcem constituerunt, quæ nihil aliud est, quam securitas et constantia, quibus munitum pectus et omnia despicit, tanquam mons Olympus.

8 *Ambit honos*] Honor et gloria sequuntur fugientes.

Lictor, et in mediis Consul quæsitus aratris.
 Te quoque Naturæ sacris mundique vacantem, 10
 Emeritum pridem, desudatisque remotum
 Judiciis, eadem rursus complexa potestas
 Evehit, et reducem notis imponit habenis.
 Accedunt trabeæ. Nil jam, Theodore, relictum,
 Quo virtus animo crescat, vel splendor honore. 15
 Culmen utrumque tenes. Talem te protinus anni
 Formavere rudes, et dignum vita curuli

vit, et Consul accersitus ab aratro ipso: purpura eadem iterum cingens te extollit etiam, et tradit te redeuntem cognito regimini; te occupatum in arcanis naturæ et Mundi, defunctum officiis jamdudum, et recedentem a Curia, in qua sudasti: vestis Consularis adjicitur tibi. Nihil jam, o Theodore, deest, quo virtus augetur in animo tuo, aut gloria tua magistratibus. O Theodore, altigisti fastigium utriusque, virtutis et gloriæ: ætas tenera tulit te statim talem; et vita tua instituit via

//////////

pr. a jure Moret. sec. rupe Var. LL. ed. Antv. quæsitus Consul Vat. pr. Med. tert. Reg. Thuan. Leid. pr. Oxon. pr. Vat. Livin. inc. Heins. Exc. Lucens. sec. Consul quæsitus quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. arenis Exc. Voss.—10 sacris vel certis Vat. quart.—11 hic versus in Petav. pr. margini ascriptus erat. primis pro pridem Vat. quint. dissudatisque Var. LL. ed. Antv. desudatisque vel debellatisque Oxon. sec. remorit Rott.—12 Judiciis Vat. Livin. Indiciis Rott. Ald. Colin. Exc. Cod. Rhem. rursus omnes Vatt. Pal. Pric. Rott. rursus Leid. pr. et undecim alii, Exc. Lucens. sec.—13 Evehat Exc. Voss. ac reducem Vat. quint. rotis Oisel. impellit Var. LL. ed. Antv. habenis Tholos.—15 Quod Ambr. pr. In quo animo Virtus duo Vatt. in ore pro honore Pric.—16 proximus anni Leid. pr.—17 Formavere vel Firmavere Reg. Oxon.

NOTE

9 Consul] Quintius Cincinnatus ab aratro ad Dictaturam accersitus est. Idem de Serrano: quidam eum cum Cincinnato confundunt.

10 Vacantem] Theodorus erat versatus in Philosophia, Geometria, Astrologia; sed in rebus gerendis minus forte fuit felix: unde Claudianus paulo post in eum scripsit Epigramma, et S. Augustinus dolet se ad ipsum, librum scripsisse, et quamvis docto ac Christiano viro, plus tribuisse, quam debuisset.

11 Emeritum] Defunctum officiis militiæ, et armatæ, et togatæ.

Desudatis] Remotum a foro, et a judiciis ferendis, in quibus multum desudasti.

12 Potestas] Idem Magistratus te sua purpura complectitur.

13 Reducem] Redeuntem ex alio vitæ iustituto; ex recessu ad Senatum.

Habenis] Potestas tibi habenas tradit, hoc est, regimen seu administrationem reipublicæ.

16 Talem] Talis eras vel a prima pueritia, hoc est plenus virtute, et dignus gloria.

Anni rudes] Adolescentia, quæ in aliis est ætas rudis et imperita.

17 Curuli] Sella eburnea, qua Senatores vehebantur. Hic ponitur pro Senatoria vel Consulari dignitate.

Traxit iter, primæque senes cessere juventæ.
 Jam tum canities animi, jam dulce loquendi
 Pondus, et attonitas sermo qui duceret aures. 20
 Mox undare foro victrix opulentiæ linguæ,
 Tutarique reos : ipsa hæc amplissima sedes
 Orantem stupuit, bis laudatura regentem.
 Hinc te pars Libyæ moderantem jura probavit,
 Quæ nunc tota probat : longi sed pignus amoris 25
 Exiguæ peperere moræ : populumque clientem
 Publica mansuris testantur vocibus æra.
 Inde tibi Macetum tellus, et credita Pellæ

digna Consulatu, ac senes cesserunt adolescentiæ tuæ primæ. Jam tum maturitas judicii erat tibi, jam gratias grata sermonis, et oratio, quæ traderet auditores admirantes. Continuo post ubertas triumphans oris tui cœpit proficere in Curia, et defendere reos. Ipse hic Senatus Augustissimus admiratus est te dicentem, bis prædicaturus te moderatorem Reipub. Postea pars Libyæ approbavit te dantem leges, quæ Libya nunc universa approbat te : at breve tempus dedit tibi momentum amoris æterni, et statuæ publicæ ostendunt inscriptionibus duraturis gentem illam clientem. Inde terra Macedonum, et urbs Pella commissa est tibi, quam Pellam

//////////

pr. vitta Pat. curulis Oisel. Med. tert. Put.—18 *traxit* Exc. Cod. Rhem. Heinsius conjiciebat *Stravit*.—19 *Jam tum* Vat. pr. Leid. pr. Reg. Vat. Liv. Exc. Lucens. sec. *Jam nunc* Tholos. Gesn. et ed. Bipont. item Heins. in ed. pr. *tunc* quatuor Vatt. Pal. Pric. Farn. Rott.—20 *attonitos* Petav. sec. *quod duceret* Put. *redderet* Reg.—21 *orare* Mazar. *undante* Vat. tert. Rott. Florent. m. pr. *nutrix* Jun. pr. *genitrix* Rott.—22 *Deos* Rott. *ipsamque* Pat.—23 *Orante instupuit* idem.—24 *Jam te* Pric.—25 *tenet* Ambr. tert. *nota* probat ed. Vicet.—26 *et repere* Tholos.—27 *mansuetis* Leid. sec. Lov. marg. Isingr. et al. *mansuris* Petav. pr. Bonon. *mens fuerat* et emend. *mansuetis* Var. LL. ed. Antv. *mansuris* vel *mansuetis* tres Vatt. Florent. Reg. Moret. pr. Oxon. pr. *testatur* Med. tert. *ære* Vat. pr. m. pr. *ora* Pal. Farn. Thuan. Tholos. *æra* vel *ora* Vat. pr. et tert. Florent. Moret. pr. Petav. tert.—28 *Macetum* Rott. Med. pr. Put. Bonon. Mazar. Ambr. sec. Vat. Liviu. Lov. inc. Heins. duo Petav. Exc. Gevart. et Luc. sec. *Macedum* duo Vatt. Farn. Pric. Petav. pr. Oxon.

NOTE

19 *Canities*] Maturitas quædam judicii, quæ viros graves canitie specabiles deceat.

21 *Undare*] Eloquentia tua, sicut torrens, cœpit exundare.

Opulentiæ] Fusa abundansque dicendi copia.

22 *Tutarique reos*] Principum Romanorum Liberi illustri aliqua aut accusatione aut defensione famam quærebant.

23 *Regentem*] Bis Consulem, ideo-

que regentem statum Reip.

24 *Moderantem jura*] Libyæ te probavit Proconsulem, seu moderatorem suum.

26 *Exiguæ moræ*] Breve spatium temporis, quo tu Libyam rexisti, peperit tibi pignus et monumentum amoris Libyæorum. Id videtur in tabulis æreis, quibus inscriptæ res tuæ ostendunt te fuisse patronum hujus populi.

28 *Macetum*] Macedonum, nam et

Moenia, quæ famulus quondam ditavit Hydaspes.
 Tantaque commissæ revocasti gaudia genti 30
 Mitibus arbitriis, quantum bellante Philippo
 Floruit, aut nigri cecidit cum regia Pori.
 Sed non ulterius te præbuit urbibus aula :
 Maluit esse suum. Terris edicta daturus,
 Supplicibus responsa, venis. Oracula Regis 35
 Eloquio crevere tuo: nec dignius unquam
 Majestas meminit sese Romana locutam.
 Hinc sacræ mandantur opes, orbisque tributa
 Possessi; quicquid fluviis evolvitur auri:
 Quicquid luce procul venas rimata sequaces 40

Hydaspes subactus locupletavit. Et leni imperio renovasti tantam letitiam populo credito tibi, quantum viguit Philippo belligerante, aut cum Palatium Pori nigri erersum est. Sed Regia Imperatoris non commodavit te diutius urbibus externis. Maluit te esse suum. Advenis pronuntiaturus edicta orbi, et responsa rogantibus. Rescripta Imperatoris aucta sunt eloquentia tua: neque majestas Imperatoria recordatur se unquam elocutam esse splendidius. Hinc gaza sacrata committitur tibi, et vectigalia mundi possessi: quicquid auri affertur ex fluviis, quicquid industria

pr. condita Farn. Med. tert. credita duo Leidd. vet. Gyr. et viginti quinque alii, item Exc. Lucens. sec. condita vel credita Reg.—29 dictavit Pric. Rott. Florent. Med. sec. Leid. sec. Put. Reg. Pat. duo Petav. ditavit Reg. a m. sec. Hic versus deerat in Mazar.—30 commissæ Pal. conversæ vel commissæ Vat. quint. revocasti vel renovasti Vat. pr. et quart. gentis Med. quart. Moret. sec. Lov.—32 gloria Pori Petav. tert. Bonon. Ambr. pr. Moret. sec. Oxon. sec.—34 daturum Farn.—35 Simplicibus Bonon. rivis Pal. Farn. venis vel vis Med. pr. Heins. reis conj. miracula Bonon. regis vel regnis Oxon. sec. regum Pal. Med. pr.—36 Colloquio duo Vatt. Med. pr.—37 majora Jun. pr. locutum duo Med.—38 moderantur Oxon. sec. mandantur vel moderantur Reg. Oxon. pr. Heinsius ascripserat seqq. 'Præfectum' vel 'Procuratorem sanctoris ærarii' notat. vid. Salmas. ad Hist. Aug. p. 175. 176. 'sanctas opes' vocat Statius. Posteriori ævo hic 'comes sacrarum Largitionum' dictus. vid. Zitzmann. in Rutil. p. 111. 112.—39 possessi. cum τελεα σπιργμη, Florent. Med. pr. Petav. pr. Reg. Thuan. Heins. aliter distinguit, ut Lucan. Panegyrico vs. 108. 'Ipsaque possesso mens est opulentior auro.' fluviis quicquid Vat. tert.—40 rimas pro venas Vat. quart. sequacis Reg. secaces vel sequaces Vat. quart.—41 Ab-

NOTÆ

Μαξέρια Macedonia est.

Pellæ] Hæc est urbs Macedoniae Alexandri natalibus insignis, et ejus victoriis ad Hydaspem Indiæ fluvium relatis ditata.

32 *Pori*] Regis Indiæ, qui ab Alexandro victus est. Regia pro regno dicitur.

35 *Oracula*] Rescripta Imperatoris, quæ hic appellantur oracula.

36 *Crevere*] Ampliora et illustriora facta sunt eloquentia tua.

38 *Sacræ opes*] Mallius fuit Quæstor, quia ei gaza servanda committitur, et ore ipsius loquitur Imperator.

Abdita pallentis fodit solertia Bessi.

Ac velut exertus lentandis navita tonsis
Præficitur lateri custos; hinc ardua proræ
Temperat, et fluctus tempestatesque futuras
Edocet: assiduo cum Dorida vicerit usu, 45
Jam clavum totamque subit torquere carinam:
Sic cum clara diu rerum documenta dedisses,
Non te parte sui, sed in omni corpore, sumpsit
Imperium, cunctaque dedit tellure regendos

*occultata Bessi pallidi effodit scrutans renas sequendus longe a lumine. Et quem-
admodum naua probatus remis agitandis constituitur custos lateris, ex hoc loco
regit altam proram, et ostendit undas, ac procellas imminentes, cum superaverit
mare continua experientia: et jam incipit moderari gubernaculum, et totam navem:
ita tu, cum præbuissem janududum insignem scientiam rerum, Romanum Imperium
adhibuit te, non in parte sui regenda, sed in tota mole, et commisit tibi gubernata*

dita Florent. quatuor Med. ed. Vicet. [Exc. Lucens. sec. *fallacis fodit* Pric. *fodit* Moret. pr. *fudit* Rott. Mazar.—42 *excitus* ed. Vicet. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. Ald. Exc. Schott. et Ruben. *erectus* Jun. pr. *exertus* duo Leidd. cum viginti duobus aliis et Exc. Lucens. sec. in Ambr. sec. etiam *exertus* est cum glossa *i. e. paratus, exertus vel ereptus vel erectus* Vat. pr. *lentandis* Reg. Med. quart. *tonsis* Vat. pr. *remis* vel *tonsis* Vat. quart.—43 *Proficitur* Jun. pr. *Perficitur* Med. quart. *lateris* Vat. pr. m. pr. Florent. *proræ* vel *prolem* Reg. Oxon. pr.—44 *sonoras* Vat. tert. Florent. duo Med. Mazar. *futuras* vel *sonoras* Oisel. Vat. pr. Med. tert.—45 *Prædocet* conj. Heins. *concordia* pro *cum Dorida* Jun. pr. *astu* Moret. sec.—46 *tortumque* Jun. pr. *carine* Vat. pr. m. pr. *carina* Jun. pr.—47 *Sed* Mazar. *mentis documenta* Vat. pr. item Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *mentis* vel *rerum* Med. tert. *tecum* vel *rerum* Med. quart. *dedisset* decem scripti.—48 *sui* Vat. sec. Pal. Ambr. pr. *sua* duo Leidd. cum viginti quatuor aliis, Exc. Gevert. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. *tempore* Jun. pr. Ambr. sec. Var. LL. ed. Antv. m. pr. *tempore* vel *corpore* Med. tert. *sensit* Oxon. pr. Mazar. Ambr. pr. Moret. sec. *sumpsit* Exc. Læti. *fudit* Oisel. ed. Vicet. Exc. Ruben. *sumpsit* vel *fudit* Florent. *sensit* vel *sumpsit* Med. quart. *Non sensit te parte sua sed corpore in omni* Reg.—50 *Duc-*

NOTÆ

41 *Abdita*] Solertia abdita Bessi, id est, Bessi in terra abditi et occultati.

Pallentis] Perpetuus ille color est ejusmodi operarum. Silius Italicus: 'Et redit infelix effosso concolor auro.'

Bessi] Bessi sunt Thraciæ populi, quos Pacatus appellat *Quasitores*, quod aurum in terræ visceribus exquirant.

42 *Exertus*] Probatas, paratus, expeditus. Sic a Statio dicitur, 'Diana

exerta,' id est, prompta, experta.

Lentandis] Id est, lentæ oblectando agitandis: vel lentare remos dicimus, quia remi ex lenta arbore facti curvantur. Virgilius: 'Ante et Trinaeria lentandus remus in unda.'

Tonsis] Remi qui dicuntur tonsæ a tondendis decutiendisque fluctibus.

43 *Lateri custos*] Inspector Nauticarum operarum, ideoque in navis latere constituitur.

45 *Dorida*] Doris est Dea marina,

Rectores. Hispana tibi Germanaque Tethys 50
 Paruit, et nostro diducta Britannia mundo :
 Diversoque tuas coluerunt gurgite voces
 Lentus Arar, Rhodanusque ferox, et dives Hiberus.
 O quoties doluit Rhenus, qua barbarus ibat,
 Quod te non geminis frueretur iudice ripis ! 55
 Unius sit cura viri, quodcumque rubescit
 Occasu, quodcumque dies devexior ambit.
 Tam celer assiduos explevit cursus honores.
 Una potestatum spatii interfuit ætas,

tores gubernandos per terram universam. Mare Hispanum et Germanum tibi obdixerunt, et Anglia separata ab orbe nostro : et Arar tardus, et violentus Rhodanus, et opulentus Iberus venerati sunt tua dicta in alveis variis. O quoties Rhenus ingemuit, qua parte alluebat barbaros, quod non te potiretur moderatore ad utrumque suum litus ! Quodcumque rubet Sole occidente, quodcumque cingitur luce proclivore, fit cura unius viri : tam promptus cursus absolvit præfecturus non interruptas !

//////////

tores Med. tert.—51 *deducta* Vat. sec. m. pr. et tert. m. sec. Leid. pr. Reg. Oxon. pr. m. pr. inc. Heius.—52 *voluervnt* Tholos. *tollunt in gurgite* duo Vatt. Petav. pr. Voss.—53 *Arabs* Pric. Oisel. *celer* quatuor Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. Put. *ferox* Leid. pr. Vat. Livin. Petav. pr. Med. tert. Exc. Lucens. sec. *ferox* vel *celer* Vat. pr. Oxon. pr. Reg. Med. tert. *Iberos* Vat. pr. m. pr.—54 *Rhetus* Var. LL. e marg. Parm. *quod inc.* Heius. *quo* Moret. sec. *quam* Jun. pr. Ald.—55 *non te* duo Ambr. *vindice* Tholos.—56 *sit* duo Vatt. Pal. Rott. Med. pr. Moret. sec. Var. LL. e marg. Parm. *caussa* Ambr. pr. Pric. Var. LL. ed. Antv. *Ducis* Vat. sec. *tibi* Oxon. sec. m. pr. *quicumque* Farn. Lov. *quocumque* Med. duo, Moret. sec. ed. Vicet.—57 *Occasu* Vat. pr. Oisel. m. sec. Med. tert. Exc. Læti. Isingr. Junt. Raphael. *Occasum* Exc. Lucens. sec. *Occasus* Leid. sec. cum viginti quinque aliis, Exc. Gevart. Ald. ed. Parm. et Vicet. item Var. LL. ed. Antv. *Occasus* tres Vatt. Med. pr. *quicumque* Lov. *quacumque* Vat. quart.—58 *Nam* Ambr. sec. *Jam* Moret. sec. *exiguos* Var. LL. ed. Antv. *adversos* Thuan. *currus* Leid. pr. Vat. tert.—59 *studiis* Vat. sec. m. sec. *interfluit* Jun. pr. *interfuit* vel *intervenit* Vat. pr. *astus* vet. Gyr.—

NOTÆ

Nereidum mater. Hic sumitur pro mari.

50 *Tethys*] Tethys est itidem Dea marina quæ sumitur pro mari.

51 *Britannia*] Domita a Julio Cæsare, velut in alio orbe collocata dicebatur. Virgilius: ' Et penitus toto divisos Orbe Britannos.'

53 *Rhodanus ferox, et dives Hiberus*] Id est, Galli feroces, divites Hispani. Theodorus autem præfectus Galliarum, sub quibus Germaniæ et Hispaniæ partes continebantur.

54 *Rhenus*] Hic fluvius erat limes Imperii Romani, ac proinde pars tantum Germaniæ subdita erat Romanis.

57 *Dies devexior*] Sol ad occasum prior, proclivior.

58 *Cursus*] Tam celeri velut cursu Theodorus ivit per omnes gradus Honorum, non interruptorum, sibi que invicem velut adhærentium.

59 *Una ætas*] Una juvenus interfuit, sufficit tot variis temporibus Honorum gerendorum.

Totque gradus fati juvenilibus intulit annis. 60
 Postquam parva quies, et summum nacta cacumen,
 Jam secura petit privatam gloria portum;
 Ingenii redeunt fructus, aliique labores,
 Et vitæ pars nulla perit. Quodcumque recedit
 Litibus, incumbit studiis, animusque vicissim 65
 Aut curam imponit populis, aut otia Musis.
 Omnia Cecropiæ relegis secreta senectæ,
 Discutiens quod quisque novum mandaverit ævo,
 Quantaque diversæ producant agmina sectæ.
 Namque aliis princeps rerum disponitur aër: 70

Una atas, juvenus, sufficit variis temporibus Honorum, et dedit atuti juvenili tot gradus felicitatis. Postquam requies acquisita est tibi, et gloria tua attingit verticem altum, jam ea tuta intrat recessum privatam. Fructus mentis revertuntur, et labores alii, et pars nulla vitæ amittitur. Quodcumque eripitur negotiis forensibus, additur studiis, et mens tua alternatim, aut impendit labores populis, aut quietem Musis. Recolis arcana omnia antiquitatis Græcæ, examinans quid novi unusquisque prodiderit literis, et quantos varic sectæ pariant catus. Ut enim aër constitui-

60 *fati* vel *fatum* Reg. *juvenilibus* Exc. Lucens. sec. *induit* Moret. sec.—
 61 *Post quod* Ambr. tert. *vasta* Rott.—62 *tenet* Var. LL. ed. Antv.—63 *redimit* Ambr. pr. *fluctus* Leid. pr. et decem alii. *fructus* vel *fluctus* Vat. pr. Reg. Florent. *studiique* Pat. *aliique* vel *animique* Reg. Moret. sec.—64 *quocumque* Farn. Lov.—65 *Mitibus* Med. tert.—66 *impendit* legit Heins. vid. supra iv. Cons. Hon. sub finem. *apponit* Gesn. et ed. Bipont. *studiis* Pat. *gladiis* Ambr. pr. m. pr. *Missis* pro *Musis* Jun. pr.—67 *Cecropiæ* Ambr. sec. *Cycropiæ* Moret. pr. *præcepta* Exc. Ruben. *si certa* Med. tert.—68 *quid* Vat. pr. Farn. tres Med. *quod* Reg. Petav. sec. Tholos. Oxon. pr. Var. LL. e marg. Parm. *quod quisque* vel *quocumque* Vat. pr. *quodcumque* duo Vatt. Petav. pr. m. pr. *novo* Jun. pr. Vat. tert. *novi* legebat Heinsius. *mandaverit* Moret. pr. *mandaverat* Pal. duo Med. Jun. pr. Lov.—69 *percurrens* Moret. pr. *producunt* Med. quart. *producant* Moret. sec. Exc. Lucens. pr. *perducant* ed. Vicet.—70 vid. Column. in Ennium p. 275. et seqq. Firmic. p. 6. Varias Philosophorum

NOTÆ

60 *Fati*] Honorum fato concessorum, contingentium.

62 *Privatum portum*] Ex longa diuturnorum laborum agitatione Theodorus se in vitam privatam, tanquam in portum placidissimum, recipit, Musis operam daturus.

63 *Fructus*] Doctrinæ, quæ velut fructus suavissimus animum pascit. Virtus enim et scientia animæ sunt nutrimenta.

64 *Perit*] Nulla vitæ pars male im-

penditur.

Quodcumque] Secundum quamcumque partem recedit a litibus. Heinsius legit *recidit*, id est, quodcumque demit a litibus, dat studiis.

67 *Cecropiæ senectæ*] Antiquitatis Græcæ. Græci dicuntur Cecropiæ a Cærope Athenarum Rege.

69 *Sectæ*] Quantis agminibus, quanta velut familia stipati sint variarum sectarum auctores.

70 *Aër*] Anaximenes ponit aërem

Hic confidit aquis: hic procreat omnia flammis.

Alter, in Ætnæas casurus sponte favillas, ..

Dispergit revocatque Deum, rursumque receptis

Nectit amicitiiis, quicquid discordia solvit.

Corporis hic damnat sensus, verumque videri

75

Pernegat. Hic semper lapsuræ pondera terræ

Conatur rapido cœli fulcire rotatu,

tur ab aliis, ut principium verum: alter constituit aquam: hic producit omnia ex igne. Ille lapsurus ultro in flammam Ætnæ diffundit, et retrahit animam Mundi, et conjungit iterum renovato fœdere quicquid contrarietas dissolvit. Hic condemnat sensus corporis, et inficiatur veritatem posse cognosci. Ille tentat sustinere vertigine volubili Cœli, onus terræ semper casuræ, et inflanumat Solem vortice lapidis immensi.

//////////

opiniones hinc similes vide apud Minuc. Felic. p. 19. atque illic interpretes. —71 *confundit* Vat. sec. ed. Vicet. Ruben. *confidit* Moret. pr. Exc. Lucens. pr. vid. Exc. Jul. Firmic. initio Operis. et *procreat* Med. sec. Petav. sec.—72 *Ætheas* Med. sec. m. pr. *Enchenius* Jun. pr. *athereas* Farn. Auson. Ludo VII. Sapiens. Solone. *ruinas* Farn.—73 *diem* Vat. tert. Pric. Rott. Oisel. Med. sec. Reg. m. sec. Tholos. Jun. pr. Oxon. sec. m. sec. Moret. sec. Petav. sec. *dein* Thuan. Voss. a m. pr. Var. LL. ed. Antv. *deum* vel *diem* Vat. pr. Put. *cursumque* Pat. *rursusque* Pric. Med. tert. Reg. *rursumque* Leid. pr. et octodecim alii. *receptum* Moret. pr.—74 *Nutrit* Vat. sec. *Nectit* vel *Nectus* Reg.—75 *damnata sensus* Exc. Lucens. sec. *clamat* ed. Vicet. *sexus* Petav. sec.—77 *Conatu* Oxon. sec. Exc. Voss. Var. LL. ed. Antv. *cœli rapido* duo Vatt. Petav. pr. *cælum* Mazar. *meatu* vel *rotatu* Moret. sec.—78 *turbinis axe*

NOTÆ

pro rerum principio: Thales Milesius, aquam; hinc Virgilius: ‘Oceanumque patrem rerum.’ Heraclitus ignem pro principio statuit. Hippocrates aërem, aquam, et ignem. Ceterum hic Claudianus attingit rerum principia.

71 *Procreat*] Procreata putat.

72 *Alter*] Empedocles ‘totum se Catanensium Ætnæis donavit incendiis.’ Tertullianus. Ille statuebat quatuor elementa, aquam, ignem, terram, et aërem, et (quod et dixit Anaxagoras) mentem sacram per omnia diffusam movere omnia, et eam in singula rerum creaturarum corpora recurrere dicebat. Unde et Virgilius: ‘totamque infusa per artus Mens agit mollem, et magno se corpore miscet.’

73 *Deum*] Animam Mundi per omnia diffusam, quam esse Deum credebant Empedocles et Anaxagoras, dis-

pergebant ad res generandas, revocabant ad res destruendas.

74 *Discordia*] Elementorum, quorum amicitia et inimicitia omnia aut facit, aut destruit: hæc dissolvit, illa connectit.

75 *Verum*] Pyrrhon sectæ Pyrrhonianorum auctor, negat veritatem posse videri, ideoque de omnibus dubitabat. Pyrrhoni dicti sunt *σκεπτικοί*, id est, *contemplatores*. Nihil enim statuunt, sed in quærendo et contemplando toti sunt: dicti sunt etiam *ἀπορητικοί*, id est, *dubitantes*, quod nihil affirmando de omnibus dubitent. Et immerito sane, unum enim saltem scire deberent, *se dubitare*.

76 *Semper lapsuræ*] Casum semper minitantis.

77 *Rotatu*] Quasi volubilis Cœli rapiditas suo impetu sustineat molem terræ; seu quasi terra quiescat in

Suetus, et alterno verum contexere nodo.

Quicquid Socratico manavit ab ordine, quicquid

Docta Cleanthæ sonuerunt atria turbæ,

Inventum quodcumque tuo, Chrysippe, recessu,

Quicquid Democritus risit, dixitque tacendo

90

Pythagoras, uno se pectore cuncta vetustas

Condedit, et major collectis viribus exit.

Ornantur veteres, et nobiliore magistro

veritatem sertis florum. Scilicet quicquid fluxit ab institutis Socratis, quicquid schola erudita cæcus Cleanthæ emisit: quicquid excogitatum est, o Chrysippe, in recessu tuo: quicquid Democritus ridendo dixit, et Pythagoras edocuit silendo: tota antiquitas inclusit se in una mente Theodori, et inde copiosior prodit viribus conjunctis. Antiqui auctores illustrantur, et sub doctore illustriore Academia

//////////

Leid. pr. *gratis vicibus* Ambr. pr. *servare* ed. Vicet.—86 *Connectere* Exc. Voss.—87 *Sacra tuo* Jun. pr.—88 *Cleanthæ* tres Vatt. Pal. Farn. Florent. Put. Petav. pr. Tholos. Med. sec. duo Ambr. ambo Moret. *agmina* Mazar. Ambr. sec. Exc. Cod. Rhemens. *atria* vel *agmina* Vat. quart. inc. Heins.—89 *recessu* Cod. Barth.—90 *didicit risitque* Jun. pr. *dixit* vel *didicitque* Vat. pr. Farn.—91 *uno* vel *imo* Med. tert. *tanta* Jun. pr.—92 *collatis* legit Heins. qui ascripserat lib. i. Stilichon 35. ‘et quæ divisa beatos Efficiunt, collata tenes.’ ut ibi Codd. pro, collecta. *arsit* Vat. tert. *exit* vel *arsit* Rott. *exul* Tholos.—

NOTÆ

ralem e Cælo evocasse.’ Cicero.

86 *Alterno nodo verum contexere*] Id est, per dialogos elegantes concinnare et explicare veritatem, quasi contexeres rosas inserta nodis jucundissimis.

88 *Cleanthæ*] Cleanthes vir laboriosus, et ideo Hercules dictus, Zenoni adhæsit, et a Cicerone dicitur ‘Stoicorum pater.’ Tradunt eum fuisse pauperrimum, et noctu aquam hausisse, unde se per diem in studiis alere posset, eumque præterea, quæ a Zenone audierat, ossibus bonum et testis fictilibus perscribere solitum.

89 *Chrysippe*] Chrysippus Tarso oriundus Philosophus Stoicus, Dialectica excellens; cum Asinum ficus comedentem videret, effusus in gaudium risumque obiisse dicitur. In recessu autem, quia Chrysippus recessu delectabatur, et ‘sæpe studio

intentus tanta voluptate perfruebatur, ut eum, tanquam extra se positum, cibi potionisque caperet oblivio.’ M. A. Muretus.

90 *Democritus*] Summum bonum in tranquillitate animæ ponebat, cetera omnia ridebat; nude dictus est γελᾶσθῖος *risor*, quod semper rideret: contra Heraclitus perpetuo fiebat.

91 *Pythagoras*] Samius Philosophus, docuit apud Crotoniatis in Italia. Ejus discipuli quinquennii taciturnitate initiabantur ipsius sacris, ut ad Cælestia capienda essent idonei.

92 *Major*] Copiosior, tanquam flavius, qui cum tantisper retinetur, postea exit major et abundantior.

93 *Ornantur*] Illustrantur a Theodoro, scriptis elegantibus, et sub Theodoro, *Nobiliore Magistro* quam Plato fuit. Academia, hoc est Philosophia, omnisque doctrina, transit in Italiam.

In Latium spretis Academia migrat Athenis,
 Ut tandem propius discat, quo sine beatum 95
 Dirigitur; quæ norma boni, quis limes honesti;
 Quænam membra sui virtus divisa domandis
 Objectet vitiis; quæ pars injusta recidat,
 Quæ vincat ratione metus, quæ frænct amores.
 Aut quoties elementa doces, semperque fluentis 100
 Materiæ causas: quæ vis animaverit astra,
 Impuleritque choros: quo vivat machina motu;

transit in Latium, Athenis contentis, ut tandem discat certius, qua in re summum bonum consistat, quæ regula boni, quis terminus honestatis, quasnam sui partes virtus separata opponat vitiis superandis; quæ pars amputet res iniqvas; quæ pars superet timorem ratione; quæ pars comprimat amores; vel quoties, o Theodore, monstras elementa et causas materiæ perpetuo motæ, vel doces, quæ virtus animam dederit sideribus, et excitarit Harmoniam; quo spiritu molis agitur;

//////////

93 *Orantur* Oxon. sec.—94 *In Latii* Jun. pr. *suntis* Lov. m. pr. *transit* Put. Pat.—95 *discas* Vat. tert. Pric. Florent. *discant* Tholos.—96 *quis limes* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. *qui limes* Leid. pr. Oisel. Put. Thuan. Petav. sec. Bonon. Oxon. sec. Med. quart. item Gesn. et ed. Bipont.—97 *suis* Reg. inc. Heins. *diversa* Mazar. *domandum* vel *domandis* Reg.—89 *Objectat* Leid. pr. cum octodecim aliis. *invicta* Put. Lov. *inrecta* Jun. pr. *recidat* duo Vatt. Lov. *recidit* Med. sec. m. pr. *recedat* Vat. pr. et sec. Mazar. Leid. pr. m. pr. Ambr. pr. Moret. sec.—99 *Qua* Med. quart. Pat. *Qua* vel *Quæ* Med. pr. Moret. pr. *rincat* amores Jun. pr. Med. quart. Vat. quint. *frænat* Reg. Oxon. pr. *servat* vel *frenat* Med. tert. *amore* Reg.—100 *Aut* Var. LL. e marg. Parm. *At* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Jun. pr. duo Leidd. totidem Oxon. Vicet. Parm. Junt. Ald. Colin. Gryph. Isingr. Pulm. *Ah* Vat. Livin. *Ha* Florent. *At* vel *Ah* Vat. pr. *fluentes* Pric. Oxon. pr.—101 *Materie* Farn. *quamvis* Jun. pr. *animaverat* Put. *armaverit* vel *animaverit* Vat. quint. Heinsius ascripserat locum Minue. Felic. p. 5. ‘Sidera licet ignis accenderit, et cælum licet sua materia suspenderit.’—102 *Impuleritque* Moret. pr. Parm. Junt. Isingr. Colin. Gryph. *Implerent-*

NOTÆ

94 *Academia*] Locus prope Athenas datus ab Academio; in hunc Plato Platonicæ confluabant.

96 *Boni*] Quæ sit regula justitiæ, æquîtatis.

99 *Metus, amores*] Dux furia, aut dux tranquillitatis humanæ pestes, qua parte, seu qua virtute frændæ sint.

Frænct] Velut equum indomitum.

100 *Elementa*] Hic tractantur elementa, astra, meteora.

Fluentis materiæ] Doces quæ causa

sit, cur materia, instar fluminis, perpetuo fluat, et una re corrupta generetur altera.

101 *Animaverit*] Veteres astra animata esse putabant, iisque Genios motores ascribebant.

102 *Impuleritque choros*] Id est, excitarit illud agmen, illam harmoniam Astrorum, quæ ita suos cursus absolvunt, ut quasi in chorea ad numerum in coronam orbemque cœant. Alii legunt, *Impleritque choros*, id est, absolverit, perfecerit numeros, seu

Sidera cur septem retro nitantur in ortus
 Obluctata polo : variisne meatibus idem
 Arbitr, an geminæ convertant æthera mentes : 105
 Sitne color proprius rerum, lucisne repulsu
 Eludant aciem : tumidos quæ Luna recursus
 Nutriat Oceani : quo fracta tonitrua vento.

quare septem Planetæ obistentes Cælo conentur ire retro ; an idem moderator rapiat Cælum cursibus diversis, an duæ Intelligentiæ ; an color proprius hæreat in rebus, an res fallant oculos repercussu lucis ; qui Luna alat æstus reciprocis tumefacti maris ; quo vento fulmina placentur ; quid attrahat nimbos pluvios, qua

//////////

que ed. Vicet. Impuleritque duo Leidd. et viginti duo alii, Exc. Gevart. Schott. et Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. Ald. Impuleritque polos Ambr. tert. Impuleritque choris Jun. pr. choros duo Leidd. totidem Oxon. Reg. Mazar. duo Vatt. duo Petav. chaos Med. quart. Put. Thuan. Bonon. Pat. Oxon. sec. Leid. sec. m. sec. Petav. tert. Var. LL. e marg. Parm. Ald. chaos vel choros Vat. pr. Lov. Exc. Gevart. vincat Pal. Florent. Med. pr. Jun. pr. Tholos.—103 cum Mazar. mittantur Vat. quint. ortum Pric. Reg.—104 variisne Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. Bonon. Ambr. pr. Moret. sec. Jun. pr. Oxon. pr. Med. tert. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. variisque duo Vatt. Pal. Rott. Oisel. variisne Vat. pr. et quart. Sched. Gud.—105 Ambitus Pric. m. pr. cum vergant Jun. pr. sidera Med. quart. Var. LL. e marg. Parm. Exc. Rnben. Ald. et ed. Vicet. æthera Vat. Livin. Exc. Læti et Lucens. pr.—106 Sitne Mazar. Pat. rerum proprius Pric. stellisque Petav. tert. m. pr. lucisne Pat. Tholos. lucisne tres Vatt. Farn. Pric. Med. tert. Reg. Thuan. Mazar. m. pr. Leid. pr. duo Oxon. Exc. Lucens. sec. lucisne vel lucisque Petav. sec. repulsæ Moret. sec. repulsus Leid. sec. m. sec. Pric. Florent. Med. sec. Pat. Vat. quint. Exc. Gevart.—107 Elidant Vat. Livin. Put. m. sec. Ambr. sec. timidus Var. LL. ed. Antv. recursus Pric. Med. sec. recursus vel recessus Med. tert. lumina cursus Jun. pr.—108 facta tres Vatt. Leid. sec. m. sec. Exc. Gevart. facta

NOTÆ

numerous illam Harmoniam.

Quo vivat] Quo spiritu machina Cælestis ita agatur, ut videatur vivere.

103 Retro nitantur] Ex priscis Philosophis Cælum incredibili rapiditate movetur ab Oriente in Occidentem, septem Planetæ eodem motu rapiuntur, sed alio motu sibi proprio quasi retrocedant, nitantur ire ab Occidente in Orientem, sicque obliquantur Cæli motui. Sic Sol motu Cæli raptus facit dies ; motu proprio facit annum : sive unus moderator sic vertat Cælum et Planetas motibus contrariis ; sive duæ Mentis aut

Intelligentiæ, aut duo Genii, unus Cælum, alter Planetas torqueat.

106 Color] Disputant Philosophi an color revera hæreat in rebus, an tantum vario lucis repercussu variatus, indat ac velut fallat oculos, qui putant verum esse colorem, et in rebus ipsis hærentem. Virgilius ; ‘ Rebus nox abstulit atra colorem.’

107 Luna] Certum enim est Lunam dominari æstibus Oceani. Idque nonnulli tribuunt aëri a Luna presso, qui premat agiteturque maria. Quicquid sit, ‘ Mirabiles elationes maris.’

108 Vento] Qua vi fulmina fractis et elisis inter se nubibus erumpant.

Quid trahat imbriferas nubes : quo saxa creentur
 Grandinis : unde rigor nivibus : quæ flamma per auras 110
 Executiat rutilos tractus : aut fulmina velox
 Torqueat, aut tristem figat crinita cometen.

Jam tibi compositam fundaverat anchora puppim :
 Telluris jam certus eras : fecunda placebant

causa grando saxea producatur ; unde frigus sit nivibus ; qui ignis per aërem vibret fulgura micantia, aut rapidus jaculetur tonitrua, aut crinitus affigat Cælo mastum Cometam. Jam anchora stabilierat tibi, o Theodore, navem placidam : jam attingebastu

vel fracta Florent. motu Vat. tert. m. pr.—109 Quid Vat. quint. Florent. Quis quatuor Vatt. Farn. Pric. Lov. Quas Rott. tradit Lov. Ambr. tert. igniferas Pric. umbriferas Put. Jun. pr. Moret. sec. umbriferas imbres Var. LL. ed. Antv. quo vel quid saxa Oxon. pr. creantur Vat. pr. Bonon. Exc. Lucens. pr. creantur Leid. pr. et decem alii, Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. rotantur Exc. Cod. Rhem. teruntur Med. tert. feruntur Petav. pr. m. pr. ferantur Leid. sec. Vat. sec. Pal. duo Med. Ambr. tert. Exc. Gevart. Ald. eted. Parm. ruantur Vat. tert. Rott. Petav. sec. ferantur vel creantur Reg. Moret. sec. Petav. tert. rotantur vel creantur Mazar. Ambr. sec. ruantur vel rotantur Florent. ruantur vel ferantur Oisel. creantur vel feruntur duo Vatt. rotentur legit Heinsius, qui citat Ovid. Met. lib. ix. p. 229. ubi de nive similiter, 'Inde nives fieri : nivibus quoque molle rotatis Astringi et spissa glomerari grandine corpus.' flabra duo Leidd. cum viginti duobus aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. et e marg. Parm. item ed. Vicet. flagra vel flabra Lov. per aures Pat. flabra vel aure vel flabra per auras Vat. pr.—111 Executiant Var. LL. ed. Antv. Executiant duo Leidd. totidem Oxon. Exeruciant Petav. sec. ignes Vat. quint. Med. pr. vel flumina Vat. pr. flumina etiam Ambr. pr. Petav. sec. Pat. inc. Heins. Var. LL. ed. Antv. m. pr. fulmina vel flumina Florent.—112 stellata Rott. Leid. sec. Vat. tert. Ambr. tert. Exc. Gevart. stellata vel crinita Florent. Reg. Heinsius crinita probat ascripto loco Capitolin. in Antonino Pio : 'Apparuit et stella crinita.' et in Commodo LI. 34. cometen duo Med. cometen ed. Vicet. cometen vel cometes Med. tert. cometen Leid. pr. et duodecim alii. De his Philosophorum opinionibus vide Probum et Servium in Virgil. Eclog. vi.—113 fundarant æquora puppem Put. puppem Ambr. sec. Moret. sec.—111 erat Bonon.

NOTE

109 *Imbriferas*] Poëta, secuti vulgus, pluvias tribunt Jovi per cribrum meienti. Sed pluviarum causa Austro tribuitur. Ovidius : 'Pluvioque madescit ab Austro.'

Saxa grandinis] Non raro graudo durescit ut lapis. Hujusce rei exempla passim leguntur, videntur.

111 *Executiat*] Vel fulgura, vel quandam potius stellarum cadentium speciem. Ovidius : 'Quæ si non cecidit, potuit cecidisse videri.'

112 *Tristem cometen*] Rerum tris-
Delph. et Var. Clas.

tium calamitatumque nuntium : Lucanus : 'Et nunquam terris spectatum impune Cometen.'

Figat] Credebant quippe non suo, sed ætheris motu ferri Cometam.

113 *Compositam puppim*] Anchora, ἄγκυρα, seu quies amica, stabilierat puppim tuam placidam, quiescentem ; hoc est, vitam tuam subtractam tumultibus humanis, qui vitam nostram, ceu navem fluitantem in alto, instar tempestatis agitant.

114 *Certus*] Certo sciebas te ad

Claud.

2 E

Otia : nascentes ibant in sæcula libri : 115
 Cum subito liquida cessantem vidit ab æthra
 Justitia, et tanto viduatæ iudice leges.
 Continuo frontem nimbo velata pudicam
 Deserit Autumnii portas, qua vergit in Austrum
 Signifer, et noctis reparant dispendia Chelæ. 120
 Pax avibus, quacumque volat : rabiemque frementes

terram : quies abundans libris jurabat te : libri editi a te tendebant ad aternitatem : cum statim Justitia aspexit a Cælo claro te otiantem, et curiam privatam tanto iudice. Illa habens vultum castum tectum fascia longa relinquit limen Autumnii, qua parte Zodiacus inclinatur se in meridienem, et brachia Scorpionis resarciunt damnum noctis. Quacumque Justitia volat pax est volucris : et ferae crudeles abiecerunt furorem.

//////////

Petav. tert. *facunda* quatuor Vatt. Rott. Oisel. *fecunda* Vat. sec. Pal. duo Med. Jm. pr. Oxon. sec. Lov. m. pr. Tholos. Pat. Moret. sec. inc. Heins. Ambr. sec. *fecunda* vel *facunda* Reg. Oxon. pr. Med. tert. *fecunda* probat Heinsius ascripto loco Claudian. Epist. ad Olybrium vs. 21. 'Crebraque fecundo festinet litera cursu.' *placebunt* Lov. *jacbant* Vat. pr.—117 *Justitiam* Jun. pr. Put. Oxon. sec. *tantas* Vat. sec. m. pr.—118 *Continuum* Put. *nimbo* Ambr. tert. Exc. Cod. Rhem. *limbo*, vide omnino Herald. in Amm. p. 102.—119 *Detegit* Exc. Lucens. sec. *Aretoum portum* Pric. *autumni partes* Voss. a m. s. Var. LL. ed. Antv. *vertit* inc. Heins. *mergit* Jun. pr.—120 *thelæ* Var. LL. ed. Antv. *chelæ* vel *thile* Vat. tert.—121 *quæcumque* Vat. pr. *quacumque* Oxon. sec. *volat* tres Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Tholos. duo Petav. Var. LL. e marg. Parm. *volunt* duo Vatt. Med. tert. Jun. pr. Mazar. Exc. Ruben. Lucens. pr. et ed. Vicet. *furcites* Jun. pr. *ferentes* Oisel. *frementes* duo Leidd. Oxon. sec. Vat. quart. m. pr. Exc. Læti. *frementes* vel

NOTE

terram et quietem, tanquam ad portum, mox perventuram.

115 *Otia facunda*] Quæ producunt præclaros ingenii fetus, libros doctos scilicet. *Otia* autem vocantur tempus, quod docti studiis consecrant. Virgilius : 'Illo Virgilium me tempore dulcis alebat Parthenope studiis florentem ignobilis oti.'

118 *Nimbo*] *Nimbus*, vel *limbus*, est fascia transversa, ex auro, assuta in linteo, quod est in fronte feminarum, et quod ut nimbus Soli, sic vultui ob tenditur. Virgines autem non procedebant olim in publicum, nisi velata fronte. Est et alia causa, cur Justitia veletur, quod scilicet æquitatis tantum, non personarum rationem habeat. Ex Chrysippo tamen Justi-

tia : παρθένος σκυθρωπή γράφεται, καὶ συνεστηκὸς ἔχουσα τὸ πρόσωπον καὶ ἔντονον, καὶ δεδωρὸς βλέπουσα, ὥστε τοῖς μὲν ἀδίκους φόβον ἐμποιεῖν : *Virgo severa describitur, et habens vultum constantem ac vehementem, et acres oculos, ut improbis terrorem incutiat.*

119 *Autumni portas*] Justitia seu Virgo sedem fixit prope Libram, quæ primum est Autumnii signum.

120 *Signifer*] Zodiacus, qui gerit signa duodecim. De hoc supra in Cons. Prob. vs. 241.

Chelæ] Brachia Scorpii, quæ a nonnullis pro Libra accipiuntur; et reparant damna noctis, quam post æquinoctium Autumnii efficiunt diebus longiorem.

121 *Pax avibus*] Justitia regnante,

Deposuerē fēre. Lætatur terra reverso
 Numine, quod prisce post tempora perdidit auri.
 Illa per occultum Ligurum se mœnibus infert,
 Et castos levibus plantis ingressa Penates 125
 Invenit ætherios signantem pulvere cursus ;
 Quos pia sollicito deprendit pollice Memphis.
 Quæ moveant momenta polum, quam certus in astris
 Error: quis tenebras Soli, causisque meantem
 Defectum indicat numerus: quæ linea Phœben 130

Terra gaudet Dea redeunte, quam amiserat post sæculum antiquum aurca a-tatis. Illa In-justitia tacita ingreditur urbem Ligurum Mediolanum, et intrans pede celeri domum sanctam Theodori, reperit cum delineantem motus caelestes in pulvere, quos motus Memphis religiosa excogitavit opera curiosa. Designat nempe, quæ veint pondera ugitur Cælum, quam stabilis sit circuitus in Plantis, quis calculus denotet caliginem Solis, et eclipsin aëreantem certis de

//////
furcens Med. tert.—122 *Deposure sum* Oxon. sec. m. pr.—123 *diridit* Med. tert. m. pr. *amī* idem.—124 *quidem occulte* Moret. pr. *vastis se manibus* Vat. pr. et Vat. Livin. *offert* Vat. sec. et tert. m. pr. Pal. Med. sec. *infert* vel *offert* Oxon. sec. Med. tert.—125 *pennis* Moret. sec. *plantis* tres Med. inc. Heins. Put. Thuau. Pat. Bonon. Vat. Livin. duo Ambr. et Petav. Exc. Lucens. sec. Sched. Gad. *plaustris* Farn. Rott. Florent. Mazar. Vat. sec. Leid. sec. Ambr. tert. *plustris* vel *pennis* Lov. *plaustris* vel *plantis* Reg. Oxon. sec. Med. tert. item Petav. tert.—126 *signantes* Petav. sec. *pulvere* duo Leidd. cum viginti tribus aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. cd. Antv. *currus* Put.—127 *Quam* vel *Quas* Reg. *pollicito* Tholos. *deprendit* Oxon. sec.—128 *forant* conj. Heins. in *Austris* Rott.—129 *Soli* Pal. Med. pr. Mazar. Var. LL. e marg. Parm. Exc. Cod. Rhem. Ald. ed. Vicet. *Solis* omnes Vat. Rott. Oisel. Reg. Exc. Lucens. pr. *causasque* Exc. Schott. in quibus Gronov. coniecerat *quantasque*. *causasque* vel *causisque* Oxon. sec. Hemsius *caussansque* conjiciebat.—130 *signet numerus* vet. Gyr. *videat* Reg. Var. LL. e marg. Parm. *indicit* Vat. pr. *indicit* duo Leidd. cum viginti duobus aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. et Cod. Rhemens. *indicat* Vat.

NOTE

omnia pacata: etiam aves et fere nullum sibi bellum inferunt; hoc enim injustitiæ est.

122 *Reverso numine*] Olim in sæculo aureo Justitia seu Astræa commorabatur cum hominibus, sed pollutos furtis, sceleribus, et, ex Ovidio, 'Cæde madentes Ultima Cœlestum terras Astræa reliquit.'

126 *Pulvere*] Quo utebantur ad figuras signandas. Cicero, 'Eruditus pulvis Mathematicorum.'

127 *Memphis*] Urbs Ægypti, ponitur pro ipsa Ægypto, quæ mater et

nutrix Mathematicarum disciplinarum. *Pia* dicitur, quod superstitionibus indulgeret. Porro quis nescit doctrinas apud Ægyptios floruisse? Immo et multarum artium Ægyptii dicuntur fuisse inventores.

128 *Momenta*] Quæ velut pondera moveant Cælum, ut movetur Horologium.

130 *Linea*] Luna eclipsin patitur, cum est in linea ecliptica, quod non accidit, nisi plena luna. *Ecliptica linea* dicitur ἀπὸ τοῦ ἐκλείπειν, *deficere*.

Damnet, et excluso pallentem fratre relinquat.
 Ut procul aspexit fulgentia virginis ora,
 Cognevitque Deam, vultus veneratus amicos
 Occurrit, scriptæque notas confundit arenæ.
 Cum sic Diva prior: Malli, sincera bonorum
 Congeries, in quo veteris vestigia recti,
 Et ductos video mores meliore metallo;
 Jam satis indultum studiis; Musæque tot annos
 Eripuere mihi: pridem te jura repossunt.

135

causis: quæ linca noccat Lunæ, et deserat illam obscuratam, intercluso fratre ipsius Sole. Statim atque Theodorus vidit longe rultum micantem virginis Justitiæ, et sensit Divam, colens faciem carum sibi, ite obviam, et turbat signa pulceris figurati. Tum Dea prior loquitur ita: O Malli, in quo cumulus est sincerus virtutum omnium, in quo aspicio indicia aequitatis, et mores factos ex metallo excellentiore, jam satis datum est literis; et jam satis Musæ subtraxerunt te mihi. Leges

//////////

quart. Thuan. Reg. m. sec. Pat. Tholos. Moret. sec. duo Oxon. m. sec. Exc. Schott. Ruben. Sched. Gud. ed. Vicet. item Var. LL. ed. Antv. *dicat* et emend. *discat* Florent. *indicat* vel *inducat* Vat. sec. *numerus* Med. quart. *numerus* Exc. Lucens. sec. *numeris* Pat. Pat. Tholos. Exc. Ruben. ed. Parm. et Vicet. *Phæbum* Rott. *Phæbem* duo Vatt. Leid. sec. Florent. Mazar. Lov. tres Med. totidem Petav.—131 *reliquit* Vat. quint.—132 *fulgentia* vel *pallentia* duo Vatt.—133 *Agnovitque* Vat. quint. in Lov. hic versus deest. *veneratus* Vat. pr. Farn. Bonou. Vat. Livin. Moret. pr. Petav. tert. Exc. Lucens. sec. *veneratur* Leid. sec. et duodecim alii. *venerantur* Pal. Petav. sec.—134 *Occurrit* vel *Accurrit* Mazar. *Occurrunt* Oxon. sec. *scriptoque* Var. LL. ed. Antv. *spretæque* Moret. pr. *confudit* Reg. Leid. sec. Ambr. tert. Exc. Gevart.—135 *Cum* Pal. Med. pr. Moret. sec. *Tum* duo Leidd. Oxon. pr. duo Vatt. Pric. Reg. Thuan. Petav. tert. Vat. Livin. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. *Tunc* Gesn. ed. Bipont. *Malli* Farn. *Manni* Moret. sec. *malim* Med. tert. *Manti* duo Leidd. et quatuordecim scripti, Exc. Læti et Gevart. Ald. Var. LL. ed. Antv.—136 *quem* Mazar. *veterum* Vat. quart. *veteris* vel *veterum* Petav. pr.—138 *satis inductum* Vat. tert. Farn. Rott. Oisel. Petav. sec. *indictum* vel *indultum* Vat. quint. *Stigiis* Rott. *annis* Reg. m. pr. *annis* vel *annos* Med. tert.—139 *Eripuere mihi pridem. cum* τελέια στιγμή, Med.

NOTE

131 *Excluso fratre*] Sole excluso a terræ globo, qui impedit, quominus Luna, ut solet, lumen a Sole fratre mutetur.

134 *Arenæ*] Pulveris Mathematici notas confundit præ gaudio, quo perfundebatur, quod Justitiam videret.

136 *Congeries*] In quo est *congeries*, seu cumulus *bonorum*, seu virtutum; vel in quo omnes boni videntur inesse: quasi Mallius haberet tantam virtutem in se congestam, quantam

habent omnes boni.

Recti] Vestigia priscae simplicitatis, aequitatis, et mores aureos, hoc est, dignos sæculo aureo, quod, ex Ovidio, 'Sponte sua sine lege fidem rectumque colebat.'

137 *Ductos meliore metallo*] Mores aureos, et meliore metallo ductos atque conflatos. Metaphora sumta ab auro, quod conflatur. Alludit autem Pœta ad mores sæculi aurei.

Aggredere, et nostro rursum te redde labori. 140
 Nec tibi sufficiat transmissæ gloria vitæ.
 Humanum curare genus, quis terminus unquam
 Præscripsit? nullas recipit prudentia metas.
 Adde, quod hæc multis potuit contingere sedes:
 Sed meriti tantum redeunt, actusque priores 145
 Commendat repetitus honos: virtusque reducit,
 Quos Fortuna legit. Melius magnoque petendum
 Credis, in abstrusa rerum ratione morari?
 Scilicet illa tui patriam præcepta Platonis

repetunt te jam dudum. Age, et restitue te iterum operi nostro: neque honos vitæ præterita satis sit tibi: quis finis unquam veluit regere gentem humanam? prudentia nullos agnoscit limites. Adde quod hic honos potuit contingere multis. At honores revertuntur solum, si meriti sunt, et dignitas renovata prædicat actiones præcedentis, et virtus revocat, quos fortuna cligit. An putas justius, et id parandum magno pretio, remanere scilicet in causis rerum perscrutandis? Nimirum illa documenta Platonis tui exultant magis patriam, quam Themistocles, qui obe-

tert. *poposcunt* Pric. Petav. sec. Var. LL. ed. Antv.—140 *Aggredere* vel *Aggredere Oxon.* sec. *rursum nostro* Vat. sec. Pal. Med. pr. *rursus* tres Vatt. Rott. Florent. Petav. pr.—141 *Hæc tibi* Pal. *ripiæ* Vat. pr. *ripiæ* vel *vita* Vat. quart. *Humanum curare genus.* cum *τελέα σπέρμη,* Vat. pr. Moret. pr. Thuan.—142 *Quid* Leid. pr.—143 *Præscripti* Pat. m. pr. *Præscriptis* conjiciebat Heinsius.—144 *hic* Put. *nullis potuit* Leid. pr. Oxon. pr. Reg. Vat. Livin. Med. tert. Exc. Lucens. sec. *potuit nullis* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel.—145 *meritis* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *meriti* Vat. pr. item Vat. Livin. atque ita leg. Heins. cum Gevart. et sic Florent. m. pr. habuisse videtur. *redit* vel *redeunt* Moret. sec. *moresque* Pric.—146 *honor* Pal. Pric. *honos* duo Leidd. cum viginti tribus aliis. Exc. Lucens. sec. *recedit* Pat.—147 *legit* Exc. Cod. Rhem. *dedit* Med. tert. *legit* Bonon. *regit* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. *gerit* vel *regit* Oxon. sec. Heinsius *legit* probat, et hanc emendationem ante annum Gevartio se jam indicasse notaverat.—148 *abstrusa* Jun. pr. Oxon. pr. Vat. quint. Petav. pr. Ambr. pr. *augusta* inc. Heins. *ab intrusa* Vat. tert. Rott. *au abstrusa* Vicet. Parm. *abstrusa* vel *abstrusa* Med. tert. *melius ratione* Vat. tert. *meresi* Vat. pr. et sec. m. pr. *rocar* Pric. m. pr.—149 *secreta* quidam Codd. teste Heinsio, qui *decreta* hinc conjicit. *præcepta* Exc. Schott. in quibus Gronovius annotaverat locum desumptum esse ex Cic.

NOTE

143 *Præscripsit*] Quis unquam terminum sibi finemque præscripsit, cum cura habenda est humani generis? tum enim prudentis est, nullas sibi ponere metas.

Nullas recipit prudentia metas] Immo metas ipsa præscribit aliis virtutibus, et sine ipsa nulla virtus est.

144 *Sales*] Honoris et dignitatis.

146 *Commendat*] Dignitas repetita reddit commendabilem priorem dignitatem, ad quam nulli iterum iterumque *redeunt*, nisi *meriti* sint.

Virtusque reducit] Virtus revocat ad secundam dignitatem eos, qui casu ad primam electi fuisse videri possunt.

Erexere magis, quam qui responsa secutus 150
 Obruit Eoas classes, urbemque carinis
 Vexit, et arsuras Medo subduxit Athenas?
 Spartanis potuit robur præstare Lyncurgus
 Matribus, et sexum leges vicere severæ:
 Civibus et vetitis ignavo credere muro 155
 Tutius objecit nudam Lacedæmona bellis.
 At non Pythagoræ monitus, annique silentes,
 Famosum Cæbalii luxum pressere Tarenti:

dicens oraculo oppressit naves Orientis, et portavit urbem Athenas in navibus, et eripuit Athenas incendendas Persis? Lyncurgus potuit inspirare vires matribus Lacedæmoniis, et leges ejus rigidae superaverunt sexum muliebrem; ac prohibitis civibus filere manibus inertibus, exposuit securius præliis Spartam nudam muris. Sed admonitiones, et anni taciti Pythagoræ, non represserunt luxuriam infamem

de Offic. lib. i. *Catonis* Med. tert. inc. Heins.—150 *quam quis* Put. *quamris* Pat.—151 *Obruit* Petav. sec. *aratas classes* Pric. *urbesque* Farn. ed. Vicet. *urbemque* Florent. quatuor Med. inc. Heins. Moret. sec. Reg. Pnt. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Petav. totidem Ambr. Lov. Ald. Exc. Gevart. et Lucens. pr.—152 *arsuras medio* Var. LL. ed. Antv. *Medis* Reg. *Medio* Jun. pr. Oxon. pr. m. Med. sec. m. pr. Moret. sec. Exc. Voss.—153 *reparare* Ambr. pr. m. pr. *vires reparare* Moret. sec. *Lyncurgus* duo Moret. *Lyncurgus* Lov. Exc. Gevart.—154 *Matribus et sexum* vel *Mentibus et matrum* Pat. *sexus* Pric. *matrum* pro *sexum* Tholos. *matres* pro *leges* inc. Heins.—155 *Cursibus* Leid. pr. *Curtibus* vel *Ciribus* Med. tert. *rectitos* Var. LL. ed. Antv. *ignavo* Leid. sec. Exc. Voss.—157 *An tot* Var. LL. e marg. Parm. *At nunc* Rott. *annique* Exc. Lacti. *animique* Jun. pr. Moret. sec. Med. quart. inc. Heins. Exc. Ruben. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *Sannique* conj. Heins. *annique* vel *animique* Med. tert.—158 *Formosum* Jun. pr. Med. sec. *Famosum* vel

NOTE

150 *Responsa*] Oracula quæ, Xerxe in Græciam irruptente, monebant salutem quærendam esse in domibus ligneis. Unus Themistocles id feliciter explicuit de navibus, felicisque patriam liberavit, quam omnes Platonicus fecissent.

151 *Eoas*] Acies ab Oriente in Græciam irrumpentes.

152 *Medo*] Persarum Regi Xerxi, Medis imperanti.

153 *Lyncurgus*] Lacedæmoniorum hic Legislator jussit exercitia mulieribus et viris esse communia, ut fæminæ susciperent liberos valentiores, et pro patria, si ita res postularet,

pugnarent.

154 *Sexum vicere*] Fæminei sexus solitam imbecillitatem superaverunt.

156 *Tutius*] Lyncurgus credidit tutius esse et fortius Spartam confidere virtuti, quam muris, sine quibus remansit usque ad Cassandri tempora, post mortem Alexandri Græciam vastantis.

157 *Annique silentes*] Nam Pythagoræ *πενταετίαν ἡσυχάζον, μόνον τὸν λόγον κατακούοντες, per quindecim annis silebant, solum ejus sermonem audientes.* Laërtius.

158 *Cæbalii Tarenti*] Id est, ab Cæbalii seu Spartanis vel conditi vel

Quis vero insignem tanto sub Principe curam
 Respuat ? aut quando meritis majora patebunt 160
 Præmia ? quis demens adeo, qui jungere sensus
 Cum Stilichone neget ? similem quæ protulit ætas
 Consilio vel Marte virum ? nunc Brutus amaret
 Vivere sub regno : tali succumberet aulæ
 Fabricius : cuperent ipsi servire Catones. 165
 Nonne vides, ut nostra soror, Clementia, tristes
 Obtundat gladios, fratresque amplexa serenos
 Assurgat Pietas ? fractis ut luceat armis
 Perfidia, et laceris morientes crinibus hydri

Tarenti Cæbalii. Equis autem recuset laborem sub tanto Imperatore Honorio? vel quando merces amplior dabitur virtuti? Equis ita amens est, ut renuat conjungere consilia sua cum Stilichone? Quæ sæcula tulerunt parem prudentia vel fortitudine? Nunc Brutus vult vivere sub regno. Fabricius subjiceret se tali Imperio. Catones ipsi gestirent famulari. An non aspicias, ut Clementia soror nostra habet casus immites, et Pietas complexu fratres placidos, attollatur? An non vides, ut Perfidia flectat armis ruptis, et colubri percuntes capillis laniatis lingant

//////////

Formosum Med. tert. *fringere* Mazar. *preferre* Lov. m. pr. *Tarenti* Med. tert. *Talenti* Leid. sec. cum viginti sex aliis, Exc. Voss. et Gevart. et Var. LL. ed. Antv. cum Glossa i. e. *Alexandri*. *Tarenti* vel *Talenti* Vat. pr. et tert.—159 *Qui* inc. Heins.—160 *quondam* Oxon. sec. *majora dabuntur* Pal. Med. pr. *Cod. Barth. petuntur* Pric.—161 *quis* Bonon.—162 *Cum Stilichone* Vat. sec. *A Stilichone* Jun. pr. *similem quæ* Vat. pr. et tert. *quem* Leid. pr. et sedecim alii, Exc. Gevart. et Lucens. sec. *protulit* Pric. Pal. *protulit* duo Leid. cum octodecim aliis, Exc. Læti, Schott. Gevart. Ruben. et Lucens. sec. Ald. et Var. LL. e marg. Parm.—163 *Consilio* Farn. *Marte tuo* Var. LL. ed. Antv. *nunc Brutus* Vat. Livin. *tunc* Ald. *vel Brutus vel nunc Brutus* Med. tert.—164 *sub regno*. tres Vatt. Florent. Reg. Thuan. duo Petav. tres Ambr. Bonon. Pat. Moret. pr. Lov. *regno tali*. Vat. sec. Pal. Farn. Pric. *procumberet* Bonon. duo Vatt. tres Ambr. *succumberet* vel *procumberet* Petav. pr.—165 *regnare* Med. sec.—166 *tristis* Rott. Oisel. Thuan. Pat. Tholo-. duo Petav. Ambr. tert.—167 *Obtundit* ed. Vicet. *Occumbat* Pat. *fratres* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *fratresque* Vat. pr. Leid. pr. Oxon. pr. Med. quart. Reg. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr.—168 *Assurgit* Lov. *lucet* Rott.—170 *in*

NOTÆ

aucti : cujus urbis cives deliciis diffluentes summum bonum in voluptate ponebant. Hæc urbs est in sinu Tarentino in extrema Italia.

163 *Consilio*] Quæ ætas tulit similem Stilichoni, vel consilio in pace, vel fortitudine in bello?

Brutus] Etsi Regum osor et expulsor, amaret vivere sub Regno Ho-

norii, tutore Stilichone.

165 *Fabricius*] Civis notæ frugalitatis, et Reip. amans, Regum itidem osor, sicut et Catones.

166 *Tristes gladios*] Tristitiæ effectores.

167 *Fratres serenos*] Arcadium et Honorium, serenos, placidos, et Cælo aut umminibus tranquillis similes.

Lambant invalido Furiarum vincla veneno ?	170
Exultat cum Pace Fides : jam sidera cunctæ	
Liquimus, et placidas inter discurremus urbes.	
Nobiscum, Theodore, redi. Subit ille loquentem	
Talibus: Agrestem dudum me, Diva, reverti	
Cogis, et infectum longi rubigine ruris	175
Ad tua signa vocas ? nam quæ mihi cura tot annos	
Altera, quam duras sulcis mollire novalis ?	
Nosse soli vires, nemori quæ commoda rupes,	
Quis felix oleæ tractus, quæ gleba faveret	
Frugibus, aut quales tegeter vindemia colles ?	180
Terribiles rursus lituos veteranus adibo,	

catenas Furiarum veneno debili? Fides triumphat cum Pace: jam nos omnes deserimus Calum, et cursitamus per Urbes pacatas. Revertere nobiscum, o Theodore. Ille Theodorus respondet his verbis locute Justitiæ. O Dea cogis redire me jam pridem factum rusticum, et revocas ad vexilla tua me marcentem situ longo agrorum? Etenim quis labor alius mihi per tot annos, quam subigere agros duros romere, quam cognoscere naturam terræ? cognoscere quæ loca saxosa idonea sint sylvæ, quis campus fecundus oleis, quæ arma utilia sint segeti, vel quos vitis vestiret clivos? Ego veteranus iterum receptam tubus metueudas, et ego ut nauta senex ex-

//////////

medio Petav. sec. *vincla* Vat. pr. *colla* Vat. sec. Med. pr. Pal.—171 *Exsultet* Vat. quint. *cum sidera* inc. Heins. *comia* pro *jam sidera* Jun. pr. *sidere* Vicet. *cuncta* Exc. Ruben. *cunctæ* vel *cinctæ* Med. tert.—172 *Liquimus* Vat. pr. Rott. Oisel. Leid. sec. Med. tert. Ald. Exc. Voss. Gevart. et Lucens. pr. *Liquimus* viginti alii, ed. Parm. et Vicet. Isingr. Gryph. Colin. Raphel. et al. *ades* vel *urbes* Florent.—173 *redi* Vat. pr. *veni* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec.—174 *Roma* Put.—175 *longa* Vat. pr. *juris* Moret. sec.—176 *signa* Rott. Oisel. *castra* Ambr. tert. *sed quæ* Reg. *nam quæ* Vat. pr. vet. Gyr. Leid. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *numquam* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *nam qua* Exc. Voss. *tibi* Oxon. sec. m. pr. *caussa* Tholos. *annos* Ambr. sec. *annis* quatuor Vatt. Farn. Pric.—177 *duras* Put. *duris* Florent. m. pr.—178 *Solis nosse vias* Exc. Læti. *Solis* tres Vatt. Farn. Rott. Oisel. *quæ et commoda* ed. Vicet. *accomoda* malebat Heins.—179 *olei* Pric. Ambr. sec. inc. Heins. *Quæ felix oleæ regio* Med. quart.—180 *Fructibus* Moret. sec. *aut quales* Exc. Læti. *et quales* Vat. pr. *qualis* Leid. pr. Oxon. pr. Med. tert. inc. Heins. Mazar. Pat. Tholos. Benon. Moret. pr. Petav. tert. duo Ambr. ed. Vicet. Exc. Gevart. *collis* Petav. sec. *colles!* vet. Gyr.—181 *cursim* Med. sec. m. pr. *rursus* Jun. pr. Moret. pr. Vat. sec. Pal. Pric. in Leid. sec. hic denuo lacuna erat aliquot

NOTE

170 *Furiarum*] Ubi *Justitia* regnat, regnata et ceteræ virtutes, exultant et scelera, scelerumque auctores *Furiæ*.

172 *Inter discurremus*] *Permistæ* populo, ut olim ætate aurea, discurremus.

174 *Agrestem*] Me factum *agrestem* longa mea in agris mansione, et quasi infectum situ ac rubigine, hoc est, otio et diuturno secessu.

181 *Lituos*] *Pugnæ*, prælia, per *lituos* designata.

Et desueta vetus tentabo ea rala vector ?
 Collectamque diu, et certis utramque locatam
 Sedibus, in dubium patiar deponere famam ?
 Nec me, quid valeat Natura fortior usus, 185
 Præterit, aut quantum neglectæ desinat arti.
 Desidis aurigæ non audit verbera currus :
 Nec manus agnoscit, quem non exercuit, arcum.
 Esse sed injustum fateor, quodcumque negatur
 Justitiæ. Tu prima hominem sylve sribus antris 190
 Elicis, et fœdø detergis sæcula victu.
 Te propter colimus leges, animosque ferarum

periar maria desueta? Et sustinbo exponere fortunæ dubiæ gloriam meam partem longo tempore, et stabilitam quomodo in locis securis? Neque latet me, quid consuetudo potentior natura valeat, vel quantum deperdatur ex industria contenta. Equi non obediunt flagello vectoris ignari: neque manus agnoscit ioculum, quod non experta est. At confiteor iniquum esse, quod recusat Justitiæ. Tu prima eduxisti hominem ex cavernis sylvarum, et purgas orbem a vitâ lupi. Ob te ven-

foliorum.—182 *desueta* vel *desueta* Moret. pr. *vector* Vat. tert. Pric. Rott. Vicet. ed. *vector* vel *rector* Moret. pr.—183 *reliquis utramque* Pric. *diu certis* Vat. quart. Ambr. sec. Med. tert. *ubique* duo Meid. *utramque* Vat. tert. Mazar. *utrimque* Oxon. sec. Bonon. Tholos. Petav. tert. *utrumque* vel *utrimque* Med. tert.—184 *in dubiam* Pric. Pat. Bonon. Petav. tert. *et dubiam* Tholos. *ut dubiam* Med. tert. *formam* Med. sec. m. pr. *flamam* Tholos.—185 *Non* Vat. sec. Pal. *Ne* Lov. *Natura* Vat. pr. Pat. Pat. Tholos.—186 *et quantum* Petav. tert. *desuit* vel *desinat* Med. quart. *artis* Petav. pr.—187 *angere* pro *aurigæ* Vat. tert. *currus* Vat. pr. Oxon. sec.—188 *agnoscit* vel *agnoscit* Oxon. sec. *qua* Vat. quart.—189 *quæcumque negantur* Vat. quart. Var. LL. ed. Antv.—190 *Justitiæ* Med. pr. *annis* Voss. a m. pr.—191 *deterges* Leid. pr. Oxon. pr. Reg. Ald. Exc. Lucens. sec. *deterges* vel *detergis* Med. tert.—192 *se* Var. LL. ed. Antv. *propter te* Pric. *legimus* vel *colimus* Med. tert.—

NOTE

182 *Desueta*] An maria, quæ non suetus sibi amplius pererrare, pererrabo deinceps? hoc est, an illas belliforæque tempestates vis me deinceps experiri?

Vector] Is est, et qui vehit, et qui vehitur. Hic sumitur active.

183 *Certis sedibus*] Famam ita stabilitam, ut in omnium animis quasi in certo quodam portu, in certis sedibus infixam videatur.

185 *Usus*] 'Consuetudo natura potentior.' Curtius.

186 *Desinat*] 'In virtutis via non

progredi, regredi est.' Ex ea enim paulatim ipsa incuria et desuetudine aliquid defluit, evanescit, deperditur.

187 *Currus*] Equi qui sunt in curru, Virgilius: 'Neque audit currus habenas.'

188 *Exercuit*] Manus non cognoscit arcum, nisi se in arcu vibrando exererit.

191 *Fædo victu*] Revocasti primos homines belluarum more viventes a fædo et inhumano victu.

Exuimus. Nitidis quisquis te sensibus hausit,
 Irruet intrepidus flammās, hyberna secabit
 Æquora: confertos hostes superabit inermis.
 Ille vel Æthiopum pluviis solabitur æstus:
 Illum trans Scythiam vernus comitabitur aër.

195

Sic fatus, tradente Dea, suscepit habenas
 Quatuor, ingenti Juris temone refusas.
 Prima Padum Tyberimque ligat, crebrisque micantem 200
 Urbibus Italiam: Libyas Pœnosque secunda
 Temperat: Illyrico se tertia porrigit orbi:
 Ultima Sardiniam, Cynron, trifidamque retentat

ramur leges, et relinquimus naturam ferarum. Quicumque imbibit te puro pectore, irrupet audax in ignes, findet maria hyberna: inermis vincet hostes densos: ille refrigerabit vel ardorem Æthiopum imbribus: cælum serenum sequetur illum trans Scythiam. Ita locutus, Theodorus, diva dante, recepit quatuor fræna religata magno nexu Justitiæ. Prima habena necit Eridanum et Tibrim, et Italiam fulgentem urbibus multis: secunda regit Libyam et Carthaginienses: tertia extendit se tractui Illyrico: ultima moderatur Sardiniam, Corsicam, et Siciliam triangula-

//////////

193 *sensibus vel mentibus* Reg. Oxon. sec.—194 *irruit* Vat. pr. m. sec. Moret. sec. *irruet in flammās* Moret. pr.—195 *confectos* Pric. *confertos* Leid. pr. Oxon. sec. duo Med. totidem Petav. Put. Reg. Thuan. Pat. Ambr. sec. Lov. Vat. Livin. inc. Heins. Exc. Schott. Gevart. et Lucens. pr. item Var. LL. ed. Antv. *consertos* octo alii. *hostis* Vat. tert. Rott. Bonon. *inermes* Rott. Petav. sec. *inermis* Leid. pr. Jun. pr. Put. Petav. pr. Lov. Sixtin. duo Oxon. ambo Moret. Exc. Schott. Gevart. Ald. et Var. LL. ed. Antv.—196 *per Æthiopum* Bonon. Ambr. pr. Moret. sec. Oxon. sec. *fiuriis* Florent. Med. quart.—197 *Thamim* Pal. *Tanaim* Med. pr. *Syriam* vel *Scythiam* Med. tert.—199 *tires* Oxon. pr. *verulas* Pric.—200 *Tibrimque* Farn. *Tyberinque* Florent. *Tribianque* Blondellus legit. *micantem* Oisel. Mazar. Oxon. pr. duo Petav. Tholos. Exc. Cod. Rhem. *micantem* vel *mauentem* Lov.—201 *Lidos* pro *Libyas* Leid. pr. duo Oxon. *Ludos* Jun. pr. *Lydos* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Pat.—202 *Illyrica—orbi* Oxon. sec. *Illyricæ urbi* Jun. pr. *Illyricas—proegit urbes* Vat. pr.—203 *Cynrum* Exc. Lucens. sec. Vat. pr. m. pr. *Cynren* Pe-

NOTE

193 *Te hausit*] Quisquis tua documenta imbibit, impressit animo puro, spernet omnia pericula, flammās, frigora, maria, hostes.

196 *Æthiopum, &c.*] Vir justitia et omni tranquillitate fretus, vel in ardentissimis Æthiopum terris se sua virtute, tanquam pluvia solabitur, in gelida Scythia se eadem virtute, velut verno flore recreabit. Vir justus ubique beatus est, ubique victor:

'Justum et tenacem,' &c. Horatius.

198 *Habenas quatuor*] Moderantem quatuor Provinciarum, Italiæ, Libyæ, Illyriæ, et Insularum. His præerat præfectus Prætorii Occidentis.

203 *Cynron*] Κύνρος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καλεῖται Κόρσικα: Cynrus a Romanis vocatur Corsica. Strabo.

Trifidam] In tria promontoria fissam ac distinctam Siciliam.

Sicaniam, et quicquid Tyrrhena tunditur unda,
 Vel gemit Ionia. Nec te tot limina rerum, 205
 Aut tantum turbavit onus: sed ut altus Olympi
 Vertex, qui spatio ventos hyemesque relinquit,
 Perpetuum nulla temeratus nube serenum,
 Celsior exurgit pluviis, auditque ruentes
 Sub pedibus nimbos, et rauca tonitrua calcat: 210
 Sic patiens animus, per tanta negotia liber

rem, ac quicquid verberatur fluctibus Hetruscis, vel sonat Ionii aquis. Neque susceptio tot negotiorum, aut pondus tantum perturbavit te. At quemadmodum cubitet excelsum Olympi, quod deserit infra se ventos et tempestates interuallo magno, nulla habens infectum caliginis serenitatem aeternam, attollitur sublimius imbribus, et audit sub pedibus nimbos hucchantes, et proterit fulmina magis, ita Theodorus constanti mente exit liber in rebus tantis, et semper par sibi; neque

//////////

tav. sec. *Sirmum* Oisel. Put. Reg. Mazar. Leid. sec. tres Petav. *Smirnum* Pal. Tholos. Oxon. pr. *Smirnum* Moret. sec. *Smyrum* duo Vatt. Prie. Rot. Pat. duo Ambr. Exc. Gevari. *Syrtim* Farn. *Syrinua* Lov. *Syriam* Moret. pr. *Siriam* duo Vatt. *Smirnum* ed. Vicet. *Smyrum* Thuan. Vat. pr. m. sec. *Sirnam* Jun. pr. *Syrum* m. pr. et *Syriam* m. sec. Var. LL. ed. Antv. *relinquit* Put. Pat. *recepit* Jun. pr.—204 *Tyrrhene* Petav. sec. *terrena* Pal. Rott. *funditur* Med. quart. *funditur* Jun. pr. duo Oxon. quatuor Vatt. Farn. Med. sec. *refunditur* Rott. Oisel. *tunditur* Ambr. sec. Var. LL. e marg. Parm. Lov. ex conjectura, et sic Gronovius legit in Exc. Schott. *clauditur* Vat. sec. Pal. Med. pr. *refunditur* Prie. Reg. Thuan. Med. tert. m. pr. Exc. Schott. et Gevart. *funditur* vel *refunditur* inc. Heins. duo Petav. *urna* Pal. Tholos. Exc. Cod. Rhem. *urna* Petav. sec. *unda* vel *urna* Moret. pr. Med. sec. Heinsius variis conjecturis tentavit hunc locum, et legebat vel *plauditur* vel *affauditur* vel *tunditur*, quod postremum tandem amplecti visus: ad firmandum τὸ *urnam* ascripserat locum Aleim. Avit. Lib. iv. vs. 62.—205 *genuit Roma* Var. LL. ed. Antv. *limina* Jun. pr. Leid. pr. m. pr. Oisel. Florent. duo Med. Put. Mazar. Petav. sec. Bonon. Pat. duo Ambr. Exc. Lucens. pr. et Cod. Rhem. *lamina* vel *lumina* Vat. Pr. *molimina* Ambr. sec. *tot limina* vel *melimina* Petav. tert. *me limina* Tholos. *calmina* legit Heinsius vel *te molimina*. sic *fastigia rerum* saepe vocat. —206 *turbabit* Vat. pr. *audis honos* Moret. pr. *honor* Moret. sec. in. pr. *opus* Vat. quart. *alter Olympi* Vat. sec. Rott. Oisel. inc. Heins. Oxon. sec. Tholos. Ambr. tert. duo Petav. *altus* vel *alter* Vat. quart. Med. pr. —207 *relinquit* Pal. Farn. Med. pr. Put. duo Petav. Bonon. Pat. Ambr. sec. Moret. sec. item Oxon. ed. Vicet. et Parm.—208 *violatus* Med. quart. Ald. *temeratus* Florent. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Med. totidem Ambr. et Petav. Vat. Liviu. ed. Parm. et Vicet. Exc. Lucens. pr.—209 *Certior* Put. Bonon. Pat. Petav. tert. *ruentis* Vat. pr.—211 *animi* Flo-

NOTÆ

204 *Tyrrhena*] Mare Tyrrhenum, seu Thuscum, dicitur mare inferum.

205 *Ionia*] Ionium mare dictum ab Io Inachi filia: porrigitur ab extrema parte Siciliae et Epiri usque in Ægyp-

tum et Cretam.

206 *Olympi*] Hic mons est Thessaliae altior nubibus. Lucanus: 'Nubes despectat Olympus.'

211 *Liber*] In tantis negotiis liber

Emergit, similisque sui : justique tenorem
 Flectere non odium cogit, non gratia suadet.
 Nam spes ut quis opes, intactaque pectora sacro
 Cœli non morat? fiterint aliis hæc forte decori : 215
 Nulla potest laus esse tibi, quæ crimina purget.
 Servat inoffensam divina modestia vocem.
 Temperiem servant oculi, nec lumina fervor
 Asperat, aut rabidas suffundit sanguine venas,
 Nullaque mutati tempestas proditur oris. 220
 Quin etiam sotes expulsa corrigis ira,
 Et placidus delicta domas : nec dentibus unquam

inimicitia cogit hunc detorqueere seriem æquitatis, neque favor persuadet. Etenim cur referam divitias contentas, et animum tum intemperatum auro? hæc forsitan videantur aliis pulchra, nulla gloria potest estimari a te, quæ cluat scelera. Modestia tua divina conservat sermonem placidum; oculi tui conservant moderationem: neque ardor inficit eos, aut replet corpus accensum bile, et nulla nubes vultus tui mutati ostenditur. Præterea emendas nocentes ira remota, et lenis punis crimina,

//////////

rent. m. pr. Reg. m. sec. Heins. Gesn. ed. Bipont. Kœnig. *animo* Jun. pr. Oisel. Reg. Put. Bonon. Pat. Tholos. Ambr. pr. Lov. duo Petav. inc. Heins. *animos* Rott. *animo* vel *animus* Oxon. sec. *mille negotia* Med. tert. *tonitrua* duo Vat. Petav. pr. *tonitrua* vel *negotia* Vat. quint.—212 *timorem* Jun. pr.—214 *Non* Tholos. *Non* vel *Num* Med. tert. *sumptas* Lov. *pignora* Petav. sec.—215 *Commemorat* Rott. Lov. *fuertunt* Reg. m. pr. *fiunt* vel *fuertunt* Oxon. pr. *decori* Vat. pr. m. pr. Bonon. Ambr. pr. Petav. tert.—217 *potentia* Jun. pr. Vat. quint. *mentem* Jun. pr.—218 *serrent* Vat. quint. *serret oculis* Florent.—219 *rabidas* duo Vatt Florent. Med. sec. Put. tres Petav. Pat. *rapidus* Vat. pr. Pal. Farr. Pric. duo Oxon. tres Med. inc. Heins. Reg. Mazar. Bonon. Ambr. sec. Lov. Moret. sec. Exc. Schott. et Gevart. *rabies* Tholos. *diffundit* Exc. Lacti. *suffundit* Leid. pr. et viginti octo alii, Exc. Schott. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv.—221 *excussa* inc. Heins. *corrigit* Petav. sec.—222 *placidus* Pal. Med. pr. *non dentibus*

NOTE

et constans Theodorus servat semper eundem animum, eundem justitiæ rigorem, et velut strictam lineam; neque deflectit vel transversum unguem, vel adductus odio, vel gratia potentiorum.

216 *Nulla potest laus*] Nequidem vis laudari, quod mundum purges criminibus.

217 *Inoffensam*] Tua modestia efficit, ut sermones tui sint semper inoffensi, hoc est placidi, tranquilli, et

sine enjussquam offensione pronuntientur.

219 *Asperat*] Neque furor reddit oculos tuos asperos, et terribiles scintillis erumpentibus.

Venas] Homini irato tument venæ, sanguis effervescit, vultus, ut Cœlum tempestate furente, mutatnr, turbatur, modo rubet, modo pallet.

222 *Et placidus*] Placide punis sotes, quasi invitus: legibus pœnas tum exigentibus parere videaris.

Instrepis horrendum, fremitu nec verbera poscis.
 Qui fruitur pœna, ferus est, legumque videtur
 Vindictam præstare sibi: cum viscera felle 225
 Canduerint; ardet stimulis, ferturque nocendi
 Prodigus, ignarus causam. Diis proximus ille est,
 Quem ratio, non ira, movet: qui, facta rependens,
 Consilio punire potest. Mucrone cruento
 Se jactent alii, studeant feritate timeri, 230
 Addictoque hominum emulent araria censu.

neque frendis unquam dentibus horribiliter, neque petis flagella vociferando. Qui delectatur cruciati, crudelis est, ac videtur præbere sibi ulla omnia legum. Cum præcordia ejus incensa fuerint favore, inflonatur desiderio malo, et rapitur ad nocendum largis inscius causæ. Ille similis est Diis, quem ratio fleat, non iracundia: qui consid.ans actiones, potest castigare sua prudentia, non odio. Alii gloriantur securibus nudatis, velint formidari ferocitate, et replent fisco adjudicatis

//////////

Reg.—223 *Impatis* horrorem Pric. horrante inc. Heins. horrendo Vat. pr. m. pr. horrendis Ambr. pr. Moret. sec. fremitus Pat. fremitum Petav. tert. strepitu Jun. pr. fremitu vel strepitu Med. tert. Oxon. sec. membra reposcis inc. Heins. m. pr. verba reposcis Leid. pr. duo Oxon. Vat. sec. Pal. Pric. Rott. Oisel. Med. quart. Thuan. Mazar. duo Petav. Reg. m. pr. Bonon. duo Ambr. Lov. Exc. Schott. Gevart. Lucens. pr. et Viet. Var. LL. ed. Antv. verbera poscis vel verba reposcis Moret. pr. Petav. tert. duo Vatt.—224 *penis* Vat. quint. legumque videtur, vel nec lege moritur Moret. pr. 225 *putavi* vel *præstare* Vat. quint. cui viscera vet. Cyr. stelle Var. LL. ed. Antv.—226 *ardent* Pat. ferroque inc. Heins.—227 *cruce* Lov. ille Vat. sec. Pal. Med. pr. inc. Heins. Ambr. sec. ille est tres Vatt. Farn. Pric. Rott. Oisel.—228 *nocent* inc. Heins. rependens Mazar. Exc. Gevart. reponens vel rependens Reg.—229 *munire* Vat. pr. m. pr.—230 *jactant* Jun. pr. Moret. sec. Pat. Vat. quint. duo Vat. pr. m. pr. Tyranni vel timari Petav. pr. duo Vatt.—231 *Adductoque* Oxon. pr. m. sec. Addictoque Florent. quatuor Med. Pat. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Bonon. Pat. Tholos. Moret. sec. Lov. tres Ambr. Exc. Gevart. Lucens. pr. Abl. ed. Palm. et Viet. Addictumque—censu Vat. quinta. nimum Tholos. omni Pric. unimant vel hominum Reg. Oxon. sec. simulat Jun. pr.

NOTE

224 *Qui fruitur*] Ferina rabies est sanguine et vulneribus gaudere. 'Ipsæ Nero subtraxit oculos, jussitque scelera, non spectavit.' Tacitus.

Legumque] Videtur vindictam exequi, non ut pareat legibus, sed ut pareat suis affectibus, suæ crudelitati.

227 *Prodigus*] Nimis larga manu pœnas infligit.

Ignarus causam] Iracundia et cupiditas non sinunt eum perpendere, an causa sit pœnæ infligendæ.

230 *Se jactent*] Barbarum est jactantia genus gloriari sua crudelitate, quæ ita displicuit veteribus, ut nequidem cum coctis et venatoribus animalium sanguine gaudentibus habitare sustinerent. In sacra Scriptura, 'Robustus venator coram Domino' arguit impium et crudeltem.

231 *Adducto censu*] Cumulent aras suis bonis alienis, dum proscribunt et fisco addicunt aliorum fortunas.

Lene fluit Nilus, sed cunctis annibus extat
Utilior, nullo confessus murmure vires.

Acrior ac rapidus tacitas prætermeat ingens

Danubius ripas, eadem clementia sani

235

Gargitis immensum deducit in ostia Gangen.

diritiis hominum. Nilus fluit leniter, sed est fructuosior omnibus fluminibus, ostendens virtutem nullo fremitu. Ister magnus violentior et præceps præterfluit tamen tacite littus summ. Lenitas similis alei placidi desert Gangen custum in ora

//////////

fructu pro censu Vat. sec. m. pr.—232 *Lene fluit Nilus* Lucan. lib. x. 315. Ammian. lib. xxii. copiose. p. 247. ed. Lindenbrog. *cunctis sed amantibus* Vat. pr. *exit* Mazar. Jun. pr.—233 *nullo* Vat. pr. Ald. *nullo vel nullas* Med. quart. *confectus* Var. LL. ed. Antv. *robore* Ambr. pr. Exc. Schott. *murmure vel robore* Moret. sec. *ripas* Vat. quart. *voces* Vat. tert. m. sec. *voces vel vires* Moret. pr.—234 *ac* Vat. pr. Med. tert. Put. Petav. pr. Lov. Pat. Tholos. Moret. pr. Ambr. tert. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm. *at tres Vatt. Farn. Rott. et Vat. sec. Jun. pr. Leid. pr. item Oxon. Pal. Reg. Mazar. ut Ambr. pr. aut Moret. sec. at vel ac inc. Heins. aut vel et Florent. ad rapidus* Exc. Lucens. sec. *tantas* Med. tert. *tacitas* Vat. pr. Farn. Bonon. Vat. Livin. *tactas* Leid. pr. m. sec. Flornt. Med. sec. inc. Heins. Thean. Mazar. duo Petav. Lov. duo Ambr. Var. LL. ed. Antv. *fractas* Vat. sec. *raptas* et emend. *tactas* Moret. sec. *tractas* Tholos. Ald. *tactos* Vat. tert. Rott. Ois-el. *tacitus* Put. Reg. Petav. pr. *rapidus tacitus* Jun. pr. *tactus vel fractas* Reg. m. sec. *fractus vel tacitas* Oxon. sec. *et rapidus fractas vel tactas* Med. pr. *ac vel at, rapidus fractas vel tactas* Pric.—235 *clementia* Lov. *dementia* Leid. pr. et tredecim alii, item Exc. Gevart. *sari* tres Vatt. Med. sec. ed. Vicet. *Savi* Florent. et sic Heinsius coniecerat. *Sani* Leid. pr. cum viginti scriptis, Exc. Læti. Gevart. Schott. Ruben. Cod. Rhem. Lucens. sec. Ald. item Var. LL. ed. Antv. *sari vel sani* Vat. quint. Petav. pr. *rani*, vel *sari* vel *Alani* Pric.—236 *ingentem* Moret. sec. *imensum* Ald. *deducit* triginta Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *diducit* Raphel. Barth. Heins. Gesn. Kœnig. et ed. Bipont. *deducit* Isingr. Colin. Gyph. *Gangen* Thuan. *Gangen* duo Vatt. quatuor Med. Put. Reg. Mazar. Bonon.

NOTE

232 *Lene fluit Nilus*] Quasi diceret, Tyranni fremant et omnia pessumdent, torrentum instar: Reges optimi moderati sunt, et prosunt omnibus, sicut *lene fluit Nilus, &c.* Rapidus tamen est et violentus ad cataractas.

233 *Utilior*] Ægyptum, mulieres, pecudesque fecundat. Tibullus ad Nilum: 'Te propter nullos tellus tua postulat imbres, Arida nec pluvio supplicat herba Jovi.'

234 *Acrior ac rapidus*] Magis acerrimum quam rapidus; vel acrior ac rapidus primo, at cum crescit lenior est. Alii

legunt, *Acrior at Rhodanus*: hunc ut Nilo opponat lene fluenti.

235 *Danubius*] Lenitas Danubii effecit, ut hic diceretur a Germanis omnium fluviorum uxor, ut Rhenus est maritus ob strenuitatem.

Sani] Placidi et sapientum more euntis; contra torrentes dicuntur insani, quod ruant præcipites instar insanientium.

236 *Gangen*] Danubius et Ganges primo sunt rapidi; sed postquam majores facti sunt, fiunt leniores.

Torrentes immane fremant, lassisque minentur
 Pontibus : involvant spumoso vortice sylvas.
 Pax majora decet. Peragit tranquilla potestas,
 Quod violenta nequit : mandataque fortius urget 240
 Imperiosa quies. Idem prædurus iniquas
 Accepisse preces : rursus, quæ digna petitu,
 Largiri facilis : nec, quæ comitatur honores,
 Ausa tuam leviter tentare superbia mentem.
 Frons privata manet : non se meruisse fatetur, 245
 Qui crevisse putat : rigidi sed plena pudoris
 Elucet gravitas, fastu jucunda modesto.

maris. *Torrentes mugiant crudeliter, et mînentur pontibus salubribus, rapiant vortice spumanti sylvas. Quies decet furiosos majores. Imperiosa est potestas, a quod vis non potest facere, et mansuetudo regnabit impetibus potestatis ad rem peragenda. Idem Theodorius inexorabilis est recipere preces, sed concessa benignus est concedit ea, quæ merentur posci. Neque arrogat ea, quæ sunt dignitates, ausa est aggredi vel leviter animum tuum: cultus tuus, propterea, qui credit se actum esse, non ostendit se meritum esse, sed gratias agens, et in te plena reverentia secreta, et grati datione moderata. Qui haec actus non potestus*

Tholos. tres Petav. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet.—237 *fremant* Moret. sec. *lassisque* Ambr. tert. *lapisque* Vat. sec. Pal. Farn. Ambr. sec. *lassisque* Exc. Lucens. sec. *laxisque* Jun. pr. *lassisque* Florent. duo Med. Pat. Tinnar. Eccl. pr. Oxon. sec. tres Petav. Bonon. Thelos. Pat. Ambr. pr. Moret. sec. Lov. Vat. Livin. Exc. Schott. *lassisque* vel *lapisque* Med. pr. *lassisque* vel *lapisque* Vat. pr. Reg. Oxon. pr. *minuntur* Moret. sec.—238 *Tortibus* duo Vat. *et vel- runt* Moret. sec. *vortice* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel.—239 *decet* Exc. Lucens. pr. *docet* Petav. sec. ed. Vicet. *peragi* Pat.—240 *Quæ* *ribo- ra* Moret. pr. *Per violenta* Pat. *violata* Reg. Oxon. pr. Med. s. e.—241 *frens* Vat. tert. Rott. *fames* vel *fides* Vat. sec.—242 *quoque* *augur* Jun. pr. Med. sec. *petiti* Pat.—243 *Largiris* Reg. m. sec. *Largiri* Lov. m. sec. duo Med. Exc. Gevart. *Largitor* duo Vatt. Pric. Rott. Oisel. Florent. duo Med. *Largitur* Petav. pr. m. pr. Ambr. pr. Moret. sec. Vat. quint. *Largior et factus* Vat. pr. m. pr. Farn. Exc. Lucens. sec. *Largitor* vel *Largitur* Oxon. sec. *Largiri* vel *Largior et* Vat. sec.—244 *dextram* pro *mentem* Rott. 245 *Frons* Exc. Lucens. pr. *Mens* Leid. pr. Oxon. pr. ed. Vicet. *Mens* vel *Frons* Reg. Med. tert. *non se* quatuor Vatt. *nec se* Pal. Bonon. Ambr. pr. Vat. sec. Gesn. et ed. Bipont. *nec te* Jun. pr. Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv.—246 *Quæ* Var. LL. ed. Antv. *Qui* vel *Quas* Reg. *Qui*, *Quæ* vel *Quod* Oxon. pr. *putat* ed. Vicet. *rigida* Vat. pr. m. pr. *timoris* Var. LL. ed. Antv.—247 *modesto* tres Vatt. Pat. Mazar.

NOTE

237 *Lassisque pontibus*] Quasi pontes fatigati sint terendis torrentibus.

245 *Frons privata*] Qualis decet privatum hominem sine dignitate viventem.

246 *Crevisse*] Qui putat se crevisse

honoribus, ostendit se non esse virtute meritum hos honores. Ex Stoicis sapiens non tantum tribuit fortuna, ut honoribus crevisse existimetur: uno tenore vitam obennidam esse putat.

247 *Fastu modesto*] In hoc est gra-

Quæ non seditio, quæ non insania vulgi
 Te viso lenita cadat? quæ dissona ritu
 Barbaries, mediæ quam non reverentia frangat? 250
 Vel quis non sitiens sermonis mella politi
 Deserat Orpheos blanda testudine cantus?
 Qualem te legimus teneri primordia mundi
 Scribentem, aut partes animæ: per singula talem
 Cernimus, et similes agnoscit pagina mores. 255
 Nec dilata tuis, Augusto iudice, merces
 Officiis: illumque habitum, quo jungitur aulæ

comprimatur, te conspecto? Quis furor multitudinis non comprimatur? Quæ barbaries tam discors est moribus, quam non veneratio tui interpositi vincat? Aut quis cupiens dulcedinem orationis melleæ, non relinquit concentus Orpheos editos lyra sacri? Qualem colimus te describentem cunabula mundi nascentis, vel partes spiritus mundi euntis per omnia corpora, videmus talem te, et libri tui indicant mores æquales. Neque præmium retardatum est tuis laboribus, Imperatore æstimatore: et Imperator, anno absoluto, dedit tibi vestem illam Consularem, qua

Pat. Jun. pr. duo Petav. Ald. Exc. Schott. Sched. Gud. remoto Vat. pr. et sec. vet. Gyr. Pal. Florent. m. sec. Med. pr. Thuan. Bonon. Ambr. sec. Morret. sec. m. sec. Vat. Livin. Petav. tert. inc. Heins. Exc. Læti et Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. remoto vel modesto Reg. Ambr. pr. Lov. Oxon. sec. Med. tert.—248 *resania* Pric.—249 *cadit* Vat. sec. Pal. Med. pr. Jun. pr. *cadet* Put. *ritu* Reg. *ritu* vel *rictu* Oxon. pr.—250 *mediæ* Jun. pr. duo Oxon. omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *Mediæ barbaries* Vat. Livin. *mediam* Petav. pr. *mediæ* vel *mediam* Pric. *mediæ* Ambr. tert. atque ita Gronovius legit in Exc. Schott. *quem* Pal. *frangit* Med. pr. Vat. sec.—251 *qui* Med. sec. Mazar. *verba politi* Med. tert. m. pr.—252 *blandi* Thuan. *formidine* Vat. pr. m. pr. *dulcedine* Ambr. pr. m. pr.—254 *per singula*. cum *τελεία σπιγμῆ*, Ald. *animæ per singula*, ita distinguunt Heins. Gesn. Kœnig. et ed. Bipont. *adeptæ pro talem* Vat. pr. m. pr.—255 *Cernimus* vel *Credimus* Reg. Oxon. sec. *agnoscit* Reg. Oxon. pr. m. pr.—256 *Non dilata* duo Vatt. Florent. Petav. pr. Tholos. *delata* Vat. pr. m. pr. *meta est* pro *merces* Ambr. tert.—257 *habitumque illum* Med. tert. *jungimur* Var. LL. ed. Antv. *aula Curis* duo Vatt. Leid. pr.

NOTÆ

vitas alta quadam et generosa modestia temperata.

249 *Te viso*] Augustus Cæsar solo aspectu seditiones compressit.

250 *Mediæ*] Nulli sunt barbari tam discordantes, ta n efferi, qui si in sese invicem ferociter irrupere pararent, non retinerentur ac frangerentur reverentia Theodori mediæ, hoc est, se interponentis, eosque reconciliantis. Metaphora sumta ab iis, qui scæe in-

terponunt furentibus. Sic Lucanus: 'Crassus erat belli medius mora,' id est, bello obstatat inter Pompeium et Cæsarem erupturo.

251 *Sitiens*] *Τροφαὶ γὰρ τῶν ψυχῶν οἱ καλοὶ λόγοι*: *Pabula animorum sunt pulchræ orationes*. Athenæus.

254 *Partes animæ*] *Supra* versu 72. 'Dispergit revocatque Denm.'

Talem] *Ut tu bene scribis, ita et bene vivis.*

Curia, qui socio proceres cum Principe necit,
 Quem quater ipse gerit, perfecto detulit anno,
 Deposuitque suas te succedente curules. 260

Crescite, virtutes, fecundaque floreat ætas;
 Ingeniis patuit campus, certusque merenti
 Stat favor: ornatur propriis industria donis.
 Surgite, sopitæ, quas obruit ambitus, artes.
 Nil licet invidiæ, Stilichon dum prospicit orbi, 265
 Sidereusque gener. Non hic violata curulis,
 Turpia non Latios incestant nomina fastos.

Senatus conjungitur Regiæ, quæ conjungit primores cum Imperatore collega, quam ipse tulit quater, et reliquit sellam suam eburneam, te successore. O virtutes augeamini, et hoc sæculum abundans meritis vigeat. Curriculum gloriæ aperitur ingeniis, et favor stabilis manet promeritis. Industria cumulat præmiis debitis sibi. O artes sepultæ, quas ambitio oppressit, excitate vos: nihil permittitur livori, dum Stilicho providet mundo, et dum gener ejus divinus Honorius imperat. Non hic Consulatus polluitur, nomina famosa non contaminant fastos Italiæ:

m. pr. Rott. Oisel. Pric. m. pr. Florent. inc. Heins. Thuan. Mazar. Tholos. Petav. sec. Moret. pr. duo Ambr. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *curas Reg. aula Curis vel aule Curia* Oxon. sec. Med. tert.—258 *quam Jun. pr. socio* Leid. pr. Vat. quint. Thuan. Oxon. pr. *quod socios* Petav. sec.—259 *quater* Exc. Lucens. pr. *pater* Bonon. inc. Heins. ed. Parm. et Vicet. *ille* Ambr. sec.—260 *tuas* Vat. tert. Rott. Reg. Oxon. pr. Petav. sec. *tuas vel suam* Petav. tert.—261 *Crescent* Vat. pr. *floruit* Oisel. *refloruit* Ambr. tert. Gesn. et ed. Bipont. *refloreat vel reffloruit* Ambr. sec. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *ætus. cum στρυγῆ*, Rott. duo Vatt.—262 *Ingeniis patuit* duo Vatt. Rott. Leid. pr. Jun. pr. Lov. Moret. pr. Exc. Gevart. et Cod. Rhem. Ald. Var. LL. ed. Antv. *Ingeniis* Florent. *Ingeniis* Bonon. Petav. tert. *Ingeniis vel Ingenuis* Oxon. sec. *patcat* Farn. duo Vatt. Ambr. pr. Petav. pr. inc. Heins. *patuit vel pateat* Ambr. sec. Oxon. sec. *campos* Vat. pr. m. pr.—263 *Dat* Moret. pr. *Stat* Lov. Jun. pr. Leid. pr. duo Oxon. Ald. Exc. Cod. Rhem. Var. LL. ed. Antv. *Stat* duo Vatt. Petav. pr. Ambr. pr. *labor vel favor* Vat. pr. *ornatur* Moret. sec.—264 *areis* Vat. tert. Rott. Pric. Put. Bonon. Pat. duo Ambr.—265 *Nil licet* vel *licitum* Med. tert. *Stilicho* Vat. sec. *cum prospicit* Jun. pr. *proficit* Put. Pat. *urbis* Pat. Jun. pr. Ambr. sec.—266 *violenta* Jun. pr. *curules* Put. Pat.—267 *Tam pia* Leid. pr. *infestant* Vat. pr. m. pr. Pal. Med. pr. *incest-*

NOTE

258 *Socio cum Principe*] Consularis dignitas efficit proceres collegas sociosque Imperatoris, et æquat eos quodammodo in hoc magistratu.

260 *Curules*] Sellas eburneas, quæ repositæ sunt inter Consulum insignia.

263 *Stat favor*] Favor Principis expectat, manet merentes.

Delph. et Var. Clas.

261 *Sopitæ*] Artes ingenuæ sopitæ, et quasi conspuitæ, propter ambitionem.

266 *Non hic*] Purpura Consularis non Romæ polluitur, ut Constantino-poli; nam cum Theodorus Consul factus esset in Occidente, simul factus est in Oriente Consul Eutropius effluminat.

Claud.

2 F

Fortibus hæc concessa viris, solisque gerenda
Patribus, et Romæ nunquam latura pudorem.

270

Nuntia votorum, celeri jam Fama volatu
Moverat Aonios, audito Consule, lucos.
Concinuit felix Helicon, fluxitque Aganippe
Largior, et docti riserunt floribus amnes.
Uranie redimita comas, qua sæpe magistra
Mallius igniferos radio descriperat axes,
Sic alias hortata Deas: Patimurne, sorores,
Optato procul esse die? nec limina nostri
Consulis, et semper dilectas visimus ædes?

275

hæc dignitas datur tantum viris generosis, et ferenda est a solis Senatoribus, et nunquam paritura est ignominiam Romæ. Fama nuntia successuum honorum, pennis velocibus excitaverat sylvas Pierius, accepto Consulatu Theodori. Helicon fortunatus consonuit, et Aganippe fluxit copiosius, ac fluvii Phœbei luxuriaverunt floribus. Uranie, qua docente Mallius designaverat virgula frequenter Cælum stellerum, Uranie habens crines coronatos, ita exhortata est Deas reliquas: An sinimus, o sorores Musæ, longe esse die tam jucundo? neque invisimus atria Consulis nostri, domum semper amicam? Domus hæc celebrior est ipso Helicone: jurat

//////////

tant vel infestant Vat. quint. *nomine* duo Vatt. Rott. Oisel. Thuan. Petav. sec. *nomina* Vat. pr. m. pr.—268 *concussa* Jun. pr. *regenda* vel *gerenda* Vat. quint.—270 *ventorum* Jun. pr. *rotorum* vel *notorum* Petav. tert. *votorum* vel *fatorum* Reg. duo Oxon. *Roma* pro *Fama* Moret. sec.—271 *Moverat* Pric. *Achivos* pro *Aonios* Oisel.—272 *Et concinuit* Jun. pr. *Concinuit* vel *Et cecinit* Med. tert. *flexitque* Leid. pr.—273 *rabuerunt* Vat. pr. item Vat. Livin.—274 *Vimineas* pro *Uranie* Pric.—275 *Mallius* Jun. pr. *Mallius* Farn. Moret. pr. *Manlius* omnes Vatt. Pal. Oisel. Leid. pr. Oxon. pr. Moret. sec. Lov. Ald. *ignifero* Oxon. pr. *radios* Rott. Med. pr. Ambr. pr. Oxon. sec. Exc. Gevart. *præscriperat* Moret. pr. *ortus* Vat. pr. m. pr. *axis* Rott. Med. pr. Ambr. pr. Oxon. pr. Exc. Gevart. *axis* vel *arcus* Oxon. sec. *radios axis* vel *radio axes* Lov.—277 *Optatæ Deæ* Farn. *Optata* Exc. Gevart. *Deæ* Pat. *lumina* Rott. Florent. m. sec. Med. sec. m. pr. Put. Bonon. Pat. Lov. Jun. pr. duo Petav. *nostri* Vat. sec.—278 *arces* Bonon. Ambr. pr. Sched. Gud. *arces* vel *ædes* Oxon. sec.—279 *Stilichone* Vat. pr. *Notior hæc Helicone*

NOTÆ

271 *Moverat Aonios*] Excitaverat, repleverat sylvas Aonias. Aonia pars est montana Bæotiæ, Misis sacra.

272 *Aganippe*] Sen Hippocrene, fons Pegasus, Misis itidem sacer; sicut et mons Helicon: Ἴππος, equus, et κρήνη, fons, ἕγαν, valde, nimis; fons scilicet, qui creditur factus ungula equi Pegasi, quasi diceretur, fons equi copiosus.

273 *Riserunt*] Luxuriaverunt, venarunt. Sic 'rident prata.'

Docti amnes] Qui doctos faciunt ipsorum potores.

274 *Uranie*] Quæ præsidet Cælo et Astrologiæ: Οὐρανὸς, Cælum. Mallius autem Astrologiam callebat.

277 *Limina*] Alludit ad officia Romanorum, qui amicos producebant, comitabanturque in petendis honoribus.

Notior est Helicone domus. Gestare curules,
 Et fasces subiisse libet. Miracula plebi 280
 Colligite, et claris nomen celebrate theatris.
 Tu Jovis æquorei submersam fluctibus aulam
 Oratum volucres, Erato, jam perge, quadrigas,
 A quibus haud unquam palmam rapturus Arion.
 Illustret Circum sonipes, quicumque superbo 285
 Perstrepit hinmitu Bætin, qui splendida potat

ferre sellas eburneas, et ferre fasces. Conquirite prodigia ad populum recreandum, et predicite nomen Theodori in theatris insignibus. Tu, o Erato, jam pete aulam Jovis marini exundantem aquis, rogatura equos citatos, quibus Arion equus nunquam ablaturus est victoriam. Equus ornet Circum, quicumque personat Bæ-

//////////

domus cum Gevartio hic legendum monuit Heinsius. Desideratur hic versus in quatuor Vatt. Pal. Farn. Prie. Rott. Oisel. sed in Lov. erat margini ascriptus. curule Leid. pr.—280 En fasces Exc. Lucens. pr. Et vel En Vat. quint. licet Med. sec. Tholos. Exc. Gevart. libet Var. LL. e marg. Parm. noros Exc. Ruben. ed. Parm. noros vel libet Vat. quint. Med. pr. plebi vet. Gyr. Moret. pr. Exc. Læti. Phabi Vat. pr. m. sec. Pal. duo Med. inc. Heins. Jun. pr. Leid. pr. m. pr. Oxon. sec. Lov. m. sec. Mazar. Petav. tert. Ald. Var. LL. e marg. Parm. Phebi Bonon. Tholos. Moret. sec. tres Ambr. Phabi vel plebi Vat. quart. Reg. Oxon. pr.—281 Colligit Leid. pr. tyaris Jun. pr. choreis inc. Heins.—282 Et Jovis Ambr. sec. inc. Heins. æquoreis duo Vatt. Petav. pr. m. sec. æquoream Farn. alrum Var. LL. ed. Antv.—283 Oratum et volucres Farn. spurge Farn. Oisel. Leid. pr. pte quadrigas Pat.—284 O quibus Exc. Lucens. sec. Aut quibus Oxon. sec. aut numquam Med. quart. palmas Tholos. Arion Mazar. Orion Med. sec. m. pr. Tholos. Petav. sec. Quas trahit haud unquam palmam amissurus Arion Ambr. tert.—285 Illustrat Moret. sec. Illustra Jun. pr. sonipes circum Mazar. quæcumque Med. tert.—286 Perstrepit Florent. Petav. pr. Præstrepit Moret. sec. Instrepit Jun. pr. Batin Pal. Bethin Lov. Batin omnes Vatt. Oisel. tres Med. totidem Petav. Put. Reg. Tlnan. Bonon. Pat. Tholos. Ambr. pr. inc. Heins. Ald. potat Exc. Læti. portat Leid. pr. m. pr. Jun. pr. Oxon. sec. Oisel. Florent. Bonon. Ambr. pr. Vat. quart.

NOTÆ

280 *Miracula*] Bestias portentosas ad ludos edendos.

281 *Theatris*] θέατρον, ἀπὸ τοῦ θεάσθαι, *spectare*; est enim spectandi locus. Ideo autem Uranie loquitur de theatris, quod hæc musicis instrumentis personarent.

282 *Jovis æquoriv*] Neptuni: sic Jupiter infernus Pluto dicitur.

283 *Erato*] Ἄπὸ τοῦ ἐρᾶν, *amare*. Præsidet amoribus; sed cur hæc rogat Neptunum equos? nisi quod equos Neptunus produxerit, et equi

valde utiles sint in amoribus; vel potius quod Mallius amatoria scripserit.

284 *Arion*] Equus in fabulis notissimus.

285 *Circum sonipes*] Circus Maximus dedicatus Neptuno, qui primus e terra tridentis ictu percussa equum fudisse dicitur.

286 *Batin, Tagi*] Hi sunt fluvii Hispaniæ, vulgo, *Taio* et *Guadaluquivir*, ad quorum ripas aluntur equi optimi.

Stagna Tagi, madidoque juba aspergitur auro.

Calliope liquidas Alciden posce palæstras.

Cuncta Palæmoniiis manus explorata coronis

Adsit, et Eleo pubes laudata Tonanti.

290

Tu juga Taygeti, frondosaque Mænala, Clio,

I Triviæ supplex. Non aspernata rogantem

Amphitheatrali faveat Latonia pompæ.

Audaces legat ipsa viros, qui colla ferarum

Arte ligent, certoque premant venabula nisu.

295

tin hinnitu arrogantî, quicumque bibit aquas micantes Tagi, et irrigatur per juba auro humenti. O Calliope, pete ab Hercule palæstras nitidas: omnis caterua probata in ludis Palæmoniiis adreniat, et juvenus probata Jori Olympico. Tu vero, o Clio, ito humilis ad Dianam ad culmina Taygeti, et Mænala sylvosa; et fac ut hæc Latonæ filia, non contemnens supplicantem, adjuvet apparatus amphitheatralium. Ipsa eligat viros animosos, qui constringant industria sua cervicem bellua-

—287 *madidasque* Ambr. pr. Moret. sec. *aspergit in auro* Vat. pr.—288 *delectas* Leid. pr. *Alcidis* Mazar. Ambr. pr. *Alcidæ* duo Med. *Alcidem* tres Vatt. Pal. Florent. duo Med. inc. Heins. Pnt. Bonon. Pat. tres Petav. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *Alciden* duo Vatt. Farn. Reg. Tholos. Ald. *posce* Var. LL. ed. Antv. *phætras* Tholos.—289 *Uncta* conj. Heins. *coronis* Pric. *colonis* Farn. Vat. quint. m. pr. Mazar. Exc. Cod. Rhem. *theatris* vel *coronis* Oxon. sec.—290 *Assit* Moret. pr. Exc. Gevart. *Heleo* Var. LL. ed. Antv. m. pr. *Eleo* vel *æthereo* Med. tert.—292 *Et Triviæ* Moret. sec. *Intimiæ* Var. LL. ed. Antv. *I* vel *Et Triviæ* Oxon. pr.—294 *Audaces* Leid. sec. vid. de hoc loco Salmas. ad Hist. Aug. p. 258. *illa* Reg. Mazar. Tholos. Oxon. pr. *ipse* Farn. *colla* Exc. Lat. et Lucens. pr. *corda* Exc. Ruben. ed. Parm. et Vicet.—295

NOTÆ

287 *Madido auro*] Aquis aureis lebrabantur in honorem Jovis, Palæmonis, &c.

288 *Calliope*] Καλλιόπη, pulcher, et ὄψ, ὀπίσ, vox; quasi pulchra voce prædita: præsidet Heroicis versibus, et ideo petit ab Heroë Hercule palæstritas, in quibus debet esse robur Heroicum: vel quod hæc amica sit Mallii vatis Heroici.

Alciden] Ηερκλέην, ἀπὸ τῆς ἀλκῆς, a robore. Ideo autem rogatur Ηερκλέην, quia luctatorum fortissimus.

Palæstras] Παλαίστρα, vel *luctæ locus*, vel *luctatorum certamen*: παλαίω, luctor; πάλη, lucta; παλαιστήρης, luctator.

Liquidas palæstras] Nitidas et liquentes ab olei unctione.

289 *Palæmoniiis*] Ludi in Elide ce-

lebrabantur in honorem Jovis, Palæmonis, &c.

Coronis] In cætibus, et ludis, certaminibus, victoriis.

290 *Eleo Tonanti*] Jovi Olympico, cujus ludi celebrabantur in Elide regione Peloponnesi.

291 *Taygeti, Mænala*] Hi sunt montes, Mænalus Arcadiæ, Taygetus Latonia: in his venatur Diana.

Clio] Κλέος, gloria. Hæc Musa præsidet historiis. Sed cur hic Clio? nisi quod amica sit Mallii historiarum scriptoris optimi.

292 *Triviæ*] Dianæ, quæ Latonæ est filia, venatorum Dea, in triviis adorata.

295 *Premant*] Prementes manu venabula, certo ictu bestias percutiant.

Ipsa truces fœtus, captivaque ducat ab antris
 Prodigia, et cœdis sitientem differat arcum.
 Conveniant ursi, magna quos mole rudentes
 Torva Lycaoniis Helice miretur ab astris:
 Perfossique ruant, populo pallente, leones,
 Quales Mygdonio curru frænare Cybebe
 Optet, et Herculei mallent fregisse lacerti.
 Obvia fulminei properent ad vulnera pardi
 Semine permixto geniti, cum forte leonæ

300

rum, et compriment renabula conatu certo. Ipsa adducat e cavernis suis bestias immites, et monstra ligata, et retardet jaculum avidum cruoris. Ursi concurrant, quos frenentes vasto corpore Arctos zelotypa obstupescat ex sideribus Lycaoniis; et Leones confixi cadant, populo timente, quales Cybele expectat jungere in curru Mygdonio, et manus Herculis mallet prostigasse. Pardi terribiles festinent ad tela opposita, pardi nati ex semine misto, cum forte maculosus adulter vitiauit cen-

premiunt Rott. nixu Ald. risu Vat. sec. Oisel.—296 fœtus Med. sec.—297 cede Vat. pr. m. pr. cæcis Jun. desinat Jun. pr. deferat Vat. tert. Rott. Oisel. Var. LL. e marg. Parm. detegat Mazar. differat tres Vatt. Pric. Farn. duo Med. Lov. Vat. Livin. Leid. pr. Exc. Ruben. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. differat vel deferat Pric. Moret. pr.—298 ruentes tres Vatt. Pal. Farn. Rott. Vat. Livin. rudentes Leid. pr. duo Vatt. Pric. Oisel. inc. Heins. Put. Mazar. duo Petav. Bonon. Pat. Tholos. Lov. tres Ambr. Var. LL. e marg. Parm. Exc. Gevart. Ald. Var. LL. ed. Antv. ruentes vel rudentes Petav. pr. Oxon. sec. sic vet. Codd. rudentes. apud Spartian. in Antonino Geta p. 92. scerire ursi dicuntur. vid. Gloss. Ms. et Ovid. de Philomela. vid. Salmas. p. 168.—299 miratur Pric. inc. Heins. Lov. duo Ambr. Moret. sec. ed. Vicet. antris Oisel. Reg. Tholos. astris vel antris Oxon. sec.—300 Professique Reg. perfusique marg. Marcil. populo mirante Med. quart. pascente Pal.—301 Qualis Med. quart. Reg. Thuan. frenata Vat. tert. Pric. Rott. Oisel. Med. sec. duo Petav. Tholos. Lov. Jun. pr. Exc. Gevart. Cybele tres Vatt. Reg. Cybelle Lov. —302 Optet Leid. pr. cum viginti quatuor aliis, Var. LL. e marg. Parm. Exc. Gevart. et Lucens. pr. Ald. et ed. Vicet. mallent Vat. tert. mallent tres Vatt. Pal. Farn. Oisel. mallent Vat. quart. Med. sec. item edd. Gesn. Bipont. et Kœnig.—303 properant Lov. ad flumina inc. Heins.—304 genito inc. Heins.

NOTE

Venabula] Θηριουμάχοι, id est, qui contra feras pugnabant, aut agilitate corporis in bestias irnebant, et colla arte constringebant, aut earum peccora venabulo confodiebant.

298 Rudentes] Rudere dicitur de Asinis, Leonibus, Ursis. Alii legunt ruentes, nec male.

299 Lycaoniis] Ex Astris, in quæ ipsa Calisto Lycaonis filia, et Atcas filius Calistus mutati sunt.

Helice] Ursa major, quæ dicitur

Helice: ἑλίκη, vertigo, circumvolutio, qua vertitur illud sidus septemtrionale.

301 Cybebe] Deorum mater, adorata in Mygdonia Phrygiæ regione, et leonibus vehi solita: hinc dicitur, 'Carrus Mygdonius Cybebes.'

302 Herculei] Adducantur Leones quos malit Hercules vicisse, quam Leonem sylvæ Nemeææ.

303 Fulminei] Ob velocitatem et impetum sic appellantur pardi.

Nobiliorem uterum viridis corrumpit adulter ; 305
 Hi maculis patres referunt, et robore matres.
 Quicquid monstriferis nutrit Gætulia campis,
 Alpina quicquid tegitur nive, Gallica quicquid
 Sylva timet, jaceat. Largo ditescat arena
 Sanguine, consumant totos spectacula montes. 310
 Nec molles egeant nota dulcedine ludi.
 Qui lætis risum salibus movisse facetus,
 Qui nutu manibusque loquax ; cui tibia flatu,
 Cui plectro pulsanda chelys ; qui pulpita socco
 Personat, aut alte graditur majore cothurno ; 315

trem lænæ generosioris: hi pardi reddunt patres notis, et matres fortitudine. Quicquid Gætulia alit in agris monstriferis, quicquid latet sub nivibus Alpium, quicquid Gallica sylva metuit, occidatur. Circus abundet cruore copioso. Ludi assumant bestias montium omnium. Neque vero ludi jucundi pricentur suavitate solita. Adsit, qui urbanus est excitare risum dictis jocosus, qui loquax est nutu et digitis; cui tibia animanda est spiritu, cui tangenda est cithara pectine, qui resonat per theatra, gerens soccum, aut incedit excelsæ cothurno altiore, vel qui impel-

cum forte Put. leonis Pat.—305 corrumpit duo Vatt. Pric. Med. sec. Put. Bonon. Ambr. pr. Oxon. sec.—306 maculis patres Petav. pr. patres maculis tres Vatt. referunt patres Moret. sec. fratres Bonon. referant Vat. pr. Med. quart. Vat. Livin. Qui—referant conjiciebat Heins.—307 monstriferis Var. LL. ed. Antv. montiferis Med. tert. m. sec. mittit vel nutrit Oxon. sec.—308 tegitur quicquid Pric. Lov. si quid tegitur Jun. pr. Med. sec. regitur Petav. sec. Gallica si quid Leid. pr. Jun. pr. omnes Vatt. duo Oxon. Pal. Roit. Oisel. Vat. Livin.—309 timet Vat. Livin. tenet duo Vatt. Farn. Med. quart. Reg. m. pr. Ambr. pr. Moret. sec. Ald. Exc. Gevart. Lucens. sec. tenet vel timet Thuan. Petav. pr. longa durescat Var. LL. ed. Antv. discedat Jun. pr. distentet Oxon. sec. m. sec. arenas Jun. pr. arenam Vat. quint.—310 consument ed. Vicet. consumant Florent. quatuor Med. tres Petav. totidem Ambr. Put. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Tholos. Lov. ambo Moret. Vat. Livin. inc. Heins. Exc. Schott. et Gevart.—311 Ne molles Put. Mazar. nota dulcedine leg. Heins.—312 lætus Vat. pr. fatetur pro facetus duo Vatt. Pric. m. sec. Med. quart.—313 Quæ Rott. nictu Vat. Livin. manibus nutuque Moret. sec. manibusque loquax Med. tert. Heinsius ascripserat locum Petronii in Fragmentis, 'Manu puer loquaci Tinctus colore noctis.' sagax inc. Heins.—314 plectris et mox succo Var. LL. ed. Antv. qui vel cui Med. tert.—315 Personat Vat. pr. m. sec.

NOTE

305 *Viridis*] In pardis videntur quædam maculæ, velut viriditate notabiles.

307 *Gætulia*] Regio Africæ leonibus famosa.

312 *Qui salibus*] Mimi dictis scurrilibus utentes, aut manuum gesticu-

latione animi sensa expromentes, risum moveant.

314 *Socco*] Calceamentum est Comicorum, sicut cothurnus Tragicorum. Sed soccus ponitur pro Comædia, et cothurnus pro Tragedia: signum pro re signata.

Et qui magna levi detrudens murmura tactu,
 Innumeras voces segetis moderatus ahenæ,
 Intonet erranti digito, penitusque trabali
 Vecte laborantes in carmina concitet undas.
 Vel qui more avium sese jaculentur in auras, 320
 Corporaque a-diticeant, celeri crescentia nexu,
 Quorum compositam puer amentatus in arcem
 Emicet, et, vinctus plantæ vel curibus hærens,

lens sonos ingentes tactu exiguo, et regens voces innumerabiles tuborum æreorum, dispositorum instar spicarum, personet digitis excurrentibus, et intus vecte ingenti impellat ad cantum aquas gementes. Vel adsint, qui instar volucrum emittant sese in æræm, et attollant corpora excentia sese gyro veloci, quorum puerulus ligatus vinculo exsiliat in turrem consulto factam, et constrictus adhærens pedi-

graditur alte Med. quart. late Rott.—316 *tractu* Vat. quint. Pal. Farn. Pric. m. sec. duo Med. Jun. pr. Tholos. *tactu* vel *tractu* Med. tert. Mazar.—317 *Innumeras voces tegetis*, id est, *tegninis*, legebat Heinsius, postea tamen *segetis* amplexus est, ut *seges armata* pro hastilibus apud Sympos. Ænigm. 29. *segetes* Vat. pr. m. pr. *moderatur* Vat. quint. Oisel. Thuan. Jun. pr. Leid. pr. duo Oxon. *moderatus* duo Vatt. Reg. Petav. pr. et sec. m. pr. Lov. Exc. Lucens. pr. ed. Viet. *modulatur* Vat. pr. et sec. Med. pr. Vat. Livin. *ahenæ* Lov. *ahenæ* Vat. pr. m. pr. marg. Isingr.—318 *Intonat* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Intonet* Vat. pr. Jun. pr. Vat. Livin. *Qui tonat* Exc. Gevart. *Intonat* vel *Intonet* Med. tert.—319 *carmine* Jun. pr. Med. quart. qui et *concitus* habet. *concitet* Vat. pr. Oisel. duo Med. Bonon. Pat. Ambr. pr. Put. Thuan. Mazar. Petav. sec. Jun. pr. Oxon. sec. Lov. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm. Ald. Exc. Lucens. sec. *concitat* decem alii.—320 *Vir* Pat. *jaculentur* Vat. pr. Leid. pr. Reg. Thuan. Oxon. pr. Med. tert. Exc. Lucens. sec. *jaculatur* Vat. quint. *jaculantur* tres Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. *in altum* Pric.—321 *aditiceant* Vat. pr. *adificant* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel.—322 *amentatus* Vat. pr. Ambr. tert. *agmentatus* Oisel. Petav. tert. Lov. *augmentatus* tres Vatt. Pric. Vat. pr. m. sec. *agmentatus* vel *augmentatur* Put. *in arcem* duo Vatt. Rott. *arcem* Leid. pr. Jun. pr. Put. Reg. Mazar. Tholos. Bonon. Pat. ambo Moret. duo Oxon. Lov. Petav. sec. tres Ambr. quatuor Med. Exc. Gevart. et Cod. Rhem.—323 *Eminet* Leid. pr. Oxon. pr. *Emicat* Vat. sec. Pal. duo Med. Reg. m. pr. *Emicet* Vat. pr. Farn. Pric. *et junctus* Vat. Livin. vet. Gyr. Mazar. Exc. Gevart. *vinctus* Lov. *evinctus* Petav. pr. *curibus* Vat. pr.

NOTE

316 *Detrudens murmura*] Intelligit instrumentum, quod vocant organum musicum.

318 *Penitus*] Alii legunt *pedibus*, nec male; musici enim utuntur pedibus ad tangenda organa majora.

319 *Laborantes undas*] Alii legunt *relabentes*. Intelligit organa hydraulica, hoc est, aquis resonantia. Horum inventor fuit Ctesibius. Notabis nullam esse hic mentionem gladi-

atorum, quia ante sublatis fuerant a Constantino.

321 *Corpora crescentia*] Id est, funambuli, qui ex fune in funem transeunt, et gyro multiplici corpora sua attollunt.

322 *Arcem*] Ex multis hominibus velut quædam arx efficitur, in cuius arcis vertice puer mirificos saltus edit.

Pendula librato figat vestigia saltu.

Mobile ponderibus descendat pegma reductis, 325

Inque chori speciem spargentes ardua flammæ

Scena rotet: varios effingat Mulciber orbes

Per tabulas impune vagus, pictæque citato

Ludant igne trabes, et non permissa morari

Fida per innocuas errent incendia turre. 330

Lascivæ subito confligant æquore lembi,

Stagnaque remigibus spument immissa canoris.

bus vel curribus, ponat pedes suspensos saltatione librata. Machina lignea mobilis delabatur ponderibus retro adductis, et instar chori theatrum elatum vibret ignes innocuos. Vulcanus efformet gyros diversos, errans sine damno per tabulata, et trabes pulchræ luxuriant flammis ceteribus, et ignes non permissi cunctari, excurrant benigni per arces illasas. Naves lascivientes pugnant in mari repentino, et aquæ introductæ agitentur a nautis resonantibus. Theodorus Consul, et idem

//////////

m. pr. Florent. Leid. pr. inc. Heins. ed. Vicet. *curribus* Lov. Put. Thuan. Mazar. Reg. m. sec. Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. tres Petav. quatuor Med. Sched. Gud. *cum curribus* aut *vel curribus* Moret. sec.—324 *vibrato* tres Vatt. Florent. Med. sec. Thuan. Jun. pr. *libato* Med. tert.—325 *pegma* Leid. pr.—326 *tholi* Med. sec. m. pr. et sic conjecerat Heins. *pergentis in ardua* Vat. pr. m. pr. *pergentis in ardua* vel *spargentes ardua* Oxon. sec. Heinsius. τῶ *spargentes* obeli notam apposuerat.—327 *effingat* Tholos. Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv. *infigat* Med. tert. *effinget* Pat. et *figat* Vat. pr. Vat. Livin. *effingant* Vat. quart. *Mulcifer* Mazar. *ignes* Vat. sec. m. pr. *orbes* vel *ignes* Pric.—328 *vagas* Moret. pr.—329 *Ludant* Rott. marg. Marcil.—330 *innocuos* Moret. pr. *harent* Ambr. pr. *cernant* Farn.—331 *Lascivæ* tres Vatt. Pal. Farn. Med. pr. *Lascivæ* Petav. pr. Vat. Livin. Ambr. sec. *Lascivi* duo Vatt. Pric. Rott. Oisel. Vat. pr. m. pr. *confligant* Var. LL. ed. Antv. *concurrant* Vat. tert. et quart. Petav. pr. *percurrant* Vat. quint. *confligant* vel *concurrant* Pric.—332 *inversa* Florent. *immersa* Mazar. Petav. pr. Jun. pr. item Moret. ed. Parm. *immersa* duo Vat. Farn. Oisel. *immensa* Vat. quart. Petav. tert. Med. quart. Var. LL. e marg. Parm. *immissa* Leid. pr. duo Oxon. Florent. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Petav. tert. Bonon. Tholos. Pat. tres Ambr. Lov. vet. Gyr. Vat. Livin. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. sec.

NOTE

325 *Pegma*] Πήγνυμι, πηγνώω, *ædificio*, hoc est machina lignea in sublimē surgens, ad sustentandas statuas; quæ machina in scenam, pueris insidentibus, aut alio ludico ornatu, deducebatur, et sic quodammodo descendebat in Circum, ponderibus ultro adductis, ne caderet deorsum.

327 *Scena*] Σκηνή, *tentorium*, quia tentoriis et umbraculis theatra tegebantur. *Scena vibret ignes*, tanquam choros; quasi ignes prodeant et sali-

ant ad numerum, et per quædam intervalla numerata, more saltantium.

329 *Ludant*] Trabes lignæ, quasi colludant cum igne fido et non nocente.

331 *Subito æquore*] Unda subito emissa in arenam, naumachia exhibeatur.

332 *Remigibus canoris*] Ad hoc adhibitis remigibus, et simul instrumentis musicis.

Consul per populos, idemque gravissimus auctor Eloquii, duplici vita subnixus in ævum Procedat, libris pariter fastisque legendus.	335
Accipiat patris exemplum, tribuatque nepoti Filius, et cœptis ne desit fascibus hæres. Decurrat trabeata domus, tradatque secures Mutua posteritas, servatoque ordine fati Mallia continuo numeretur Consule proles.	340

Orator spectatissimus eloquentia sua, et fretus fama gemina, eat per populos legendus æqualiter in Libris suis et in Fastis. Filius ejus sequatur exemplum patris, et det nepotibus, et hæres non deficiat Consulatu incepto. Domus ejus vestita purpura Consulari procedat, et posteri ejus dent sibi invicem secures; et serie fatorum conservata, gens Mallia censeatur Consulibus perpetuis.

Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *inmissa* vel *inmensa* Med. tert. in altero Cod. Gyrald. erat *immersa*. male. unde *emersa* conjiciebat Heinsius. *carinis* Florent. m. pr. *cauris* Lov.—323 *per proprius* Vat. pr. m. pr. *auctor* Vat. Livin. *actor* Bonon. Ambr. pr. Oxon. sec. Ald. Exc. Gevart.—334 *vitta* Med. sec. Tholos. duo Ambr. Cod. Sixtin. Exc. Schott. Lucens. pr. Sched. Gud. *mitra* Vat. sec. Pal. Petav. pr. Moret. pr. unde *merito* conjiciebat Heins. *vittio* Var. LL. ed. Antv. *nda* Jun. pr. *mitra* vel *vitta* Med. pr. *vita* vel *fama* Vat. quint. *subnixus* Oxon. sec. *relatus* Vat. sec. Pal. Moret. pr.—335 *libris pariter* Mazar. *pariter libris* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *factisque* Leid. pr. Lov. Mazar. Oisel. et sic Heinsius legit. *fastisque* vel *factisque* Med. quart. *legendis* Bonon. Pat.—336 *Excipiet* Vat. Livin.—337 *fastibus* Vat. sec. Pric. Florent. m. pr. *ex captis* Vat. Livin. *inceptis nec* Med. quart. *non desit* Farn. Mazar.—338 *manus* Vat. quart. *tradetque* Petav. sec.—339 *præteritas* inc. Heins. deest hic versus in Var. LL. ed. Antv.—340 *Manlea* Petav. pr. *Maulia* Moret. pr. *Manlia* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Lov. Leid. pr. duo Oxon. Exc. Gevart. in Oxon. pr. hic in calce leguntur versus quidam alio loco inserendi.

NOTE

334 *Duplici vita*] Sen duplici fama aut merito, doctrinæ scilicet et Consulatus, eat in ævum, hoc est, consecratur æternitati omnium sæculorum. Alii legunt *duplici vitta*, quasi Theodorus sit Sacerdos quidam gloriæ et æternitatis, quam consequatur et doctrina et Consulatu, quibus conjunctis promittebatur immortalitas. Consulium enim nomina semper in Fastis legebantur, et doctorum nomina semper loquuntur historiæ.

335 *Legendus*] In Libris ob doctrinam, in Fastis ob Consulatum.

338 *Trabeata*] Perpetua Consulatus purpura venerabilis.

339 *Servatoque ordine fati*] Ne filius moriatur ante patrem: quod cum accidit, fieri dicitur 'turbato ordine mortalitatis.'

340 *Numeretur*] Posteritas Mallii numeretur per Consules, adeo ut omnes Mallii nepotes sint olim Consules.

XVIII.

CL. CLAUDIANI
IN EUTROPIUM
LIBER I.

ARGUMENTUM.

INSECTATUR Consulis Eunuchi creationem portentosam, servitutem, venditionem, verbera, infamiam, deformitatem, vilitatem, insolentiam, crudelitatem, superbiam, avaritiam, orbitatem: insectatur eum in judiciis, in armis; cui iudici, consuli, duci nullum est par monstrum, quod a se suisque Roma depreccatur.

SEMIFEROS partus, metuendaque pignora matri,
Mœnibus in mediis auditum nocte luporum

Mundus cesset obstupescere factus bifformes, et filios timendos matri, et ululatum

~~~~~

In ambobus Moret. Lov. et Exc. Gevart. hi duo libri sequebantur post Bellum Gildonicum. in Exc. Læti inscribitur BELLI CIVILIS LIBER IN EUTROPIUM. Thuan. exhibet, CLAUDIANI IN EUTROPIUM EUNUCHUM. in Vat. pr. et Petav. pr. erat, INCIPIT IN EUTROPIUM LIBER I. Leidensis pr. item simpliciter habet, INCIPIT LIBER DE EUTROPIO. Ceterum in Lucensi sec. huic Libro præfigitur Elegidion, quod ante lib. II. in Rufinum legitur.

1 *patri* vel *matri* Mazar.—2 *et mediis* duo Leidd. et triginta duo alii, Exc.

NOTE

Eutropium] Hic erat æmulus Stilichonis, gratia valens apud Arcadium Orientis Imperatorem, et ab eo bis Consul factus.
1 *Semiferos*] Biformes, et humana ferinaque natura commixtos, Diisque

Murmur, et attonito pecudes pastore locutas,
 Et lapidum diras hyemes, nimboque minacem
 Sanguineo rubuisse Jovem, puteosque cruore 5
 Mutatos, visasque polo concurrere Lunas,
 Et geminos Soles mirari desinat orbis.
 Omnia cesserunt, Eunuchio Consule, monstra.
 Heu terræ cœlique pudor! trabeata per urbes
 Ostentatur anus, titulumque effœminat anni. 10

luporum auditum noctu in medio urbium, et boves locutas, pastore obstupefacto, et tempestates saevas grandinum, et æræ iratum infectum nube cruenta, et puteos conversos in sanguinem, et Lunas observatas pugnare in Cælo, et Soles duplices. Prodigia omnia nulla sunt, Eunuchio Consule. O dedecus terræ et cæli! Vetula restita purpura consulari monstratur per oppida, et enervat nomen anni. O Pon-

Gevart. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. in mediis Farn. Pat.—4 *duræ* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *diras* vel *duræ* Med. sec. *minantem* Pric. Thuan. *micantem* Farn.—5 *cruorem* Med. quart. duo Leidd. Var. LL. ed. Antv.—6 *visasque* Exc. Læti et Lucens. sec. *binasque* Vat. sec. Pal. Farn. duo Medd. unus Heins. Thuan. Reg. Mazar. Var. LL. e marg. Parm. Ald. et ed. Vicet. *visasque* vel *binasque* Lov. ambo Moret. Exc. Pat. rec.—8 *Eunuchio judice* Pat.—9 *terræ calique* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Pat. *cali terræque* Reg. Pat. Tholos. Oxon. pr. duo Ambr. Med. tert. Gesn. et ed. Bipont. *per urbem* Ambr. sec. atque

NOTE

indignantibus editos, ad prænuntiantias hominibus quasdam calamitates.

Metuendaque matri] Lucanus: 'Matremque suus conterruit infans,' quia monstrosus.

2 *Luporum*] Lupus in urbe visus inter prodigia habebatur. Virgilius: 'Per noctem resonare lupis ululantibus urbem.'

3 *Locutas*] 'Bello Punico secundo constitit Cneo Domitio bovem dixisse, Cave tibi, Roma.' Valer. Maximus. Immo et S. August. tradit armenta olim esse locuta.

4 *Lapidum*] Imber lapidum, pluvia, fontesque cruenti referebantur inter prodigia, sicut et plures luna, geminique soles: ejusmodi exemplis plenus est Titus Livius. Quorum prodigiorum causam naturalem investigant Philosophi; at magnus

inde populo timor, qui hæc omnia expiare tentabat et averruncare.

8 *Cesserunt*] Omnia monstra mira sunt Eunuchio consule.

Eunuchio] Eunuchus dicitur, ἀπὸ τοῦ ἔχειν ἐὼνῆν, ab habendo serrandoque lecto, cui rei impendebantur: vel dicitur, quasi εὐ νόην ἔχων, habens bonam mentem.

10 *Anus*] Eutropius imberbis, et vetulæ rugis obsita similis.

Effœminat] Facit, ut annus nominetur ab effœminato Eunuchio; sicque effœminat, dedecorat titulum anni solis viris tribuendum. Anni a Consulibus nominabantur. Verbi gratia, dicebatur hoc anno, 'Theodoro et Eutropio Consulibus.' Sic Eutropius effœminatus facit ut annus quodammodo videatur effœminatus.

Pandite, Pontifices, Cumanæ carmina vatis,
 Fulmineos solers Etruria consulat ignes,
 Immersumque nefas fibris exploret haruspex.
 Quæ nova portendunt Superi! Nilusne meatu
 Devius, et nostri tentat jam transfuga mundi
 Se rubro miscere mari? ruptone Niphate,
 Rursum barbaricis Oriens vastabitur armis?
 An morbi ventura lues? an nulla colono

15

tifices aperite versus Sibylla Cumanæ, Thuscia sagax consulat flammis fulmineas, et haruspex scrutetur scelus latens in visceribus. Quæ Dii præsciunt portenta insueta? An Nilus aberrans ab alveo, et jam perfuga orbis nostri conatur confundere se cum mari Erythraeo? An Niphate fracto, Oriens iterum diripietur præliis barbarorum? An contagia pestis accident? An messes nihil reddent agricolis?

//////////

ita conjecerat Heinsius.—11 *Cumata* Var. LL. ed. Antv. *Cumeta* Exc. Wolf. forsân pro *Cumæa*.—12 *Etruria* vel *Etruscia* Vat. pr. *ignis* Bonon.—13 *Immersumque* Med. pr. Put. Leid. sec. *Immensumque* quatuor Vatt. Pal. Farn. Oisel. Thuan. *Immissumque* Rott. *Imsumque* Pric. Florent. Med. pr. Moret. pr. *spiris* inc. Heins. *exploret* Petav. sec. *imploret* Pat. Ambr. tert. *imploret* vel *exploret* Florent.—14 *Quæ nova* Put. m. pr. *portendunt* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Pat. Ambr. tert. Vicet. Parm. Junt. Ald. Isingr. Colin. Raph. *portendunt* leg. Heins. *Nilusne* Put. Oxon. pr.—15 *nostrî mundi* NB. quia Claudianus Ægyptius. *jam tentat* Vat. quint. *tentet* Moret. sec. m. pr. *tendat* jam Pric. *temptat* vel *tendat* Oxon. sec.—16 *rubco* Med. sec. m. pr. *ruptore* Rég. Oxon. pr. *ruptoque* Farn. Put. Thuan. Pat. Ambr. pr. Moret. pr. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *ruptone* Moret. sec. Exc. Lucens. sec.—17 *Rursum* duo Vatt. Oisel. Exc. Lucens. sec. *Rursus* Vat. pr. et sec. Pal. Farn. Rott. duo Med. et Heins. Put. Thuan. Pat. Moret. sec. duo Ambr. Ald. ed. Parm. et Vicet.—18 *meliora pro ventura* Var. LL. ed.

NOTE

11 *Pontifices*] O Pontifices aperite scrinia, in quibus continentur versus Sibyllini, ut cognoscatur, quid mali portendatur? Libri Sibyllini consulebantur, quoties Reip. grave aliquod periculum imminebat.

Cumanæ] Ab urbe Cumis in Campania. Hic habitabat Cumæa Sibylla.

12 *Etruria*] Etrusci sive Hetrusci scientissime interpretabantur, quid fulgurum fulminumque portentis ostenderetur. Cicero: 'Hetruria scientissime interpretatur, quid quibusque ostendatur portentis?' Supra de bello Gild. vs. 505.

13 *Haruspex*] Sic dictus est ab

hara seu victima inspicienda. Haruspex autem scrutetur scelus latens in fibris, hoc est, scrutetur ex fibris latentibus, quod scelus, quod infortunium immineat.

15 *Nostri mundi*] Alludit forte ad Africam, ex qua erat oriundus Claudianus; erat enim Alexandrinus.

Transfuga] Quasi Nilus, Africa relicta, transiens ad alium orbem, scilicet Asiam, velit transfugere et se miscere cum mari rubro.

16 *Niphate*] Hic est vel mons, vel fluvius Armenia, vel uterque.

18 *Nulla colono responsura*] Deceptura spem agricolæ; sicque erit ubique *fundus mendax, et ingratus*.

Responsura seges? quæ tantas expiet iras	
Victima? quo diras jugulo placabimus aras?	20
Consule lustrandi fascēs, ipsoque litandum	
Prodigio: quodcumque parant hoc omine fata,	
Entropius cervice luat. Sic omnia volvis?	
Hoc regni Fortuna tenes? quænam ista jocandi	
Sævitia? humanis quantum bacclabere rebus?	25
Si tibi servili placuit fœdare curules	

Quæ hostia purget tantum furorem Deorum? Quo sanguine sedabimus altarium crudelia? Fascēs capiendi sunt cruore ipsius Consulis, et sacrificandum est monstrum ipsum. Quodcumque Dii præcuntiant hoc præsigio tristi Entropius persoluit capite suo. O fortuna, sicine versas omnia? Sicine tantum possides imperii? Quænam est ista crudelitas irridendi nos? Quantum furis in rebus mortalibus? Si tu voluisti contaminare Consulatum probro servili, Consul prodeat

//////////

Antv.—19 *expiat* Ambr. tert. *aras* Leid. sec. Voss.—20 *diram iram* Exc. Læti. *duras* Mazar. *pacabimus* Exc. Pat. rec. *iras* Petav. pr. Thuan. Moret. pr. *aras* vel *iras* Farn. Lov. Leid. sec. Exc. Gevart.—21 *lustrandæ* Pat.—22 *quæcumque* Oxon. pr. *quodcumque* quatuor Med. duo Heins. Pat. Reg. Thuan. Moret. sec. duo Petav. tres Ambr. Lov. Exc. Gevart. Lucens. sec. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *cavant* lib. Inscr. *cavant* vel *parant* Vat. tert.—23 *si qua omnia* Vat. Liviu. *omnia nobis* Oisel. Med. quart. Thuan. Ald. Exc. Læti et Florent. cum Glossa. *Si permittis. omnia nobis* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. duo Oxon. duo Leidd. *nobis* vel *nostra?* Petav. pr.—24 *Hæc* Vat. tert. m. pr. ed. Vicet. *Hoc* Reg. Pat. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. Lov. Moret. sec. duo Heins. tres Petav. totidem Ambr. quatuor Med. Exc. Lucens. sec. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *regnum* Reg. m. sec. *licet* vel *tenes* Florent. *vocandi* Tholos.—25 *quoniam bacclabere* conj. Heins.

NOTE

21 *Lustrandi*] Petit Claudianus, qui expiandum sit hoc portentum; mox sibi respondet, dicitque ipsum immolandum.

Litandum] Placandi Dii immolato ipso prodigio, scilicet Eutropio. Sic olim Androgyni deportabantur in mare: aves timestæ captæ exurebantur; sicque, ipsis caesis, litabatur. 'Litare est per immolationem hostiarum impetrare quod postulas.'

Ipsaque litandum prodigio] Quasi Poëta diceret, Præstat immolare prodigium ipsum, quam alii pereant. S. August. 'Melius est, ut pereat unus, quam mitas.' Virgilius: 'Unum pro multis dabitur caput.' Et alibi:

'Animaque litandum Argolica.'

22 *Hoc omine*] Hoc tristi præsigio, augurio.

23 *Volvis*] O fortuna, an volvis versasque omnia tanta inconstantia?

24 *Hoc regni*] Tantum habes imperii? Virgilius: 'Tu mihi quodcumque hoc regni,' &c.

Jocandi] Cum fortuna evehebat indignos, dignos premebat, eam ludere et jocari dicebant. Horatius: 'Ludum insolentem ludere pertinax.'

25 *Bacclabere*] Velut ebria, furens, et in-scia quo pes fetat, ebriorum et furentium more.

26 *Servili*] Si servum aliquem voluisti facere Consulem, et sic *Curules*,

Crimine, procedat laxata compede Consul:
 Rupta Quirinales sumant ergastula cinctus.
 Da saltem quemcumque virum. Discrimina quædam
 Sunt famulis, splendorque suus; maculamque minorem 30
 Conditionis habet, domino qui vixerit uni.
 Si pelagi fluctus, Libyæ si discis arenas,
 Eutropiū numerabis heros. Quot jura, quot ille
 Mutavit tabulas, vel quanta vocabula vertit!
 Nudatus quoties, medicum dum consulit emtor, 35
 Ne qua per occultum, lateat jactura dolorem!

vinculis solutis. Carcer fractus excipiat purpuram Consulare. Saltem præsta virum aliquem. Differentia aliqua est servis, et laus sua; et ille qui servierit tantum uni domino suscipit leviolem infamiam conditionis suæ. Si recenseas undas maris, et arenas Libyæ, poteris recensere dominos Eutropiū. Quot ille permutavit dominia, quot tabulas, quot nomina? Eutropius quoties expositus est nudus, dum emtor consulit medicum, ne quod damnum delitescat per morbum tectum; pænitu

//////////

—26 *curulis* Bonon.—27 *laxato* Oxon. pr. *lassata* Med. tert.—28 *Ruptaque rivales* Moret. pr.—29 *Da saltem* Vat. pr. et tert. Reg. Thuan. Mazar. Vat. Livin. Das Rott. Ald. *Des* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. Vicet. Parm. Isingr. Colin. Gryph. Raphel. Var. LL. ed. Autv. *Des alium* marg. Jungr.—31 *uni* Pric. Oisel. Reg. Pat. *uno* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Gesn. ed. Bipont. Kœnig. *uni* vel *uno* Florent. Vat. tert. Med. sec. Put. Oxon. sec. Heinsius ascripserat locum Anson. Epigr. 91. ‘Jurisconsultus, cui vivit adultera conjux.’—34 *Mutabit* Vat. pr. *Mutabat* Reg. Oxon. pr. *tabulas* Med. pr.—35 *Mutatus* Pric. duo Med. Thuan. Petav. sec. Moret. sec. Tholos. tres Ambr. Ald. Exc. Gevart. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. *Nudatus* vel *Mutatus* Lov. Moret. pr. Leid. sec. Med. sec. duo Petav. *toties* Pric. Moret. sec.—36 *jaccat*

NOTÆ

seu sellas eburneas dedecorare, prodeat Consul aliquis ex metallis, qui saltem sit vir, non Eunuclus. Servi compedibus vincti retinebantur in fodinis.

28 *Quirinales*] Vestes, seu purpuram consularem, a Quirino seu Romulo institutam.

Sumant ergastula] Non carcer, sed servus aliquis in carcere inclusus: continens pro contento. Ergastulum porro est locus, in quo ad opus faciendum servi vinciuntur: ἀπὸ τοῦ ἐργάζεσθαι, *operari*. Forte alludit ad Spartacum gladiatorem insignem, qui effracto Lentuli ludo fasces Prætoris occupavit. De hoc alibi.

31 *Vixerit uni*] Procul dubio honestior et melior censetur ille servus, qui addictus fuerit uni domino. Quippe servi nequam sæpe vendebantur, sæpe mutabant dominos.

33 *Jura*] Quoties mutavit dominia, quoties in his, in illis scriptus est tabulis, dum huic, vel illi venderetur; quoties mutavit nomina, dum hujus vel alterius servus esse diceretur.

35 *Nudatus*] Servis venalibus detracta vestimenta, ut corpus non tantum ab emtore, sed et medico inspiceretur tractareturque. Rem paganorum olim, et hodie Turcarum infamia dignam!

36 *Lateat jactura*] Lateat vitium,

Omnes pœnituit pretii, venumque redibat,
 Dum vendi potuit: postquam deforme cadaver
 Mansit, et in rugas totus defluxit aniles;
 Jam specie doni certatim limine pellunt, 40
 Et fœdum ignaris properant obtrudere munus.
 Tot translata jugis submisit colla vetustum
 Servitium, semperque novum: nec destitit unquam;
 Sæpe tamen cœpit. Cunabula prima cruentis
 Debita suppliciis; rapitur castrandus ab ipso 45

omnes solvere pretium pro isto, et revertebatur venalis, dum potuerat vendi. Postquam turpe corpus remansit, et abiit totus in rugas seniles, jam eieciunt illum certatim, loco muneris, et festinant ingerere insciis hoc donum infame. Vetus hoc mancipium subiecit cervicem transmissam tot jugis, et tamen semper est novum. Non unquam cessavit esse servus, et tamen frequenter incepit. Cuna hujus primæ expositæ sunt tormentis crudelibus. * * * * *

Med. tert. *tuctura pro jactura* Vat. sec.—37 *Omnis* Ambr. sec. Med. tert. Exc. Lucens. sec. *Omnis* vel *Omnis* Med. sec.—39 *doctus* Pric. *totum* Tholos. *anilis* Bonon.—40 *sub specie* Thuan. *In speciem* Med. quart. Var. LL. e marg. Parm. ex conjectura. *dono* Exc. Lucens. sec. *limina* Tholos.—41 *cupiunt detrudere* Pric. Moret. sec. *venis* pro *munus* Pal.—42 *locis* Oisel. Med. sec. m. pr. Mazar. Oxon. pr. *locis* vel *jugis* Vat. pr. Put. Petav. tert. *inmisit* inc. Heins.—43 *nec destitit* Reg. Var. LL. ed. Antv. non Thuan. *nec* vel *non* Mazar.—44 *Cœpit sæpe tamen* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. *Sæpe tamen cœpit* Vat. pr. et tert. Pric. Florent. Leid. pr. Oxon. pr. Ambr. sec. Med. tert. inc. Heins. Reg. Petav. pr. Mazar. Exc. Lucens. sec. Rubenius in Epistola ad Heinsium data VIII. Kal. Maj. MDCXLV. hunc locum ita interpungit, *nec destitit unquam, Cœpit sæpe, tamen, &c.* i. e. non destitit unquam, sed cœpit sæpe servire dominos mutans, quamvis castratus esset.—45 *Debet* Mazar. Oisel. *Debita* Vat.

NOTÆ

quod Mangoni jacturam aliquam, aut damnum impotet.

37 *Pœnituit*] Tam vilis erat servus, ut ne quidem venderetur, dum vendi posset, hoc est in foro venalis exponeretur; sicque redibat alia occasione vendendus.

38 *Cadaver*] Corpus glabrum, et ita rugis obsitum, ut cadaveri simile videri posset.

40 *Specie doni*] Non mittunt, sed pellunt tanquam incommodum aliquod; non dant, ut donum, sed speciem aliquam doni; seu gaudent specie doni turpem illum servum ejicere, amandare; obtrudere, ingerere homi-

nibus inscientibus esse tam turpe mancipium.

41 *Ignaris*] Non cogitantibus: etenim non inspicitur propius, quod donatur. Alioqui difficile est non nosse servum, cum titulum gerat. Propertius: 'Aut quorum titulus per barbara colla pependit.' Ulpianus l. i. §. 1. D. de adilitio edicto: 'Qui mancipia vendunt certiores faciant emptores, quid morbi vitique cuique sit, quis fugitivus, errove sit,' &c.

42 *Jugis*] Tanquam jumentum aut bos.

Vetustum] Mancipium ætate confectum; et vetus, quia semper ser-

Ubere: suscipiunt, matris post viscera, pœnæ.

Advolat Armenius certo mucrone recisos

Edoctus mollire mares, damnoque nefandum

Aucturus pretium, fœcundum corporis ignem

Sedibus exhaustit geminis: unoque sub ictu

50

Eripit officiumque patris nomenque mariti.

Ambiguus vitæ jacuit, penitusque supremum

In cerebrum secti traxerunt frigora nervi.

Laudemusne manum, quæ vires abstulit hosti?

An potius fato causam tribuisse queramus?

55

Profuerat mansisse virum: felicior extat

Opprobrio: serviret adhuc, si fortior esset.

Inde per Assyriæ trahitur commercia ripæ:

Hinc fora venalis Galata ductore frequentat,

*An commendemus manum, quæ vigorem eripuit hosti? An magis conqueramur
ascripsisse causam fato. Præstitisset eum virum remanere. Fortunatior est ob
suam infamiam: serviret quoque, si robustior foret. Inde rapitur per nudinas*

//////////

sec. Pal. Tholos. Exc. Læti. *Dedita* duo Leidd. cum octodecim aliis, Exc. Gevart. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. Heins. Gesn. et ed. Bipont. *Debet* vel *Dedita* Vat. pr. m. pr.—46 *post matris viscera* Vat. quint. Pric. Petav. pr. Moret. sec. Med. quart. *verbera* Moret. pr. *viscera* vel *ubera* Med. sec. Vat. tert.—47 *certe* Petav. sec. *certo* vel *cretæ* Exc. Læti. *reciso* Petav. sec.—48 *viros* Ambr. sec.—49 *Acturus* Tholos. Ambr. pr. Put. Med. sec. Oxon. sec. duo Petav. Var. LL. ed. Antv. *inguen* Tholos. *ignem* Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. inc. Heins. tres Med. totidem Petav. et Ambr. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *inguen* vel *ignem* Farn. Pric. Rott. Florent.—50 *exhaustit* Reg. Farn.—51 *officium* Vat. quint. Pal. Farn. Rott. *officiumque* tres Vatt. Pric. Oisel. Reg. Florent. inc. Heins. Exc. Læti, Ald. et ed. Parm.—54 *Audemusne* Pal. *Gaudemusne* Vat. sec. *malum* Ambr. tert. *manum quæ* vel *magis quia* Exc. Lucens. *hostis* inc. Heins.—55 *causam fato* Pal. Med. pr. Put. *causam* Vat. pr. et tert. Oisel. Florent. Mazar. *facto* Pat. *foris* Med. quart. *feramur* Thuan.—56 *esset* Exc. Læti.—57 *serviret* Farn. *servitus* Med. quart. *fortior* Pal. *grandior* Oisel. m. pr. marg. Isingr.—59 *Hic*

NOTE

viit; et novum, quia sæpe mutavit dominos.

45 *Supplicis*] Statim atque natus est, patitur pœnam.

54 *Manum*] Quæ Eutropium faciens Eunuchum, ipsi eripuit vigorem virilem.

55 *An fato*] An conqueremur manu Mangonis Eutropium Eunuchum

facientis, causam dedisse fato, vel causam extitisse fati, seu turpitudinis fatalis.

57 *Si fortior*] Ejus effœminata imbecillitas facit ne serviat, sicque eum sua ignominia felicem reddidit.

58 *Assyria*] Trahitur in urbem Babylonem, quæ est nobilissimum emporium in Assyria.

Permutatque domos varias. Quis nomina possit 60
 Tanta sequi? miles stabulis Ptolemæus in illis
 Notior. Hic longo lassatus pellicis usu
 Donat Arinthæo: neque enim jam dignus haberi
 Nec maturus emi. Cum fastiditus abiret,
 Quam gemuit! quanto planxit divortia luctu! 65
 Hæc erat, hæc, Ptolemæe, fides? hoc profuit ætas
 In gremio consumpta tuo, lectusque jugalis,
 Et ducti toties inter præsepia somni?

*Attoris Assyrii: hinc vendendus duce Galata visitat emporia, ac mutat domicilia
 diversa. Equis valeat persequi tot nomina emtorum?*

//////////

fora Vat. pr. Heinsius ascripserat Lucian. p. 893.—60 *possit* Pric. Petav. pr. Tholos. Ambr. pr. Moret. sec. duo Pulman.—61 *thalamis* Pat. vid. infr. vs. 156. *tabulis* Ambr. pr. Sched. Gud. *stabulis* duo Vatt. Rott. Oisel. *stabuli* Med. quart. et sec. m. sec. Petav. sec. Exc. Lucens. sec. Med. sec. habet glossam, *stabulis* i. e. *prostibulis Sodomiticis vel tabulis*: vel *miles stabuli*; id est quidam armiger. *stabulis* vel *stabuli* Vat. pr. Pric. m. sec. *tabulis* vel *stabulis* Vat. tert. Pric. m. pr. Med. pr. Mazar. Lov. *tabulis* vel *stabuli* Farn. atque ita Rubenius in literis ad Heinsium datis, et Vales. ad Ammianum. Rubenius quidem *tabulis* conjiciebat, ut supra vs. 34. vel *miles stabuli*; ut *milites stabuli* sint Hippocomi, qui militabant sub præfecto aut Comite stabuli, quod probare videbatur versus 68, et 155. *Ptolemæus* Pal. *Tolomæus* ambo Moret. *Tolmæus* Petav. pr. Thuan. *Tholemaus* Put. Reg. duo Petav. *Tholmæus* tres Vatt. Farn. Lov. Oxon. pr. duo Leidd. Exc. Cod. Rhem.—62 *vulgo* Tholos.—63 *Arinthæo* Reg. Med. sec. Ambr. sec. Vat. Livin. *Aristæo* Rott. *Aristheo* Florent. *Arithæo* Oxon. pr. Vatt. quint. Exc. Læti, Ald. Colin. et ed. Parm. *Arenæo* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. *Arentino* Moret. pr. *Erenthæo* Leid. pr. *Arenthæo* Bonon. Tholos. Lov. Leid. sec. Oxon. sec. duo Med. totidem Ambr. tres Petav. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *Arenthæo* vel *Aristæo* Moret. sec. Med. quart. *nec enim* Med. sec. Put. Thuan. Bonon. Pat. duo Ambr.—64 *Non* Pric. *erat* Exc. *Qui emi* Vat. sec. Pal.—65 *Qui gemuit* Exc. Gevart. *Quæ genui?* ed. Parm. *Quam gemuit* Vat. quint. Pric. vet. Gyr. Reg. Lov. ambo Moret. duo Petav. Med. quart. Exc. Læti, Sched. Gud. *Quæ* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Put. Thuan. Mazar. Petav. sec. *Quam* Ambr. pr. Leid. sec. duo Oxon. Exc. Pat. rec. *gemuit* Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. *genuit* Med. pr. Ambr. pr. m. sec. ed. Vicet. *genuit* vel *gemuit* Florent. inc. Heins. Med. sec. Ruben. in eadem ad Heinsium Epistola legit *quæ gemuit! quanto, &c. planxit quanto* Vat. sec. Pal. *quanto planxit* duo Med. *planctu quanto* Med. pr.—66 *hæc Ptolemæe* Vat. pr. et tert. Oisel. *heu* Gesn. et ed. Bipont. *heu* vel *O* Reg. *Tholemæe* Put. Mazar. duo Petav. et Leidd. *Tholomæe* Oxon. pr. *hæc profuit* Leid. pr. Pat. Moret. pr. Ambr. pr. Reg. Vat. quint. Petav. pr. inc. Heins. *quid profuit* Tholos.—67 *thalamo* Moret. pr.—68 *ductus—somnus* Reg. Oxon. pr. Med.

NOTÆ

59 *Galata*] Galatæ populi Asiæ minoris mercatura mancipiorum insignes, sicut et Babylonii.

Delph. et Var. Clas.

Claud.

60 *Nomina*] Emtorum, qui emerunt Eutropium.

2 G

Libertas promissa perit? viduumne relinquis
 Eutropium? tantasque premunt oblivia noctes, 70
 Crudelis? pro sors generis durissima nostri!
 Fœmina cum senuit, retinet connubia partu,
 Uxorisque decus matris reverentia pensat.
 Nos Lucina fugit; nec pignore nitimur ullo.
 Cum forma dilapsus amor: defloruit oris 75
 Gratia. Qua miseri scapulas tutabimur arte?
 Qua placeam ratione senex? sic fatus acutum
 Aggreditur lenonis opus: nec segnis ad artem
 Mens erat, officique capax, omnesque pudoris
 Hauserat insidias. Custodia nulla tuendo 80
 Fida toro, nulli poterant excludere vectes.
 Ille vel ærata Danaën in turre latentem
 Eliceret: fletus domini fingeat amantis:
 Indomitasque mora, pretio lenibat avaras,
 Lascivasque jocis; non blandior ullus euntis 85
 Ancillæ tetigisse latus, leviterque reductis
 Vestibus occulto crimen mandasse susurro;

sec.—69 *viduumque* Pal. Med. pr. Mazar. Tholos. Moret. sec.—71 *Crudeles* Reg. pro Vat. pr. *proh* Vat. quint. Pric. Thuan. Petav. pr. Tholos. vet. Gyr. Oxon. pr. Moret. sec. Med. quart. *temissima* Reg. nostris Vat. pr. *matri* Var. LL. ed. Antv. m. pr.—72 *conscuit* ed. Parm. et Vicet. *retinet* Ambr. pr. *conubia* Exc. Gevart.—74 *Hos* Mazar. *nititur* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Put. Thuan. Mazar. Petav. sec. *nitimur* Reg. Oxon. pr. Moret. sec. Leid. pr. Pat. Vat. quint. inc. Heins. duo Petav. et Ambr. Sched. Gud. *utimur* Med. quart. *nititur* vel *nitimur* Vat. pr. Med. sec. Oxon. sec. Heinsius ascripserat locum Lamprid. in Diadumeno: ‘Fuit quidem tam amabile illis temporibus nomen Antoninorum, ut qui eo non niteretur, mereri non videretur imperium.’ ubi pro *niteretur* legendum monnit *uteretur*.—75 *dilatus* Pat. *delapsus* Pric. Bonon. Moret. sec. *honor* inc. Heins. Moret. pr. m. pr.—76 *miseras* Thuan. *miseris* Var. LL. ed. Antv. *scopulos* Mazar. *scapulas* cum obeli signo Heins.—77 *sic fatus*. cum *τελεία στιγμή*, Med. tert.—78 *Aggredimur* Farn. *in artem* Farn.—79 *fuit* Ambr. sec. inc. Heins. *omnisque* viginti Codd. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *omnisque* vel *omnesque* Florent. *pudori* conjiciebat Heinsius.—80 *tuenda* vel *timenda* Vat. sec.—81 *Fixa* Vat. sec. Pal. Med. pr. *rectes* vel *vestes* Oxon. pr.—82 *Ille phartrata* Moret. pr. *sub turre* ed. Parm. *e turre* Vat. pr. Vat. Livin. *in turre* duo Leidd. et viginti quatuor alii, Exc. Læti, Gevart. Lacens. sec. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *intrare* Pal. Moret. pr.—83 *cingebat* Put.—84 *mero* Oxon. sec. m. sec.—85 *non blandior* Oxon. pr. quatuor Med. Put. Reg. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. inc. Heins. Exc. Lucens. sec. *blandior alter* Vat. sec. Pal. Med. pr. Moret. sec. Vat. Livin.—86 *reductæ* conjiciebat Heinsius, i. e. *seductæ*.—87 *mandasse*

Nec furtis quæsisse locum, nec fraude reperta
Cautior elusi fremitus vitare mariti.

Haud aliter juvenum flammis Ephyreia Lais 90

E gemino dotata mari, cum sarta refundit
Canities, jam turba procax, noctisque recedit

Ambitus, et raro pulsatur janua factu;

Seque reformidat speculo damnare senectus.

Stat tamen, atque alias succingit lena ministras, 95

Dilectamque semel, quamvis longæva, lupanar

Circuit: et retinent mores, quod perdidit ætas.

Hinc honor Eutropio, cumque omnibus unica virtus

//////////

Vat. pr. et tert. Oisel. Ambr. sec. *mandare* quatuor Vatt. ambo Moret. tres Petav. Lov. Leid. sec. Oxon. sec. Pat. Tholos. Bonon. Put. duo Ambr. Exc. Luceus. sec. ed. Parm. et Vicet.—88 *Non Pric.*—89 *fraudes pro fremitus* Moret. pr. *vitasse* Pric. Thuan. Moret. sec.—90 *flammis juvenum* Thuan. *Ephyreia* vel *Corinthia* Reg. *Lais* tres Vatt. *Tais* Moret. pr. in marg. Exc. Læti. *Lais* vel *Nais* vel *Thais* Vat. pr. de *Laide* vid. omnino Vinet. in Auson. Epigr. liv.—91 *De gemino* Vat. sec. *Et gemino* duo Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. duo Petav. Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. ambo Moret. Lov. Vat. Livin. duo Oxon. Exc. Luceus. sec. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. edd. Gesn. Bipont. et Kœnig. *In gemino* Exc. Læti. *E gemino* Pal. Farn. Rott. Oisel. Mazar. *Est gemino* Vat. quint. *ditata* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. Sched. Gud. *data* Petav. pr. m. pr. unde *dotata* leg. Heins. *Cum sarta* Oxon. pr. *cum sarta* vel *conserta* Petav. tert. *refudit* Vat. pr. et tert. Pric. Vat. Livin. *refundit* viginti duo Codd. Exc. Luceus. sec. Ald. ed. Parm. et Vicet. *refugit* Vat. Livin. pro varia lectione. *refutat* vet. Cod. teste Heinsio. qui *refutat* probabat, et eodem sensu hic poni notaverat, ut apud Spartian. in Pescennio. vid. Salmas. p. 116. et omnino sic locutus Lampridius in Heliogabalo p. 105. ‘posteaquam senes vidit erubescere, vel quia ætas vel quia dignitas talia refutabat,’ id est, non admittebat. sic *refutare honores* pro *recusare*. Spartian. in vit. Antonini Pii p. 18. l. 42. et *recusare* Vopiseus in Aureliano p. 212. ‘levia hæc sunt, sed curiositas nihil recusat.’ Casaub. p. 10. Salmas. p. 69. postea tamen hæc deleverat. *refundit* vel *refutat* Leid. sec. Exc. Gevart.—93 *tactu* vet. Gyr. *tractu* Med. quart. *ductu* Ambr. pr. Sched. Gud.—94 *jaculo* Exc. Cod. Rhem. *damnate* Florent. *damuare* Rott. Med. sec. inc. Heins. Mazar. duo Petav. duo Ambr. Tholos. Oxon. sec. duo Leidd. Exc. Læti. *damnante* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. duo Med. Put. Thuan. Petav. pr. Exc. Gevart. ed. Vicet. *damnante* vel *damnare* Vat. pr. Med. sec. Reg. Lov. Oxon. pr. Moret. sec. m. pr. de *speculo Laidis* vid. Auson. Ep. LVIII.—95 Heinsius ascripserat locum Vopi-ci in Tacito. p. 229. ‘Meritoria intra urbem stare vetuit;’ pro *prostrare*. ante *alias* Rott. utque Vicet. Basil. *aliis* Pat. *succidit* Lov. *lata* Ambr. pr. *lena* Lov. *lena* Pal.—96 *semel* Oisel. Florent. Mazar. Vat. Livin. *diu* vel *semel* Vat. pr. et tert.—97 *retinet* Pal. Rott. Med. tert. Thuan. Ambr. pr. *retinent* Leid. sec. cum viginti quatuor aliis, Exc. Gevart. et Luceus. sec. *retinent quæ* Mazar. *retinet* vel *retinent* Med. sec. *quos* Rott. Vat. tert. Thuan. Petav. sec. Ambr. pr. *quod* Vat. pr. et sec. Farn. Put. Reg. Bonon. Pat. Tholos. Vat. Livin. vet. Gyr. Lov. ambo Moret. duo Ambr. tres Med. Petav. tert. inc. Heins. Exc. Gevart. et Luceus. sec. *quos* vel *quod* Petav. pr. Med.

Esset in eunuchis, thalamos servare pudicos,
 Solus adulteriis crevit: nec verbera tergo 100
 Cessavere tamen, quoties decepta libido
 Irati caluisset heri: frustra que rogantem,
 Jactantemque suos tot jam per lustra labores,
 Dotalem genero nutritorique puellæ
 Tradidit. Eous rector Consulque futurus 105
 Pectebat dominæ crines, et sæpe lavanti
 Nudus in argento lympham gestabat alumnae.
 Et cum se rapido fessam projecerat aestu,
 Patricius roscis pavonum ventilat alis.
 Jamque ævo laxata cutis, sulcisque genarum 110
 Corruerat passa facies rugosior uva.
 Flava minus presso finduntur vomere rura:
 Nec vento sic vela tremunt. Miserabile turpes
 Exedere caput tineæ; deserta patebant

Et jam cutis soluta senectute, et vultus asperior ura siccata conciderat ob rugas genarum. Agri flaventes videntur minus sulcati aratro inpresso, neque carbasa

sec.—98 *Hinc* Exc. Lucens. sec. *Hic* Pal. Med. pr. ed. Vicet.—99 *Hæc sit vel Extet in Eunuchis* legit Heinsius. *pudoris* Pal. Oxon. pr. *pudicos* vel *pudoris* Med. pr.—102 *negantem* Ambr. pr. Moret. pr.—103 *jam tot* Med. quart.—104 *puero* Ambr. pr. *nutritoremque* Exc. Lucens. sec. *nutritoremve* Ald. ed. Vicet.—105 *Eois* Bonon. Petav. sec.—106 *persape* Florent.—107 *portabat* Farn. Put. de ministracione hac aquæ vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 92. et Salmas. p. 515.—108 *rabido* Exc. Læti m. pr. ed. Parm. *dejecerat* inc. Heins. *projecerit* Moret. sec. *projiceret* Farn.—109 *paronis* Put. *paronem* Pric. Med. tert. Petav. sec. Tholos. Ambr. tert. *paronem* vel *paronum* Lov. *ventilat* vel *vestit* et Vat. pr.—110 *laxata* Florent. Med. quart. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. Lov. Tholos. Bonon. Pat. Vat. Livin. Moret. sec. duo Ambr. tres Petav. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. *lassata* Vat. sec. Pal. Pric. Rott. tres Med. Exc. Læti. *lapsata* Ambr. pr. Heinsius ascripserat Martial. Lib. xiv. Ep. 67.—111 *facies passa* Med. sec. *passa* vel *prcssa* Moret. sec. respexit locum ex Priapeis, ‘Uvis aridior puella passis.’ ubi vide Scaligerum. Capitolin. in Clodio Albino *ficus passarius* pro *passis* dixit p. 83. l. 21. Lucilius apud Nonium, ‘Rugosi passisque senes eadem omnia quærun.’ *pulsa* Ambr. pr.—112 *munus* Farn. *finduntur* Pal. Rott. Oisel. Put. *fraudentur* Pric.—113 *Non vento* Vat. quint. Pric. Petav. pr. *tremunt* Rott. *tument* Thuan. *turpes* vel *tristes* Oxon. sec.—114 *defecta* Vat. Livin. *detecta* Exc. Schott.

NOTE

- 111 *Rugosior*] Virgilius: ‘Et frontem obscœnam rugis arat.’ non tot sulcos rugasque trahunt, quot vultus Eutropii.
 113 *Vela tremunt*] Vela trementia,

Intervalla comæ: qualis sitientibus arvis 115
 Arida jejunæ seges interlucet aristæ:
 Vel qualis gelidis pluma labente pruinis
 Arboris immoritur trunco brumalis hirundo.
 Scilicet ut trabeis injuria cresceret olim,
 Has in fronte notas, hoc dedecus addidit oris 120
 Luxuriæ Fortuna suæ: cum pallida nudis
 Ossibus horrorem dominis præberet imago,
 Decolor et macies occurso læderet omnes,

ita agitantur vento: tinea deformes perederunt caput misellum: spatia crinium apparent destituta pilis. Sicut in campis arentibus, messis sicca spicarum sterilium intermicat; vel sicut hirundo hyberna obit in stipite arboris, pluma cadente, temporibus frigidis. Nimirum, ut dedecus foret majus consulatui, fortuna petulantia sua adjunxit has rugas in vultu Eutropii, et hanc deformitatem faciei. Cum spectrum pallens ossibus nudatis carne incenteret terrorem dominis ejus, et cum macies deformis offenderet omnes aspectu, aut datura timorem pueris, aut fastidia

deserta Florent. quatuor Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Vat. Livin. Lov. tres Ambr. tres Petav. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *petebant* Vat. pr. m. pr.—115 *comis* Pat. Heinsius lectorem ablegaverat ad J. P. Lotich. Comm. in Petron. Lib. II. cap. 4. p. 171. 172. not. Brassican. p. 50. ἀλώπηξ Callimacho. vid. not. Friselinii p. 25.—117 *pluvia* Jun. pr. Oxon. sec. Florent. m. sec. Leid. a m. pr. Exc. Læti, Gevart. Var. LL. ed. Antv. *pluma vel pluvia* Pric. Leid. sec. *labante* Vat. quint.—118 *arundo* Jun. pr. Oxon. sec. et pr. m. sec. ed. Vicet. *harundo* Florent. m. pr. Oisel. Put. m. pr. Petav. sec. Bonou. Tholos. Moret. pr. Exc. Gevart. *hirundo* vel *harundo* Pric. Reg. Oxon. pr. m. pr.—119 *Cresceret* vel *Conderet* Oxon. sec.—120 *abdidit* Farn.—121 *tum pallida* Med. tert. *pallia* Jun. pr.—122 *domino* Thuan. *domini* Ambr. tert.—123 *Discolor* Jun. pr. Moret. sec. Exc. Læti m. sec. *decursu* Med. quart. Petav. tert. Bonon. Tholos. Ambr. pr. Lov. Leid. sec. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *occurso* vel *decursu* Put. Oxon. sec. Vat. quint. *omnis*

NOTÆ

116 *Jejunæ*] Arista jejuna est, quæ non tumet, quæ est sterilis.

118 *Brumalis hirundo*] Plinius tradit hirundines quasdam hybernæ mensibus sequi montium recessus, ita ut inveniantur jam nudæ ac deplumes.

119 *Trabeis*] Veste seu dignitate Consulari, quam adepturus erat vilis iste servus.

120 *Notas*] Inscriptionem, stigmata in fronte servorum inuri solita, quæ

si non habuit Eutropius, habere meritis est.

122 *Horrorem*] Veteres ejiciebant tam deformes homines, velut spectra infausta.

123 *Occursu...procedentibus omen*] Antiqui occursum Æthiopiæ, hominum turpium monstrorumve, pro malo omine acceptum, velut mali imminentis indicem, fugiebant.

Aut pueris latura metus, aut tædia mensis,
 Aut crimen famulis, aut procedentibus omen ; 125
 Et nihil exhausto caperent in stipite lucri :
 (Sternere quippe toros, vel cædere ligna culinæ,
 Membra negant: aurum, vestes, arcana tueri
 Mens infida vetat. Quis enim committere vellet
 Lenoni thalamum?) tandem ceu funus acerbum, 130
 Infaustamque suis trusere penatibus umbram.
 Contemptu jam liber erat. Sic pastor obesum
 Lacte canem ferroque ligat, pascitque revinctum,

convivis, aut scelus servis, aut augurium triste occurrentibus; et cum domini nullam traherent utilitatem ex trunco isto rescicato: nam corpus ejus debile recusat aptare thalamos, vel scindere ligna culinæ: animus ejus perfidus prohibet servare pecuniam, vestimenta, secreta. Etenim equis vellet credere lectum conjugalem lenoni? demum expulerunt illum sua domo, velut cadaver molestum, et larvam infelicem. Jam liber remanebat ob fastidium. Ita pastor alligat nexu ferreo, et nutrit alligatum canem pinguem lacte, dum fortis est ad gregem defendendum, et

//////////

Med. tert. Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr.—125 *precedentibus* Med. quart. Heinsius ascripserat locum Lucian. p. 536. et 623. et 893. sic de Æthiophe apud Spartian. Severo. p. 75. Apostolius p. 213.—126 *Cum nihil* Vat. quint. Pat. *Ut nihil* Med. tert. Thuan. Ambr. tert. *Qui nihil* Jun. pr. *Quod nihil* Med. sec. m. sec. *Et vel Cum nihil* Pric. Exc. Læti. *capientis* Pric. *e stipite* conj. Heins. *cespite* Leid. sec. Pric. Thuan. Put. m. pr. duo Petav. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. Lov. Oxon. sec. Exc. Gevart. Sched. Gud. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *stipite* Leid. pr. Moret. sec. Ambr. sec. Exc. Læti et Lucens. sec. *cespite* vel *stipite* Petav. pr. *lucri* vel *lucris* Med. quart.—127 *nempe* inc. Heins. *aut cædere* Pal. Farn. Vat. sec. Med. pr. Moret. pr. *et* Vat. quint. *in* Jun. pr. unde Heinsius *bene* conjiciebat, quod in Florent. extat. *cubili* pro *culinæ* Jun. pr.—129 *negat* Vat. tert. Rott. Put. m. pr. Reg. Thuan. Mazar. Leid. pr. Petav. tert.—131 *Infaustumque* Med. pr. *Jam faustumque* Jun. pr. *misere* Leid. sec. Vat. sec. Pal. Pric. Med. pr. Oxon. sec. Put. Bonon. Tholos. Moret. sec. duo Ambr. tres Petav. Exc. Gevart. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *trusere* vel *misere* Reg. Oxon. pr.—132 *Contentus* Ald.—133 *Vecte* conj. Heins. *libat* ed. Parm. vitiose.—134 *validum* Var.

NOTÆ

124 *Tædia mensis*] Cujus moustri turpis et fætidæ aspectu tædebat omnes diutius in mensa commorari.

125 *Crimen famulis*] Tanta erat monstri turpitudine, ut servi si cum illo habitarent, se crimine et opprobrio pollui crederent, tanquam si cadaver tetigissent.

126 *Stipite*] Cum domini non plus utilitalis traherent ex Entropio,

quam succi ex trunco exsucco et exhausto.

131 *Umbram*] Larvam, cacodæmonem, malum genium.

132 *Liber*] Liber erat ob contemptum, quia nemo sibi illum vindicabat ob turpitudinem.

133 *Lacte*] Canes teneros pane et lacte bubulo nutrirî præcepit Constantinus. Egregium præceptum!

Dum validus servare gregem, vigilique rapaces
 Latratu terrere lupos; cum tardior idem 135
 Jam scabie laceras dejecit sordidus aures,
 Solvit, et exuto lucratur vincula collo.

Est, ubi despectus nimius juvat. Undique pulso
 Per cunctas licuit fraudes impune vagari,
 Et fatis aperire viam. Pro! quisquis Olympi 140
 Summa tenes, tantone libet mortalia risu
 Vertere? qui servi non est admissus in usum,
 Suscipitur regnis: et quem privata ministrum
 Dedignata domus, moderantem sustinet aula.

Ut primum vetulam traxere palatia vulpem, 145

ad lupos raptores territandos latratu impigro; at cum idem canis lentior jam demisit turpis aures deformatas scabie, exsolvit illum, et cervice spoliata lucrificat catenam. Occasio est, in qua contentus immodicus prodest. Fas fuit Eutropio ejecto undequaque errare libere per dolos omnes, et pungere aditum fatis. Pro, quicumque occupas Cælum altum, an juvat te evertere res humanas tanto ludibrio? Iste, qui non est receptus, ut serviret, recipitur in imperio regendo, et quem domus privatorum recusavit administrum, Regia patitur esse rectorem. Statim atque Regia accipit vulpem seniore, equis non commotus est? Ecquis non indignatus, cadaver

LL. ed. Antv. rapacis Ambr. pr. Petav. sec. Bonon. Tholos.—136 demisit ed. Vicet. Exc. Læti. dejecit Leid. sec. cum triginta aliis, Exc. Gevart. Lucens. sec. Pat. rec. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. item Var. LL. ed. Antv. sordibus duo Vatt. Pal. Farn. Florent. tres Med. Lov. Thuan. Mazar. duo Petav. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. sordidus Med. quart. Put. Reg. Petav. tert. Oxon. sec. duo Moret. Ald. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm.—137 exusto Med. quart. lactatur Farn. m. pr. Exc. Læti.—138 Est ut Jun. pr. Ast ubi Petav. sec. Med. tert. minus² pro nimis Med. quart. juvet conj. Heins.—139 liceat vel licuit Moret. sec. cunctasque licet Thuan. m. pr. Leid. m. pr.—140 fastis Vat. pr. et tert. fatis vel fastis Pric. rias Thuan. pro quisquis Vat. pr. Exc. Læti. Olympo Vat. quint.—141 tantone licet Thuan. tanto licuit Reg. Oxon. pr. licet Rott. tanto libuit Vat. pr. et tert. Oisel. Florent. Mazar. Exc. Cod. Rhem. nisu duo Vatt.—142 Volvere Tholos. ad usum Jun. pr. Oxon. sec. Vat. quint. Pric. duo Med. Put. Petav. pr. Bonon. Ambr. pr. Moret. sec. in vel ad usum Oxon. pr. Exc. Læti.—143 sceptris Vat. sec. m. pr. ministris Vat. pr. m. pr.—144 moderatam sustinet aulam Jun. pr. sustulit Lov. m. pr. aulam Vat. pr. Ambr. pr.—145 traxere Vat. sec. Pal.

NOTE

137 *Lucratur*] In lucro putat catenam, alterius collo applicandam. Quasi catena melior sit morbo cane: nihil ad insectandum Eutropium mordacius.

140 *Fatis aperire*] Eutropio licuit dare aditum fatis se ad honores evecturis,

144 *Moderantem*] Eutropius fuit præfectus Prætorio, quæ dignitas dicta est βασιλεία, regnum; nihilque ei defuit, præter purpuram imperatoriam.

145 *Vulpem*] Eutropium, qui instar vulpis veteris caute ac perfide sese gerbat.

Quis non ingemuit? quis non irrepere sacris
Obsequiis doluit toties venale cadaver?

Ipsi quin etiam tali consorte fremebant
Regales famuli, quibus est illustrior ordo
Servitii, sociumque sibi sprevere superbi.

150

Cernite, quem Latiis poscant annectere fastis:

Cujus et eunuchos puduit. Sed vilior ante

Obscuræ latuit pars ignotissima turbæ,

Donec Abundanti furiiis (qui rebus Eois

Exitium, primoque sibi produxit) ab imis

155

hoc toties venditum insinuare se mandatis sacratis Imperatoris? Præterea ipsi servi imperatorii, quibus gradus ministerii est honoratior, tali socio commurmurabant, et contemserunt arrogantius eum sodalem. Videte, quem petant adjungere fastis Romanis, et quem ipsi Eunuchi erubescunt. At prius iste abjectior delituit, ceu pars maxime incognita catervæ ignobilis, donec a cubilibus infimis grassatus est ad dignitates supremas, elatus insania Abundantii, qui peperit perniciem imperio Orientis, et prius sibi ipsi. Quam sapienter constitutum est in Mundo, ut

*****

Florent. Med. quart. Mazar. Jun. pr. Moret. pr. Exc. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. de *trahendi* verbo vid. Passerat. ad Propert. p. 148. *texere* tres Vatt. *texere* vel *traxere* Vat. pr. Moret. sec. Lov. Exc. Pat. rec.—146 *Quos* Jun. pr. *irrepere* Vat. pr. Exc. Læti et Lucens. sec. *obrepere* Vat. sec. Pal. ed. Vicet. *irrupere* Farn. Moret. pr. *irrepere* vel *irrupere* Reg. *irrepere* vel *obrepere* Exc. Pat. rec.—148 *tremebant* Farn.—150 *Servitiis* Med. pr. *Servitiis* Vat. sec. Pal. *Servitiis* vel *Servitii* Oxon. pr. *Servitii* vel *Servitium* Reg. *sibi* duo Vatt. Pal. Farn. Med. pr. Thuan. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *diu* Vat. quint. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti et Lucens. sec. *sibi* vel *diu* Vat. pr. et tert. Florent.—151 *poscant Latiis* Florent. *Latiis* Med. sec. *certant* Vat. tert. *certant* vel *poscant* Moret. pr. *fata* vel *fastis* Pric.—153 *Obscurus* Med. tert. *Obscure* Thuan. *turbis* Thuan.—154 *Abundantii* inc. Heins. *Abundati* Pal. Med. pr. Put. Lov. Moret. pr. *Abudati* Var. LL. e marg. Parm. *Abundatii* Florent. duo Med. Ambr. pr. *Abundacii* Leid. pr. Vat. quint. Rott. Oisel. Vat. tert. m. sec. Thuan. Mazar. Ambr. sec. *Habundanti* Vat. sec. Farn. Pric. *Habundacii* Petav. sec. *Habundatii* Petav. pr. Leid. sec. *anhelanti* vet. Gyr.—155 *primumque* Vat. tert. Oisel. Oxon. pr. Ambr. sec. Mazar. Ald. Isingr. Pulm. Exc. Læti. *primoque*

NOTÆ

146 *Irrepere*] Sese leniter insinuare ad sacra Imperatoris maudata exequenda, more vulpis, quæ astnta est. Persius: 'Astutam vapidò servas sub pectore vulpem.'

151 *Cernite, quem*] Quem hominem, quod hominis monstrum, proceres petant inscribere in fastis consulum Romanorum.

152 *Ante*] Antequam irreperet in

Aulam.

154 *Abundanti*] Abundantius Dux fuit clarissimus; Consul fuit cum Theodosio, promovit Eutropium, cujus suasu postea ab Arcadio dignitatibus spoliatus, Aula ejectus, obiit Sidone in Phœnicia. Sicque et se perdidit, et res Orientis; dum effecit, ut omnia committerentur isti monstro.

Evectus thalamis summos invasit honores.
 Quam bene dispositum terris, ut dignus iniqui
 Fructus consilii primis auctoribus instet!
 Sic multos fluvio vates arente per annos,
 Hospite qui cæso monuit placare Tonantem, 160
 Inventas primus Busiridis imbuuit aras,
 Et cecidit sævi, quod dixerat, hostia sacri.
 Sic opifex tauri, tormentorumque repertor,
 Qui funesta novo fabricaverat æra dolori,
 Primus inexpertum, Siculo cogente tyranno, 165
 Sensit opus, docuitque suum mugire juvencum.

merces merita consilii muli cadat primum in consultores ipsos. Ita flumine Nilo siccato per annos complures, vates, qui admonuit flectere Jovem, hospite immolato, prior tinxit altaria excogitata a Busiride, et fuit victima sacrificii crudelis, quod indicaverat. Ita machinator bovis ærei, et artifex cruciatuum, qui conflaverat as fatale ad nova supplicia, prior, Tyranno Sicilia Phalaride jubente, expertus est opus intentatum, ac docuit bovem suum reboare. Eutropius occupavit divitias ne-

//////////

Vat. sec. Rott. quatuor Med. inc. Heins. Put. Thuan. tres Petav. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. et Parm. *primumque vel primoque* Vat. pr. *primoque* etiam est in Lov. in quo ascriptum: sic de Bell. Gild. 241. infra 158. et 161. *produxit* Exc. Lucens. sec. *perduxit* Put. Exc. Læti. edd. Vicet. et Parm.—156 *Evectum* Pat. *Ejectus* Mazar. ed. Parm. *Excirrit* Jun. pr. *stabilis* Vat. sec. Mazar. Ambros. Pal. ed. Parm. *stabilis vel thalamis* Med. pr. *tabulis* conjiciebat Heinsius.—157 *dispositum est* Jun. pr. *Latique potenti pro ut dignus iniqui* Petav. sec. *iniquis* Vat. tert. Rott. Oisel. Put. Petav. tert. Bonon. Leid. sec. Exc. Gevart.—158 *Auxilii fructus* Ambr. tert. *Consilium* Tholos. *actoribus* Vat. tert. Pal. Med. pr. Moret. pr. *instat* Ambr. pr. *instet vel obsit* Vat. tert. Petav. pr. *obstet* Leid.—159 *fluvio multos* Ambr. sec. *vates fluvio multos* Med. sec. *errante* Moret. pr. qui et *sub annos* habet.—160 *morit* Jun. pr. *meruit vel monuit* Put. *parentem* Vat. tert. Oisel. m. pr.—161 *Inventus primas* Med. quart. *primum* Vat. pr. Exc. Læti. *primus* Lov. *primus* duo Leidd. cum viginti duobus aliis, Exc. Gevart. Lucens. sec. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv.—162 *sævi cecidit* Vat. quint. Pric. Petav. pr. et tert. Moret. pr. ed. Parm. *quod dixerat* duo Leidd. et triginta alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. ed. Vicet. qui Pric. Med. sec. m. sec. q Lov. *quo* vel *qui* Exc. Læti. *quod* vel *qui* Oxon.

NOTÆ

156 *Thalamis*] Alii legunt *Stabilis*.
 158 *Primis auctoribus*] Hesiodus,
 ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῶν βουλευσάντων κακίστη.
Consultum male, consultori perniciosum.
 159 *Vates*] Thrasius Cypro oriundus.
 161 *Busiridis*] Crudelissimi Ægypto-

tiorum tyranni.

163 *Opifex tauri*] Perillus Atheniensis, qui a Phalaride conjectus est in taurum æneum, quem ipse invenerat, et flammis subjectis voces miserabiles instar mugitus moriendo edidit.

Nullius Eutropius, quam qui se protulit, ante
 Ereptas possedit opes, nullumque priorem
 Perculit exilio: solumque hoc rite peregit,
 Auctorem damnare suum. Postquam obsitus ævo 170
 Semivir excelsam rerum sublatus in arcem,
 Quod nec vota pati, nec fingere somnia possent,
 Vidit sub pedibus leges, subjectaque colla
 Nobilium, tantumque sibi permittere fata,
 Qui nihil optasset plus libertate mereri, 175
 Jam jam dissimulat dominos, alteque tumescunt
 Serviles animi: procerum squalore repletur
 Carcer, et exulibus Meroë campique gemiscunt
 Æthiopum; pœnis hominum plaga personat ardens:

minis prius populatas, quam Abundantii, qui excxerat sese, et neminem prius condemnavit exilio: et hoc tantum recte fecit, quod condemnaverit patronum suum. Postquam effœminatus iste confectus ætate, erectus est ad fastigium altum imperii, (quod neque desideria ejus sustinere potuissent, neque somnia excogitare) spectavit leges sub pedibus suis, et capita Procerum supposita sibi, et fata indulgere tantum sibi, qui nihil expetivisset amplius, quam acquirere libertatem: jam fingit se non nosse dominos suos; et animi serviles tolluntur altius: carcer plenus est sordibus Primorum, et Meroë et agri Æthiopum ingemiscunt exulibus: zona torrida resonat suppliciiis hominum:

//////////

sec. quo Parm. Junt. Ald. Isingr. Colin. Gryph. *hostia vel obvia* Jun. pr.—167 *quas* Vat. pr. m. pr. *sibi protulit* Sched. Gud. *prætulit* Exc. Lucens. sec. *contulit* Pric. m. pr. *prodidit* Moret. sec. m. pr. *perulit* Leid. pr.—168 *Ereptas* Oxon. pr. inc. Heins. *Directas* Farn. *Decceptas* Tholos. *Directas* Heins. Gesn. ed. Bipont. *Dereptas* Kœnig.—169 *Pertulit* Farn. Pric. Bonon. Tholos. *exilio* Exc. Læti, m. sec. *exilio* quatuor Vatt. Pal. *hæc rite* Petav. sec. *jure* Pal. *rite vel jure* Med. pr.—170 *Auctorem* Vat. sec. Pal. Rott. Ambr. pr. Leid. sec. duo Med. *oblitus* Florent.—171 *sullatus* Vat. sec.—172 *non fingere* Petav. tert. Med. quart. *somnia fingere* Florent. Jun. pr. *possunt tres* Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Exc. Læti. *possint vel possent* legebat Heinsius.—173 *legis* Rott.—174 *promittere* Jun. pr. Lov. Pat. Moret. pr.—175 *nil* Med. quart. *ap-tasset* Vat. tert. m. pr. *tueri vel mereri* Med. sec.—176 *altoque* Exc. Læti m. sec. *timescunt* Tholos.—177 *animos* Farn. *animæ* Exc. Læti m. pr. *repletus* duo Vatt. *repletur* duo Leidd. cum viginti quatuor aliis, Exc. Læti, Gevart. et Vat. Livin.—179 *plagis hominum* Med. sec. *resonat* Farn. *arens* conjiciebat Heinsius.—

NOTÆ

172 *Vota*] Sunt hæc proverbialia: 'Id tantum est, ut nec optare ausus essem, nec mihi fingere: Dignitas quæ contingit supra vota, supra somnia ipsa, vel magnificentissima.'

177 *Procerum*] Quos in carcerem conjici jubebat Eutropius.

178 *Meroë*] Insula Nili, hodie *Gueguere*.

179 *Pœnis*] Cruciatibus, gemitibus exulum ab Eutropio ejectorum resonant campi Æthiopum, et zonæ torridæ solitudines.

Marmaricus claris violatur cædibus Hammon. 180

Asperius nihil est humili, cum surgit in altum :

Cuncta ferit, dum cuncta timet : desævit in omnes,

Ut se posse putent : nec bellua tetrior ulla

Quam servi rabies in libera terga furentis.

Agnoscit gemitus, et pœnæ parcere nescit, 185

Quam subiit, dominique memor, quem verberat, odit.

Adde, quod eunuchus nulla pietate movetur,

Nec generi natisve cavet. Clementia cunctis

Ammon Marmaricus polluitur strage nobilium. Nihil est crudelius homine abjecto, qui extollitur ad dignitates altas. Percutit omnia, dum surgit Tholos, furit contra omnes, ut hi existiment ipsum potentem : neque fera ulla est immanior, quam servus rabies in libera terga furentis. Nescit dolorem, et non potest moderari supplicium, quod ipse passus est, ac recordatus domini, aversatur illum quem plectit. Adde, quod eunuchus nullo flectitur sensu pietatis, neque providet genti suæ aut filiis. Mansuetudo est omnibus erga aequales suos, et

//////////

180 *Marmaricus* Farn. Jun. pr. Var. LL. ed. Antv. *cladis* Pric.—181 *Asperior* Petav. tert. *surgat* Exc. Lucens. sec. et Laeti m. sec. *dum surgit* Tholos. *dum tendit* Jun. pr. *consurgit* Rott. Petav. tert. *consurgere* inc. Heins.—182 *dum sævit* Farn.—183 *Dum se posse putat* Exc. Gevart. *putet* Pat. *putet* vel *putent* Florent. duo Med. *non tetrior* inc. Heins. *savior* Jun. pr. *tristior* Petav. pr. Vat. quint. *tetrior* vel *savior* Moret. sec. *ulla* Leid. pr. et octodecim alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. *ulla est* Vat. sec. Pal. Farn. Ambr. tert. Exc. Laeti.—184 *colla* Pal. Pric. Florent. Med. pr. Parm. ed. *terga* duo Leidd. cum viginti quinque aliis, Isingr. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *colla* vel *terga* Vat. sec. Exc. Laeti.—185 *sed pœnæ* Oxon. pr.—186 *Quam subiit* Exc. Lucens. pr. *Quem* ed. Vicet. *quos verberat* Reg. Jun. et Oxon. pr. *quem* vel *quos* Moret. sec. *verbera totis* Vat. pr. m. pr.—188 *Non generi* Florent. Leid. pr. Ambr. sec. Med. tert. inc. Heins. *generis* Vat. pr. et quint. *natisve* Exc. Lucens. pr. *natisque* Vat. tert. Farn. Rott. Lov. Put.

NOTÆ

180 *Marmaricus*] Jupiter Ammon in Marmarica Africæ regione, in desertis Libyæ: hodie dicitur, *Le pais de Barcha*.

Claris violatur cædibus] Quod in his desertis viri illustres aut occiduntur, aut detenti pereant. Notabile quod dicit Strabo ex Eratosthene, *τάχα δὴ καὶ τὸ τοῦ Ἀμμωνος ἱερὸν πρότερον ἐπὶ τῆς θαλάττης ὄν: fortassis etiam Ammonis templum aliquando in mari jacuisse, &c.*

182 *Desævit*] Valde vehementerque sævit: alias *desævit*, id est, placatur. Virg. ‘Dum pelago desævit hyems.’

183 *Se posse putent*] Qui contra votum facti sunt potentes, non credunt se haberi pro potentibus, nisi dent indicia immoderate violentæque potestatis ac tyrannidis.

185 *Gemitus*] Quales ipsi verberatus emisit.

186 *Odit*] Vir generosus non odit, sed miseratur, quem punit, non sibi, sed miseribus. At Eutropius odit, siquæ atrocius punit illum quem verberat, quasi in illo vindicaret acceptas olim a suis dominis plagas.

187 *Pietate*] Nullo sensu amoris in filios aut cogatos.

In similes, animosque ligant consortia damni.

Iste nec eunuchis placidus : sed pejus in aurum 190

Æstuat. Hoc uno fruitur succisa libido.

Quid nervos secuisse juvat ? vis nulla cruentam

Castrat avaritiam. Parvis exercita furtis,

Quæ vastare penum, neglectaque sueverat arcæ

Claustra remoliri, nunc uberiore rapina 195

Peccat in orbe manus. Quicquid se Tigris ab Hæmo

Dividit, hoc certa proponit merce locandum

similitudo malorum conciliat mentes. Iste neque mitis est eunuchis, sed ardet delcius desiderio pecuniæ: cupiditas ressecta potitur hac sola pecunia. Quid prodest amputasse nervos? Nullum ferrum ressect avaritiam crudelem. Manus Eutropii experta in furtis exiguis, quæ mauns solitu erat populari cellam, et expugnare ceram arcæ sepositam, nunc prædatur furto copiosiore, in mundo. Secundum id omne, quo Tigris separatur ab Æmo, Eutropius venditor regni et venditor

//////////

Mazar. Med. quart. Exc. Læti et ed. Vicet. *natis generive* Moret. sec. *timet* Med. sec. *dementia* Vat. pr. m. pr.—189 *legant* Vat. pr. m. pr. *commercia* Jun. pr. *regni* Bonon. *damni* vel *regni* Put.—190 *iste duo* Leidd. et plurimi alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. et ed. Vicet. *Ille vel Iste* Exc. Læti. *Eunuchus* Farn. Vat. tert. m. pr. pro *pejus* Heins. conjecerat *pronus*.—191 *succensa* Ambr. pr. inc. Heins.—192 *nervos* Exc. Lucens. sec. *numeros* Pnt. Med. quart. ed. Vicet. *ris ulla* Bonon.—193 *amicitiam* Bonon. *exterrita* Pat.—194 *neglecta sueverat* ed. Vicet. *arcæ* Vat. pr. vet. Gyr. Exc. Læti et Schott. *archæ* Exc. Lucens. pr. *arce* Med. pr. ed. Parm. *arte* Pal. Rott. Oisel. tres Med. inc. Heins. Leid. pr. Moret. sec. Thuan. Mazar. tres Petav. Exc. Gevart. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet. *ante* Vat. sec. *arte* vel *arce* Farn. *arcæ* vel *arte* Florent. Mazar. m. sec. *arce*, vel *arce*, vel *ante* Reg. Oxon. pr.—195 *non uberiore* Exc. Læti m. pr. item Ald. et Isingr. qui in margine *nunc* vel *num. nec* ed. Vicet. *nunc* duo Leidd. cum viginti quatuor scriptis, Exc. Gevart. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *liberiore* Med. quart.—196 *Peccet in orbe manus?* Exc. Læti. *Portat* ed. Vicet. *Peccat* duo Leidd. et plurimi Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *Peccat* vel *Parcat* Florent. *manus* Moret. pr. Exc. Gevart. *Hæmo* vel *imo* vel *Hermo* Oxon. sec.—197 *hic* Vat. quint. Med. quart. *mercede* Tholos.—198 *Institor* vel

NOTÆ

189 *Consortia damni*] Similitudo malorum, quæ quis pati potest, vel in se, vel in liberis, conciliat animos. Virgilius de Didone : ' Non ignara mali miseris succurrere disco :'

191 *Libido*] Est vel amoris in fœminas, vel in aurum. Sic *succisa libido*, id est, Eutropius succisos habens nervos libidinis in fœminas, retinet ta-

men nervos alterius libidinis et cupiditatis in aurum.

196 *Quicquid se dividit*] Est phrasis Græca : hoc est, *κατὰ*, secundum quicquid dividitur.

Tigris] Fluvius Armeuiam, Assyriam, aliasque provincias alluens.

Hæmo] Vel *Æmo*. Hic est mons Thraciæ.

Institor imperii, caupo famosus honorum.
 Hic Asiam villa pactus regit; ille redemit
 Conjugis ornatu Syriam; dolet ille paterna 200
 Bithynos mutasse domo. Suffixa patenti
 Vestibulo pretiis distinguit regula gentes.
 Tot Galatae, tot Pontus eat, tot Lydia nummis.
 Si Lyciam tenuisse velis, tot millia ponas:
 Si Phrygas, adde; parum. Propriae solatia sorti 205

insignis magistratum hoc exponit vendendum certo pretio. Hic moderatur Asiam emam praedio: ille emit Syriam gemmis uxoris suae: ille emit permutasse Bithyniam cum hereditate paterna. Inscriptio praefixa in vestibulo aperto discriminat mercede certa praefecturas populorum. Galatae venduntur tanto pretio, tanto Pontus, tanto Lydia. Si vis regere Lyciam, oportet ut solvas tot millia: si Phrygiam, adde tantillum. Statuit signa venditionis esse publica ad

Venditor Vat. pr. imperiis Var. LL. e marg. Parm. campo Oxon. sec. caupo vel campo Farn. m. pr. Exc. Læti. formosus Vat. quint. —199 villam Vat. pr. Farn. Asia villam Lov. partus vel pactus Farn. —200 Conjugis Ematii Ambr. pr. Syriam vel. Gyr. Vat. Livin. Thiriam Lov. Tiriam Bonon. Pat. Tyriam Vat. tert. m. pr. Leid. pr. Oxon. sec. Put. Reg. duo Petav. Moret. sec. Med. sec. et quart. Ald. Exc. Gevart. De Provinciis venditis Lamprid. in Commodo. p. 51. l. 15. in Heliogabalo p. 103. paternam Bithynis m. domum Pric. paternas domos Vat. quint. Moret. sec. paternam domum Jun. pr.—201 Bithynios Leid. sec. Bithynios Vat. sec. Moret. sec. Bithynios Thuan. Bithynias domos Petav. pr. m. pr. domo Exc. Lucens. sec. domi ed. Vicet. domu Leid. pr. Oxon. sec. Lov. Petav. sec. m. pr. Bonon. Tholos. Med. tert. duo Ambr. petenti Ambr. tert. potenti Leid. pr. et viginti Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. potenti vel potenti Leid. sec.—202 cedula Pat. unde schedula conjiciebat Heinsius. Rubenius in Epistola ad Heinsium tegula conjiciebat, ut alludat auctor ad *laterculum honorum*, de quo Cedrenus, 'Ἡ παρ' Ἑλλησιν ὀπτή πλίνθος, λατέρκουλον παρὰ Ῥωμαίοις λέγεται· ἦν δὲ πλίνθος δημοσία, ἐφ' οὗ τότε τῶν βουλευτῶν καὶ τὰ τῶν στρατευμάτων ὀνόματα ἀπεγράφετο· nihil tamen mutandum censuit. Regula enim hic ipsi erat *Catalogus, κανών*.—203 erat Put. erit Med. tert. inc. Heins. arat Farn. cant legit Heinsius. Libya Lov.—204 Si Lituum Jun. pr. m. sec. Siciliam Leid. pr. Ciliciam ed. Vicet. Si Libyam Vat. sec. Siciliam Pric. Farn. Pat. Tholos. Ambr. pr. Leid. sec. Jun. pr. m. pr. Exc. Gevart. Si Lyciam vel Siciliam Moret. pr. Vat. tert. domuisse inc. Heins. m. pr. ponas duo Vatt. Pal. Med. pr. pendas Pat. ponas vel pendas Farn.—205 Phrygiam Thuan. Phrygas Mazar. Stygas Var. LL. ed. Antv. abde Rott. adde. parum est. Vat. pr. propriae Exc. Lucens. sec. duræ Farn. Exc. Pat. rec. ed. Vicet. mortis Med. sec. m. pr. sortis tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Vat. Livin. Exc. Læti. forti

NOTE

198 *Institor*] Est qui a mercatore negotiationi alicui prepositus est. denotat pretium praefectarum, ut
 201 *Bithynos*] Bithynia est regio inscriptio cauponum denotat pretium
 minoris Asiae, sicut Syria, Galatia, vini.
 Lycia, Phrygia, Lydia. 203 *Eat*] In possessionem mercantis.
Suffixa regula] Inscriptio est, quae

Communes vult esse notas, et venditus ipse
 Vendere cuncta cupit. Certantum sæpe duorum
 Diversum suspendit onus: cum pondere iudex
 Vergit, et in geminas mutat provincia lances.

Non pudet, heu Superi, populos vænire sub hasta? 210
 Vendentis certe pudeat. Quid jure sepultum
 Mancipium tot regna tenet, tot distrahit urbes?
 Pollentem solio Cræsum victoria Cyri
 Fregit, ut eunucho fluerent Pactolus et Hermus?

consolationem suæ conditionis, et ipse venditus, expetit vendere omnia: frequenter pendit pretium varium duorum æmulatorum, et mox ipse iudex inclinatur cum onere graviore, et provinciam regenda pendit in libram alterutram. Pro Dii! non pudet vos, gentes vendi sub hasta? Venditor quidem ipse erubescat. Quid? Scelus mortuus civili jure possidet tot imperia, vendit tot oppida? Triumphus Cyri dejecit imperio Cræsum potentem, ut Pactolus et Hermus fluerent pro

//////////

Bonon. sorti duo Leidd. et sedecim alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. Ald.—207 jubet Ambr. tert. petit Florent. parat Moret. sec. certat tum Put.—208 suspendit vel supponit Exc. Læti. ponderis index Scalig.—209 Pendit vel Vergit Put. mutat provincia Exc. Læti et Luceus. sec. vertit ed. Vicet. sena [i. e. sententia] Jun. pr. provincia vel sententia Reg. duo Oxon. vid. Herald. not. in Mimucium p. 7. ed. Leid. Elmenhorst. et Agapet. admonit. 41.—210 Non pudet quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Exc. Læti. Nec pudet Leid. sec. Num pudet Mazar. Non pudor Oxon. pr. Num pudor volebat Heins. venire Florent. inc. Heins. Leid. pr. Med. tert. Exc. Lucens. sec. item Var. LL. e marg. Parm. Gesn. ed. Bipont. et Kœnig. vanisse Vat. Livin. venisse duo Vatt. Pal. Farn. Rott. venire vel venisse Vat. pr. sub hasta? cum nota interrogationis, Mazar. sub hastam Pat.—211 Vendentis Med. quart. Vendentis duo Vatt. Exc. Læti. Rubenius ita distinguit, Vendentis e. pudeat, qui jure, &c. quod jure tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. quid Mazar. qui vel quo jure Vat. pr. m. pr. Exc. Læti. quid vel quo legebat Heinsius. deest hic versus Flor.—211 potentum vel sepultum Oxon. sec.—212 jura Vat. sec. Pal. Med. pr. rura leg. Heins. distrahit Put. possidet inc. Heins. distrahit vel destruit Vat. pr. detrahit vel destruit Moret. sec.—213 Pollentem Jun. et Oxon. pr. Drusum pro Cræsum Vat. pr. m. pr. curis pro Cyri Jun. pr.—214 in Eunucho Tholos. flueret Vat. pr. Jun. et Oxon. pr.—216 prescripto Pat.

NOTÆ

206 *Communes*] Vult quasdam esse notas publicas, quibus posset vendere omnia; sicque solatur se, qui toties alias venditus est.

210 *Non pudet*] Antiqui res male succedentes Diis exprobrabant.

Sub hasta] Ex more hasta præfixa, res, servi vendebantur.

211 *Sepultum*] Servus jure civili mortuus, ut qui est in domini potestate.

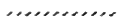
213 *Solio*] Imperio: signum pro re signata.

214 *Pactolus et Hermus*] Fluvii anriferi Asiæ minoris, Lydiam Cræso regnatam alluentes.

Attalus hæredem voluit te, Roma, relinqui; 215
 Restitit Antiochus præscripto margine Tauri;
 Indomitos cum Servilius egit Isauros;
 Et Pharos Augusto jacuit, vel Creta Metello,
 Ne non Eutropio quæstus numerosior esset?
 In mercem veniunt Cilices, Judæa, Sophene, 220
 Romanusque labor, Pompeianique triumphus.

Quo struis hos auri cumulos? quæ pignora tantis
 Succedent opibus? nugas ducasve licebit;
 Nunquam mater eris, nunquam pater. Hoc tibi ferrum,
 Hoc natura negat. Te grandibus India gemmis, 225

Eunucho? Attalus voluit constitui te hæredem, o Roma: regnum Antiochi terminatum est limitibus præfixis Tauri montis; Servilius duxit in curru triumphali Isauros invictos, et Ægyptus subacta est ab Augusto, vel Creta a Metello, ne non lucrum copiosius foret Eutropio? Cilices, Judæa, Sophene, et fructus laboris Romanorum, et victoriarum Pompeii computantur pro pretio. Quo fine aggeris hos acres auri? Qui filii adibunt tantas divitias, o Eutropi? * * * *India locupletet te unionibus magnis,*

præscriptos Tholos. præscripti conjiciebat Heinsius. Mauri inc. Heins.—217 Indomitus Oisel. cursu Pat. Tholos. Servilis Var. LL. ed. Antv. Isauros Exc. Læti m. sec. Hisauros Vat. sec.—218 his Creta Exc. Pat. rec.—219 Nec non Med. pr. et sec. m. pr. ed. Vicet. Venit pro Ne non Moret. sec. quæstor Jun. pr.—220 In mercem Exc. Læti m. pr. In lapidem Oxon. pr. In mercem Exc. Schott. in quibus ascriptum, Etna p. 50. mercem vel lapidem Petav. sec. Sophene Leid. sec. m. sec. Jun. pr. Moret. sec. Pal. Farq. Florent. Pnt. Petav. sec. tres Vat. totidem Med. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet.—221 Romanosque Vat. pr. Pompejanusque triumphus Pat. trophæi Moret. sec. m. pr.—223 Succedent Leid. sec. et sedecim alii Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. et Var. LL. ed. Antv. Succedunt Prie. duo Medd. Succedant Reg. ducasve Exc. Lucens. pr. ducasve ed. Vicet. ducasque inc. Heins. Exc. Læti. m. pr. ducus nugasve Tholos. Ambr. pr.—226 philiis

NOTE

215 *Attalus*] Ditissimus Pergami Rex, Populum Romanum instituit hæredem. *Luxus Attalicus*, id est, maximus.

216 *Tauri*] Montis Ciliciæ, ejus finibus terminatum est regnum Antiochi, qui magnam Asiæ partem tenebat.

217 *Isauros*] Populos Ciliciæ, quorum arx *Isaurus* dicta, atrocissimi famosa: hanc subegit Servilius, inde dictus *Isauricus*.

218 *Pharos*] Parva olim Nili insula; ponitur pro Ægypto, seu Alexandria regno, quod Augustus, victis Antonio et Cleopatra, occupavit.

Creta] Cretam insulam domuit Metellus, et hinc *Creticus* dictus est.

220 *In mercem veniant*] Computantur pro pretio, venduntur.

Sophene] Regio Asiæ, sicut et Judæa.

225 *Grandibus gemmis*] Pretiosioribus; nam gemmæ quo majores eo

Te foliis Arabes ditent, te vellere Seres :
 Nullus inops adeo, nullum sic urget egestas,
 Ut velit Eutropii fortunam et membra pacisci.

Jamque oblita sui, nec sobria divitiis mens ;
 In miseram leges hominumque negotia ludit.

230

Judicat eunuchus. Quid jam de Consule miror ?
 Prodigium, quodcumque gerit. Quæ pagina lites
 Fœmineas meminit ? quibus unquam sæcula terris

Arabes locupletent te aromatis, te Seres velleribus: nemo est tam pauper, mendicitas ita vexat neminem, ut velit habere opes Eutropii cum corpore ejus. Et jam animus inmemor sui, et ebrius opibus, ludibrio habet leges afflictas, et res mortalium. Eunuchus judex est. Quid jam admiror de Consule? Quicquid facit, monstrum est. Quæ historiæ testantur litigationes muliebres? quibus in regionibus

*****

Tholos, spoliis marg. Isingr. Arabes. cum *τελεία σπιγμή*, Moret. pr. *ditent*. cum *σπιγμή*, Pat. *te ditent* Vat. tert. *e vellere* Oxon. pr. *et vellere* Vat. pr.—227 *adeo est* Jun. pr. *urget* Vat. pr. Oisel. Med. tert. Reg. Mazar. Ambr. sec. Exc. Læti et Lucens. sec. *coget* Vat. sec. Pal. Farn. Med. pr. Moret. pr. duo Petav. Bon. Pat. Ambr. pr. Oxon. sec. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *cogit* duodecim alii, et ed. Parm. *coget* vel *urget* Put.—228 *formam* Pal. Florent. Med. pr. *Eunuchi fortunam* Ald.—229 *non sobria* inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *de vitiis* Oxon. sec.—230 *En miseram* conjecerat primum Heinsius, sed postea improbavit, ascripto vs. 190. ‘*pronus in anram Æstuat.*’ *mentes* Med. quart. *ludit* Exc. Lucens. sec. *venit* ed. Vicet. *venit* vel *ludit* Mazar. Exc. Pat. rec.—231 *quidnam* Exc. Læti. *quid tam* Rott. *tantum* Consule mirum Thuan. *mirer?* leg. Heins.—232 *Prodigium* Vat. quint. Farn. Oxon. pr. *Prodigium est* tres Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *quocumque* Farn.—233 *Sic actas pro fœmineas* Vat. Livin. marg. Isingr. et lib. Barth. Philetæros rex Eunuchus. Lucian. p. 914. *Sic atus* et emend.

NOTÆ

pretiosiores. Sic Julius Cæsar pondus gemmarum exigebat in Britannia.

226 *Foliis*] Odoratis, ex quibus fiebant aromata, seu unguentum foliatum.

Seres] Populi Asiæ, qui ex arboribus depectunt lanuginem quandam admirabilem. Supra de III. Cons. Hon. vs. 210.

228 *Fortunam et membra pacisci*] Tamen, florente Eutropio, multi se eunuchos fecerunt, ut eunuchi eunuchos fierent jucundiores, sicque ad honores pervenirent. Quid non mortalia pectora cogit, Ambitio!

231 *Judicat*] Ita divitiis est ebrius, ita obeæcatus, ut judicet per ludum, et res humanas ludibrio habere videatur.

232 *Lites fœmineas*] Fœminas in Senatum venire nefas erat; et inferis ejus caput devovebatur, qui mulieri auctor erat hujus violandæ legis. Valerius Maximus. Dido tamen ex Virgilio, Jove permittente, ‘*Jura dabat, legesque viris.*’ Huic Jupiter, ‘*Justitiæque dedit gentes frænare superbas.*’ Et Justinianus Theodoram uxorem ad Reipub. consilia adhibuit, &c.

Eunuchi videre forum? Sed ne qua vacaret
 Pars ignominia, neu quid restaret inausum, 235
 Arma etiam violare parat, portentaque monstros
 Aggerat, et secum petulans amentia certat.
 Erubuit Mavors, aversaque risit Enyo
 Dedecus Eoum; quoties intenta sagittis
 Et pharetra fulgens anus exercetur Amazon: 240
 Arbiter aut quoties belli pacisque recurrit,
 Alloquitur Getas. Gaudet, cum viderit, hostis,

*Senatus Eunuchi spectatus est unquam per atates omnes? At ne qua pars care-
 ret infamia, nec quid remaneret intentatum, apparat quoque polluere arma,
 et vesania impudens Eutropii accumulata prodigia prodigiis, et pugnat secum. Pu-
 duit Martem; et Enyo fastidians irrisit ignominium Orientis; quoties ille
 Eutropius Amazon retula indulgens telis, et micans pharetra exercetur;
 vel quoties redit moderator belli et pacis, et affatur Getas. Hostis, cum aspexerit*

Sic actas Vat. pr. *morit* Moret. sec. *fadera* Med. tert.—235 *ignominia* Rott. duo Med. inc. Heins. *ignominie* Leid. pr. cum octodecim scriptis, Exc. Lucens. sec. item Cod. Rhem. *ignominia* vel *ignominia* Vat. pr. Med. pr. nec quid Pric. ne plurimi Codd. Exc. Laeti, ed. Parm. Var. LL. ed. Antv. *inausum* Petav. sec. Med. tert. *inausum* vel *inusum* Oxon. sec.—236 *monstrum* Vat. pr. *monstri* Farn.—237 *Augerat* Jun. pr. *Aggregat* Bonon. Exc. Laeti, et ed. Vicet. *Aggerat* Leid. pr. et triginta fere alii, Exc. Lucens. sec. et ed. Parm.—238 *aversaque* Vat. pr. Pric. Florent. Med. tert. Petav. pr. Reg. Oxon. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. duo Ambr. inc. Heins. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *aversaque* tres Vatt. Pal. Farn. Oiscl. in *Hamo* pro *Enyo* Rott.—239 *Eoum*: Lov. *Eoum*. cum *τελεία στιγμή*, Moret. pr. Pnt. duo Petav.—240 *pharetris* Ambr. pr. Pat. *surgens* Farn. *exerceret* ed. Vicet. *exercetur* vel *exercerat* Exc. Laeti.—241 *cucurrit* Med. tert. *requirit* Petav. sec. *recurrit* vel *cucurrit* Exc. Laeti.—242 *Alloquitur* Pric. Oiscl. Vat. Livin. Ambr. pr. Petav. tert. Med. quart. Pnt. Pat. *Getis* Vat. tert. n. pr. *hostes* Jun.

NOTE

234 *Ne qua pars*] Rerum humana-
 rum, quarum pars est bellum, arma.

236 *Violare*] Quasi Eunuchus pro-
 fanaret Marti virisque sacra: hæc
 tamen gloriose gessit Narses Eunu-
 chus, Gothis expulsis, et Totila inter-
 fecto, legum vindex, Romæ reparato-
 r, Christianæ fidei custos acerrimus;
 sed hic fuit post Claudiani tem-
 pora.

237 *Amentia certat*] An judicet, an
Delphi. et Var. Clas.

arma gerat: utrumque in Eunuchis
 ait insanum esse.

238 *Enyo*] Bellona soror Martis,
 vel ancilla.

240 *Amazon*] Sic dicitur ab *à*, sine,
 et *μάστος*, mamma, quod Amazones
 sibi mammam exuerent, quo forent
 vibrantis sagittis habiliores.

242 *Getas*] Getæ et Gothi unum
 et idem sunt; sed *Getæ* nomen, quia
 lenius, Romani usurpare maluit.

Claud.

2 H

Et sentit jam deesse viros. Incendia fumant :
 Muris nulla fides : squalent populatibus agri,
 Et medio spes sola mari. Trans Phasin aguntur 245
 Cappadocum matres, stabulisque abducta paternis
 Caucasias captiva bibunt armenta pruinās,
 Et Scythicis mutant Argei pabula sylvis.
 Extra Cimmericas, Taurorum claustra, paludes
 Flos Syriæ servit : spoliis nec sufficit atrox 250
 Barbarus : in cædem vertunt fastidia prædæ.

eum, lætatur et cognoscit jam non esse viros. Incendia fumant: nulla fiducia in muris, campi desolantur direptionibus, et spes una est in mari medio. Matres Cappadocum captæ ab hoste ducuntur trans Phasin, et armenta captæ, abducta ex stabulis vitis portant nives Caucasias, ac permutant pascua Argæi cum nemoribus Scythiæ. Ultra paludes Cimmericas, quæ sunt munimenta Taurorum, juvenis Syriæ serva est: neque crudeles barbari sufficiunt excivis referendis: con-

//////////

pr.—243 *Cum sentit* Pctav. pr. *sensit* Mazar.—244 *Muris* Med. tert. *Euris* Florent. *Mures* Vat. pr. *populantibus* Oisel. Reg. duo Oxon. ed. Vicet. Parm. Var. LL. ed. Antv.—245 *In medio spes sola* Med. quart. Ambr. pr. *In medio spes nulla* Sched. Gud.—246 *ates* Jun. pr. *abducta* Moret. pr. *Pnt. stabulis*, sine copula, Farn. Thuan. Oxon. pr. *Pat. Ambr. pr. inc.* Heins. *tabulis* Ambr. sec. *assueta* Thuan.—247 *armenta b. captiva* Reg.—248 *Argæi* Tholos. *Algæi* tres Vatt. Rott. *Argæis* Jun. pr. *Argæia pabula* legebat Heinsius.—249 *Ultra* Vat. sec. Med. quart. *Extra vel Ultra* Lov. Med. tert. *Cinifias* pro *Cimmericas* Pat. *Caurorum* Jun. pr. *palustres* Lov.—250 *Flos Syriæ servit* Exc. Læti. tres Med. totidem Petav. Lov. Thuan. Exc. Lucens. sec. ed. Parm. *Flos Syriæ servit* Sched. Gud. *Assyriis fervet* Pnt. Petav. pr. Mazar. Tholos. *Assyriis ferrent* Reg. Pat. m. sec. *Assyriis servit* Vatt. duo item Vat. Livin. *Assyriis servit* vel *Flos Asiæ servit* Vat. pr. Oisel. Florent. *Flos Syriæ servit* vel *Assyriis ferrent* Oxon. sec. *servit* Bon. duo Ambr. Moret. sec. *servit* duo Ambr. *non sufficit* Med. quart. Tholos.—251 *incedit* pro *in cædem* Jun. pr. *vertit* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *vertunt* Reg. Oxon. pr.

NOTÆ

243 *Deesse viros*] Siquidem militat Eunuclus.

244 *Populatibus*] Gothi omnia populantur, pugnante contra Eutropio.

245 *Phasin*] Hic est fluvius Colchidis. De hoc supra.

247 *Caucasias*] Armenta pelluntur longe versus Caucasum, ob metum armorum Eutropii.

248 *Argæi*] Hic mons, pascenis nobilitatus, est Cappadociæ in minore Asia. Strabo, ὑπὸ τῷ Ἀργαίῳ ὄρει πάντων ὑψηλοτάτῃ, sub *Argæo monte*

omnium altissimo.

249 *Cimmericas*] Cimmerici populi trans Pontum Euxinum, ita inter montes absconduntur, ut apud eos densissimæ sint tenebræ; usque eos Homerus, teste Strabone, apud Inferos collocavit. Inde proverbium, ‘Cimmeriæ tenebræ.’

Taurorum] Tauri sunt Sarmatiæ Europææ populi ad Bosporum Cimmericum; apud quos est Taurica Chersonesus.

Ille tamen (quid enim servum, mollemque pudebit ?
 Aut quid in hoc vultu poterit flagrare ruboris ?)
 Pro victore redit. Peditum vexilla sequuntur,
 Et turmæ similes, eunuchorumque manipuli, 255
 Hellespontiacis legio dignissima signis.
 Obvius ire cliens, defensoremque reversum
 Complecti. Placet ipse sibi, laxisque laborat
 Distendisse genas, fictumque inflatus anhelat,
 Pulvere respersus tineas, et solibus ora 260
 Pallidior, verbisque sonat plorabile quiddam
 Ultra nequitiam fractis, et prælia narrat :

vertunt in stragem contentum spoliolum. Et tamen iste Eutropius (cum quid servus et effaminatus erubescet, et quis rubor poterit ardere in facie hujus?) receritur quasi triumphator. Signa peditum comitantur hunc, et ceteræ aquales, scilicet multitudo Eunuchorum, exercitus dignissimus vexillis Hellespontiacis. Cliens cœpit ire obviam, et amplexari propugnatores redeuntem: ipse plaudit sibi, et conatur tumefacere genas pendulas, et tumidus simulat anhelitum: habens caput tineosum sparsum pulvere, et vultum pallidiorum calore, et dictis mollioribus ipsa mollitie pronuntiat aliquid lætæabile, et recenset certamina; ac voce tremente

Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *vertunt* vel *verlit* Vat. pr.—253 *vultu poterit* Vat. quint. Pric. Florent. Tholos. *potuit vultu* Put. *cultu* Med. sec. *poterit* duo Ambr. *potuit* plurimi Codd. Exc. Læti et Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. *superare* Exc. Gevart. *pudoris* tres Vatt. Bonon. Pat. Ambr. pr. Moret. sec. Petav. tert. Lov. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *ruboris* vel *pudoris* Petav. pr. Put. *Aut quid in hoc vili p. vultu flagrare pudoris* Jun. pr.—254 *peditum* Ambr. pr. Vat. Livin. *tum cum* Put. Reg. duo Petav. inc. Heins. *tunc cum* Pric. Med. tert. Bonon. Pat. Tholos. Oxon. sec. duo Ambr. Exc. Læti. Ald. cc Jun. pr. *tunc cum* vel *peditum* Vat. pr. *truncum* conjiciebat Heinsius, quia truncatus. *unum* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec.—256 Hic versus deest in Tholos.—258 *ille* Med. quart. *lavansque* Rott. *lapsasque* Petav. tert.—259 *Extendisse* Lov. Oxon. pr. *Contendisse* Vat. quint. Oisel. Reg. et Vat. pr. m. pr. *fractumque* Ambr. pr. *riatumque* conjiciebat Heins. *anhelat* Jun. pr. *hanclat* Var. LL. ed. Antv.—260 *dispersus* inc. Heins. *tunicas* Exc. Gevart. *tineas* Jun. pr. *solibus* vel *sordibus* Med. sec. *sordibus oras* Squallidior legebat Heinsius.—261 *senâ* Farn.—262 *Ultra* Exc. Læti. *Ulro* Med. tert. *Ultra* vel *Citra* Pric. *fractis* Exc. Lucens. sec. *fractas* Jun. pr. *factis* Med. tert.

NOTE

252 *Quid servum pulchrit*] Serviles animæ pudoris nesciæ. Seneca: 'Optimum in adolescente signum verecundia.'

255 *Eunuchorum*] Militum inertissimorum duce Eutropio militantium.

256 *Hellespontiacis*] Eutropii digna legio, quæ militaret sub auspiciis Priapi infamis, qui natus ad Helles-

pontum.

259 *Fictum anhelat*] Non revera anhelat, sed fictum, seu ficto modo. Quasi multum laboris exhausserit.

262 *Nequitium*] Hæc est amatoriam mollities.

Fractis] Verbis mollibus addit lectum; verbis plusquam effeminatis.

Perque suam tremula testatur voce sororem
 Defecisse vagas ad publica commoda vires.
 Cedere livori, nec sustentare procellas 265
 Invidiæ, mergique fretis spumantibus orat.
 Exoretque utinam! Dum talia fatur, ineptas
 Detergit lacrymas, atque inter singula dicta
 Flebile suspirat: qualis venit arida socrus
 Longinquam visura nurum: vix lassa resedit, 270
 Et jam vina petit. Quid te, turpissima, bellis
 Inseris, aut sævi pertentas Pallada campi?
 Tu potes alterius studiis hæere Minervæ;
 Tu telas, non tela, pati: tu stamina nosse,

testificatur per sororem suam vires defecisse ad utilitatem patriæ, se cedere invidiæ, neque posse perferre tempestates amulorum, et cepit submergi aquis frementibus. Et utinam exorasset! Dum dicit hæc, abstergit lacrymas stultas, atque inter verba omnia, suspirat flebiliter. Sicut socrus siticulosa advenit inrisura nurum longinquam: agre sedit fatigata, et jam postulat vinum. Quare misces te armis deformissima, vel experiris Palladem in arena terribili? Tu potes applicare te artibus alterius Palladis; tu potes ferre telas, non tela; tu ducere fila; tu sagax instare

fictis vet. Gyr. ed. Vicet.—263 *suam dolorem* Jun. pr.—264 *commoda publica* Ambr. pr.—266 *mergique* Ambr. pr. *spirantibus* Pat.—267 *incptus* Vat. pr.—268 *Detergit* Vat. quint. Pal. Farn. *Deterget* Leid. pr. cum septemdecim aliis, et Exc. Lucens. sec. *Detergeret* Vat. pr.—269 *horrida* Vat. quint.—270 *Longæram* Vat. quint. *laxa* Lov. Var. LL. ed. Antv. *recedit* Thuan. duo Petav.—271 *turpissime* tres Vatt. Rott. *turpissima* Pal. Farn. Med. pr. Morret. pr. *turpissime* vel *turpissimam* Florent.—272 *sævis* Mazar. et *sævis* Jun. pr. duo Petav. *Sævis* et emend. *Medis* Vat. tert. *sævis campis* Vat. pr. Pal. Farn. Rott. Tholos. Vat. Livin. Exc. Læti. *sævi campi* Florent. Jun. pr. duo Oxon. Put. Reg. Thuan. Med. tert. tres Petav. tres Ambr. Bonon. Pat. Lov. inc. Heins. Ald. Sched. Gud. *prælia pro Pallada* Vat. tert. Reg. Thuan. Petav. tert. duo Oxon.—273 *anterius* Ambr. tert. *alterius* vel *alternis* Reg.—274 *Et telas* Leid. pr. et viginti quatuor aliis, Exc. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. *sequi* Pal. Med. pr. *nosti* Leid. pr. *nosce* Ambr. tert. *nosse* quatuor Vatt. Pal. Farn. Prie. Rott. Oisel. Exc. Læti. *nesse* Heins. Gesn. et

NOTÆ

263 *Sororem*] Per uxorem suam, quacum vivebat ut cum sorore.

266 *Mergique*] Optat mergi, et devovet caput suum ad fidem dictis faciendam.

267 *Exoretque utinam*] Eutropius orat se submergi; et utinam exoret, hoc est, obtineat quod petit. Sic enim infelicitas publica in caput ejus converti putabitur.

271 *Turpissima*] Sic compellat Eu-

tropium, qui similis est vetulæ turpissimæ.

272 *Sævi pertentas Pallada campi*] Hypallage: id est, experiris sævum campum Palladis armorum præsidis; vel experiris Palladem, sævi campi seu belli præsidem.

273 *Alterius Minervæ*] Quæ præest telis atque lanificiis.

274 *Tu telas, non tela, pati*] Sic Sophia Justiniani Imperatoris conjux

Tu segnes operum solers urgere puellas, 275
 Et niveam dominae pensis involvere lanam.
 Vel, si sacra placent, habeas pro Marte Cybeben:
 Rauca Celænaos ad tympana disce furores.
 Cymbala ferre licet, pectusque illidere pinnu,
 Inguinis et reliquum Phrygiis abscindere cultris. 280
 Arma relinque viris: geminam quid dividis aulam,
 Conarisque pios odiis committere fratres?
 Te magis, ah demens, veterem si respicis artem,
 Conciliare decet. Gestis pro talibus annum

virginibus pigris ad laborem: tu potes implicare pro domina lanam albam ad opus faciendum. Aut si sacra grata sunt tibi, digas Cybeben pro Marte. Edisce resaniam Phrygiam ad tympana stridula: permittitur tibi gestare Cymbala, et quaterere sinum pinnu. * * Relinque bella viris. Quare turbas Regiam duplicem, et tentus armare fratres pios in odia mutua: convenit tibi potius, huic insani, conciliare, si spectas artem tuam antiquam. Pro factis similibus, Eutropius postulat consultum,

ed. Bipont. *nesse* vel *Strum* Vat. quint.—276 *rictam* pro *niveam* Med. tert. Put. m. pr. *tinctam* Prie. Ambr. sec. inc. Heins. *junctam* Med. pr. Ambr. pr. *rinctam* Leid. pr. cum tredecim aliis, Sched. Gud. Var. LL. ed. Autv. *rinctam* vel *tinctam* Oxon. sec. *niveam* vel *rinctam* Vat. pr. *erolvere* Vat. sec. *in'ng'e* Jun. pr. *lanam* vel *lanam* Oxon. pr. Reg. cum Glossa. Virgil. 'Tyrioque ardentem murice lanam.'—277 *At si* Med. quart. *sacra* vel *teba* Vat. pr. *adeas* conj. Heins. *Matre* Vat. pr. *Cybellen* Vat. sec. m. pr. item edd. Heins. Gesn. et Bipont. *Cybelen* Ald. Exc. Læti. *Cybelem* tres Vatt. Pal. Oisel.—278 *Celænaos* Exc. Læti. *Cilæneos* Oxon. pr. *Cibænos* Jun. pr. *Cibellæos* vel *Celæneos* Petav. tert.—279 *disce* Vat. pr. *pectus* sine copula, Vat. quint. Prie. Exc. Læti. *allidere* vet. Gyr. nam et *pectus pinnu illidebant* Isidis sacerdotes. Lamprid. in Commod. vid. Casaub. p. 96. et Salmas. de Dendrophoris in Indice.—280 *abscindere* Petav. pr. *occidere* Pat. *abscidere* Oisel. Med. tert. Put. Thuan. Bonon. Ambr. pr. Petav. tert. ed. Vicet.—281 *riro* Rott.—282 *Conarisre* Vat. sec. *odio* Thuan.—283 *O demens* Jun. pr. Tholos. Petav. pr. Vat. quint. *a demens* Vat. pr. Exc. Læti. *hademens* Leid. pr. Vat. sec. Pal. Rott. Florent. duo Oxon. tres Med. Put. Reg. Thuan. Mazar. duo Petav. totidem Moret. inc. Heins. *conspicis* Reg. *arcem* Tholos. — 284 Hein-sius ascripserat locum Ovid. l. Amor. Eleg. xiii. 42. 'Num me nupsisti con-

NOTE

Narsen eunuchum ad fûsum et telas contumeliose vocabat: at ille Longobardis in Italiau accitis telam orsus est, quam nemo potuit dissolvere.

275 *Urgere puellas*] Quod officium eunuchorum est in Gynæceis, sive atriis mulierum.

277 *Cybeben*] Cujus sacris destinati semiviri.

278 *Celænaos*] Phrygius: 'Celænae nrbs, caput quondam Phrygiæ fuit.' Livius. Strabo agnoscit in Tro-

ade Κελαινὰς κάμωρ, *Celænaos pozum*. In Phrygiâ, Cybeles celebrabantur sacra furiosa, in quibus Galli furentes sibi sinum pinnu quatiebant, et omnes corporis partes gladiis deformabant.

282 *Pios fratres*] Arcadium et Honorium, inter quos ista vulpes Alecto pejor semina discordiæ jaciebat.

284 *Conciliare*] Fœminas viris, leonôis est, cujus alias Eutropius artem exerebat.

Flagitet Eutropius, ne quid non polluat unus ; 285
 Dux acies, iudex prætoriam, tempora Consul.
 Nil adeo fœdum est, quod non exacta vetustas
 Ediderit, longique labor commiserit ævi.
 Œdipodes matrem, natam duxisse Thyestes
 Cantantur : peperit fratres Jocasta marito, 290
 Et Pelopea sibi. Thebas ac funera Trojæ
 Tristis Erechthei deploret scena theatri.

nequid non solus contaminet, Ductor exercitus, Iudex Senatuum polluat, Consul annum. Nihil tam turpe est, quod antiquitas præterita non produxerit, et quod non series longæ ætatis admitterit. Œdipus memoratur duxisse matrem, Thyestes filiam ; Jocasta genuit fratres conjugii suo Œdipo, et Pelopea sibi. Scena miserabilis theatri Atheniensis luget Thebas, et fata Trojæ. Tercus transformatus est in

*****

ciliante seni? vid. Salmas. ad Hist. Aug. p. 486.—285 *Flagitat* Vat. pr. m. sec. Pric. Exc. Læti. *Flagitet* Leid. pr. Jm. pr. duo Oxon. Moret. pr. et sec. m. sec. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Put. quatuor Med. Exc. Lucens. sec. *numquid* Med. tert. *ne vel non* Exc. Læti.—287 *fœdum* Ambr. tert. *fœdum est* quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Exc. Læti. *exhausta* duo Med. *voluntas* Med. tert.—288 *Ediderat* Tholos. *memor pro labor* Vat. quint. Med. sec. m. pr. *anni* Thuan. Oxon. pr.—289 *Œdipodes* Farn.—290 *Cantantur* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Exc. Læti. *Cantantur* Oisel. Bonon. Tholos. Leid. sec. Oxon. sec. duo Ambr. tres Petav. Exc. Lucens. sec.—291 *Thebas* Mazar. inc. Heins. *fratres pro Thebas* Pat. *labes* duo Leidd. cum viginti quatuor aliis, Exc. Læti, Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *Trojæ vel Thebas* Petav. tert. *Thebas vel labes* Vat. pr. Med. sec. Put. *Thebas vel tadas* Florent. *Thebes* conj. Heins. *ac funera* Vat. tert. Exc. Læti. *et funera* Rott. Mazar. Oxon. pr.—292 *Erechthei*

NOTÆ

Annum...tempora] Flagitat annum, id est, munus consulis, qui dominus est anni ; sed hunc polluit Eutropius, simulque tempora, quæ dedecet ab eumacho gubernari.

287 *Exacta*] Hactenus acta, præterita vetustas.

288 *Commiserit*] Velut crimen ali-quod : monstrum enim, naturæ Deorumque crimen et dedecus, appellabant.

289 *Œdipodes*] Laius Rex Thebarum discit ex Oraculo se occidendum esse a filio : hoc ut vitet, filium natum, pastori dat occidendum. Pastor misericors, perforatis pedibus, eum suspendit ex arbore : hinc nomen, οἰδάω, *tumeo* ; ποῦς, ποδὸς, *pes* ; inde enim pe-

des tumebant. Ab alio pastore suscipitur, et delatus ad Polybii Corinthiorum Regis uxorem, alitur : hic grandior factus patrem perquirat, et in quodam Phocensium tumultu patrem Laium incognitum occidit : mox interfecta Sphinge Thebas intrat, matremque Jocastam insciens uxorem ducit.

Thyestes] Frater Atrei Mycenarum Regis in Peloponneso.

291 *Pelopea*] Filia Thyestes ex suo patre peperit sibi fratrem Ægisthū.

Thebas] Thebarum casus et calamitates.

292 *Erechthei*] Atheniensis, ab Erechtheo alias Rege.

In volucrum Tereus, Cadmus se vertit in anguem.
 Scylla novos mirata canes. Hunc arbore figit,
 Elevat hunc pluma, squamis hunc fabula vestit, 295
 Hanc solvit fluvio. Nusquam spado Consul in orbe,
 Nec iudex ductorve, fuit. Quodcumque virorum
 Est decus, eunuchi scelus est. Exempla creantur,
 Quae socci superent risus, luctusque cothurni.
 Quam pulchre conspectus erat, cum tenderet artus 300

uram, Cadmus in serpentem: Scylla obstupuit canes novos ex se natos: fabula hunc factum arborem plantat, extollit illum pennis, hunc operit squamis, illum liquefacit in fluvium. Nusquam eunuchus extitit Consul in mundo, neque Iudex, neque Dux: quicquid honestum est virtus, crimen est eunuchis: exempla producuntur, quae vincant faecias comediae, et tristitiam tragadiae. Quam belle Eutropius aspiciet

//////////

duo Vatt. Pal. *Erithci* Moret. pr. *Erithi* Moret. sec. *Aristei* Prie. *Aristei* Jun. pr. *Eristei* Oxon. sec. *cornu* Rott. Oisel. Leid. sec. Med. tert. Put. duo Petav. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *cena* Moret. sec. Hi duo vero versus in Thuan. desiderantur.—291 *mutata* Oisel. Oxon. pr. *mutata* vel *mirata* vel *imitata* Vat. pr. *hanc* Florent. *hunc* Vat. Livin. *hanc* vel *hunc* Ald. *signat* Vat. quint. *figit* Lov. Bonon. Pat. Put. Thuan. Leid. sec. m. pr. Med. sec. m. pr. duo Oxon. et Petav. Exc. Gevart. *finxit* Prie. *figit* vel *figunt* Vat. tert.—295 *Elevat* pro *Elevat* Vat. pr. m. pr. *Reverhit* Med. quart. *Everhit* Exc. Gevart. *hunc* Vat. tert. Florent. *hunc* tres Vatt. Pal. Farn. Oisel. *plumis* Mazar. *pluma* duo Leidd. et Oxon. Jun. pr. Put. Reg. ambo Moret. Lov. tres Petav. Ald. ed. Plantin. item Var. LL. ed. Antv. *hanc fabula* quatuor Vatt. Pal. Farn. Oisel. *vertit* Mazar.—296 *Hunc* quatuor Vatt. Pal. Farn. Prie. Rott. Oisel. cum glossa, i. e. *Marsyam* Tholos. tres Ambr. Exc. Lat. *hunc* Ms. Delr. *hunc* ubique habent edd. Vicet. Parm. Demst. Casii, Elzev. Barth. *ter hanc* et quarto loco *hunc* Ald. Junt. Colin. contra *ter hunc* et quarto loco *hunc* Ising. Gryph. Claver. primo vero loco *hunc*, deinde *ter hanc* ed. prim. Heinsii. *numquam* quatuor Vatt. Pal. Farn. Oisel. *musquam* Reg. Oxon. pr. *in urbe* Farn. m. pr.—297 *ductorque* Pal. Med. pr. Tholos. *ductorre* Exc. Lat. *quodcumque* Exc. Lucens. sec. *quicumque* ed. Vicet.—298 *Eunuchi* tres Vatt. Farn. *Eunuchis* Vat. sec. Moret. sec. Var. LL. e marg. Parm.—299 *socci usus* pro *socci risus* Jun. pr. *superant* Leid. pr. Ambr. sec. Med. tert. Pat. inc. Heins. *luctusque* Pat.—300 *pulchre*

NOTE

293 *In volucrum*] In Upipam Tereus mutatus est, ob Philomelam uxoris suae Prognēs sororem constupratam.

294 *Scylla*] Se lavans in fonte, a Circe zelotypa infecto, vidit inferiores corporis partes in rictus caninos transformatas, sequē in mare præcipitans, versa est in gurgitem cognominem. Fuit et alia Scylla Nisi filia in alaudam mutata.

Arbore figit] Ut Daphnen, Myrtham.

295 *Pluma*] Ut Cynem, qui rex erat Ligurum, qui morte Phaethontis contabuit, et versus est in avem cognominem; ut etiam Picas, quæ erant Pieri filia, et quæ ob garrulitatem in picas conversæ sunt.

Squamis] Ut Glanem.

296 *Solvit fluvio*] Ut Proteum illum, qui ex Virgilio: 'Omnia transformat

Exsanguis onerare toga ; cinctuque gravatus,
 Indutoque senex obscœnior iret in auro!
 Humani qualis simulator simius oris,
 Quem puer arridens pretioso stamine Serum
 Velavit, nudasque nates ac terga reliquit,
 Ludibrium mensis. Erecto pectore dives
 Ambulat, et claro sese deformat amictu.
 Candida pollutos comitatur Curia fasces,
 Forsitan et Dominus: præbet miracula lictor

305

batur, cum conaretur oprire veste consulari membra exsucca, et oppressus vestimento, ac vultus turpior incederet in vestibis aureis indutis. Sicut simius imitator vultus hominis, quem puer illudens terit ornatu dirite Serum, ac describit clunes nudatas et terga ludibrium futurum conriris: simius locuples ingreditur sinu sublato, et deturpat se veste insigni. Scatus ulbatus sequitur fasces contaminatos ab Euncho: et forte dominus sequitur. Lictor clarior consule monstrat predigia:

//////////

Vat. pr. duo Leidd. et Oxon. *pulcher* duo Vatt. Farn. Pric. Petav. pr. Moret. sec. Ambr. tert. Tholos. duo Med. *ornatus* Med. quart. *tonderet* Jun. pr. *arcus* Tholos. Ambr. sec.—301 *onerante* Florent. m. pr. Pat. Exc. Lucens. pr. *ornante* Ambr. sec. Med. tert. *ornare* duo Leidd. et octodecim alii, Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *ornare* vel *onerare* Put. Ambr. pr. Oxon. sec. Exc. Læti. *onerare* vel *onerante* Vat. pr. *cinctusque* Petav. tert. m. pr. *cinctuque* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. ed. Kœnig. *cinctumque* Jun. pr. *cinctuque* vel *cinctusque* Reg. *gravatur* Vat. tert. *gravatus* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *gravatur* vel *gravatus* Oxon. pr. *cinctumque gravatos* Gesn. *cinctuque gravatos* ed. Bipont.—302 *Inductoque* Vat. sec. et tert. m. pr. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Indutoque* duo Med. Petav. pr. Tholos. Ambr. sec. Moret. sec. Vat. Livin. inc. Heins. *iret obscœnior* Rott.—303 *simulator* Tholos. *imitator* Jun. pr.—304 *aridens* Vat. quint. *aridens* Rott. *irridens* legit Heinsius. *aridens* Med. sec. *flumine* Exc. Læti m. pr. *rectum* pro *Serum* Med. tert.—305 *nudasque genus* Farn. m. pr. *at terga* Rott. *relinquit* Oisel. Leid. pr.—307 *in actu* pr. *amictu* Jun. pr.—308 *Candida* vel *Callida* Moret. pr.—309 *dominus* duo Vatt. Pal. Rott. Oisel.

NOTÆ

sese in miracula rerum, Ignemque horribilemque feram, fluviumque liquentem.

301 *Gravatus*] Quasi ita macilentus atque infirmus foret, ut ne quidem togam ferre posset.

302 *Obscœnior*] *Obscœnus* dicitur quasi *abs scena*, quod in scena et in theatro dici non debet, quia turpe: vel *obsœnus* deducitur ab *ob* et *cœnum*; vel ab *ob* et *cano*, hoc est, contra cano, quod sit verbum mali auspicii. Unde Virgilius dixit, ‘Obsœnas volucres, obsœnamque famem.’ Alii alia sen-

tiunt.

304 *Serum*] Hi sunt populi extremæ Asiae, mira arborum lanigine celebres, vel potius vermium in his arboribus stabulantium exuviis pretiosis divites.

307 *Sese deformat*] Optime, quo enim veste lautior est simius, eo turpior.

308 *Candida*] Albata, seu novis vestibus induta in honorem Consulis.

309 *Dominus*] Aliquis ex veteribus servi Eutropii dominis.

Consule nobilior, libertatemque daturus, 310
 Quam nondum meruit, scandit sublime tribunal ;
 Atque inter proprias laudes Ægyptia jactat
 Somnia, prostratosque cauit se vate tyrannos.
 Scilicet in dubio viudex Bellona pependit,
 Dum spado Tiresias, enervatusque Melampus 315
 Reptat, ab extremo referens oracula Nilo.
 Obstrepere avium voces : exhorruit annus

et Eutropius largiturus libertatem, quam nondum promeritus est, conscendit tribunal altum, et inter clogia sua, ventitat deliria Ægyptia, et cautat Tyrannos debellatos, se referente raticinia. Nimirum Bellona ultrix lasit dubitans, dum Tiresias emucclus, et Melampus crivatus arreperit, reportans oracula a Nilo ultimo. Garritus volucrum occinucruat, annus horruit nomen, et Janus

//////////

Exc. Lat. *dominis* Med. quart. vet. Gyr. *dn̄s* Florent. duo Med. inc. Heins. Lov. Tholos. Put. Mazar. duo Petav. tres Ambr. *dn̄is* duo Vatt. Pric. Med. sec. Thuan. Petav. tert. Jun. pr. marg. Parm. *dn̄s* vel *dn̄is* Oxon. pr.—311 *Quod* vel *Quam* Exc. Lat. *nondum* duo Vatt. Farn. Pric. Exc. Lat. *needum* Leid. pr. et quindecim alii, Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. item ed. Bipont. *metuit* Gesn.—312 *laudes proprias* Vat. sec.—314 *velor* Ambr. pr.—315 *Melampus* Jun. pr.—316 *Reptat* Jun. pr. *Reptat* quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Oiscl. Moret. sec. Exc. Gevart. *Raptat* Med. quart. *Raptat* Pric. Med. sec. m. sec. Bonon. Pat. Ambr. pr. Leid. sec. Oxon. sec. Lov. duo Petav. *Reptat* vel *Raptus* Reg. *Reptet* vel *Raptus* Oxon. pr. Exc. Lat. *eterno* Ambr. pr. *oblivia* vel *oracula* Vat. quint.—317 *Obstupere* Put. Thuan. Reg. m. pr. Pat. Moret. sec. Oxon. pr. ed. Vicet. *Obstrepere* vel *Obstupere* Vat. pr. de strepitu hoc avium vid. Passerat. ad Propert. Lib. 1. p. 221. *avium* Exc. Lat. *animi* Pric. *animo* Med. tert. *Annus* Exc. Pat.

NOTE

310 *Libertatemque daturus*] More novorum consulum, quorum primus actus erat datio libertatis.

312 *Ægyptia somnia*] Theodosius contra Eugenium pugnaturus, misit Entropium in Ægyptum ad quendam virum pinn *Joannem* appellatum, qui cladem Maximi tyranni prædixerat. Ille vero prædixit quoque Theodosium victoriam relaturnm esse, sed non incumentam; et paulo post in Italia obiturum. Quæ cum ita contigerint, nihil est quod *somnia* vocentur: sunt enim ea certe *Oracula*.

313 *Canit se vate*] Falsum igitur est ablativos, quos absolutos vocant, poni non posse, nisi rebus et personis

differentibus. Ovidius, 'Me duce ad hunc voti finem, me milite veni.' Cicero: 'Quæ ornamenta etiam in sexto Clodio, te Consule, esse voluisti,' &c.

315 *Tiresias*] Sic vocatur Eutropius, quod Tiresias vates fuerit apud Thebanos, et utrumque sexum expertus fuerit.

Melampus] Nomen auguris apud Homerum.

316 *Reptat*] Quia magna est tarditas corporis enervati.

317 *Obstrepere*] Aves testate sunt suo strepitu aversari Consulem emmelum, velut rem portentosam.

Annus] Anni nominabantur a Con-

Nomen, et insanum gemino proclamat ab ore,
 Eunuchumque vetat fastis accedere Janus.
 Sumeret illicitos etenim si fœmina fascēs, 320
 Esset turpe minus. Medis levibusque Sabæis
 Imperat hic sexus, reginarumque sub armis
 Barbariæ pars magna jacet. Gens nulla probatur,
 Eunuchi quæ sceptrā ferat. Tritonia, Phœbe,
 Vesta, Ceres, Cybele, Juno, Latona coluntur : 325
 Eunuchi quæ templā Dei, quas vidimus aras?
 Inde sacerdotes : hæc intrat pectora Phœbus :
 Inde canunt Delphi. Trojanam sola Minervam
 Virginitas Vestalis adit, flammisque tuetur.

vociferatur ore duplici horrendum esse, ac prohibet eunuchum admovere se fastis. Nam si mulier usurparet fascēs vetitos, minus pudendum foret. Hic sexus dominatur Medis et Sabæis celeribus, et pars magna Barbariæ subjecta est armis Reginarum. Nullus populus memoratur, qui patiatur imperium eunuchi. Pallas, Luna, Vesta, Ceres, Cybele, Latona adorantur. Quæ delubra sunt Dei eunuchi? Quæ conspeximus altaria? Inde sacerdotes: Apollō ingreditur hæc corda: inde Delphi vaticinantur. Una virginitas Vestalis accedit ad Minervam Trojanam, et custodit

rec.—318 *Nomen vel Omen* Exc. Læti. *ut insanum* Med. tert. *insano geminum* Exc. Cod. Rhem. *orbe* Vat. pr. Oisel. Florent. *orbe vel ore* Vat. tert. Reg. Oxon. pr.—319 *fastis* Med. tert. *tristis* Farn. *fastis accedere fastis* Leid. sec. *Janus accedere fastis* Vat. Livin. Ald. *tantis acc. fastis* Reg. *tantis pro Janus* Pric. Med. tert. Bonon. Tholos. Oxon. sec. *Janus vel tantis* Leid. pr. Oxon. pr.—320 *Illiricos* Jun. pr. *fastus* Ambr. sec.—321 *Esset turpe minus* Moret. pr. Exc. Gevart. *mediis* Ald. *levibusque* Tholos.—323 *probatur duo* Moret.—324 *regna* Thuan. *gerat* Ambr. sec.—325 *Vesta* Med. pr. inc. Heins. Mazar. duo Petav. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *Terra* duo Leid. et viginti alii, item Exc. Gevart. *Terra vel Vesta* Vat. pr. Oisel. Lov. *Tellus pro Juno* Lov. m. pr.—326 *Eunuchis q. t. Deis* Vat. quint.—327 *intrat hæc* Farn. *intret* Petav. tert. *intratque hæc* Exc. Gevart. *hæc inter* Oxon. sec.—329 *habet* Ald.—

NOTÆ

sulibus; sed hic annus horruit nominari ab Entropio; et Janus bifrons ore duplici elamavit rem esse insanam, insuetam, horrendam, si eunuchus fastos intraret, hoc est, Consul esset: id quod fiebat Calendis Januariis.

321 *Medis, Sabæis*] Asiæ populis.

324 *Sceptrā*] Aristoteles tamen apud Lucianum Regem eunuchum ita miratus est, ut illi periunde ac Diis sacra faceret.

Tritonia] Pallas a palude Tritonide in Africa, ubi nata dicitur.

327 *Inde sacerdotes*] Ex fœminis eliguntur sacerdotes, quarum pectora Phœbus afflat, et quæ vaticinantur Delphis ad radicem Parnassi.

328 *Trojanam Minervam*] Vel potius Palladium, seu simulacrum Trojanæ Minervæ, quod Vestales solæ magna cura asservabant; ut in quo Romæ fatum ponebatur.

329 *Flammisque*] Vestales ignem

Hi nullas meriti vittas, semperque profani. 330
 Nascitur ad fructum mulier, proleaque futuram :
 Hoc genus inventum est, ut serviat. Herculis arcu
 Concidit Hippolyte : Danaï fugere bipennem,
 Pentesilea, tuam : claras Carthaginiſ arces
 Creditur, et centum portis Babylona superbam 335
 Fœmineus struxisse labor. Quid nobile gessit
 Eunuchus ? quæ bella tulit ? quas condidit urbes ?
 Illas præterea rerum natura creavit :
 Hos fecere manus. Seu prima Semiramis astu
 Assyriis mentita virum, ne vocis acutæ 340
 Mollities, levesve genæ se prodere possent,

ignem sacrum. Hi eunuchi nullas promeriti sunt vittas, et profani semper remanent. Fœmina producit ad fatum, et liberos suscipiendos. Hæc natio eunuchorum reperta est, ut famuletur. Hippolyte victa est sagittis Herculis: Græci, o Pentesilea, effugerunt securim tuam: labor mulieris putatur condidisse turris illustris Carthaginiſ, et Babylonem tumentem portis centum. Quid clarum eunuchus fecit? Quæ gessit prælia? Quas extruxit arces? Insuper natura produxit illas fœminas: industria fecit hos eunuchos. Seu Semiramis prima simulans dolose se esse virum apud Assyrios, ne mollitudo vocis enervatæ, et genæ imberbes

//////////

330 *meritis* Mazar. — 331 *ad fetum mulier* Heinsius primum legerat, sed mox improbavit ascripto loco l. ii. in Eutrop. vs. 51. — 332 *arcu vel arcum* Ambr. sec. — 333 *Occidit* Farn. *Condidit* Oisel. *Concidit* vel *Condidit* Ambr. sec. *puere* Ambr. tert. *bipennem* Florent. — 334 *clarum Carthaginiſ arcem* Vat. quint. — 337 *condidit urbes* Vat. pr. et tert. *condidit* vel *contudit* Med. sec. *arces* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Exc. Læti. *urbes* Florent. duo Med. inc. Heins. Mazar. Vat. Livin. Leid. pr. Jun. pr. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *arces* vel *urbes* Put. Reg. Leid. pr. m. sec. — 339 *Has* inc. Heins. *Hunc* Oisel. *Hoc* Vat. pr. Tholos. Gyrald. — 340 *ne vocis* Exc. Læti, Ald. ed. Vicet. *ne* Oisel. Vat. Livin. *lucis* Jun. pr. — 341 *lenesce* Vat. quint. Pal. Put. *lavesce* duo Med. Leid. pr. Lov. Jun. pr. duo Oxon. ambò Moret. Ambr. pr. Bonon.

NOTÆ

sacrum custodiebant; si qua neglexisset, flagris cædebat; ignisque extinctus, ope speculi, igne Solis excitabatur.

330 *Profani*] Nullas merentur vittas sacerdotum, nullis mysteriis admittuntur, a sacris vasisque puris arcentur. Galli tamen evirati erant sacerdotes Cybeles.

333 *Hippolyte*] Regina Amazonum victa ab Hercule.

334 *Pentesilea*] Altera Amazon,

quæ fortiter militavit in bello Trojano. Virgil. 'Mediis in millibus ardet Pentesilea furens,' &c.

336 *Fœmineus labor*] Didonis, quæ Carthaginiem; Semiramidis, quæ Babylonem inter mundi miracula relatam condidit. Nam ex Ovidio, 'Dicitur olim Coctilibus muris ciuixisse Semiramis urbem.'

339 *Manus*] Homines manu sua et cultro fecerunt eunuchos. Christus apud S. Matth. c. 19. 'Sunt eu-

Hos sibi conjunxit similes : seu Parthica ferro
 Luxuries vetuit nasci lanuginis umbram,
 Servatoque diu puerili flore cœgit
 Arte retardatam Veneri servire juventam. 345

Fama prius falso similis, vanoque videri
 Ficta joco. Levior volitare per oppida rumor,
 Riderique nefas : veluti nigrantibus alis
 Audiretur olor, corvo certante ligustris.
 Atque aliquis gravior morum, Si talibus, inquit, 350
 Creditur, et nimiis turgent mendacia monstis ;
 Jam testudo volat, profert jam cornua vultur :
 Prona petunt retro fluvii juga : Gadibus ortum

possent indicare se, adjunxit hos eunuchos similes sibi : seu luxus Parthicus prohibuit cultro oriri umbram barbæ, et flore puerili conservato longum, cœgit juventutem fractam industria vacare voluptati. Primo fama cœpit apparere par falsitati, et excogitata per ludum inanem : murmur levius cœpit currere per urbes, et crimen irrideri : quasi corvo candidiore ligustris, Cycnus pennis nigris audiretur. Tum quidam gravior moribus ait, Si fides adhibetur hisce rebus, et mendacia tument prodigiis immodicis : jam testudo volat, jam vultur ostendit cornua, flumina retro euntia ascendunt culmina montium. Carmani Indiæ populi viderant solem

//////////

Pat. Thuan. Mazar. tres Petav. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *levesque* Exc. Læti m. pr. *lævesne* Leid. sec. *levesque* vel *lenesque* Med. pr. *procedere* Vat. tert. *possunt* Med. sec.—342 *Hos tibi* Vicet. *Hus* legebat Heinsius. *contraxit* Thuan. *conncxit* Med. quart. *Parthica* Exc. Lucens. pr. *Parthia* Vat. tert. Reg. Mazar. Jun. pr. Oxon. pr. *percita* ed. Vicet. *perthica* Leid. pr.—343 *orbam* Med. tert.—344 *cœgit* vel *peregit* Petav. tert.—345 *Arte* vel *Ante* Reg. Oxon. pr. *retardandam* Lov. m. pr. *servare* Exc. Læti m. pr. *servire* vel *servare* Oxon. sec.—346 *falsæ* leg. Heins.—347 *facta* Oxon. sec.—348 *veluti* Vat. pr. Florent. Reg. Mazar. Exc. Lucens. pr. *sicut* duo Leidd. et viginti quatuor alii, Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet. *sicut* vel *veluti* Exc. Læti.—349 *lustrante* Vat. quint. *luctante* Med. quart.—350 *Utque* Exc. Læti m. pr. ed. Parm. *morum gravior* Thuan.—351 *miracula* iuc. Heins. qui ejusmodi notam f. apposuerat. *miniis* Prie.—352 *profert jam* Lov. *mitis* Med. tert.—353 *petent* Petav. tert. *fluvii retro* Prie. Petav. pr. *vada* tres Vat. Pal. Farn. Florent. duo Med. Put. Thuan. Petav. pr. *vada* tres Vatt. Pal. Farn. Florent. duo Medic. Put. Thuan. Petav. sec. Exc. Læti m. pr. *juga* vet. Gyr. Vat. Livin. Lov. Oxon. sec. duo Med. totidem Petav. et Ambr. Bonon. Tholos. Exc. Læti, Lucens. sec. Gevart. Sched.

NOTE

nuchi, qui facti sunt ab hominibus.' tropium esse consuem; quod sine
 346 *Fama*] Quæ celebravit Eu- crimine fieri non poterat.

Carmani texere diem: jam frugibus aptum
 Æquor, et advectum sylvis delphina videbo: 355
 Jam cochleis homines junctos, et quicquid inane
 Nutrit, Judaicis quæ pingitur India velis.
 Subjicit et mixtis salibus lascivior alter:
 Miraris? nihil est, quod non in pectore magnum
 Concipit Eutropius: semper nova, grandia semper 360
 Diligit, et celeri degustat singula sensu.
 Nil timet a tergo: vigilantibus undique curis
 Nocte dieque patet: lenis facilisque moveri
 Supplicibus, mediaque tamen mollissimus ira.
 Nil negat, et sese vel non poscentibus offert. 365
 Quidlibet ingenio subigit, traditque fruendum.

orientem in Gadibus, et ipsi occulant occidentem. Jam mare idoneum est segedi, et conspiciam Delphinum allatum ex sylvis: jam conspiciam homines conjunctos cochleis limacum, et quodcumque India alit vanum, India que depingitur tapetibus Judaicis.

Gud. *juga* vel *vada* Vat. pr. Petav. pr. inc. Heins.—354 *Germani* Exc. Lucens. sec. cum signo +, quo indicatur lectionem veterem erasam aut interpolatam esse. *Quarmerii* Pric. *Sarmerii* Var. LL. ed. Antv. *Carmerii* Petav. sec. Med. tert. *Arminii* Rott. *Armenii* Vat. pr. *Armenii* tres Vatt. Pal. Oisel. Exc. Læti. *traxere* Farn. Jun. pr. Thuan. Mazar. Med. quart. inc. Heins.—355 *adductum* Reg. *aductum* Leid. pr. *avctum* Vat. quint. *adrectum* Leid. sec. et viginti quatuor alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gud. ed. Viet. Var. LL. ed. Antv. *adrectum* Pric. *assuetum* Vat. pr. et tert. Oisel. Florent. Mazar. Med. tert. *adrectum* vel *assuetum* inc. Heins. Exc. Læti. *adjunctum* vel *assuetum* Moret. pr. *silris* vel *fluriis* Vat. pr.—356 *Jamque Deis* inc. Heins. qui et *vincos pro junctos* exhibet.—357 *Indaicis* Vat. quint. *Indiacis* Pat. in Vat. pr. ante *Judaicis* litera videtur erasa, spatio aliquo relicto: primum quoque *i* videtur a fuisse.—358 *salibus mistis* Vat. quint. *salibus* vel *sabiis* Put.—359 *in pectora* Thuan.—360 *grandia* Med. tert. *gaudia* Oisel. Jun. pr. Florent. m. pr. Mazar. Pat. Exc. Cod. Rhem. *gaudia* vel *grandia* Vat. pr. Exc. Læti.—361 *Diligit* inc. Heins. *Dirigit* Vat. quint. Rott. Tholos. Leid. sec. m. pr. Moret. sec. Ambr. tert. duo Petav. Oxon. pr. Exc. Gevart. *Diligit* vel *Dirigit* Vat. pr. *degustans* Moret. pr.—363 *latus* Put. m. pr. Jun. pr. Leid. a m. pr. *latus* Pat. atque ita conjecerat Heinsius. *lanis* vel *latus* Reg. *Latus* vel *levis* Oxon. pr. *levis* Leid. a m. s.—365 *en sese* Oisel. *presentibus* Petav. sec.—366 *Quidlibet* Rott. Lov.

NOTE

354 *Carmani*] Ἡ δὲ Καρμανία τελευταία μὲν ἐστὶ τῆς ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ ἐκβολῆς, *Carmania ab Indi ostio ultima est.* Strabo.

357 *Judaicis*] India et res Indica portentosæ depungebantur in tapetibus, seu aulæis Judæorum. Alii le-

gunt in *Attalicis*, id est, superbis: alii *Niliacis*, id est, Ægyptiis, seu Alexandrinis, apud quos in aulæis miranda species pingebantur. Unde Plant. vocat 'Alexandrina belluata, Conchyliata tapetia.'

Quicquid amas, dabit illa manus : communiter omni
Fungitur officio, gaudetque potentia flecti.

Hoc quoque conciliis peperit meritoque laborum :

Accipit et trabeas, argutæ præmia dextræ.

370

Postquam vera fides facinus vulgavit Eoum

Gentibus, et Romæ jam certius impulit aures :

Eutropiumne etiam nostra dignabimur ira ?

Hic quoque Romani meruit pars esse doloris ?

Sic effata, rapit cœli per inania cursum

375

Diva potens, unoque Padum translapsa volatu

Castra sui rectoris adit. Tum forte decorus

Posteaquam sermo verus disseminavit apud populos crimen orientis, et fœrit jam verius aures Romæ: An reputabimus quoque Eutropium dignum furore nostro? An hic etiam promeritus est esse pars luctus Romanorum? Hac locuta Diva potens Roma, arripit viam per spatia Cœli, et trajiciens Eridanum uno cursu, petit castra gubernatoris sui. Tum forte gener pulcher Honorius cum Stilichone socero

Moret. sec. Petav. pr. Thuan. Mazar. Med. quart. Quodlibet Vat. tert. Pal. Pric. Oisel. Vat. pr. m. pr. Exc. Læti. Quilibet vel Quodlibet Med. pr. Quælibet vel Quamlibet Var. LL. e marg. Parm. ingenio vel ingenuo Vat. pr. Exc. Lucens. pr. subicit Vat. pr. et tert. Florent. Oisel. Jun. pr. Vat. Livin. Leid. pr. Oxon. pr. traditque Exc. Læti. truditque nefandum ed. Vicet. traditque vel truditque Florent. nocendum Lov. m. pr. Leid. sec. m. pr. Tholos. Mazar. Med. tert. duo Petav. Exc. Gevert. nocendum vel nefandum Exc. Pat. rec. nocendum vel fructum Reg. Petav. pr.—367 ille Gronovius in Exc. Schotti, qui ascripserat locum Ovid. de Art. iii. 657. ‘Sed semel est custos longum redimendus in annum, Sæpe dabit, dederit quas semel, ille manus.’—368 meruit Ambr. pr. meritumque laborum conj. Heins.—370 Accipit trabeas Med. quart. augustæ vel argutæ Lov.—371 vulgarat Jun. pr. Eois Med. tert.—372 certior Moret. sec. conscius Reg. Oxon. sec. m. pr.—373 Eutropiine Petav. sec. dignabimur Vat. Livin. dampnabimur Jun. pr. dignabitur Leid. pr. m. pr. Var. LL. e marg. Parm. Ald. Colin. et Exc. Læti. dignabitur vel dignabimur Oxon. sec.—374 Hoc quoque Romani Oxon. pr. Romanis Vat. quint. laboris Ambr. pr. Med. tert. doloris Pnt. doloris vel laboris Lov.—375 petit Med. sec. m. pr. celerem Med. tert. cœli, celerem, vel celeri Vat. pr. cursu Petav. sec. cursus Farn.—376 translata Thuan. duo Ambr. inc. Heins. translata Jun. pr. transgressa Vat. tert. duo Med. Reg. Oxon. pr.—377 victoris Med. sec. Cum forte Ambr. sec. inc. Heins. Ut Med. tert. tunc Farn.

NOTÆ

371 *Facinus Eoum*] Crimen Orientis, qui Eutropium fecerat Consullem.

373 *Etiam*] Post tot monstra domita, Maximum, Eugenium, Argobas-

tem, Andragathium, Rufinum, &c.

376 *Padum*] Ut Ravennam peteret, in qua urbe tum Honorius sedem fixerat.

Cum Stilichone gener pacem implorantibus ultro
 Germanis responsa dabat, legesque Cœcis
 Arduus, et flavis signabat jura Suœvis. 380
 His tribuit Reges, his obside fœdera sancit
 Indicto: bellorum alios transcribit in usus,
 Militet ut nostris detonsa Sygambria signis.
 Læta subit Romam pietas, et gaudia pœne
 Moverunt lacrymas, tantoque exultat alumno. 385
 Sic armenta suo jam defensante juvenco,
 Celsius assurgunt erectæ cornua matri.
 Sic jam terribilem stabulis, dominumque ferarum,
 Crescere miratur genitrix Massyla leonem.
 Dimovit nebulam, juvenique apparuit ingens. 390

reddebat sponte oracula Germanis petentibus pacem, et sublimis in solio imponebat leges Cœcis, ac designabat jura Suœvis flarentibus. Dat his Reges, constituit his fœdera, obsidibus imperatis: destinat alios in subsidium bellorum, ut Sygambria rursus belligerit sub revellis nostris. Sensus pictatis juvenem movet Romanæ, et lætitia excitavit fere fletus, ac triumphat alumno tanto Honorio. Ita tauro suo jam tutante armenta, cornua attolluntur læta matri ejus altius. Ita mater Massyla obstupescit leonem adolescere jam mutendum stabulis, Regemque futurum bestiarum. Roma removit nubem, et magna visa est juveni Honorio.

Mazar. Petav. sec. fronte Ambr. pr. forte vel fronte Florent.—378 Stilichone Vat. sec. Exc. Læti.—379 legesque Petav. pr. Cœcis Med. sec. Cœcis Vat. quint. Farn. Rott. Put. Reg. Mazar. Petav. sec. Moret. pr. inc. Heins. Cœcis vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Caychis Florent. Cœcis Vat. tert. Chœcis Vat. sec. Pal. Med. pr. Thuan. Petav. sec. Chœcis Exc. Læti. Chœcis Vat. pr. Oisel. Cahucis Med. tert. Caichis Jun. pr. Cœcis Leid. pr. Caycis vel Cœcis Lov.—380 signavit Moret. pr. Suavis Oisel.—381 Reges Florent. duo Med. Put. Reg. m. pr. Petav. sec. Bonon. Pat. Tholos. Lov. Ambr. sec. Moret. sec. duo Leid. m. pr. Exc. Gevart. Lucens. sec. leges Jun. pr. Farn. Med. sec. duo Vatt. duo Leid. m. sec. sedes Med. quart. sancit Vat. pr. Oisel. sanxit Pric. Reg. Pat. Tholos. Jun. pr. Oxon. pr. Lov. Moret. sec. sanxit vel sancit Moret. pr.—382 Inducto Lov. m. sec. Indictoque Moret. pr. transmittit Med. sec.—383 in nostris Leid. pr. Sicambria Pric. Exc. Læti m. pr. Sigambria Vat. pr.—384 pietas Romam Moret. sec.—385 Moretur Med. quart. totoque Petav. tert. insultat Med. tert. exultat Reg.—386 armata Vat. sec. Var. LL. ed. Antv. defendente Vat. quint. Farn. defensante Exc. Lucens. pr. descendente Exc. Læti, ed. Vicet. et Parm. decessante et emend. defendente Lov. defendente vel defensante Var. LL. e marg. Parm. defendente vel defensata marg. Isingr. et Pulm.—387 armata Vat. sec. m. pr.—389 Massyla vel Gætula Pat. Malea vel Massyla Moret. sec.—390 nebulam Exc. Læti. Jæcisque Ambr. pr.

NOTE

- 379 Cœcis, Suœvis] Hi sunt Germaniæ populi, sicut et Sygambri: erant.
 389 Massyla] Massyla regio Africae, famosa leombus.
 390 Nebulam] Dii Deaque soliti tegi nubibus.

Tum sic orsa loqui : Quantum te Principe possim,
Non longinqua docent : domito quod Saxone Tethys
Mitior, aut fracto secura Britannia Picto.

Ante pedes humili Franco tristisque Suëvo
Perfruur : et nostrum video, Germanice, Rhenum. 395
Sed quid agam ? discors Oriens felicibus actis
Invidet, atque alio Phœbi de cardine surgunt
Crimina, ne toto conspiret corpore regnum.
Gildonis taceo magna cum laude repertam

Tunc Roma ita incepit loqui : Quantum valeam, te imperatore, o Honori, non facta remota testantur ; quod, Saxone profligato, mare est tutius, aut quod Anglia tuta est Pictis debellatis. Fruor Francis summissis, et Suevis asperis jacentibus ad pedes meos, et intueor Rhenum in nostra potestate, o Honori Germanice. At quid faciam ? Imperium Orientis amulatur facta nostra fortunata, et scelera oriuntur ex alia via Solis, ne Imperium consentiat in partibus universis.

Sched. Gud.—391 *Tum* Leid. pr. Vat. Livin. Med. quart. inc. Heins. Exc. Lucens. sec. *Tunc* duo Vatt. Pric. Farn. Rott. Oisel. Exc. Læti. *possum* Vat. quint. Farn. Rott. Med. tert. Reg. Petav. pr. Leid. pr. item Oxon. Exc. Læti, Ald. Junt. Parm. Vicet. *possem* Vat. pr. Oisel. Florent. Jun. pr.—392 *Nos longinqua* vet. Gyr. Num conjiciebat Heins. *domino* Exc. Læti m. pr. *jam Saxone* Med. quart. quo Pal. q Jun. pr. quod vel quo Med. sec. quod vel jam Leid. sec. *Santone* Ambr. tert. *Rhenus pro Tethys* Farn. et Ambr. tert.—393 *strato* Ambr. pr. Sched. Gud. *Picto* Exc. Lucens. pr. *Brito* ed. Vicet.—394 *fracto pro Franco* Jun. pr. Leid. sec. Oxon. sec. duo Petav. Pat. tres Ambr. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *Franco vel fracto* Vat. pr. Lov. *tristire* Jun. pr.—395 *vestrum* Vat. Livin. *rerum pro Rhenum Tholos. Retum* inde conjiciebat Heins.—396 *actis* vel *armis* Oxon. sec.—397 *carmine* Jun. pr. *sumunt* Lov. m. pr.—398 *Carmina* Pric. Oisel. Mazar. *nec toto* Med. tert. *ordine* Jun. *regum* Jun. pr.—399 *tuccam* Pat.

NOTÆ

Ingens] Major erat Romæ species.
392 *Non longinqua docent*] Non opus est factis longinquis ac remotis, ut ostendatur, quantum possim, te Imperatore.

Saxone] Saxones, Picti, Franci, Suevi, Germani, aliique populi a Stilichone aut victi aut compositi sunt sub auspiciis Honorii.

395 *Germanice*] Roma blanditur Honorio, dum vocat eum Germanicum, alludens ad Germanicum illum, urbis orbisque delicias, in quo Prin-

cipe virtutes omnes heroicæ absque ulla vitii macula elucebant.

398 *Crimina*] Eutropius, qui novo crimine ad consulatum evehitur.

Conspiret] Ne Imperium non perfecta concordia fruatur in toto corpore, in partibus omnibus ; ne non uno et eodem spiritu animoque regatur ; ne non sit fortunatum, surgunt crimina in Oriente, Eutropio facto Consule.

399 *Repertam*] Alii legunt *receptam*. Taceo perfidiam Gildonis male

Perfidiam, et fretos Eoo robore Mauros.	400
Quam suspecta fames, quantum discriminis Urbi!	
Ni tua vel soceri nunquam non provida virtus	
Australem Arctois pensasset frugibus annuum.	
Invectæ Rhodani Tyberina per ostia classes,	
Cinyphiisque ferax Araris successit aristis.	405
Teutonicus vomer, Pyrenæique juveni	
Sudavere mihi: segetes mirantur Hiberas	
Horrea: nec Libyæ senserunt damna rebellis	

Sileo infidelitatem Gildonis subactam cum gloria ingenti, et Mauros subactos, etsi munitis viribus Orientis. Quam fames fuit timenda! Quantum periculi impendit urbi Romæ! Nisi fortitudo tua vel soceri Stilichonis semper prospiciens compensasset annonam meridianam messibus Septentrionalibus. Naves advectæ sunt Rhodano per ora Tyberis, et Araris fœcundus successit spicis Africanis. Aratrum Teutonicum, et boves Pyrenæi laboraverunt pro me: granaria nostra admirantur

//////////

magna tacco cum laude Petav. sec. *cum magna laude inc.* Heins. *magna cum fraude conj.* Heins. *clade* Pal. Med. pr. *reperitam* Oxon. pr. forte bene, pro *detectam*. Lib. II. in Eutrop. vs. 88. *receptam* Gesn. ed. Bipont. et al.—400 *muros* Mazar.—401 *Quam suspecta* duo Vatt. Pric. Med. quart. Reg. Tholos. duo Petav. Jun. pr. Oxon. pr. Moret. sec. Exc. Pat. rec. *Quæ suspecta* Vat. sec. Pal. Farn. Rott. Oisel. Lov. tres Med. inc. Heins. *Quæ suscepta* Exc. Læti. *sustenta* Petav. m. pr. *suspecta* vet. Gyr. duo Leidd. tres Ambr. Exc. Gevart. *suscepta* vel *suspecta* Vat. pr. Florent. Thuan. *urbis* Pric. Rott. Thuan. duo Petav. Tholos. Jun. pr. duo Oxon.—403 *Eois* Vat. quint. *pensaret* Med. quart. *pensassent* Jun. pr. atque ita legebat Heins.—404 Heinsius legisse videtur *Subvectæ*, nam ascripserat locum Tacit. Lib. xv. Ann. ‘Naves, quæ frumentum Tiberi subvectæ essent.’ ita enim constanter libri scripti, non *subvectassent*, conjiciebat tamen, *subvecturæ essent*. vid. Salmas. ad Hist. Aug. p. 119. *Rhodani* tres Vatt. Pal. Rott. Reg. Exc. Cod. Rhem. et Lucens. pr. *Rhodan* Oxon. sec. m. sec. *Rhodanum* Pric. *Rhodanos* Jun. pr. *Rhodano* Vat. pr. Farn. Med. quart. Florent. m. pr. Put. Mazar. Petav. pr. Ambr. et Moret. pr. Lov. Vat. Livin. Exc. Læti et ed. Vicet.—405 *Ciniferisque* Jun. pr. *ferox* Rott. Thuan. *succedit* Put.—406 *Teutonicis* Vat. tert. *Teutonicisque* Moret. pr. *Pyrenæique* Vat. pr. *Phiretæique* Var. LL. ed. Antv. *Pyrenæique* vel *Phylæique* Exc. Læti.—408 *rebelles* Vat.

NOTÆ

receptam, subactam, vindicatam, dum iste Maurus Libyam tentabat Imperio Romano avellere. Quod cum moliretur, annonæ penuria urbem Romanam infestasset, nisi Stilicho providisset.

400 *Eoo robore*] Viribus Orientis. Eutropius quippe tentabat annexere Libyam Imperio Orientis, ut bellum inter fratres aleret, in bello se po-

Delph. et Var. Clas.

tentorem esse ratus.

403 *Arctois frugibus*] Frugibus advectis ex Gallia, quæ est versus septentrionem habita ratione Romæ.

405 *Cinyphiis*] Africanis, ex Libya scilicet venientibus. Supra de bello Gildonico v. 7.

406 *Teutonicis*] Cimbri et Teutones, eam quam Dani, partem terrarum tenebant,

Claud.

2 I

Jam Transalpina contenti messe Quirites,
 Ille quidem solvit meritas (scit Tabraca) pœnas, 410
 Ut pereat, quicumque tuis conflixerit armis!
 Ecce repens isdem clades a partibus exit,
 Terrorisque minus, sed plus habitura pudoris,
 Eutropius Consul. Pridem tolerare fatemur
 Hoc genus, Arsacio postquam se regia fastu 415
 Sustulit, et nostros corruptit Parthia mores.
 Præfecti sed adhuc gemmis, vestique dabantur
 Custodes, sacroque adhibere silentia somno.
 Militia eunuchi nunquam transgressa cubile,
 Non vita spondente fidem, sed inertia tutum 420

fruges Hispaniæ; et cives Romani jam saturati frugibus Transalpinis non cogitaverunt de detrimento Libyæ rebellantis. Iste Gildo certe luit supplicium dignum, (Tabraca testatur) ut quisquis pugnaverit contra arma tua, delcatur. En Eutropius Consul, causa exitii subiti, erumpit ex isdem regionibus, paritura minus timoris, sed plus dedecoris. Confitemur nos pati jamdudum hanc nationem eunuchorum, postquam Aula extulit sese superbia Arsacia, et Parthia infecit mores nostros. Verum eunuchi fiebant adhuc tantum præpositi lapillis servandis, et custodes vestimentis, et ad curanda silentia somni sacrati. Bella eunuchi nunquam præter-

pr. Put. m. sec. *rebellis* vel *libellis* Moret. pr.—410 *solvit meritas* duo Leidd. cum viginti duobus aliis, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *meritas solvit* Isingr. Gryph. Raphael. *sit* Vat. pr. m. pr. *Tabrica* Tholos. Leid. sec. Voss. Exc. Cod. Rhem. *Tabrica* vel *Tabraca* Lov.—411 *Ut pereant* Med. tert. *prout pereant* Lov. *Et pereat* conj. Heins. in Thuan. deest hic versus. *confluxerit* Vat. pr. m. pr. item quint. Rott. Jun. pr. *effliverit* Ambr. pr.—412 *repens* Vat. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *clades ab eisdem partibus* Med. quart. *isdem clades* Vat. pr. *idem* Petav. tert. *de partibus* Florent. Tholos.—414 *tolerasse* Vat. pr. m. sec. Ambr. pr. Lov. *tolerare* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *fatetur* Jun. pr.—416 *ad nostros corruptit* Rott. *corruptit* Vat. quint.—417 *Perfecti* Moret. pr. *adhuc* Put. *vestisque* Thuan.—418 *solutia* Med. quart.—419 *transgressa* Vat. sec. Pal. Med. pr. *progressa* tres Vatt. Farn. Rott. Oisel. Oxon. sec. duo Leidd. Exc. Læti. *progressa cubili* Oxon. pr.—420 *Nec* Lov. Oxon. sec. m. sec. Med. quart. *ritas* Petav. sec. *spondente* Exc. Lucens. sec. *spondere* Exc. Læti, ed. Vicet. *spondere* vel *spondente* Exc. Pat. rec. *splendente fides* Barth. *tutum* Vat. pr. Pric. Vat.

NOTÆ

410 *Tabraca*] seu Τύβαθρα urbs Libyæ, ad quam victus est Gildo.

412 *Clades*] Entropius causa tot cladum, tanti exitii, exiit ex Africa.

415 *Arsacio*] Superbia simili superbiæ Arsacidarum, qui Parthorum erant Reges.

417 *Dabantur adhibere*] Phrasis Græca, id est dabantur, ut curarent silentia sacri somni Principum Augustorum: quorum somnus dicitur sacer, quia Personæ sunt sacræ. Innuat Entropium fuisse præpositum sacri cubiculi.

Mentis pignus erat. Secreta monilia servant,
 Ornatus curent Tyrios: a fronte recedant
 Imperii. Tenero tractari pectore nescit
 Publica majestas: nunquam vel in aequore puppim
 Vidimus eunuchi clavo parere magistri. 425
 Nos adeo sperni faciles? orbisque carina
 Vilior? Auroram sane, quæ talia ferre
 Gaudet, et assuetas sceptris muliebribus urbes
 Possideant. Quid belliferam communibus urunt
 Italiam maculis, nocituraque probra severis 430
 Admiscent populis? Peregrina piacula forti
 Pellantur longe Latio, nec transeat Alpes

runt lectum, rita eorum non promittente fidelitatem, et ignorantia erat monumentum securum animi. Custodibunt igitur gemmas sepositas, irrogabit a. v. abis Tyriis: sed remoreantur a gubernaculo Regni. Auctoritas Republicæ non potest geri ab hoc effrenato. Nunquam vel in mari aspeximus navim obedire gubernaculo eunuchi rectoris. Nos tam facile contemnamur! An navis mundi abjectior est navis maris? Hæc monstra habeant certe Orientem, qui letatur pati talia, et civitates assuetas potestati feminæ. Quare injiciunt communi dedecore Italiam bellicosam, et miscuit dedecora navis eum gentibus temeribus virtutis: crimina cetera expellantur procul ex Italia, neque hæc infamia trajiciat Alpes: amaresecat in

//////////

Livii. *varum*. 2. æt. rec. tantum Vat. sec. Pal. Farn. Rott. Oisel. Exc. Læti. *in* duo Vatt. *tatam* vel *tantam* Florent.—421 *servit* Vicet. Parm.—422 *a sorte* Var. LL. e marg. Parm. *a fronte* Exc. Læti. *fronte* vel *sorte* Exc. Pat. rec.—423 *publica nescit Pectore* Vat. quint.—424 *puppim* Tholos. *puppem* Leid. pr. cum triginta aliis. *puppem* vel *clavum* Oxon. sec.—425 *magistro* Vat. pr. *eunuchio pendere tyranno* Jun. pr.—427 *saltem* Pat. *Aurora certe est* Moret. pr. Exc. Læti, ed. Vicet. *Aurora sane* duo Petav. Ald. *Aurora est* Vat. sec. Pal. Farn. Med. pr. *Auroram* Vat. pr. Florent. tres Med. Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. Put. Bonon. Tholos. tres Ambr. Lov. vet. Gyr. Moret. sec. Vat. Livii. inc. Heins. Exc. Gevart. Cod. Rhem. et Lucens. sec. cum apposito + signo, ed. Parm. *sane* duo Leidd. et triginta Codd. Exc. Lucens. sec. Cod. Rhem. Var. LL. ed. Antv. ed. Parm. item Exc. Gevart. *sane* vel *saltem* Vat. pr. Put.—428 *Gaudet* Jun. pr.—429 *Possideat* Med. pr. *quid* vel *qui* Petav. pr. *qui* Vicet. et Parm. *belli geram* Med. quart. Thuan.—430 *nocturnaque* marg. Isingr. probavit Burth. in pr. ed.—431 *pericula* Vat. quint. Pric. Put. Reg. Mazar. Pat. Tholos. Ambr. pr. m. sec. Exc. Cod. Rhem. *piacula* vel *pericula* Vat. pr. Petav. pr. Oxon. sec.—432 *Latio longe* Moret. pr. *ne* quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *ne* Leid. pr. duo Med. inc. Heins. Exc.

NOTE

- 422 *Fronte*] A gubernaculo, seu brosis.
 428 *Sceptris muliebribus*] Ut Semiramidis, Zenobiæ, Amazonum.
 429 *Urunt*] Velut stigmati pro-

430 *Sceptris*] Populis virtutum rigidis custodibus, et hæc monstra severe expellentibus.

Dedecus. In solis, quibus extitit, hæreat arvis.
 Scribat Halys, scribat famæ contemtor Orontes.
 Per te, perque tuos obtestor, Roma, triumphos, 435
 Nesciat hoc Thybris, nunquam poscentibus olim
 Qui dare Dentatis annos Fabiisque solebat.
 Martius eunuchi repetet suffragia campus?
 Æmilios inter, servatoresque Camillos
 Eutropius? jam Chrysogonis tua, Brute, potestas, 440

unis agris, in quibus est. Halys inscribat hoc. Orontes securus famæ suæ inscribat hoc monstrum. Sed ego Roma oro te per te et per victorias tuas, ut Thybris non videat hoc; Thybris, qui consueverat distribuere consulatus quondam Dentatis et Fabiis nunquam ambientibus. Campus Martius recitet suffragia eunuchi? Eutropius sit inter Æmilios, et Camillos custodes? O Brute, jam potentia tua conceditur

//////////

Lucens. sec. *Alpis* Petav. sec.—433 *exiit* malebat olim Heins. *horreat* Oxon. sec. *oris* Med. sec. *arris* vel *oris* Petav. tert.—434 *Alis* Vat. sec. Pal. Var. LL. ed. Antv. *famæ scribat* Med. pr. Thuan. Leid. pr. Oxon. sec. Lov. Moret. sec. Bonon. Tholos. Ambr. tert. tres Petav. *scribat famæ* Vat. pr. et tert. *formæ* Lett. pr. m. pr. marg. Isingr.—435 *hic versus* deeat in Mazar. et Exc. Cod. Rhem. *Roma* vel *fama* Oxon. pr.—436 *Nesciat* vel *Nesciet* Reg. Oxon. pr. *numquid* Lov. m. pr. *numquam* vel *numquid* Reg. *pascentibus* Jun. pr.—437 *Quid* Exc. Lucens. sec. *Dentatos annis* Vat. tert. m. pr. *de tantis* Mazar. Exc. Cod. Rhem. *Dentatis* vel *de tantis* Florent. Med. pr. *animos pro annos* Petav. tert. Var. LL. ed. Antv.—438 *repetat* Florent. tres Med. Pnt. m. pr. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Ambr. sec. Moret. pr. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parin. Ald. et Exc. Gevart. *repetit* quatuordecim alii, Exc. Lucens. pr. ed. Viet. *repetat* et *emendatum repetit* Oxon. sec. *repetet* Vat. sec. Med. pr. *repetet* vel *repetat* Vat. pr. *consul* vel *campo* Moret. pr.—439 *bellatoresque* Lov. ex conjectura: et sic etiam conj. Heins.—440 *Grisogonis* tres Vatt. Pal. Rott. tres Med. inc. Heins. Mazar. Pat.

NOTÆ

431 *Scribat*] Halys et Orontes inscribant in fastis nomen monstri Consulis. Strabo: Ὀνόμασται δ' ἀπὸ τῶν ἀλῶν ἄς παραρβέει· ἔχει δὲ τὰς πηγὰς ἐν τῇ μεγάλῃ Καππαδοκίᾳ. Halys nominatur a salibus, quos præterlabitur. Fontes habet in magna Cappadocia. Alluit Galatas et Paphlagonas.

Famæ contemtor Orontes] Fluvius Syriorum, qui molles sunt et famam contemunt. De hoc Strabo: Τὸ δ' ὄνομα ἀπὸ τοῦ γεφυρώσαντος αὐτὸν Ὀρόντου μετέλαβε, καλούμενος πρότερον Τυφών. Nomen ab Oronte qui in ipso pontem fecit, accepit, dictus antea Typhon.

437 *Dentatis, Fabiis*] Hæ veterum erant Romanorum familiæ, magna et frugalitate et fortitudine spectabiles.

438 *Martius*] Quasi per indignationem diceret, fierine potest ut in campo Martio creandis magistratibus destinato repetantur videanturque suffragia eunuchorum data? Fierine potest ut Entropius videatur inter nomina Æmiliorum et Camillorum, tam illustrium Romæ Ducum?

439 *Servatores*] Camillus urbem servavit, Gallis expulsis; unde et dictus, 'alter Romæ conditor.'

440 *Chrysogonis* .... *Narcissis*] Hi erant liberti; hic Claudii Cæsaris,

Narcissisque datur? natos hoc dedere pœnæ
 Profuit, et misero civem præponere patri?
 Hoc mihi Janiculo positis Etruria castris
 Quæsiit, et tantum fluvio Porsenna remotus?
 Hoc meruit vel ponte Cocles, vel Mucius igne? 445
 Visceribus frustra castum Lucretia ferrum
 Mersit, et attonitum tranavit Clœlia Tybrim?
 Eutropio fascēs asservabantur ademti

Chrysigonis et Narcissis? An ideo juxta tradere supplicio filios, et præferre civem parenti afflicto? An Thuscia peperit hoc mihi, castris mutatis in Janiculo, et Porsenna exclusus solum flumine? Horatius Cocles hoc meritis est ponte defenso, vel Mutius Scævola flamma spreta? Lucretia condidit inutiliter pugionem pudicum in præcordiis, et Clœlia trajecit Tybrim obstupefactum? An fascēs erepti Tar-

Moret. pr. qui etiam *Chrysigonis* exhibet.—441 *natos* hic Moret. sec. Ald. quid *natos* Moret. pr. *natis pœnas* Pal. Med. pr. Thuan. Petav. sec. *natis has d. pœnas* Med. quart. *natis* Farn. Rott. Oisel. Vat. tert. m. pr. Ambr. pr. *natos* tredecim scripti, Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. *natos vel natis* Reg. Petav. pr. Oxon. pr. *natos vel natis hos d. pœnas* Florent. *hic dedere* Farn. *hæc* Put. an Ambr. tert. *hic vel hoc* Oxon. pr. *hic vel hæc vel hoc* Reg.—442 *proponere* inc. Heins. *patri* Exc. Lucens. pr. *fratri* ed. Vicet.—443 *Non mihi* Vat. quint. *Num* Reg. *jam pro mihi* Put. m. sec. hî duo versus non comparent in Med. sec. alter desideratur in Lov. et Exc. Gevart.—444 *tanto* Tholos.—445 *sponte* Leid. pr.—447 *Merserit* Jun. pr. *transavit* Thuan. Mazar. duo Petav. *Coclyâ* Jun. pr. *Clœlia* Exc. Lucens. pr. *Colckia* Med. tert. *Coclea* Vat. tert. Farn. Florent. *Cœlia* Vat. sec. Pal. Pric. Rott. tres Med. Put. Reg. Thuan. ambo Moret. tres Petav. Lov. inc. Heins. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. ed. Vicet. *Tibrin* Florent. Oisel.—448 *observabantur* Jun. pr. *conservabantur* Petav. tert. *conservabantur* Vat. quint. Petav. pr. *adservabantur* Pric. Tholos. Oxon. sec. m. sec. *adservabantur* Vat. pr. et sec. duo Med. Vat. Livin. vet. Gyr. Thuan. duo Ambr. inc. Heins. Exc. Laeti et Lucens. sec. *observabantur* Farn. Florent. Med. quart. Put. Reg. Mazar. Leid. pr. Oxon. pr. Bonon. Pat. Moret. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. an *servabantur* Vat. tert. Med. sec. *adservabantur* vel *observa-*

NOTE

ille Syllæ.

441 *Dedere pœnâ*] An ideo Posthumius Tubertus et Manlius Torquatus filios proprios exposuerunt supplicio, et sic prætulērunt animos civis, animo et amorî paterno? An ita se gesserunt in honorem Romæ, ut Romæ serviret Entropio?

443 *Janiculo*] In Janiculo, uno ex septem Romæ collibus, Porsenna Rex Thuscorum conserat; ubi, exclusus solo fluvio Tybri, Tarquinios ejec-

tos restituere tentabat.

446 *Lucretia*] Casta uxor Collatini, violata ab Arunte Tarquinii Superbi filio, se occidit, cognatos prius et amicos ad pudicitia suæ ultionem exhortata.

Castum ferrum] Quo feriit castum pectus.

447 *Clœlia*] Nobilis Virgo Romana, data cum aliis Virginibus obses Porsennæ, Tybrim vel natando vel equitando tranavit, patriamque repetiit.

Tarquiniis? quemcumque meæ vexere curules,
 Laxato veniat socium aversatus Averno. 450
 Impensi sacris Decii prorumpite bustis,
 Torquatique truces, animosaque pauperis umbra
 Fabricii: tuque o, si forte inferna piorum
 Jugera, et Elysias scindis, Serrane, novales.
 Pæno Scipiade, Pæno præclare Lutati, 455
 Sicania, Marcelle, ferox: gens Claudia surgat,
 Et Curii series; et qui sub jure negasti
 Vivere Cæsareo, parvo procede sepulcro,
 Eutropium passure, Cato. Remeate tenebris,
 Agmina Brutorum, Corvinorumque catervæ. 460

quiniis conservabantur Eutropio? Ille, quemcumque meæ selle eburneæ gestaverant, inferis solutis adveniat, persecutus hunc collegam. O Decii devoti patria, emergite ex tumulis sacratis, et vos o Torquati severi, et manes generosi Fabricii pauperis, et tu, o Serrane, si forsitan proscindis agros inferos piorum, et culla Elysiorum camporum. O Scipio et Lutati illustres Carthaginiensibus victis, o Marcelle superbe Sicilia subacta, genus Claudiorum exsurgat, et progenies Curii: et tu, o Cato, qui recusasti vivere sub potestate Cæsaris, egredere tumulo exiguo, toleraturus Eutropium. O turma Brutorum, et cohortes

bantur Lov.—449 *Tarquini* Med. quart. *quemcumque* Vat. Livin. vet. Gyr. *quemcumque* Vat. pr. *quicumque* Ald. et ed. Vicet. *quocumque* Jun. pr. *quacumque* Petav. tert. *quodcumque* Thuan. *tuæ* Exc. Cod. Rhem. *meis* Vat. pr. m. pr. *invexere* Thuan.—450 *Lassato* Florent. *socium aversatus* Vat. Livin. *socii spectator* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. m. sec. *socium aversatus* vel *socii spectator* Vat. pr. *speculator* Mazar.—451 sic Exc. Lucens. pr. *Infensi* Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *prorumpite* Pal.—452 *ducis* Jun. pr.—453 *tu qui* Med. quart. *infanda* Rott. *nefanda* Med. sec. *priorum* Var. LL. ed. Antv.—454 *Elysios* Ambr. pr. *Elisios* Oxon. sec. m. sec. *findis* Rott. *Serrane* Moret. sec.—455 *Pænos Scipiade*, *Pænos pradate* Med. tert. *Scipiade* Vat. pr. *Scipiade* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. *Scipiade* vel *Scipiade* Put. *præclare* Put. *pradate* Moret. pr. *Lutati* Petav. sec.—456 *Sicaniam* Med. tert. *mercede ferox* Med. sec. m. pr. *gens Ludia* Med. tert. *surgit* Mazar.—457 *Curii veteres* Vat. pr. et tert. Rott. Oisel. Mazar. *series* Leid. pr. Vat. sec. Oxon. sec. vet. Gyr. Lov. Jun. pr. Moret. sec. Put. m. pr. Bon. Pat. Tholos. Thuan. inc. Heins. tres Petav. totidem Ambr. quatuor Med. Exc. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gnd. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *negari* Tholos. *neganti* Rott. *negasti* Exc. Lati. *negasti* vel *neganti* Oxon. pr. Petav. tert.—459 *visure* Tholos.—461 *nostros*

NOTE

452 *Torquati*] Supra v. 441. &c.
 455 *Lutati*] Lutatius Catulus civis Romanus cum 300 navibus, Pænorum naves 600 vicit apud Ægates, inter Siciliam et Africam.

458 *Parvo sepulcro*] Varro Ataci-

nus, 'Marmoreo tumulo Licinus jacet: at Cato parvo, Pompeius nullo,' &c.

460 *Corvinorumque*] M. Valerius Corvinus, duce Camillo, in Gallum provocatorem solus processit: cor-

Eunuchi vestros habitus, insignia sumunt
 Ambigui Romana mares. Rapuere tremendas
 Hannibali Pyrrhoque togas. Flabella perosi
 Aspirant trabeis. Jam non umbracula gestant
 Virginibus, Latias ausi vibrare secures. 465
 Linquite femineas, infelix turba, latebras,
 Alter quos pepulit sexus, nec suscipit alter;
 Exsecti Veneris stimulos, et vulnere casti;
 Mixta duplex aetas; inter puerumque senemque
 Nil medium; falsi complete sedilia Patres. 470
 Ite novi proceres, infœcundoque Senatu
 Eutropium stipate ducem. Celebrate tribunal

Corrinerum, exite inferis. Eunuchi gerunt vestes vestras, mares dubii gerunt monumenta vestra: paripuerunt vestimenta tincta olim Annibali et Pyrrho: exosi ventilabra, affectant vestes consulares. Jam non frunt umbellas puellis, audent torquere secures Italia. Exite e secessibus mulierum, o cetera infortunata cunehorum, quos sexus alter virilis expulit, neque alter muliebris recipit; habentes cupiditatem libidinis amputatam, et pudici ob plagam: quibus est aetas gemina; nihil medium est inter puerum et senem; patres falsi, replete subsellia. Incedite novi primores, et cingite Eutropium ductorem vestrum

Pal. inc. Heins.—462 *et flabra* Ambr. tert.—464 *trabeca* Med. tert. *Aspiciunt trabecas* vel *Aspirant trabeis* Lov. *gestant* Vat. pr. et tert. Reg. Exc. Pat. rec. m. sec. *tollunt* Leid. sec. cum viginti aliis, Var. LL. e marg. Parm. Exc. Gevart. nec non Var. LL. ed. Antv. *gestant* vel *tollunt* Put. Petav. pr. Exc. Læti.—465 *ausi Latias* Pal. duo Med. *securis* Petav. sec.—467 *non* Vat. quint. Tholos. *neque* Med. sec. *quo* Jun. pr. *suscepit* Leid. pr. *suspiciunt* Exc. Gevart.—468 *Exempti* Put. *Excepti* Farn. *Exesti* Jun. pr. *Ejecti* vel *Exsecti* Vat. pr. *Erepti* vel *Exsecti* Vat. tert. *Veneri stimulis* Rott. *stimulus Veneris* Med. sec. *stimulis* Florent. m. pr. Put. m. sec. Oxon. sec. m. pr. Exc. Læti, Var. LL. ed. Antv. *stimulis* vel *stimulos* Pric. *vulnere pleni* Med. sec. m. pr.—469 *inter iuvenumque* Petav. pr. m. pr. Exc. Pat. rec.—470 *comple* Oxon. sec.—471 *infecundusque senatus* Tholos.—472 *Eutropio* Rott. *stipate* vel *servate*

NOTE

vus, ab ortu Solis, Valerii galeam in-sedit, et ita ora oculosque Galli verberavit, ut vinceretur a Valerio, qui inde dictus est *Corvinus*.

462 *Ambigui mares*] De quibus dubitatur, an sint mares, an fœminæ.

463 *Flabella*] Exosi et relinquentes ventilabra, quibus a virginibus nobilibus ardorem nimium removebant; aspirant, affectantque consulatam. *Aspirant*, alludit ad alium spiritum, ad aliam auram, auram scilicet

ambitionis.

466 *Latebras*] *Secessus*, cubicula, in quibus eunuchi astant fœminis operam præstituri.

469 *Inter puerumque senemque nil medium*] *Inter* puerum et senem est vir, sed eunuchus vir non est, ac proinde nil medium inter utrumque. Eunuchus nec vir est, nec fœmina.

470 *Falsi Patres*] Cum veri esse non possitis. Alludit ad Patres Conscrip-tos.

Pro thalamis. Verso jam discite more curules,
 Non matrum pilenta sequi. Neu prisca revolvam,
 Neu numerem, quantis injuria mille per annos 475
 Sit retro ducibus: quanti fœdabitur ævi
 Canities! unam subeant quot sæcula culpam!
 Inter Arinthæi fastus et nomen herile
 Servus erit, dominoque suos æqualis honores
 Inseret. Heu, semper Ptolemæi noxia mundo 480

curia sterili. Frequentate tribunal pro lectis. Jam consuetudine mutata, discite comitari sellas eburneas, non currus matronarum. Neve referam antiqua, neve recenseam, quantis dedecus sit ductoribus per annos mille præteritos. Quanti temporis antiquitas contaminabitur? Quot sæcula patientur unam ignominiam? Inter magnitudinem Arinthæi, et nomen Domini, servus Eutropius invenietur, et similis miscabit magistratum suum cum domino. Pro! servos Ptolemæi semper funestos

//////////

Exc. Læti. deest hic versus in Bonon. Tholos. et Oxon. sec.—474 *neu prisca* Med. sec. Thuan. duo Leid. inc. Heins. Exc. Gevart. *ne* Vat. pr. et tert. Rott. Oisel. Ambr. pr. *non* Med. quart. Jun. pr. Moret. sec. *nec* septemdecim alii. *nec* vel *neu* Petav. pr.—475 *Neu numerem* Ambr. sec. Exc. Lucens. sec. *Heu* Florent. *Non* Med. quart. *Nec* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. duo Med. Put. Reg. Thuan. tres Petav. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. Moret. sec. duo Oxon. et ed. Vicet. *Ne* Jun. pr.—476 *Sie retro* Rott. *Fit* Heinsius conjiciebat. *ducibus* vel *divitibus* Florent. Leid. pr. Put. *sedabitur* Put. Mazar. Petav. et Ambr. tert. Var. LL. ed. Antv.—477 *subeunt* duo Vatt. Pal. Farn. Reg. Tholos. tres Med. tot Jun. pr. *quod* Exc. Gevart. et Lucens. sec.—478 *Arinthæi* Vat. Livin. Med. quart. Reg. Exc. Lucens. sec. *Arithæi* Med. sec. Exc. Læti. *Arenthæi* Ambr. tert. *Arestei* Jun. pr. *Aristæi* duo Leid. cum octodecim aliis et Schied. Gud. *Aristerii* Lov. *Eristei* Moret. sec. *Arithæi* vel *Aristei* vet. Gyr. *Arenthæi* vel *Aristæi* Med. pr. *fastus* vet. Gyr. Med. sec. Exc. Pat. rec. ed. Parm. et Vicet. *fastos* duo Leidd. et plurima pars Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. Cod. Rhem. Sched. Gud. Ald. item Var. LL. e marg. Parm.—479 *æquabit* Vat. sec. Rott. Med. quart. Mazar. Ambr. pr. Moret. sec. marg. Isingr. Var. LL. e marg. Parm. Sched. Gud.—480 *Et seret* Med. quart. *Inseret* Lov. *Inferet* Med. tert. Thuan. Ambr. pr. Var. LL. e marg. Parm. Sched. Gud. *Inserit* Pulm. *Ptolemæus* Ambr. pr. *Ptolomæus* Put. *Tholemæus* Reg. Thuan. Mazar. duo Petav. *Tholomæus* Var. LL. e marg. Parm. *Tholomæi* Lov. ambo Moret. *Ptolemæi* vel *Ptolemæus* Vat. sec. *regia* Moret. sec. *regia semper* Vat. sec. m. pr. *noxia* vel *Regia* Lov. *mundo* vel *semper* Oxon. sec.—

NOTÆ

476 *Sit retro ducibus*] Vident omnes, quanta injuria facta sit tot ducibus retro præteriti temporis, cum factus est consul indignus, qui inter eos numeratur. Id dedecus omnia ferent sæcula.

477 *Canities*] Antiquitas veneranda, ut canities in sene.

478 *Arinthæi*] Fierine potest ut in

fastis iisdem legatur nomen Arinthæi consulis, et nomen consulis Eutropii, qui fuit Arinthæi servus? Arinthæus autem fuit vir illustris, togata et armata militia clarissimus.

480 *Ptolemæi*] Regis Egypti, cuius servus Pothinus ad dignitates sublatus occidi jussit Pompicum Magnum.

Mancipia! en alio lædor graviore Pothino.

En patior majus Phario scelus. Ille cruorem

Consulis unius Pellæis ensibus hausit:

Inquinat hic omnes. Si nil privata movebunt,

At tu principibus, nostræ tu prospice causæ, 485

Regalesque averte notas. Hunc aspicit unum

Aula magistratum: vobis Patribusque recurrit

Hic alternus honos. In crimen euntibus annis

orbi! Ecce offendor Potlino altero perniciosiore. Ecce fero crimen acerbius Ægyptio crimine. Ille Pothinus exorbuuit sanguinem unius consulis Pompeii gladiis Alexandrinis: hic Entropius inficit omnes. Si res privata nihil te commovebunt, at tu, o Stilicho, consule Principibus, et causæ nostræ, et remove maculas Imperatorias. Regia intuetur hunc unum magistratum. Hic honos consulatus redit vobis et Senatoribus alternatim. O Stilicho, quartum consul, succurre annis labentibus in

481 *heu alio* Med. tert. *lædi* Jun. pr. *Pothino* Exc. Lucens. sec.—482 *En patior* Vat. sec. Pal. Med. pr. Thuan. Lov. Moret. sec. Ambr. tert. *Phario majus* Vat. tert. Pric.—483 *Lagæis* Exc. Læti. *menibus pro ensibus* Moret. pr.—484 *movebunt* Exc. Lucens. sec. *movebunt* Farn. *manebant* ed. Viect.—485 *At nunc* Vat. quint. Petav. pr. *nostræ tu* Mazar. Ambr. sec. *tu nostræ* inc. Heins. *restræ* Exc. Lucens. sec. ed. Gesn. et ed. Bipont. *nostris* Jun. pr. Moret. sec. *nobis* Oxon. pr. *nostræ circumspecte* Mazar. Ambr. tert. *nostræ vel conspice* Oxon. sec. *conspice* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. tres Med. et Petav. Bonon. Tholos. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *conspice vel consule* Moret. pr. *conspice vel prospice* ut et *causæ vel ceræ* Lov. in quo ascriptum erat, *ceræ*. 'forte recte. nam Notarius fuit.' *respice vel prospice* Vat. tert. *consule* legebat Heins.—486 *Regales averte* Med. sec. *Regalesque notas adv.* Bonon. Oxon. sec. *advertite* tres Vatt. Pal. Pric. Farn. Rott. Med. pr. Reg. Petav. sec. *averte* Jun. pr. Florent. duo Med. inc. Heins. Thuan. Mazar. Petav. pr. Put. m. sec. tres Ambr. item Vat. Livin. *hinc* Vat. tert. Rott. Florent. Reg. Put. *hanc vel hinc* Oxon. pr. Med. sec. *accipit* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Viect. Parm. Ald. Isingr. *aspicit* Med. sec. Oxon. sec. Put. Pat. Thuan. duo Ambr. Var. LL. ed. Antv.—487 *nobis* Vat. tert. *paribusque* Ambr. pr.—488 *Nil alternus* inc. Heins. *Hinc vel Hic* Med. sec. *honor* duo Vatt. Pal. Pric. Rott. Florent. duo Med. Put. Mazar. tres Petav. Bonon. Pat. Lov.

NOTE

481 *Mancipia*] Non quod Entropius fuerit servus Ptolemæi, sed quod natus fuerit ex Africa, in qua regnavit Ptolemæus.

482 *Majus*] Majus scelus quam Pharium, seu quod patratum est in Ægypto, quæ Pharia dicitur a Pharo insula Nili.

483 *Pellæis*] Alexandrinis. Alexandria enim urbs Ægypti condita fuit ab Alexandro Pellæ nato.

485 *Nostræ causæ*] Quæ dedecoratur a tam turpi Consule.

486 *Regales notas*] Averte dedecus Imperatoris Arcadii, cujus Aula hoc monstro inficitur.

487 *Recurrit*] Recurrit consulatus, et vos post Entropium illum gerere sustinebitis?

488 *In crimen euntibus*] Anni qui nominantur a consulibus, dedecorabuntur tam turpi consule, et nemo deinceps nisi turpis, volens esse consul. Nempe majores dignitates dedecorantur ab hominibus abjectis: et dignitates vel minimæ nobilitantur a

Parce, quater Consul: contagia fascibus oro
 Defendas ignava tuis: neu tradita libris 490
 Nomina, vestitusque meos, quibus omne, quod ambit
 Oceanus, domui, tanta caligine mergi
 Calcarique sinas. Nam quæ jam bella geramus
 Mollibus auspiciis? quæ jam connubia prolem,
 Vel frugem latura seges? quid fertile terris, 495
 Quid plenum sterili possit sub Consule nasci?
 Eunuchi si jura dabunt, legesque tenebunt,
 Ducant pensa viri, mutatoque ordine rerum
 Vivat Amazonio confusa licentia ritu.

scelus: rogo te, ut arceas a fascibus tuis contagionem inertem: neve permittas nomina tot consulum prodita fastis, et vestes meas, quibus superavi id omne, quod Oceanus cingit, sepulcri tantis tenebris, et proteri. Etenim quæ jam faciamus prælia, ducibus effeminatis? Quæ jam matrimonia paritura sunt sobolem, quæ seges paritura messem? Quid fecundum in orbe, quid maturum queat produci sub Consule infecundo? Eunuchi si ferent jura, et si moderabuntur leges, viri trahant pensa, et serie rerum conversa, libertas effrenata agat more Amazonum. Quare moror am-

Moret. pr. Oxon. sec. Exc. Gevart. ed. Vicet. honos Exc. Lucens. sec. amor vel honor Reg. Oxon. pr.—489 pater Consul Med. sec. m. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. pater vel quater Oxon. sec. fastibus Tholos.—490 ne tradita duo Med.—491 Nomina Ambr. tert. Pat. m. sec. quod probat Heinsius, qui notat Nomina et fastos conjungere Spartian. in Æl. Vero p. 16. l. 4. Tegmina Exc. Lati. Omnia Pal. Farn. Pric. Exc. Gevart. et Lucens. sec. Ald. Homina Med. tert. Lov. Omnia tres Vatt. Rott. Florent. Med. sec. Oxon. sec. Petav. tert. Mazar. Bonon. ed. Vicet. Carmina vel Crimina Med. quart. Omnia vel Nomina Petav. pr. Leid. pr. Nomina vel Omnia Vat. tert. Pric. vestitusque Lov. conventusque Med. sec. m. pr. restitusque vel conventusque Vat. tert. tuos Med. quart.—492 tanta duo pro domui tanta Jun. pr.—493 nefas Pat. non quedam Vat. sec. feramus Vat. tert. Rott. Reg. Mazar. ed. Vicet. geramus Petav. tert. inc. Heins. geramus duo Leidd. cum viginti aliis, Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm.—494 aut quæ connubia Farn. quæ jam Med. pr. Mazar. Moret. sec. Vat. Livin. connubia Moret. pr.—495 Aut Farn. ed. Vicet. Vel duo Leidd. et septemdecim alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. Ald. item Var. LL. e marg. Parm. frugem Vat. tert. ed. Vicet. fruges Farn. latura ager quatuor Vatt. Pal. Pric. marg. Isingr. latura seges Mazar. Vat. Livin. latura seges vel laturus ager Vat. pr. Farn.—496 pulchrum Pulm. et Ms. Delrii. poterit Oxon. sec. m. sec. possit sterili Med. quart. principe Pal. Med. pr.—497 tenebunt Petav. sec.—498 mutatoque Pat. Petav. sec.—499 sistro pro

NOTE

viris magnis. Sic Epaminondas, cum viarum sternendarum cura ipsi contumeliose demandata fuit, 'abjectissimum negotium pro amplissimo ornamento expetendum Thebis reddidit.' Val. Maximus.

494 *Auspiciis*] Olim captabantur

auspicia, seu consulebantur aves, antequam bella gererentur.

498 *Pensa*] Viri trahent pensa, nebunt instar mulierum, si effeminati negotia virilia obire velint.

499 *Amazonio ritu*] Mulieres viris dominabuntur; alii legunt *sistro*; nec

Quid trahor ulterius? Stilicho, quid vincere differs, 500
 Dum certare pudet? nescis, quod turpior hostis
 Lætitia majoris cadit? Piratica Magnum
 Erigit: illustrat servilis laurea Crassum.
 Annis. Agnosco fremitum, quo palluit Eurus,
 Quo Mauri Gildoque ruit. Quid Martia signa 505
 Sollicitas? non est jaculis hastisque petendus:
 Conscia succumbent, audito verbere, terga.
 Ut Scythia post multos rediens exercitus annos,

plius? O Stilicho, quare procrastinas superare, cum crebescis dimicare? An ignoras, quod hostis deterior vincitur cum gaudio majori? Piratica victoria extollit Magnum Pompeium. Lauris servilis nobilitat Crassum. Concedis petita. Cognosco nurnnar, quod terreat Orientem, quo Mauri et Gildo victi suat. Quid requiris vexilla Martis? Non hostis aggrediendus est arcibus et cuspidibus: terga hominis conscia dejiciantur jastro audito, sicut exercitus Scytharum revertens post multos

//////////

ritu vet. Cyr. Exc. Lucens, sec.—500 Quid trahor? ulterius Bonon. Stilico Vat. tert. Med. quart. differt Farn. Put. Thuan. duo Petav. differt duo Leidd. et scdecim alii. Exc. Gevart. Lucens, sec. Sched. Gud. et Var. LL. ed. Antv.—501 Quid certare Med. tert. Dum vel Num certare pudet Vat. pr. certare fugis Osel. Vat. Livin. fugas Rott. pudet vel fugis Mazae. et Vat. pr. nescit Put. Petav. tert. quam vel quod Med. sec. rillor inc. Heins.—502 cadit Exc. Læti et Lucens, pr. cadit Leid. sec. et viginti alii, item Exc. Gevart. et ed. Vicet.—503 Egerit Jun. pr.—504 Annis Exc. Lucens, sec. Ha niais Med. quart. Annis ed. Vicet. At rix agnoset marg. Isingr. fremitu Ambr. sec. Leid. sec. Exc. Gevart. quem palluit conjiciebat Heinsius ascripto Sili loco lib. i. 101. 'Non ille enantis Massyla paduit iras? sed postea mutavit sententiam, ut patet: nam ascripserat locum iv. Cons. Hen. 359. 'palle-cat nostro sine barbarus aren.' palicat Hebrus Oxon. sec. m. sec. Hebrus Pric. Eb^o Jun. pr. Hemus et emendatum Hebrus Oxon. pr. Emus et m. sec. Hebrus Reg. cum glossa seq. Hebrus fluvius Thracie, ubi Stilico Geta devicit, unde ait Poëta, l. i. in Rutin. 332. 'Quos tamen impavidus contra spumantis ad Hebrum tendis aquas.'—505 gildoque perit Leid. pr. Gildonque Exc. Læti. perit Med. tert. hastis jaculisque Tholos. jaculis hastisque Farn. Ambr. tert.—506 hastis jaculise tres Vatt. Petav. pr. Vat. Livin. jaculise hastisque Osel. hostise Thuan.—507 succumbunt Med. sec. audito nomine Med. tert.—508 per multos Ambr. pr.

NOTE

male: *σείστρον, ἀπὸ τοῦ σείειν, qualere*, est crepitaculum arcum, quo Amazones in bello utebantur, et Isis Sacerdotes in sacris, et Ægyptii etiam in bello: unde Virgilius de Cleopatra: 'patrio vocat agmina sistro.'

502 *Piratica*] Pompeius vicit piratas, Crassus Spartacum aliosque servos, et ambo multam hinc laudem sibi

comparaverunt.

507 *Conscia terga*] Hominis servum se esse conscii.

508 *Ut Scythia*] Scythia ex Justino, tertia expeditione Asiana, octo annis absunt a conjugibus: hæ servis nubunt, qui armati dominos redeuntes velut advenas finibus prohibent. Scythia: post varia prælia, inopinantibus verbera intentant: adeoque illos per-

Cum sibi servilis pro finibus obvia pubes
 Iret, et arceret dominos tellure reversos,
 Armatam ostensis aciem fudere flagellis.
 Notus ab inceptis ignobile repulit horror
 Vulgus, et adductus sub verbere torpuit ensis.

510

annos, cum jurentus servilis veniret sibi obviam ad confinia regionis, et repelleret dominos redeuntes in terram patriam, flagris monstratis vicerunt turbam armatam: timor expertus deterruit a captis multitudinem servorum obscuram, et gladius sublatus ad plagam sub flagro elanguit.

//////////

—509 *Cum sibi* Put. Petav. sec. ed. Parm. *præ finibus* conjiciebat Heins. *finibus* marg. Marcill.—510 *reversos* Ambr. pr.—511 *offensis* Leid. pr. Rott. Oisel. Put. Petav. tert. *ostensis* vel *offensis* Vat. tert. *fudere* vel *trudere* Mazar.—512 *inceptis* Exc. Latini. *incertis* Moret. sec. *incestis* vel *inceptis* Vat. tert. *ignobile* Exc. Lucens. sec. *immobile* Mazar. ed. Vicet.—513 *adductus* Jun. pr. duo Vatt. Med. quart. Florent. m. sec. Reg. Mazar. Petav. pr. Ambr. tert. *abductus* Pal. Vat. sec. Med. pr. et sec. Var. LL. e marg. Parm. *obductus* Ald. *abductis* Rott. *addictus* Med. quart. inc. Heins. Florent. m. sec. Pat. Tholos. Put. Moret. sec. Petav. tert. Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. item Exc. Schotti, in quibus Gronovius notaverat seqq. *addictus* i. e. *servilis*. *male mutat* Barthius. *abdictus* Bonon. *abjectus* Pric. *addictus* et emendatum *abdictus* Lov. *adstrictus* Thuan. Leid. sec. Exc. Gevart. quod Heinsio placere visum est. *addictus* vel *ustrictus* Ambr. sec. *addictis* vel *adductus* Vat. pr. *abductus* vel *addictus* Vat. tert. *sub pulvere* Rott. Reg. m. pr. Oxon. pr. *verbere* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. *sub verbera* vet. Gyr. et vet. Cod. Petav. teste Heinsio, qui ascripserat, *recte. i. e. immincentibus verberibus*. sic *sub cantum tibiae* Horat. Od. vii. lib. iii. *sub pectora* quoque apud Valer. Flacc. vi. 603. ex Msto Carrionis, et Stat. ii. Theb. 145. similiter ex Mss. *verbere* vel *pulvere* Vat. tert. Put. *corruit* Med. tert.

NOTÆ

cellunt, ut quos ferro non poterant, metu verberum vincerent: alii occisi, alii capti et cruci affixi. Sic ex Pacato: ' tanta vis conscientiae fuit, ut ab inermibus verterentur armati: et qui obtulerant mortibus pectora, darent terga verberibus.'

513 *Adductus*] Sublatus in plagam ferendam; vel *addictus*, id est, servilis gladius, nam olim quidam nexi in servitutem creditoribus addicebantur: idque petatum est ex ipsis Juris fontibus.

Manitow, C. J. 17
Opera omnia
1821
v.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
